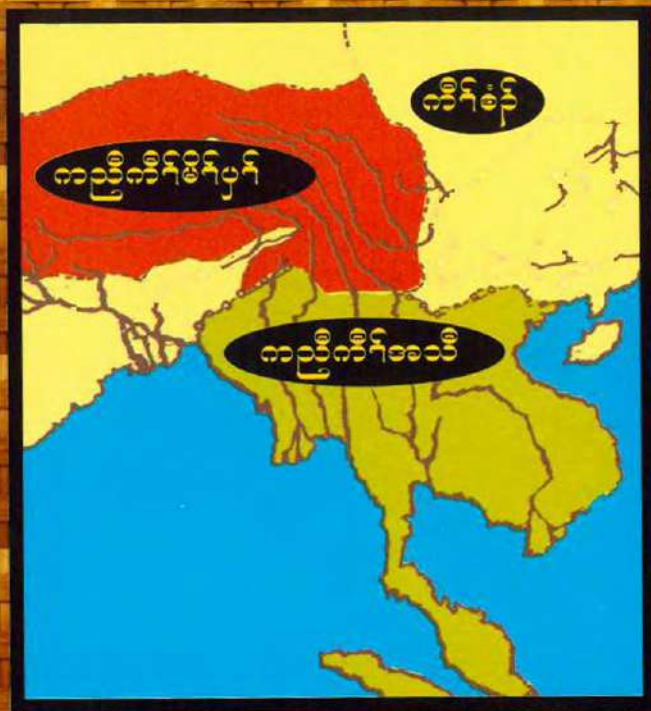

ပျှံကညိအလံာ်

တၢ်ခံၣ်စိၣ်တံၣ်စိၣ်

The Karen History

ဘၣ်တၢ်ကွဲးအိၣ်လၢမိၣ်အိၣ်လး

By Saw Aung Hla

ပုဂံကညီအလံာ် တၢ်စံာ်စိးတဲးစိး

The Karen History

ဘဉ်တၢ်ဒိကုးအိးခဲးဘျိတဘျိ

လာ

ကိာ်ကွီာ်တဲး

ကညီဘျာထံကရၢမိာ်ပုာ်တၢ်သးခုကစီာ်ဝဲးကျိး
ဝုာ်ကံာ်မဲ လါ ၅ . ၂၅ . ၂၀၁၄

ဘဉ်တၢ်ကွဲးအိးလၢစိးစိာ်လး

By Saw Aung Hla

လံာ်အမံး : ပုၤကညိအလံာ်တၢ်စံာ်စိၤတဲာ်

ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၤလၢ

P.O.BOX 91
Tung hotel Road.
T. Watket A. Muang
Chiang Mai, Thailand

ပုၤကွဲးတၢ် - စိၤအိၣ်လး

Layout & Design - သဒါဂီၤ

ထုးထီၣ်] ဘျီတဘျီ - MAY 2014

လံာ်အဘျီ - ၁၀၀၀

ကွၢ်ကညိ လံာ်အဘျီ

Printed in Chiang Mai, Thailand
By AIPP Printing Press

စီအိန်လဲး

ကသံဃ်သရဏ်ဖဒိဉ်ဖုစဉ်စံဉ်
အဝဲဒီးအသကီးတဖဉ်မေုထီဉ်ကုာ်န့ဉ်အပုာ်
ကညိအနံဉ်ထီဉ်သီလါ (၁၉၃၇) နံဉ်လါ. ဒီးစံးဝဲ,
“ဝကျိဉ်မုာ်ဟ်မိဉ်ဒီး, ဝပုာ်ကလုာ်ကဟါမိဉ်ကွံဉ်လါ.”

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢတၢ်ဖးလံာ်တဘျီအံၤအဂီၢ်

၁. တချုးနဖးဒဲးဘၣ်လံာ်တဘျီအံၤ, ဝံသးစူၤအိးထီၣ်ဆိဒုၣ်ကလိာ်အက ဘျံးပၤတဖၣ်, ဒီးယုၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်မိာ်ပုၤအိၣ်လၢအခိၣ်တီတဆၢဘၣ်တဆၢ, ဝံၤအဆိကတၢ်ဖးအခိၣ်တီ “တၢ်ကတိၤလၢညါ” ဒီး “တၢ်ကတိၤလၢခံကတၢ်” အိၣ်လၢလံာ်အံၤအမဲာ်ညါဒီးအက တၢ်စုာ်စုာ်ဒ်သိးနကဒုးအိၣ်ထီၣ်နတၢ်ဆိကမိၣ် (ကွၢ်ဖဲနကဆိကမိာ်တမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်) လၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အိၣ်လၢလံာ်အံၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်

၂. ဝံၤဒီးစးထီၣ်ဖးလံာ်အံၤ, တဆၢဘၣ်တဆၢ, လီၤတၢ်လီၤဆဲးဒီးထီၣ်သတြီၤဒီးနတၢ် ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်လၢနသ့ၣ်ညါပာ်စၢၤလံာ်တချုးနဖးဒဲးဘၣ်လံာ်အံၤန့ၣ်တက့ၢ်. နမၤဒ်အံၤ ဒီးနကသ့ၣ်ညါဒီးထီၣ်ဘၣ်လၢနဖးလံာ်အံၤ, ဒုးအါထီၣ်နတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်လီၤ.

၃. နဖးလံာ်အံၤမ့ၢ်ကတၢ်လံာ်ဒီးဖးကဒီးအသီတဘျီတုၤအကတၢ်ဒီးနကထံၣ်ဘၣ်လၢ နဖးလံာ်အံၤလၢညါတဘျီန့ၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်အိၣ်ဝဲအါမံၤလၢနသးပုၤနီၣ်ကွၢ်အီၤ, ဒီးလၢန ကြးတီၢ်န့ၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. ဝံၤဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢနတီၢ်န့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်ကွဲးနီၣ်အီၤဖျၢၣ်ကီာ်ဖိတက့ၢ်.

၄. တုၤနုၤတဘျီကယံာ်မ့ၢ်တၢ်လၢလံာ်တဘျီအံၤသိၣ်လိန့ၣ်, နကတီၢ်န့ၢ်အီၤယံးယံး လၢနသးကံာ်ပူၤ. ဒ်သိးလၢခံလၢလံာ်န့ၣ်, အလီၢ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးနကသ့ၣ်နီၣ်ဒီးသူဘၣ် အီၤအဂီၢ်လီၤ.

စီၤအိၣ်လး

တၢ်ကတိၤလၢညါ

တုၤပထံၣ်ဘၣ်ပုၤကညိဖိတကလုၣ်အံၤအိၣ်ဝဲဆိးဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢကီၢ်ပယီၤ, ကီၢ်ယုၣ်တရၣ်, ကဲၣ်ဘိဒံယၣ်, ဒီးကီၣ်ဘိနယိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်, တၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢပသးကံၢ်ပူၤဒီးပစံး, တၢ, -ပုၤကညိဖိတကလုၣ်အံၤအထူအထံးဟဲလီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်ဒီးအထံအကီၢ်အိၣ်နီၢ်နီၢ်လၢလဲၣ်, ခံ,-မ့ၢ်အလံာ်အလဲၣ်ဒီးအထူအယုၤအိၣ်စ့ၢ်ကိးခါဒီးသၢ,-မ့ၢ်တၢ်စံၣ်စိၤတဲၤဒီးတၢ်စံးဟံလၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဒီးခံလၢအဖိခိၣ်န့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢအဂီၢ်ခါ, ဒီးမ့ၢ် အိၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်,

မၤကဒီးတုၤမ့ၢ်ပသ့ၣ်ညါလၢပုၤကညိဖိတကလုၣ်အံၤအိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးပၣ်ဒိၣ်ဟံထီၣ်အကျိၣ်တစိၤဘၣ်တစိၤဒေၣ်ဝဲလံန့ၣ်, ပနၢ်သပုၢ်ကတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်လီၤပြီၤလီၤပြီၤနၢ်သက့ဒီး, မ့ၢ်ဖဲယဲၤပုၤဖးဒိၣ်တကလုၣ်လၢပုၤလံလံ, ဒိပုၤယုၤဖိတကလုၣ်အသိး, လၢအဟါမၢ်ကွံၣ်လၢပုၤကလုၣ်ဂၤအကဆူးကတုၤအကျါတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးအခါခဲအံၤန့ၣ်ပုၤကညိအထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤနီၢ်နီၢ်ဒီးအလိၣ်အပၤဒေၣ်ဝဲမ့ၢ်တအိၣ်နၢ်သက့ဒီး, တၢ်ဒုးဆိကမိၣ်ပုၤလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအဟံကဲဒီးကတဲာ်ကတိၤ, ဟံလီၤအသးတကလုၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တမ့ၢ်တီၣ်န့ၣ်ပုၤအဆံးတကလုၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤဘၣ်. ဒီးအလီၢ်အိၣ်ဝဲလၢပကြးယုၤသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်အထူအထံးဟဲလီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်လၢလဲၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢပုၤအိၣ်ဖဲလဲၣ်ဒီးမၤအသးဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

မိၣ်န့ၣ်ဒီးဒ်သိးပဝဲသ့ၣ်လၢအအိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤလၢစိၤခါခဲအံၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဖိလံလၢအကဟဲလၢစိၤလၢခံတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအအိၣ်ကွဲးအသးလၢအဖိခိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်, ယဂုၢ်ကျဲးစးယဲသပုၢ်ပုၢ်တသ့ဖဲအသ့ဒီးထၢဖီၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါလၢပုၤကညိ, ပယီၤဒီးအဲကလံးအလံာ်အါဘ့ၣ်အပူၤ, ဒီးပုၤကညိသ့ၣ်ကုသးပုၢ်အထးခိၣ်အတၢ်စံၣ်စိၤတဲၤဒီးအတၢ်စံးဟံတဖၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီးပုၤကညိဖိတကလုၣ်အံၤအဂ့ၢ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်လံာ်တၢ်စံၣ်စိၤတဲၤဒီးတၢ်စံးဟံလၢပကဖးန့ၣ်ပၢ်ပထံပကီၢ်ပထုပထံး, ပထုပထုဒီးပလံာ်ပလံာ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဝုၢ်တကူၣ်
စိၤအိၣ်လး
လါချံ, ၂၆၇၈နံၣ်

တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်

အဆၢ	တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်	ကဘျဲးပၤ
၁.	တၢ်ကတိၤဆၢန့ၣ်	၁
၂.	ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအူၣ်အထၢတဖၣ်	၅
၃.	ပှၤကိးက့ၣ်ရၢၣ်ဖိ	၅
၄.	ပှၤမကိလံအၣ်ဖိ	၆
၅.	ပှၤနံၣ်ကြိၤဖိ	၇
၆.	ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဖဲတၢ်လီၤတပူၤဒီးတပူၤ	၇
၇.	တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢကစၢၢ်ခိၣ်	၉
၈.	တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢကီၢ်ပၤထံး	၁၀
၉.	တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢပီၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်	၁၂
၁၀.	တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢထံကီၢ်လၢအခူၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ကလဲၣ်အပူၤ	၁၃
၁၁.	တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢမဲးမ့ၢ်ပျီတဖၣ်အပူၤ	၁၃
၁၂.	တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢတပံၤတမၤဒီးထီၣ်ကီၢ်အပူၤ	၁၄
၁၃.	ပှၤပယီၤဖိန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤပူၤအဂ့ၢ်	၁၄
၁၄.	ပှၤတလၢဖိန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤပူၤအဂ့ၢ်	၁၉
၁၅.	ပှၤရၢၢ်ခၢၣ်ဖိအဂ့ၢ်	၂၁
၁၆.	ပှၤတလၢဖိဒီးရၢၢ်ခၢၣ်ကဲထီၣ်က့ၤပယီၤ	၂၂
၁၇.	ပှၤပယီၤဖိတၢ်တဖုန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤပူၤအဂ့ၢ်	၂၂
၁၈.	ပှၤပယီၤဖိခံဖုတဖုန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ယူၣ်တရၣ်	၂၄
၁၉.	ကီၢ်ပယီၤအဆၢ	၂၅
၂၀.	ကီၢ်တဘျဲးအံၤတၢ်ကိးအီၤလၢ “ပၤမၤ” ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် “ပၤမဲၤ” အဂ့ၢ်	၂၅
၂၁.	ပယီၤဖိအံၤဘၣ်မနုၤပကိးအီၤလၢပယီၤအဂ့ၢ်	၂၆
၂၂.	ပှၤကညီအထံအကီၢ်အိၣ်ဝဲအဂ့ၢ်	၂၈
၂၃.	ကညီကီၢ်လိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်အဂ့ၢ်	၃၅
၂၄.	ကညီကီၢ်အသီတဘျဲးအိၣ်ထီၣ်လၢခွံဖျၢၣ်အလီၢ်	၄၂

၂၅. ပုၤကညီအထူအထံး	၅၀
၂၆. လၢပျၢၤတၢ်ကိးကီၢ်တဘျီအံၤလၢပိုၢ်ကီၢ်, ကညီကီၢ်, ကီၢ်လါ, တလၢပယီၤကိးလၢ “ကရးနကးတဲ” နိပစံးတၢ်အသိးကညီကီၢ်ဒိၣ်, ပုၤကညီကိးလၢကီၢ်သူလၢ, ကွဲၢ်ကီၢ်.	၅၆
၂၇. ပုၤကညီဟဲက့ၤလီၤလၢလဲၣ်ဒီးအိၣ်ဆိးအလီၢ်	၆၁
၂၈. ပုၤကညီန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤအခိၣ်ထံးတဘျီ	၈၆
၂၉. ပုၤနံၣ်ကြၢၢ်တံၣ်ဒီးပုၤမံၤ	၉၁
၃၀. ပုၤကညီန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤပူၤခံၣ်တဘျီ	၉၃
၃၁. ပုၤကညီအန့ၣ်အကလုာ်ကလုာ်	၉၅
၃၂. တၢ်ဆၢကတီၢ်တဖၣ်	၁၀၄
၃၃. နံၣ်ကျိးအမုၢ်နံၤ (နံၣ်ထီၣ်သီ)	၁၁၀
၃၄. ပုၤကညီဒုးကဲထီၣ်အနုၤသဝီ	၁၁၄
၃၅. ပုၤကညီအစုကဝဲၤဒီးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤ	၁၁၅
၃၆. ပုၤကညီမ့ၢ်ပုၤသဘျီဖိ	၁၁၆
၃၇. ကီၢ်တကီၢ်ဒီးတကီၢ်မၤအသးဒဲလဲၣ်	၁၁၆
၃၈. ဝုၢ်ဃဲဝါ, မ့တမ့ၢ်ဝုၢ်တကီၢ်အဂ့ၢ်	၁၁၇
၃၉. စီၤမိၢ်ပုၤကဲထီၣ်စီၤပၤဖဲတကီၢ်အဂ့ၢ်	၁၂၁
၄၀. ပိုၢ်ဝုၢ်, (သယုၣ်ဒုးတယုၣ်)	၁၂၄
၄၁. ဆၣ်ဖါဝါဒီးဖိဖါဝါကဲထီၣ်စီၤပၤဖဲပိုၢ်ဝုၢ်	၁၂၇
၄၂. ဝုၢ်ပကၣ်အသီတဖျၢၣ်အဂ့ၢ်	၁၃၂
၄၃. စီၤဒံၣ်ကဲထီၣ်စီၤပၤဖဲဝုၢ်ပကၣ်အဂ့ၢ်	၁၃၃
၄၄. တၢ်နုၤတၢ်ယီၤအဂ့ၢ်	၁၃၇
၄၅. ဝုၢ်တီၤအဂ့ၢ်	၁၃၉
၄၆. ဝုၢ်ကံၢ်မဲအဂ့ၢ်	၁၅၂
၄၇. နုၤယီၢ်ကွဲၢ်ကဘီအဂ့ၢ်	၁၅၆
၄၈. ဝုၢ်လၢလၢအဂ့ၢ်	၁၅၈

၄၉. နူသတူၢ်အဂ့ၢ် (ဝ့ၢ်သထူၣ်)	၁၆၂
၅၀. ကိၤလၢသုဒ္ဓိပုၢ်ဝဲၢ်ခဲၤအဂ့ၢ်	၁၆၆
၅၁. ဝ့ၢ်စ့ၢ်ယး (ဝ့ၢ်ဟံတရီၢ်တူၢ်)	၁၆၇
၅၂. ဝ့ၢ်မ့းဝတံၢ်	၁၆၉
၅၃. ဝ့ၢ်ကွံး (ဝ့ၢ်ကလံး)	၁၆၉
၅၄. ဝ့ၢ်ပီၣ်	၁၆၉
၅၅. နူပယုၣ်	၁၆၉
၅၆. စီၤပၤညၤအံၣ်တးအဖိခွါသမ့ၢ်နူးကူၢ်မၢ်အဂ့ၢ်	၁၇၀
၅၇. နူစယး (စ့ၢ်စ့ၤယဲၤ)	၁၇၁
၅၈. ခိၣ်ထၣ်ဝ့ၢ် (ဝ့ၢ်မိၢ်လခွဲၣ်)	၁၇၂
၅၉. နူကကိး (ဝ့ၢ်ပကိ)	၁၇၆
၆၀. ဝ့ၢ်ပသံၣ်အဂ့ၢ်	၁၉၅
၆၁. ဝ့ၢ်တကူၣ်အဂ့ၢ်	၂၀၁
၆၂. ရှၢ်ဘူးတးကိးသးဒီးပံတကးသၢကတြၢ်	၂၂၃
၆၃. တလၢၤစီၤပၤအကျိၣ်သူကျိၣ်ပိုၤ	၂၂၃
၆၄. တလၢၤအဘီအမ့ၢ်ကတၢ်အဂ့ၢ်	၂၂၃
၆၅. ပယီၤအဘီအမ့ၢ်ကတၢ်အဂ့ၢ်	၂၂၇
၆၆. ပမ့ၢ်ပပုၢ်အကလုာ်ဘၣ်ယးဒီးကစၢ်ယွၤ	၂၂၈
၆၇. ပမ့ၢ်ပပုၢ်အကလုာ်ဘၣ်ယးဒီးယွၤတုၤလီၤတၢ်	၂၂၉
၆၈. ပမ့ၢ်ပပုၢ်အကလုာ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်လီၤကမၣ်	၂၃၀
၆၉. ပမ့ၢ်ပပုၢ်အကလုာ်ဘၣ်ယးဒီးယွၤဆိၣ်ယိၣ်တၢ်	၂၃၂
၇၀. မ့ၢ်ကီၤလံၢ်အလုာ်အလၢ် (ပမ့ၢ်ပပုၢ်အကလုာ်)	၂၃၃
၇၁. တၢ်ဟူတၢ်ဟီၣ်ပုၤသံအစိၣ်	၂၃၅
၇၂. ပမ့ၢ်ပပုၢ်အတၢ်မၤလိၣ်	၂၃၇
၇၃. ပမ့ၢ်ပပုၢ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီ	၂၃၇
၇၄. တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢထံဖိကိၢ်ဖိအဂီၢ်	၂၄၁

အဆာ

တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်

ကဘျဲးပၤ

၇၅. တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါအဂ့ၢ်	၂၄၇
၇၆. ပုၤကညီအလံာ်အဂ့ၢ်	၂၆၅
၇၇. ဝံမီလု (ကစၢ်မုၢ်ထီၣ်) အဂ့ၢ်	၂၇၈
၇၈. ဖုဆၣ်ယုၣ်အဂ့ၢ်	၂၈၂
၇၉. ပုၤတခီဘီမုၢ် (ထံဂၤကီၢ်ဂၤဖိ) ဟဲန့ၣ်လီၤဆူကညီကီၢ်ပူၤ	၂၈၇
၈၀. တၢ်ကတိၤလၢခံကတၢ်	၂၈၈
၈၁. လံာ်လၢအဘၣ်တၢ်သန့ၤထီၣ်အသးတဖၣ်	၂၉၂

တၢ်ဂီၤတဖၣ်

အဆာ

တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်

ကဘျဲးပၤ

၁. တၢ်ဂီၤအိၣ်ဖဲလံာ်အခိၣ်ထံး	
၂. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၁) ငးနဲၣ်ဖျါကညီကီၢ်မိၢ်ပုၤ	၃၁
၃. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၂) ငးနဲၣ်ဖျါကညီကီၢ်မိၢ်ပုၤဒီးကညီကီၢ်အသီ	၃၄
၄. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၃) ငးနဲၣ်ဖျါပိၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်အိၣ်ဖဲမုၢ်ထီၣ်ကစၢ်လုၢ်အဂံၢ်ထံး	၃၇
၅. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၄) ငးနဲၣ်ဖျါပိၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်အိၣ်ဖဲမုၢ်ထီၣ် ကစၢ်လုၢ်ဒီးရၢၢ်ခၢၣ်ရိမးကစၢ်လုၢ်အဂံၢ်ထံး	၃၈
၆. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၅) ငးနဲၣ်ဖျါပိၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်အိၣ်ဖဲဝံၣ်ပုၣ်ဒီးဝံၣ်တီအူအိၣ်အလီၢ်	၃၉
၇. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၆) ငးနဲၣ်ဖျါကီၢ်ပယီၤအထံကျိလၢပျါ	၄၀
၈. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၇) ငးနဲၣ်ဖျါကီၢ်ပယီၤအထံကျိဖဲခါခဲအံၤ	၄၁
၉. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၈) ငးနဲၣ်ဖျါကျဲလၢပုၤန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤ	၉၂
၁၀. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၉က. ဒီး ၉ခ.) ငးနဲၣ်ဖျါဖဲဖုခံဂၤတခွဲညၣ်ဒီးဘျးလီၤဆုပျီၢ် လၢတခွဲဘိအလီၢ်	၂၀၂ ၂၀၃
၁၁. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၁၀) ငးနဲၣ်ဖျါပိၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်အိၣ်ဖဲမိးမးပိၣ်လဲၣ်က့ၣ်ကျိ	၂၁၆
၁၂. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၁၁) ငးနဲၣ်ဖျါဝံၣ်တကူၣ်ဒိၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်	၂၂၀

၁. တံာ်ကတိါဆွါန့ာ်

ပုဂံတကလုာ်တကလုာ်ဂ့ၤ, အတံာ်စံာ်စိတဲစိတဲစိစးထီာ်ဝဲအခါာ်ထံးန့ာ်, အါတက့ါ မ့ာ်တံာ်ဃါဒံာ်ပူအသိး ခဲလၢာ်, ဒီးစံးဝဲဒၣ်လၢအခါာ်ဝဲဒၣ်ဒီးအလိာ်အပၤစုာ်စုာ်လီၤ. တံာ်ဘၣ်ဃးဒီးပုဂံကညီတကလုာ်အံၤအတံာ်အိာ်တံာ်ဆိးအလီၤအခါာ်ထံးခါာ်ဘိာ်န့ာ်, ပုဂံစံးကတိါတံာ်လၢအဂ့ၤအါမံၤလီၤ. တနီၤစံးဝဲ, ပုဂံကညီမ့ာ်ပုဂံတံးဘၣ်ဖိအပုဂံကလုာ်, အဂၤတနီၤစံးဝဲ, အဝဲသ့ၣ်ဟဲက့ၤလီၤလၢတရူးအကီၢ်ကလံာ်စးတခါ, ဒီးပုဂံအိာ်ဒံးတနီၤစံးဝဲလၢပုဂံကညီအံၤမ့ာ်ဝဲဒၣ်ပုဂံထူလံာ်ဖိလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤအံၤလီၤ. ပုဂံအိာ်ကဒီးဒံးတနီၤလၢအတံာ်န့ာ်သးပုဂံအထးခါာ်အတံာ်စံာ်စိတဲစိဘၣ်ဃးဒီးယွၤအဂ့ၤဒီးစံးဝဲဒုဂူလၢ ပုဂံကညီအံၤ, မ့ာ်ပုဂံအံာ်စရလးဖိလၢအလီၤမံၤကွံာ်တဖူာ်န့ာ်လီၤပုဂံစံးကတိါတံာ်တဖၣ် အံၤအါတက့ါမ့ာ်ပုဂံထံာ်ကီၢ်ဂၤဖိတဖၣ်လီၤ.

ဒ်ပုဂံစ့ၤတြိဖိယုအထူအထံးတဘၣ်အသိး, ဒီးစးထီာ်အတံာ်စံာ်စိတဲစိပုဂံအံာ်စရလးဖိအ စိခါဒီးဖဲအအိာ်တမံၤလၢကီၢ်အဲၤကူပတူးအခါအသိးန့ာ်, တုၤမ့ာ်ပုဂံယုပုဂံကညီအတံာ်အိာ် တံာ်ဆိးအခါာ်ဘိာ်ဒီးယုဝဲဒၣ်တုၤယီၤဒၣ်ဖဲကီၢ်အုၤဒ်းအခါာ်သး, တံာ်လီၤလၢပသ့ၣ် ညါလၢပုဂံကညီစးထီာ်ဟဲက့ၤလီၤဝဲအလီၤန့ာ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်တခါပုဂံကညီတဖၣ် ဟဲက့ၤလီၤလၢလၢမ့ာ်ထံးကီၢ်ဘၢဘူၤလီာ် (ခဲအံၤကီၢ်မဲးစဝဲတုၤမံၤယၣ်) န့ာ်လီၤ. ကွံာ်လံာ်အံၤအဆၢတက့ါ. ပဆၢမ့ာ်လၢလၢပုဂံလၢခံာ်တစိကကျဲးစးယုန့ာ်ပာ်အါထီာ်အပုဂံက လုာ်အဂ့ၤအါန့ၢ်အအိာ်ဟံလံာ်လံာ်တဘၣ်အံၤအပူၤန့ာ်လီၤ.

ပုဂံကညီအဂ့ၤန့ာ်တဘၣ်တံာ်ကွဲးဖျါအါမ့ာ်မ့ာ်နီၢ်နီၢ်တပုဂံဘၣ်. တံာ်ကွဲးဖျါအဂ့ၤဒီးအခါာ် ထံးခါာ်ဘိာ်တဒိာ်တဆံးလၢဖဲအံၤတစး, လၢဖဲန့ာ်တစး, ဒီးလၢလံာ်ဖိဆဲဆဲာ်က ဘျဲးအပူၤလၢအတဘၣ်တံာ်ပူၣ်နံးလၢဘၣ်န့ာ်လီၤ. ဒ်တံာ်ကွဲးနီၣ်ကွဲး ဃါလၢလၢဒီး ဒးဒီး (အူခဲ) အဖိခါာ်တဖၣ်လီၤဘံးလီၤဘၢလၢဟီာ်ခါာ်ဖိလံာ်လၢအန့ာ်တကထံဒီး အကထံဒီးဟါမံၤကွံာ်တသ့ဘၣ်ဒီးဘၣ်တံာ်ယုထံာ်န့ာ်က့ၤအါအသိး, ပုဂံကညီလၢတံာ်ဆိာ် ဘံးဆိာ်ဘၢဒီးလီၤဘံးလီၤဘၢတဖၣ်အံၤဘၣ်တံာ်ယုသ့ၣ်ညါက့ၤအါလီၤ. တံာ်စံးဝဲဒၣ် လၢထံကျိာ်ဒီးထံကွံာ်တဖၣ်ဒိာ်ထီာ်ဒီးတုာ်ထီာ်ဒီးဟးဂုာ်ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲဒၣ်လီၤ. မ့မ့ာ်ပုဂံကညီ အစၢၤအသ့ၣ်န့ာ်တဟါမံၤဒီးတလီၤဘံးလီၤဘၢဝဲဒၣ်ဘၣ်

တံာ်သန့ၤပသးလၢပုဂံကညီအတံာ်စံာ်စိတဲစိန့ာ်သ့ဝဲလၢကျဲးခဲဘိာ်လီၤ. တဘိန့ာ် မ့ာ်ဝဲလၢသရၣ် ဒိာ်သမါထီ, ပုဂံကညီဘၣ်က့ၣ်သ့တဖၣ်ကွဲးဖျါထီာ်ဒီးစံးကတိါလၢအဂ့ၤ, ဒီးအဂၤတမံၤန့ာ်မ့ာ်ဝဲ, တံာ်လၢပနီၢ်ကစါကွံာ်ယုသ့ၣ်ညါဒီးန့ာ်လၢအမ့ာ်တံာ်မ့ာ်တံာ်တီန့ာ် လီၤ. မၤကဒီးပစံးတံာ်န့ာ်န့ာ်ပကနီၤဖးကဒီးလွံာ်မံၤလီၤ. တၢ, တံာ်န့ၤလၢပနီၤဟူလၢ

ယူၤကတီၤလၢအထးခိာ်, အဒိ-ပကစၢ်ယုာ်ရူးခရၢ်ကတီၤတၢ်ဒီးစီပုးတရူးဒီး တၢ်လၢကစၢ်ခရၢ်စံးကတီၤတဖၣ်န့ၣ်စီပုၤတရူးနာ်ဝဲ, ခံ-တၢ်နာ်လၢသရၣ်ဒိာ် သမၢီထီဒီးပုၤကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်တဖၣ်ကွဲးဖျါထီၣ်ဒီးစံးကတီၤအဂ့ၢ်တဖၣ်, နၢ်ဟူပ ကစၢ်ခရၢ်အတၢ်ကတီၤဘၣ်ပးဒီးတၢ်သိာ်တၢ်သီ, ဒီးကယဲၤမ့ၢ်ခရၢ်အတၢ်ကတီၤ တဖၣ်န့ၣ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါဝဲဒီးဒူးကဲထီၣ်ဝဲလၢလံာ်လီၤ. သၢ-တၢ်နာ်လၢအတမ့ၢ်ယူၤအတၢ် က တၢ်ဒီးတမ့ၢ်စၢ်ကီၢ်ပုၤကွဲးနီၣ်ကွဲးယါယူၤအတၢ်ကတီၤတဖၣ်, မ့ၢ်တခီမ့ၢ်တၢ်နာ်လၢပံးန့ၣ် ပုၤကလုာ်ဂၤအတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးကွဲးဆဲးက့ၤဆူပကျိာ်. အဒိ, -ပုၤခရၢ်ဖိ အလံာ်စီဆံၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ထူးထီၣ်လၢစုၤတြိဒီးပံးလုာ်အကျိာ်ဆူပုၤကလုာ်ဂၤအကျိာ်, မ့တမ့ၢ်ပုၤဘူးဒေးဘၢသ့ၣ်ဖိအပံးတကၢ်သၢကတြျါအံၤဘၣ်တၢ်ထူးထီၣ်လၢပာ်လံးအကျိာ် ဆူပံၤယီၤအကျိာ်ဒီး, လွံာ်-တၢ်နာ်လၢပနီၢ်ကစၢ်ဒေဝံးလုာ်ညါအဂ့ၢ်ဒီးနာ်လၢအမ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်တီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်နာ်လၢတၢ်သန့ပသးအဂီၢ်လွံာ်မံၤအံၤအကျါတၢ်တမံၤဒိာ်န့ၣ်သၢ, ဒီးသၢတမံၤဒိာ် န့ၣ်လွံာ်လီၤ. နီၣ်န့ၣ်အသိးတုၤမ့ၢ်တၢ်နာ်လၢတၢ်သန့အသးအဂီၢ်တၢ်, ခံဒီးသၢမ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်ဒီးပဘၣ်သန့ပသးလၢတၢ်နာ်လၢလွံာ်မံၤတမံၤလီၤ. လံာ်တ ဘ့ၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒူးကဲထီၣ်လၢပုၤကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်ကွဲးပာ်တ့ၢ်လံလံာ်အါဘ့ၣ်အါပူၤဒီး လၢပမ့ၢ်ပပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အထးခိာ်အတၢ်စံာ်စီတဲစီဒီးမၤလုာ်အုၣ်ထါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပျါန့ၣ်ပုၤအိၣ်ဝဲအကလုာ်ကလုာ်ဒီးတကလုာ်ဒီးတကလုာ်န့ၣ်အပုၤလၢအကူၣ် သ့ကူၣ်ဘၣ် မ့ၢ်အိၣ်ဝဲတဂၤဒီးကဲတၢ်ခိာ်တၢ်နၢ်, စီလိာ်စီပၤလၢအပုၤကလုာ်ဒေဝံးအ ကျါစၢ်စၢ်လီၤ. တၢ်မၤညီန့ၣ်အသးလၢပုၤတကလုာ်န့ၣ်မ့ၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ်ပုၤအဂၤတ ကလုာ်ဒီးပၤဆုၤဘၣ်ပုၤလၢအကူၣ်တၢ်သ့စ့ၤန့ၣ်အိၣ်တကလုာ်လီၤ.

ပျာကညီဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢပျါန့ၣ်အိၣ်စၢ်ကီၢ်ဝဲဒီးအလိာ်အပၤတဘျူးဒဲးတဘျူးဂၤဒီး လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်လီၤဆိတကတီၢ်ဒီးလၢတၢ်အလိာ်တပူၤဒီးတပူၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ် မ့ၢ်ပုၤလၢအအဲၣ်မၤတၢ်တီတၢ်လီၤ, အဲၣ်တၢ်ဃုာ်ဖိးတၢ်ခုာ်တၢ်မုာ်အယိ, ပုၤမ့ၢ်ကူၣ် အကူၣ်သီအိၣ်အံၤဒဲးန့ၣ်န့ၣ်သက့, တစံးတကတီၢ်ဒီးအိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၣ်ဒ့ၣ်အတၢ်လီၤဒီး လၢပပုၤကလုာ်အဂၤ,ဖယိ,ယုၤတရၣ်, တလၢဒီးပယိဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဂ့ၢ်ဆူၣ်ဒီးပၤဘၣ် အထံအကီၢ်လီၤ.

ဒိ န့ၣ်အသိးပုၤအဲကလံးဖိကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်ဒီးအတၢ်သးလီၤသးကွဲးဒိာ်ဝဲတဖၣ် ဟဲမၤနၢၤတလၢပံၤယီၤဒီးပၤဆုၤဝဲဒေဝံးလၢပထံပကီၢ်အပူၤဒဲးပထံဘၣ်ခဲအံၤအသိး လီၤ. ပျာကညီတဖၣ်မ့ၢ်လၢအလိာ်အပၤအစၢၤလီၤတုၤယံာ်တုၤလံအယိ, ပၤအိၣ် လၢကစၢ်ကလိ, မံၤခိာ်သိၣ်လၢဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်ဝဲလၢအလံာ်တအိၣ်, အတၢ်စံာ် စီတဲစီတအိၣ်ဘၣ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်တခီမ့ၢ်တလၢပယိမၤပၤဂီၢ်ဒီးမၤလီၤမံၤကွံာ်အ

လံာ်အလံာ်, ဧီးလၢပျၢန့ၣ်အိၣ်စဲယဲးဧီးအလိၣ်အပၤလီၤ. ပုၤထူလံာ်ဖိအဂၤလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤလၢအမ့ၢ်ပုၤယီၤဖိတဖၣ်အိၣ်ဝဲဧီးအဘိအမ့ၢ်, အလိၣ်အပၤ. (စီၣ်ပွါ) ဧီးအလံာ်အလံာ်လီၤ. ဧီးပုၤတီသုဖိလၢအမ့ၢ်ပပုၤကလုာ်ဒၣ်ဝဲအကလုာ်န့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲဧီးအလံာ်, ဧီးအတံာ်စံာ်စိတဲစိအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလီၤ. အူပံာ်သၣ်ကွဲးပုၤကညီအတံာ်စံာ်စိတဲစိဧီးစံးဝဲလၢမ့ၢ်သါမၤန့ၢ်လၢပုၤတီသုဖိအလံာ်စံာ်စိတဲစိတဘ့ၣ်အပူၤလီၤ.

ဒ်န့ၣ်အသိးပဝဲပုၤကညီဖိတဖၣ်ပလံာ်ပလံာ်ဧီးတံာ်စံာ်စိတဲစိအိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢပျၢတချးတလၢပံာ်ယီၤမၤယၣ်ဒံးဘၣ်ပုၤအခါန့ၣ်လီၤ. ပုၤဆိကမိၣ်လၢပလံာ်ပလံာ်ပတံာ်စံာ်စိတဲစိတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်ဘၣ်. အိၣ်ဝဲယၢ်, နၢ်သက့တံာ်မၤဟးဂီၤကွံာ်တနီၤ, ဟါမၢ်ကွံာ်တနီၤဧီးမ့ၢ်လၢတံာ်ဆၢကတီၢ်ယံာ်အယီ, ပအူးအိၣ်ကွံာ်, ဧီးကျဲၣ်ကွံာ်ဝဲတနီၤဧီးပတထံာ်ဘၣ်လၢပလံာ်ပလံာ်, ဧီးတံာ်ကတီၢ်နၢၤပုၤလၢပမ့ၢ်ပုၤမံၤစက့ၣ်ဖိဧီးပလံာ်ပလံာ်ဧီးပလိၣ်ပပၤတအိၣ်ဘၣ်ဒ်အံၤဒ်န့ၣ်လီၤ.

ပမ့ၢ်ကွါတံာ်စံာ်စိတဲစိလၢဟီၣ်ခိၣ်အစိကထီၣ်သီန့ၣ်, တမ့ၢ်ဒံးဘၣ်လၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိဘၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, ထီၣ်ဖိလံာ်ဖိဧီးဒုၣ်ဖိဒုၣ်ဖိညၣ်ခိးလၢထံဖိလံာ်ဒုၣ်လံာ်, တံာ်ယဲးအိၣ်ဝဲလၢအယုထၢအစိလိၣ်စိပၤဒုၣ်ဝဲလၢအသိးအကျါလၢအတံာ်ကပၤကဆုၤအီၤအဂီၢ်လီၤ.

အယီပုၤကညီတကလုာ်အံၤ, တံာ်စံးဝဲလၢအလံာ်အလံာ်အလိၣ်အပၤ, ဧီးအထံအကီၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်, ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သုတကလုာ်ဂုၤတကလုာ်ဂုၤ, နၢ်ဝဲတသ့ဘၣ်, ကစံးဒုၣ်ဝဲလၢပုၤကိးကလုာ်ဒံးအိၣ်ဧီးအထံအကီၢ်အခိၣ်အနၢ်, အလိၣ်အပၤလၢအကပၤကဆုၤအီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးပဝဲပုၤကညီတကလုာ်အံၤလၢပျၢန့ၣ်ပအိၣ်ဧီးပထံပကီၢ်ပလိၣ်ပပၤလီၤ. တလၢဖိမၤနၢၤပုၤကညီဝံၤ, ပံာ်ယီၤမၤနၢၤကဧီးတလၢ, ဝံၤဧီးပုၤအဲကလံးမၤနၢၤကဧီးပံာ်ယီၤဧီးပထံကီၢ် (ကီၢ်ပံာ်ယီၤ) တဘ့ၣ်အံၤတုၤမ့ၢ်မခါတနံၤအံၤလီၤ.

ပုၤကညီတကလုာ်အံၤနၢ်ပာ်ဝဲလၢအထံအကီၢ်, အလိၣ်အပၤဧီးအလံာ်အလံာ်တအိၣ်ဘၣ်, ဒ်တလၢပံာ်ယီၤဒုးနၢ်ပာ်ကမၣ်အီၤအသိး, ဧီးလၢပုၤကလုာ်ဂၤအမဲာ်ညါန့ၣ်ထီၣ်ဆံးလီၤအသးဧီးတပာ်ကဲလီၤအသးဘၣ်, လံာ်တဘ့ၣ်အံၤမ့ၢ်ဒ်သိးပုၤကညီကသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢပျၢန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဧီးအထံအကီၢ်, အလိၣ်အပၤဧီးအလံာ်အလံာ်တဘျီဧီးအသးကဆုၣ်ထီၣ်လၢအကထီၣ်ကဖိဧီးပာ်ကဲလီၤအသးမ့ၢ်ဂုၤ, မ့တမ့ၢ်ကဘၣ်တံာ်ပာ်ကဲအီၤဒ်အမ့ၢ်ပုၤတကလုာ်အသိးမ့ၢ်ဂုၤ, အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တဘ့ၣ်အံၤတမ့ၢ်နၢ်သက့တံာ်လၢတံာ်ပုၤဒ်ပုၤဆၢမ့ၢ်လံာ်ဝဲအသိး, ပုၤကွဲးတံာ်ဆၢလၢအကကဲတံာ်ဘျးဧီးတံာ်မၤစၢၤဖးဒိၣ်လၢပုၤမၤလိတံာ်ဖိဧီးပုၤဖးအီၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.

ပုၤကွါသီတံာ်ပရၢခိၣ် (အဒုးထၢၣ်) က. အလွၣ်ထူဒံာ်, လၢအဖးဘၣ်တုၤလံလံာ်တဘ့ၣ်အံၤတချးအဘၣ်တံာ်ပုၣ်နံးဒံးအီၤဘၣ်န့ၣ်, ကွဲးပျါထီၣ်တံာ်ဂုၤလၢအဘၣ်ယးဧီး

ပုဂံကညီအလံာ်တံာ်စံာ်စီတဲစီတဘျဉ်အံၤ, ဖဲပုဂံကွၢ်သီတံာ်ပရၢလါအုဗြဉ် ၁၉၃၂ နံာ်အဘျဉ် ၄, ကဘျးပၤ ၅၀, အပူၤအဖျါလၢအဖီလံာ်အံၤအသးလီၤ.

“ပလိာ်ပပၤတအိၣ်အယိၣ်န့ၣ်ပအိၣ်ဒီးလံာ်တံာ်စံာ်စီတဲစီလၢပဂ့ၢ်ပကျိၤအလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်ဘၣ်ပပုဂံကလုာ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢအတအိၣ်ဒီးတံာ်ကွဲးနီၢ်ကွဲးယါအယိၣ်, ပတသ့ၣ်ညါက့ၤအီၤလီၤတံာ်လီၤဆဲးဘၣ်, တံာ်လၢသ့ၣ်က့ၤသးပုၢ်စံာ်ယဲၤတီၢ်တဲၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တမ့ၢ်တံာ်ခဲလၢာ်န့ၣ်ပစံးတသ့ၣ်စ့ၢ်ကီးဘၣ်, ပနာ်လၢတံာ်တီၢ်တံာ်လီၤကအိၣ်စ့ၢ်ကီးလၢအဝဲသ့ၣ်အတံာ်စံာ်စီတဲစီအပူၤအံၤအအါဒီးအစၢလီၤ. အဝဲသ့ၣ်စံာ်ယဲၤဝဲလၢတဘျီပုဂံကညီအိၣ်ဒီးအလိာ်အပၤအထံးအ ကီၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲလၢကီၢ်တဘျဉ်လၢပအိၣ်လၢအပူၤခဲအံၤန့ၣ်တဘျီမ့ၢ်ပုဂံကညီအထံးအကီၢ်ဒီးပုဂံကညီပၤဘၣ်ပြးဘၣ်ဝဲဒီးဒိၣ်စီဒိၣ်ကမီၤလၢအပူၤလီၤ. တလၢပံၤယီၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲန့ၣ်လီၤမၤန့ၢ်မၤယၣ်မၤအၢမၤနးအဝဲသ့ၣ်အယိၣ်, အဝဲသ့ၣ်ယုၢ်အိၣ်လၢကစၢၢ်ကဆူးကလိကဆူး, ဒီးဂီၢ်မ့ၢ်က့ၤယုထံးသဘျူကီၢ်သဘျူလၢထံးဆဲးမဲးယုၤလၢဖုထိးမဲၢ်အတံာ်ဆုၢ်တံာ်တူၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တံာ်တဖၣ်အံၤတံာ်မ့ၢ်တံာ်တီၢ်အိၣ်ဆဲးအါလဲၣ်န့ၣ်ပတသမံသမိးလၢဘၣ်. တံာ်မ့ၢ်တံာ်တီၢ်ကအိၣ်ဝဲလၢအပူၤတနီၤန့ၣ်ပသမၢတသ့ဘၣ်. တံာ်အံၤခဲလၢာ်ဟါမူၤဟါမံာ်ဝဲလၢတံာ်ကွဲးနီၢ်ကွဲးယါတအိၣ်ဘၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. တမံၤဂ့ၢ်တမ့ၢ်ပပုဂံကလုာ်ကလၢာ်က့ၤပဂ့ၢ်ပကျိၤစးထီၣ်လၢအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိၣ်မ့ၢ်တဘၣ်သနာ်က့ၤဒီးဖဲပမၤန့ၢ်က့ၤသ့သမ့းန့ၣ်ဂ့ၢ်ဝဲလၢပကကွဲးနီၢ်ကွဲးယါက့ၤအီၤလီၤ. တံာ်အဆၢကတီၢ်လၢအလဲၤပူၤကွံာ်လံာ်တဖၣ်န့ၣ်ပပုဂံကညီမ့ၢ်ပုဂံကတလုာ်ဒိးလဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါဘၣ်, ဒီးတံာ်အဆၢကတီၢ်လၢအကဖဲဆူညါတခီန့ၣ်ပပုဂံကညီကတလုာ်ကမ့ၢ်ပုၤဒိးလဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကီးဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ဒီးပမံၤပပုၢ်ကတီၢ်ပာ်စၢၤဝဲဒၣ်တဲာ်တဲာ်ယုယုလၢပုဂံကညီကပၤဘၣ်က့ၤဒီးကီၢ်အံၤတဘျီသပုၢ်ကတံာ်န့ၣ်လီၤ. လၢတံာ်န့ၣ်အယိၣ်, ပကြးအိၣ်ဒီးလံာ်တံာ်စံာ်စီတဲစီတံာ်တဟ့ၣ်လၢအကဒုးနဲၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါက့ၤပဂ့ၢ်ပကျိၤဖဲပသ့ၣ်ညါန့ၣ်က့ၤသ့သမ့းန့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤပဒီပုၢ်ဝဲၣ်ပုၤကွဲးလံာ်ဒိၣ်အိၣ်လးလၢဝုၢ်တကူၣ်ကွဲးအခိၣ်ထံးတတီၤဒီးယထံၣ်လၢအမ့ၢ်တံာ်ကွဲးလၢအဂ့ၢ်ဒီးကြးစဲယဲၤလၢကပူၣ်နံးဝဲဒီးဒုးကဲထီၣ်က့ၤအီၤလၢပလံာ်တံာ်စံာ်စီတဲစီတံာ်လၢပဂ့ၢ်တဘျဉ်လၢပုၤဟဲလၢခဲလၢလံာ်သ့ၣ်တဖၣ်ကသ့ၣ်ညါဘၣ်က့ၤပပုဂံကလုာ်အဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်အံၤတုၤအပူၣ်နံးအသးဝံၤခဲကီၢ်န့ၣ်ဂ့ၢ်ဝဲလၢပုဂံကမၤလိအီၤလၢပုၤဟဲစခူအတံာ်မၤလိအတီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

၂. ပျာဟီၣ်ခိၣ်ဖိအန့ၣ်အထာတဖၣ်

တချူးပပတ်ဖျါထီၣ်ပျာကညီအကလုာ်အံၤအထူအထံးန့ၣ်, ကြားလာပယုန့ၣ်ပာ်ဆိတ်စၢၤပျာဟီၣ်ခိၣ်ဖိအကလုာ်ကလုာ်လာအအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလာဟီၣ်ခိၣ်ချၢလာမုၢ်မဆါတနံၤအံၤအဂ့ၢ်, နိပစံး တၢ်အသိးအက့ၢ်အဂီၤ, အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိး အလီၢ်အကျဲသ့ၣ်တဖၣ်, နိသိးအဘျူးကအိၣ်လာကထီၣ်သတြီၤပျာတကလုာ်ဒီးတ ကလုာ်ဒဲးသိးလိာ်အသးဆံးအါ, တဒဲးသိးလိာ်ဘၣ်အသးဆံးအါဒီးမ့ၢ်ဒဲးသိးမ့ၢ်ဂ့ၤ, တဒဲးသိးမ့ၢ်ဂ့ၤ, တဒဲးသိးဘၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကဲထီၣ်လာတၢ်အုၣ်အသးလာအမ့ၢ်ပျာတကလုာ်ယီသ့, တသ့ဘၣ်, အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လာတၢ်အစီၤအယၢ်အခိၣ်ထံးန့ၣ်ပျာဟီၣ်ခိၣ်ဖိအခိၣ်သ့ၣ်အိၣ်ထဲတခိၣ်ယီစီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပျာအခိၣ်သ့ၣ်တခိၣ်အံၤဘၣ်တၢ်နီၤဖးအီၤသၢကလုာ်, နိပစံးတၢ်အသိး, တၢ်, -ပျာကီးက့ၣ်ဖိ, မ့တမ့ၢ်ပျာအဖဲးဝါဖိ, ခံ, -ပျာမကိလံအးဖိဒီးသၢ, -ပျာနံကရိၣ်ဖိ, မ့တမ့ၢ်ပျာဖဲးသ့ဖိတဖၣ်လီၤ. ဒီးလာပျာသၢကလုာ်အံၤအကျါ, နိတၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးတစီၤဘၣ်တစီၤအသိးန့ၣ်, ဘၣ်တၢ်နီၤဖးကဒီးအီၤအါဒုအါကလုာ်ဒ်အဝဲသ့ၣ်သၢကလုာ်, န့ၢ်မါထီၣ်ဖိလိာ်အသးသကိးသကိးအသိးမ့ၢ်ဂ့ၤ, နိအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလာထံကီၢ်အတၢ်မုၢ်တၢ်ကီၢ်အိၣ်ဝဲအသိးမ့ၢ်ဂ့ၤ, နိအတၢ် အိၣ်တၢ်အီၤဒီးအလုာ်အလၢ်အိၣ်ဝဲအသိးမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

၃. ပျာကီးက့ၣ်ဖိ.

တၢ်နာ်ဝဲဒၣ်လာပျာန့ၣ်, ပျာကီးက့ၣ်ဖိတဖၣ်မ့ၢ်ပျာလာအအိၣ်ဆိးဒီးအိၣ်ဘူးဝဲဒီးကစၢ်ကီးက့ၣ်လၢအအိၣ်လၢပိၣ်လဲၣ်သ့ဒီးပိၣ်လဲၣ်ကဲးစပံအးအကဆူးဖဲကီၢ်ယုရပၤအသရၤလာကလံၤထံးတခီန့ၣ်လီၤ. အယီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအမံၤအိၣ်ဝဲအသိးပျာတကလုာ်အံၤတၢ်ကီးအီၤလာပျာကီးက့ၣ်ဖိလီၤ. နိပစံးတၢ်အသိး, တၢ်ယုာ်ထွဲအမံၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအမံၤအိၣ်ဝဲအသိးလီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟးထီၣ်လာတၢ်အလီၢ်တပူၤအံၤဒီးလဲၤဆူအံၤဆူဘးဒီးလီၤ. လီၤပြီ လီၤပြီသက့တၢ်အလီၢ်ပူၤလီၤ. ဖဲအနံၣ်လွံၢ်ကထီၣ်အဘျၣ်အါန့ၣ်, လၢပျာတကလုာ်အံၤအကျါတနီၤလဲၤန့ၣ်ဆူကီၢ်အံၤယၢ်အပူၤ, ဒီးဒုးကဲထီၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအခုအဝုၢ်ဖဲန့ၣ်လီၤ.

ပျာဟီၣ်ခိၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပျာလီၤစၢၤလာပျာကီးက့ၣ်ဖိလီၤ. ပျာတြၢဝဲဒဲးအးလၢအမ့ၢ်ပျာမတြးဖိလၢအအိၣ်လၢကိၣ်အံၤယၢ်အကလံၤထံးခဲအံၤတဖၣ်န့ၣ်တၢ်နာ်စ့ၢ်ကီးဝဲလၢမ့ၢ်အဖဲလီၤဝဲလၢကလံၤစိးမ့ၢ်န့ၣ်တခီနိပစံးတၢ်အသိး, လီၤစၢၤဝဲလၢပျာကီးက့ၣ်ဖိန့ၣ်လီၤ. ပျာကီး က့ၣ်ဖိအကလုာ်အဂၢၤအါကလုာ်န့ၣ်လဲၤန့ၣ်အိၣ်ဆိးစ့ၢ်ကီးဝဲဖဲကီၢ်

ယူရပ၊အပူဒီးလီ၊ပြီလီ၊ပြီဝဲလကီာ်အဝဲန့ဒ်ဘုညါအပူလီ၊ ဒီးအခါခဲအံပုအိာ် ပုဆိးလကီာ်ယူရပ၊အပူန့ဒ်အါတက့ာ်မုာ်ပုကီးက့ရှာ်ဖိလီ၊

ပုတကလုာ်အံလဲ၊န့ဒ်ဒီးအိာ်ဆိးစုာ်ကီးဝဲလကီာ်ဖာရှာ်ဒီးကီာ်အရူဘယာ်အပူဒီးခိ ယီ၊စုာ်ကီးဝဲ လကီာ်လဲ၊အူးတဖာ်ဆူကီာ်အဖရဲးက၊ကလံ၊စီးတခိဒီးအိာ်ဆိးစုာ်ကီးဝဲဖဲန့ဒ် လီ၊ တနီ၊နီ၊ခိယီ၊စုာ်ကီးဆူမုာ်ထီာ်တခိဒီးန့ဒ်လီ၊အိာ်ဆိးစုာ်ကီးဝဲဖဲကီာ်အုရှာ်အခါာ်သး၊ တူာ်ရဲာ်လီ၊အသးတု၊ယီ၊ဒော်လဲာ်ဆူယပာ်အပိာ်လဲာ် အကာ်ခိာ်န့ဒ်လီ၊ဖဲတံာ်ထံာ်န့ဒ်က ဝါအမဲရက၊အလီ၊ခဲန့ဒ်ပုတကလုာ်ယီလဲ၊အအိာ်ဝဲဆိး ဝဲလကီာ်ယူရပ၊အပူအံ၊န့ဒ် ခိယီဝဲအတလးတံးပိာ်လဲာ်ဒီးလဲ၊အိာ်ဝဲဆိးဝဲစုာ်ကီးဝဲကီာ်အမဲရက၊အပူန့ဒ်လီ၊

ပုတကလုာ်အံအက့ာ်အဂီ၊ဖျါဒ်အံ၊ အမဲာ်သုာ်ကဝီ၊ဒ်ဆိဒ်အက့ာ်အဂီ၊အသိး၊ ဖဖအနါစု၊ပွါ၊ အခါတခိတစူဘာ်၊ မုမုာ်အိာ်ယူလီာ်အသးဒီးအမဲာ်သုာ်ယာ်ယာ်လီ၊ လီ၊ဆိဒော်တံာ်ဖိသုာ်ဆံးတဖာ်အခိာ်သုစာ်ဒီးသကံဝဲ၊ ဘာ်ဆာ်ဒီးအခိာ်သုတတီာ် ဘာ်၊ ဒီးအဖဲးတခိတသုဒ်ပုနံကရိာ်ဖိဘာ်၊ ပုကီးက့ရှာ်ဖိလဲ၊အအိာ်လဲ၊ထံာ်ခါာ် ကီာ်ခါာ်န့ဒ်အဖဲးဝါဒီးအမဲာ်ချလါ၊ မုမုာ်ပုကီးက့ရှာ်ဖိအိာ်လဲ၊ထံာ်ကီာ်အကီာ်တဖာ်န့ဒ်အဖဲး သုမုတမုာ်ဂီ၊လုးဝဲလီ၊ ပုအိာ်လဲ၊ကီာ်ယူရပ၊ကလံ၊ထံးတခိဒ်ပစံးတံာ်အသိး၊ ပု အံးတလံာ်ဖိ၊ ပုစဝဲနံးအဖိဒီးပုစု၊တြိဖိတဖာ်အံ၊အဖဲးတဝါထံးဒီးပုအိာ်လဲ၊ကီာ် ယူရပ၊ကလံ၊စီးတခိဘာ်ဒ်န့ဒ်အသိးပုအိာ်လဲ၊ကီာ်အံ၊ဒော်တဖာ်န့ဒ်မုာ်တံာ်တမံ၊ယီလီ၊ ပုပာ်ခုာ်ပံာ်ဖိ၊ ပုမာ်ရဝဲလံာ်ဖိဒီးပုဘဲာ်ကီာ်လံာ်ဖိလဲ၊အအိာ်လဲ၊ကီာ်အံ၊ဒော်အ ကလံ၊စီးလဲ၊အမုာ်ကီာ်အခါာ်န့ဒ်အဖဲးဝါန့ဒ်ပုမုဒြးဖိအိာ်လဲ၊ကီာ်အံ၊ဒော်အ ကလံ၊ထံး လဲ၊အမုာ်ကီာ်အကီာ်တခိလီ၊

၄. ပုမကိလံအးဖိ

ပုမကိလံအးဖိ၊ မုတမုာ်ပုဖဲးဘိဖိတကလုာ်အံ၊အိာ်ဆိးဝဲလကီာ်မကိလံအးလဲ၊အအိာ် ဖဲကီာ်စံာ်အသရူမလဲ၊ကလံ၊စီးတခိလီ၊အယီတံာ်ယုာ်ထွဲအမံလဲ၊ပုမကိလံအးဖိဒ်အတံာ် အိာ်တံာ်ဆိးအလီ၊အမံ၊အိာ်ဝဲအသိးလီ၊ ပုတကလုာ်အံ၊အိာ်အါတက့ာ်လဲ၊ကီာ်အုရှာ်ဒီး ကီာ်အမဲရက၊ကလံ၊ထံးဒီးကလံ၊စီးအပူန့ဒ်လီ၊ လီ၊ဆိဒော်တံာ်အဝဲသုာ်အိာ်အါဒ် တံာ်တက့ာ်လဲ၊ကီာ်စံာ်၊ ကီာ်ယပာ်ဒီးကီာ်ပယီ၊အပူလီ၊

ပုစံာ်ဖိတဖာ်လဲ၊ပထံာ်ဘာ်အီ၊ထီာ်ဘိဒီးအိာ်ဝဲအါအါဂီ၊ဂီ၊လဲ၊ကီာ်ပယီ၊အပူအံ၊မုာ် ပုမကိလံအးဖိဒီးအက့ာ်အဂီ၊မးအသးဒ်လဲာ်န့ဒ်ပထံာ်ဒီးသုာ်ညါဘာ်ပဝဲလီ၊ ဒ်ပစံးတံာ် အသိးအမဲာ်သုာ်လဲာ်ဒီးအဘိးအယံကစီ၊ထီာ်ထီ၊ အမဲာ်ချသုဒီးတစူ၊အသးဒ်ဆိဒ်

အသိးအနါစ့ၤလၢ်ဒီးကဖိဝဲ, အခိၣ်သူတဖၣ်တၢ်ဒီးတသဝံးအသးဘၣ်မ့ၢ်သူဒီးဘျာဝဲ
လီၤ. ကိၤလၢသူအိၣ်လၢကီၢ်အမဲရကၤကလံၤထံးတဖၣ်မ့ၢ်နၢ်သက့ပုၤမကိလံအးဖိ,
မ့ၢ်လၢအအိၣ်ဆိးဝဲအနံၣ်လၢအကထိကထိလၢကီၢ်အမဲရကၤလၢအတၢ်ကီၢ်တၢ်ခုၣ်တ
ၣ် သိးလိာ်အသးဒီးတၢ်ခုၣ်တၢ်ကီၢ်လၢကီၢ်အုၣ်တခီအယိ, တၢ်သိးဒီးပုၤမကိလံအး
လၢကီၢ်အုၣ်အပူၤတခီဘၣ်ပုၤအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဖဲကိးလၢအအိၣ်လၢဝဲစံးဖးပိၣ်လဲၣ်အပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ,
ပုၤအိၣ်ဖဲကိးလၢအအိၣ်လၢကီၢ်စံၣ်အကလံၤထံးအပူၤတဖၣ် (အံၤစအုၣ်ဒံး East Indies)
ဖမ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့ၢ်ပုၤမကိလံအးဖိလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အဖံးဂီၤဝဲဒီးတဘီဘၣ်.

၅. ပုၤနံၣ်ကြိၤဖိ

ပုၤနံၣ်ကြိၤဖိ, မ့တမ့ၢ်ပုၤဖံးသူဖိတကလုာ်အံၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲအဆိက
တၢ်မ့ၢ်ဝဲဖဲကိးအဲဖရံးကၤအပူၤဒီးအိၣ်စ့ၢ်ကီဝဲအကလုာ်ကလုာ်လီၤအဝဲသ့ၣ်အဖံးသူ,
အနါစ့ၤဘၣ်ဒီးအနိးဖံးတဖၣ်န့ၣ်တိၣ်ဝဲလီၤအခၣ်ယံထီၣ်ဒီတကၤအသးဒီးအခိၣ်
သူတခီတကံအသးဒီးထီၣ်ဝဲဒ်သိအဆူၣ်အသိးလီၤ. ဖဲတၢ်မၤကဲကုာ်အစီၤအလုာ်ထးန့ၣ်,
ပုၤတကလုာ်အံၤ, ဘၣ်တၢ် ဆုၤအီၤဆူကီၢ်အရုၤဘံအးဒီးကီၢ်အံၤဖယၣ်လီၤ. ဒီးဘၣ်တၢ်ဆုၤ
စ့ၢ်ကီၢ်အီၤဆူကီၢ်အမဲရကၤဒီးဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲဖဲန့ၣ်အါအါကလဲာ်, အိၣ်ယၣ်ယၣ်ဆံဆဲၣ်
ပူတပူလၢကီၢ်အမဲရကၤဖိအကလုာ်ကလုာ်အကျဲန့ၣ်လီၤ.

ပုၤအိၣ်ဆိးလၢကီၢ်အီၤစတြၢလံအးအခိၣ်ထံးန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤတကလုာ်အံၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အနီၢ်
ဂံၢ်အိၣ်ဝဲစ့ၢ်ကီၢ်ဖိဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးတတီၤအသိးန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်ဆံးလီၤစ့ၤလီၤဝဲ
ပှီၢ်ပှီၢ်ဒီးအခါခဲအံၤန့ၣ်ဘူးလၢအကလီၤမၤကွံာ်လၢပုၤအါတဖၣ်အကျဲလီၤ.

၆. ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်ဖိအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဖဲတၢ်လီၢ်တပူၤဒီးတပူၤ

လၢဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်ချၢဒီးဘၣ်ညါအပူၤအံၤ, ထံကီၢ်တဘျီဒီးတဘျီအကွၢ်အဂီၢ်ဒီးအတၢ်ကီၢ်တၢ်
ခုၣ်တၢ်သိးလိာ်အသးဘၣ်. န်ပစံးတၢ်အသိး, ထံကီၢ်တနီၤနီၤကီၢ်ဝဲဒီးတနီၤနီၤခုၣ်
ဝဲ, တနီၤနီၤပၤဝဲဒီးတနီၤနီၤပုၤဝဲဒီးကစၢ်ကလိဒီးတၢ်လုာ်တၢ်တြီၤတဖၣ်, တနီၤနီၤ
ပုၤဝဲဒီးထံကျဲအဒိၣ်အဆံး, နိၣ်ဒီးတပံၤတမၤဒီးတနီၤနီၤအိၣ်ဘူးဒီးပိၣ်လဲၣ်လီၤ. ပထံၣ်
ဘၣ်စ့ၢ်ကိးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, သ့ၣ်ခိၣ်ဝဲဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအိၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢဟီၣ်
ခိၣ်ခိၣ်ဒီးပသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, သ့ၣ်ဝဲဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢအအိၣ်လၢကီၢ်တဘျီ
ဒီးတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤဆိလိာ်အသးလီၤ. န်န့ၣ်အသိးဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်ချၢအံၤမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပုၤဟီၣ်
ခိၣ်ဖိအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဒီးအတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၢ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်

အတိတ်သုတေသနအင်္ဂါလီ၊

လောကတော်နှင့်၊ တုမုဒ်ပထဝီဘဉ်ပျက်တဂါးတဂါးပနံတဂါးတဂါး၊ လောကတော်လောကဝိတဖျဉ်ဒီးတဖျဉ်အဘဉ်စာ၊ ဝံဒီးကီလောအစဉ်ယံလိာ်အသးတဘဉ်ဒီးတဘဉ်အဘဉ်စာနှင့်၊ ပသုညါဘဉ်လောကတော်ပင်ဒိင်ထီၣ်အါထီၣ်ဝဲဆူညါတခီဒီးသုညါစုာ်ကီးဝဲလောအမှတ်မာစာလိာ်အသးသကီးသကီးလောအတော်အိၣ်မူအိၣ်ဂါးဒီးတော်လုာ်အိၣ်သးသမူအင်္ဂါလီ၊ တော်ကထီၣ်တော်မာစာလိာ်ပသးသကီးသကီးအံတမုာ်ထဲလောပျဉ်လောကဝိတဖျဉ်ယီဒီးထံကီတဘဉ်ယီအပူဇိဘဉ်၊ မုာ်ကထီၣ်စုာ်ကီးတော်မာစာလိာ်ပသးလောပျဉ်လောကဝိတဖျဉ်လောဟီၣ်ခိၣ်ချာဒီးဘဉ်ညါအင်္ဂါလီ၊

ခဲအံပျဉ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖိအနုၣ်အထာအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်ဒီးလီၤပြုလီၤပြုလောဟီၣ်ခိၣ်ချာဒီးဘဉ်ညါဒီးအကုာ်အင်္ဂါမာအသးဒ်လဲၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်ပသုညါဘဉ်လဲလီၤ၊ မိပကကွာ်ကဒီးပျဉ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖိအကလုာ်ကလုာ်အတော်အိၣ်တော်ဆိးဒီးတော်ဖံးအိၣ်မာအိၣ်လီၤဆီလိာ်အသးဒ်လဲၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်တက့ၢ်၊

၇. တော်အိၣ်တော်ဆိးလောကစာခိၣ်

လောကစာထီၣ်အလီၤကစာကလိအကျါန့ၣ်ပျဉ်အိၣ်ပျဉ်ဆိးစာဝဲဒ်လီၤ၊ ကစာအစီခိၣ်အထီၣ်ကော်အစီခိၣ်န့ၣ်၊ ပျဉ်ဝဲဒီးပစီထံဒီးထံလီၤသကားဒီးမှတ်လီၤလောအခုၣ်ဝဲဒ်ခိၣ်ကလဲၣ်၊ တုာ်ဒေၣ်လဲၣ်တော်မှတ်တော်ဘိဒီးဆဲၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်ဝဲတသ့တကဲဘဉ်လီၤ၊ လောကစာကလိအစီခိၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အညဉ်ထုၣ်အိၣ်ကဘျးဒံးဘူသလါဒီးအထူးအစီအကျါထံတဂ့ၢ်ဘဉ်၊ အခိၣ်တလိာ်တုာ်တုာ်လီၤန့ၣ်ထံယဲတဖၣ်ယွၤဒီးစိာ်ကွာ်ဟီၣ်ခိၣ်အညဉ်ထုၣ်တဖၣ်ဆူတော်လီၤဘံးဒီးတြီၤပူဇိးကစာခိၣ်ခိၣ်ဒီးအကပိာ်ကပၤန့ၣ်အါတက့ၢ်အိၣ်တုာ်ဒေၣ်ထဲလော စီလုစီဒီးခဲးတဖၣ်လီၤ၊ တော်လီၤဒ်အံသိးတဖၣ်ပထူစံာ်မှတ်ဂုၤ၊ ပမာသံၣ်မာခူးမှတ်ဂုၤ၊ တသ့ဘဉ်၊ ဒီးတော်အိၣ်ဝဲလောအစီခိၣ်န့ၣ်မှတ်ဒ်နီၣ်စီမာစီဒီးသုၣ်စီဝဲၣ်စီတနီၤနီၤန့ၣ်လီၤ၊ ပျဉ်အိၣ်လောတော်လီၤတဖၣ်အံဘဉ်ဆဲၣ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးကူၣ်လီၤသုၣ်ဒီးကုာ်သ့ၣ်လးလီၤ၊ အဝဲသုၣ်မာဒေၣ်ခူးသံၣ်တဖၣ်တဆံးဖဲအမာဝဲသ့အလီၤတတီၤတတီၤလောတော်ကီတော်ခဲးဒီးအပူဇိးတနီၤအိၣ်စုာ်ကီးလောပျဉ်ပျဉ်ဘဉ်ပကသုၣ်လီၤတော်မှတ်တော်ဘိ၊ ဒ်သိးပကမာနုာ်တော်အိၣ်တော်အီလောလီၣ်လီၣ်အင်္ဂါန့ၣ်၊ တကဲထီၣ်ဘဉ်ဒီးမှတ်တော်ကီတော်ခဲးဒီးလီၤ၊ ဒ်န့ၣ်အသိးတော်လောကစာကတော်တမံလောအဘဉ်ယးဒီးတော်အိၣ်တော်ဆိးလောကစာကလိန့ၣ်မှတ်တော်ဖံးတော်မာလောပကလုာ်အိၣ်သးသမူအင်္ဂါလီ၊

ပျဉ်ဘဉ်အိၣ်ဘဉ်ဆိးဝဲလောကစာကဆူးအကျါလောတော်ဘံပူတြီၤပူဇိးအတော်လဲၣ်တော်ကုာ်မှတ်အဘဉ်ထီၣ်ဘဉ်လီၤကစာကလိကီကီခဲလီၤ၊ မှတ်လောအနုၣ်ဝိတဖၣ်အဘဉ်

ပန်ပာ်လၢထံကျိလၢအဟဲယွၤလီၤလၢကစၢ်ဒီးခိၣ်, တတီၤဘၣ်တတီၤ, ဆူပီၣ်လဲၣ်ပူၤန့ၣ်ဒုးကဲထီၣ်တၢ်ဒုတၢ်တြီၤတီၤ, တၢ်ပၤခိၣ်လၢထံကျိအကပၤဒီးကီးတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢထံကျိအထၣ်န့ၣ်လီၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမၤအသးဒီးကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ဒ်သိးပုၤကအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဒီးကဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ဒီးကန့ၢ်အိၣ်န့ၢ်အိၣ်လၢပုၤပုၤအဂီၢ်လီၤ. ထံကျိတဖၣ်အံၤမၤပၤဒီးမၤဘၣ်စီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးမၤအါထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အထူးအစီလီၤ. ထံကျိတဖၣ်န့ၣ်ဆုၢ်စ့ၢ်ကီးပုၤလၢချံအဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ထီ, အဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကဘီအဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဆူတၢ်အလီၢ်အပူၤဘၣ်တပူၤ, ဝုၢ်တဖျၢၣ်, ဒီးပန်ပာ်လၢထံကျိတဘီလၢလၢအပူၤန့ၣ်, ပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်လၢချံဒီးထီအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢထံကျိမၤပၤဟီၣ်ခိၣ်အယီ, တမ့ၢ်ထဲလၢပုၤဘီထီၣ်ကျဲလၢပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်အဂီၢ်စီၤဘၣ်, မ့ၢ်မ့ၢ်ဘီထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလုၣ်မ့ၣ်အူအကျဲဒီးလဲၤတၢ်လၢလုၣ်မ့ၣ်အူအဖီခိၣ်သ့ဝဲစ့ၢ်ကီးလီၤ. လုၣ်မ့ၣ်အူအကျဲတဖၣ်န့ၣ်, ပထံၣ်ဘၣ်တၢ်ဘီထီၣ်အီၤအါတက့ၢ်လၢထံကျိအသချၢလီၤဒ်န့ၣ်အသိးထံကျိ, ကျဲဒီးလုၣ်မ့ၣ်အူသ့ၣ်တဖၣ်အံၤမၤစၢၤပုၤလၢအအိၣ်လၢတထံတကီၢ်, တခုတဝုၢ်တဖၣ်ကသဂၢၢ်ထံၣ်လိၣ်အသးအဂီၢ်လီၤ.

ကစၢ်ကလိအဖီခိၣ်န့ၣ်ပအိၣ်ဒီးကဲထီၣ်လၢတၢ်ဒုးလီၤဖးလိၣ်ပသးလီၤ. မ့ၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢကီၢ်ပၤထံးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မၤစၢၤပုၤလၢပကသဂၢၢ်ထံၣ်လိၣ်ပသးတခီလီၤ. ကွၢ်ပုၤအိၣ်လၢကီၢ်အံၤဒသၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဒီးထီၣ်ကဘီဒီးလဲၤဆူကီၢ်ယူရပၤ, ကီၢ်အဲဖရဲကၤ, ကီၢ်အဲမဲရကၤ, လၢအအိၣ်ယံၤဒီးအကီၢ်န့ၣ်တုၤဝဲလီၤ. မ့ၢ်ကီၢ်တံဘုၣ်လၢအအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အကီၢ်အဆၢလၢကလံၤစိး, လၢကစၢ်ကလိအိၣ်ဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်တကပၤန့ၣ်လဲၤဝဲတတုၤယီၤဘၣ်, ဒီးပုၤတံဘုၣ်ဖိတဖၣ်ဟဲန့ၣ်ဆူကီၢ်အံၤဒယၣ်အပူၤတတုၤစ့ၢ်ကီးဘၣ်, မ့ၢ်လၢကျဲကီၢ်ခဲဝဲအယီလီၤ.

ပုၤတကလုၣ်ဒီးတကလုၣ်တုၤအအိၣ်လီၤဖးဒီးတထံၣ်လိၣ်အသးဘၣ်န့ၣ်, တသ့ၣ်ညါလိၣ်အဂ့ၢ်ဒီးအလုၢ်အလၢဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အိၣ်ယုၣ်တပူၤယီၤဒီးမ့ၢ်မၤပန်တၢ်ကၤအတၢ်မၤလၢအသိးအကျိသကိးသကိးဒီးအတၢ်နာ်ပာ်အါထီၣ်ဒီးလုၢ်လၢပံလၢတဖၣ်ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလီၤ. တၢ်အလီၢ်လၢပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးပုၤအိၣ်ဒီးလုၢ်လၢပံလၢ, ပုၤယံၣ်ပုၤကူၣ်အိၣ်အါအလီၢ်န့ၣ်, မ့ၢ်ဝဲဒုသဝီ, ခူဝုၢ်လၢအအိၣ်လၢထံကျိကၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်စံၣ်စီၤတဲစီၤအပူၤန့ၣ်ဖျါဝဲဒၣ်လၢပုၤအိၣ်ဒီးလုၢ်လၢပံလၢတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲလၢခူလၢဝုၢ်လၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢထံကျိယူးဖြးတံးဒီးထဲကြီးဒီးထံကျိနဲလ်အကၢ်ခိၣ်တဖၣ်လီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိးပုၤယူဒေဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်တကးဘၣ်, စံးစ့ၢ်ကီးဝဲပုၤဟံၣ်ဒုၣ်ဖိလၢအအိၣ်လၢထံကျိအံၤဒး (Indus) အကၢ်ခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးလုၢ်လၢပံလၢအဆိကတၢ်လၢကီၢ်အံၤဒယၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ, ဒ်န့ၣ်အသိးပုၤစံၣ်ဖိစံးဝဲသါကဲထီၣ်ပုၤအိၣ်ဒီးလုၢ်လၢပံလၢဖဲသါစူးကွံာ်သါတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢကစၢ်ကလိဒီးသါလဲၤအိၣ်လဲၤဆိးက့ၤလၢကီၢ်ပၤထံးလၢထံကျိဖးဒိၣ်အကၢ်ခိၣ်အခုအခါန့ၣ်လီၤ.

လာကီတဘုဒ်ဒီးတဘုဒ်အပူန့ၣ်ပူအိၣ်အါတက့ၢ်လာထံကျိကၢ်ခိၣ်ကိးထံ ကိးကီၣ်ဒဲးလီၤလာဟီၣ်ခိၣ်ချါအံၤကယဲၣ်မ့ၢ်ပူလာအအိၣ်ဒီးလုၢ်လၢ်ယံၤလာတဖၣ် အိၣ်ဒ့ၣ်ဝဲလၢထံကျိဒီးပိၣ်လဲၣ်အကၢ် ခိၣ်လီၤ. (ကီၢ်မဲးစခိၣ်တုၣ်ဒဲးအး) န့ၣ်အိၣ်ဒီးထံကျိ ခံဘိ, ယူၤဖြိတံးဒီးထံကြီးဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးဝဲကီၢ်လာအထူးအတီၤအကျါတဘုဒ်လီၤ. ကီၢ် အဲၤကူပတုးအံၤမ့တမ့ၢ်ဘၣ်ဖုးလၢထံကျိနဲလ်အိၣ်န့ၣ်ပူကစူးကွံၣ်ဒီးကအိၣ်ကလီၤလာတၢ် သယုၢ်သညိအပူလီၤ. ကီၢ်အဲၤကူပတုးတဘုဒ်အံၤတဘျီန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲကီၢ်လာပူအအိၣ်ဒီးလုၢ် လၢ်ယံၤလာကတၢ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲလၢအပူလာဟီၣ်ခိၣ်ချါဒီးဘုဒ်ညါန့ၣ်လီၤ.

၉. တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလာဟီၣ်လဲၣ်ကၢ်ခိၣ်

ပိၣ်လဲၣ်အကၢ်ခိၣ်န့ၣ်, မ့ၢ်တၢ်လီၤလာအကြားဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလာပူဟီၣ်ခိၣ်ဖိအဂီၢ် လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, ပိၣ်လဲၣ်န့ၣ်ပူၤဝဲဒီးတၢ်အိၣ်လာပူဟီၣ်ခိၣ်ဖိအဂီၢ်, နိပစံးတၢ်အသိး, အံၤသ့ဒီးညၣ်အကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်လီၤ. ပူအိၣ်လာဟီၣ်လဲၣ်အကၢ်ခိၣ်ဒီးကိးအဖီခိၣ် တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပူမၤအိၣ်ညၣ်ဖိလီၤ. ညၣ်လာပူအိၣ်အါတဖၣ်န့ၣ်တအိၣ်လၢထံအယီၢ်ဘၣ်, မ့ၢ်မ့ၢ်အိၣ်ဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢထံအိၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢဖဲထံဒီၣ်အလီၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဒံၣ်လီၤဖးထီၣ် ဝဲသ့ဒီးအဆၣ်အိၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢလာပူၤပူၤလာအဂီၢ်လီၤ. ပူမၤညၣ်ဖိတဖၣ်အံၤတုၤအ မၤညၣ်န့ၣ်လံးဒီးဆ့ၣ်ညၣ်တဖၣ်ဆူဂ့ၢ်ပူလီၤ.

ပူအိၣ်လာဟီၣ်လဲၣ်ကၢ်ခိၣ်တဖၣ်, အဲၣ်ပိၣ်လဲၣ်ပိၣ်တြီၤဒီးဖဲကလံၤမ့ၢ်ဟဲအခါန့ၣ်, အဝဲ သ့ၣ်ဘၣ်လဲၣ်တၢ်လၢချဲ, ကဘီ, လၢကလံၤမ့ၢ်ဒီးလပီတဖၣ်အကျါ, ဒီးတၢ်အံၤသိၣ်လိအဝဲသ့ၣ် လၢအကကဲထီၣ်ပူသ့ၣ်န့ၣ်သးန့ၣ်ဒီးကဟ့ၣ်လီၤအသးလၢတၢ်ဖးတၢ်မၤအကီၢ်အခဲတမံၤဂ့ၤ တမ့ၢ်ဂ့ၤအဂီၢ်, ဒီးလဲၤခိၣ်ပိၣ်လဲၣ်ပိၣ်တြီၤလာအကဟးကွၢ်ယုထံသီကီၢ်သီဒီးကိးအသီ တဖၣ်လီၤ. ပူမၤအိၣ်ညၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်, မ့ၢ် ပူလာအလဲၣ်တၢ်လာဟီၣ်လဲၣ်ပိၣ်တြီၤအပူအဆိ ကတၢ်ဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပူလာအမၤလိသ့ၣ်လီၤအသးလၢအကကဲထီၣ်ဘၣ်ပူက ဘီဖိလာအဂ့ၤ, ပူလုၢ်လာအလဲၣ်တၢ်လာဟီၣ်လဲၣ်ပိၣ်တြီၤပူ, ဒီးပူပနံၣ်တၢ် ကၤ တၢ်ဖိလာအဂ့ၤကတၢ်တဖၣ် လီၤ.

ကယဲၣ်မ့ၢ်ပူလာအအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢကီၢ်ယူၤရပူအပိၣ်လဲၣ်ကၢ်ခိၣ်ဒီးအကိးအဖီခိၣ် တဖၣ်န့ၣ်က ထီၣ်ပူအကလုာ်ဖးဒီၣ်တကလုာ်, ဖဒီးတကလုာ်လၢတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကတၢ်ဒီး လၢတၢ်အိၣ်ဘီအိၣ်မ့ၢ်အပူလီၤ. န့ၣ်အသိး, ပူယပုၣ်ဖိတဖၣ်လာဟီၣ်လဲၣ်အိၣ်ဝဲတရံးအ ကီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တမံၤယီၤလီၤ.

၁၀. တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢထံကီၢ်လၢအချၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်ကလဲၣ်အပူၤ

တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူတမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤန့ၣ်, သန့ၤအသးလၢထံကီၢ်အတၢ်ချၢ် တၢ်ကီၢ်လၢအဖိးလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢထံကီၢ်အချၢ်ကတၢ်အလီၢ်န့ၣ်ပုၤသ့ၣ်တၢ်မုၢ် တၢ်ဘိတကဲထီၣ်ဘၣ်ဒီးပုၤအိၣ်ဝဲဆိးဝဲစ့ၤမးလီၤ. ဒီးတၢ်အလီၢ်တနီၤနီၤန့ၣ်, အိၣ်ထဲ ထံလီၤသကၢဒီးပုၤအိၣ်ပုၤဆိးတသ့ဘၣ်. တၢ်ချၢ်အလီၢ်အမဲၤရကၤကလံၤစိးတခီ န့ၣ်, ပုၤအဲးစကံးမိၣ်ဖိတကလုၢ်အိၣ်ဝဲလီၤ. ပုၤတဖၣ်အံၤပမ့ၢ်ပၣ်ဖှိၣ်အတၢ်ဂံၢ်ခဲ လၢာ်န့ၣ်ဒီးထီၣ်သတြီၤဒီးပုၤအိၣ်ဝဲဆိးလၢဝ့ၢ်တကူၣ်အပူၤတဖၣ်စ့ၤဝဲဒိၣ်မးဒီးအဝဲ သ့ၣ်ကအိၣ်ဒၣ်ထဲလွံၤပူတပူဇီၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဒၣ်ထဲတၢ်ယီၤတ ကလုၢ်လၢအဘျၣ်ဝဲတဖၣ်အညၣ်ဒီးအန့ၢ်ထံ, ဒီးညၣ်လၢအဖီၣ်န့ၣ်ဝဲလၢပိၣ်လဲၣ်အ ပူၤတဖၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဆိၣ်ကဲၤဝဲညၣ်အသိ, မ့တမ့ၢ်သ့ၣ်မုၢ်သ့ၣ်ဒုလၢအလီၤ ထံဒီးထံၣ်န့ၣ်ဝဲလၢထံကၢၢ်နံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲမ့ၢ်ဂ့ၤ, လုၢ်မ့ၢ်အူမ့ၢ်ဂ့ၤ, ခုဝ့ၢ်, က့ၢ်, ဒီးတၢ်ဆါဟံၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤတအိၣ်လၢအဂီၢ်ဘၣ်. ဖဲန့ၣ်အသိး, ပမ့ၢ်လၢလၢအကကူၣ် သ့ကူၣ်ဘၣ်ထီၣ်န့ၣ်တသ့ဘၣ်. ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်နးတၢ်ဖှိၣ်ကတၢ်လၢအဂီၢ်လီၤ.

၁၁. တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢမဲးမုၢ်ပျီတဖၣ်အဂီၢ်

မၤကဒီးလၢတၢ်ကီၢ်နးနးကလဲၣ်အလီၢ်န့ၣ်ပုၤသ့ၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိတကဲထီၣ်ဒၣ်စ့ၤကိာ်ဖိဒီး ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒၣ်စ့ၤကိာ်ဖိလီၤ. တၢ်အိၣ်တအိၣ်ဘၣ်လၢလၢပုၤပုၤလၢပုၤကညီဒီး ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအဂီၢ်ဘၣ်တၢ်လီၢ်လၢဟ့ၣ်အိၣ်ဝဲယံၤယံၤတကဝီၤယံၤယံၤတကဝီၤထံမူအိၣ်ဝဲ မ့တမ့ၢ်ပုၤခူၣ်ထံပူဒီးဒုးကဲထီၣ်သဝီလၢစူၣ်ပလိၣ်အထူၣ်ဖိလၢာ်ဒီးအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဖဲတၢ်လီၢ်န့ၣ် သ့ဒီးသ့ၣ်လီၤပျးလီၤတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိတအိၣ်တဆံးလၢအတၢ်အိၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢ တၢ်လီၢ်အဂၤန့ၣ်တအိၣ်ဘၣ်.

သဝီတဖၣ်အိၣ်ယံၤလိာ်အသးဒီးပုၤအိၣ်လၢသဝီတဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ်န့ၣ်ထံၣ်လိာ်အသး ကီၢ်ကီၢ်ခဲ, ဒီးလၢတၢ်န့ၣ်အယိအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤမံၤစက့ၢ်ဖိ, ဒီးမ့တမ့ၢ်ဘၣ်လၢကီၢ်လၢအူးလၢ အလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်ယံၤယံၤကဲလၢထံဒီးတၢ်အိၣ်တအိၣ်ဘၣ်အလီၢ်တဖၣ်အယိ န့ၣ်, ပုၤအိၣ် လၢတၢ်လီၢ်တဖၣ်အံၤတသ့နီတစဲးဘၣ်.

စဟးရးအမဲးမုၢ်ပျီလၢအအိၣ်လၢကီၢ်အဲဖရံးကၤအကလံၤစိးလၢအလဲၤအထီၣ်န့ၣ်ဒီးကီၢ် အံၤဒယၣ်ဒီးဘျၣ်ညါန့ၣ်တၢ်စံးဝဲလၢပုၤအိၣ်စ့ၤန့ၣ်ဒီးပုၤတဖၣ်လၢအအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢဝ့ၢ်တကူၣ်

အပူလီ၊

၁၂. တာ်အိတ်တာ်ဆိးလာတပံ်တမါဒီးထိတ်ကီ်အပူ

ကီ်လာတာ်ပူလီထဲမိကံ်မိကိတ်တစိတ်တလီ်တဖန်န့ၣ်, ပုၤသ့ၣ်တာ်ဖျးတာ်တသ့စ့ၣ်ကိး
အါအါဘၣ်. ဒ်န့ၣ်အသိးတာ်လီ်တဖန်အံၤအိတ်ဒေၣ်ထဲတပံ်တမါဒီး ပုၤအိတ်လာအပူတဖန်
န့ၣ်လုာ်အိတ်အသးသမူလာတာ်ဘုၣ်ကီ်လၢအူး, ပနာ်, ကျီၢ်, ကသ့ၣ်, ကသ့ၣ်ယီၤ, ကသ့ၣ်
လၢသိးဒီးခဲၣ်တဲးလဲးတဖန်လီၤ.

ပုၤတဖန်အံၤတဒုးကဲထိတ်စ့ၣ်ကိးအဒူအသဝီ, အခုအဝုၣ်ဒီးအိတ်လာဟံၣ်ဒိတ်ကျိၤထီ
အပူဘၣ်. မ့မ့ၢ်အိတ်ဒေၣ်လၢဒဲဖိတဖျၢၣ်တဖျၢၣ်အပူဒီးသးအတာ်အိတ်တာ်ဆိးအလီၢ်အကျဲ
ခဲအံၤခဲအံၤဒ်အဆၣ်ဖိကီ်ဖိသ့ၣ်တဖန်ကြားအိတ်ဒီးအဆၣ်အမိၤအသိးလီၤ.

ဖဲတာ်ဂီၢ်အကတီၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အိတ်လာတာ်ဒုပူတီၤပူဒီးတုၤမ့ၢ်တာ်ကီၢ်ထီၣ်ဒီးထံ
လီၤသကၢပံၢ်ထီၣ်ပွၤလီၤဝဲန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်သးအသးဆူကစၢ်အလုၢ်ခိၣ်လီၤ. ပုၤတဖန်
အံၤဘၣ်တာ်ကိးအီၤလၢပုၤဟးဝုၤဝီၤဖိဒီးအဝဲသ့ၣ်အဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိန့ၣ်မ့ၢ်ဒေၣ်အတာ်လုာ်ဒိတ်
ပုၤဒိတ်ဒီးအတာ်အိတ်တာ်ဆိလီၤ.

ခဲအံၤပသ့ၣ်ညါဘၣ်လံလၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအန့ၣ်အထၢအိတ်ထီၣ်ဝဲ, ဒီးလီၤ
ပြီပြီ, ဒီးအတာ်အိတ်တာ်ဆိး, တၢ်ဖဲးအိတ်မၤအိတ်လီၤဆိလိာ်အသးဒ်လဲၣ်အဝုၣ်န့ၣ်လီၤ. မ်ပ
ကကွၢ်ကဒီးပုၤပယီၤ, တလၢၤ, ရၢၢ်ခၢၣ်, ဒီးယီၤတဖန်န့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူအံၤဒ်လဲၣ်
အဝုၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

၁၃. ပုၤပယီၤဖိန့ၣ်လီၤန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ကညီအပူအဝုၣ်

တုၤမ့ၢ်ပမးပယီၤအလံာ်မဟၣ်ယၣ်စဝံၣ် (စီၤပၤအလံာ်ကွဲးနီၣ်အိတ်ဝဲသၢကကြၢ်)
န့ၣ်စးထီၣ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်ကဲထီၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်, ဒီးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိကဲထီၣ်ဒီးအိတ်ဆိး, အိတ်အိ
ဒ်လဲၣ်, မ့ၢ်ဒီးလါအိတ်ထီၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်, အဝုၣ်တဖန်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ကူၣ်သ့ဘၣ်ယးဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကဲထီၣ်အဝုၣ်မ့ၢ်ဂုၤ, စီၤကီၢ်ဘမးဘူးဒီးအတာ်သိၣ်
တာ်သိးဒီးအတာ်ဘုၣ်တာ်ဘါအဝုၣ်သ့ၣ်တဖန်မ့ၢ်ဂုၤအိတ်ထီၣ်ဝဲအဆိကတာ်လၢကီၢ်အံၤယၣ်
ဒီးပယီၤအစီၤပၤသ့ၣ်တဖန်အတာ်ဂံၢ်ထံးဒူးလၢန့ၣ်, ဖျါဝဲလၢအလီၤစၢၤလၢဘူးဒးအစီၤပၤ
သ့ၣ်တဖန်လၢအအိတ်ဖဲကးပံၣ်လဝုးအိတ်လၢကီၢ်အိး, (Oudh) အပူ, ဒီးစးလီၤအသး
လၢအမ့ၢ်ဖဲးကွၢ်အမ့ၢ်လၢစီၤကီၢ်တမးလီၤစၢၤန့ၣ်လီၤ.

တံာ်ကွဲးနီာ်လၢယၢ်စံာ်အပူၤန့ၣ်, ဖျါဝဲလၢပျာဟီၣ်ခိၣ်ဖိးဒုးအိၣ်ထီၣ်အတံာ်အိၣ်ဖိၣ်ရိၣ်ဖိၣ်, ယုထၢထီၣ်အစီပၤဒီးတံာ်ဟ့ၣ်သ့ဆူစီပၤအအိၣ်အဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တံာ်စံာ်စီတဲာ်စီတဖၣ်အံၤကဲထီၣ်တံာ်အုၣ်အသးတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ, လၢပယီၤအဂီၢ်, လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအစီလိၣ်စီပၤဒီးအတံာ်သိၣ်တံာ်သီဘၣ်လးဒီးနီၢ်ခိၣ်နီၢ်သးတဖၣ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိတဖၣ်အံၤ, အိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢပယီၤဖိအသ့ၣ်ကံာ်သးလဲအပူၤတုၤခဲကနံၣ်အံၤဒၣ်လဲာ်, ဒီးယၢၤထီၣ်ဝဲဒၣ်ထီဘိလီၤ. အယိၣ်သးပကသ့ၣ်ညါဘၣ်အီၤအဂီၢ်န့ၣ်, ကြၢးဝဲဘၣ်ဝဲလၢပကွဲးဖျါထီၣ်အတံာ်စံာ်စီတဲာ်စီဖုၣ်ဖုၣ်ဖိၣ်အဟဲလၢအဖီလံာ်အသးအံၤလီၤ .

ဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်ဝဲ ၆၄ ဘၣ်လီၤ. လၢအကျါန့ၣ်မ့ၢ်အူမၤဟးဂီၤ ၅၆ ဘၣ်, ထံမၤဟးဂီၤ ၅ ဘၣ်ဒီးကလံၤမၤဟးဂီၤတဘျီလီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်တဘျီဒီးတဘျီန့ၣ်အသးကၢယံာ်ဝဲတုၤဒၣ်လဲာ်ပဒုးတဘျီဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢပအိၣ်အဖီခိၣ်ခဲအံၤတဘျီန့ၣ်တံာ်ကိးအီၤလၢ “ပးဘး” ဒီးမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢအဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖိၣ်လီၤဆိတဘျီလီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, ယုၤလီၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသးလွံာ်ဂၤ, ဒီးတုၤမ့ၢ်ရံၢ်ကိတမးအတံာ်ဘါကတံာ်န့ၣ်, ယုၤကပာ်ထီၣ်ကဒီးတဂၤဒီးအမံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ “အရံးမတုၤယး” လီၤလၢပီၣ်လဲၣ် (အမူးဒယၣ်) အပူၤန့ၣ်, ကိးအိၣ်ဝဲ, ၄ ဖျါၣ်, ဒီးလၢအခၢၣ်သးန့ၣ်ကစၢ်မံၤရူး (မ့ၢ်မိၣ်) အိၣ်ဝဲတဖျါၣ်လီၤ. ပျာဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဆိးဝဲလၢကိးအိၣ်လၢကလံၤထံးတဖျါၣ်အဖီခိၣ်ဒီးကိးတဖျါၣ်အံၤမ့ၢ်လၢယုၤသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢအပူၤလီၤ. ဝးတရံးကိးဖးဒိၣ်တဖျါၣ်ဒီးတဖျါၣ်န့ၣ်ကိးဆံးဖိအဖျါၣ်အိၣ်ဝဲ, ၅၀၀ ဖျါၣ်လီၤ. ဒီးပုၤအဲကလံးဒီးပုၤကလုာ်အ ဂၤတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢကိးဆံးဖိတဖၣ်အံၤအဖီခိၣ်လီၤ. ကိလၢလၢသ့ၣ်လၢအစ့ၢ်ကမၣ်န့ၣ်ကမၣ်တံာ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲလၢကိးကလံၤထံးတဖျါၣ်အဖီခိၣ်ကိးဝဲအမံၤလၢ “စပူၤတံာ်ပး” လီၤ. မ့ၢ်ပယီၤတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢကိးမ့ၢ်ထီၣ်ဒီးမ့ၢ်ကိးလၢအအိၣ်ဒီးတံာ်လၢကပီၤတဘျီလီၤ. အဝီၤပၤအခိၣ်ထံးတဂၤကိးဝဲအမံၤလၢ “မဟၣ်သမတး” ဒီးပယီၤဖိပးကဲအစီပၤကိးစီဖဲဒီးဆိကမိၣ်လီၤအသးလၢအမ့ၢ်ပုၤဒိၣ်စိဒိၣ်ကမိၤကတံာ်ဒီးစံးဝဲလၢသါစီပၤစးထီၣ်အိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်ထီၣ်သီလံၤလံၤ, ဒီးပုၤကိးဖိအဂၤတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဖီလံာ်ဒီးအတံာ်န့ၣ်သါတအိၣ်လီၤတံာ်လီၤဆဲးဘၣ် (ကွၢ်လံာ် “ဘၢမၣ်” ကဘျးပၤ ၂ ဒီး ၃ လၢအဘၣ်တံာ်ကွဲးအီၤလၢ, စၢၣ်.ကွၢ်.ကွၢ်စကိးန့ၣ်တက့ၢ်. “Burma” by Sir J. G. Scott Pages 2 and 3)

စံးဝဲဒၣ်လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်ဝဲတဘျီ, ဒီးတုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံာ်ယံာ်ဒီးဘၣ်တံာ်မၤဟးဂီၤကွံာ်အီၤလၢမ့ၢ်အူ, ထံဒီးကလံၤ, ဝံၤအလီၢ်ခံ, ဟီၣ်ခိၣ်လၢပအိၣ်လၢအဖီခိၣ်ခဲကနံၣ်အံၤတဘျီန့ၣ်, အိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢထံကျါလီၤ. တုၤမ့ၢ်ထံလီၤသးကွံာ်ဒီးတံာ်သဘျ့ဖးကဖီလီဖိလၢအဖျါဝဲဒ်သးခိၣ်မ့ၢ်ယါအတံာ်အိၣ် (နးအီၤစၢ်) အသးအိၣ်တုၤဝဲဒၣ်လီၤ. စီၤကိတမးအနီၢ်န့ၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢထံဖံးခိၣ်, ဒီးအခါဖဲန့ၣ် (တြၣ်မၣ်)

လာဟာအယိ၊ လဲၤမၤန့ၣ်ဝဲအါအါထဲတဘျတဘျီဒီးပၢ်ဖှိၣ်ဝဲလၢအကအိၣ်ဝဲလၢ မ့ၢ်ဆုၣ်မ့ၢ်ဂီၢ်အဂီၢ်လီၤ. တုၤန့ၣ်တစုသလုဟုသးန့ၣ်ကအကု (အဖုဘုၣ်ပျာ)အိၣ် ထီၣ်ဒီးလၢအကုအဖီလၢအဖုသ့ၣ်တကံး (အသလီ) ကးဘၢအိၣ်ဒီးဖဲအအိၣ်ပျါထီၣ် ညီန့ၣ်ဝဲအလီၢ်န့ၣ်တအိၣ်ပျါထီၣ်ဒီးတမဲထီၣ်ကဒီးလၢဘၣ်.

တုၤန့ၣ်တဘျီစံးလိာ်အသးဒ်အံၤ “ဂ့ၢ်တက့ၢ်လၢပဘၣ်နီၤဖးသလုဟုသ့ၣ်အမ့ၢ်တဖၣ် အံၤဒီးဒုးကဲထီၣ်လၢပတၢ်ဒၣ်ဝဲတဂၤဒီးတဂၤစ့ၣ်စ့ၣ်လီၤ.” ဒ်န့ၣ်အသိး နီၤဖးဝဲသလုဟုသ့ၣ် အမ့ၢ်တဖၣ်လၢအသကိးဒၣ်ဝဲအကျါလီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်အံၤဝံၤအလီၢ်ခဲ, ပုၤလၢအဝဲသ့ၣ် အကျါလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီတအိၣ်ဘၣ်လၢအပူၤတဂၤန့ၣ်, ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢတၢ်နီၤဟ့ၣ်လီၤအ သလုဟုသးအမ့ၢ်တဖၣ်တလၢတဝဲၤဘၣ်လၢအဂီၢ်အယိ, ဟ့ၣ်န့ၣ်ဝဲပုၤဂၤအတၢ်လီၤဟ့ၣ် တၢ်တဘျီဒီးတဘျီန့ၣ်, ပုၤဒုးပလီၢ်အီၤလၢအသ့တဟ့ၣ်လၢတၢ်တဂ့ၢ်, မ့ၢ်တုၤအဟ့ၣ် တၢ်သၢဘျီတဘျီန့ၣ်တၢ်ဖျူအီၤတီၢ်အီၤလီၤ. စးထီၣ်လၢအခါဖဲန့ၣ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်, တၢ်တတီ တလီၤဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်လီၤတၢ်ကမၣ်လၢပုၤအာတဖၣ်အဖီစိၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲလီၤ.

ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအဆိကတၢ်တဖၣ်, အိၣ်ဖှိၣ်ရိဖှိၣ်ဒီးကူၣ်ထီၣ်ဖးလီၤဝဲဒ်အံၤလီၤ “အခါ ခဲအံၤမ့ၢ်လၢတၢ်အတၢ်သီအခုအခါပဲတုၤလံအယိ, မိပကယုထၢထီၣ်ပုၤလၢအတီအ လီၤဒီးအပျံၤပုၤလၢအကအိၣ်ဒၣ်ဝဲဒီးအမံၤ, ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢအမ့ၢ်ပုၤပတၢ်တဂၤ, ဒ်သိးပုၤလၢအကြးဘၣ်တၢ်စံးအအီၤတဖၣ်န့ၣ်, ကစံၣ်ညီၣ်ဒီးကဒုးဘၣ်အီၤလၢတၢ်စံးအၢ, ပုၤလၢအကြးဘၣ်တၢ်နီၣ်ထီၣ်ကွံာ်အီၤတဖၣ်, ကဘၣ်တၢ်နီၣ်ထီၣ်ကွံာ်အီၤဒီးပကဟ့ၣ် လီၤအီၤလၢသလုဟုသးဆဲဆဲပူၤတပူၤလီၤ.” အဝဲသ့ၣ်အၢၣ်လီၤဝဲဒီးယုကညးဝဲဖယါလီၤစီၤ ကီတမးလၢအမ့ၢ်ပုၤဂ့ၢ်လီၤဆီဒီးလၢပဲဝဲဒီးတၢ်လၢကပီၤဒီးတၢ်စိကမိၤ, ဒီးတၢ်ဒုးကဲထီၣ်ဝဲ စီၤပၤ, ဒီးယုာ်ဝဲအမံၤလၢမဟၣ်သမဒးလီၤ.

လၢတၢ်စံၣ်စီၤတဲစီၤအပူၤန့ၣ်, ပျါဝဲလၢစီၤပၤမဟၣ်သမဒးတဂၤအံၤပတၢ်အနံၣ် လၢအသံၣ်ခုၣ်ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, အနံၣ်တဖၣ်လၢပဒုးအီၤတဘၣ်, ဒီးလၢအဝဲအတၢ်ပတပ တီၢ်အံၤ, စီၤပၤပတၢ်လၢအလီၢ်, ၂၈၈ၤဖဲ, “မိလၢ” ဒီး “ကိးသ့ၣ်ဝုၣ်လၢ” အပူၤ လီၤ. လၢခဲတပတီၢ်န့ၣ်စီၤပၤပတၢ် ၅၆ ဂၤ, လၢ “အယူးစၣ်ပုၣ်ရး” လီၤ. မၤကဒီး တပတီၢ်, စီၤပၤပတၢ်, ၆၀ ဂၤ, ဖဲကီၢ် “ဘၢယုၣ်နသံၣ်” အပူၤလီၤ. မၤကဒီးတပတီၢ် မၤကဒီးတပတီၢ်, စီၤပၤ ၈၄၀၀ ဂၤပတၢ်ဖဲ, “ကးပံၣ်လဝုး” လၢအမ့ၢ် စီၤကီတမး အထံလိာ်ကီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. မၤကဒီးတပတီၢ်, စီၤပၤ ၃၆ ဂၤပတၢ်ဖဲကီၢ် “ဟၣ်လံးပုၣ်ရး” အပူၤလီၤ. တၢ်ပၤအပတီၢ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢခဲအါပတီၢ်လၢကီၢ်ဖိအါဘုၣ်အပူၤလၢအအိၣ်လၢ ကီၢ်အံၤဒယၣ်အပူၤတဖၣ်လၢအပၤဘၣ်ဝဲလၢအနံၣ်တဘျးကကွံာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဖှိၣ်ကိာ်ဖိလၢမဟၣ်ယုၣ်စ့ၣ်တၢ်တကကြၢ် အပူၤလီၤ.

မဟၣ်ယုၣ်စ့ၣ်ခဲတကကြၢ်အပူၤန့ၣ်စးထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ. “ဖဲတၢ်တကကြၢ်အပူၤန့ၣ်ပတဲပျါ

စီတဲစီတဲဘဉ်န့ဉ်, မ့ာ်ဒဉ်ပုဂံကံာ်လဲလဲသုဖိလဲအဖးလံာ်ကွဲးလံာ်သုဒီးလဲအန့ဉ်လီၤဆူကီၤ အံၤအပူၤဒီးပာဘဉ်အီၤတဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

ပုဂံကညီဖိတဖဉ်န့ဉ်လီၤအိဉ်သကုၤဆးဒးလဲကီၤပယီၤအပူၤလဲ, ၂၇၂နံဉ် (ချ.န.၁၁၂၂-၈၅၀-၂၇၂) ဝံၤအလီၢ်ခဲ, ကီၤလဲလဲသုအိဉ်လဲအိး (Oudh) ဖဲကီၤအံၤဒယဉ်အပူၤတဖဉ်ခီကံာ်လီၤကီၤအဉ်စဉ်ဝံၤဒီးန့ဉ်လီၤဆူကီၤပယီၤထးခိအပူၤလဲကလံၤစိးမ့ာ်န့ဉ်တခီအခါဖဲ, ချ.န. ၈၅၀ နံဉ် ဒီးအိဉ်ဝဲဆိးဝဲလဲယီၤဒီးပုဂံကညီအကဆူးကတုၤလီၤ. အဝဲသုဉ်မ့ာ်ပုဂံမပနံဉ်တံာ်ကဲဖိဒီးတုၤမ့ာ်အအိဉ်ယံာ်ယံာ်ဒီးထီဉ်ဖိန့ဉ်မဲလဲယီၤမုဉ်, ပုဂံကညီမုဉ်ဒီးအဖိတဖဉ်ကဲထီဉ်လဲယီၤကးပြါဒီးပုဂံကညီကးပြါလီၤ. အဝဲသုဉ်အိဉ်စူးအိဉ်ရိဖဲတံာ်လီၤတယံၤတဘူးဘဉ်ဒီးဝုၢ်ယဲဝါဒီးဆါတံာ် ပုဂံတံာ်လဲယီၤဒီးပုဂံကညီအကျါလီၤတံာ်လီၤလဲအဝဲသုဉ်အိဉ်ဝဲန့ဉ်ယီၤတဖဉ်ကိးဝဲလဲတုးကိး, ဒီးတုၤမ့ာ်အအိဉ်ယံာ်ထီဉ်ဒီးပုဂံအါထီဉ်ဝဲဒီးတံာ်အိဉ်တံာ်ဆိးလဲဝုၢ်ယဲဝါဒီးတုးကိးအဘဉ်စါန့ဉ်ပုၤထီဉ်ဝဲလီၤ. ဒ်န့ဉ်အသိးတုၤမ့ာ်ကီၤလဲလဲသုတဖဉ်ဂုၤထီဉ်ပယီၤထီဉ်ဒီးကဲဒိဉ်ကဲထီထီဉ်န့ဉ်ဂုၤန့ဉ်ပုဂံကညီအတံာ်အိဉ်တံာ်ဆိးအလီၢ်ဒီးပုဂံကညီတဖဉ်ဒ်အတအဲဉ်တံာ်စံးအါကတီၤအါအသိးသုးအသးဆူဝုၢ်အကပိာ်အကပၤဒီးယံာ်ထီဉ်ဒီးဝုၢ်ယဲဝါန့ဉ်ကဲထီဉ်လဲကီၤလဲလဲသုအဝုၢ်ဒီးတံာ်ကိးကုၤအမံၤလဲတုးကိးဒီးပယီၤဖိတဖဉ်ကိးဝဲတပံဉ်တကျါအယံာ်ကိးဝဲလဲ (တကီ) တုၤမ့ာ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. (ဝုၢ်ယဲဝါန့ဉ်တံာ်ကိးကုၤလဲတကီအဝုၢ်န့ဉ်ကွၢ်လဲလံာ်အဆါ ၂၈ တက့ၢ်)

၁၄. ပုဂံတလဲလဲဖိန့ဉ်လီၤဆူကီၤပယီၤပူၤအဝုၢ်

လဲကီၤပယီၤထးခိန့ဉ်, ကီၤလဲလဲသုတဖဉ်ဟဲလဲခိတခီ, န့ဉ်လီၤဝဲဆူကီၤအဉ်စဉ် Assam ဝံၤဒီးန့ဉ်လီၤကဒီးဝဲဆူကီၤပယီၤအပူၤလီၤ. မ့မ့ာ်လဲကီၤပယီၤလဲခိအံၤ, ကီၤလဲလဲသုတဖဉ်ဟဲဝဲလဲကီၤအိဉ်ရဲစဉ်, ဟဲတရံးဝဲလဲပိဉ်လဲဉ်ကါခိဉ်တဆိတဆိဒီးန့ဉ်လီၤဝဲဆူကီၤပယီၤအပူၤတကျဲကျဲဒီးတံာ်ဆါကတီၤလဲကီၤလဲလဲသုန့ဉ်လီၤလဲကီၤပယီၤထးခိအမဲဉ်ညါတဖဲန့ဉ်လီၤ. ဝုၢ်သထုဉ်, ပံဉ်, ပကီ, တကူဉ်, ဒီးဝုၢ်အိဉ်လဲရါဉ်ခါဉ်ကီၤတဖဉ်န့ဉ်, အါတက့ၢ်ပုဂံအိဉ်ဝဲတဖဉ်န့ဉ်, ပမ့ာ်ပုဂံကံာ်လဲလဲသုဖိလဲအမ့ာ်ပုဂံထံဂဲကီၤဂဲဖိတဖဉ်လဲအန့ဉ်လီၤအိဉ်ဝဲဆိးဝဲဝဲဝုၢ်တဖဉ်အံၤအပူၤလီၤ. ပမ့ာ်တဲအတီန့ဉ်ပုဂံတလဲလဲ, စံးတံာ်န့ဉ်မ့ာ်ဒဉ်ကီၤလဲလဲသု “တလံဉ်ကနဉ်” (Talingana) မ့တမ့ာ်, “ထဲလဲကူၤ” (Telugu) လဲအမ့ာ်ပုဂံလဲအအိဉ်ဝဲဆိးဝဲဒီးဟဲလဲကီၤအိဉ်ရဲစဉ်, အိဉ်ဖဲပိဉ်လဲဉ်အကါခိဉ်န့ဉ်လီၤ. အဝဲသုဉ်တဖဉ်တုထီဉ်ယိဉ်ဒ်သိးဒီးရှ့ဉ်တကူဉ်, အိဉ်လဲတကူဉ် ရှ့ဉ်မိဉ်တီ, အိဉ်လဲပကီဒီးဒီးရှ့ဉ်စဉ်ယဉ်, အိဉ်လဲသထုဉ်တဖဉ်အံၤ, ဖျါဝဲလဲအဘဉ်တံာ်တုအီၤတချးခရံဉ်နံဉ်အိဉ်ထီဉ်ဒီးဘဉ်အခါန့ဉ်လီၤ. ပုဂံတဖဉ်

အံၤဟဲကိးယုာ်စိုာ်ကိးအသရၣ်, နိပုၤခွဲးတံာ်ကိးလၢဝါသ့ၣ်တဖၣ်ဟဲကိးယုာ်အသိန့ၣ် လီၤ. ဦးဒူးကဲထီၣ်ဘူးဒးအတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါလၢရူပုၤဝုၤပူၤလီၤ. ဦးပုၤပထံပၤကီၢ် (Rulers) တဖၣ်န့ၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ပုၤကလုာ်အဂၤ, ဦးဘါဘူးဒးအတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါလီၤ. တူးတပီၢ်လၢ အမ့ၢ်ပုၤအစီၤပတကၤန့ၣ်, တၢ်စံးဝဲလၢဘါဟံၣ်န့ၣ်အတၢ် ဘါ (စံၣ်ဘးအံစံၣ်, Sevaism) လီၤ. နၢ်သက့ပုၤအိၣ်လၢရူဝုၤအချၢတဖၣ်န့ၣ်ဘါဒၣ်ဝဲအကစၢ်လၢအဘါညီန့ၣ်ဝဲ, ဦးတ ဘါဘူးဒးအတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါဘၣ်. ကိးလၢသုတဖၣ်ကိးကီၢ်ပယီၤထးခိလၢ, စူၣ်နးပရၣ်တး (Sunaparata) ဦးကီၢ်ပယီၤလၢခိလၢရၣ်မၣ်ညၣ်တဲးစး (Ramanya-desa) လီၤ.

မံးစထၢၣ်, တပလယုာ်တပလယုာ်ဟးတၢ်, ကွဲးတၢ်လၢပုၤတလၢဖိအဝုၤလၢလံာ်- “သံၣ်အံၣ်ပံာ်ရဲအဲၣ်ကစးတံာ်အၢၣ်အိဖအံဖယၣ် ၁၈၅၅ နံၣ်” (The Imperial Gazetteer of India, Volume III, 1885. by W.W.Hunter) အပူၤ, ဖဲကဘျးပၤ ၁၈၂ န့ၣ်စံးဝဲ, “အခါခဲအံၤ, တၢ်အၢၣ်လီၤသကိးဝဲပုၤအန့ၣ်လၢအအိၣ်ဝဲလၢကီၢ်အံၤအပူၤလၢပတသ့ၣ် ညါဘၣ်, မ့ၢ်အဟဲန့ၣ်လီၤဝဲဆူကီၢ်အံၤအပူၤလၢလဲၣ်လၢလဲၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပုၤတလၢဖိဒဲပုၤပယီၤ ဖိကိးဝဲအသိး, မ့တမ့ၢ်ပုၤမိၢ်ဖိဒဲအဝဲသ့ၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲကိးလီၤအသးအသိးလီၤ. ပုၤ တကလုာ်အံၤမ့ၢ်ပုၤအိၣ်ဆိးဝဲလၢကီၢ်ပုၤအယံာ်ကတၢ်ဦးမ့ၢ်ပုၤထံဖိကီၢ်ဖိလၢကီၢ်တ ဘ့ၣ်အံၤအပူၤလီၤ. တချုးခရံၣ်အနံၣ်တဘျးကယၢအခါန့ၣ်, ပုၤလၢအဘၣ်ဃးတြၢ ပံာ်တံာ်အးအန့ၣ် (Dravidian family) အိၣ်လၢကီၢ်အံၤဖယၣ်တဖၣ်ဟဲဆူ, “သုဂုၣ်နးပုၣ် မံး” (သထူၣ်) မ့တမ့ၢ်, “ရၣ်မၣ်နံယး” (Ramaniya) နိအခါဖဲန့ၣ်တၢ်လီၤလၢအအိၣ် လၢအုၣ်ယၣ်ဝတံၣ်, စံးတဲးဒီးသၣ်လွံၣ်အထံကျိအထၣ်တဖၣ်, တၢ်ယုာ်ဝဲအမံၤအသိး, နိသိးအကမၤပနံၣ်တၢ်ကၢတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ပုၤအရၢၢ်အစၢ်အံၤ, မ့ၢ်ဝဲ ပုၤမိၣ်, (မ့နံ) ဖိလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပုၤတဖၣ်အံၤတၢ်ကိးက့ၢ်အမံၤလၢတလၢ, လၢအမ့ၢ် မံၤလီၤစၢၤလၢပုၤတလံာ်ကန့ၣ်ဖိလၢအဟဲလၢကီၢ်တလံာ်ကန့ၣ်လၢပျၢးဦးလၢ အခိကိပီၣ် လဲၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤအိၣ်လၢအကျိတဖၣ်လီၤ. ဦးကယံာ်မ့ၢ်ပုၤ “မိၣ်” ဖိတဖၣ်န့ၣ်တၢ် ကိးအီၤ လၢတလၢခဲလၢာ်လီၤ. နိပစံးတၢ်အသိး, “တလၢ” န့ၣ်ကဲထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်ကတိၤ “တလံာ်ကန့ၣ်” န့ၣ်လီၤ.

မၤကဒီးစၢၣ်ကွၢ်, ကွၢ်.စကိး, အလံာ် “ဘၢမၣ်” (“Burma” by Sir.J.G.Scott) အပူၤ, ဖဲကဘျးပၤ ၁၆ န့ၣ်စံးဝဲ, မံၤတလၢ (တလျိး) တဘီအံၤအိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢအမံၤ, မိၣ် (မ့နံ) အလီၤလီၤမံၤတလၢဟဲကဲထီၣ်ဝဲလၢ “ကလံာ်ကန့ၣ်” မ့တမ့ၢ် “တလံာ် ကန့ၣ်” (Kakinga or Telingana) လၢပုၤတလၢဖိအၢၣ်လီၤဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲကဘျးပၤ ၂၁ န့ၣ်စံးကဒီးဝဲ, ပယီၤအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိတနီၤနီၤ, ဘၣ်တဘၣ်အါတက့ၢ်ဟဲလီၤဝဲလၢ, ဟ့ၣ်မၤလယး (Himaliyas) တခိလီၤ. ဦးလၢအကိးလီၤအသးလၢတြၢမၣ် (Brahman) တမ့ၢ်တၢ်ကလီ ကလီဘၣ်မ့မ့ၢ်ပးကဲဝဲဒဲအမ့ၢ်တၢ်ကိးလီၤသးနီၢ်နီၢ်လၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤဒၣ် လံာ်န့ၣ်လီၤ.

၁၅. ပုဂံရၢာ်ခၢာ်ဖိအဝုာ်

ပုဂံရၢာ်ခၢာ်ဖိတဖၣ်အံၤ, ပကွၢ်ဆိကမိာ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးစီပၤ, အမံၤ, ပတၢ်အါနံၣ်အါလါဒီးအစီပၤအိၣ်ပံၤဂၤပံၤဂၤ, အလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်, ရၢာ်ခၢာ်ရိမးကစၢ်ဒိၣ်တူၣ်အသးလၢကီၢ်ရၢာ်ခၢာ်ဒီးကီၢ်ပယီၤအဘၣ်စၢၤအယိ, ရၢာ်ခၢာ်အယၣ်စဝုၣ်တဘၣ်ဃးလိာ်အသးဒီးကီၢ်ပယီၤအယၣ်စဝုၣ်အါန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဒုးလိာ်အသးယၢ်ခီယၢ်ခီ, ပူၤဘျီတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်ရၢာ်ခၢာ်အကီၢ်န့ၣ်ယီၤလဲၤဒုးဝဲတဘျီလီၤ. ဖဲ, ခ.န. ၁၇၈၃ န့ၣ် ပယီၤစီပၤဘိတီၢ်ဖယါလဲၤဒုးစ့ၢ်ကီၢ်ဝဲရၢာ်ခၢာ်ကီၢ်, မၤနၢၤဝဲဒီးကွၢ်စိာ်ဝဲစီကီၢ်တမးအဂီၢ်, လၢအကီၢ်ဝဲအမံၤလၢမဟၣ်မူနံးလၢအအိၣ်ခဲအံၤလၢဝုာ်မၤဒလုန့ၣ်လီၤ. ဒီးဖဲခ.န. ၁၈၂၄ န့ၣ်, ပုၤအဲကလံးဖိဒုးန့ၢ်ကီၢ်ရၢာ်ခၢာ်လီၤ.

ပုဂံရၢာ်ခၢာ်ဖိအတၢ်ကတိၤန့ၣ်ဘူးဒီးပုၤပယီၤဖိအတၢ်ကတိၤဒီးစံးလီၤအသးလၢပုၤပယီၤဖိဒီးဟ်ကဖိအသးလၢအမ့ၢ်ပုၤဒိၣ်စိဒိၣ်ကမီၤလၢပယီၤအဖိခိၣ်လၢပျၢၤန့ၣ် လီၤ. စံးဝဲဒၣ်, ပမၣ်အစုးယခဲၣ် (ပမၣ်အစစရချိၣ်) ပယီၤတခီပးကဲရၢာ်ခၢာ်လၢအမ့ၢ်ပုၤကတိၤကြီကြီတၢ်ဒီးပုၤလီၢ်တၢ်အသ့ကတၢ်လီၤ. ကျဲကပိၤမ့ၢ်ညီလၢတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအဂီၢ်လၢခဲန့ၣ်, ပုၤခဲဖုအံၤအတၢ်ဟ်လီၤဆီလိာ်အသးကလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးပုၤရၢာ်ခၢာ်ဖိန့ၣ်အသ့ၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ပုၤကီၢ်လၢလုၤဖိဒီးဘူးလိာ်အသးဒီးဘဲကီၢ်လံ (Bengal) ဒိၣ်န့ၢ်အဘူးလိာ်အသးဒီးကီၢ်ပယီၤ “ပၤမၢ်” လီၤ. သံၣ်အံၣ်ပံၤရဲအဲၣ်ကစးထံအၢာ်အီဖအံၤဒယၣ်, ၁၈၈၅န့ၣ်. The Imperial Gazetteer of India. Volume. III, 1885. ဖဲအကဘျးပၤ ၁၇၂ န့ၣ်စံးဝဲ, “ရၢာ်ခၢာ်အတၢ်စံၣ်စီတဲစီန့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢကီၢ်အိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်, ပုၤကီၢ်လၢလုၤဖိ အိၣ်လၢဘၣ်ယၣ်နသံၣ်အစီပၤဖိတဂၤဒုးကဲထီၣ်ဝုာ်ဖဲသၣ်တ့ၤ, Sandway လီၤ. ဒီးပုၤန့ၣ်လီၤကဒီးလၢခံတဖုန့ၣ်, မ့ၢ်ပယီၤလၢအဟဲ လၢမ့ၢ်ထီၣ်တခီလီၤ. နာ်သက့, တအိၣ်စံၣ်အိၣ်ကျၢၤ ဘၣ်, ဟဲဒုးကဒီးဝဲအသိတဘျီ, ဖဲတချူးခရံၣ်နံၣ် ၈၅၂ အပူၤဒီးစီကီၢ်တမးအတၢ်ဘါစးထီၣ်လၢကီၢ်အံၤအပူၤဖဲ, ခ.န. ၁၄၆ န့ၣ်လီၤ. ယီၤန့ၣ်လီၤဒုးန့ၢ်ကဒီးရၢာ်ခၢာ်အကီၢ်ဖဲ, ခ.န. ၉၇၀ ဒီးပၤဘၣ်ဝဲ၁၈နံၣ်ညါလီၤ. ဝံၤဒီးပယီၤလၢပကၣ်တခီမၤစၢၤပုၤရၢာ်ခၢာ်ဖိလၢအမၤန့ၢ်က့ၤအကီၢ်လီၤ. ဖဲခ.န. ၁၁၃၃ န့ၣ်, စီပၤကီၢ်လၢယၣ်, Gaw-laya ထီၣ်နီၤဒီးစီမၤလၢကီၢ်ဘဲကီၢ်လံ, Bengal, ပကီ, Pegau, ပကၣ်, Pagan, ဒီးယုၣ်တရၣ်, Siam, သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်အၢာ်လီၤဝဲလၢရၢာ်ခၢာ်အစီပၤဒိၣ်စိဒိၣ်ကမီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဖိခိၣ်လီၤ.

၁၆. ပှာတလၢဒီးရၢာ်ခၢာ်ကဲထီၣ်က့ၤပယီၤ

တုၤမ့ၢ်ပဖးဘၣ်ပယီၤ, တလၢဒီးရၢာ်ခၢာ်အဂ့ၢ်အဖျါလၢအဖီခိၣ်အသးန့ၣ်, ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢပှာပယီၤ, တလၢဒီးရၢာ်ခၢာ်န့ၣ်မ့ၢ်တုၤကီၤလၢသ့အစၢၤခဲလၢာ်လီၤ. ဒီးအခါခဲအံၤန့ၣ်ပှာသၢကလုာ်အံၤ, နီအထူအထံးဟဲလီၤစၢၤလၢကီၤလၢသ့အသး, ကဲထီၣ်က့ၤပှာတကလုာ်ယီၤယၣ်ယၣ်, နီပစံးတၢ်အသး, ပှာပယီၤဖီလီၤ. အဂ့ၢ်အံၤ, ပှာပယီၤဖီန့ၣ်မ့ၢ်ပှာလၢအပၢတၢ်လၢခံကတၢ်တချးကီၤလၢဝါဟဲပၢဒီးဘၣ်ကီၤတဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ. လီၤဆီတၢ်ပှာတလၢဖီတဖၣ်န့ၣ်ကဲထီၣ်က့ၤပှာပယီၤဖီဘူးအကလၢာ်ယၣ်ယၣ်ဒီးအခါခဲအံၤန့ၣ်ပထံာ်ဘၣ်ဒုၤကီၤဖီဖဲသထူၣ်ဒီးမိာ်လမ့ၣ်, တနီၤသရံၣ်အကီၤပှာန့ၣ်လီၤ.

၁၇. ပှာယီၤဖီတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤပှာအဂ့ၢ်

ယီၤတဖၣ်န့ၣ်အထံအကီၢ်အိၣ်ဒၣ်ဝဲ, ဒီးအကီၢ်န့ၣ်စးယုာ်အသးဒီးကီၢ်ပယီၤလီၤ. နီပစံးတၢ်အသး, အိၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤအကလံၤစီးမ့ၢ်ထီၣ်တခီ, ကိးဝဲတၢ်လီၤန့ၣ်လၢ, “နးခူၣ်အိၣ်” လၢအအိၣ်ဖဲကီၢ်ယူးနးအကလံၤထံးမ့ၢ်န့ၣ်တခီန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤလီၤလီၤဆူမ့ၢ်န့ၣ်တခီအခါဖဲ, ခ.န. ၁၁၃၄ စးထီၣ်သီ, နီသးအကမၤလဲာ်ထီၣ်အကီၢ်အဂီၢ်ဒီးအိၣ်ဝဲဆိးဝဲန့ၣ်တချးပှာကညီန့ၣ်လီၤဒီးဘၣ်ဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤလၢအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤအိၣ်ဝဲန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အလီၤလၢပှာကညီသးပှာအိၣ်လၢကီၢ်စံာ်ပူၤတဖၣ်ဟဲကွၢ်နီၣ်ပာ်စၢၤလၢအကန့ၣ်လီၤအိၣ်ဝဲအဂီၢ်လီၤ. ဒီးဖဲပှာကညီကတဲာ်ကတီၤအသးလၢအကဟးထီၣ်လၢကီၢ်စံာ်အဖၢမ့ၢ်ဒီးတချးအန့ၣ်လီၤဒီးဘၣ်တၢ်အလီၤန့ၣ်ယီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤအိၣ်ဝဲလီၤ. တၢ်လီၤလၢယီၤန့ၣ်လီၤအိၣ်ဝဲန့ၣ်, ကိးဝဲလၢရွဲၣ်လံာ်, အိၣ်လၢကီၢ်မိကူးအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤမ့ၢ်ယီၤန့ၣ်လီၤကီၢ်ပယီၤအခိၣ်ထံးတဘျီလီၤ.

တုၤပှာကညီတဖၣ်ဟးထီၣ်လၢကီၢ်စံာ်အပူၤဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ်, ထံာ်ဝဲလၢယီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤအိၣ်န့ၣ်လံာ်အတၢ်လီၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ယါဝဲန့ၣ်ဒီးအသးဆါယီၤတဖၣ်ဒီးဆိၣ်တီဝဲအံၤ, “န့ၣ်ဘၣ်လၢကီၢ်အစၢၤ, သးသ့ၣ်လီၤဘၣ်နချး” အခိပညီမ့ၢ်ဝဲယီၤအိၣ်လၢကီၢ်အဘၢၣ်စၢၤတၢ်ဒီးပှာအိၣ်ဝဲတရံးအီၤတဖၣ်ကမၤနၢၤမၤယၣ်အီၤလီၤ. ဝံၤဒီးဖဲ, ခ.န ၁၁၃၄ ဒီး ၁၁၂၂ အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်ပှာကညီလၢအဟဲက့ၤလီၤလၢကီၢ်စံာ်လၢယီၤအလီၢ်ခဲတဖၣ်န့ၣ်အကျါ, တနီၤနီၤသးလီၤအသးဆူယဲဝါကျိ (ခဲအံၤပကိးလၢပျၢာ်ကျိ) အဖီလၢဒီးဟဲလီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ဖဲတၢ်လီၤတပူၤကိးဝဲလၢတကီၢ်ဒီးမလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးအကတဖၣ်ခီယီၤဝဲဆူယဲဝါကျိမ့ၢ်န့ၣ်တခီ, ထီၣ်ဆူခ့ၣ်ထံကျိဒီးဟဲလီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဖဲယီၤတဖၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အဖီလၢန့ၣ်လီၤ.

ပျက်ညီဒီးယံာ်တဖၣ်အိၣ်ဘူးအိၣ်တံာ်လိာ်အသးဖးယံာ်လၢအနံာ် ၂၇၂ (၁၁၂၂-၈၅၀၂၇၂) နံာ်ဝံာ်အလိာ်ခံာ်န့ၣ်ကိာ်လၢသ့တဖၣ်ဟဲဒီးယံာ်တံာ်အိၣ်စၣ်ဝံာ်ဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤဖဲ, ခ.န ၈၅၀ ဒီးပာ်လီၤအတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးအလိာ်ဖဲယံာ်ဒီးပျက်ညီအကဆူးကတုာ်ဒီးတုာ်မ့ၢ်အိၣ်ယံာ်ယံာ်ဒီးထီၣ်ဖိန့ၢ်မၤလၢယံာ်ဒီးဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲဒီးအဖိတဖၣ်ကဲထီၣ်လၢကိာ်လၢသ့ဒီးယံာ်ထီၣ်ခိ, (ကးပြီ) ဒီးမၤပနံာ်တံာ်ကၢအတံာ်ဖဲတံာ်မၤ, ပျက်တံာ်ဆိတံာ်ဒီးတုာ်အိၣ်ယံာ်ဒီးအတံာ်န့ၢ်ပာ်အါန့ၢ်ယံာ်ဒီးပျက်ညီတဖၣ်အသး, စူးဖိုၣ်ရီဖိုၣ်အသးဒီးဒုးကဲထီၣ်အခူအဝုာ်ဒီးအခိၣ်အန့ၢ်ဒီးခိၣ်စိခိၣ်ကမိာ်လၢယံာ်ဒီးပျက်ညီအဖိခိၣ်ဒီးယံာ်ဒီးပျက်ညီအဝုာ်သ့တဖၣ်ကဲထီၣ်က့ၤလၢအဝဲသ့ၣ်အခူအဝုာ်လီၤ. ကိာ်လၢသ့ဒီးယံာ်ထီၣ်ခိကးပြီတဖၣ်အံၤလၢခံာ်ကဲးလီၤအသးလၢပရမ့ၢ်မ့တမ့ၢ်ပမၤလၢပကိးအီၤလၢပယီၤအစၢၤအသ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပယီၤဖိလၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤတဖၣ်လီၤ.

မၤကဒီးတုာ်ပူထီၣ်လီထီၣ်ဖးခိၣ်ဒီးတံာ်တၢထီၣ်တၢလီၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢကီၢ်စံာ်ကလံၤထံးအခါန့ၣ်, နံာ်ပစံးတံာ်အသိး, ဖဲခ.န. ၁၀၀ စးထီၣ်သီအခါန့ၣ်, ပယီၤအုၣ်အသးလၢအမ့ၢ်ဖဲ ခ.န ၇၀၀ န့ၣ် ပျက်ဖိတဖၣ်နီၣ်ထီၣ်ကွံာ်အီၤအယံာ်, ဘၣ်ဟးထီၣ်ဖဲလၢကီၢ်စံာ် (နးခ့ၣ်အိၣ်) ဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤခံာ်ဘျီတဘျီဒီးဒုးကဲထီၣ်အတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးအလိာ်ဖဲရ့ၣ်လံာ်ထံကျိအတံာ်ပၤခိၣ်အိၣ်ဘူးဒီးဝုာ်တကီဖဲကီၢ်စံာ်အကလံၤထံးမ့ၢ်န့ၣ်တခီန့ၣ်လီၤ. အခါဖဲန့ၣ်, တကီန့ၣ်မ့ၢ်ကိာ်လၢသ့လၢအဒိးကိးလီၤအသးလၢပယီၤတဖၣ်အဝုာ်ဒီးယံာ်အထံအကီၢ်, ဒီးတကီန့ၣ်ဘၣ်တံာ်ပၤက့ၤအီၤလၢကိာ်လၢသ့လီၤ. ပျက်ယံာ်ဖိတဖၣ်အံၤ, ဒ်သိးအထံအကီၢ်ဒီးအတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးကဒိၣ်ထီၣ်လဲာ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်အဆိကတံာ်ဖဲ ခ.န. ၁၀၀ စးထီၣ်သီအခါန့ၣ်ဒုးလိာ်အသးဒီးပယီၤဒီးမၤနၢၤဝဲအယံာ်, မၤဟးဂီၤကွံာ်ပယီၤအတံာ်ပၤတံာ်ပြးလၢကီၢ်တကီၢ်ဒီးမၤလီၤပြဲလီၤပြါကွံာ်စ့ၢ်ကိးဝဲပယီၤအခိၣ်အန့ၢ်ပၤထံပၤကီၢ်လၢအမ့ၢ်ကိာ်လၢအမ့ၢ်ကိာ်လၢသ့ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပယီၤတဖၣ်အသးတမံအယံာ်, ဒုးလိာ်အသးဒီးယံာ်တဘျီတဘျီတုာ်လီၤဒုၣ်လဲာ်လၢခရံၣ်အနံာ် ၅၀၀ ဒီး ၆၀၀ အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးဒုးဝဲတနၢၤဘၣ်, အခိၣ်တလိာ်, ယံာ်တဖၣ်အတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးလၢရ့ၣ်လံာ်ကျိအတံာ်ပၤခိၣ်န့ၣ်ကဲထီၣ်ထံကီၢ်အကံၢ်အကျါလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဒီးမၤလဲာ်ထီၣ်အထံအကီၢ်ပိုၢ်ပိုၢ်ကိးကပၤဒီး, နံာ်ပစံးတံာ်အသိး, လၢကလံၤစိးတခီန့ၣ်ဆူယဲဝါကျိအတံာ်ပၤခိၣ်လၢထးတခီလၢကလံၤစိးမ့ၢ်န့ၣ်တခီန့ၣ်ဆူကီၢ်အၣ်စၣ် (Assam) လၢမ့ၢ်န့ၣ်တခီန့ၣ်ဆူထံကျိခွဲအတံာ်ပၤခိၣ်ဒီးလၢကလံၤထံးဒီးကလံၤထံးမ့ၢ်ထီၣ်တခီန့ၣ်ဆူယံာ်အကီၢ်လၢအအိၣ်ခဲအံၤန့ၣ်လီၤ.

ယံာ်တဖၣ်အံၤဒုးကဲထီၣ်အဘီအမ့ၢ်ဖးခိၣ်ဒ်အဖျါလၢအဖိခိၣ်အသးဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်အဝုာ်မိာ်ပုၤဖဲရ့ၣ်လံာ်အတံာ်ပၤခိၣ်ဖဲခရံၣ်အနံာ် ၁၅၇ နံာ် န့ၣ်လီၤ. ဒီးကိးဝဲအကီၢ်န့ၣ်အမံၤလၢမိာ်, မ့တမ့ၢ်ပိၣ် (Mawor.Pong) န့ၣ်လီၤ. တံာ်လီၤအံၤခဲအံၤအခါမ့ၢ်ဝဲကီၢ်ဘမိၣ်, မိကူး, ကသ့ၣ်ဒီးမွဲးကွဲနါတဖၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဝဲဖဲန့ၣ်အနံာ်တဘျူးကယၤဝံာ်အလိာ်

ခံပယီၤအစီၤပၤအလီၤဖၤယါမၤနၤအီၤလၢတၢ်ဒုးအပူၤဖဲ ခ.န. ၁၇၅၅ န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ် နၣ်သက့ၣ် န့ၣ်ဒီးယီၤအဘီအမ့ၢ်တဟးဂီၤခဲလၢာ်ဘၣ်. မ့ၢ်အိၣ်ဒံးဒၣ်ဝဲတနီၤတုၤခဲအံၤ ဖဲကီၢ်ပယီၤအမ့ၢ်ထီၣ်ဒီးကီၢ်ယူၤနီၤအကလံၤထံးတခါန့ၣ်လီၤအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအခိၣ် အနၢ်ဒၣ်ဝဲ, ဒီးကိးဝဲလၢစီၣ်ကၣ်, (လၢပုၤကညီတခါမ့ၢ်စိးစကီၢ်တဖၣ်) လၢအပၤ အဆၢအပုၤကလုာ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. မိကီၢ်, မိနဲ, မိညံးဒီးမိကူးတဖၣ်မ့ၢ်ယီၤအဝဲဒီးတၢ် လီၢ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဒံးတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ, ဒီးဝဲတဖၣ်အံၤအမံၤဘၣ်တၢ်ကိးလီၤ တၢ်အီၤတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. ယီၤတဖၣ်အံၤအထံးအကီၢ်အဘီအမ့ၢ်အိၣ်ဒံးတုၤခဲ အံၤလီၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်ကီၢ်ပယီၤအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်ပကထံၣ်ဘၣ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤအ ကလံၤစိးမ့ၢ်ထီၣ်တခါဒီးကိးဝဲလၢယီၤအကီၢ်ထးခိးဒီးယီၤအကီၢ်လၢာ်ခိးလီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်အုၣ်အသးဘၣ်လးဒီးယီၤအတၢ်သးအသးလၢကီၢ်စံာ်ဆူကီၢ်ပယီၤန့ၣ်ဖျါ စ့ၢ်ကိးဝဲလၢကီၢ်အံၤဒယၣ်အဖးဖိမ့ၢ်အလံာ်ကွဲးအပူၤဖဲ, ၁၉၁၁နံၣ်အကကြၢ် ၉, အဘၣ် ၁, ကဘျးပၤ ၂၅၅ လီၤ. (Census of India, 1911, Volume IX, Burma Part 1 Page 255)

၁၈. ပုၤယီၤဖိခံဖုတဖုန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ယူၣ်တရၣ်

ပုၤကညီတဖၣ်ဟးထီၣ်လၢတရူးကီၢ်ဒီးသုးလီၤအသးဆူကလံၤထံးတခါ, တတီၤဘၣ်တတီၤ, တုၤလီၤလၢပိၣ်လဲၣ်နံၤ, ခဲအံၤကီၢ်ကဲၣ်ဘိဒံးအုၣ်ဒီးကီၢ်အဲနါမိလီၤ. ပုၤကညီသုးလီၤအသးစ့ၢ်နံၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, ယီၤအန့ၣ်အထၢအိၣ်လၢကီၢ်စံာ်ပူၤတဖၣ်သုး လီၤစ့ၢ်ကိးအသးလၢကျဲတဘိယီ, ယီၤပုၤကညီအခိၣ်လီၢ်, တုၤလီၤစ့ၢ်ကိးလၢကီၢ်ကဲၣ် ဘိဒံးအုၣ်ဒီးကီၢ်အဲနါမိလီၤ. ယီၤအန့ၣ်အထၢလၢအသုးလီၤအသးတဘျီအံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲခမၢၣ် အန့ၣ်, လီအန့ၣ်, ဒီးကိၣ်တဲၣ်အန့ၣ်လီၤ. (Khmer, Lao and Thai) ပုၤခမၢၣ်ဖိဖဲ ကုၤလီၤ လၢအဆိကတၢ်, ဝံၤပုၤလီဖိ, ဝံၤကဒီးပုၤကိၣ်တဲၣ်ဖိလီၤ. “တီၢ်နီၣ်, -ခမၢၣ်အန့ၣ်, ဒီးကိၣ်တဲၣ်အန့ၣ်လီၤ. (Khmer, Lao and Thai) ပုၤခမၢၣ်ဖိဖဲ ကုၤလီၤလၢအ ဆိကတၢ်, ဝံၤပုၤလီဖိ, ဝံၤကဒီးပုၤကိၣ်တဲၣ်ဖိလီၤ. “တီၢ်နီၣ်, -ခမၢၣ်အန့ၣ်န့ၣ်ပုၤ ကညီကိးစ့ၢ်ကိးလၢခမူးလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်လးအိၣ်အန့ၣ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢလီ, ဒီးထံၣ်အဲၣ် (ထီၣ်) အန့ၣ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢကိၣ်တဲၣ်လီၤ.” ခမၢၣ်အန့ၣ်ဖဲကုၤလီၤလၢအဆိကတၢ်ဒီးအိၣ်ဘူးအိၣ် တံၢ်ဒီးရဲလိာ်အသးဒီးပုၤကညီအယီ, ပထံၣ်ဘၣ်လၢပယီၤတလၢဒီးအဲကလံးအလံာ်တၢ် စံာ်စိးတဲးစိးအပူၤန့ၣ်ကွဲးဝဲလၢ “မိၢ်ခမၢၣ်” (Mon.Khmer)(မွန်ခမိန်) ဒီးပုၤလၢအတသ့ၣ် ညါဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်, နါပၢ်ကမၣ်ဝဲလၢအမ့ၢ်ပုၤတကလုာ်ယီၤလီၤ. မိၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မိၢ်ထံးလၢအမ့ၢ်ပုၤ ကညီအန့ၣ်တန့ၣ်ဒီးခမၢၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ယီၤအန့ၣ်တန့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤခမၢၣ်တဖၣ်အိၣ်ဖဲကဲၣ် ဘိဒံးအုၣ်ဒီးအဲနါမိဒီးလီၤတဖၣ်အိၣ်ဖဲယူၣ်တရၣ်ကီၢ်ပုၤကလံၤထံးတကပၤဒီးထံၣ်အဲၣ် (ထီၣ်) န့ၣ်မ့ၢ်ပုၤယူၣ်တရၣ်ဖိလၢအ အိၣ်လၢကီၢ်ယူၣ်တရၣ်အပူၤခဲအံၤန့ၣ်လီၤ.

၁၉. ကီၢ်ပယီၤအဆၢ

ကီၢ်ပယီၤတဘျီအံၤအလံာ်ဝးတရံးကအိၣ်ဝဲ ၂၃၇၀၀၀ စက္ကအာ်မံၤလး (Squaremiles) လီၤ. လၢအကျါန့ၣ်, အမံၤလး ၁၆၉၀၀၀ န့ၣ်, အိၣ်လၢပုၤအဲကလံးအတၢ်ပၤအဖီ လၢအံၤလး ၆၈၀၀၀ န့ၣ်လၢယီၤဒီးပုၤကညီလၢအမ့ၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိလၢအသန့ၤအ သးလၢပုၤအဲကလံးတဖၣ်အတၢ်ပၤအဖီလၢလီၤ. ကီၢ်အံၤအဆၢလၢကလံၤစီးတခီန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ကီၢ်တံၤဘျီဒီးကီၢ်စံာ်လီၤ. ကလံၤစီးမ့ၢ်န့ၣ်တခီမ့ၢ်ဝဲကီၢ်အၣ်စ့ၣ်, မနံးပူၣ်ရံး ဒီးလူၤရှကစၢ်တဖၣ်ဒီစူးတကီၢ်အကီၢ်လီၤ. လၢမ့ၢ်န့ၣ်တခီမ့ၢ်ဝဲတဲကီၢ်လီၤအပိၣ်လဲၣ်ကမျိၤ (BayofBengal)လီၤ. လၢကလံၤစီးမ့ၢ်ထီၣ်ဒီးလၢမ့ၢ်ထီၣ်တခီန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲကီၢ်ယုၤနးအိၣ် လၢကီၢ်စံာ်အပူၤ, ကီၢ်စံာ်, ယံၤဒီးလၢအိၣ်အကီၢ်တဖၣ်, ပုၤဖြၣ်စ့ၣ်ဖိအတၢ်ပၤတဖၣ်, ဒီးယုၣ်တရၣ် “ကီၢ်တဲာ်” အကီၢ်လီၤ. ဒီးလၢကလံၤထံးတခီမ့ၢ်ယုၣ်တရၣ် (စီၤတဲာ်) အကီၢ်လၢအမ့ၢ်မလုၤအကီၢ်လီၤစဲၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်အဒိၣ်ယီၤတခီကအိၣ်အမံၤလး ၅၀၀ ယၣ်ယၣ်ဒီးအထီတခီကအိၣ်အမံၤလး ၁၂၀၀ ယၣ်ယၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်စံးလၢတၢ်ကတိၤအဂၤ တမံၤန့ၣ်, ကီၢ်အံၤအထီဆူထးတခီန့ၣ်ဘူးလၢယဲဝါကျိၤအစီးခံးကီၢ်တံးဘျီဒီးဆူလၢ တခီန့ၣ်ဘူးလၢယုၣ်တရၣ်အိၣ်လၢမလုၤကီၢ်ပုၤအဆၢန့ၣ်လီၤ. -ကွၢ်, သံာ်အံၤပံာ်ရဲအဲၣ် -ကစးတံအာ်-အီးဖ-အံၤဒယၣ်ကကြၢၢ် ၉,၁၉၀ နံၣ်. ကဘျးပၤ ၁၀၆-၁၀၇ တ က့ၢ်. (The Imperial Gazetteer of India. Volune IX, 1908, Pages 106 nd 107.)

၂၀. ကီၢ်တဘျီအံၤတၢ်ကိးအီၤလၢ “ဘၢမၣ်”
ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်လၢ “ဘၢမဲ” အဂ့ၢ်

ပုၤပယီၤဖိတဖၣ်ကိးလီၤအသးလၢ “ပမၣ်” လီၤ. တၢ်ကတိၤ “ပမၣ်”အံၤကဲထီၣ် ဝဲဒၣ်လၢပုၤရၢၣ်ခၢၣ်ဖိကိးလၢ “မရမၣ်” ဒီးပုၤပယီၤဖိကိးက့ၤလၢ (မ့ၣ်မၣ်) လၢတၢ် ကွဲးအပူၤတခီလီၤဒီးလၢအတၢ်ကတိၤအပူၤတခီကိးဝဲဒၣ်လၢ “ပမၣ်” လီၤ. နီန့ၣ် အသိးပုၤအဲကလံးဖိကိးကီၢ်တဘျီအံၤလၢ “ဘၢမၣ်” ဒီးအပုၤထံဖိကီၢ်ဖိလၢ “ဘၢမဲ” လီၤ. (ကွၢ်မံးစထၢၣ်မဲးမဟီၤအလံပုၤကညီအဂ့ၢ်. ကဘျးပၤ၄၇, ဒီးသံာ်အံၤပံာ်ရဲအဲၣ် ကစးတံအာ်အီးဖအံၤဒယၣ်ကကြၢၢ် ၉, ၁၉၀၈ နံၣ်, ကဘျးပၤ၁၀၇. -ဒီးမံးစထၢၣ် စကိးအလံာ် “ဘၢမၣ်” ကဘျးပၤ၂၀ -မၤကဒီးဖဲမံးစထၢၣ်စကိးအလံာ် “ဘၢမၣ်” ကဘျးပၤ၂၁ န့ၣ်စံးဝဲပယီၤအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိတနီၤနီၤဘၣ်တဘျီအါတက့ၢ်ဟဲဝဲလၢကစၢ် ဟ့ၣ်မၤလယၣ် (Himalayas) တခီလီၤ. ဒီးလၢအကိးလီၤအသးလၢဘျီမၣ် (Barhman) န့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်ကလီကလီဘၣ်. မ့ၢ်မ့ၢ်ပးကဲဝဲဒၣ်အဖျါလၢအမ့ၢ်တၢ်ကိးလီၤသးနီၢ်နီၢ်လၢ မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤဒၣ်လဲၣ်လီၤ.

အနီၢ်နီၢ်တခီကီၢ်တဘျီအံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ “ပိုၢ်ကီၢ်” မ့တမ့ၢ် “ကညီကီၢ်, မ့တမ့ၢ် “ကီၢ်လါ” လီၤ.အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, ကီၢ်လါပအိၣ်အပူၤခဲအံၤတဘျီအံၤ,ပုၤစံာ်ဖိတဖၣ်ကိးဝဲလၢ “ပိုၢ်ကီၢ်” ဧီးမးကိးပိလိၣ်ကိးဝဲလၢ “ကညီကီၢ်” လီၤတၢ်အုၣ်အသးလၢတၢ်ဂ့ၢ်တမံၤအံၤန့ၣ်စံးဝဲဒ်အံၤ, - “ဖဲပုၤစံာ်ဖိအစိပတ(T’ang dynasty) ပတၢ်အစိန့ၣ်, ခ.န. ၆၁၈-၉၀၇ “ဘၢမၣ်” ဒ်ပုၤဝၣ်ဖိသ့ၣ်ညါဝဲအသိးန့ၣ်ကိးဝဲလၢ “ပအိၣ်” (P’io) န့ၣ်ကမ့ၢ်ပျုၣ် “ပိုၢ်” လီၤ. ပုၤမနံးပုၣ်ရးဖိကိး “ဘၢမၣ်” လၢ “မရၣ်” ဧီးပုၤပယီၤဖိန့ၣ်အလီၤဒီးစံးအီၤ, သုကိးတၢ်အမံၤတဘျီဘၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးပံာ်ပံာ်ကျါကျါလီၤ. (ကွၢ်စၢ်ကွၢ်. စကိးအလံာ် “ဘၢမၣ်” ကဘျးပ.၂၁-၂၂ (“Burma” by Sir J G Scott Pages 21-22) ပယီၤဖိကိးဝဲ “ပရီ” မသၢ်နလၢပုၣ်လီၤ.ပုၤတ လၢဖိကိးဝဲလၢ “ပရီ” (Brome) ဧီးပုၤကဲာ်ဘိဒ်အုၣ်ဖိကိးဝဲလၢ “ပရီၣ်” (Prown) အနီၢ်နီၢ်တခီတြးမ့ၢ်ဝဲပိုၢ်လီၤဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ပိုၢ်ဂ့ၢ်, ပိုၢ်ကီၢ် လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, ဒ်ပုၤပနံးပုၣ်ရးဖိကိးတၢ်တပံာ်တကျါအသိး, ပယီၤဖိကိးတၢ်တပံာ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်.

မးကိးပိလိၣ်ကိးကီၢ်တဘျီအံၤလၢ “ကရၢ” (Karaian) မ့တမ့ၢ် “ကရးစၣ်” (Karazan) ပရံၢ်ကွၢ်အမံးရှၢၣ်နရံၣ်တကၢ်ကိးဝဲလၢ “ကရၢနၢ်” (Caraynersor.Criners) လီၤ. ကွၢ်မးကိးပိလိၣ်အလံာ်တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢကီၢ်မ့စဖဲ- ကဘျးပ.၂၄၃-၂၄၈. (the Traveis of Marco Polo the Venetain by John Masfield Pages 243 248) ဘၣ်ဆၣ်ဒီးကီၢ်အံၤလၢအခိၣ်ထံးအဆိကတၢ်မ့မ့ၢ်ဒၣ်လဲာ်ပိုၢ်ကီၢ်. ကညီကီၢ်န့ၣ်, မ့ၢ်လၢပုၤအဲကလံးဖိဒုးန့ၣ်ကီၢ်တဘျီအံၤဖဲပယီၤမဖိပတၢ်အစိအခါအယိကိးဝဲကီၢ်န့ၣ်အမံၤလၢ “ဘၢခၣ်” ဧီးအပုၤထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်လၢ “ဘဲ” န့ၣ်တကမၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်.

၂၁. ပယီၤဖိအံၤဘၣ်မနုၤပကိးအီၤလၢပယီၤအဂ့ၢ်

မ့မ့ၢ်ပဝဲဒၣ်ပုၤကညီတဖၣ်အံၤပကိးပုၣ်မၣ်မ့တမ့ၢ်တြၣ်မၣ်တဖၣ်အံၤလၢ “ပယီၤ” လီၤ. ပတကိးအီၤလၢ “ဘဲ” ဒ်ပုၤအဲကလံးဖိကိးဝဲအသိးဒီးပတကိးစ့ၢ်ကိးအီၤ “ပမၣ်” ဒ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲကိးလီၤအသးဒၣ်ဝဲအသိးဘၣ်. ပကိးအီၤလၢပယီၤအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိတဲဝဲဒ်အံၤ, ပုၤတကလုာ်အံၤမ့ၢ်ပုၤဟဲလၢကီၢ်အံၤဒ်ယၣ်ဒီးခိၣ်ပီၤဝဲကီၢ်အၣ်စၣ် (Assam) အိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤအကလံးစိးမ့ၢ်န့ၣ်တခီဒီးန့ၣ်လီၤဝဲဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤဒီးအိၣ်တမ့ၢ်ဝဲလၢပုၤကညီဒီးယီၤအကဆူးကတုၤအကျါအယိ, ပုၤကညီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒ်အမ့ၢ်ပုၤအဲတမ့ၢ်တပျီၤလၢအပးကဲဝဲဒ်အတံၤသကိးဒီးအမ့ၢ်အယီၤအသိးဒီးဒ်ပုၤကညီသကိးပုၤကညီဒီးမ့ၢ်ဒီးယီၤလိာ်အသးဒီးကိးလိာ်အသးလၢမ့ၢ်လၢယီၤအသိးန့ၣ်, ပကဲဝဲပုၤတကလုာ်န့ၣ်လၢအမ့ၢ်အယီၤအယိကိးဝဲလၢ “ပယီၤ” လီၤ. (ကွၢ်တၢ်ကတိၤ “ယီၤ” အခိပညီ

လၢလံာ်သံးစီရူးအပူၤတက့ၢ်စံးဝဲဒၣ်, “ယီၤ” အခိပညီန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤပိာ်မုၢ်သးတိလိာ်
 အသးခံၤအိၣ်လိာ်အသးခံၤ, ကိးလိာ်အသးအဆိလၢမ့ၢ်လၢယီၤလီၤ. ဇီးမ့ၢ်ဇီး
 ယီၤလိာ်အသးဇီးကိးလိာ်အသးလၢယီၤလီၤ. တၢ်အုၣ်အသးလၢပုၤတကလုာ်အံၤပကိး
 အီၤလၢပယီၤန့ၣ်ဖျါစ့ၢ်ကိးဝဲဖဲကံၤဂ့ၢ်မံၤက့ၢ် (ကင်ဝန်မင်းကြီး) အလံာ်ကဝံလဲးခန့ၣ်
 တံာ်ပနံၣ်အပူၤဇီးစံးဝဲဒၣ် “မ့ၢ်မၢ်မ့တမ့ၢ်မရမၢ်အဖူၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်ကလုာ်လီၤ. ဇီး
 မ့ၢ်ဝဲရၢၣ်ခၢၣ်, တဝဲၣ်, ပြး, တီသူပယီၤ, ပုၤဉ်ဇီးကါယာ်ဇီးပုၤန့ၣ်ကလုာ်အံၤဘၣ်တၢ်ပးကဲ
 လၢအမ့ၢ်ပယီၤအနီၢ်ကီၢ်လီၤ.” လၢပုၤန့ၣ်ကလုာ်အကျါန့ၣ်ပုၤအိၣ်ဝဲတကလုာ်လၢအမ့ၢ် ပယီၤ
 (ပွဲး; Byaw) န့ၣ်လီၤ. မၤကဇီးဖျါစ့ၢ်ကိးဝဲဖဲရရၢပံၤဝဲဒးစ တြး -ကစးတံးအဲး, ကတြာ်
 “A” ၁၉၁၅ နံၣ်ကဘျးပၤ ၄၀ အပူၤန့ၣ်စံးဝဲ, “ပုၤလၢအအိၣ်ဝဲဆိးဝဲတၢ်အလီၢ်ဖဲလၢအိၣ်
 ဝဲန့ၣ် (Stone.Tract) မ့ၢ်ပုၤပယီၤ (ပွဲး; Byaw) ဖိလၢအဟဲလၢဝုာ်တကီၢ်န့ၣ်လီၤ.”
 မၤကဇီးဖဲလံာ်တဘျးယီၤအပူၤကဘျးပၤ၂၉ န့ၣ်စံးဝဲ, “ပုၤအိၣ်လၢတၢ်လီၢ်အံၤတ
 ဖၣ်တဲဝဲလၢအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအခိၣ်ထံးန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဖဲသဖါပံၣ် (သဖန်းပင်) လၢအအိၣ်
 ဘျးဇီးမိကူးဇီးပုၤတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပုၤလၢအဟဲလၢတကီၢ်ဇီးတၢ်ကိးအီၤလၢ “ပယီၤ” ပွဲး
 Byaw လီၤ. ပယီၤအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအုၣ်အသးဇီးစံးဝဲ, “ပမာ်အစတကောာ်ဒ်းက”
 ဇီးအဂၤတတီၢ်စံးဝဲ “ပမၢ်အစးပုၣ်နါကး” မၤကဇီးလၢဆယၣ်စီအလံာ်ပုၤကညီအတၢ်စံၣ်
 စိတဲစိကကူၢ်တၢ်-၁၂၉ နံၣ်အပူၤန့ၣ်စံးဝဲ, “လၢပယီၤအယၣ်စဝုၣ်အပူၤန့ၣ်စံးဝဲဒ်အံၤ.

(မင်းသည်နရသိခီလက်ထက်။ မြင်စိုင်းဝက်ဝင်အရပ်။ ပြောတို့နေရာ တောသို့ဝင်
 သော်။ ကြီးစွာသောဝါး၏အထဲ၌။အဆင်းအင်္ဂါလက္ခဏာကြီးငယ်နှင့်ပြည့်စုံသော
 သံသေအသတို့သမီးငယ်ကိုရ၏။ ညီတော်သိခီဗိုလ်သည်။ အလုပ်အကျွေးစုံရာနှင့်။
 ရှမ်းပြည်-ဘိန္တက မြို့ကထွက်ပြေးလာခဲ့လျှင်။ မြန်မာနိုင်ငံဖြစ်သော ပြောတို့နေရာ
 မြင်စိုင်း၊ သို့ရောက်လာ၏။)

တၢ်ကတိာ် “ပွဲး” လၢအဖီခိၣ်မ့ၢ် “ပယီၤဖိ” လၢပကိးအီၤလၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤတက
 လုာ်လီၤ.

ကွါ ၁. ပထနီၣ်ပကီၢ်မိၣ်ပွါ,
ပွါဒိၣ်လၢပျူမ့ၢ်မတၢ.
ပထံတံၣ်ပကီၢ်အတီ,
ပွါဒိၣ်မတၢအိၣ်လၢသီ.

ကွါ ၃. မ့ၢ်အိၣ်မ့ၢ်စံးကီၢ်မိၣ်ပွါ,
နမ့ၢ်သ့ၣ်ညါဝိၣ်ဘၣ်ယၢ.
ပွါအိၣ်ပွါထဲကီၢ်မုၢ်လၢ,
မ့ၢ်ကီၢ်မုၢ်ဆံးဒိၣ်ဆံးအါ.

ဆါ ၂. ပထနီၣ်ပကီၢ်မိၣ်ပွါ,
ပွါဒိၣ်လၢပျူထိးမဲၣ်ပာ်.
ပထံတံၣ်ပကီၢ်အတီ,
ထိးမဲၣ်ပာ်ပွါဒိၣ်လၢသီ.

ဆါ ၄. ပုဂံကညီအကီၢ်အမုၢ်,
မ့ၢ်ဝဲထိးမဲၣ်ပာ်အအူ.
ပုဂံကညီအကီၢ်မုၢ်လၢ,
မ့ၢ်ထိးမဲၣ်ပာ်ကီၢ်မဲးယွါ.

သံကွါဝဲ, လၢပျူန့ၣ်ပုဂံကညီအကီၢ်နီၣ်နီၣ်, ကီၢ်မိၣ်ပွါတဘျီအံၤအပုၤအဒိၣ်တဂၤ အမံၤဒံလဲၣ်. စံးဆါဝဲ, ပုဂံကညီအကီၢ်မိၣ်ပွါအပုၤဒိၣ်အခိၣ်တဂၤအမံၤမ့ၢ်ဝဲထိးမဲၣ်ပာ်လီၤ. သံကွါကဒီးဝဲ, ပမံၤပပုၤစံးဝဲကီၢ်မိၣ်ပွါကီၢ်မုၢ်လၢတဘျီအံၤ, မ့ၢ်အမုၢ်အလၢဆံးဒိၣ်လဲၣ်. စံးဆါဝဲ, ပုဂံကညီအကီၢ်တဘျီအံၤကိးဝဲအမံၤလၢထိးမဲၣ်ပာ်အကီၢ်, ထံဆဲးမဲးယွါ, ထံဆဲး မဲးဘီအကီၢ်ဒီးမ့ၢ်ကီၢ်လၢအမုၢ်အလၢဖးဒိၣ်တဘျီလီၤ.

ကီၢ်ထံဆဲးမဲးယွါအိၣ်အလီၤ

ကွါ ၁. ထံလၢချၢၣ်ဆဲးလၢမဲးယွါ,
မံၢ်အအိၣ်ဖဲလဲၣ်တၤပၤ.
ထံလၢချၢၣ်ဆဲးလၢမဲးဘီ,
မ့ၢ်အအိၣ်ဖဲလဲၣ်တဒိ.

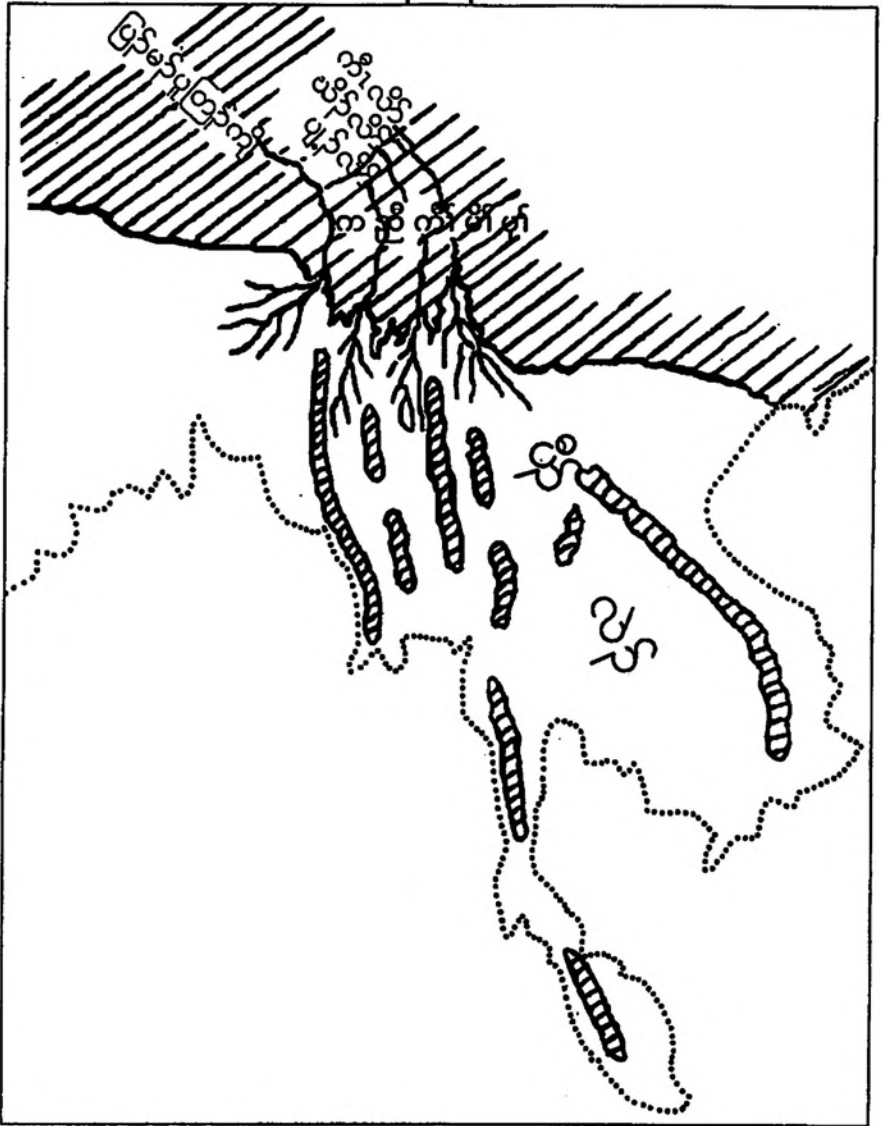
၃. ထံဆဲးမဲးယွါကီၢ်အတီ,
အိၣ်လၢဆၣ်ကဆီတခီ.
ထံဆဲးမဲးဘီကီၢ်မုၢ်လၢ,
အိၣ်လၢဆၣ်ဆီတကပၤ.

ဆါ ၂. ကီၢ်မုၢ်ထိးမဲၣ်ပာ်အအူ,
အိၣ်လၢဆၣ်ဆီအလီၤန့ၣ်.
ထံဆဲးမဲးယွါကီၢ်မိၣ်ပွါ,
အိၣ်လၢဆၣ်ဆီအဖီလၢ.

၄. နမ့ၢ်လဲၤဆူဆၣ်ကဆီ,
နကတုၤထံဆဲးမဲးဘီ.
မ့ၢ်တုၤဆၣ်ကဆီဖီလၢ,
ဖဲန့ၣ်မ့ၢ်ထံဆဲးမဲးယွါ.

သံကွါဝဲ, ထံဆဲးမဲးယွါ, ထံဆဲးမဲးဘီအကီၢ်အံၤမ့ၢ်အအိၣ်လၢဖဲလဲၣ်တကပၤဖဲလဲၣ် တခီလဲၣ်စံးဆါဝဲ, ထိးမဲၣ်ပာ်အကီၢ်မုၢ်ကီၢ်လၢတကီၢ်န့ၣ်, အိၣ်တၢ်ဆူဆၣ်ကဆီတခီ ဒီးအိၣ် လီၤလီၤဆၣ်ကဆီအဖီလၢလီၤ. ပမ့ၢ်လဲၤဆူဆၣ်ကဆီလီၤလီၤန့ၣ်, ပကတုၤထီၣ်, ထီၣ်ဘးဖဲ ထံဆဲးမဲးဘီအိၣ်တၢ်အလီၤ, ဒီးလဲၤပာ်လၢဆၣ်ကဆီအဖီလၢန့ၣ်, မ့ၢ် ထံဆဲးမဲးယွါအကီၢ်အိၣ်ဝဲဖဲန့ၣ်လီၤ.

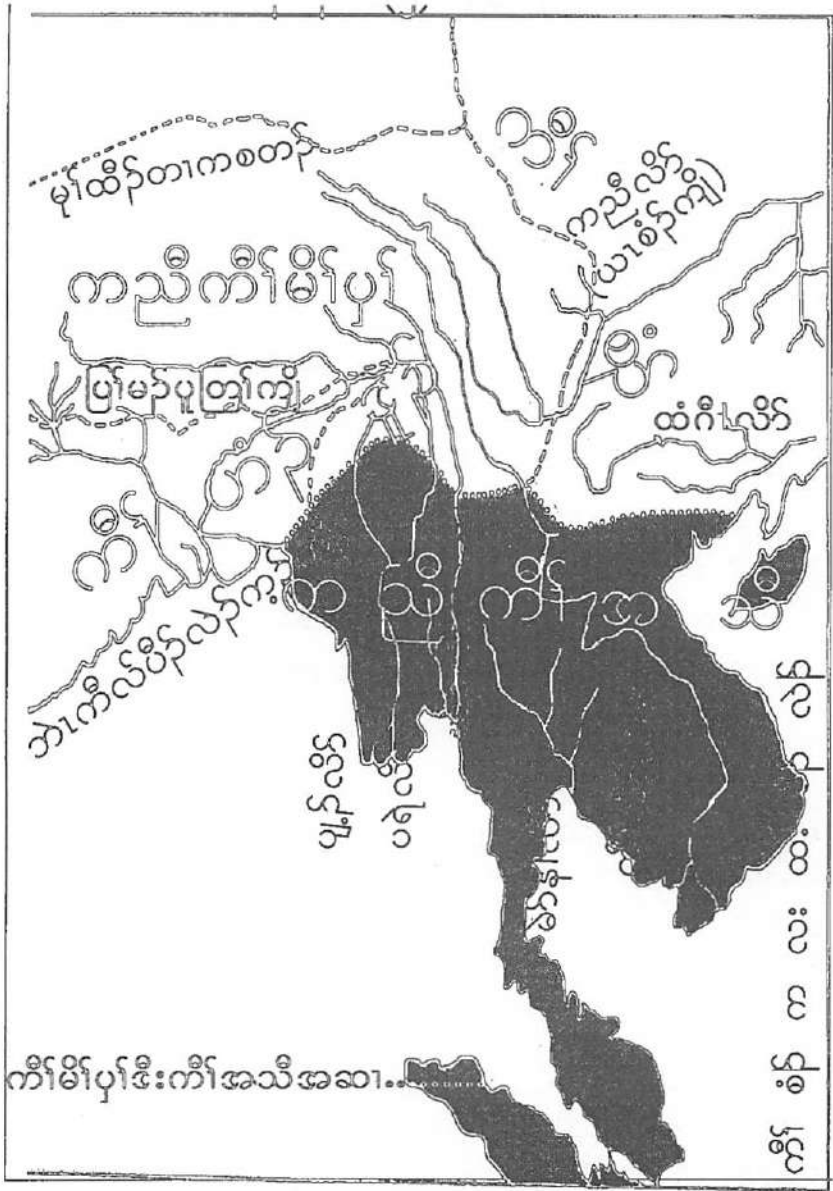
ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၁)

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒုးန့ၣ်ဖျါတညီကီၢ်ဖါၣ်ဝါၣ်လီၤ. ကလံးထံးတဒါမ့ၢ်ဝဲပိၣ်လဲာ်ဒီးသိၣ်ဝါၣ်ထီၣ်လၢ ပိၣ်လဲာ်ပူၤတဖၣ်ကဲထီၣ်လၢကီးဒီးကီၢ်တဖၣ်တုၤအအိၣ်ယံာ်ထီၣ်ကဲထီၣ်ကုၤကစၢ်လီၤ.

ဟိာ်ခိာ်ဂိ(၂)

ဟိာ်ခိာ်ဂိၤဒုးနဲာ်ပျၢကညီကီာ်မိာ်ပျာ်ဒီးကညီကီာ်အသိလိၤ. လၢဟိာ်ခိာ်ဂိ (၁) အပူၤ (လၢလၢစီ) လၢဟိာ်လဲာ်ပူၤအလိာ်န့ာ်, ကစၢာ်ကလိ, ထံကျိထံကွာ်, တၢာ်လူာ်တၢာ်တြိၤ, ပၤခိာ်ပျၢမိာ်အိာ်ထီာ်ဝဲဒၢာ်ဒံာ်ကိာ်အလၢအပူၤအမာ်အပၤတၢာ်တၢာ်လၢအမာ်ကညီကီာ်အသိန့ာ်လိၤ.

၂၃. ကညီကီလိာ်ထီာ်ဖးထီာ်အဂ့ၢ်

တၢ်စံာ်စါတဲစါစံးဝဲဒၣ်လၢကညီကီလိာ်အခါခဲအံၤတၢ်ကိးအီၤလၢကီၢ်ပယံၤန့ၣ်၊ လၢပျၢၤလၢကစၢၤန့ၣ်အိၣ်လၢပီၣ်လဲၣ်ထံးခိၣ်အဖီလၢလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီး, နီတၢ် ဆၢကတီၢ်သးအသးအသိး, ဟီၣ်ခိၣ်ထီၣ်ကူလၢအအိၣ်လၢထံးခိၣ်အဖီလၢတဖၣ်န့ၣ်, အိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်လီၢ်တပူၤဒီးတပူၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်တဘျီဒီးတဘျီလီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ထီၣ်ကူလၢအပၢၢ်ထီၣ်ဒီးအိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအဆိကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒ်အံၤ, ပထံၣ်ဘၣ်ကစၢၢ်လုၢ်ဖးထီတလုၢ်လၢမ့ၢ်ထီၣ်တခီ, ပၢၢ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်ကိးတဖျါတဖျါတူၢ်ရံၢ်လီၤ. အသးနီတၢ်ကျိၤဖးထီတကျိၤအသိး, စးထီၣ်လၢယံၤကီၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ထီၣ်ကူ, တတီၤဘၣ်တတီၤ, တုၤလီၤဖဲအံၤဒုသတုၢ် (ကီၢ်သထုၣ်) ဒီးကီၢ်ဘျးအပူၤန့ၣ်လီၤ. ကိးတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝဲလၢမ့ၢ်လုတီတဖၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်လၢထံးခိၣ်အဖီလၢတဖၣ်ပိၢ်ဖးဒီးဆီၣ်ထီၣ်အီၤလီၤဖဲဟီၣ်ခိၣ်ဆီၣ်ထီၣ်လၢမ့ၢ်လုတီတဖၣ်အံၤအခါ န့ၣ်, တၢ်မၤအသးနီဆဲးဂုၢ်တြျါအသးဟီၣ်ခိၣ်ဟူးအသိးလီၤ. ကိးတဖျါဒီးတဖျါန့ၣ်တုၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသး ယံာ်ထီၣ်ဒီးသိၣ်ပၢၢ်ထီၣ်လၢအကဆူးဒီးစဲဘူးလိာ်အသးတဖျါဘၣ်တဖျါဝံၤကဲထီၣ်ဝဲကစၢၢ်လုၢ်ဖးဒိၣ်ဖးထီတလုၢ်လၢအခါခဲအံၤပကိးအီၤလၢမ့ၢ်ထီၣ်ကစၢၢ်လုၢ်လီၤ. မ့ၢ်ထီၣ်ကစၢၢ်လုၢ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲဖးယံာ်အလီၢ်ခဲန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ထီၣ်ကူလၢတၢ်လီၢ်အဂ့ၢ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးဒၣ်တၢ်လၢပီၣ်လဲၣ်ထံးခိၣ်အဖီလၢလီၤ. အခါဖဲန့ၣ်ပီၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်လၢကညီကီၢ်ပယံၤအံၤမ့ၢ်ဒ်အဖျါလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၃) တဘျီအပူၤအသိးလီၤ. (ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၃) တက့ၢ်).

မ့ၢ်ထီၣ်ကစၢၢ်လုၢ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲအနံၣ်အလိဖးယံာ်အလီၢ်ခဲ, ကစၢၢ်လုၢ်လၢမ့ၢ်န့ၣ်တခီလၢခဲအံၤပကိးလၢရၢၣ်ခၢၣ်ကစၢၢ်လုၢ်န့ၣ်ပၢၢ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလီၤ. ရၢၣ်ခၢၣ်ကစၢၢ်လုၢ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲအနံၣ်အလိဖးယံာ်အလီၢ်ခဲ, ကစၢၢ်လုၢ်ပၢၢ်ထီၣ်ကစၢၢ်လုၢ်လီၤရၢၣ်ခၢၣ်ကစၢၢ်လုၢ်ဒီးရၢၣ်ခၢၣ်ကစၢၢ်လုၢ်အဘၢၣ်စၢၤလၢခဲအံၤပကိးလၢပကိးရိမးကစၢၢ်လုၢ်လီၤရၢၣ်ခၢၣ်ကစၢၢ်လုၢ်ဒီးပကိးရိမးကစၢၢ်လုၢ်ခဲလုၢ်အံၤအတၢ်ပၢၢ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအဂ့ၢ်အပီၢ်န့ၣ်မၤအသးနီမ့ၢ်ထီၣ်ကစၢၢ်လုၢ်ပၢၢ်ထီၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိးလီၤ. တုၤမ့ၢ်ကစၢၢ်လုၢ်သၢလုၢ်အံၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲဝံၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒီးထံတဖၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်အိၣ်ဖျါဝဲဒ်အဖျါလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

မ့ၢ်ထီၣ်ကစၢၢ်လုၢ်ဒီးပကိးရိမးကစၢၢ်လုၢ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်ကဲထီၣ်ဝဲလၢတြီၤပူၤတဖၣ်ဒီးပုၤဝဲဒီးပီၣ်လဲၣ်အထံဟီၤလီၤ. တြီၤပူၤဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ပီၣ်လဲၣ်က့ၣ်ကျိၤအိၣ်တၢ်အလီၢ်အကျဲတဖၣ်အံၤန့ၣ်, အခါခဲအံၤကဲထီၣ်က့ၤဝဲလၢစံာ်လီၢ်ပုၤလီၢ်လၢအပုၤဝဲဒီးဟီၣ်ခိၣ်အထူးအစီန့ၣ်လီၤ. လၢပီၣ်လဲၣ်က့ၣ်ကျိၤဒီးတက့ၣ်ကျိၤအခိၣ်တီန့ၣ်ထံကျိအိၣ်ထီၣ်ဝဲတကျိတကျိဒီးထံကျိအထံတဖၣ်ယွၤလီၤဝဲဆူပီၣ်လဲၣ်က့ၣ်ကျိၤအပူၤလီၤ. ထံကျိအထံတဖၣ်ယွၤလီၤဃုာ်ဝဲဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, သ့ၣ်လၢၣ်, ဝဲလၢၣ်, သ့ၣ်ဒု, လၢဖီလုဖီဒီးမဲးတဖၣ်ဆူပီၣ်လဲၣ်က့ၣ်ကျိၤအပူၤဒီးတၢ်တမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤလၢအယွၤလီၤ.

ယုာ်ဝဲဒီးထံတဖာ်န့ာ်, တုာ်မုာ်အတုာ်လီာ်ဖဲထံကျိအထာ်ဖဲပိာ်လဲာ်က့ာ်ကျိန့ာ်အိာ်ကတီာ်
လီာ်ဒးဝဲဒီးမာ်ပုာ်ထီာ်တံာ်လီာ်ကယိကယိတစဲးဘာ်တစဲးကဲထီာ်ဝဲကီးတဖျာ်တဖျာ်ဖဲ
ထံကျိအထာ်ဒီးတုာ်အအိာ်ယံာ်ထီာ်ဒီးဟီာ်ခိာ်ဘီာ်ဒုာ်ထီာ်, ပုာ်ထီာ်ဒီးကီးတဖျာ်ဒီးတ
ဖျာ်ဝဲဘူးလီာ်က့ာ်အသးဒီးကဲထီာ်လာ်ဟီာ်ခိာ်ဒီကမျာ်လာ်တံာ်အိာ်တံာ်ဆိးဒီး တံာ်ဖဲအိာ်
မာ်အိာ်အဂီာ်လီာ်.

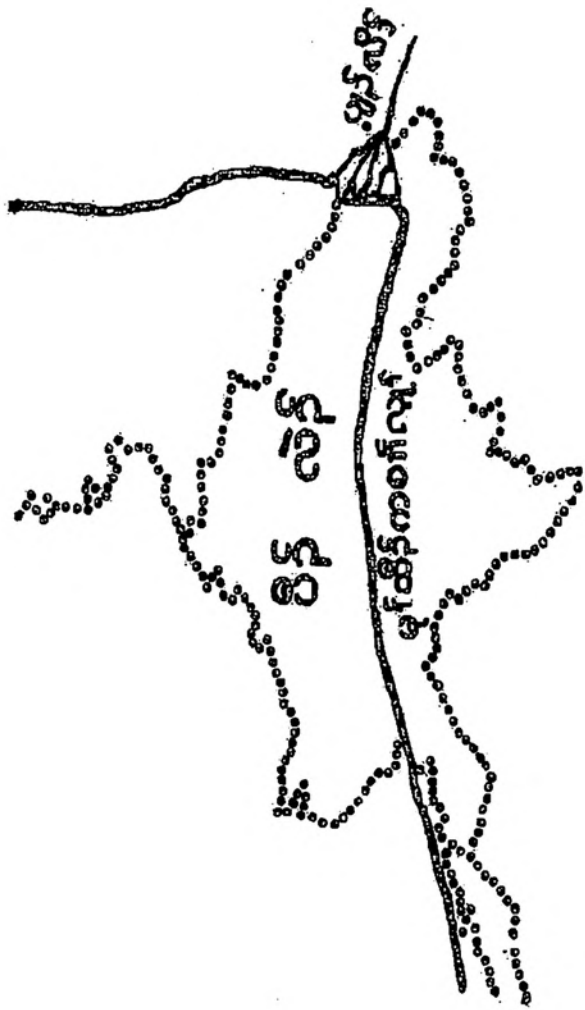
ပိာ်လဲာ်က့ာ်ကျိလာ်အအိာ်လာ်မုာ်ထီာ်ကစာ်လုာ်ဒီးပကိရိမးကစာ်လုာ်အဘာ်စာ်
န့ာ်ဘာ်တံာ်မာ်ပုာ်ထီာ်အီာ်လာ်အုာ်ယုာ်ဝဲတံာ်ထံကျိ, ဆူထံထာ်န့ာ်တတီာ်ဘာ်တတီာ်,
ဒ်ပထံာ်ဘာ်ဒုာ်လဲာ်လာ်တံာ်အခါခါခဲအံာ်, သိာ်ပာ်ထီာ်ဒီးကဲထီာ်ကီးတဖျာ်တဖျာ်
ဖဲထံကျိအထာ်န့ာ်လီာ်. တချူးတံာ်လီာ်ဖဲကစာ်ခဲလုာ်အံာ်အဘာ်စာ်ပုာ်ထီာ်ဒီးဘာ်အခါ
န့ာ်ဟီာ်ခိာ်ဒီးထံတဖာ်အကုာ်အဂီာ်မာ်အသးဒ်အဖျါလာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီာ် (၄) တဘုာ်အပူာ်အ
သိးလီာ်. (ကွာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီာ် (၄) တက့ာ်.)

ဒ်န့ာ်အသိးပိာ်လဲာ်က့ာ်ကျိလာ်အအိာ်လာ်ရာ်ခါာ်ကစာ်လုာ်ဒီးပကိရိမးကစာ်လုာ်အ
ဘာ်စာ်န့ာ်, မုာ်ဝဲဒုာ်ထံကျိအထံဒီးအုာ်ယုာ်ဝဲတံာ်ထံကျိအထံယုာ်န့ာ်ယုာ်ဝဲဒဲးစီဟီာ်
စီတဖာ်မာ်ပုာ်ထီာ်တတီာ်ဘာ်တတီာ်ဒီးကဲထီာ်ဝဲဟီာ်ခိာ်ဒီးကမျာ်ညါန့ာ်လီာ်. တံာ်ဆာ်က
တီာ်လာ်အပူာ်ကွံာ်တုာ်လံဖးယံာ်အခါန့ာ်, ဝုာ်ပုာ်ဒီးဝုာ်တီအုာ်အိာ်အလီာ်ခဲအံာ်န့ာ်, မုာ်ဝဲပိာ်
လဲာ်ကံာ်ခိာ်ဒီးကဘီသန့အလီာ်ဒ် အဖျါလာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီာ် (၅) တဘုာ်အပူာ်အသိးလီာ်.
(ကွာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီာ် (၅) တက့ာ်.)

မာ်ကဒီးလာ်တံာ်ဆာ်ကတီာ်ဖးယံာ်အပူာ်န့ာ်, ထံကျိတဖာ်လာ်အယုာ်လီာ်ယုာ်ဝဲဒီး
မဲးစီဟီာ်ခိာ်န့ာ်, မာ်ပုာ်ထီာ်ကဒီးတံာ်လီာ်လာ်အအိာ်လာ်ဝုာ် ပုာ်ဒီးတီအုာ်အဖီလာ်,
တုာ်လီာ်ကီာ်ပသံာ်, မ့ာ်မ့း, ဖုာ်ပုာ်, ပကိဒီးဟာ်သံာ်ဝဲတံာ်တဖာ်ဒ်အဖျါလာ်ဟီာ်
ခိာ်ဂီာ် (၆) တဘုာ်အပူာ်အသိးလီာ်. လာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီာ်တဘုာ်အံာ်အပူာ်န့ာ်, ဒုးနဲာ်
ဖျါထီာ်ဝဲလာ်တံာ်ဆာ်ကတီာ်ဖးယံာ်အပူာ်န့ာ်, ထံကျိတဖာ်အကျိ အိာ်ဝဲဒုာ်ဒ်လဲာ်,
ဒီးပမုာ်ထီာ်သတီထံကျိလာ်အအိာ်လာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီာ်အပူာ်လာ်မုာ်ဆါတနံာ်အံာ်န့ာ်,
ပကထံာ်ဘာ်လာ်ထံကျိတဖာ်အကျိန့ာ်, တဒ်သိးလီာ်အသးဘာ် (ကွာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီာ် (၆)
ဒီးဟီာ်ခိာ်ဂီာ် (၇) ဒီးထီာ်သတြီထံကျိတဖာ်အကျိလဲာ်တံာ်န့ာ်တ က့ာ်.)

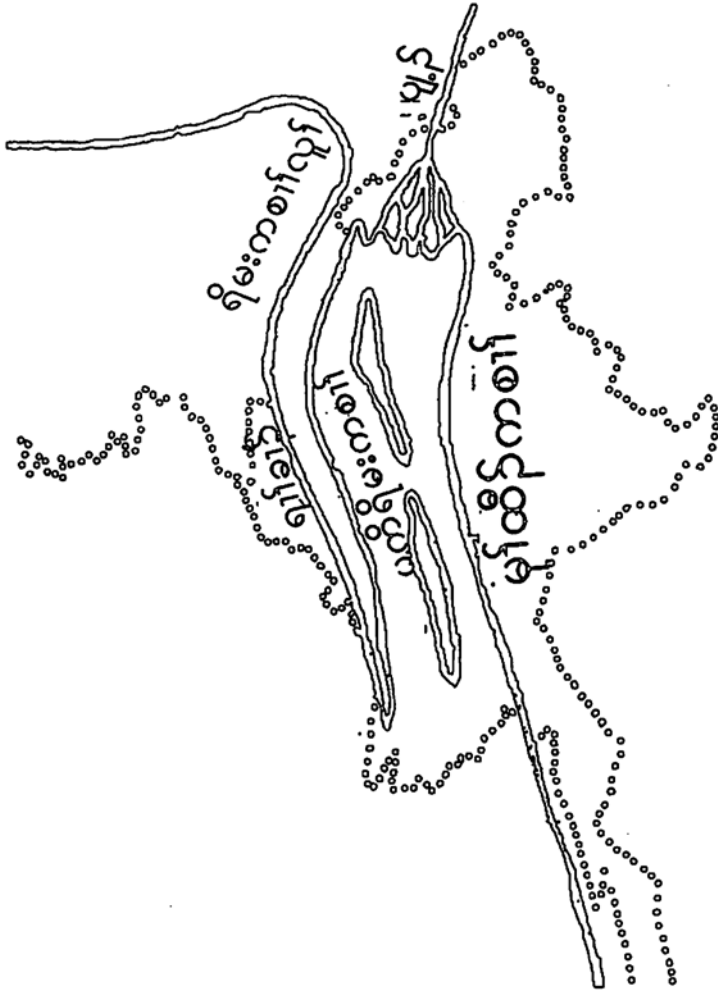

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၃)

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤခးန့ၣ်ဖျါပိၣ်လဲၣ်အကၢၢ်ခိၣ်ဖဲတချုးရၢၣ်ခၢၣ်ကစၢ်လုာ်ဒီးပကိၣ်ရိမးကစၢ်လုာ်
 အိၣ်ထီၣ်ဒံးဘၣ်, ဒီးအိၣ်ဒံးဒၣ်ထဲမုၢ်ထီၣ်ကစၢ်လုာ် (ပကိးစုၢ်ကိးလၢယိးကီၢ်အတၢ်ထီၣ်ကျဲ
 န့ၣ်လီၤ.

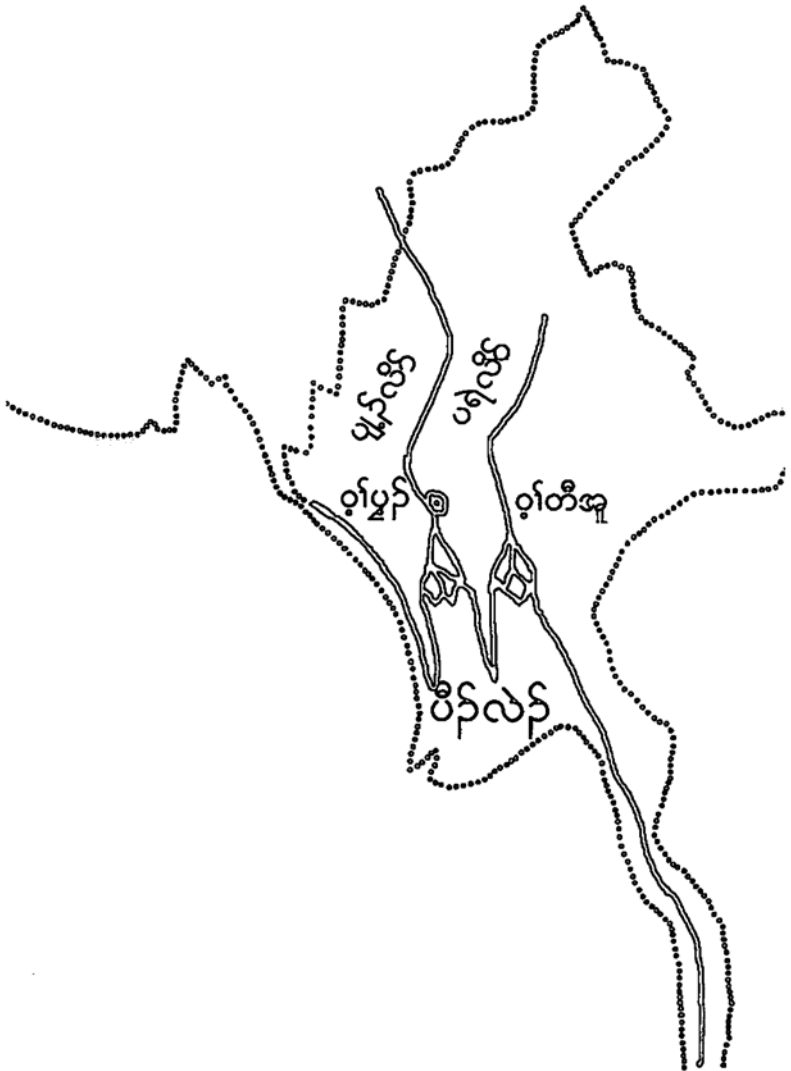
ဟိၣ်ဒိၣ်ဂီၤ (၄)

ဟိၣ်ဒိၣ်ဂီၤဒုးန့ၣ်ပျါဝီၣ်လဲၣ်ကၢ်ဒိၣ်အိၣ်ဖဲမုၢ်ထီၣ်ကစၢ်လျာ်ဒီးရၢၣ်ခၢၣ်ကစၢ်လျာ်အ
 ဒိၣ်ထံးဒီးအခါဖဲဝဲကိရိမးကစၢ်လျာ်အိၣ်ပျါထၣ်သီန့ၣ်လီၤ. ကစၢ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်မုၢ်
 ဝီၣ်လဲၣ်လီၤ.

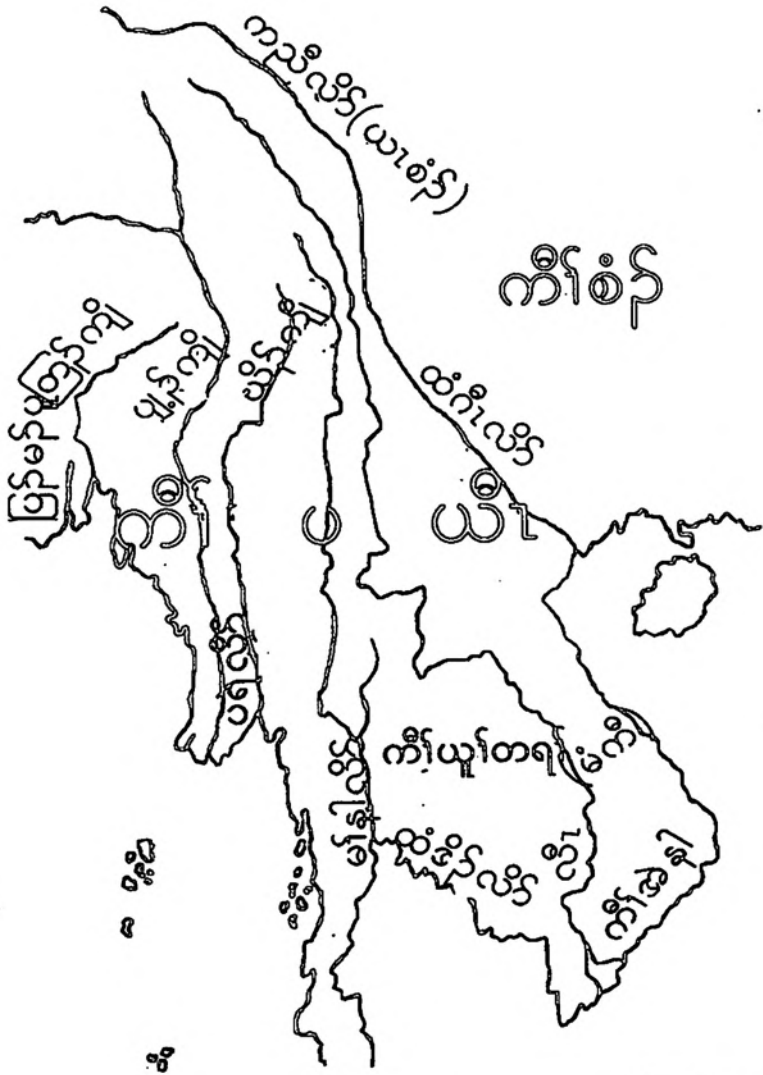

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၅)

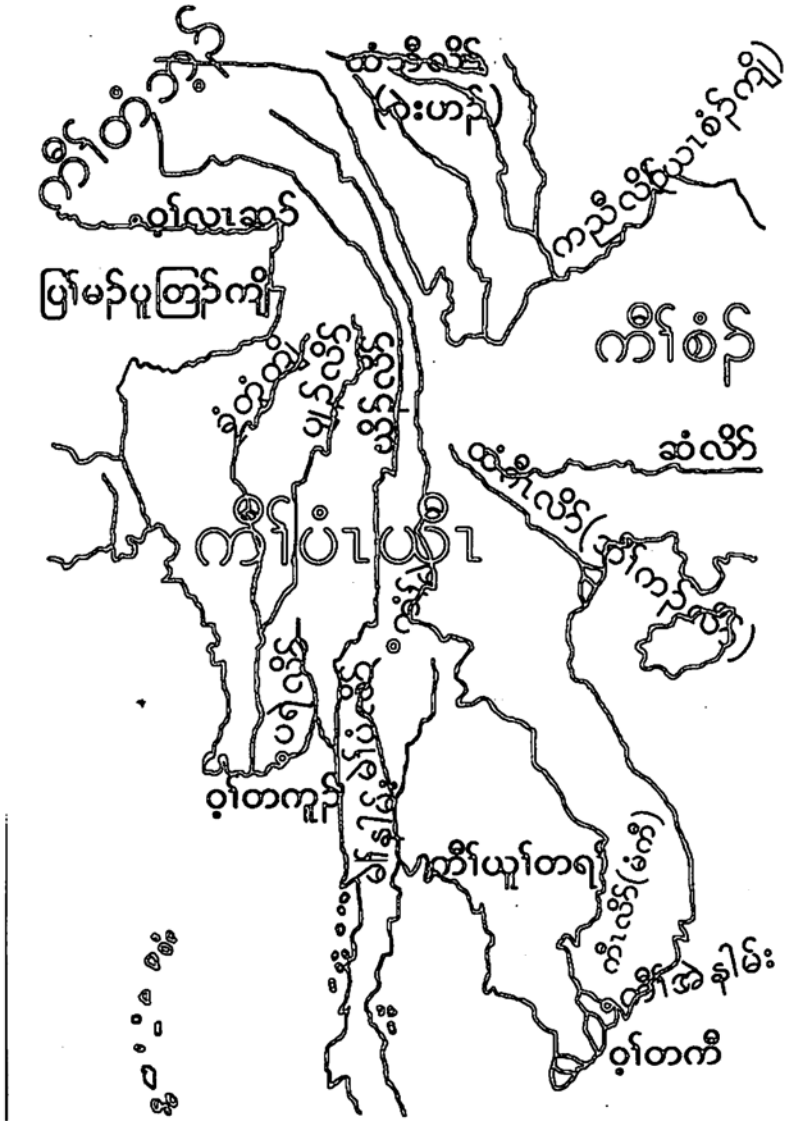
ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒၣ်ဒံၣ်ဗျါဝီၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်လၢကီၢ်ဝယံၤလၢဗျၢၤန့ၣ်အိၣ်တုၤထီၣ်လၢခဲအံၤ
ဝုၣ်ပွၣ်ဒီးဝုၣ်တီၢ်အုၤန့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၆)

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤစးနဲၣ်ပျါကီၢ်ပယီၤအထံကျိတဖၣ်အိၣ်အလီၢ်လၢပျၢၤလီၤ. ဃိၣ်လိာ်အထၣ်ဒီး
 ကညီလိာ်အထၣ်လၢပျၢၤဒီးခဲအံၤတၢ်သးလိာ်အသးဘၣ်. လၢပျၢၤဃိၣ်လိာ်ဒီးခဲၣ်နီၣ်လိာ်
 (ထံခိၣ်လိာ်) မၢ်ထံတကျိဃိဒီးကညီလိာ်ဒီးထံဂီၤလိာ်မၢ်ထံတကျိဃိလီၤ. ထီၣ်သတြီၤဒီး
 ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၇) တက့ၢ်.

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၇)

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒုးန့ၣ်ဇၢ်ကီၢ်ဝဲယီၤအထံကျိၤယျၢ်လီၤအကျိၤဖဲအခါခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. ထီၣ်သတီၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (၆) တကျၢ်. နကထံၣ်ဘၣ်လၢထံကျိၤဟီၣ်လိၣ်ဒီးကညီလိၣ်ယျၢ်လီၤအကျိၤလီၤဆီလိၣ်အသးလီၤ.

၂၄. ကညီကီာ်အသီတဘုာ်အိာ်ထီာ်လၢခွဲဖျာာ်အလီာ်

၁. ကညီကီာ်ဖျါထီာ်တပူ၊
ဖျါထီာ်ဝဲလၢပိာ်လဲာ်ပူ၊
ကီာ်ကညီအသီအိာ်ထီာ်၊
အိာ်ထီာ်လၢခွဲဖျာာ်အလီာ်။

၂. လၢပူၤလပီဖးဒိာ်အလီာ်၊
ပထံသီကီာ်သီကဲထီာ်၊
လၢဖးဒိာ်အလီာ်လၢပူၤ၊
ပထံသီကီာ်သီလီၤစၢ။

၃. လၢခွဲဖျာာ်ဒိတၢ်အလီာ်၊
မ့ၢ်ကညီအထံအကီာ်။
လၢခွဲဖျာာ်လဲၤတၢ်အကျါ၊
မ့ၢ်ကညီလီာ်အိာ်လီာ်ဆိး။

၄. ပုၤကညီအထံအကီာ်၊
မ့ၢ်လၢခွဲဖျာာ်အိာ်အလီာ်။
ပုၤကညီလီာ်အိာ်လီာ်ဆိး၊
မ့ၢ်လၢခွဲဖျာာ်လဲၤအကျါ။

၅. ကီာ်ဖိာ်ပုၤလီၤစၢကီာ်သီ၊
ဒိာ်ထီာ်လူၤလိာ်က့ၤအတီၤ။
ကီာ်အသီဒိာ်တုာ်ခိာ်ပွဲၤ၊
ကီာ်ဖိာ်ကီာ်ဖိအိာ်သဃဲၤ။

၆. လၢခွဲဖျာာ်ဝဲလၢာ်အလီာ်၊
ပထံသီကီာ်သီကဲထီာ်။
ကီာ်သီစဲဘူးကီာ်ဖိာ်ပုၤ၊
ကီာ်အဆၢအိာ်ပနီာ်ပာ်။

ထါလၢအဖိခိာ်ယုဆၢန့ၢ်မ့ၢ်တံာ်စံာ်စိးတဲးစိးဝဲပုၤကညီအကီာ်အသီတဘုာ်အိာ်ထီာ်ဝဲအဂ့ၢ်လီၤ။ ထါအဆၢတၢ်ဒီးခဲးဝဲဒၣ်၊ လၢပူၤန့ၢ်ပုၤကညီအထံသီကီာ်သီတကီာ်အိာ်ဖျါထီာ်ဝဲလၢလၢပီဖးဒိာ်ခွဲဖျာာ်ဒိတၢ်အလီာ်ဖဲပိာ်လဲာ်ပိာ်တြီၤအပူၤန့ၢ်လီၤ။ အဆၢ ၃ ဒီး ၄ ဝဲးဝဲဒၣ်၊ ဝဲလၢခွဲဖျာာ်ဒိတၢ်အလီာ်လဲၤတၢ်အကျါန့ၢ်မ့ၢ်ပုၤကညီအလီာ်အိာ်လီာ်ဆိးအထံအကီာ်လီၤ။ အဆၢ ၅ ဒီး ၆ ဝဲးဝဲဒၣ်၊ ပုၤကညီအကီာ်ဖိာ်ပုၤလီၤစၢကီာ်အသီတကီာ်လၢအမၤပွဲၤထီာ်လၢခွဲဖျာာ်အလီာ်အကျါဝဲလၢာ်ဒီးတုၤကီာ်အသီတကီာ်ဒိာ်တုာ်ခိာ်ပွဲၤန့ၢ်အိာ်သဃဲၤက့ၤဒီးကီာ်ဖိာ်ပုၤဒီးကီာ် ခံာ်ဘုာ်အံၤအဆၢစးလိာ်အသးဒီးအဆၢန့ၢ်အိာ်စ့ၢ်ကီာ်ဝဲဒီးတၢ်ပနီာ် လီၤ။

လၢလပီဖးဒိာ်ခွဲဖျာာ်လၢအဒိထီာ်တၢ်လၢပိာ်လဲာ်ပိာ်တြီၤအပူၤ၊ န့ၢ်အမံၤမ့ၢ်ဝဲ၊ (၁) လၢမ့ၢ်ပျဲာ်ထာ်၊ (၂) လၢမ့ၢ်မိာ်ထာ်၊ (၃) လၢမ့ၢ်ကီၤထာ်လီၤ။ လၢမ့ၢ်ဖးဒိာ်သၢဖျာာ်အံၤဟဲဒိာ်ထီာ်လၢပိာ်လဲာ်ပူၤဖဲပျဲာ်ကျိအထာ်၊ မိာ်ကျိအထာ်၊ ဒီးကီၤကျိအထာ်လီၤ။ ထံဟဲက့ၤယုၤလီၤလၢထံကျိတဖၣ်ယုၤလီၤယုာ်ဝဲဒီးမဲးဟိာ်ဒီးလၢလပီဖးဒိာ်ထီာ်တၢ်တဖၣ်ဒိထီာ်ယုာ်ဝဲဒီးမဲးဟိာ်အယီၤတုၤအအိာ်ယံာ်ထီာ်ဒီးသိာ်ထီာ်ဝဲဖဲထံကျိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်အထာ်ဒီးသိာ်တဖၣ်တုၤအအိာ်ယံာ်ထီာ်ဒီးကဲထီာ်လၢကီၤတဖျာာ်တဖျာာ်၊ ဝံၤအလီာ်ခဲးတဖၣ်စဲဘူးလိာ်အသးဒီးကဲထီာ်လၢဟိာ်ခိာ်ဒိကမ့ၢ်လီၤ။ တုၤဟိာ်ခိာ်ကဲထီာ်ဒိကမ့ၢ်ဒီးဖဲအလီၤဆၢာ်လီၤတြီၤအလီာ်န့ၢ်ထံကျိ အိာ်ထီာ်ကဒီးအသီဒီးယုၤလီၤဝဲဆူပိာ်

လဲာ်ပူလီၤ. ဒီးဖဲထံကျိတဖၣ်ယွၤလီၤဝဲအထၣ် န့ၣ်လၢလပီတဖၣ်ဒီးထီာ်ဝဲဒ်လၢထံကျိသၢ ကျိအထၣ်လၢပတဲပျါလၢအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. အယိထံကျိသၢကျိန့ၣ်ကဲထီာ်က့ၤထံကျိ ယုကျိဒီးလၢလပီဒီးထီာ်တၢ်အကျိအိၣ်ကဒီးယုဖျါဒီးအမံၤမ့ၢ်ဒ်အံၤ,-

- ၁. လၢဒိၣ်ဖျါလိာ် (ဖျါကျိလဲၤတၢ်အကျိ, လၢခဲကဲထီာ်က့ၤဖျါကျိအတၢ်ဟ့ၤဒိၣ်.)
- ၂. လၢဒိၣ်ခဲၣ်လိာ် (ခဲၣ် “ခွီ” ကျိလဲၤတၢ်အကျိ, လၢခဲကဲထီာ်က့ၤခွီကျိအတၢ်ဟ့ၤဒိၣ်.)
- ၃. လၢဒိၣ်ဃိၣ်လိာ် (ဃိၣ်ကျိလဲၤတၢ်အကျိ, လၢခဲကဲထီာ်က့ၤဃိၣ်ကျိအတၢ်ဟ့ၤဒိၣ်.)
- ၄. လၢဒိၣ်ဗြးလိာ် (ပရဲကျိလဲၤတၢ်အကျိ, လၢခဲကဲထီာ်က့ၤပရဲလိာ်အတၢ်ဟ့ၤဒိၣ်.)
- ၅. လၢဒိၣ်ကီၤလိာ် (ကီၤကျိလဲၤတၢ်အကျိ, လၢခဲကဲထီာ်က့ၤကီၤကျိအတၢ်ဟ့ၤဒိၣ်- ကီၤလိာ်န့ၣ်ယိကိးလၢမံၤနါမ်လီၤ.)
- ၆. လၢထံဒိၣ်လိာ် (ထံဒိၣ်လိာ်လဲၤတၢ်အကျိ, လၢခဲကဲထီာ်က့ၤထံဒိၣ်လိာ်အတၢ်ဟ့ၤဒိၣ်, ထံဒိၣ် လိာ်န့ၣ်ယိကိးလၢမံၤနါမ်လီၤ.)

လၢအဝဲအံၤယုဖျါဒီးလၢလၢအဖီခိၣ်သၢဖျါ, ဟ်ဖိာ်ခဲလၢာ်မ့ၢ်ဝဲလၢခွံဖျါ (၆+၃= ၉) လီၤ. ပုၤပယီၤဖိသ့ၣ်က့ၤသးပုၤတနီၤနီၤအုၣ်အသးဒီးစံးဝဲလၢသၢဖးဘၣ်လၢသၢလံာ်သဲ (သမိၣ်း) အပူၤလၢအဘၣ်ဃးဒီးလၢခွံဖျါအဂ့ၢ်ဒီးစံးဝဲဒ်အံၤ, -

ဒီကိးဒီပေါက်ရောက်ရာအရပ်။ ကုရင်၏တိုင်းပြည်၌ဏ။

ကိးဒီပေါင်းရပ်ကွက်ဒေသ။ ကုရင်တိုင်းပြည်ဟူ၍မှတ်။

ကီၢ်လၢပအိၣ်ပဆိးလၢအပူၤခဲအံၤတဘျီန့ၣ်တၢ်ကိးဆူၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤ (ပယီၤအ ကီၢ်) လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးပဘၣ်သ့ၣ်ညါလၢအမ့ၢ်ပထံတံာ်နီၢ်ပကီၢ်တီၤဒၣ်ဝဲဒီးမ့ၢ်ကီၢ်အသီလၢ ကီၢ်မိာ်ပုၤထံဆဲးမဲး ယွၤအိၣ်ဖျါန့ၣ်ဝဲလၢပဂီၢ်လီၤ.ဖဖ တလၢပယီၤလၢအမ့ၢ်ပုၤတခီၣ်ဘီမ့ၢ်ဟဲ န့ၣ်အိၣ်ဆိးဝဲဒီးဂုၢ်န့ၣ်ဟံးန့ၣ်အလီၢ်, မၤန့ၣ်ဆူၣ်ဝဲလၢတၢ်တတီၤတလီၤတၢ်ကဘျးကဘျီအ ပူၤန့ၣ်လီၤ. အယိပမ့ၢ်ပပုၤတဖၣ်ကတီၤလီၤတၢ်က့ၤတၢ်လၢလုၢ်လၢထါဒီးစံးဝဲ,-

သၣ်ကီၢ်ကွံထူဖျါထံလီၤ,	ပကီၢ်, ပယီၤဂုၢ်ဆူၣ်န့,
ပယီၤဟဲန့ၣ်လီၤပကီၢ်,	သၣ်ကီၢ်ကွံထူးဖျါထံလီၤ,
ကီၢ်ကွံသၣ်လီၤထူဖျါထံ,	ပယီၤအိၣ်လဲလိာ်ပကီၢ်.

ထါလၢအဖီခိၣ်န့ၣ်အခီပညီမ့ၢ်ဒ်အံၤ, -သၣ်ကီၢ်ကွံအံၤမ့ၢ်သ့ၣ်သၣ်တကလုၢ်, တုၤ အမံၤန့ၣ်ဘီလဲာ်ဘီလုၢ်, ဘျုးဘျါၤရီၤရီၤ, ဃံဃံဃံလၢလၢ, လီၤအဲၣ်လီၤကွံဝဲအမဲာ်ညါ, တုၤန့ၣ်အိၣ်အီၤဒီးဆဲာ်ဝဲဒီးပုၤလၢအတၢ်တအိၣ်ဒီးတအိၣ်ဘၣ်တဖၣ်ကွံအခၣ်ထံ,

အဂ္ဂါန့ၣ်ပတဲဖျါထီၣ်လၢအဖီခိၣ်ဝံၤလံလီၤ. ဖမ့ၣ်မ့ၣ် “သူလုၤ” န့ၣ်မ့ၣ်ဝဲတၢ်ဖိယၢ် “တကံၤ” တကလုၣ်ပုၤမ့ၣ် နီၣ်မးလီၤ. ပုဂံညီဖိအဲၣ်အကီၢ်ဒီးဒီးလီၤဝဲလၢ “သူလုၤ” နီၣ်ပစံးတၢ် အသိး, ကီၢ်အမုၢ်ကတၢၢ်ဒီးမၤဝဲလၢထါဒ်အံၤ,-

ပတြၢအိၣ်ပုၤထံတဂ့ၤ,	ပုၤကီၢ်ဂ့ၤပုၤကီၢ်ဘၣ်ပုၤ,
ပတြၢအိၣ်ပုၤကီၢ်တဂ့ၤ,	ဘီၣ်ထီၣ်က့ၤပကီၢ်သူလုၤ,
ပုၤထံတဂ့ၤပုၤထံဘၣ်ပုၤ,	ပုၤသိးအိၣ်မ့ၢ်ပအိၣ်မ့ၢ်.

ထါအံၤစံးဝဲဒၣ်, တလၢပယီၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ပကီၢ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်က့ၤလၢအကီၢ်ဒီးပအိၣ် ပဆိးလၢအပူၤန့ၣ်, မ်ပသုတဆိကမိၣ်လၢအမ့ၢ်ပယီၤအကီၢ်အိၣ်ကုးအိၣ်ပုၤဒီးစံးထီၣ်ပတြၢအိၣ်အိၣ်အမ့ၢ်ပုၤဂ့ၤပုၤဂၤအကီၢ်တဂၤ, နီၣ်ပယီၤဟံးန့ၣ်ပပကညီကီၢ်, အိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၣ်, ပုၤကီၢ်ပုၤစိးမံၤဟူသၣ်ဖျါ လၢအမ့ၢ်ကီၢ်မုၢ်ကီၢ်ဂ့ၤအသိးန့ၣ်, မ်ပဝဲပုၤကညီတဖၣ်ကတဲာ် ကတီၢ်ဒီးဘီၣ်က့ၤပကီၢ် “သူလုၤ” ကညီကီၢ်တဘၣ်အံၤတက့ၢ်. နီၣ်ပုၤဂ့ၣ်ပုၤဂၤမၤသ့ဒီး အိၣ်ကုးအိၣ်ပုၤအသိးန့ၣ်, ပဝဲပုၤကညီစ့ၢ်ကီၢ်ပမၤသ့ဒီးပအိၣ်ကုးအိၣ်ပုၤလီၤ.

မၤကဒီးတုၤမ့ၢ်ပုၤကီၢ်လၢဝါဟဲမၤန့ၢ်ကီၢ်အံၤလၢပယီၤအစုပူၤဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ်, ပနံၤဟူ ဘၣ်ပုၤကညီတဖၣ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢတၢ်ဒ်အံၤ,-

ယထံယကီၢ်ယဲၤစၢ,	ယမိၢ်ယပၢ်အကီၢ်,
ကီၢ်လၢအမုၢ်ကတၢၢ်,	ယဖံယဇုအလီၢ်,
ယအဲၣ်ဒိၣ်မး,	ကီၢ်လၢယအိၣ်ဖျဲၣ်ထီၣ်,
	ယအဲၣ်ဒိၣ်မး.

ကီၢ်ပယီၤဒီးကီၢ်ဟံၣ်န့ၣ်တၢ်ထုးဖးဒီးလီၤဖးလိာ်အသးဝံၤအလီၢ်ခဲပုၤကညီတဖၣ်သ့ၣ် ဝံၣ်သးဆၢတၢ်ဒ်အံၤ,-

၁. ယပုၤကလုၣ်ယဲၤစၢ,
ပုၤလၢအဂ့ၤကတၢၢ်
ယအဲၣ်ဒိၣ်န့ၣ်.
န့ၣ်အဲၣ်တၢ်တီၢ်လီၤ,
တမံၤန့ၣ်အဲၣ်တူၢ်လိာ်,
န့ၣ်တၢ်အဂ့ၤကီၢ်မ့ၢ်,
ယအဲၣ်ဒိၣ်မး.	တၢ်နးတၢ်ဖျိၣ်ဘၣ်န့ၣ်,
န့ၣ်ကဲကုၢ်ပုၤဘၣ်ဆၣ်,
ဒုဝါပုၤအုၣ်ဒိၣ်တၢ်,
စၢ်ယုၤဆ့ၤက့ၤ.
၂. ကစၢ်အပုၤကလုၣ်,
ပုၤကွၢ်လၢ်ယုၤတဖု,
န့ၣ်ဘၣ်ဆိၣ်ဂ့ၤ.	၃. ပပၢ်အယုၤစၢ်စၢ,
ပတၢ်မုၢ်လၢ်လၢပုၤ
ပဘါထီၣ်န့ၣ်
ဒ်သိးကကဲဖျါဘီၣ်,
စိၣ်တၢ်သးဒုကစိၣ်,
တုၤလၢကီၢ်ထံကီၢ်ကီၢ်,
ဆိၣ်ဂ့ၤက့ၤပုၤ.

ညှပ်ဒိန်ကျကျီလာကွံပူ၊
မဲင်ကွာ်လီထါခိင်အိင်သူ၊

ညှပ်ဒိန်ကျကျီလာထံလာ်၊
မဲင်ကွာ်လီထါခိင်အိင်ဘျါ။

စံးဝဲဒုင်၊ နိပထံင်ဘၣ်ညှပ်ဖးဒိင်ဟးလၢထံလာ်ကွံပူပဖိင်အီၤတန့ၢ်ဒီးပဘၣ်အိင်သူအိင်ဘျါအသိးန့ၣ်၊ ပယီၤတဖၣ်ထံင်ဝဲတၢ်ထူးတၢ်တီၤအိင်လၢကညီကီၢ်အံၤအပူၤဒီးသးလီၤသးကွံမိင်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤအသးလီၤ။ ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတန့ၢ်ဘၣ်ဝဲလၢဘၣ်။ ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်မၤအသးဒ်ပှၤလၢအအိင်သူအိင်ဘျါအသိးလီၤ။

ကိၤလၢဝါပှၤသဒါစ့ၢ်ကိးတၢ်လီၤဘၣ်အီၤလၢအဘၣ်ဟဲအုၣ်က့ၤခိင်က့ၤအဝဲကိပှၤကညီလၢပယီၤအစုပူၤဒီးကဒုးကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အီၤဝဲတၢ်အသ့ထီၣ်ဘၣ်ထီၣ်န့ၣ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်လီၤ။ က့ၤကီၢ်အံၤဆူပှၤကညီအစုပူၤလီၤ။ ကိၤလၢဝါတဖၣ်ဒ်တၢ်လီၤဘၣ်အီၤအသိး၊ ဟဲဆုၢ်န့ၢ်က့ၤပှၤကညီအလံာ်ထူလံာ်စ့ၢ်ဒီးသိၣ်လိအီၤလၢထူကလုာ်ယွၤကထါ၊ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လီၤ။ တနီၤနီၤန့ၣ်ဟ့ၣ်လီၤအသးလၢကလံာ်ဆုဆု၊ မၤတၢ်လၢပှၤကညီအဂီၢ်၊ အိင်ထဲအဟ့ၣ်တၢ်တခီလီၤ။ အဟံးန့ၢ်တၢ်တခီတအိင်ဘၣ်အဒိ၊ နိသိးဒီးသရၣ်ယုၤဒေသၣ်၊ သရၣ်ဝဲး၊ သရၣ်မ့ၢ်စံာ်တဖၣ်န့ၣ်တဟံးန့ၢ်အဘူးအလဲဘၣ်၊ အိင်ထဲအဟ့ၣ်တၢ်တခီလီၤ။ ကိၤလၢဝါအိင်ဒီးဝဲတနီၤ၊ ဟဲမၤတၢ်လၢပှၤကညီအဂီၢ်ဒီးဟံးန့ၢ်အဘူးအလဲလၢအမၤတၢ်အယိလီၤ။ အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဒီးဟံးန့ၢ်တၢ်လီၤ။ ပဟံးတၢ်ကမၣ်လၢအဖီခိင်တသ့ဘၣ်ကျီၤထီၣ်ဘျီန့ၣ်ကဘၣ်အိင်ဘၣ်စဲယဲၤအဆၣ်လီၤ။ ကိၤလၢဝါတကလုာ်အံၤမ့ၢ်အဟဲကဲပဒိၣ်ပပှၤပထံပကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ကိၤလၢဝါလၢအအိင်ထဲအဟ့ၣ်တၢ်ဒီးတဟံးန့ၢ်တၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ၊ လၢအဟ့ၣ်တၢ်ဒီးဟံးန့ၢ်တၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ၊ မ့ၢ်ပှၤလၢအဟဲမၤလၢထီၣ်ပှၤထီၣ်တၢ်မၤလၢအလီၤဘၣ်အီၤတဖၣ်လီၤ။ အဘျူးအဖိၣ်ဒိၣ်ဝဲဒီးကဘၣ်ဆိၣ်ဂ့ၤဆိၣ်ဝါအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ။ မ့ၢ်ကိၤလၢဝါအိင်ဒီးဝဲတနီၤ၊ အိင်ဒုၣ်ထဲအဟံးတၢ်လီၤ။ တဟ့ၣ်တၢ်နီၤတမံၤဘၣ်အမဲၣ်ညါဆိကမိၣ်လီၤဝဲအသးလၢသါမ့ၢ်ထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်သါအိင်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤ၊ ကီၢ်အံၤအထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်မ့ၢ်သါကုာ်သါပှၤဒီးသါကဲဒိၣ်ကဲထီၣ်လၢပှၤကညီအဖီခိင်ဒီးပှၤကညီမ့ၢ်ပှၤမံၤစကုာ်ဖိဒီးသါကုာ်သါယၣ်လီၤ။ ကိၤလၢတကလုာ်အံၤမ့ၢ်ကိၤလၢလၢအဟဲမၤပနံၣ်တၢ်ကၤ၊ ယုတၢ်ထူးတၢ်တီၤဒီးအဘျူးဒုၣ်ဝဲတဖၣ်လီၤ။

ဘၣ်ဆၣ်ဒီးပမ့ၢ်ပပှၤတဖၣ်စံးဝဲဒုင်လၢပှၤကညီအံၤမ့ၢ်ဖိဝဲကိလၢအပၢ်အဲၣ်အီၤဒိၣ်န့ၢ်ဒီးအပှၤတဖၣ်ခဲလၢကိးအပှၤတဖၣ်ကဲဒိၣ်ကဲထီၣ်လၢအဖီခိင်တသ့ဘၣ်တန့ၢ်ဘၣ်။ စံးဝဲဒုင်ဖိဝဲကိပှၤကညီအံၤမ့ၢ်လၢအခိၣ်ကိၤ၊ အနၢ်က့ၣ်အပၢ်ကစၢ်သိၣ်ယီၣ်အီၤဝဲဒီးဟးသဒုၣ်အီၤလီၤ။ နၢ်သက့အပၢ်ကစၢ်ယွၤအဲၣ်အီၤဒိၣ်န့ၢ်ဒီးအပှၤခဲလၢကိးလၢအမ့ၢ်ဖိဝဲကိအယိလီၤ။ ဒီးကယဲၢ်မ့ၢ် ဝဲကိပှၤကညီလိၣ်တၢ်မၤစၢၤတဖၣ်န့ၣ်အပှၤအစၢၤဒီးအပှၤသဒါတဖၣ်ဘၣ်မၤစၢၤအီၤလီၤ။ ဒီးလၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တမံၤအံၤပမ့ၢ်ပပှၤတဖၣ်မၤလုာ်အုၣ်ထါဒ်အဖီလံာ်အံၤအသိးလီၤ။

ထိုင်ထဲသိးအသးဒီးအီၤန့ၣ်သကုတထဲသိးဘၣ်, ထိုင်ဝဲတန့ၣ်ဘၣ်, တၢ်လၢအထိုင်ထဲသိး
အသးဒီးအီၤန့ၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ထိုင်လဲၤဝါအပုၤသဒါကိၤလၢဝါန့ၣ်လီၤ. ထိုင်ထဲသိးအသးန့ၣ်န့ၣ်သ
ကုတဒိၣ်န့ၣ်အဝဲၢ်ကိၤပုၤကညီဒီးတပၤဘၣ်အီၤဘၣ်. (ယူၤထိုင်ဘး လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးပုၤတ
ထိုင်ဘးဘၣ်)

၁. ကစၢ်ဒိၣ်ထုးထိုင်အယဲၤ,	၂. သီသံၣ်ဒိၣ်လၢအလုၢ်ထီ,
ကလိဒိၣ်ထုးထိုင်ကယဲၤ,	ဂြီၤဂီၤဒိၣ်လၢအလုၢ်ထီ,
တၢ်ဒိၣ်ထိုင်သူထိုင်တကဲ,	တၢ်ဒိၣ်ထိုင်ကိးယူၤလီၤတီၤ,
တၢ်ဒိၣ်ထိုင်ကိးထိုင်တကဲ,	တၢ်ဒိၣ်ထိုင်ခုယူၤလီၤတီၤ,
တၢ်အဂီၢ်ဆံးမ့ၢ်ထိုင်ဘွဲ,	တၢ်တလီၤတီၤထိုင်ကံၣ်ဘီ,
တပျၢ်အခံးထိုင်ရဲးရဲး.	ယူၤထိုင်ဒီးပုၤတဘျီထီ.

ထီၤလၢအဖီခိၣ်ခံဆၢန့ၣ်စံးဝဲ, -ကစၢ်ဒိၣ်, ကလိဒိၣ်, သီသံၣ်ဒိၣ်အံၤ, ဒီလီၤဝဲလၢအမ့ၢ်
ကိၤလၢဝါလီၤ. စံးဝဲဒၣ်ကိၤလၢဝါတဖၣ်အလုၢ်ထီ. နပံးတၢ်အသိးမ့ၢ်ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့,
ပၤထံပၤကီၢ်ဒီး (ထုးထိုင်အယဲၤ) ထုးထိုင်တၢ်အစိကမိၤ, အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်န့ၣ်, ထိုင်သူ,
ထိုင်ကိး, ထိုင်ခု, လၢအမ့ၢ်ကိၤလၢသူ, ပယီၤတလၢတဖၣ်, တူၢ်တမုၢ်တူၢ်တကဲအယီၤထီဒုၣ်
ထီဒါ, ဂဲၤပျၢ်ဂဲၤဆုးဒီးလီၤဘုးလီၤတီၤမးဝဲတကူၢ်သ့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအတူၢ်မုၢ်, တူၢ်ကဲ,
တကဒူးတကဒုၣ်, တလီၤဘုးတလီၤတီၤမ့ၢ်ဒၣ်ထိုင်ဘွဲ, ထိုင်ကံၣ်ဘီလၢအမ့ၢ်ပုၤကညီလၢအ
ဘၣ်တပးကဲအီၤလၢအမ့ၢ်ပုၤအဆံး, တၢ်ဆံးကိၢ်ဖိလၢအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်စုၤတဖၣ်
အံၤတကအုတကစ့ၤ, ဒီးအသးဂုၤဂုၤဘၣ်ဘၣ်ဒီးဒိၣ်ထိုင်ဒၣ်ဝဲရဲးရဲးဒီးစံးကတီၤဒၣ်တၢ်ဖဲအ
ကြးအဘၣ်လၢအဂီၢ်ဒၣ်ဝဲလီၤ.

၁. သီသံၣ်မၤဘၢအိၣ်နွံထူ,	၂. သီသံၣ်မၤဘၢအိၣ်နွံဃၢၣ်,
ဂြီၤဂီၤမၤဘၢအိၣ်နွံထူ,	ဂြီၤဂီၤမၤဘၢအိၣ်နွံဃၢၣ်,
ချံၣ်ဘံၣ်ဘုယူၤတန့ၢ်ဟူ,	ချံၣ်ဘံၣ်ဘုယူၤတသ့ၣ်ညါ,
ဘီဘံၣ်ဘုယူၤတန့ၢ်ဟူ,	ဘီဘံၣ်ဘုယူၤတသ့ၣ်ညါ,
ဆၣ်က့ၣ်ကွဲၤလီၤတဲာ်လၢမု,	ဆၣ်က့ၣ်ကွဲၤလီၤတဲာ်လၢထး,
ကွီၢ်ဂဲၤကမဲၤဘျီဒိၣ်ပုၤ.	ကွီၢ်ဂဲၤကမဲၤဘျီဒိၣ်သး.

ထီၤအဖီခိၣ်ခံဆၢအံၤစံးဝဲ, -ပုၤသီသံၣ်ဖိလၢအမ့ၢ်ပုၤကညီအံၤတၢ်ဆိၣ်ဘးဆိၣ်ဘၢ
အီၤဒီးစးထိုင်လၢအထံအကီၢ်လီၤမၢ်ကွံၣ်ဆူတလၢပယီၤဒီးကိၤလၢဝါအစုပူၤတတီၤဘၣ်
တတီၤတုၤလီၤလၢအဆၢကတီၢ်ခဲအံၤန့ၣ်အိၣ်ဝဲအစိစိၤအယုၣ်ယုၣ်လီၤ. န့ၣ်သကုအတၢ်
ဆၢမုၢ်လၢအိၣ်ဒံးဝဲလၢကန့ၢ်ဘၣ်ကုၤအကီၢ်ဒီးအတၢ်ဆၢမုၢ်လၢအံၤမၤအသးလၢအသး
ကံၢ်ပုၤဒ်အလိၣ်ဘၢလိၣ်ကွီၢ်အသိးတစီၤဘၣ်တစီၤလီၤ. န့ၣ်သကုတစံးတကတီၤတၢ်လၢ

အထံဂံာ်ကီာ်ဂံာ်ဖျါဖျါဘဉ်တလားဒီးပယီဒုးလိာ်အသး, နာ်သကု, တဟ်နာ်ဟူတဟ်သ့ဉ်
ညါအသးဘဉ်. တမာဘဉ်ယးအသးဘဉ်. ဒီးစံးဝဲဒဉ်လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤတဖဉ်အံၤမ့ၢ်ဝံၤလံာ်နာ်
သကုယုၤသုးကျဲၤဒီးတၢ် (ဆဉ်ကုဉ်ကွဲၤလီၤတၢ်လၢမူ) လၢထံဂံာ်ကီာ်ဂံာ်လၢအဘဉ်ယး
ဒီးကညီကီာ်တဘျီအံၤန့ဉ်ပယီတလၢကဘဉ်ဂဲၤပျါစံးကတိၤဒီးအဂ့ၢ်လၢပုၤကညီ
လိာ်တၢ်အဘျီဒိဉ်ပုၤလၢပုၤကညီအဂီၢ်လီၤအဂ့ၢ်ဒ်အံၤပယီဟံးန့ဉ်ဆဉ်ကီာ်အံၤလၢ
ပုၤကညီအအိဉ်ဒီးအကမၢ်အိဉ်လၢအကဘဉ်မၤတၢ်လၢပုၤကညီအဂီၢ်လီၤ.

ချၢဉ်ဖးဒိဉ်ထုသိဉ်အသး, သိဉ်ဂီၤဟဲအလဉ်တဝး,
ဃီဖးဒိဉ်ထုသိဉ်အသး, ကလံၤတၢ်သ့မ့ၢ်ထီဉ်ဘး,
ကလံၤဟဲအလဉ်တဝး, လီၤရပထံဝးကီာ်ဝး.

စံးဝဲဒဉ်, ပုၤကညီတဖဉ် (ထုသိဉ်အသး) ထၢဉ်လီၤဂီၤလီၤအသးမၤကီၤအသးဒီး
ဒီးအသးဂုၤဂုၤဘဉ်ဘဉ်လီၤ. (ကလံၤသိဉ်ဂီၤ) အဒုဉ်အဒါမ့ၢ်ကညီအကညီသီနာ်သကု
တဟူးတဝးတတူၢ်ဘဉ်ခိဉ်ဘဉ်ဝဲဘဉ်, ဘဉ်ဆဉ်ဒီးတုၤမ့ၢ် (ကလံၤတၢ်သ့မ့ၢ်ထီဉ်ဘး) တၢ်
ဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဘဉ်ဒီးအတၢ်ဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဘဉ်ဒီးအတၢ်ဆၢမ့ၢ်လၢကလၢထီဉ်ပုၤထီဉ်ဒီးကရၢ
လီၤအသးသကုပထံပကီၢ်ပုၤလီၤ.

၂၅. ပုၤကညီအထူအထံး

ပုၤကညီအထူအထံးအခိဉ်ထံးခိဉ်ဘိဟဲလၢလဲဉ်န့ဉ်, ပမ့ၢ်ပပုၢ်တဲးထံးခိဉ်ဝဲလၢထါအ
တၢ်ကတိၤဒ်အဟဲလၢအဖီလၢအံၤအသး, ဒီးပနာ်ဒီးပဟံးန့ဉ်လၢအမ့ၢ်အတီန့ဉ်ကြား
ဝဲဘဉ်ဝဲလီၤ.

“ပုဂံကညီ” လီၤ. ပတကိးလီၤပသးလၢ “ကယုၣ်” နိပယီၤဖိကိးပုၤအသိးဘၣ်. အယိမံၤ “ပုဂံကညီ” လၢယုၤယုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်, ပကိးက့ၤလၢမံၤ “ပုဂံကညီ” နိအဂ့ၢ်ဖျါဝဲလၢအဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စဲယဲၤပပုၤကလုၣ်အမံၤအမ့ၢ်အတီၤလၢဖျါလံၤလံၤလီၤ. တမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤပကကွၢ်ယုၤန့ၣ်ပၢ်ကစီးမံၤ “ပုဂံကညီ” အခိပညီလီၤ. စီးပဘၣ်ကွၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးလၢပုၤပယီၤဖိကိးပုၤလၢ “ကယုၣ်” န့ၣ်မ့ၢ်အဂ့ၢ်ဖဲဝဲနိလဲၣ်နိလဲၣ်စီးမ့ၢ်မံၤ “ပုဂံကညီ” စီးမံၤ “ကယုၣ်” ခံဖျါၣ်အံၤ, မ့ၢ်အယုၤယိၣ်လီၤပလိၣ်အသးစီးမ့ၢ်မံၤတဖျါၣ်ယိၣ်ခါ, မ့ၢ်တမ့ၢ်တခီမ့ၢ်မံၤခံဖျါၣ်လၢအတလီၤပလိၣ်အသးဘၣ်စီးမ့ၢ်မံၤခံဖျါၣ်လၢအလီၤဆီလိၣ်အသးခါ, အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘၣ်ယးစီးတၢ်ဂ့ၢ်တမံၤအံၤ. သရၣ်ဘးတုၣ်လၢအယုၤသ့ၣ်ညါပုၤကညီတကလုၣ်အံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်စံးဝဲ, -မံၤ “ပုဂံကညီ” တဘီအံၤပုၤဆိကမိၣ်စီးန့ၣ်ပၢ်လၢအမ့ၢ်မံၤထီၣ်ရီၤလၢအဘၣ်ယးစီးပုၤကိးကလုၣ်ဒဲးလၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤစီးတၢ်သဘၣ်ဘုၣ်ကအိၣ်ဝဲ ဒုၣ်ထီၣ်ဘီလၢတၢ်ဆိကမိၣ်စီးတၢ်န့ၣ်ပၢ်တမံၤအံၤအပူၤလီၤပကိးပတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အမံၤ လၢ “ပုဂံကညီ” ဒီကလုၣ်အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်စီးပကြးစံးလၢအဘၣ်ယးစီးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ ကိးကလုၣ်ဒဲးလီၤ. ပုၤအဲကလံးဖိတဂၤစံးဝဲ, ပုၤကညီတကလုၣ်အံၤ, နိပုၤမံၤစကုၣ်ဖိကလုၣ်အဂၤတဖၣ်အသိး, အမံၤဒုၣ်ဝဲတအိၣ်ဘၣ်, ကိးလီၤက့ၤအသးလၢပုၤကညီန့ၣ်, မိၣ်စံးအသးလၢ, “မဲန” (man) လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်စီးပုၤကညီအခိပညီတမ့ၢ် “မဲန” လၢအဲကလံးအကျိၣ်စီး “လူၣ်” လၢပယီၤအကျိၣ်ဘၣ်လၢအတမ့ၢ်ဘၣ်နိန့ၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ပဒုးနဲၣ်ဖျါသ့ညီကဒုၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်တကတီၤဘၣ်ပပုၤကလုၣ်ဖိအဂ့ၢ်တဂၤဘၣ်စီးဖဲပသ့တၢ်ကတီၤထီၣ်ရီၤအခါန့ၣ်ပတစံးလၢ, “ပုဂံကညီ” ဘၣ်မ့ၢ်ပစံးထဲ “ပု” လီၤ. ပစံးလၢပုၤမဲၣ်ဘျီၣ်တဂၤ, ပုၤမဲၣ်ထံၣ်တၢ်တဂၤ, ပုၤဂ့ၤတဂၤ, ပုၤအတဂၤ, ပုၤအထူးအတီၤတဂၤ, ပုၤအဖီၣ်အယၢ်တဂၤ, နိန့ၣ်လီၤ. ပတစံးပုၤကညီမဲၣ်ဘျီၣ်တဂၤ, ပုၤကညီမဲၣ်ထံၣ်တၢ်တဂၤ, ပုၤကညီဂ့ၤတဂၤ, ပုၤကညီအတဂၤ, ပုၤကညီအထူးအတီၤတဂၤ, ပုၤကညီအဖီၣ်အယၢ်တဂၤ, ဘၣ်. ပမ့ၢ် စံးနိန့ၣ်ပကန့ၣ်ပၢ်လၢအမ့ၢ်ပပုၤကလုၣ်ဖိတဂၤလီၤ. ပုၤအဲကလံးဖိ, ပုၤစံၣ်ဖိ, ပုၤကညီယပၣ်ဖိ, ပုၤကညီဖြၣ်စ့ၣ်ဖိ, ပုၤကညီယိဖိ, ပုၤကညီပယီဖိ, ပုၤကညီတလၢဖိ, နိန့ၣ်အသိးဘၣ်. မ့ၢ်တခီတၢ်ဖျါလၢပမဲၣ်နိအံၤလီၤ. တၢ်ကတီၤ “ပု” မ့ၢ်တၢ်ကတီၤထီၣ်ရီၤဘၣ်ယးစီးပုၤတကလုၣ်ဂ့ၤတကလုၣ်ဂ့ၤ, တဂၤဂ့ၤတဂၤဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. ပိုၢ်ဖိကိးလၢ “ပဂ့ၤ” ဘ့ၣ်ကိးလၢ “ဖ့ၣ်” စီးပဒီၣ်ကိးလၢ “ပြၣ်” လီၤ. တၢ်ကတီၤ “ကညီ” န့ၣ်မ့ၢ်အဘၣ်ယးစီးပပုၤကလုၣ်ဒုၣ်ဝဲ, စီးထဲပပုၤကလုၣ်စိးစီးမ့ၢ်မံၤလီၤဆီဒုၣ်တၢ်တဖျါၣ်လီၤ. “ကညီ” အခိပညီမ့ၢ်နိလဲၣ်န့ၣ်ပဘၣ်ကွၢ်ယုၤကစီးတတီၤလီၤ. “က” တဖျါၣ်အခိပညီမ့ၢ်ပုၤတကလုၣ်လီၤ. ဖျါနိန့ၣ်လၢအကိးပုၤတကလုၣ်စီးတကလုၣ် အမံၤန့ၣ်လီၤ. နိပစံးတၢ်အသိး, ကသဲ, ကခ့ၣ်, ကယုၣ်, ကလၢ, ကလဲၣ်ကဂ္ဂးလီၤ. ကဂ္ဂးန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤတလၢဖိကိးပုၤစံၣ်ဖိန့ၣ်လီၤ. မၤကစီးလၢ “က” အလီၤန့ၣ်ပုၤစံၣ်ဖိ, ယိဖိသ့ဝဲ “ခ” စီးကိးပုၤကလုၣ်တဖၣ်န့ၣ်အမံၤလၢ, ခမၢ်, ခမိး, ခဝးခလး, ခန့ၤ, ခကွၤ,

ကိးအသိးလီၤ. မ့မုာ်ဒ်န့ၣ်ဒီးလၢပျၢၤန့ၣ်ကမ့ၢ်စဲယဲၤပုၤကွၢ်သိဖိဒ်ပုၤအံၣ်စရလးဖိလၢသိအသိးလီၤ.

ထံကျိဖးဒိၣ်တဘိလၢအယုၤလီၤလၢကီၢ်စံာ်အမုၢ်န့ၣ်လဲၤဖျိကွၢ်ကီၢ်ဒီဘုၣ်ညါဒီးယုၤလီၤဆူပီၣ်လဲၣ်ဖးဒိၣ်ပစံးဖံးအပူၤန့ၣ်တံာ်ကိးအမံၤလၢယါစံကး (Yangsekiang) လီၤ. တရူးအတံာ်ကတိၤကး (King) အခီပညီမုၢ်ထံမိၢ်ပုၤလီၤ. တရူးဖိတဲယၤလၢထံကျိအံၤဘၣ်တံာ်ကိးအမံၤလၢအဟဲယုၤလီၤလၢပုၤယါ (Yang) ဖိအိၣ်အလီၢ်အပိလီၤ. -သရၣ်ဘးတုၣ်အတံာ်ကတိၤလၢတံာ်ဂ့ၢ်တမံၤအံၤကတံာ်ဝဲဖဲအံၤလီၤ.

ပုၤလၢာ်ဖိ, သပျၢၤကညီလၢဟီၣ်ခိၣ်ချာဒီဘုၣ်ညါန့ၣ်အခိၣ်ကျၢၢ်အိၣ်ဝဲသၢကလုာ်လီၤ. ပုၤဖံးဘီ, ပုၤဖံးသူ, ဒီးပုၤဖံးဝါန့ၣ်လီၤ. စံးဝဲ, ပုၤဖံးဘီလီၤပြါဆူမုၢ်ထီၣ်, ပုၤဖံးသူလီၤပြါဆူကလံာ်ထံး, ဒီးပုၤဖံးဝါဆူကလံာ်စိးလီၤ. တံာ်အံၤမုၢ်ဒ်ပမၤလဲလံာ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတဲပုၤအသိးလီၤပမုၢ်ကွၢ်ကဒီးလၢပုၤယုၤဖိ, ပုၤမဟီၣ်မုးဖိဒီးပုၤခရၣ်ဖိအတံာ်စံာ်စိတဲစိန့ၣ်စံးဝဲဒၣ်လၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအံၤလီၤစၢၤလၢပုၤသၢဂၤ, န်ပစံးတံာ်အသိး, စီၤနိအၤအဖိခွါသၢဂၤ, စီၤရှၣ်, စီၤယုၣ်ဒီးစီၤယုၣ်ဖးသးလီၤ. ပုၤသၢဂၤအံၤအဖိအလံာ်အစၢၤအသ့ၣ်တဖၣ်လီၤမုၢ်ပြါလၢဟီၣ်ခိၣ်ချာဒီဘုၣ်ညါလီၤစံးဝဲဒၣ်စီၤရှၣ်အန့ၣ်န့ၣ်လီၤပြါဆူမုၢ်ထီၣ်, ဒီးစီၤယုၣ်အန့ၣ်ဆူကလံာ်ထံး, ဒီးစီၤယုၣ်ဖးသးအန့ၣ်ဆူကလံာ်စိးလီၤ. တံာ်အုၣ်အသးလၢအဖိခိၣ်န့ၣ်မုၢ်တံာ်ဂံၢ်တံာ်ကျၢၤလၢပုၤကိးကလုာ်ဒဲးအဂီၢ်ဒီးပဝဲဒၣ်ပုၤကညီဖိအကလုာ်အံၤအဂီၢ်လီၤ. ပုၤထံဂၤကီၢ်ဂဖိလၢအယုၤသ့ၣ်ညါပဝဲပုၤကညီတကလုာ်အံၤအထူအထံးန့ၣ်အုၣ်အသး လၢပဟဲက့ၤလီၤလၢကီၢ်မကိလံာ်အးဒီးစံးဝဲဘၣ်ပးဒီးလီၤစၢၤလၢပုၤဖံးဘီဖိလီၤ. တံာ်အုၣ်အသးအံၤမုၢ်ကဒီးတံာ်ဂံၢ်တံာ်ကျၢၤလၢပဝဲပုၤကညီအဂီၢ်ဒီးပုၤယုၣ်ပာ်ပုၤကညီအထူအထံးတဂၤလံာ်လံာ်န့ၣ်သမၢတသ့ဘၣ်.

ပမံၤပပုၤတဖၣ်စံးဝဲလၢသါဒီပုၤဝဲအိၣ်သၢဂၤလီၤပုၤကညီမုၢ်ဝဲကိ, ပယီၤမုၢ်အစၢၤ (ခၢၣ်သး) ဒီးကိလၢဝါမုၢ်အသးလီၤ. ဒီပုၤဝဲသၢဂၤအံၤတုၤပကွၢ်ယုၤအထူအထံးဒီးဒ်အဖျါလၢအဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်, ပသ့ၣ်ညါလၢပလီၤစၢၤလၢပုၤဖံးဘီဖိလီၤ. န်န့ၣ်အသိးပဝဲပုၤကညီတကလုာ်အံၤလီၤစၢၤလၢစီၤရှၣ်အဖိတဖၣ်အကျါတန့ၣ်လီၤ. ဒီးဒ်ပလီၤစၢၤလၢစီၤရှၣ်အသိးန့ၣ်ပမုၢ်ဖိဝဲကိလီၤ. ပယီၤဖိတဖၣ်လီၤစၢၤလၢကိလၢသုအိၣ်လၢကီၢ်ဟံၣ်န့ၣ်ဒီးမုၢ်ပုၤလီၤစၢၤလၢပုၤဖံးသူဖိဒီးပုၤဖံးသူဖိအံၤဒ်တံာ်အုၣ်အသးလၢအဖိခိၣ်အသိး, လီၤစၢၤဝဲလၢစီၤယုၣ်လီၤ. န်န့ၣ်အသိးပယီၤအံၤမုၢ်စီၤယုၣ်အဖိတဖၣ်အကျါတန့ၣ်ဒီးမုၢ်ဖိအစၢၤ (ဖိခၢၣ်သး) လီၤ. ပုၤကိလၢဝါဖိတဖၣ်လီၤစၢၤလၢပုၤဖံးဝါဖိ ဒီးဒ်တံာ်အုၣ်အသးလၢအဖိခိၣ်အသိး, လီၤစၢၤလၢစီၤယုၣ်ဖးသးလီၤ. န်န့ၣ်အသိးကိလၢဝါအံၤမုၢ်စီၤယုၣ်ဖးသးအဖိတဖၣ်အကျါတန့ၣ်ဒီးမုၢ်ဝဲဖိသးလီၤ. န်အဖျါလၢအဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်ပဝဲဒၣ်ပုၤကညီတကလုာ်အံၤပလီၤစၢၤလၢစီၤရှၣ်လီၤ. ပတလီၤစၢၤလၢပုၤအံၣ်စရလးအန့ၣ်လၢအလီၤမၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤပပုၤကညီတကလုာ်အံၤ, ပဟးထီၣ်လၢကီၢ်လၢမုၢ်ထံး

အိၣ်န့ၣ်ဆံၣ်ဝဲအယံ, ပျာလၢအတအိၣ်ဘၣ်တဖၣ်ကွၢ်ဝဲဒီးအထူးပျာထံလီၤအခၢ်ထံယျာ
ဘၣ်မးအသးလီၤ. ကညီကီၢ်အံၤပဲၤဝဲဒီးအထူးအစီ, အိၣ်ကုးအိၣ်ပဲၤ, မုၢ်ဝဲပၤဝဲ, တုၤဒၣ်
လဲၣ်ပျာထံဂၢၢ်ဂၢၢ်ဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဟဲထံၣ်ဘၣ်အီၤန့ၣ်, သးလီၤသးကွံဒီးအဲၣ်ဒီးဟံးန့ၣ်ဒီးမၤကဲ
ထီၣ်ဝဲလၢအထံအကီၢ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယံကညီကီၢ်န့ၣ်, ပမ့ၢ်ပပျာမၤထီၣ်ဒီးဒိလီၤဝဲလၢ
သၣ်ကီၢ်ကွံလီၤ.

ထါစံးဝဲ, “ဒ်ထွံၣ်ဝဲးဘၢထိးအခိၣ်လီၤ” န့ၣ်မ့ၢ်အဒိလီၤဝဲပယီၤလၢထွံၣ်ဒီးပျာကညီလၢ
ထိးလီၤဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ထွံၣ်ဝဲးဘၢထိးအခိၣ်လီၤန့ၣ်, မ့ၢ်အစံးဝဲပယီၤလီၤန့ၣ်ဝဲၤန့ၣ်, ဆီၣ်
ဘံးဆီၣ်ဘၢ, မၤနးမၤဖျိၣ်ပျာကညီန့ၣ်လီၤ.

လၢပျာပယီၤတဖၣ် (အိၣ်လၢကီၢ်ဟံၣ်န့ၣ်အပူၤ) ဟဲန့ၣ်လီၤဆူကညီကီၢ်အပူၤဒီးအိၣ်ဝဲ
ဆိးဝဲလၢပျာကညီအကဆူး, ကွၢ်ဝဲကညီကီၢ်အံၤအတၢ်မုၢ်တၢ်ပၤဘၣ်အီၤဒီးသးလီၤသးကွံဝဲ
ဒီးလီၤန့ၣ်ဝဲၤန့ၣ်, ဆီၣ်ဘံးဆီၣ်ဘၢ, မၤနၤမၤယၣ်ပျာကညီဒီးဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ပျာကညီအကီၢ်ဒီး
စံးဝဲလၢအမ့ၢ်သၢကီၢ်လီၤ. မးနၢယၣ်စဝုၣ်, ထၢၣ်နၢၣ်ဖဲ (ဃသု Phayre) မံးစထၢၣ်
အဲစ.တပယျုၣ်.ကီးစံ (Mr. S.W. Cocks) ဒီးမံးစထၢၣ်ကွၢ်အံၤဟံၣ်ဘၣ် (Mr. G.E. Harvey)
လၢအကွဲးကီၢ်ပယီၤအလံာ်စံာ်စီတဖၣ်န့ၣ်အုၣ်စ့ၢ်ကီးအသးလၢဖဲပယီၤတလၢၤန့ၣ်
လီၤဝဲဆူကီၢ်တဘျီအံၤအပူၤအဆိကတၢ်အခါန့ၣ်, ထံၣ်ဝဲလၢပျာ ကလုာ်အဂၤအိၣ်
ဟံးစၢလံလၢညါ, ဒ်ပစံးတၢ်အသိးပျုၣ်, ကါယၣ်, ဒီးစးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးပျာတဖၣ်အံၤမ့ၢ်
ဒၣ်ပျာကညီဖိအန့ၣ်အထာဲလၢာ်လီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိး,ပျုၣ်န့ၣ်မ့ၢ် “ပျိ” ကါယၣ်န့ၣ်
မ့ၢ် “ဘျဲ” ဒီးစးန့ၣ်မ့ၢ် “စီ” လီၤ. တၢ်ကတိၤ “ပျိ” တဘျီန့ၣ်တလၢၤပယီၤကိးဝဲတ ပံၣ်
တကျါအယံကိးဒၣ်ဝဲလၢ “ပျုၣ်” လီၤ. “ကါယၣ်” န့ၣ်မ့ၢ်ဘျဲလၢအအိၣ်ခဲကနံၣ်အံၤလၢ
တီအူအမ့ၢ်ထီၣ်တခီတဖၣ်လၢပကိးလၢ “ဘျဲမ့ၢ်ထီၣ်” န့ၣ်လီၤ.

ပျာဘျဲဖိတကလုာ်အံၤမ့ၢ်ပျာလၢအကိးလီၤအသး “ကါယၣ်” ဒီးမ့ၢ်ပျာလၢတလၢၤ
ပယီၤထံၣ်လိာ်သ့ၣ်ညါအီၤလၢအဆိကတၢ်လၢပျာကညီခဲလၢာ်အကျါ, ဖဲတလၢၤ
ပယီၤန့ၣ်လီၤသီကီၢ်တဘျီအံၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးတၢ်ကတိၤ “စီ” န့ၣ်
တလၢၤပယီၤကိးဝဲတပံၣ်တကျါဘၣ်အယံ, ကိးဝဲလၢ “စး” မ့ၢ်တမ့ၢ် “စကီ” (pu1)
လီၤ. ဖဲစီတဖၣ်ဂဲၤဆၢထၢၣ်မၤဒၣ်တၢ်ဖဲပျိဝဲၤအခါန့ၣ် “စီ” န့ၣ်ကိးဝဲတထံတဆးဘၣ်
အယံကိးဝဲလၢ “စကီ” (စကါ) လီၤစံးဝဲဒၣ် (စကါလူၣ်ဘၢယံ) အခိပညီန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲစီမၤဒၣ်
တၢ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်တခီ “စး” ဒီး “စကီ” (စကါ) န့ၣ်မ့ၢ်ဒၣ်စီလီၤ. တုၤ လီၤလၢအခါခဲ
အံၤပျာကညီတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢကီၢ်တဘျီအံၤအပူၤလၢအနံၣ် ၃၀၀၀ အဖိခိၣ်လံ
လီၤ. ကီၢ်တဘျီအံၤတရူးပျာကညီအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဒဲးဘၣ်န့ၣ်, မ့ၢ်ဒၣ်ပျာမ့ၢ်ကနၢလၢအအိၣ်
ကလီတဘျီဒီးပဲၤဝဲဒီးသ့ၣ်ဒိၣ်ဝဲထီၣ်, တၢ်ဒူတၢ်ယံ, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးထီၣ်စီလံာ်စီအက
လုာ်ကလုာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တဘျဵုအံာ်တဘျဵုမုာ်ပုဂံကညီအထံအကီာ်လီာ်. ဒီးတံာ်စံးဟံအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢတဘျဵုပုဂံကညီ ကမၤန့ၣ်ဒီးပၤဘၣ်ကုၤဒံးအံၤန့ၣ်လီာ်. သတးဒီးပယီၤသ့ၣ်တဖၣ်ဂဲၤဖဲလဲၣ်ဂဲၤမုာ်ဒၣ်လၢပဂီၢ်ခဲလၢာ်လီာ်. တံာ်လိာ်အဒိၣ်ကတၢာ်တမံၤန့ၣ်မုာ်ပကထာ်လီာ်ဂီၤလီၤဟံစၢၤပသးလၢတံာ်ကသ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီာ်.

၂၇. ပုဂံကညီဟဲကုၤလီၤလၢလဲၣ်ဒီးအိၣ်ဆိးအလီာ်

ပုဂံကညီတလုာ်အံာ်တချုးအန့ၣ်လီၤအိၣ်ဒံးဘၣ်လၢကီာ်ပယီၤအံၤအပူၤန့ၣ်, တုၤမုာ်ပယုသ့ၣ်ညါအတၢာ်ဟဲကုၤလီၤလၢလဲၣ်လၢလဲၣ်ဒီးအတၢာ်အိၣ်တံာ်ဆိးအလီာ်အကျဲအိၣ်ဖဲလဲၣ်န့ၣ်ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢပမ့ၤပပုာ်တဖၣ်စံာ်စိတံာ်စိဝဲလၢထံလုာ်ဘၢဒီးကလုာ်မုာ်အူအိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤ. စံးဝဲဒၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤအိၣ်ဝဲအစိတံာ်စိလီၤ. ထံလုာ်ဘၢတံာ်အံၤဟးဂီၤထံတံာ်အိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အဖီခိၣ်လီၤ. တံာ်အိၣ်လၢထံကျါတဖၣ်တဟးဂီၤဘၣ်. မ့မုာ်ကလုာ်မုာ်အူတုၤမုာ်အအိၣ်တံာ်လဲန့ၣ်, ကယံာ်မုာ်တံာ်အိၣ်လၢခိလၢထံဟးဂီၤခဲလၢာ်လီၤ. ကလုာ်မုာ်အူ အိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တစု, ဒီးအိၣ်ထီၣ်ကဒီးအသီတစိ, ကလုာ်မုာ်အူအိၣ်ကဒီးတစုဒီးအိၣ်ထီၣ်ကဒီးအသီတစိ, ဒီးပစံးလၢဟီၣ်ခိၣ်အစိတံာ်စိလီၤ. စံးဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်အစိတံာ်စိအယၢ်ယၢ်န့ၣ်, ကစၢ်ယုၤအိၣ်ထဲတဂၤစိ, အသုၣ်ကၢအသးကၢဒီးတသံဘၣ်ဝဲဘၣ်, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်စုာ်ကိးအိၣ်ဒၣ်အတၢာ်ဒီးတဟးဂီၤဘၣ်. မ့မုာ်ကထီၣ်ကုၤဟီၣ်ခိၣ်အသီဒီးဟီၣ်ခိၣ်အံၤမၤအသးဖျါၣ်သလၢၣ်ဒီးကိးဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်ဖျါၣ်ဒီးတရံးအသးဒ်မိကဲဒီးစိကွီၤအသးလီၤ. ဒီးပမံၤပပုာ်မၤလုာ်အုၣ်ထါလၢအမုာ်တံာ်အုၣ်အသးဘၣ်ဃးဒီးယုၤအိၣ်ထဲတဂၤစိ, အသုၣ်ကၢအသးကၢ, တသံဘၣ်ဝဲဘၣ်. ဒီးဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်ဖျါၣ်သလၢၣ်ဒီးတရံးအသးဒ်မိကဲဒီးစိကွီၤအသးဒ်အဖျါလၢအဖီလၢအံၤအသးလီၤ.

ယုၤအိၣ်ထဲတဂၤဒီးမူဝဲလီၤထူလီၤယိာ်

၁. တံာ်ထံယုၤတီအိၣ်တဂၤ,	၂. ယုၤလီၤထူဝဲအသးကၢ,
ယုၤဂုၤမုာ်ယုၤအဘျဵု,	ယုၤလီၤယိာ်ဝဲအသးကၢ,
တံာ်ဝဲဘၣ်ယုၤအိၣ်အါမး,	ဟီၣ်ခိၣ်တစိတသံလၢ,
တံာ်တီယုၤအိၣ်ထဲတဂၤ,	ဟီၣ်ခိၣ်ခံစိတသံလၢ,
ယုၤပွဲဒီးဘျဵုသံတသ့,	ဟီၣ်ခိၣ်စိတစိတသံဘၣ်,
ယုၤဂုၤဂၤမုာ်အတၢာ်တု,	မူဝဲဒၣ်လီၤစိလီၤဃၣ်.

သံာ်ထိးမဲ၊ သီသံာ်ပိုာ်ဂီတဘျာ်အံာ်အခိာ်ထံးန့ာ်ကွီာ်ဝဲလၢထိးမဲဒီးဝါယာ်ဝဲလၢထူဒီး စုဒီးအကုာ်အဂီၤအိာ်ဖျါဝဲသီသံာ်ဘျာ်ဂီၤဆျာ်ကလၢအယိသံာ်ထိးမဲန့ာ်ကိးဝဲလၢသီသံာ် ပိုာ်ဂီၤလီၤ. တုၤမ့ာ်ပုၤတကၤဂၤ သံာ်ထီာ်, ခွဲာ်ထီာ်, ဘျီထီာ်သးန့ာ်ဆိုးထီာ်ဝဲသံာ်သီသံာ် ပိုာ်ဂီၤလၢအခိာ်ဘိာ်အဖီခိာ်ဒီးဟံာ်ဝဲလၢအမ့ာ်တၢ်ယံာ်တၢ်လၢအိာ်ဒီးအကဟုာ်ကညီာ်လီၤ. လၢ တၢ်အံာ်အယိတုၤမ့ာ်ပုၤဆိုးထီာ်သံာ်လၢအခိာ်ဘိာ်အဖီခိာ်န့ာ်ပစံးလၢမ့ာ်အသီသံာ်အခိာ် အပိုာ်ဂီၤအခိာ်လီၤမၤအသးဒ်ပုၤခဲအံာ်တထူတယာ်ဆိုးထီာ်ဝါထီာ်အခိာ်လၢသံာ်ကဆီမဲ, သံာ်ချိာ်ကု, သံာ်လၢဂီၤလၢဂါဝါဒီးဖိတဖၣ်အသိးလီၤ. သံာ်ထိးမဲလၢပုၤကိးသီသံာ် ပိုာ်ဂီၤန့ာ်အခိာ်ပညီမ့ာ်ဝဲ (၁) ဖဲထံလုာ်ဘၢတၢ်အခါန့ာ်, ဟီာ်ခိာ်အိာ်တုၤထံသံာ်ခွဲခိာ်တ ဘျာ်, (၂) တၢ်ကွီၤလၢသံာ်အခံာ်တခါမ့ာ်ဝဲထိးမဲဒီးအတၢ်ပနီာ်မ့ာ်ဝဲတၢ်ကွီၤ, အခိာ်ပညီမ့ာ် ဝဲယွၤဟံာ်လီၤအတၢ်အာ်လီၤအီၤလီၤလၢတုၤခဲအံာ်ဆူညါဟီာ်ခိာ်အံာ်ထံတလုာ်ဘၢလၢ ဘျာ်တုၤပုၤထံာ်တၢ်ကွီၤဒီးသ့ာ်နီာ်ထီာ်ထံလုာ်ဘၢတၢ်လၢပျါန့ာ်လီၤ.

ဖဲထံလုာ်ဘၢတၢ်အခါန့ာ်, ထီလၢပုၤကညီတဖၣ်အိာ်လၢအဖီခိာ်အံာ်ကလံာ်ဆီာ်ဒီး လီၤထွဲဝဲဒၣ်ဆူသီသံာ်ခိာ်ပိုာ်ဂီၤခိာ်အမ့ာ်န့ာ်တကပၤဒီးဖဲထံလီၤသးတစးဘၣ်တစးကယီ ကယီအခါန့ာ်, ထီအံာ်တီာ်ထီာ်အသးလၢကစၢ်ဒိာ်ဖးခိာ်အဒိခိာ်လီၤ. ကစၢ်အံာ်ကိးဝဲအ မံၤလၢဒိာ်ဖးခိာ်န့ာ်အခိာ်ပညီမ့ာ်ဝဲဖဲထံလီၤသးအခါထီလၢပုၤအိာ်လၢအဖီခိာ်န့ာ်, တီာ်ထီာ် အသးလၢကစၢ်အံာ်အဒိခိာ်ဒီးမ့ာ်လၢကစၢ်ဒိာ်အံာ်ထံလုာ်ဘၢဒီးဟီာ်ခိာ်တကိာ်ဘၣ်, ဟီာ် ခိာ်စၢ်, ပုာ်ဒီးကပုာ်ဝဲအယိ, ထီကျဲၤဒီးဘၣ်လၢအဒိခိာ်ဒီးအဒိခိာ်ဒိာ်ဖးအသးခံခိာ်ကိး ဝဲကစၢ်န့ာ်အမံၤလၢဒိာ်ဖးခိာ်လီၤ.

ထံလုာ်ဘၢတၢ်ဝံၤအလီၤခံပုၤကညီတဖၣ်သးအသးဆူဒိာ်ဖးခိာ်အကလံာ်ထံးတခါ ဒီးပိာ်လီၤဝဲထံကျိအူပရၢအခံစိးဆူအထာ်ဒီးဟံာ်လီၤဝဲအတၢ်အိာ်တၢ်ဆိးဖဲထံကျိ ကၢ်ခိာ်ဒီးတုၤမ့ာ်အအိာ်ယံာ်ဒီးဂုၤထီာ်ပသီထီာ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. ပုၤတဖၣ်အံာ်တ နံၤတခိာ်ကူာ်ထီာ်ဝဲလၢသါကဘျီထီာ်ယိာ်လၢမ့ာ်ဖးထီတဖျါဆူမ့ာ်ခိာ်တုၤအတုၤလၢ ကစၢ်ယွၤအအိာ်လီၤ. ဒီးဘျီထီာ်သကိးဝဲယိာ်လၢမ့ာ်ဖးထီတဖျါန့ာ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးယွၤ တဘၣ်အသးဘၣ်အယိယွၤမၤကၢ်ကွံာ်အလၢမ့ာ်ဖးထီတဖျါန့ာ်ဒီးမၤသဘံာ်ဘျာ်စ့ာ် ကိးအတၢ်ကတိၤဒီးကတိၤတၢ်တနၢ်ပာ်လိာ်အသးဒီးဘျီထီာ်ယိာ်လၢမ့ာ်ဖးထီတသ့ လၢဘၣ်ဒီးတအဲာ်ဒီးအိာ်တပူၤယီစ့ာ်ကိးဘၣ်. ကယဲာ်မ့ာ်ပုၤလၢအနၢ်ပာ်လိာ်အကျိာ်တ ဖၣ်န့ာ်ကဲထီာ်ပုၤတကလုာ်ဒီးတကလုာ်ဒီးလီၤမ့ာ်လီၤဖးဝဲထံလုာ်လၢမ့ာ်ထံးန့ာ်အါန့ာ် အါကလုာ်ဒ်အဝဲသ့ာ်တဖျါဒီးတဖျါနၢ်ပာ်လိာ်အကျိာ်အသိးလီၤ. ဒီးဟးထီာ်ဝဲလၢယိာ် လၢမ့ာ်ထံးဒီးလဲၤဝဲဆူမ့ာ်ထီာ်တနီၤကဲထီာ်လၢပုၤဘီဖဲဖဲ, ဒီးလဲၤဆူမ့ာ်န့ာ်ဒီးကလံာ် စိးတနီၤကဲထီာ်လၢပုၤဝါဖဲဖဲ, ဒီးလဲၤဆူကလံာ်ထံးတနီၤကဲထီာ်လၢပုၤသ့ဖဲဖဲလီၤ.

ပးကဲဝဲဒ်အမုာ်ကစာ်ဟ့ာ်မလုာ်အာ် (သီသံခိာ်ပွါဂါခိာ်) အသိးဒီးကိးဝဲလၢသီသံာ်
ခိာ်ပွါဂါခိာ်ဒီးကစာ်အိာ်လၢကစာ်သီသံာ်ခိာ် ပွါဂါခိာ်အမုာ်န့ာ်တခိတဖျါန့ာ်, ပးကဲ
ဝဲဒ်အမုာ်ကစာ်အါရဲးရဲး (ဒိာ်ဖးခိာ်) ဒီးကိးဝဲ လၢကစာ်ဒိာ်ဖးခိာ်ဒီးကစာ်လုာ်အိာ်လၢ
ကလံာ်ထံးတခိ, ဖဲကီာ်မုာ်တြီု (ဖာ်ပူာ်) အပူာ်တလုာ်န့ာ်ပးကဲဝဲလၢအမုာ်ယိာ်လၢမုာ်ဖး
ထီ (တးဘၢဘုလး) ဒီးကိးဝဲလၢလၢမုာ်ထံး, နီပစံးတၢ်အသိး, ယိာ်လၢမုာ်ထံးတးဘၢ
ဘုလးအခိာ်ထံးန့ာ်လီၤ.

တုၤမုာ်ပကွၢ်ဆိကမိာ်ပမုာ်ပပုာ်အတၢ်တဲဒီးထီာ်သတြီုဒီးဟီာ်ခိာ်ဒိာ်အတၢ်စံာ်စိတဲ
စိလီၤလံာ်လၢအဘၢတၢ်ယၢထီာ်အီၤလၢအဖီခိာ်န့ာ်, ပနာ်ပာ်လၢပုၤကညီဖိတကလုာ်
အံၤတချးထံလုာ်ဘၢဒံးဘၢဟီာ်ခိာ်ဒီးဘုာ်ညါန့ာ်အဆိကတၢ်အိာ်ဖဲကစာ်သီသံာ်ထူသီ
သံာ်စ့ (ခဲအံၤကစာ်ဟ့ာ်မလုာ်အာ်) အခိာ်ထံးလီၤထံလုာ်ဘၢတၢ်ဝံၤအလီၢ်ခဲအိာ်ဝဲဖဲ
ကစာ်ဒိာ်ဖးခိာ် (ခဲအံၤကစာ်အါရဲးရဲး) အခိာ်ထံးလီၤဝံၤသုးလီၤကဒီးအသးဆူကလံာ်ထံး
တခိဒီးလဲၤအိာ်ဝဲဖဲတၢ်လီၢ်ပကိးလၢယိာ်လၢမုာ်ထံး (တးဘၢဘုလး) ကီာ်ဘၢဘူၤလိာ်
(ခဲအံၤကီာ်မဲးစဝဲတုာ်အာ်) လီၤ. တုၤပုၤဟီာ်ခိာ်ဖိအကလုာ်သဘုာ်ဘုာ်ဒီးပုၤကညီဖိလၢအ
နာ်ပာ်လီၢ်အကလုာ်ကထါအကျိာ်တဖျါန့ာ်သုးက့ၤကဒီးအသးဆူကလံာ်ဖိဒီးဟီာ်ထီာ်ဝဲထံ
ကျိအူပရၢာ်ဆူအခဲးတခိဒီးအိာ်ဖဲကစာ်အါရဲးရဲးအခိာ်ထံး, ဝံၤဒီးဟးထီာ်ကဒီးဝဲဒီးလဲၤ
ခိဖျါခဲအံၤကီာ်ဖၢရၢာ်ဒီးကီာ်တၢ်ကံစတၢ်ဒီးတုၤဖဲကီာ်မိာ်ကီာ်လံာ်အာ်န့ာ်လီၤ.

ပမုာ်ကွၢ်လၢဟီာ်ခိာ်ဒိာ်အတၢ်စံာ်စိတဲစိလီၤလံာ်ကပြုၢ်-တၢ-လၢပယၢထီာ်
လၢအဖီခိာ်တဘုာ်အံၤအပူၤန့ာ်, ပသ့ာ်ညါလၢတးဘၢဘုလး (ယိာ်လၢမုာ်ဖးထီ)
အံၤလီၤပွါ အခါဖဲချးန့. ၂၂၃၄ နံာ်န့ာ်လီၤ. နီပစံးတၢ်အသိး, တးဘၢဘုလးလီၤပွါဝဲဖဲဟီာ်
ခိာ်အနံာ် ၁၇၇၀ နံာ်အခါလီၤ. တချးခဲရံာ်အိာ်ဖျါဒံးဘၢန့ာ်ဟီာ်ခိာ်အနံာ်ခဲလၢာ်မုာ်ဝဲ
၄၀၀၄ နံာ်လီၤ. နီန့ာ်အသိးတးဘၢဘုလးလီၤပွါဖဲချးန့. ၂၂၃၄ (၄၀၀၄-၁၇၇၀=၂၂၃၄)
နံာ်န့ာ်လီၤ. ဒီးနံာ်အ ဝဲအံၤ (ချးန့. ၂၂၃၄) န့ာ်မုာ်ပုၤကညီဖိဟးထီာ်လၢကီာ်လၢမုာ်ထံး
(ကီာ်ဘၢဘူၤလိာ်) ဆူကလံာ်ဖိးမုာ်ထီာ်တခိန့ာ်လီၤ.

ပမုာ်ပပုာ်စံးဝဲထံလုာ်ဘၢဒီးကလံာ်မုာ်အူအိာ်ဟီာ်ခိာ်အခါန့ာ်, ပုၤလၢအပျံၤယွၤဒီး
စူၢ်အကလုာ်ကထါအတၢ်မၤလီၢ်တဖျါန့ာ် အိာ်လၢယာ်ကံအပူၤနီပစံးတၢ်အသိးဒိကန့ာ်ယွၤ
လုာ်ယွၤထါဒီးသနံာ်သန့ၤအသးလၢယွၤဒီးယွၤကဟုကယာ်အီၤဒီးဟီာ်ခိာ်မုာ်ဟးဂါဒီးပုၤ
အၢ ပုၤသီတဖျါမုာ်သံန့ာ်သက့ခဲလၢာ်, အဝဲသ့ာ်တသံဘၢဝဲဘၢ. ဒီးပမုာ်ပပုာ်မၤလုာ်အူာ်
ထါဘၢယးဒီးထံလုာ်ဘၢဒီးကလုာ်မုာ်အူအိာ်ဟီာ်ခိာ်, မုာ်ဒ်အဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

သံ, ၁. ကလုာ်ကဲထံလီၤပြူၤပြူၤ,
 ကအိၣ်ဘၣ်ဖဲလဲာ်တပူၤ,
 ကလုာ်ကဲထံလီၤပြးပြး,
 ခံၣ်ကအိၣ်ဖဲလဲာ်ခိၣ်ခါ
 ၂. ကလုာ်ကဲထံဃျၢ်သ့ၣ်ဒု,
 တံာ်လဲာ်ကီၢ်ဖီအိၣ်တသ့,
 ကလုာ်ကဲအရံၢ်သ့ၣ်ကျီၤ,
 တံာ်လဲာ်ကီၢ်ဖီအိၣ်တညီ
 ၃. ကလုာ်ကဲထံဃျၢ်သ့ၣ်ဒု,
 ကူၣ်ဒဲလဲာ်ကဲဘၣ်တံာ်သ့,
 ကလုာ်ကဲအရံၢ်သ့ၣ်ကျီၤ,
 ကူၣ်ဒဲလဲာ်ကဲဘၣ်တံာ်ညီ,
 ၄. ကလုာ်ကဲဖီမ့ၢ်လီၤဘျူး,
 ဂုၤက့ၤဖီဃံလၢဖုဂုၤ,
 နီၢ်မ့ၢ်လီၤဘျူးကလုာ်ကဲ,
 ဂုၤက့ၤနီၢ်ဃံလၢကီၢ်လဲာ်
 ၅. ထီၣ်က့ၤနီၢ်ဃံထီၣ်မ့ၢ်ဃု,
 ဖျၢၣ်ထၢၣ်လၢပာ်သံမူ,
 ထီၣ်က့ၤနီၢ်ဃံထီၣ်ဃုလံ,
 ဖျၢၣ်က့ၤလၢချံာ်ခိၣ်ပျံၤ

ဆၢ ၁. ကလုာ်မ့ၢ်ကဲဟီၣ်မ့ၢ်အူ,
 ခံၣ်ကအိၣ်လၢယာ်ကံာ်ပူၤ,
 ကလုာ်မ့ၢ်ကဲဟီၣ်ခိၣ်တြး
 ခံၣ်ကအိၣ်လၢယာ်ကံာ်သး
 ၂. လၢာ်မ့ၢ်ဆဲးထူထီၣ်ယုာ်ယုာ်,
 လီၤတဲာ်လၢစီၤကံာ်ဟံာ်ပူၤ,
 ထံမ့ၢ်ထီၣ်ကလုာ်မ့ၢ်ကဲ
 ပုၤဂၤမ့ၢ်သံအိၣ်ပဝဲ
 ၃. မူခိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်မ့ၢ်က့ၤ,
 ပာ်ယုၤအိၣ်လၢအသရူၤ,
 မူခိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်မ့ၢ်ဟး,
 ပာ်ယုၤအိၣ်လၢအကဝၤ.
 ၄. လီၤဖျးဆဲးထူဟီၣ်ခိၣ်ဟူး,
 ဖိၣ်ဃဲအိၣ်လၢယာ်ကံာ်ပူၤ,
 လီၤဖျးဆဲးထူဟီၣ်ခိၣ်ဝး
 နီၢ်ဃုာ်န့ၣ်ဆူယာ်ကံာ်သး
 ၅. ဆးလီၤခိၣ်ဘၢထီၣ်ပာ်ယုၤ,
 ပာ်ယုၤလၢမူကွၢ်လီၤပုၤ
 ယုၤသ့တံာ်ပခံလၢလု,
 ထံထီၣ်ကလုာ်ကဲတသ့.

ပမံၤပပုၤမလုာ်အုၣ်ထၢလၢအဘၣ်သးဒီးသီသံၣ်မ့ၢ်ဂီၤမ့ၢ်ကစၢ်လၢအထီၣ်ထီၣ်ဒီးထံမ့ၢ်
 ထီၣ်န့ၣ်သက့ထံတလုာ်ဘၢအီၤဘၣ်. ဒီးပုၤအိၣ်ပုၤဆိးဖဲးခးဖဲးသံၣ်, ဒီးထီၣ်ဘူၣ်ထီၣ်

ဝံးဒီးခိဖျိကစၢ်သ့ၣ်အါ (ခဲအံၤတုၣ်ဂျါကစၢ်= Tian Shan mountins) ဒီးအိၣ်ဝဲ ဆိးဝဲဖဲအံၤနီၣ် (ခဲအံၤအဲးဆးကူလ်နီၣ်=Issyk Kul Nor) အသရၤထံးလီၤ. ဝံးဒီးသုး ကဒီးအသးဆူကလံၤစိးမုၢ်ထီၣ်တခါဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်ဖဲ, ချ.န. ၂၁၉၇ နံၣ်ဒီးအိၣ်ဝဲဖဲအူကြီၤအဲလ်တးမ့တမ့ၢ်အူရဲလ်အလိတး=Ugro Altaic or Ural Alatic, အိၣ်လီၤလီၤလၢကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်ကလံၤစိးမုၢ်န့ၣ်တကပၤဒီးဟးဝုၤဝီၤဒီးအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢ ကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်အပူၤလၢအနံၣ် ၁၈၀ ယၣ်ယၣ်အပူၤလီၤ.

ပုဂံညီဖိတကလုာ်အံၤလၢပျၢမုၢ်ပုၤထူလံၤဖိလၢအအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဖဲကီၢ်ဘၢဘူၤလိၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်တဘၣ်ကမ့ၢ်ပုၤလီၤစၢၤလၢစိၤရှ့ၣ်လၢအမ့ၢ်စိၤနီၣ်အါအ ဖိခွါသၢဂၤအကျါတဂၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တမ့ၢ်ပုၤအံၣ်စရလးတဆဲးဒူၣ်လၢအဟါမၢ် န့ၣ်ဘၣ်. ပုဂံညီဖိတဖၣ်အံၤဟးထီၣ်လၢကီၢ်ဘၢဘူၤလိၣ် (ကီၢ်လၢမုၢ်ထံး) တ ချးစိၤအါတြၢဟၣ်အဖိ, အလံၤ, အလီၤ, စိၤအံၤစးစိၤယၢကီၢ်ဒီးပုၤယူၤဒၤဖိ (ပုၤအံၣ်စရလးဖိ) အိၣ်ဒဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တမံၤအံၤန့ၣ်သရၣ် ယဲကနံၣ်လၢအလံာ် “ပုဂံညီ” (သံၣ်ကရၤ=The Karens by Rev.ohn Hackney) အပူၤန့ၣ်အုၣ်အသးဒီးစံးဝဲ, “သါတအၢၣ်လီၤလၢပုဂံညီအံၤမုၢ်ပုၤအံၣ်စရလးတဆဲး ဒူၣ်လၢအဟါမၢ်န့ၣ်ဘၣ်မ့မုၢ်သါအၢၣ်လီၤလၢပုဂံညီဒီးပုၤအၣ်ကုဒံအၣ်ဖိလၢအမ့ၢ် ပုၤထူလံၤဖိအိၣ်လၢကီၢ်ဘၢဘူၤလိၣ်လၢပျၢန့ၣ်ပျါဝဲလၢအလီၤဘူးလီၤတၢ်လိာ်အသးလီၤ. ဒ်ပုဂံညီသ့ၣ်ညါတီၢ်နီၣ်ဒီးကိးဆၣ် “ဝံနါ” (Venus) လၢ “ဆၣ်တူၢ်” အသိးန့ၣ်, ပုၤအၣ် ကုဒံအၣ်စ့ၢ်ကိး သ့ၣ်ညါတီၢ်နီၣ်ဒီးကိးဝဲလၢ “အံစတၢ်” (Istar) လၢခံပုၤဘၢဘူၤလိၣ် ဖိလၢအလီၤစၢၤလၢ စိၤရှ့ၣ်န့ၣ်ကိးကုၤဝဲ “အဲစတီရိး” (shatoroth) လီၤ. ပုၤအၣ်ကုဒံအၣ် ဖိကိး “ယွၢ်” လၢ “ဟိ-အၣ်”

ပုဂံညီတဖၣ်အံၤစးထီၣ်လၢအဟး ထီၣ်လၢကီၢ်လၢမုၢ်ထံး (ကီၢ်ဘၢဘူၤလိၣ်) ဖဲချ.န. ၂၂၃၄ နံၣ်န့ၣ်, ဘၣ်ခိကဲဝဲထံကျိထံကွာ်, ပုၤမုၢ်ကနၢ, လီၤသယုာ်, ပျီသယုာ်, ကစၢ်ကလိ, အယိဘၣ်သုးအသးဆူညါတတီၤဘၣ်တတီၤ, ကယိကယိလၢတၢ်ကိတၢ်ခဲဖး ဒိၣ်အပူၤ, ဒီးတုၤလီၤဖဲကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်ဖဲချ.န. ၂၁၉၇ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ယံာ်ဝဲ၃၇ (၂၂၃၄-၂၁၉၇=၃၇) နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးထံၣ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, ထံနီၣ်ဂုၤလၢအဆၣ် ဖိကီၢ်ဖိဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဂီၢ်အယိအိၣ်ဝဲလၢကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်အပူၤလၢအနံၣ် ၁၈၀ နံၣ်ယၣ်ယၣ်အပူၤဝံးဒီး ဖဲချ.န. ၂၀၁၇ နံၣ်န့ၣ်ဟး ထီၣ်ကဒီးလၢကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်ဒီးန့ၣ် လီၤဝဲဆူကီၢ်လီၤပၤလီၤ.

ပုဂံညီဖိတဖၣ်အံၤဖဲအတုၤအိၣ်ဖဲကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်အခါန့ၣ်, ထံၣ်လိာ်အသး ဒီးပုၤထူလံၤဖိတဒူၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအခိၣ်အနၢလၢအတၢ်ပၤတၢ်ဆုၢ်အီၤဒ်အမ့ၢ်အလိၣ် အပၤ, စိၤပၤဖိတဂၤအသိးလီၤ. ပုဂံညီတဖၣ်အံၤဘၣ်ပး ကဲစိၤပၤဖိတဂၤအံၤဒီးဘၣ် ဟ့ၣ်သ့ၣ်လၢအီၤဆဲဆဲပူတပူ, တနံၣ်တဘျီလီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, အဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိမုၢ်ဖုံလီၤ

တဆံးန့ၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲတၢ်ဒု၊ ဒီးတံာ်လၢအဟးထီၣ်လၢအခုးပူၤသံာ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်ဆံးဆဲာ်ပူၤတပူၤလီၤ. ပုဂံကညီတဖၣ်အိၣ်ဖဲကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်န့ၣ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲအယံ၊ ဘၣ်သုးအသးလၢတံာ်လီၤတတီၤဘၣ်တတီၤ, လၢကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်ဒီဘၣ်ညါအပူၤလီၤ.

မ့ၢ်လၢပုဂံကညီဖိတကလုာ်အံၤအါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်အယံပုၤထူလံၤဖိအစီပၤဖိတကၤဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢပုဂံကညီဖိတဖၣ်ကဟဲထီၣ်ဘၣ်ဖုးအၣ်အဖါအယံ, မၤလီၤပြီလီၤပြီဒီးမၤဆူၣ်မၤစိးပုဂံကညီဒီးမၤကဲကုာ်ဝဲတနီၤနီၤလီၤ. လၢတံာ်အံၤအယံပုဂံကညီတဖၣ်တူၢ်တကဲ ဘၣ်, ဒီးမ့ၢ်လၢအတအဲာ်တံာ်အၣ်လိာ်ဆိးကုးဒီးတံာ်ဒုးတံာ်ယၤအယံ, ဟးထီၣ်လၢကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်ဖဲချ့န့. ၂၀၁၇ နံာ်ဒီးသုးလီၤအသး ဆူကလံၤထံး မ့ၢ်န့ၣ်တခီ, ဘၣ်ခိကကစၢ်ကလိ, ထံကျိထံကွာ်, ပျီမ့ၢ်ကနၢ, မဲးမ့ၢ်ပျီသယုာ်ကီၢ်ဘၣ် (ခဲအံၤကီၢ်ဘၣ်ဒဲးစဲး) တတီၤဘၣ်တတီၤလၢလွံာ်နံာ်အတီၢ်ပူၤဝံၤဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်လီၤပၤ (ခဲအံၤကီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်တကံစတၣ်မ့တမ့ၢ်တရူတကံစတၣ်) အပူၤဖဲချ့န့. ၂၀၁၃နံာ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်တကံစတၣ်, တံာ်ကိးစုာ်ကိးဝဲလၢကီၢ်တရူတကံစတၣ်တဘျီအံၤလၢပုဂံန့ၣ်ပုဂံကညီကိး လၢကီၢ်လီၤပၤဒီးခဲအံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတံာ်လီၤတံာ်ကျဲအိၣ်လၢလီပနီၣ် (Lob Nor) အမ့ၢ်ထီၣ်တခီပၤန့ၣ်လီၤ. ပုဂံကညီကိး “လီပနီၣ်” လၢ “လီၤပၤနီၣ်” န့ၣ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်လီၤပၤအပူၤ, ဒ်ပစံးတံာ်အသိး, တံာ်လီၤတံာ်ကျဲလၢအလီၤပၤလၢကစၢ်ကလိအိၣ်ဝးတရံးအီၤသၢကပၤလၢကလံၤစိး, မ့ၢ်န့ၣ်ဒီးကလံၤထံး သၢကပၤန့ၣ်လီၤ. လၢမ့ၢ်န့ၣ်တကပၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲမဲးမ့ၢ်ပျီသယုာ် ကီၢ်ဘၣ်အသရၤထံးလီၤ. ပုဂံကညီကိး “ကီၢ်လီၤပၤ” (Law-ber Country) ဒီး “လီၤပၤနီၣ်” (Law-ber Nor) န့ၣ်, လၢပုၤတရူဖိအနီၤပူၤန့ၣ်အတံာ်သီၣ်ဘၣ်အီၤလၢ “ကီၢ်လီၤ” (Lob Country) ဒီး “လီၤပၤနီၣ်” (LobNor) ဒီးလၢပုၤအံးတလံဖိအနီၤပူၤန့ၣ်အတံာ်သီၣ်ဘၣ်အီၤလၢ “ကီၢ်ကွီၣ်” (Job Nor) လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးမဲး မ့ၢ်ပျီသယုာ် “ကီၢ်ဘၣ်” (Gobi Desert) န့ၣ်ပုဂံကညီကိးလၢ “ကီၢ်ဘၣ်” (Gaw bi) မ့ၢ်လၢပုၤတါတါဖိန့ၣ်အတံာ်သီၣ်ဘၣ်အီၤလၢ “ခ့ၣ်မိၣ်” (Chmo) ဒီးလၢပုၤတရူဖိအနီၤပူၤန့ၣ်အတံာ်သီၣ်ဘၣ်ဝဲလၢ “ကီၢ်ဘၣ်” (Cobi or Kobi) ဒီးလၢပုၤအံးတလံဖိအနီၤပူၤအတံာ်သီၣ်ဘၣ်ဝဲလၢ “ရှါမိၣ်” (Sahmo) ဒီးလၢပုၤအဲကလံးဖိအနီၤပူၤန့ၣ်အတံာ်သီၣ်ဘၣ်အီၤလၢ “ကီၢ်ဘၣ်” Gobi လီၤ. အဒိ-ပုၤတရူဖိ အကီၢ် “ကါသ့ၣ်” (Cathay) န့ၣ်ပုဂံကလုာ်ဂၤကိးဝဲလၢ “ကါသ့ၣ်” (Cathai) “ကါတ့ၣ်” (Cty) “ကါတၣ်” (Cata) လီၤ. ပမ့ၢ်ဖးလံာ်စံာ်စီလၢအဘၣ်တံာ်ကွဲးအီၤလၢအဲကလံးအကျိာ်န့ၣ်ပကထံာ်ဘၣ်လၢတံာ်လီၤတပူၤယီန့ၣ်, ကိးဝဲ, ကွဲးဝဲ, အမံၤအသီၣ်အါမးဒီးတၢ်သိးလိာ်အသးဘၣ်.

ကီၢ်ဘၣ်, =ပုဂံကညီကိးပျီမ့ၢ်ကနၢ, မဲးမ့ၢ်ပျီသယုာ်ဖးလံာ်တဘျီအံၤလၢကီၢ်ဘၣ်န့ၣ်အဂ့ၢ်ဟဲဝဲဒ်အံၤ, -ပမ့ၢ်ပပုၤတဖၣ်ပိၣ်ယဲးစဲးဝဲလၢသ့ၣ်ခိၣ်မ့ၢ်ပၤ, တံာ်ဝဲတံာ်နါတဖၣ်

အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢပျီမုၢ်ကနၢတဘၣ်အံၤအပူၤလီၤ. ဝဲပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်တဖၣ်ခိၣ်က့ၤတဘၣ်
 အံၤလၢမုၢ်ဆါခိၣ်တခါန့ၣ်ပုၤမုၢ်အုၣ်ဆါဆံၣ်ဆါ, အိၣ်ဘျးအိၣ်သါဒီးမံၣ်ခဲသပုၤဘၣ်
 အသးဒီးအိၣ်တုၢ်လၢကျဲလၢပုၤအလီၢ်ခံၣ်ဒီးပုၤလဲၤတၢ်လၢညါတဖၣ်လဲၤတၢ်အခံၣ်မုၢ်
 တဒၢန့ၣ်, ပုၤအိၣ်တုၢ်လၢခံတဖၣ်န့ၣ်ဟူဝဲတၢ်ကလုာ်သီၣ်ဒ်ပုၤကိးအမံၤအသိးဒီးပုၤ
 ကိးတၢ်အကလုာ်န့ၣ်သီၣ်ဒ်အသကိးလဲၤတၢ်လၢညါတဖၣ်အကလုာ်လၢအန့ၢ်ဟူဘၣ်
 ညီၣ်န့ၣ်ဝဲဒီးဆိကမိၣ်ကမၣ်ဘၣ်လၢအမုၢ်အသကိးလဲၤတၢ်လၢညါတဖၣ်ကိးအီၤဒီး
 လဲၤဝဲလိၤလိၤဆူတၢ်ကလုာ်ဟဲသီၣ်တခါဒီးဟးဖျိးဟးကမၣ်ကျဲဒီးလၢအတသ့ၣ်ညါလၢဘၣ်
 လၢအကဘၣ်လဲၤက့ၤဆူလဲၣ်ဆူလဲၣ်ဒီးဘၣ်အိၣ်တုၢ်လၢပျီသယုၢ်အပူၤလၢတၢ်ဟးဂုၤဟး
 ဂီၤအပူၤလီၤ. တဘျီဘျီလၢမုၢ်နၢခိၣ်န့ၣ်ဟူဝဲလၢဆၣ်ဖိကိာ်ဖိ ဒီးပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်အခိၣ်
 သီၣ်လၢကျဲအယၢၤမုၢ်ဂ့ၤလၢကျဲအဂၢတဘၣ်မုၢ်ဂ့ၤ, ဒီးဆိကမိၣ်ဝဲလၢပုၤလဲၤတၢ်အခိၣ်
 သီၣ်န့ၣ်မုၢ်အသကိးလဲၤတၢ်ဒီးလဲၤလူၤပိာ်ထွဲအခံၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤမုၢ်ဆုၣ်ထီၣ်န့ၣ်
 သ့ၣ်ညါဝဲလၢတၢ်သီၣ်န့ၣ်ဆုၢ်ကမၣ်ဆုၢ်ဟးဖျိးအီၤဆူတၢ်ကိာ်ခဲတၢ်ဟးဂုၤဟးဂီၤအလီၢ်
 တခါလီၤ.

တဘျီဘျီသ့ၣ်ခိၣ်မုၢ်ပၢတၢ်ဝဲတၢ်နါတဖၣ်အံၤလီၢ်ဖျါထီၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်အမုၢ်ပုၤလဲၤတၢ်
 တဖုန့ၣ်အတံၤသကိး ဒီးပုၤအမံၤဒ်အသ့ၣ်ညါသ့ၣ်ခိးလိာ်အသးအသိးဒီးကျဲးစးဝဲလၢ
 အကဆုၢ်ဖျိးဆုၢ်ကမၣ်ပုၤလဲၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီဘျီပုၤလဲၤတၢ်လၢကျဲတဖၣ်န့ၣ်,
 တၢ်မၤအသးဒ်အထံၣ်ပုၤသးဖိတဖုဟဲလၢအမဲာ်ညါအသိး, အယိပျံၤဝဲလၢအတၢ်ကဂုၢ်န့ၣ်
 အတၢ်ဖိတၢ်လံၤဒီးဟးယုၢ်ဟးဆဲးဝဲ ဒီးတထံၣ်လၢဘၣ်ကျဲအယိအိၣ်တုၢ်လၢပျီသယုၢ် အပူၤ,
 လီၢ်ဒီးမုၢ်လီၤဒိထံဒီးသံဝဲဒၣ်လီၤ. တဘျီဘျီပုၤလဲၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဟူဝဲလၢပုၤသ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ
 တၢ်, ပုၤအူပံၤပီၤဒၢအသီၣ်အကလုာ်ကလုာ်ဒီးပုၤဒိတၢ်တီၢ်တၢ်, ဒီးပုၤလဲၤတၢ်တဖၣ်ပျံၤအီၤ
 အယိ, ဘၣ်အိၣ်ကတီၢ်လၢအတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလၢပျီသယုၢ်အပူၤလီၤ.

ပုၤလဲၤတၢ်လၢပျီသယုၢ်အပူၤတဖၣ်တချုးအမံၤလၢမုၢ်နၢခိၣ်န့ၣ်, ဘၣ်မၤနီၣ်မၤပၢတၢ်
 စၢၤတၢ်ပနီၣ်အကျဲလၢအကလဲၤကဒီးတၢ်ဆူညါလၢမုၢ်ဆုၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးအဆၣ်ဖိကိာ်ဖိ
 လၢအဝဲအလီၢ်အကျဲတဖၣ်န့ၣ်, နီၣ်တီၢ်ကျိၣ်, ဒၢလွဲလၢအကိာ်လီၤ, ဒ်သိးမုၢ်ဟးဖျိး
 ဟးကမၣ်ဘၣ်ကျဲန့ၣ်ကနၢဟူဘၣ်ဝဲပုၤဒီးဒၢလွဲအသီၣ်အဂီၢ်လီၤ. လၢသ့ၣ်ခိၣ်မုၢ်ပၢ,
 တၢ်ဝဲတၢ်နါတဖၣ်မၤတံာ်တံာ်အယိ, ပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်တဖၣ်ဟးဖျိးဟးကမၣ်ကျဲ,
 ဒီးသံတီၢ်လၢပျီသယုၢ်တဘၣ်အံၤအပူၤ, ဒီးဆၣ်ဖိကိာ်ဖိဒီးပုၤကပုၤကညီအယိအကွဲဘၣ်
 တၢ်ထံၣ်န့ၣ်အီၤတဘျုးပူၤတဘျုးတီၤလီၤ.

လၢမဲးမုၢ်ပျီသယုၢ်တဘၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်, သ့ၣ်ခိၣ်မုၢ်ပၢတၢ်ဝဲတၢ်နါတဖၣ်လဲၤတၢ်က့ၤ
 တၢ်မၤလုၢ်အုၣ်ထါ, သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, အူပံၤပီၤဒၢ, ကိးပုၤအမံၤ, ကိးပုၤအမံၤ, မၤ
 တံာ်တံာ်ပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်သက့, ပတထံၣ်အမိာ်ပုၢ်, အနီၢ်ခိၣ်နီၢ်ခိၣ်ဘၣ်. မၤအ
 သးဒ်အအိၣ်ရူသ့ၣ်လၢတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢအဘၣ်လၢပုၤထံၣ်အီၤတသ့ဘၣ်, အယိ

ပျိုမာ်ကနာ၊ ဝဲးမာ်ပျိုသယု်ဖးလဲာ်တဘုာ်န့ၣ်ပျာ်ကညီကိး အီၤလၢ “ကီၢ်ဘံာ်” လီၤ. “ကီၢ်ဘံာ်” အခီပညီအဂၢၤတမံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်လၢပဆိကမိာ်ဒီးသ့ၣ်ညါလၢပျာ်အိာ် လၢကီၢ်တဘုာ်န့ၣ်အပူၤ၊ နာ်သက့ပျာ်တဖၣ်န့ၣ်၊ အိာ်ဘံာ်အိာ်ဘာဝဲဒၣ်ဒီးပတထံာ် အမိာ်ပျာ်အနီၢ်ကစၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘံာ်အံၤပျာ်ခိာ်ဘျုးထဲအသရၤထံးဒီးဖဲအတီၤပူၤအံာ်တ တီၤတီၤန့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်လီၢ်ပၤအံၤလၢပျာ်န့ၣ်ထံာ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်၊ လၢပျဲၤဝဲဒီးအထူးအစီဒီးဟီၣ်ခိာ်ဖဲန့ၣ် ပျဲၤဝဲဒီးတပံာ်တမၤ၊ လၢဟ့ၣ်သံကစၢ်ဒီးဂ့ၢ်လၢပျာ်ကညီသ့ၣ်အိာ်ဖျးအိာ်တၢ်ဒီးဆၣ် ဖိကီၢ်ဖိအိာ်ဆၣ်အဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယိပျာ်ကညီတဖၣ်အိာ်ဝဲဆိးဝဲဖဲကီၢ်တဘုာ် အံၤန့ၣ်အပူၤဖးယံာ်၊ အနံာ်လၢအကယၤအဖိခိာ်လီၤ. ကီၢ်လီၢ်ပၤအံၤလၢပျာ်န့ၣ်လၢ ပျဲၤဝဲဒီးတၢ်ဖဲအိာ်မၤအိာ်အဂီၢ်ဒီးပျာ်အိာ်ဝဲဆိးဝဲလီၤနာ်သက့တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢပျာ်အိာ်ဝဲ ဆိးဝဲတဖၣ်န့ၣ်တၢ်အလီၢ်လၢပျာ်ဒီးလဲလိာ်အသးန့ၣ်ဒီးကထာ် - စဝံာ် - ဟဲဒံာ် (Dr.Sven Hedin) လၢအမ့ၢ်ပျာ်စဝံာ်ဖိ, Swedish. ဖးဒိာ်လၢအဟးကွၢ်ယုထံာ်ကီၢ်တဂၢၤန့ၣ် အုာ်အသးဒ်အဖိလံာ်အံၤအသိးလီၤ.

“7-xxx ပသ့ၣ်ညါလၢနိာ်တဖၣ်သးအလီၢ်အကျဲလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်တဘျီဒီးတဘျီအ ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးနိာ်လီၢ်လံာ်လီၢ်ပနိာ် Lob-nor လၢမၤကိပိလိာ်ပျာ်လဲၤတၢ်ကံၤတၢ်ဖးဒိာ် တဂၢၤ လဲၤထံာ်ဘၣ်အီၤလၢအပူၤကွၢ်အနံာ် ၆၂၀ အဖိခိာ်န့ၣ်၊ ယုထီကွၢ်ဝဲကဆုာ်ဒၣ်လီၤ.

“၉. လၢပျာ်န့ၣ်ကီၢ်တဘုာ်အံၤ “လီၢ်ပနိာ်” ကမ့ၢ်တၢ်လံာ်ကီၢ်လၢအလၢပျဲၤဝဲဒီး အထူးအစီဒီးကီၢ်လၢအအိာ်ကုးအိာ်ပူၤလီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤဝဲဒီးကထာ်-ဟဲဒံာ်လဲၤတၢ် လၢခဲတဘျီဖဲခ.န. ၁၈၉၉ ဒီး ၁၉၂၀ နံာ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်၊ ထံာ်ဝဲခူဝုာ်၊ တၢ်ဘျုး တၢ်ဘါအလီၢ်သရိာ်စီၤမိာ်ဒီးတၢ်အိာ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲတဖၣ်ဖဲနိာ် “လီၢ်ပနိာ်” လၢပျာ်တနိာ်အံၤအကၢ်ခိာ်လၢကလံာ်စိးတခီန့ၣ်လီၤ. xxx”

၁၀. ဖဲလၢဖုတြုၤအါရံၤ ၁၈၉၅ နံာ်န့ၣ်၊ အဝဲဒၣ် (ဒီးကထာ်-စဝံာ်-ဟဲဒံာ်) လၢအမ့ၢ်ပျာ်ဖးဒိာ်ယုထံာ်ကီၢ်တဂၢၤ၊ (Dr.SvenHedinthegetExplorer) စးထီာ် ဟးထီာ်ဆူမ့ၢ်ထီာ်တခီလၢအကဟးဆုာ်ပျိုသယုာ် တးတလၢမခနံ (ခဲအံၤပျိုသယုာ် တရံမ် - လၢညါကီၢ်လီၢ်ပၤ) (Ta-kla Makan desert-now Traimdesert and formerly Gawhlawber) လၢအအိာ်လၢတရုတၢ်ကံၤစတၣ်အမ့ၢ်န့ၣ်တခီဒီးတီၢ်ထီာ် အသးဆူမ့ၢ်ထီာ်ဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ဘံာ် ခဲအံၤဝဲး မ့ၢ်ပျိုသယုာ်ကီၢ်ဘံာ်မ့ၢ်မ့ၢ်ရှါမိာ် (now desert of Gobi or Shmo) အပူၤလီၤ. တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဒ်ကီၢ်အုရံၤအဝဲး မ့ၢ်ပျိုသယုာ်စဟါရံာ် - (Saharadesert အိာ်လၢကီၢ်အဖြၢၤကၤကလံာ်စိး) အသိးန့ၣ်လီၤ. အခါခဲအံၤမ့ၢ်နာ်သက့ပျိုသယုာ်လၢပမ့ၢ်လၢသးခုလၢတၢ်အိာ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲအဂီၢ် တသ့ဘၣ်န့ၣ်၊ တဘျီန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢအထူးအစီး ဂ့ၢ်လၢပျာ် လုာ်ယံာ်လုာ်ယံာ်

ပုဂံကညီအိၣ်ဝဲဆိးဝဲအဂီၢ်လီၤ. xxx” (ကွၢ်လံာ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးအပုဂံကလုာ်-ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးအပုဂံကလုာ်-ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအလံာ်ဖး “ကီၢ်အုၣ်ရံၣ်” ၁၉၀၅နံၣ်, ကဘျံးပၤ၃၇-အဆၢဖိ) ((The world and its people,Geogrphy Reders (si) Edition 1905 , page 37 , prgrphs 7 nd 9 pge 32 prgrph 10.)

ပုဂံကညီတဖၣ်အိၣ်ဖဲကီၢ်လီၤပၤန့ၣ်အါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်ဒီးမ့ၢ်လၢတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၤအကျဲတလၢတပုၤ, တၢ်စူၤတၢ်ယီၤ, ထံနိတဘၣ်လီၤဘၣ်စးဒ်လၢညါအသိးဘၣ်အယိ, ဟးထီၣ်ကဒီးလၢကီၢ်လီၤပၤဖဲချ့.န. ၁၈၆၆ နံၣ်, ဒီးသုးလီၤအသးဆူကလံၤထံးတခီ, တတီၤဘၣ်တတီၤလၢခံနံၣ်အတီၢ်ပူၤ, ဝံၤဒီးန့ၣ်လီၤဝဲဆူကီၢ်သံဘီကီၢ်သံမ့ၢ်, (ကိးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢကီၢ် သံဘီသံမ့ၢ်) (အခါခဲအံၤကီၢ်တံဘ့ၣ်) အပူၤဖဲခ.န. ၁၈၆၄ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုဂံကညီတဖၣ်န့ၣ်လီၤဆူကီၢ်လီၤပၤအပူၤ ဖဲခ.န. ၂၀၁၃ နံၣ်ဒီးဟးထီၣ်ဝဲဖဲချ့.န. ၁၈၆၆ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဝဲဆိး ဝဲဖဲ ကီၢ်လီၤပၤအပူၤန့ၣ်လၢအနံၣ် ၁၄၇ နံၣ် (၂၀၁၃-၁၈၆၆=၁၄၇) ယၣ်ယၣ်အတီၢ်ပူၤလီၤ.

ပုဂံကညီကိးကီၢ်သံဘီသံမ့ၢ်လၢပယၤထီၣ်လၢအဖီခိၣ်န့ၣ်, အဂ့ၢ်ဖဲဝဲဒ်အံၤ, -ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအကလုာ်ကလုာ်ဒ်အတၢ်စူၢ်တၢ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲအသိး, ကစၢ်ယွၤလၢအဘါဝဲတဂၤန့ၣ်ယုၢ်ဝဲအမံၤလီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, အယွၤအမံၤမ့ၢ်ဝဲ, ကီတမၣ်, မဟီမ့ၢ်, ခရံၣ်, ဝံၤရူၤန့ၣ်, (Vishnu), ပြၣ်မၣ် (Bhrama), ဆံဝၣ် (Siv) န့ၣ်လီၤ. ပုဂံကညီဖိတဖၣ်ကိးအကစၢ်ယွၤအမံၤလၢ “သံဘီသံမ့ၢ်” လီၤ. တၢ်ကတီၤသံဘီဒီးသံမ့ၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကတီၤဒီးမိၢ်ဖါခဲဖျါလီၤ. အဒိ-တၢ်ကတီၤ “ဘုချ့ဒီးသံမိၢ်” န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကတီၤဒီးမိၢ်ဖါခဲဖျါလၢပုၤဖံးဘုချ့သံမိၢ်လၢအမ့ၢ်ဘုချ့လၢပုၤကတဲၣ်ကတီၤပၢၤအီၤလၢပုၤကထီၣ်လီၤဖဲၣ်လီၤဖဲၣ်လီၤ. ကဒီးလၢခံတဘျီအဂီၢ်လီၤ. အယိကီၢ်သံဘီကီၢ်သံမ့ၢ်, မ့တမ့ၢ်ကီၢ်သံဘီသံမ့ၢ်န့ၣ်, မ့ၢ်ကစၢ်ယွၤအကီၢ်လီၤ. ပုဂံကညီတဖၣ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်က့ၤအမ့ၢ်အပုၤအတၢ်စံၣ်စိတဲစိဒီးဖဲအလဲၤတုၤက့ၤလၢကစၢ်သီသံၣ် (ကစၢ်ဟ့ၣ်မလ့အၣ်) အခိၣ်ထံးဒီးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်က့ၤအမ့ၢ်အပုၤအတၢ်တဲလၢပျါၤတဖၣ်လၢအစံးဝဲလၢကစၢ်သီသံၣ်အံၤမ့ၢ်ထူလီၤယွၤလီၤလၢပျါၤ, အယိကိးဝဲတၢ်လီၤန့ၣ်လၢကီၢ်သံဘီ, ကီၢ်သံမ့ၢ်, မ့တမ့ၢ်ကီၢ်သံဘီသံမ့ၢ်လီၤ. တၢ်ကတီၤသံဘီဂ့ၤ, သံမ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့ၢ်ပုဂံကညီကိးအကစၢ်အမံၤလီၤ. - (ကွၢ်လံာ်သံးစီရး-ကတြၢ်ၤ၄, -၁၉၂၇ နံၣ်, ကဘျံးပၤ ၁၀၇၇, အဆၢဖိ ၃၅ ဒီး ၃၆)

ပမံၤပပုၤမၤလုၢ်အုၣ်ထါလၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်အုၣ်အသးလၢတၢ်လီၤတၢ်ကျဲဖဲကီၢ်လီၤပၤန့ၣ်တၢ်အလီၤဒီးလဲလိာ်အသးန့ၣ်မ့ၢ်ဒ်အဖဲလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

၁. ထံလီၢ်ဂၢၤဂၢၤလီၢ်ကဝီၤ,
ထီၣ်ကိးထီၣ်ခူအိၣ်စီၢ်လီၤ,

တၢ်ဒိၣ်သူၤတဲၤလီၤအိၣ်စီၢ်,
တၢ်ဒိၣ်ဂီၤတဲၤလီၤအိၣ်စီၢ်,

၂. ထံလီၢ်ဂၢၤလီၤတြီၤလီၤဒု,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤလီၤတြီၤလီၤဒု,
မၤမၤမၤဝဲၤဟီၣ်ဒိၣ်လု,
ဝဲၣ်ဒုးဝဲၣ်သံၣ်ဟီၣ်ဒိၣ်လု

၃. ထံလီၢ်ဂၢၤတဝီၢ်ဘျဲးသံ,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤတဝီၢ်ဘျဲးသံ,
တၢ်ယီၤစုၤသ့ၣ်အိၣ်ကမဲ,
တၢ်ကီၢ်စုၤဝဲၣ်အိၣ်ကမဲ.

၄. ထံလီၢ်ဂၢၤယိးလၢၢ်ဒီးမဲး,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤယိးလၢၢ်ဒီးမဲး,
ပှၤမၤသံၣ်ပှၤအိၣ်တလဲ,
ပှၤမၤဝဲၤပှၤအိၣ်တလဲ.

၅. ထံလီၢ်ဂၢၤအိၣ်သူၤအိၣ်စုၤ,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤအိၣ်သူၤအိၣ်စုၤ,
ထီၣ်ဖိဝံၤသံထီၣ်ဖိကြၢၤ,
လံၣ်ဖိဝံၤသံလံၣ်ဖိကြၢၤ,

၁၀. ထံလီၢ်ဂၢၤတမုၢ်အိၣ်ပှၤ,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤတမုၢ်အိၣ်ပှၤ,
တၢ်မုၢ်အိၣ်လၢသံတီၢ်ကီၢ်,
တၢ်ခုၣ်အိၣ်လၢသံမုၢ်ကီၢ်.

၁၁. ဟးသဒၣ်လီၢ်ဂၢၤဖိၤ,
က့ၤသဒၣ်လီၢ်ဂၢၤဖိၤ,
သံဘီၣ်ကီၢ်လဲၤအိၣ်လဲၤဆိး,

၅. ထံလီၢ်ဂၢၤလၢယိးထီၣ်မဲး,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤလၢယိးထီၣ်မဲး,

မၤသံဒၣ်ဝဲၤအိၣ်တကဲ,
ဝဲၤသံဒၣ်မၤအိၣ်တကဲ.

၆. ထံလီၢ်ဂၢၤဂၢၤလီၢ်ကဝီၤ,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤဂၢၤလီၢ်ကဝီၤ,
မဲးယုၤလိၣ်ထီၣ်ပျီၤသယုၢ်,
လၢၢ်ယုၤကဲထီၣ်ကီၣ်သယုၢ်

၇. ထံလီၢ်ဂၢၤလိၣ်ထီၣ်မဲးမုၢ်,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤဖးထီၣ်မဲးမုၢ်,
ဖဲမုၢ်သံဖဲအိၣ်တမုၢ်,
ဖဲမုၢ်သံဖဲအိၣ်တမုၢ်.

၈. ထံလီၢ်ဂၢၤလၢတၢ်ကီၢ်စုၤ,
ကီၢ်လီၢ်ဂၢၤလၢတၢ်ယီၤစုၤ,
ဖဲမုၢ်သံဖဲအိၣ်တကဲ,
ဖဲမုၢ်သံဖဲအိၣ်တကဲ

၁၂. သံဘီၣ်ကီၢ်အိၣ်ပှၤအိၣ်ကု,
သံမုၢ်ကီၢ်အိၣ်ကုအိၣ်ကု,
သံဘီၣ်သံမုၢ်ကီၢ်သးထံး,
သံဘီၣ်သံမုၢ်ကီၢ်သးထံး,
သံဘီၣ်သံမုၢ်အိၣ်လၢထး,
လုၢ်အိၣ်ပှၤလၢလၢလၢထး.

၁၃. စီလဲၤကွၢ်လၢသံဘီၣ်ကီၢ်,
စီလဲၤဖဲးလၢသံဘီၣ်ကီၢ်,
စီလဲၤဖဲးလၢသံဘီၣ်ကီၢ်,
ကွၢ်လီၤတၢ်ဆူကီၢ်လီၢ်ဂၢၤ,
ကလံၤအူကဖိကဖိ,

သံမုာ်ကီာ်ကုာ်အိာ်ကုာ်ဆိး၊
 သံဘီသံမုာ်ကီာ်အိာ်ပွဲ၊
 လုာ်အိာ်ကုာ်စွဲ၊ ပွဲါဒီးဘွဲ.
 ၁၄. ကီာ်သံဘီအတံာ်ပာ်ခိာ်၊
 ကီာ်သံမုာ်အတံာ်ပာ်ခိာ်
 မုာ်ဃာ်မုာ်ပဲာ်သံာ်ပဲာ်ခး
 မုာ်ဃာ်ခွဲါပဲာ်သံာ်ပဲာ်ခး
 လဲးဆုာ်နီၤလၢသ့ၣ်ကဒု
 ကလံာ်ဖိတဲတံာ်သယုာ်
 ၁၅. ထံသံတီလၢမိာ်အစိ၊
 ကီာ်သံမုာ်လၢပာ်အစိ
 ထံလၢမိာ်စိမုာ်ပဲာ်
 ကီာ်လၢပာ်စိမုာ်ပဲာ်
 ထံမုာ်ပဲာ်လဲးခဲာ်ပဲာ်
 ကီာ်မုာ်ပဲာ်လဲးခဲာ်ပဲာ်
 ၁၆. သံဘီသံမုာ်ကီာ်သးထံး၊
 ကီာ်သးဘီလီၤသယုာ်သံ၊
 သ့ၣ်မုာ်တံာ်ဟဲကုာ်လၢစိ၊
 သးမုာ်တံာ်ဟဲကုာ်လၢစိ၊

သးခဲာ်ပျာ်သးတပျာ်ဃီ
 သးလၢမုာ်ဃာ်လံာ်လုာ်အိာ်
 ကလံာ်ခဲာ်ကဆွဲကဆွဲ.
 ၁၇. ထံလီၤပာ်တမုာ်အိာ်ပွဲ၊
 ကီာ်လီၤပာ်တမုာ်အိာ်ပွဲ၊
 တံာ်အိာ်ကဲမုာ်စဖံးသ့၊
 တံာ်အိာ်မုာ်မုာ်ကီာ်လၢအူ၊
 တံာ်အိာ်ကဲခဲာ်မဲာ်တဲးလဲး၊
 အသးအ့ၣ်ထီလၢဒီးမဲး
 ၁၈. ထံကဟးဂီၤက့ၣ်တနၢ၊
 ကီာ်ကဟးဂီၤက့ၣ်တနၢ၊
 ဆဲးတတုာ်လၢသ့ၣ်တကျၢ၊
 ဆဲးတတုာ်လၢဝဲာ်တကျၢ၊
 ဆဲးတတုာ်လၢပစုနၢ၊
 ဆုာ်နီၤသံဘီသံမုာ်ဃာ်.

ကီာ်သံဘီအံၤမုာ်တံာ်လီၤလၢအကစိထီၣ်ထီၣ်နီၤကီာ်လီၤပာ်န့ၣ်မုာ်တံာ်လီၤလၢအပဲၤဒီးအထူးအစိဒီးပုၤသ့ၣ်အိာ်ပျးအိာ်တံာ်ဂၤအလီၤလီၤ. အယံပုၤကညီတဖၣ်ဒုးကဲထီၣ်ဒုသဝီ, ခုဝုာ်ဒီးအိာ်ပဲာ်ဆိးဝဲလၢကီာ်သံဘီအံၤလၢအနံၣ်တဘျူးကယၤအပူၤလီၤ. ဝံၤဒီးဟးထီၣ်ကဒီးလၢကီာ်သံဘီဖဲ ချ.န. ၁၃၈၈ နံၣ်န့ၣ်ဒီးခိယီၤဆူကီာ်စံာ်လီၤလီၤဆူမုာ်ထီၣ်တခီဝံၤ, ဖဲချ.န. ၁၃၈၅ နံၣ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤဝဲဆူဆံခူအုာ် (Sichun) ဒီးအိာ်ပဲာ်ဆိးဝဲဖဲန့ၣ်လီၤ. (ဒီးကတၢာ်-ပီတၢာ်-စမံဒီးမၢ် Poter Smith) အုာ်စ့ၢ်ကီးအသးလၢပုၤကညီအိာ်ဖဲကွံၣ်ခွီ “Kawei-Chaw” ဒီးဆံခူအုာ် “Szchun” လီၤ. (ကွၢ်မံးစတၢာ်. -မဲးမဟီအလံာ်ပုၤကညီအိာ်လၢကီာ်ထူအပူၤ, ကဘျူးပၤ ၄၉. The Karen of the Golden Chersonese by Lieut. Col. Mac Mahon, Page 49)

မုခ်မုခ်ပဲခဲသံပဲခဲခဲ၊	တံကြိအကံ့ညှဉ်နာဆို
မုခ်မုခ်ပဲခဲသံပဲခဲခဲ၊	ညှဉ်အိဉ်လၢကံ့အဖးဖိ၊
ဆုဉ်နီၤအိဉ်လၢသုဉ်ကဒု၊	ညှဉ်အိဉ်လၢတံကြိအနိဉ်၊
ကလံၤဖိဟံတၢ်သယုာ်၊	မိၢ်ဒီးပၢ်ဒုးအိဉ်အဖိ၊

ကီၢ်သံဘီ-ကီၢ်သံမုခ်, မုတမုခ်ကီၢ်သံဘီသံမုခ်အံၤ, ပမုခ်ဖးလၢမၢကိပိလိဉ်အလံာ် တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ, (The trAvelsofMarcoPolo) အပူၤန့ဉ်ကိးဝဲကွဲးဝဲလၢ “သံဘး” (Thebeth) ဒီးပုၤကိးတၢ်ကွဲးတၢ်လၢခံတဖၣ်ကိးဝဲကွဲးဝဲလၢ “သံဘး” (Thibet) ဒီးပုၤခဲအံၤတယဉ်ကိးဒီးကွဲးဝဲလၢ “တံ ဘး” တနီၤ “တံဘုဉ်” တနီၤ (Tibet.orTibay) လီၤ. တၢ်ကိးတၢ်ကွဲးတဖၣ်အံၤအနီၢ်နီၢ်မုခ်ဒေၣ်ကီၢ်သံဘီ-ကီၢ်သံမုခ်, မုတမုခ်ကီၢ်သံဘီသံမုခ်န့ဉ် လီၤ. တၢ်ကိးတၢ်မံၤတၢ်သုဉ်အံၤလၢပုၤတကလုာ်ဒီးတကလုာ်အနၢ်ပူၤန့ဉ်, အတၢ်သိဉ်ဘဉ် ဒေၣ်အီၤဂၤမံၤဂၤမံၤ, မုတမုခ်ကိးဝဲကွဲးဝဲတပံဉ်တကျါတထံတဆးဒီးတၢ်ကိးဒီးတၢ်ကွဲး တၢ်မံၤတၢ်သုဉ်လီၤရၢၢ်ဝဲဒေၣ်လီၤ. တမုခ်လၢဘဉ်ဒ်လၢအမံၤသိဉ်နီၢ်နီၢ်လၢအခိဉ်ထံးန့ဉ် ဘဉ်မၢကိပိလိဉ်အုဉ်အသးလၢကီၢ်သံဘီအပူၤန့ဉ်ပုၤအိဉ်ပုၤဆိးဝဲတဘျီဝံၤလၢခံကဲထီဉ် က့ၤလၢပုၤမုခ်ကနၢ်ဒ်အဖိလၢအံၤအသိးလီၤ.

“ကီၢ်တဘျီလၢတၢ်ကိးအီၤလၢသံဘး (Thebeth) “ကီၢ်သံဘီ” န့ဉ်အကတီၢ်ဖဲမဉ် ကူၤခနံ (ManguKhan) ဆုၤအစုကဝဲၤသုးဖိသံဉ်ဖိခါဖဲခ.န. ၁၂၅၁ ဒီး ၁၂၉၄ အဘၢဉ် စၢၤန့ဉ်မုခ်ကီၢ်လၢအအိဉ်ကလိကဆုဉ်ဒေၣ်တဘျီလီၤ. တၢ်ဘၢဉ်စၢၤလၢပုၤလဲၤတၢ်ယံၤအနံၤ ခံဆံတပူၤန့ဉ်နထံဉ်ဘဉ်ခူဝုာ်အါဖျါဒီးဟံဉ်ဒိဉ်ကျိၤထီၣ်ဂီၢ်မုခ်ဂီၢ်ပၤလၢအဟးဂူၢ်ဟးဂီၤ တဖၣ်န့ဉ်လီၤ. ဒီးမုခ်လၢပုၤတအိဉ်တဆိးလၢဘဉ်လၢတၢ်လီၢ်အံၤအယိ, တၢ်နူတၢ်ယိ, လီၤဆိဒေၣ်တၢ်ဘီဉ်သအိဉ်တဖၣ်အိဉ်ဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်တုၤဒေၣ်လဲၤလၢမုခ်နီၤန့ဉ်ပုၤလဲၤမၤပံနံ တၢ်ကၤဒီးပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်တဖၣ်ဘဉ်အိဉ်ဝဲလၢတၢ်ဘဉ်ယိဉ်ဘဉ်ဘီဖးဒိဉ်အပူၤလီၤ. (ကွၢ်လံာ်မၢကိပိလိဉ်အတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤဒ်စ့ဘၢဉ် ၁၉၀၇ နံဉ်, ကဘျးပၤ၂၃၆-အဆၢ ၃၇ လၢအဘဉ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢယိဟဉ်-မုစဖံၤ (Vide page 236, Chapter 37 of the Tr vels of Marco-Polo the Venetain, Edition December1907, by John Msefield.)

စီၤပၤမၢကူၤခနံ (န့ညါကူၤညါ) လၢပယၢထီဉ်လၢအဖိခိဉ်န့ဉ်မုခ်ပုၤတၢ်တၢ်ဖိအစီၤပၤ ယၢ်ဂၤတဂၤလၢပုၤတၢ်တၢ်အစီၤပၤယုဂၤအကျါန့ဉ်လီၤ. တၢ်တဂၤမုခ်ခိဉ်ကံးစံခနံ (Chingis-Khan) ခံဂၤတဂၤမုခ်ဆံနံခနံ (Cyhn-Khan) သၢဂၤတဂၤမုခ်ဘဉ်သံနံခနံ (Esu-Khan) ယၢ်ဂၤတဂၤမုခ်မဉ်ကူၤခနံ (Mangu-Khan) ဒီးယုဂၤတဂၤမုခ်, ကူဘျဲခနံ (Kublai-Khan) စီၤပၤမၢကူၤခနံထီဉ်နီၤဖဲခ.န. ၁၂၅၁ နံဉ်လီၤ. ဒ်န့ဉ်အသိး, အဝဲဒေၣ်ပၤဘဉ်တၢ်ထဲယိးနံဉ် စီၤလီၤ. အဝဲဒေၣ်သံဝံၤကူဘျဲခနံ (Kublai-Khan) ကဲထီဉ်စီၤပၤဖဲ, ခ.န.၁၂၆၀ နံဉ်ဒီး သံဖဲခ.န. ၁၂၉၄ နံဉ်လီၤ. ဒ်န့ဉ်အသိးအဝဲဒေၣ်ကဲစီၤပၤ၁၄နံဉ် (၁၂၉၄-၁၂၆၀=၁၄) လီၤ.

တချူးကူဘဲခန့်ကဲထီၣ်ဒဲးဘၣ်စီပၤန့ၣ်စီပၤမၤကူခန့်ဒုးကဲထီၣ်အီၤလၢဝဲးစရီ (Viceroy) ဝဲခ.န. ၁၂၅၁ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးကဘျဲခန့်ပၤဘၣ်တၢ်၎ၣ်န့ၣ် (၁၂၉၄-၁၂၅၁=၄၃) လီၤ (ကွၢ်မၤကပိလိၣ်အလံာ်တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ, ဒုးစ့ဘၣ် ၁၉၀၇ နံၣ်, ကဘျဲးပၤ ၁၂၀-၁၂၂ အဆၢ ၄၆ လၢအဘၣ်တၢ် ကွဲးအီၤလၢယီၤဟၣ်မ့စ့ဖဲ (Vide pages 120 to 122, Chapter XLVI, of the Travels of Marco Polo the Venetian Edition 1907, by John Masefield)

ကီၢ်သံၣ်ဘီ မ့ၢ်တၢ်ပၤခိၣ်လၢအကစီၤထီၣ်ထီ တဘျဲ, (ပဖးလၢလံာ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤန့ၣ်စံးစ့ၢ်ကီၢ်: ဝဲလၢတံဘျဲအတၢ်ပၤခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ပၤခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ပၤခိၣ်လၢအကစီၤထီၣ်ထီကတၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢလီၤ.) ဒီးအိၣ်လၢကစၢ်ဖးဒိၣ်ဖးထီ, ကစၢ်ကွဲလွဲ, အိၣ်လၢကလံၤစိးတခီ, ဒီးကစၢ်သီသံၣ်, အိၣ်လၢကလံၤထံးတခီ, ကစၢ်ခံဘီအံၤအကဆူးလီၤ. ယိၣ်ကျိ (စၣ်လွဲၣ်ကျိ) ကီၢ်ကျိ (မံကီၢ်ကျိ) ဒီးကညီကျိ (ယၣ်စံၣ်ကျိ) လၢအမ့ၢ်ထံကျိမံၤဟူသ့ၣ်ပျါလၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢတဖၣ်အံၤအစိးခံစးထီၣ် ဟဲယုၤလီၤလၢကီၢ်သံဘီအပူၤလီၤ. တဘျီန့ၣ်ကီၢ်ခံဒီးယိၣ်ခံစဲဘူးလိာ်အသးဒီးညၣ်တဖၣ်လုာ်လီၤယၢ်ခီယၢ်ခီလၢထံကျိခံဘီအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးလၢပျါန့ၣ်ပုၤကညီတဖၣ်အိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢထံကျိတဖၣ်အံၤအစိးခံဒီးအကၢ်ခိၣ်လၢကီၢ်သံဘီအပူၤန့ၣ်, တၢ်အုၣ်အသးပျါဝဲလၢပမ့ၢ်ပပုၤအတၢ်မၤလုာ်အုၣ်ထီအပူၤ, ဒ်အပျါလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

၁.ပမ့ၢ်အိၣ်လၢယိၣ်အံၤ,	၃.မ့တမ့ၢ်ကီၢ်လိာ်တကျိ,
ပပုၤအိၣ်လၢကီၢ်အံၤ,	စီပုၤဝဲလဲၤအိၣ်သကိး,
လဲၤဝဲၣ်ဒုးလၢဂီၤမုၢ်ခံး,	မ့တမ့ၢ်ကီၢ်လိာ်တခါ,
လဲၤဝဲၣ်သံၣ်လၢဂီၤမုၢ်ခံး,	စီပုၤဝဲလဲၤသ့ၣ်လဲၤဟး
၂.ပမ့ၢ်အိၣ်လၢယိၣ်ကပၤ,	၄.ကီၢ်ခံၣ်သိၣ်ခံၣ်ညၣ်လုာ်လီၤ,
ပပုၤအိၣ်လၢကီၢ်ကပၤ,	ဒိဒိၣ်န့ၣ်မၤယိၣ်ဒီးကီၢ်,
သိၣ်အဖီလၢဂီၤမုၢ်ခံး,	သူမ့ၢ်ကျိယိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်ပျါ,
သိၣ်အလံာ်လၢဂီၤမုၢ်ခံး.	ဒိဒိၣ်န့ၣ်မၤကီၢ်ဒီးယိၣ်.

ပုၤကညီတဖၣ်အိၣ်ဝဲကီၢ်သံဘီန့ၣ်ဖးယံာ်, အနံၣ်လၢအကယၤတဖၣ်အပူၤဒီးထီၣ်ဖိဝဲအါအါ ကီၢ်ဂီၢ်လီၤမ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဖဲဒုးဖဲသံၣ်လၢအတၢ်အိၣ်အဂီၢ်တနံၣ်တၢ်လီၢ်တပူၤ, လၢခံ တနံၣ်တၢ်လီၢ်အသီတပူၤ, ဒီးမ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဝဲအါအါကီၢ်ဂီၢ်အယိ, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတလၢတပုၤလၢအကီၢ်အမဲာ်ညါ, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်အထူးအစီတဂုၤလၢဘၣ်လၢတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘီအသးသမူအဂီၢ်, ဒီးမ့ၢ်လၢတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တလၢတပုၤ, ဒီးတၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲအါဘျီအယိ, အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်လၢဝဲဝဲကီၢ်သံဘီန့ၣ်တကဲဘၣ်ဒီးဟးထီၣ်ဝဲဝဲ ချ.န.

ပုဂံညီဖိတဖှ်အိၣ်ဝဲဆိးဝဲဖဲကီၣ်သံဘီ (တံဘုၣ်) နှၣ်, ပုဂံတရူးဖိသုၣ်တဖှ်အုၣ်
စ့ၣ်ကီးအသးဒီးစံးဝဲ, မ့ၣ်လၢထံကျိ “ယးစံၣ်ကဲ” အစိးခံၣ်ယုၤလီၤလၢပုၤယး (Yang)
ဖိဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ပုဂံညီဖိအိၣ်တၢ်အလီၢ်အယိ, ပကိးထံကျိနှၣ်အမံၤလၢ “ယးစံၣ်”
အကျိ, ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ပုဂံညီထံကျိလီၤ. (ကွၢ်လံာ်အံၤအခိၣ်တီ ၂၅)

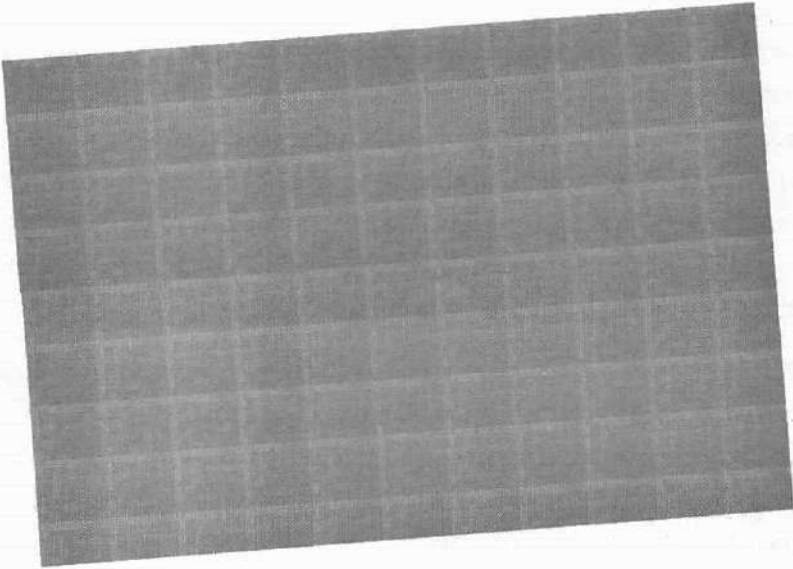
သရၣ်ယိဟၣ်-ဟဲကနံၣ် (RevJohnHckney) လၢအကွဲး “ပုဂံညီအဂ့ၢ်” (The
Karens) အပူၤနှၣ်, ဖဲအကွဲးဖျါပုဂံညီအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိအဂ့ၢ်နှၣ်စံးဝဲ, “ပုဂံညီ
တကလုာ်အံၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအခိၣ်ထံးနှၣ်, မ့ၢ်ဝဲဖဲကီၣ်အုၣ်အခါသးလီၤ. (တၢ်အံၤ
မ့ၢ်ဖဲအူကီၤအဲလ်တဲး, အိၣ်လၢမိၣ်ကိလံာ်အးအကလံာ်စိး မ့ၢ်နှၣ်လီၤ) ဒီးစံးကဒီးဝဲ,
“ပုဂံညီတကလုာ်အံၤဘၣ်ယးဒီး ပုဂံတူး ရဲနံၣ်အးအဋုၣ်အထၢ (Turanian family)
လီၤ. “ပုၤဖၢရၣ်ဖိကိးပုၤတၢ်ကံစတၣ်ဖိလၢ “တူရဲနံၣ်အး” လီၤ. ကီၢ်တၢ်ကံစတၣ်
အံၤအခါခဲအံၤတၢ်နီၤဖးအီၤခဲကီၢ်, တကီၢ်နှၣ်မ့ၢ်ဝဲ, “တၢ်ကံစတၣ်” ဒီးအဂၤတကီၢ်နှၣ်
မ့ၢ်ဝဲ, “တရူးတၢ်ကံစတၣ်” မ့တမ့ၢ်မ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ကံစတၣ်” လီၤ.

မၤကဒီးဖဲသရၣ်ဟဲကနံၣ်ကွဲးဖျါထီၣ်ပုဂံညီအတၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤထးခိၣ်အဂ့ၢ်နှၣ်
စံးဝဲ, (ပုဂံညီ စံးယဲၤဝဲ, တၢ်ဘၣ်ယးဒီးအခိၣ်ထံးဆဲးမဲးယုၤနှၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မ့ၢ် တၢ်တီ,
ဒီးတၢ်အဝဲအံၤနှၣ်မ့ၢ်ဝဲ, “ကီၤဘၣ်” အမဲးမ့ၢ်ပျီဖးဒိၣ်တဘုၣ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်တရူး
အကလံာ်စိးတခီနှၣ်ပနၣ်ကမၣ်အလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်, မ့ၢ်လၢတၢ်အုၣ်လိာ်ဆိးက့အိၣ်အါလၢ
ပုဂံတကလုာ်ဒီးတကလုာ်အဘၣ်စၢၤအယိ, ပုဂံညီတကလုာ်အံၤဘၣ်သးအလီၢ်လၢကီၢ်
အုၣ်အကလံာ်စိးဆူကလံာ်ထံးတခီ, ဒီးဘၣ်ခိၣ်ထံးဆဲးမဲးယုၤ, မဲးမ့ၢ်ပျီဖးဒိၣ်တဘုၣ်
လၢတၢ်သုၣ်ဒုသးဒုအပူၤဒီးနှၣ်လီၤအိၣ်ဖဲတရူးအကီၢ်အတၢ်ပၤခိၣ်အိၣ်ဒီးအစီၣ်ဒီးလၢပုၤ
ဝဲဒီးထံးခါနီၤခါ, နီၣ်ခါမံၤခါလၢဟ့သံကစဲၣ်တဖှ်လီၤအဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, ဖဲတရူးဖိဟဲနံၣ်လီၤ
သီဆူတရူးဖိဟဲနံၣ်လီၤသီဆူတရူးဖိဟဲနံၣ်လီၤသီဆူတရူးအကီၢ်ပုၤအခါနှၣ်, ထံၣ်ဘၣ်
ဝဲပုဂံလုာ်ဂၤအကလုာ်ကလုာ်လၢအဘၣ်ယးဒီးပုၤအူကြီအဲလ်တဲးအဋုၣ် (Ugro Altai
family) လၢအဟဲလီၤလၢကီၢ်အုၣ်မ့ၢ်နှၣ်တခီနှၣ်, အိၣ်ဟံးစၢၤလံးဝဲတရူးအကီၢ်နှၣ်
လီၤ. (အူကီၤအဲလ်တဲးအဋုၣ်, အထံအကီၢ်နှၣ်အိၣ်ဖဲကီၢ်မိၣ်ကိလံာ်အးဒီးကီၢ်ရူးရှၣ်အိၣ်
လၢကီၢ်အုၣ် “Russia in Asia” အပူၤလီၤတၢ်လီၢ်အဝဲအံၤဒီးတၢ်လီၢ်လၢအအိၣ်ဘူးဒီးအံၤ
ဆူကလံာ်ထံးမ့ၢ်နှၣ်တခီနှၣ်, မ့ၢ်ကီၢ်အုၣ်အခါသးလီၤ.)

ပုၤအကလုာ်ကလုာ်လၢအမ့ၢ်ပုၤအူကီၤအဲလ်တဲးအဋုၣ်တဖှ်အံၤဟဲစိၣ်ယုၣ်ဒီး
အလုာ်အလံာ်လၢအယိအလၢဆူတရူးအကီၢ်ဒ်ပုၤအုၣ်ကုဒ်အးဖိတဖှ်စိၣ်ယုၣ်ဒီးအလုာ်
အလံာ်အယိအလၢတဖှ်ဆူ ကီၢ်ဘၢဘူၤလိၣ်အသိးနှၣ်လီၤ. ပုၤအဋုၣ်အကလုာ်ကလုာ်
တဖှ်အံၤအမံၤမ့ၢ်ဝဲကွၢ်တီကွဲး, မံစိ, ပီဟၣ်, ကူစံ, ဒီးကုလီ (Ngu, Tok, Jang, Miso.
Paungher, Kusi and King.)

ပုဂံနွံန့ၣ်အံၤ၊ ပးကဲလိာ်အသးဒီးဒီးပုဂံဝဲၣ်အသးဒီးကမ့ၢ်ပုဂံဖိ၊ စံးယဲၤဝဲလၢသါဒီးပုဂံဝဲၣ်နွံဂၤ (ဒ်ပစံးတၢ်အသးကမ့ၢ်၊ နီၣ်ဘိကျိၣ်၊ နီၣ်ပဒဲး၊ နီၣ်ပအၣ်၊ စီၤပကူ၊ စီၤမိၤန့ၢ်ပုၤ၊ စီၤဝဲၤဝိၤ၊ ဒီးစီၤခွဲၣ်တဖၣ်) လၢဖဲအဝဲသ့ၣ်တချးလီၤဖးလိာ်အသးဒီးဘၣ်န့ၣ်၊ အမိၢ်အတၢ်ကျိၣ်သ့ၣ်ဖးထံတၢ်မ့တမ့ၢ်သပၤပၤဟၢတဖျၢၣ်နွံခီၣ်ဒီးဟ့ၣ်လီၤဝဲတဂၤတခီဝံၤဒီးစံးအိၤ၊ တုၤမ့ၢ်သုလီၤဖးလိာ်သုသးလံးဒီး၊ ဖဲသုထံၣ်လိာ်က့ၤကဒီးသုသးဒီးသုထံၣ်က့ၤထံတၢ်မ့တမ့ၢ်သပၤပၤဟၢအခီနွံခီ၊ တခီဒီးတခီလၢအလီၢ်ဒီးမ့ၢ်ကဲထီၣ်က့ၤထံတၢ်မ့တမ့ၢ်သပၤပၤဟၢမ့ၢ်မ့ၢ်နီၣ်နီၣ်ဒ်လၢအခီၣ်ထံးအသးန့ၣ်၊ သုကကဲထီၣ်ဘၣ်ပုၤကလုာ်ဖးဒိၣ်တကလုာ်လီၤ။ ဒ်ပစံးတၢ်အသးပုၤဒီးပုဂံဝဲၣ်နွံဂၤအံၤ၊ လီၤဖးဝံၤအလီၢ်ခံး၊ ကထံၣ်လိာ်က့ၤကဒီးအသးဒီး၊ ကဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၤအထံအကီၢ်အလိၣ်အပၤလီၤ။ လၢအခီၣ်ထံးပုၤတရးဖိတဖၣ်ကိးပုၤတဖၣ်အံၤလၢ “ပံဆံ” (Ping Sing) လၢခံကိးက့ၤဝဲလၢ “တခွံၣ်” (Tchien) လၢပယီၤဖိကိး “ကယံာ်” ဒီးပုၤအဲကလံးဖိကိး “ကရဲ” (Karen) န့ၣ်လီၤ။ ပုၤကူစံးအန့ၣ်ဟဲတုၤဒီးန့ၣ်လီၤဆူတရးကီၢ်ဖဲတချးခရံၣ်အနံၣ်၂၀၀၀ အခီၣ်ထံးန့ၣ်လီၤ။ “တချးခရံၣ်အနံၣ်၂၀၀၀ အခီၣ်ထံးစံးတၢ်န့ၣ်ကမ့ၢ်ဖဲချးန့ၣ် ၁၃၈၅ နံၣ်အကတီၢ်ဖဲပုၤကညီဟးထီၣ်လၢကီၢ်သံဘိဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ယူနါန့ၣ်လီၤ။” ဒီးအစကီၢ်ကူစံးန့ၣ်ကဲပုၤ သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢတၢ်ဖိလၢတရးအနါပုၤစီၤပုၤန့ၣ်လီၤ။ ဒ်သရၣ်ဟဲကနံၣ်အုၣ်အသးအသးန့ၣ်၊ မံးစထၢၣ်-လီၤကဲၤ-အုၣ်စ့ၢ်ကိးအသးလၢပုၤကညီအက့ၢ်အဂီၤန့ၣ်၊ လီၤကဲၤဒီးပုၤတူးရဲနံးဖိဒီးမိၣ်ကိလံးအးဖိလီၤ။ (ကွၢ်လံာ်ပုၤကညီလၢဝုၢ်ထူအပုၤ၊ ကဘျးပၤ၉၄. The Karen of the Golden Chersonese, page 94 by Lt. Col. Mac Mahon.)

ထိုအုပ်အသားလှာအဘဉ်သားဒီးပုဒီပုဒ်ဝံင်နွံဂၤ, မ့တမ့ၢ်ပုဒ်နွံဂၤလၢအပးကဲလိာ်အသား
ဒ်ဒီပုဒ်ဝံင်အသီးန့ၣ်စံးဝဲဒ်အပျါလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.-

၁. မိၢ်တူၢ်လၢပျၢလီၤနွံဒီ,
ပၢ်ကီၤလၢပျၢလီၤနွံဒီ,
လီၤလၢနီၢ်ဘိကျိၣ်တဒီ,
လီၤလၢစိၤပကူတနီၤ,
လီၤဖးယုၢ်ဟဲဝဲကလီၤ,
ကီၢ်တမ့ၢ်ယုၢ်ထီၣ်ယုၢ်လီၤ.

၄. မိၢ်ဖိလၢပျၢအိၣ်နွံဂၤ,
ပၢ်ဖိလၢပျၢအိၣ်နွံဂၤ,
ထံတမ့ၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖး,
ကီၢ်တမ့ၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖး,
ထီၣ်က့ၤတဲာ်က့ၤထံတၢ်ဒီ,
နွံဒီဝဋ္ဋးတဒီဒီ.

၂. လၢပျၢမိၢ်ဖိတခူၣ်ဃီ,
လၢပျၢပၢ်ဖိတခူၣ်ဃီ,
လီၤလၢနီၢ်ပခဲးတခူၣ်,
လီၤလၢမိၢ်န့ၢ်ပုၤတခူၣ်,
လၢပျၢမ့ၢ်ဒီးပုၤမိၢ်ဖိဖး,
အိၣ်ဂုၤဂီၤလၢအံၤလၢဘး,

၅. မိၢ်တူၢ်လၢပျၢအိၣ်နွံဒီ,
ပၢ်ကီၤလၢပျၢအိၣ်နွံဒီ,
လီၤလၢပျိၢ်လၢစိၤတနီၤ,
လီၤလၢစိၤလၢပျိၢ်တနီၤ,
ထီၣ်က့ၤတဲာ်က့ၤပၤဟၢဒီ,
နွံဒီဝဋ္ဋးတဒီဒီ,

၃. မိၢ်စၢၤလၢပျၢတထာဃီ,
ပၢ်စၢၤလၢပျၢတထာဃီ,
လီၤလၢနီၢ်ပအံၤတထာ,
လီၤလၢခဲၣ်,ဂုၤဝီၤခဲၣ်ထာ,
ဝဲကလီၤယုၢ်ဟဲလီၤဖး,
ကီၢ်ဟးဂီၤလီၤမုၢ်လီၤဖး,

၆. လၢပျၢပနွံဂၤနွံဒီ,
နွံဂၤနွံဒီန့ၣ်ဃီ,
ထီၣ်က့ၤတဲာ်က့ၤထံတၢ်ဒီ,
ထီၣ်က့ၤတဲာ်က့ၤပၤဟၢဒီ,
ထီၣ်က့ၤအဆၢမ့ၢ်ဘၣ်လဲ,
ပနွံဒီဒ်ချၢၣ်ထီၣ်ဘဲ.

ဒ်သရၣ်ဟဲကနံၣ်အုပ်အသားလၢပုၤကညီလီၤစၢၤလၢတိး (Tok) အန့ၣ်အသိးန့ၣ်, ပ
ရိၣ်ဖဲဆၢၣ်-ဒံလၢကီၢ်ပရံ (Prufessor,De,Lacouperie) အုပ်စ့ၢ်ကိးအသားလၢပုၤကညီ
တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. စၢၤလၢပုၤတဲးမ့ၢ်တမ့ၢ်ပုၤတိးဖိ (Tkor, Tok) အန့ၣ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်
အုၣ်အခၢၣ်သးလၢ. (ကွၢ်လံာ်ပုၤကညီလၢကီၢ်ပယီၤပုၤလၢအဘဉ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢသရၣ်
မၤၤရၢၣ်-ကဘျးပၤ ၁၄. The Karen people of Burma by Rev.H.I . Marshall
M.A.,page 14)

တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤဃီလၢသရၣ်ယီၤဟၣ်-ဟဲကနံၣ်အုပ်အသားလၢပုၤကညီအိၣ်လၢကီၢ်မိၣ်
ကိလံအၣ်, လၢအအိၣ်လၢကီၢ်အုၣ်အခၢၣ်သးဖဲအူကြီၤအဲလံတဲးအိၣ်လၢ (ကီၢ်ရူးရၢၣ်
အိၣ်လၢကီၢ်အုၣ်အပူၤ Russia in Asia) ဒီးသးလီၤအသားတုၤလၢတရူးအကီၢ်န့ၣ်,

သရၣ်စီၤဖိထူအိၣ်လၢမုၢ်နီၢ်, ကွဲးတၢ်ဘၣ်ယးပုၤကညီအဂ့ၢ်လၢပုၤပညီရံၢ်ခိးဒၢ်-အဘၣ် ၄-၁၉၃၁ နံၣ် အပူၤ, လၢအမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤယီၤဒ်အဟဲလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.-

“ဖဲ ၁၉၃၀ နံၣ်လၢဒံၤစ့ဘၣ်အပူၤအံၤယထံၣ်လိာ်ယသးလၢပုၤဖၢရှၣ်ဖိတဂၤ, အဝဲမ့ၢ် အပျဲၢ်အဘီၣ်တဂၤလီၤ. အိၣ်ဖဲတီၣ်က့ၢ်အဝဲပူၤအံၤလီၤ. အဝဲတဲယၤ, သါဆိကမိၣ်လၢပုၤ ကညီကယုၣ်တကလုာ်အံၤမ့ၢ်ပုၤအိၣ်လၢကီၢ်ဖၢရှၣ်အပူၤဒီးဟဲက့ၤဆူကီၢ်တရူးအပူၤ ဝံၤဒီးလီၤက့ၤဆူကီၢ်လၢပအိၣ်အပူၤခဲ အံၤလီၤ. တၢ်လၢအဒုးဆိကမိၣ်သါန့ၣ်မ့ၢ်အမံၤ တဖျၢၣ်ဒီးအကူအသိးလီၤ. ပုၤပယီၤဖိ ကိးပုၤ ကညီ လၢကယုၣ်လီၤ.မံၤတဖျၢၣ်အံၤသါဆိ ကမိၣ်လၢကမ့ၢ်တဖျၢၣ်ယီၤဒီးသါပုၤကလုာ် အမံၤလီၤ. သါပုၤကလုာ်န့ၣ်ကိးလီၤအမံၤလၢ (ကီၢ်ယနံ) လီၤ. ခဲအံၤကီၢ်ဖၢရှၣ်အပူၤန့ၣ်ပုၤလၢအပၢထံအိၣ်ကီၢ် န့ၣ်မ့ၢ်ပုၤကံၣ်ယၣ်ဖိလီၤ. ပုၤကံၣ်ယၣ်ဖိအံၤအိၣ်ဆိးလၢကီၢ်ဖၢရှၣ်အပူၤတကးဘၣ်, လၢရူးရှၣ်အတၢ်ပၢအပူၤန့ၣ်အိၣ် အါမးလီၤ. ထဲန့ၣ်တကးဘၣ်, လၢကီၢ်တရူးအပူၤန့ၣ်ပုၤကံၣ်ယၣ်ဖိအိၣ်အါမးလီၤ. တဘျီ သါဝဲတဂၤလဲၤဆူကီၢ်တရူးအပူၤဖဲကီၢ်တံၤဘၣ်အကလံာ်စိးထံၣ်လိာ်ဘၣ်အသးဒီးပုၤကံၣ် ယၣ်ဖိတဖၣ်ဒီးဒူးထံၣ်ဒူးလၢဝဲဒီးထံၣ်န့ၣ်လဲၤပုၤဖဲန့ၣ်တဖၣ်ဟဲလၢကီၢ်ဖၢရှၣ်အပူၤတခီလီၤ. -မၤကဒီးအကျိၣ်တခီ, ယသံကွၢ်သံဒီးဒီးတလီၤပလိာ်အသးဒီးပုၤကညီအကျိၣ်နီတဂၤ ဘၣ်. မ့ၢ်အကူအသိး, အထူသနူန့ၣ်လီၤကံၣ်လိာ်အသးဖးဒိၣ်ညါလီၤ.

သုတံၤသကိး, - ဖိထူ, မုၢ်နီၢ်.”

ဒ်ဒီးကထၢၣ်-ပီတၢၣ်-စမံး (Dr.PorterSmith) ဒီးသရၣ်ယီၤဟၣ် - ဟဲက နံၣ် (Rev.John,Hckney) အုၣ်အသးလၢပုၤကညီန့ၣ်လီၤဆူဆဲးခူၤအးဒီးကွံၣ်ခို အ ပူၤဒီးအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဖဲတၢ်လီၢ်တဖၣ်အံၤအသိးန့ၣ်တီၣ်စံာ်ခိၣ်အုၣ်စ့ၢ်ကိးအသးလၢပုၤ ကညီတဖၣ်အိၣ်ဖဲကွံၣ်ခို လီၤ. (ကွၢ်, တီၣ်စံာ်ခိၣ်အလံာ်စိးပျၢဘၣ်ယးဒီးဝုၢ်ပကၣ် -ကဘျးပၤ ၂၈. (ArcheologicalNoteson,Pagan,1926,pge,28.) အခါခဲအံၤဆဲး ခူၤအးမ့ၢ်ဂ့ၢ်, ကွံၣ်ခိုမ့ၢ်ဂ့ၢ်အိၣ်လၢကီၢ်ယုၣ်နါအပူၤဒီးမ့ၢ်ကီၢ်တဘၣ်ယီၤလီၤ. ပရိၣ်ဖဲး ဆၢၣ်-တပယုၣ်-အံၣ်-ဆူတဟံ (Professor,W.E.Soothill) အုၣ်အသးဒီးစးဝဲ, “တရူးအကီၢ်တဘၣ်အံၤ, တရူးပုၤတရူးဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤအိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်, မ့ၢ်ကီၢ်လၢအ အိၣ်ကလီတဘၣ်လၢပုၤတအိၣ်ဒီးဘၣ်လၢအပူၤဘၣ်. နၢသက့ၤကီၢ်ဖိကီၢ်ဆၢၣ်လၢအ အိၣ်ဝဲးတရံး, ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ကီၢ်မိၣ်ကိလံအၣ်, ကီၢ်မဲခူၤရဲအၣ်, ကီၢ်တံဘၣ်တဖၣ် န့ၣ်ပုၤကလုာ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ် (လၢအကျါကမ့ၢ်ပုၤကညီဖိတကလုာ်) ဟဲက့ၤလီၤအိၣ် ဟံစၢၤတၢ်လဲဝဲလၢညါ, ဒီးပုၤတရူးဖိတဖၣ်အံၤ, မ့ၢ်ဝဲပုၤလၢအဟဲက့ၤအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢတရူး အကီၢ်ပူၤအံၤ, လၢခဲကတၢ်တဖုလီၤ. ဒီးပုၤတကလုာ်ဒီးတကလုာ်န့ၣ်အိၣ်ဒၣ်ဝဲဒီးအပူၤသ့ၣ် ကုသးပုၢ်, အခိၣ်အနါလၢအတၢ်ကပၢကဆုၢ်အီၤစုာ်စုာ်လီၤ. တၢ်မၤအသးလၢတဘျီန့ၣ် ပုၤတရူးဖိအခိၣ်အနါတဂၤဟံစိဟံကမီၤ, ဟံဒိၣ်ဟံထီအသးလၢပုၤကလုာ်အဂၤသ့ၣ်

တမ့ာ်ဘဉ်ယူနါဖူဘဉ်, အဝဲာ်ခိဉ်မ့ာ်ဝဲ “ကူးဆံ” “Jaci” မ့တမ့ာ် “ယါခွံဉ်” “Yachi” လါအမ့ာ်ဝဲာ် “တါလံဖူ” ဝဲာ်ခိဉ်ခံဖျါဉ်တဖျါဉ်လါကီာ်ယူနါအပူါလီါ. (ဒံပစံးတံာ်အသိး ပုဂံညီအဝဲာ်ခိဉ် “ယါခွံဉ်” န့ဉ်မ့ာ်ခဲအံါ “ဝဲာ်တါလံဖူ” န့ဉ်လီါ.) မံးစထာဉ်-ဖံဉ်-မဉ် တံနံ (P.Mrtini) စံးဝဲလါဝဲာ်အဝဲအံါစီါပဖိတဂါတုထီဉ်ဒီးယုာ်ဝဲအမံါလါ “ယံါခူါ” “Ye,chu” ဒီးစီါပဖိတဂါလါခံတဖဉ်ယုာ်ဝဲအမံါလါ “ယါအိခူါ” “Yo Chew” လီါ. မ့မ့ာ်ဝဲာ်အမံါ “တါလံ” န့ဉ်မ့ာ်စီါပဖိတဂါဘျဲခနံအနုဉ်အစါတဖဉ်ယုာ်နါကိးနါဝဲလီါ. (ကွါမါကိပိလိဉ်အလံာ်တံာ်လဲါတံာ်ကုတဘဉ်ဃီါပယါထီဉ်လါအဖိ ခိဉ်- ကဘျဲးပါ ၂၄၄-တံာ်ကွဲးနီဉ်၃)

တုါမ့ာ်ပကွါ, ဒီးကထာဉ်ပိတဉ်-စမံး, သရဉ်ယါဟဉ်ဖဲကနံဉ်, တီဉ်စံဉ်ခိဉ်, ပရိဉ် ဖဲးဆာဉ်-ယါဟဉ်-မ့စဖဲဒီးမံးစထာဉ်-ဖံဉ်, မဉ်တံနံသ့ဉ်တဖဉ်အတံာ်အုဉ်အသးလါ အဖျါလါအဖိခိဉ်တဖဉ်အံါအသိးန့ဉ်, ဖျါဝဲလါပုဂံညီအိဉ်လါတရူးအကီာ်ပူါန့ဉ်မ့ာ်ပုါ အကလုာ်ကလုာ်ဒီးလါအကျါန့ဉ်မ့ာ်စ့ာ်ကိးဝဲပုဂံညီဖိတကလုာ်လီါ.

တံာ်အုဉ်အသးလါပုဂံညီမ့ာ်ပုါစ့ါဘံါအနုဉ်တနုဉ်, လီါစါလါစါရုဉ်, ဒီးဟးထီဉ် လါဘါဘူါလိဉ်, သုးအသးတတီါဘဉ်တတီါဒီးတုါလီါလါကီာ်ပယါအပူါန့ဉ်ဖျါဝဲဒ် အဖိလံာ်အံါအသိးလီါ. -

ဒံပုါစ့ါတြါဖိကိးအကစါလါအဘါဝဲတဂါလါ “ကွါဟိဝါ” မ့တမ့ာ် “ကွါ” မ့တမ့ာ် “ယွါ” အသိးန့ဉ်, ပုဂံညီကိးစ့ာ်ကိးဝဲအကစါလါအဘါဝဲတဂါန့ဉ်လါ “ယွါ” လီါ. တံာ်အုဉ်အသးမ့ာ်ဒ်အဖိလံာ်အံါအသိးလီါ.

“ဟဉ်လံလူအါ” (လိဉ် ၁၉း၁ ဒီး၁၆) “ဟဉ်လံလူအါ” န့ဉ်မ့ာ်ပုါဟံးလုဉ်လါအလီါ စါလါစ့ါတြါ “ဟဉ်လံလူကွါ” “စံးထီဉ်ပတါယွါတက့ါ” “ကွါ” မ့ာ်တံာ်ကတိါအဖုဉ် တဘီလါတံာ်ကတိါ “ယတိဝါ” မ့တမ့ာ်ဘဉ်ဂုါဒိဉ်တက့ါလါ “ယွါ” တဘီအလီါလီါ. “ဟဉ်လံလူကွါ” န့ဉ်တံာ်ထုးထီဉ်ညီနါအခိပညီလါ “စံးထီဉ်ပတြါယွါတက့ါ.” (ဘဉ်တံာ်ထုးထီဉ်အီါလါ “လံာ်ခရံဉ်ဖိအတံာ်ကူဉ်သ့ခိးတံာ်” ဖဲလါယနူါအါရံါ၁၆သီ, ၁၉၃၇နံဉ်, ကတြါ ၃၉, အဘဉ် ၂၀ အပူါန့ဉ်လီါ.)

ပုါစ့ါတြါအခူဉ်လါကီာ်စံာ်ပူါ,

ဝဲာ်လိဒိဉ်, လါစုးပတုဘာဉ်၁၈သီ, ဒံဝဲာ်ဝဲရံးစံးတံးပူါအတံာ်ပရါတဘဉ်စံးဝဲအသိး, ပုါယူါဖိ, ပုါစ့ါဘံါအနုဉ်ဘဉ်တံာ်ထံဉ်နါအီါလါကီာ်စံာ်အခါဉ်သးအပူါလီါ. အဝဲသ့ဉ် အတံာ်သုးလီါ. အသး (အတံာ်နုဉ်လီါ) ဖဲန့ဉ်န့ဉ်, တချူးလါအံဉ်စရလးအလိဉ်

အပာတဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဒဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပျာတဖၣ်အံၤပာ်းန့ၣ်မၤဒီးပျာစံာ်ဖိအလုာ်အလံာ်, ဘၣ်ဆၣ်ပးကဲအကလုာ်ဒၣ်ဝဲ, အတံာ်ယံာ်တံာ်လၢ, တံာ်စိးတံာ်ဆၣ်ဒီးကတိၤလီၤဆိတကလုာ် ဒၣ်ဝဲလီၤ. (ဘၣ်တံာ်ထုးထီၣ်အီၤလၢဝဲတကူၣ်က့ၣ်စဲး, လၢအီၤကူးၣ်၃၀သီ, ၁၉၂၀ နံာ် အပူၤလီၤ.)

တံာ်အုၣ်အသးအဂၢတမံၤန့ၣ်မ့ၢ်တံာ်သန့ပသးလၢတံာ်ဒဲးသိးလိာ်အသးတဖၣ်ဒဲးအဖီလၢ အံၤအသိးလီၤ.

၁. ပျာစုၤတြီၤဖိအလုာ်အလံာ်ဘၣ်ယးဒီးတံာ်လုာ်တံာ်ဟံာ်န့ၣ်ဒဲးသိးဒီးပျာကညီအတံာ်လုာ် တံာ်ဟံာ်.

၂. ပျာစုၤဘံာ်ဖိအတံာ်ကူတံာ်သိးလၢအမ့ၢ်ဆုဖျီၣ်ဖးဒိၣ်ဖးထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ကံာ်လိာ်အသး ဒီးပျာကညီ အဆုပျီၣ်ဆုဖျီၣ်တဖၣ်.

၃. ပျာကညီဒီးပျာစုၤတြီၤဖိအိၣ်ဒီးအတံာ်စံာ်စိးတဲာ်စိးဒီးတံာ်စံး

၂၈. ပျာကညီန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤအခိၣ်ထံးတဘျီ

ဖဲချ့န့. ၁၁၃၄ ဒီးချ့န့. ၁၁၂၂ နံာ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်, တရူးအစီၤပၤအမံၤမ့ၢ်ခွီစံာ် (Chwa Hsin) ပၤတံာ်လၢတရူးအကီၢ်ပူၤလီၤ. စီၤပၤတဂၤအံၤမ့ၢ်လၢတံာ်သိၣ်တံာ်သီတအိၣ် ဘၣ်လၢအသးကံာ်ပူၤအယီ, ဖဲအပၤတံာ်အခါန့ၣ်မၤတရီတပၤ, မၤနးမၤဖျီၣ်ပျာထံဖိကီၢ်ဖိ နးနးကလံာ်လီၤ. ပျာထံဖိကီၢ်ဖိလၢအအိၣ်လၢအကီၢ်ကပိာ်ကပၤဝဲးတရံးတဖၣ်န့ၣ်ဆိၣ် တံာ်ဝဲ, မ့တမ့ၢ်နီၣ်ထီၣ်ကွံာ်ဝဲ, မ့တမ့ၢ်ဒုးကဲထီၣ်ဝဲလၢအထံဖိကီၢ်ဖိလီၤ. (ကွၢ်ပရိၣ်ဖဲးဆၢၣ် -တပယုၣ်-အံာ်-ဆူတဟံ-အလံာ်တရူးကီၢ်အတံာ်စံာ်စိးတဲာ်စိး ၁၉၂၉-ကဘျးပၤ ၈ ဒီး ၉ ဒီးကွၢ်စုာ်ကီးတရူးအလံာ်စံာ်စိးတဲာ်စိးကတြီၤ ၁-၁၈၃၄- လၢအဘၣ်တံာ်ကွဲးအီၤလၢ သရၣ်-ခ့ၣ်-ကးစလးဖး-ကဘျးပၤ၁၆၂-၁၆၆) History of China 1929-pages 8 and 9 by Professor W.E. Soothill and also Sketch of China History Ancient and ModernetcVolume1 1 934,Pages162166 By Rev.Charles Gutzlaff.)

မ့ၢ်လၢစီၤပၤတဂၤအံၤအတံာ်ပၤမ့ၢ်တံာ်ကီၢ်တံာ်ဂီၤနးနးကလံာ်လၢထံဖိကီၢ်ဖိအယီပျာကညီ ဖိအဒုၣ်အထာတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢတရူးအကီၢ်ဝဲးတရံးဒီးလၢအအိၣ်လၢတရူးအကီၢ်ပူၤတ နီၤနီၤန့ၣ်, တံာ်နာ်ဝဲလၢ, ဒဲပျာကလုာ်ဂၤအသိး, အိၣ်ဝဲတကဲလၢအယီ, ဖဲချ့န့. ၁၁၂၈ နံာ်န့ၣ်သးလီၤအသးဆူတရူးကီၢ်အကလံာ်ထံးဒီးကလံာ်ထံးမ့ၢ်န့ၣ်တခီဒီးန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်အ သီတဘျီ, လၢခဲအံၤပကိးလၢကီၢ်တီကံ, ကီၢ်ယုၣ်တရၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤဖဲချ့န့. ၁၁၂၅ နံာ် န့ၣ်လီၤ. ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးအလီၢ်မ့ၢ်ဝဲဒဲးအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

ဝီလာပိုာ်အစကီာ်အိာ်ဝဲတဖျာာ်, လာအအိာ်လာပျာာ်ကျိအထာ်န့ာ်လာဝုာ်, ဧီးကိးဝဲဝုာ်န့ာ် အမံာ်လာ “ပိုာ်ဝုာ်” လီာ်. ဧ်န့ာ်အသိးဝုာ်တဝုာ်အံာ်တံာ်ကိးလီာ်တဲာ်အမံာ်လာပိုာ် “Prome” လီာ်. ပုာ်စူးတကီာ်ဖိးပုာ်ရျာာ်ခါာ်ဖိတဖျာာ်ကိးတံာ် ကတိာ် “ပိုာ်” တထံတဆးတပံာ်တကျါ အယိ, ကိးဝဲလာ “ပရိာ်” လီာ်. ဧ်န့ာ်အသိး တလာပယီာ်တဖျာာ်ကိးဝဲ “ပိုာ်” န့ာ် တပံာ် တကျါတထံတဆးအယိကိးဝဲလာ “ပျာာ်” လီာ်. ပုာ်အဲကလံးဖိတဖျာာ်ကိးထွဲဝဲပုာ်စူးတကီာ် ဧီးရျာာ်ခါာ်ဖိအတံာ်ကိးလာ “ပရိာ်” (Prome) လီာ်.

လာစိုာ်အန့ာ်အထာ်အကျါတနီာ်န့ာ်အိာ်ဖဲပျာာ်ထံကျိအထာ်, အဂါတနီာ်ယာ်တရံး အသးဆူမုာ်န့ာ်တခီဧီးလဲာ်ဝဲတုာ်ဒော်လဲာ်ဖဲတံာ်လီာ်လာခဲအံာ်ပကိးလာရျာာ်ခါာ်အကီာ်ဧီး ဘိုထီာ်အန့ာ်အသဝီအန့ာ်အဝုာ်တဖျာာ်ဧီးကိးဝုာ်န့ာ်အမံာ်လာ “စိုာ်ဝုာ်” လီာ်. ဝုာ်တဖျာာ် အံာ်ခဲအံာ်တံာ်ကိးလာ “စာ်တွဲာ်” မုတမုာ် “သာ်တွဲာ်” လီာ်. ပုာ်စူးတကီာ်ဧီးရျာာ်ခါာ်ဖိ တဖျာာ်ကိးဝဲ “စီာ်ဝါ” တပံာ်တကျါတထံတဆးအယိ, ကိးဝဲလာ “စာ်တွဲာ်” လီာ်. ပုာ် အဲကလံးဖိကိးထွဲပုာ်စူးတကီာ်ဧီးရျာာ်ခါာ်ဖိအတံာ်ကိးဧီးကွဲးဝဲလာ “စာ်တွဲာ်” (Sandway) လီာ်ဧ်ပစံးတံာ်အသိး, (San) မုတမုာ် (Sand) န့ာ်မုာ် “စိုာ်” ဧီး (dway) မုတမုာ် (way) န့ာ် မုာ် “ဝုာ်” လီာ်. တလာ, ပယီာ်, ဧီးရျာာ်ခါာ်သ့ာ်တဖျာာ်ကိးတံာ်ကတိာ် “စ” တဖျာာ်လာ “သ” လီာ်. ကွဲာ်အခီ “စာ်တွဲာ်” န့ာ်ကိးဝဲလာ “သာ်တွဲာ်” “တနံစာ်ယံာ်” န့ာ်ကိးဝဲ လာ “တနံသာ်ယံာ်”, “စာ်လွံာ်” န့ာ်ကိးဝဲလာ “သာ်လွံာ်”, ဧီး “စံပီ” န့ာ်ကိးဝဲလာ “သာ်ဘီ” လီာ်. ပမုာ်ကွဲာ်လာအဲကလံးအတံာ်ကွဲးတခီန့ာ်ပျါဂုာ်တဖဲးလီာ်. ဧ်ပစံးတံာ်အသိး, Thandway န့ာ်ကွဲးဝဲလာ Sandway, Taninthari, န့ာ်ကွဲးဝဲလာ Tanasserim, Thanlwin, Myit န့ာ်ကွဲးဝဲလာ Sanlween River, ဧီး Thepaw န့ာ်ကွဲးဝဲလာ Hsipaw လီာ်. စိုာ်ဝုာ်အံာ်, မုာ်စိုာ်ဧီးခိုလာအမုာ်ပုာ်စိုာ်အန့ာ်အထာ်အကျါတန့ာ်ဟံာ်ဖိုာ်အသးဧီးဘိုထီာ်သကိးဝဲဒော်လီာ်. အခါခဲအံာ်ပုာ်ကညီစိုာ်ဧီးခိုဖိအိာ်တုာ်လာရျာာ်ခါာ်ရိမးကစာ်ကျါဂီာ်မုာ်လီာ်တနီာ်နီာ်ကဲထီာ် ကုာ်လာရျာာ်ခါာ်ဧီးပယီာ်ဖိဒော်လဲာ်လီာ်. မးနါယာ်စဝံာ်အုာ်စုာ်ကိးအသးလာပျာာ်ဝုာ် (ပိုာ်ဝုာ်) ဧီးပျာာ်ထံကျိအမုာ်န့ာ်တကပာ်န့ာ်ကယဲာ်မုာ်ပုာ်အိာ်တဖျာာ်မုာ်ပုာ်ကညီ (ကါယာ်) လီာ်.

ကခံာ်ဧီးခိုလာအမုာ်စိုာ်အန့ာ်အထာ်တဖျာာ်ဟးထီာ်လာကီာ်ယူနါဧီးပိာ်လီာ်ဝဲထံကျိတ ဝဲာ်လာအမုာ် ယဲဝါကျိအန့ာ်လာမုာ်ထီာ်တကပာ်တဖျာာ်ဧီးန့ာ်လီာ်အိာ်ဝဲဖဲတံာ်လီာ်ခဲအံာ်, တမိာ်, ကသာ်, မုးကွံာ်နါ, ဧီးပူတါအိာ်ခံာ်စဲးတြီးတဖျာာ်အပူလီာ်. ကခံာ်ဖိတဖျာာ်န့ာ်အိာ်တုာ်ဧီးဝဲဖဲ တံာ်လီာ်လာအန့ာ်လီာ်ဆဲာ်အလီာ်န့ာ်တုာ်မုာ်မဆါတနံာ်အံာ်လီာ်. ဧီးအိာ်စုာ်ကိးလာယီာ်အကီာ် ထးခိတခိာ်တဆးဧီးလာကီာ်ယူနါအပူတခိာ်တဆးလီာ်.

ပုာ်ခိုဖိတဖျာာ်ပိာ်လီာ်ဝဲခွဲာ်ထံကျိဧီးအိာ်ဝဲဆိးဝဲလာခွဲာ်ထံကျိအတံာ်ပာ်ခိာ်ဧီးသုး လီာ်အသးတတီာ်ဘာ်တတီာ်ဧီးတုာ်လီာ်ဒော်လဲာ်လာရျာာ်ခါာ်ကီာ်လီာ်. မုာ်မဆါတနံာ်အံာ်န့ာ် ပုာ်ခိုဖိတဖျာာ်အိာ်ဧီးဒော်လဲာ်လာကလံးထံးတခီ, စးထီာ်လာရျာာ်ခါာ်ကစာ်ရိမးဧီးတုာ်ထီာ်

လီ၊ တလၢပယီတဖၣ်ကိးဝဲစိုၣ်တထံတဆးတပံၣ်တကျါအယိစိုၣ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢ (ဆ့ၣ်) လီ၊ အနီၣ်နီၣ်တခိမ့ၣ်စိုၣ်လီ၊ စိုၣ်ဝဲအံၤအိၣ်လၢတီအူအကလံၤစိးတခိလီ၊

ဘဲတဖၣ်ပၣ်လီအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤဖဲနီၣ်ပွဲၤကျါအဖိခိၣ်ဒီးအဝုၣ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢနီၣ် ပွဲၤဝုၣ်လီ၊ နီၣ်ပွဲၤဝုၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢတီအူအကလံၤစိးမ့ၣ်ထီၣ်တခိဒီးဝုၣ်န့ၣ်ခဲအံၤတအိၣ်လၢ ဘၣ်၊ နၢသက့ဘဲအန့ၣ်အထၢတဖၣ်အိၣ်ဒီးဖဲတၢ်လီၤန့ၣ်အါသဝီလီ၊ နီၣ်ပွဲၤဝုၣ်အံၤတလၢ ပယီကိးဝဲတထံတဆးတပံၣ်တ ကျါအယိကိးဝဲနီၣ်ပွဲၤလၢနီၣ်ပွဲၤ (နောၣ်ပြောၣ်ဒီး) လီ၊ ခဲအံၤ ဘဲအန့ၣ်အထၢလၢအအိၣ်လၢကိးအူး၊ ကါနံၣ်ဒီးခဲဖျၢၣ်ဒီးတီအူအဝုၣ်ကပိၣ်ကပၤတဖၣ်န့ၣ် မ့ၣ်ပှၤဟးထီၣ်လၢနီၣ်ပွဲၤဝုၣ်တဖၣ်လီ၊

ပိုၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပၣ်လီအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤဖဲခဲအံၤဝုၣ်တီအူအကလံၤထံးတခိဒီးတၢ် လီၤန့ၣ်ခဲအံၤတၢ်ကိးလီၤတၢ်ဒီးဝဲလၢပိုၣ်ဝုၣ် (ပျၢၣ်=Pyu) တုၤမ့ၣ်မဆါတနံၤအံၤလီ၊ ပယီ တလၢတဖၣ်ကိးပိုၣ်တထံတဆးဘၣ်အယိ၊ ကိးဝဲလၢဖျၢၣ်လီ၊ အနီၣ်နီၣ်တခိမ့ၣ်ပိုၣ်လီ၊ ပိုၣ်ဝုၣ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးတုၤခဲအံၤနၢသက့၊ ပှၤဝုၣ်ဖိတဖၣ်မ့ၣ်ပှၤအကလုၣ်ကလုၣ်လီ၊

ပိုၣ်ဒီးစိုၣ်အဂၤတနီၤ၊ လၢအကျါန့ၣ်အါတက့ၢ်ပိုၣ် (တအိၣ်သ့ၣ်=တီသ့) အန့ၣ်တန့ၣ်န့ၣ် ပိၣ်လီထံကျိပရဲလိာ်အတၢ်ပၤခိၣ်ဒီးပၣ်လီအတၢ်ပၤခိၣ်ဒီးပၣ်လီအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအ လီၤဖဲဆိတံၤ (ရှၢၣ်က့ၣ်) တနီၤဒီးအဂၤတဖၣ်သုးလီၤကဒီးအသးဆူကလံၤထံးတခိဒီးပၣ် လီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤဖဲဝုၣ်လၢလၢဒီးန့ၣ်သတုၣ်န့ၣ်မ့ၣ်ပိုၣ် (တအိၣ်သ့ၣ်=တီသ့) အဝုၣ် ခိၣ်ဖးဒိၣ်တဖျၢၣ်လီ၊ မ့ၣ်မဆါတနံၤအံၤပထံၣ်ဘၣ်စိုၣ်၊ ပိုၣ်ဒီးပိုၣ် (တအိၣ်သ့ၣ်=တီသ့) အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢသထုၣ်ဒံးစကြီးအပူၤလီ၊

လၢတလၢအယၣ်စဝံၣ်အလီၤလံၤတနီၤနီၤအပူၤန့ၣ်၊ အုၣ်အသးလၢပှၤလၢအန့ၣ်လီၤ ဆိကတၢ်လၢကီၢ်ပယီအပူၤန့ၣ်မ့ၣ်ဝဲယိ (က့ၣ်တၢ်) ဒီးမိၢ်ထံးတဖၣ်လီ၊ ကွၢ်စ့ၢ်ကိး အူစိကယုၣ်ယုၣ်စဝံၣ်ကဘျးပၤ ၉၆ တက့ၢ်စံးဝဲဒၣ်ဒံးအံၤ၊-

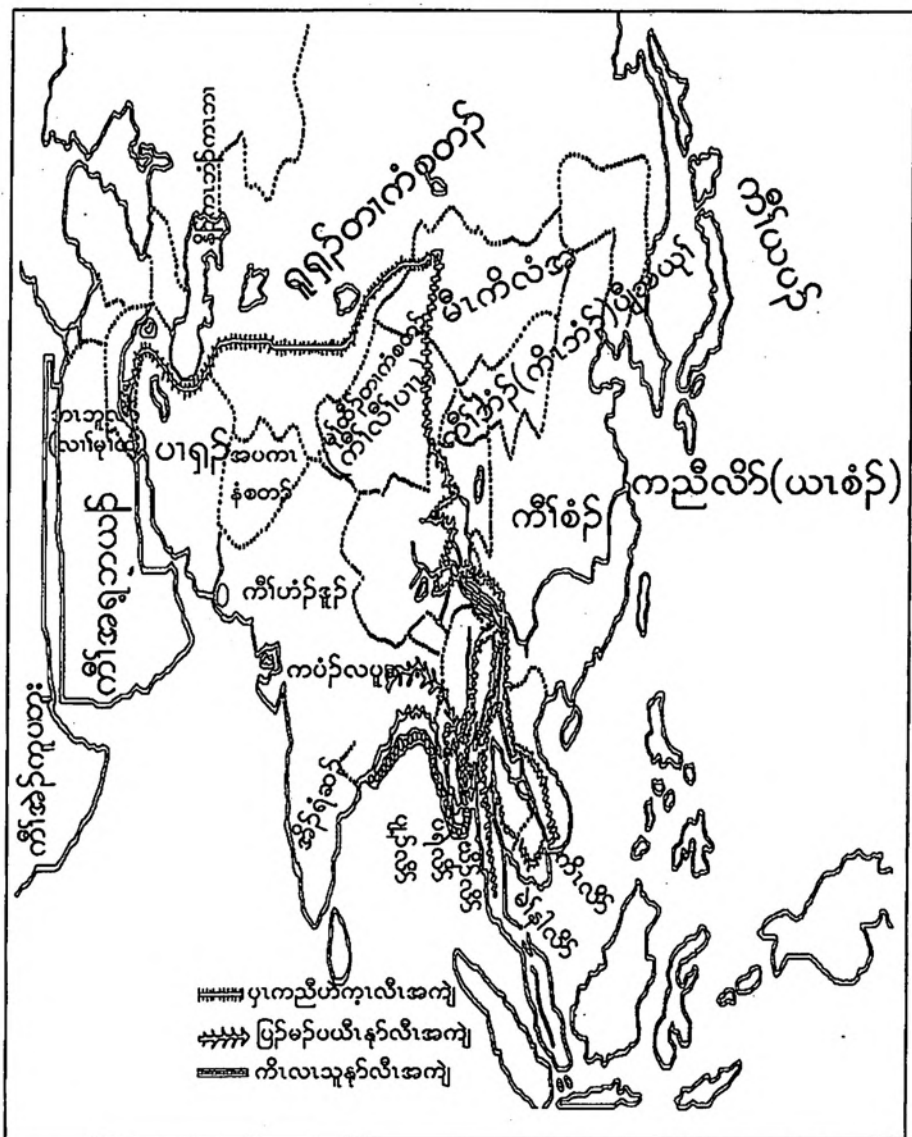
၎င်းပြင် အချို့သော ခွန်ရာဇဝင်ဟေဝီးများနှင့် အရေးတော်ပုံများတွင်မူကား ငါတို့ဂေါတမမြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မမူမီ နှစ်ပေါင်းများစွာက ငါတို့မြန်မာ နာဂရသုနာပရန္တတိုင်း ရိုးမတောင်တန်းကြီးသုံးခုတို့ကို ဓစောတိုင်ဓလူမျိုးတို့နှင့် မွန်တီလူမျိုးတို့ ရှေးဦးစွာရောက်ရှိလာကြ၍ ထိုလူမျိုးနှစ်မျိုးတို့သည် တစတစ ကြီးပွားများပြားလာကြလေသည် ဟုဆိုကြလေသည်။

ရိမးကစၢ်သၢဘိစံးတၢ်န့ၣ်မ့ၣ်ဝဲ၊ -မုၢ်န့ၣ် (ရၢၣ်ခၢၣ်) ရိမး၊ မုၢ်ထီၣ် (ပကီ) ရိမး၊ ဒီး တနီၤသရံၣ်ရိမးန့ၣ်လီ၊ ကစၢ်လၢကီၢ်သထုၣ်ဒီးက့ၢ်ထီၣ်ဆူကီၢ်ရှၢၣ်က့ၣ်၊ တီအူ၊ ဘဲကီၢ်၊ ဒီးယိကီၢ်ကစၢ်တဘိန့ၣ်မ့ၣ်တနီၤသရံၣ်ကစၢ်ရိမးန့ၣ်လီ၊

ဟိာ်ခိာ်ဂိ (၁)

ဟိာ်ခိာ်ဂိအုးနဲာ်ပှကညီ, ပယီ, ကီလးသူနာ်လီအကျကညီကီာ်အကျလီ. ယါဒီး တရူးတဖာ်တနီဒီး နာ်လီဝဲကျတဘိပီပှကညီနာ်လီအကျနာ်လီ. ပှကလုာ် အဂတဖာ်နာ်လီကျလာ်ပိာ်လဲာ်တဒီလီ.

၅. ဟးထီၣ်လၢကီၢ်ယူနါ “အခိၣ်ထံးတဘျီ”ချ.န. ၁၁၂၈ အိၣ်ဖဲကီၢ်ယူနါ၂၅၇ နံၣ် (၁၃၈၅-၁၁၂၈=၂၅၇)

တုၤကီၢ်ပယီၤ “အခိၣ်ထံးတဘျီ”ချ.န. ၁၁၂၅ လဲၤတၢ်လၢတၢ်ဘၢၣ်စၢၤယံာ်ဝဲၣ်နံၣ် (၁၁၂၈-၁၁၂၅=၃)

၆. ဟးထီၣ်လၢကီၢ်ယူနါ “ခဲဘျီတဘျီ” ..ချ.န. ၇၄၁ အိၣ်လၢကီၢ်ယူနါ ၆၄၄ နံၣ် (၁၃၈၅-၇၄၁=၆၄၄) တုၤကီၢ်ပယီၤ “ခဲဘျီတဘျီ” ..ချ.န. ၇၃၉ လဲၤတၢ်လၢတၢ်ဘၢၣ်စၢၤယံာ်ဝဲၣ်နံၣ် (၇၄၁-၇၃၉=၂)

တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုဂံကညီသုးအလီၢ်တဘျီဒီးတဘျီဒ်အဖျါလၢအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်, ပုဂံကညီဟးထီၣ်လၢကီၢ်ဘၢဘူၤလိၣ်ဖဲချ.န. ၂၂၃၄ နံၣ်ဒီးတုၤလီၤဖဲကီၢ်ပယီၤအပူၤအခိၣ်ထံးတဘျီဖဲချ.န. ၁၁၂၅ နံၣ်, ဒီးခဲဘျီတဘျီဖဲချ.န. ၇၃၉ နံၣ်လီၤ. နံၣ်အသိးစးထီၣ်လၢပုဂံကညီဟးထီၣ်လၢကီၢ်ဘၢဘူၤလိၣ်ဒီးတုၤလီၤလၢကီၢ်ပယီၤအံၤအခိၣ်ထံးတဖုယံာ်ဝဲ ၁၁၀၉ နံၣ် (၂၂၃၄- ၁၁၂၅=၁၁၀၉) ဒီးခဲဖုတဖုယံာ်ဝဲ၁၄၉၅နံၣ် (၂၂၃၄-၇၃၉=၁၄၉၅) လီၤ.

မၤကဒီးဒ်အဖျါလၢပုဂံကညီသုးအသးတဘျီဒီးတဘျီလၢအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်, ပုဂံကညီအိၣ်လၢအကီၢ်မိၢ်ပုၤလၢကီၢ်ယူနါဒီးန့ၣ်လီၤဆူအကီၢ်အသိ (ခဲအံၤကီၢ်ပယီၤ) အပူၤအခိၣ်ထံးတဖုဖဲ ချ.န. ၁၁၂၅ နံၣ်ဒီးခဲဖုတဖုဖဲ ချ.န. ၇၃၉ နံၣ်လီၤ. နံၣ်အသိးဖဲခရံၣ်အနံၣ် ၁၉၃၉ နံၣ်န့ၣ်, ပုဂံကညီတုၤလီၤဖဲအကီၢ်အသိအခိၣ်ထံးတဖုအံၤယံာ်ဒး အိၣ်လဲ ၃၀၆၄ နံၣ် (၁၁၂၅-၁၉၃၉=၃၀၆၄) ဒီးခဲဖုတဖုန့ၣ်ယံာ်ဒီးအိၣ်လဲ၂၆၇၈နံၣ် (၇၃၉ ဒီး ၁၉၃၉=၂၆၇၈) လီၤ. နံၣ်အသိးခရံၣ်အနံၣ်၁၉၃၉နံၣ်န့ၣ်ပွဲၤသိးမ့တမ့ၢ်ထဲသိးပုဂံကညီဟဲက့ၤခဲဖုတဖုအနံၣ်၂၆၇၈ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးနံၣ်အဝဲအံၤ (၂၆၇၈) မ့ၢ်ပုဂံကညီဒီကလုာ်ဟံၣ်ဂၢ်ဟံၣ်ကျါၤလၢအမ့ၢ်ပုဂံကညီအနံၣ်လီၤ.

၃၁. ပုဂံကညီအခူၣ်အကလုာ်ကလုာ်

ကယဲာ်မ့ၢ်ပုဂံဟီၣ်ခိၣ်ဖိန့ၣ်ပကိးလၢ “ပုၤလၢၢ်ဖိ” “ပုၤသပျါ” အခိပညီမ့ၢ်ပုၤအါကလုာ်လီၤ. လၢပုၤသပျါအကျါန့ၣ်ပုၤအိၣ်ဝဲတဖူၣ်, ကိးလီၤအသးလၢပုဂံကညီဒီးအပၢ်အမံၤမ့ၢ် “ဖါစဂီၤ” ဒီးအမိၢ်အမံၤမ့ၢ် “နီၢ်ပအိၣ်” လီၤ. ဖါစဂီၤဒီးနီၢ်ပအိၣ်ခံၣ်အံၤ, ထီၣ်ဖိဝဲန့ၣ်ဂၤ, ပိာ်မုာ်သာဂၤဒီး ပိာ်ခွါလွံာ်ဂၤလီၤ. ပိာ်မုာ်သာဂၤအမံၤမ့ၢ်ဝဲနီၢ်ပဒဲး, နီၢ်ဘိကျိၣ်, ဒီးနီၢ်ပအိၣ်လီၤ. ပိာ်ခွါလွံာ် ဂၤ အမံၤမ့ၢ်ဝဲ, စီပကူ, စီမိၤန့ၢ်ပုၤ, စီဝုၤဝီၤ, စီခဲၣ် (ခွီ) လီၤ. တနံၤတခိၣ်ဖါစဂီၤစံးဖုစံးနါအမါနီၢ်ပအိၣ်အယံာ်နီၢ်ဒီးမိၢ်ခံၣ်ဂၤအုၣ်လိာ်အသးတုၤ

အဘဉ်ထုးဖးလိာ်အသးဒီးဖဲ အလီဖးအခါန့ၣ်, အဖိမုၣ်သာဂၢ်စံးဝဲ, မ့ၢ်လၢသၢကဲပိာ်မုၣ်
 ဒီးသၢမ့ၢ်သၢမိၢ်နီၣ်ပအိၣ်အစၢၤအယံ, သၢထူသၢထံးန့ၣ်မ့ၢ်မိၢ်ထံးတခါဒီးသၢဟံးန့ၣ်သၢမိၢ်အ
 မံးနီၣ်ပအိၣ်ဒီးသၢကိးလီၤသၢသးလၢ “ပအိၣ်” လီၤ. မံး “အိၣ်” န့ၣ် တုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံာ်
 ထီၣ်ဒီးလီၤရၢၢ်ဝဲ, နအစံးတၢ်အသိး, တၢ်ကိးဖုၣ်လီၤက့ၤလၢ “ပိုၢ်” လီၤ. နန့ၣ်အသိး,
 ဖိပိာ်ခွါလွံာ်ဂၢ်န့ၣ်စံးဝဲ, မ့ၢ်လၢသၢကဲပိာ်ခွါဒီးသၢမ့ၢ်သၢပၢ်ဖါစဂီၤအစၢၤအယံ, သၢထူသၢ
 ထံးမ့ၢ် ပၢ်ထံးတကပၤဒီးသၢဟံးန့ၣ်သၢပၢ်အမံးဖါစဂီၤဒီးသၢကလိးလီၤသၢသးလၢ “စဂီၤ”
 လီၤ. မံး “စဂီၤ” အံၤတုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံာ်ထီၣ်ဒီးလီၤရၢၢ်ဝဲ, နပစံးတၢ်အသိး, တၢ်ကိးဖုၣ်
 လီၤ. က့ၤဝဲလၢ “စိုၤ” လီၤ. န န့ၣ်အသိး, ဖိနွံၤအံၤ, ထုးလီၤဖးအသး, ပိာ်မုၣ်သာဂၢ်ဆူ
 မိၢ်ထံးတခါ, ပိာ်ခွါလွံာ်ဂၢ်ဆူပၢ်ထံးတခါ, ဒီးကဲ ထီၣ်လၢန့ၣ်ဖးဒိၣ်ခဲန့ၣ်နပစံးတၢ်အသိး
 “ပိုၢ်” ဒီး “စိုၤ” ဒီးပ ကိးစ့ၢ်ကိးလၢ “မိၢ်ထံး” “ပၢ်ထံး” လီၤ.

ပိုၢ် (မိၢ်ထံး) အဖိတဖၣ်ဟံးန့ၣ်လိာ်အသးဝံးဒီးထီၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပိုၢ်, တမ့ၢ်စိုၤ,
 ကဲထီၣ်လၢထီၣ်ခိ, ပိုၢ်ဒီးစိုၤကးပြုလီၤ. ပိုၢ်အစးစိုၤအစးတဖၣ်စံးဝဲလၢထီၣ်ခိကးပြုတဖၣ်
 အံၤတမ့ၢ်ပုၤအစီ (အစး) ဘဉ်. အထူအထံးကျိၣ်ကျဲယုာ်အသးလၢပိုၢ်ဒီးစိုၤဒီးန့ၣ်န့ၣ်
 ယုာ်န့ၣ်ဝဲအမံးလၢ “စဘဲ” “စံာ်ဘဲ” မ့တမ့ၢ် “သဘဲကလဲ” လီၤ. “စဘဲ” “စံာ်ဘဲ”
 အခီပညီန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤကံာ်ယု, နထီၣ်လွံာ်အဆူၣ်ထီၣ်လၢအကိာ်န့ၣ်, ကံာ်ယု, စံာ်ပိာ်,
 စံာ်ဘဲအသိး, နထီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဆဉ်ဖိကီၢ်ဖိမ့ၢ်ဂ့ၤ, အဆူၣ်အိၣ်ကျိၣ်ကျဲအသးလၢအဝါ
 တနီၤ, အသူတနီၤ, အဂီၤတနီၤ, ဒီးအလွဲၢ်စံာ်ပိာ်, စံာ်ဘဲ, မဲာ်သူ, မဲာ်ဂီၤ, တမ့ၢ်
 တကလုာ်ယီ, မ့ၢ်ဝါဒီးဝါခဲလၢာ်, မ့ၢ်သူဒီးသူခဲလၢာ်, မ့ၢ်ဂီၤဒီးဂီၤခဲလၢာ်, နန့ၣ်
 အသိးဘဉ်. ကိးန့ၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ “သဘဲကလဲ” အခီပညီမ့ၢ်ဖဲပလူထံးဖိၣ်လီၤအလီၢ်န့ၣ်,
 ထံ ကျိၣ်ကျဲ အသးဒီးကပံာ်, သဘဲ ထီၣ်ဘဉ်အဘဉ်သီဒီးပစံးလၢမၤအသး
 “သဘဲကလဲ” မ့တမ့ၢ်ထံးဖိၣ်လီၤအ လီၢ် “သဘဲကလဲ” ဘဉ်အနးလီၤမံး “စဘဲ”,
 “စံာ်ဘဲ”, သဘဲကလဲ” န့ၣ်တုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံာ် ထီၣ်ဒီးတၢ်ကတိၤလီၤရၢၢ်, နပစံး
 တၢ်အသိး, တၢ်ကိးဖုၣ်လီၤက့ၤအီၤလၢ “ဘဲ” လီၤ. ဘဲထီၣ်ခိကးပြုတဖၣ်အံၤ,
 အနီၣ်ကစၢ်ဒုာ်ဝဲတကိး လီၤအသးလၢဘဲဘဉ်. ကိးလီၤအသးလၢ “ကယါ”,
 “ကညီ” လၢအမ့ၢ်မံးခိၣ်ထံးလၢအဖဲအဖုအန့ၣ်အထၢလၢပျၢၤကိးလီၤအသးလၢအခိၣ်
 ထံးန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢပိုၢ် ဒီးစိုၤလီၤဖးလိာ်အသးလၢတၢ်အုၣ်လိာ်ဆိးက့အယံ,
 ပိုၢ်အဖိဒီးစိုၤအဖိတနါစိၤဟံး န့ၣ်လိာ်အသးဘဉ်. နန့ၣ်အသိး, တုၤမ့ၢ်သူၣ်စၢ်သးဘီၣ်
 တဖၣ်အတၢ်အဲၣ်တၢ်ကွဲအိၣ်လိာ်အသးဒီးပိုၢ်အဖိစိုၤအဖိဟံးန့ၣ်လိာ်အသးန့ၣ်, ပိုၢ်နီၣ်နီၣ်
 (အစး) စိုၤနီၣ်နီၣ် (အစး) တဖၣ် န့ၣ်န့ၣ်အီၤဒီးအဖိလၢအထီၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်, ဘဉ်တၢ်န့ၣ်န့ၣ်
 အီၤလၢတၢ်စံးတၢ်ကတိၤအံၤ အပျၢၤလၢအဖိခိၣ်အသိးလီၤ. ဘဲလၢအမ့ၢ်ပိုၢ်ဒီးစိုၤထီၣ်
 ခိကးပြုန့ၣ်ကဲထီၣ်ဝဲလၢန့ၣ်ဖးဒိၣ်တန့ၣ်လီၤ. နန့ၣ်အသိးပုၤကညီအံၤအန့ၣ်ဖးဒိၣ်
 အိၣ်ဝဲသၢန့ၣ်, နပစံးတၢ်အသိး, ပိုၢ်, စိုၤဒီးဘဲလီၤ.

နိပတံးတံာ်အသိး, “ပျို” လီာ်.

မာကဒီးဖဲတလၢပယီၤစီၤပၤပၤတံာ်ဖဲ နူသတူၢ်အခါန့ၣ်, “ပျို” မိၢ်ထံး အိၣ်ဝဲလွံာ်ကလုာ်ဒီးမုၢ်ဝဲ ၁. မိၢ်ထံး, ၂. မိၢ်ယီၤ, ၃. မိၢ်တး, ၄. မိၢ်စး, လီၤ.

၁. မိၢ်ထံးန့ၣ်မုၢ်ပျိုမိၢ်ထံးဖိနီၢ်နီၢ် “အစး” လၢအသွံာ်တကျိၣ်ကျဲယုာ်ဒီးပျာ်ကလုာ်ဂၤ အသွံာ်ဒီးအသွံာ်တ သံာ်သူမိၣ်ကျိၣ်တဖၣ်န့ၣ်, ပကိးလၢမိၢ်ထံးလီၤ. တလၢပယီၤကိး လၢမိၢ်ထံး(.....) လီၤ.

၂. မိၢ်ယီၤန့ၣ် မုၢ်မိၢ်ထံးဒီးယီၤ “ ကျိၣ်တဲာ် ” န့ၣ်မၤန့ၣ်ဝဲ, အိၣ်ယုာ်ဒီး ထီၣ်ဖိဖဲအဖိတဖၣ်န့ၣ် ကဲထီၣ်လၢထီၣ်ခိ, မိၢ်ထံးဒီးယီၤကးပြါတဖၣ်အယီၤ, ပကိးလၢမိၢ်ယီၤလီၤတံာ်ကိးအံၤလၢ တလၢပယီၤအနီၤပူၤန့ၣ်အတံာ်တသီၣ်ဘၣ်အီၤလၢမိၢ်ယီၤဘၣ်. အတံာ်သီၣ်ဘၣ်အီၤလၢ မိၢ်ညး, မ့တမုၢ်ကိးဝဲ မိၢ်ယီၤတပံာ်တကျါတထံးတဆး အယီၤကိးဝဲလၢမိၢ်ညး (.....) လီၤ.

၃. မိၢ်တးန့ၣ်မုၢ်မိၢ်ထံး “ ပဒဲဒီးပအာ် ” အိၣ်ယုာ်ဒီးကိးလၢလၢသုတလဲကနၣ် (Talingana) ဟဲအိၣ်ဟဲဆိးလၢနူသတူၢ်တဖၣ်ဒီးထီၣ်ဖိအဖိတဖၣ်န့ၣ်, ကဲထီၣ်လၢထီၣ် ခိတလၢမိၢ်ထံးကးပြါဒီးပကိးလၢမိၢ်တးလီၤ. နိပတံးတံာ်အသိး, မိၢ်န့ၣ်မုၢ်တံာ်ကတိၤအဆိ ကတံာ်တဖျါလၢမိၢ်ထံးတကအပၤ, ဒီးတးန့ၣ်မုၢ်တံာ်ကတိၤအဆိကတံာ်တဖျါလၢ တလဲကနၣ်မ့တမုၢ်တလၢတကပၤန့ၣ်လီၤ. တံာ်ကတိၤအဆိကတံာ်ခံာ်လၢအမုၢ်ပျာ်ခံက လုာ်အမံၤအံၤဟံာ်ဖိၣ်ယုာ်အ သးန့ၣ် ကဲထီၣ်လၢမိၢ်တး (မိၢ်ဒီးတး=မိၢ်တး) လီၤ. တလၢ ပယီၤကိးလၢမိၢ်တး (.....)လီၤ.

၄. မိၢ်စးန့ၣ်မုၢ် မိၢ်ထံး (ပဒဲဒီးပအာ်) တဖၣ်အိၣ်ယုာ်ဒီးကိးလၢလၢသုအိၣ်ရံစး (Orissan) ဟဲအိၣ်ဟဲဆိးလၢနူသတူၢ်တဖၣ်ဒီးထီၣ်ဖိအဖိတဖၣ်န့ၣ်, ကဲထီၣ်လၢထီၣ်ခိမိၢ်ထံး, အိၣ်ရံစး, ကးပြါဒီးပကိးလၢမိၢ်စးလီၤ. နိပတံးတံာ်အသိး, လၢပျာ်ပညီမိၢ်ထံးတကပၤန့ၣ်, ဟံးန့ၣ်ထဲတံာ်ကတိၤအဆိ “မိၢ်” တဖျါဒီးလၢကိးလၢလၢသု, အိၣ်ရံစးတကပၤန့ၣ်ဟံးန့ၣ် ဝဲတံာ်ကတိၤလၢခံကတံာ် “စး” တဖျါဒီးတံာ်ကတိၤခံဖျါအံၤဟံာ်ဖိၣ်ယုာ်အသးန့ၣ်ကဲ ထီၣ်ဝဲလၢမိၢ်စး (မိၢ်ဒီးစး=မိၢ်စး) လီၤ. တလၢပယီၤကိးလၢမိၢ်စး(.....)လီၤ.

စွါ (တံာ်ထံး) အဗျာ်အကလုာ်.
(မိၢ်ထံးကိးလၢ “ဖျါ” ပယီၤကိးလၢပမံာ်ကယံာ်.)

၁. စွါ (ပကူ) န့ၣ်မုၢ်အလီၤစၢၤလၢစီၤပကူလၢအမုၢ်ဒီပုၢ်ဝဲခါလွံာ်ဂၤအကျါတဂၤလၢဟံ ထံးတခီပၤန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်တန့ၣ်အံၤအခါခဲအံၤအိၣ်အါတက့ၢ်လၢတီၤအုမုၢ်ထီၣ်မုၢ်န့ၣ်ဒီးအိၣ် စုၢ်ကိးလၢလူၤသီခိၣ်, လၢမုၢ်ထံး, ယိၣ်ဝဲ, ယိၣ်ပၤ, တုၤလၢမုၢ်တြီၤ, မုၢ်ယုာ်, ကံာ်မဲ, ယုာ်တရၣ်အကိာ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

၂. စိုၤ (မိၤန့ၢ်ပုၤ) န့ၣ်မ့ၢ်အလီၤစၢၤလၢစီၤမိၤန့ၢ်ပုၤလၢအမ့ၢ်ဒီပုၤဝဲလွံၣ်ဂၤအကျါတဂၤလၢပာ်ထံးကတပၤန့ၣ်လီၤ. ဣၣ်တဖၣ်အံၤအခါခဲအံၤတီၢ်အူအကီၢ်, ဘုၤလၢ, ကစၢၢ်ဒိၣ်, လၢၤဒိၣ်, ဆိတံၤ “ရွၢၣ်က့ၣ်” ဒီးလၢကီၢ်ဒူသတုၢ်, မိၣ်လမ့ၣ်, တဝဲၣ်, ဒီးဘျးန့ၣ်လီၤ.

၃. စိုၤ (ဝုၤဝီၤ) န့ၣ်မ့ၢ်အလီၤစၢၤလၢစီၤဝုၤဝီၤ, လၢအမ့ၢ်ဒီပုၤဝဲၣ်ခါလွံၣ်ဂၤအကျါတဂၤလၢပာ်ထံးကတပၤ န့ၣ်လီၤ. ဣၣ်တဖၣ်အံၤအခါခဲအံၤအိၣ်လၢကီၢ်ပကီၢ်, ဟၣ်သၣ်ဝတံၣ်, အံၣ်, ဟၣ်သၣ်ဝတံၣ်,ပှၣ်, ဒီးကယံၢ်မ့ၢ်ကီၢ်လၢအမ့ၢ်သိၣ်ထီၣ်ဘျးလၢအအိၣ်လၢပျၢၣ်ထံကျိအထၣ်ခဲလၢၢ်အပူၤ တုၤလီၤလၢပိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

၄. စိုၤ (ခဲၣ်=ခီ) န့ၣ်မ့ၢ်အလီၤစၢၤလၢစီၤခဲၣ် (စိုၤဝုၤဝီၤတဖၣ်ကိးလၢခီ) လၢအမ့ၢ်ဒီပုၤဝဲၣ်ခါလွံၣ်ဂၤအကျါ တဂၤလၢပာ်ထံးကတပၤန့ၣ်လီၤ. ဣၣ်တဖၣ်အံၤအခါခဲအံၤအိၣ်အါတက့ၢ်လၢကီၢ်ပယီၤအမ့ၢ်န့ၣ်တကပၤ, စးထီၣ်လၢရၢၢ်ခၢၣ်ကီၢ်လၢ ကလံၤထံးတခီ, တုၤထီၣ်လၢန့ၢ်ကးကီၢ်, ကခဲၣ်ကီၢ်လၢကလံၤစိးတခီလီၤ.

လၢစိုၤအဖၣ်အထၢအကျါန့ၣ်, လၢပျၢၤစိုၤ (ပကူ) န့ၣ်မ့ၢ်ဖၣ်ဒိၣ်တဖၣ်လၢပိၣ်လဲၣ်ဒီးကီၢ်လိာ် “မံကီ” အတံၤပၤခိၣ်န့ၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအရူအဝုၢ်အလိၣ်အပၤဖဲကံာ်ဖဲန့ၣ်လီၤ. ကံာ်ဖဲန့ၣ်လၢပျၢၤမ့ၢ်ပုၤကညီအဝုၢ်ခိၣ်ဖးဒိၣ်တဖျၢၣ်လီၤ. ခဲအံၤကယံၢ်မ့ၢ်ပုၤတနီၤနီၤအိၣ်လၢဘျး, တဝဲၣ်, မ့ၢ်ယုာ် မ့ၢ်တီၤ, လူၤသီခိၣ်, လၢၢ်မ့ၢ်ထံး, ယိၣ်ဝါ, ယိၣ်ပၤ, ကစၢၢ်မ့ၢ်ထီၣ်တကပၤန့ၣ်, လၢညါတချးယိၤမၤယၣ်ဒံးအီၤန့ၣ်အိၣ်ဝဲလၢ ကံာ်ဖဲလီၤ.

စိုၤ “ပကူ” အိၣ်လၢပရဲလိာ်အတံၤပၤခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကီၢ်ဖၣ်ဒိၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအရူအဝုၢ်ဖဲစိုၤဝုၢ်အိၣ်လၢခဲအံၤဝုၢ်တီၢ်အူအကလံၤစိးတခီဒီးဖဲဝုၢ်ယၤ (ပုၤတနီၤနီၤကိးလၢဝုၢ်ကာၤ) အိၣ်လၢခဲအံၤဝုၢ်တီၢ်အူအမ့ၢ်ထီၣ်တခီ, ဝံၤကဒီးလၢခံ, ကယံၢ်မ့ၢ်ပုၤကလုာ်ကလုာ်, ပိုၢ်, စိုၤ, ဘျးခဲလၢၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်အသးဒီးဘျးထီၣ်ဝုၢ်တီၢ်အူလၢအအိၣ်ဒီးအလိၣ်အပၤ, တုၤလၢပယီၤတလၢမၤနၢၤမၤယၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်တစုန့ၣ်လီၤ.

စိုၤ “မိၤန့ၢ်ပုၤ” န့ၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကီၢ်ဖၣ်ဒိၣ်တဖၣ်လၢပရဲလိာ်အတံၤပၤခိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအရူအဝုၢ်အလိၣ်အပၤဖဲဆိတံး “ရွၢၣ်က့ၣ်” လၢကီၢ်တီၢ်အူအပူၤဒီးဖဲဝုၢ်လၢလၢလၢကီၢ်သထူၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

စိုၤ “ဝုၤဝီၤ” ဒီးစိုၤ “ခဲၣ်ခဲ” မ့ၢ်စ့ၢ်ကီၢ်ဖၣ်ဒိၣ်ခဲန့ၣ်လၢမ့ၢ်န့ၣ်တကပၤလၢပျၢၣ်ထံကျိအတံၤပၤ ခိၣ်လီၤဖၣ်ဒိၣ်ခဲန့ၣ်အံၤဟံၣ်ဖိၣ်ယုာ်အသးဒီးဘျးထီၣ်ဝုၢ်တဖျၢၣ်ဒီးကိးဝဲလၢစိုၤဝုၢ် (ခဲအံၤပကိးလၢသၣ်တွဲ) န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ရၢၣ်ခၢၣ်အစီၤပၤမၤနၢၤမၤယၣ်အီၤဒီးလီၤမ့ၢ်ပြီၤဝဲ, ဒီးအခါခဲအံၤပထံၣ်ဘၣ်လၢစိုၤအိၣ်ဝဲလၢကယံၢ်မ့ၢ်သိၣ်ထီၣ်ဘျးလၢပျၢၣ်ကျိအထၣ်တဖၣ်န့ၣ်, လၢအခိၣ်ထံး အိၣ်ဝဲဖဲစိုၤဝုၢ်န့ၣ်လီၤ. စိုၤ “ခဲၣ်=ခီ” တဖၣ်န့ၣ်

တုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤအိၣ်ဒဲးဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢမ့ၢ်န့ၣ်တကပၤစးထီၣ်လၢရၢၣ်ခၢၣ်ကီၢ်တုၤထီၣ်လၢကခွဲၣ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဘွဲအဇုၢ်အကလုာ်ကလုာ်

- ၁. ဘွဲဂီၤ, -၂. ဘွဲဝါ, -၃. ဘွဲသု, -၄. ပဒိၣ် -၅. ဆိၣ်ခိၣ်, -၆. ကံာ်ခိၣ်, ၇. ကံာ်ဘါ-
- ၈. ပြး, -၉. ယုၣ်ပီၣ်, -၁၀. စယု, -၁၁. စံးစံး, -၁၂. မနီ, ၁၃. မနုမနီ

ကယဲၢ်မ့ၢ်ဘွဲ ၁၃ကလုာ်အံၤ, အိၣ်ဝဲဆိးဝဲလၢကီၢ်တီၤအူကလံၤစးဒီးမုၢ်ထီၣ်တကပၤတုၤထီၣ်လၢယီၤအကီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢဘွဲအဇုၢ်အထၢအကျါဘွဲဂီၤန့ၣ်မ့ၢ်န့ၣ်ဖးဒိၣ်တန့ၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအထံအကီၢ်အလိၣ်အ ပၤတုၤခဲအံၤဖဲထွဲၣ်တီၣ်နီၢ်ပလဲ, ကွဲးဖိကွဲး, ကွဲးဖိကလု, န့ၣ်လီၤ. ဘွဲဂီၤန့ၣ်မ့ၢ်လၢအ ဆူၣ်ဝဲခိၣ်ဖၢၣ်ဂီၤအယံ, ပကိးလၢဘွဲဂီၤလီၤ. ပကိးစ့ၢ်ကိးလၢဘွဲမ့ၢ်ထီၣ်လီၤ. ပယီၤကိးလၢကယုၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘွဲဂီၤအံၤအိၣ်ဝဲလွံၢ်ကလုာ်ဒီးမ့ၢ်ဝဲ, ၁. လၢခိၣ်, -၂. လၢကျါ, -၃. ပကီၤ, -၄. မနၢၤလီၤ.

မၤကဒီးဘွဲ “ပဒိၣ်” တကလုာ်န့ၣ်, ပိာ်မုၢ်တဖၣ်ဖဲအနီၢ်ဆံးဒဲးအခါမၤန့ၢ်ဝဲတီၢ်ဘီဒိဘိ, ဆံးန့ၢ်စုဆၣ်တဲးဒီးကွီၤဝဲလၢအကီၢ်န့ၣ်တဝီတဝီ, တုၤလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအကီၢ်န့ၣ်ကွီၤယာ်ဒၣ်ဝဲလၢတီၢ်ဘီတုၤအသံတစုလီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အကျါန့ၣ်အကီၢ်ဒဲးထီၣ်ဒဲးဂ့ၤဘၣ်အီၤဒီးတနီၤနီၤအကီၢ်အထီအိၣ်ဝဲတထါအဘျီဒီးကဲထီၣ်လၢပုၤကညီထီကီၢ်လီၤ. ပုၤမ့ၢ်န့ၣ်ဖိတဖၣ်ဟံးကိးန့ၢ် အီၤဒီးက့ၤဒုးန့ၣ်ဝဲအပုၤမ့ၢ်န့ၣ်ဖိတဖၣ်ဒဲးအမ့ၢ်တၢ်လီၤတီၢ်လီၤဆီတကလုာ်လၢတၢ်မၤန့ၢ်စုအဂီၢ်လီၤ.

ပုၤကညီအဇုၢ်အထၢအမံၤ.

<p>မိာ်ထံး “လီၤစၢၤ” ဝှိာ်</p> <p>၁. ဝှိာ်အကလုာ်</p> <p>ဝှိာ် “ဘီကျိၣ်”</p> <p>ဝှိာ် “ပဒဲး”</p> <p>ဝှိာ် “ပအၣ်=တအိၣ်သ့ၣ်=တီသ့”</p> <p>ဝှိာ် “မိၤပုၤ”</p> <p>ဝှိာ် “ထီၣ်ကံာ်”</p> <p>ဝှိာ် “ယဲၢ်စကီၤ”</p> <p>ဝှိာ် “ခဲာ်စိ”</p> <p>ဝှိာ် “လုခိၣ်” လၢ</p> <p>ဝှိာ် “ခမူး” ဝှိာ်</p> <p>ဝှိာ် “လီၤလီၤ”</p> <p>ဝှိာ် “ပလီၣ်”</p>	<p>ပာ်ထံး “လီၤစၢၤ” ဝှိာ်.</p> <p>၂. ဝှိာ်အကလုာ်</p> <p>ဝှိာ် “ပကူ”</p> <p>ဝှိာ် “မိၤန့ၢ်ပုၤ”</p> <p>ဝှိာ် “ဂ့ၤပီၤ”</p> <p>ဝှိာ် “ခဲၣ်=ခိ”</p> <p>ဝှိာ် “ခဲၣ်=ခိ” အံၤပယီၤကိးလၢခွဲ</p> <p>လီၤ. ဝှိာ်ဒီးဝှိာ်တဖၣ်ကိးအီၤလၢခဲၣ်တနီၤ, ခိတနီၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ်အကစၢ်ဇုၢ်ဝဲကိးလီၤအသး “စဂီၤ” မ့တမ့ၢ်, “စုၤ” ဝဲဝဲစံးတၢ်အသး, လီၤ. တကိးလီၤအသးလၢခဲၣ်ဘၣ်, -ခိဘၣ်.</p>
---	---

ဂြိုဏ်းစွါ “လီၤစၢ” ဘွဲ “ထီၣ်ခိ”

၃. ဘွဲအကလုာ်	ကံာ်ခိၣ်
	ကံာ်ဘါ
ဘွဲဂီၤ “ကရံၣ်နံၣ်”	ပြဲး
ဘွဲဝါ “ယဝံၤ”	စယု
ဘွဲသူ “လံာ်မဲၤ”	စံးစံး
ဝဲခိၣ်	မနီ
ဆီၣ်ခိၣ်	မနူမနီၤ

လၢဂြိုဏ်းအကျါဂြိုဏ်း “လီၤလီၤ” အိၣ်စ့ၣ်ကိးဝဲအါခူၣ်ခိၣ်အဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

၁. လံၤဆု “လဲဆီ	၅. အကိ
၂. လၢဟူ “မူဆီ”	၆. လီၤလီၤ “မ့ၣ်”
၃. ကွံ “လၢဟူစံၣ်”	၇. လဝး “ကဝါ”
၄. အခၣ် “ကိး”	၈. ကး

လၢစွါအကျါစွါ “ခဲၣ်ခိ” အိၣ်ဝဲအါခူၣ်ခိၣ်အဖီလၢအံၤအသိး

ခိအခူၣ်အကလုာ်အမံၤ

၁. ခိကူကွံ
ကိၣ် | ၂. ခိကလံၤထံး
ခိ
ခိဘိး
ခိဘူး
ယံၣ်တူ | ၃. ခိခါၣ်သး
တဂျိၣ်
ယၣ်ဟီ
နုကီၤ
ဝဲၤနီၤ | ၄. ခိကလံၤစိး
သၣ်ဒါ “တဒါ”
ဆံးယံာ်
နွံတံၤ
ယိ |
|--------------------|--|---|--|

ခမံး	ကျါလံာ်	ကၢ်ဟီ	
	ခနူး	ဘီၣ်ရှံၣ်“လၢ”	ဆီတၢ်
	သး	ကဟၢ်	နၢ်ကး
	တီၢ်သၢ်	ယိကျါ	ကၢ်ခွံၣ်
	တၢ်နဲး	ရှံၣ်တီၢ်	
	မဟၢ်	လဲၣ်ယိ	
		ယိထီ	

လၢခီကလံးစးအကျါကၢ်ခွံၣ်အန့ၣ်ဒ်အဖီလၢအံၤအသးလီၤ.

ကၢ်ခွံၣ်အန့ၣ်အမံၤ

၁. စဆံး“တဆံး”	မၤ
လါရှံ	ဝဲသၢ်

လၢအခီၣ်ထံးန့ၣ်ပျာကညီအထူအထံးအံၤမ့ၢ်ဒၣ်ဝဲထဲပျာတန့ၣ်ယီၤစီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤမ့ၢ်အလီၤမ့ၢ်ပြဲပြါဆူတၢ်လီၤအါပူၤဒီးတုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံၣ်ထီၣ်ဒီးတဖုဒီးတဖု, တန့ၣ်ဒီးတန့ၣ်အကျိၣ်လီၤရၢၢ်ဒီးတန့ၢ်ပၢၢ်လီၢ်က့ၤအတၢ်စံးတၢ်ကတိၤဒီးကဲထီၣ်လၢပျာအါန့ၣ်အါထၢဒီးဆိကမိၢ်ဝဲလၢပမ့ၢ်ပျာလီၤဆိတကလၢဒီးတမ့ၢ်ဘၣ်ပျာဒီးဘူးဒီးတၢ်လၢအဟဲလီၤစၢၤလၢပျာတန့ၣ်ယီၤတထၢယီၤန့ၣ်ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤမ့ၢ်အအဲၣ်ဒီးန့ၢ်မါဒီးဒိၣ်လီၢ်အသးဒီးညီန့ၢ်ဂံၢ်ထီၣ်ဒူးထီၣ်ဝဲအထူအထံးဒီးဒီးဝဲလၢထါဒ်အဟဲလၢအဖီလၢအံၤအသးလီၤ.-

မိၢ်တူၢ်လၢပျာလီၤနွံဒိ,	လီၤလၢစှီၤလၢပျာတနီၤ,
ပၢ်ကီၤလၢပျာလီၤနွံဒိ,	ထီၣ်က့ၤတဲၣ်က့ၤပၢၤဟၢဒိ,
လီၤလၢပျာလီၤစှီၤတနီၤ,	နွံဒိပဒူးတဒိဒိ

စံးဝဲ, ပမိၢ်ပပၢ်လၢပျာ, ထီၣ်ဖိနွံဂၤ, ကဲထီၣ်ပျာတနီၤ, စှီၤတနီၤဝံၤ, ပျာဒီးစှီၤအဖီတဖၣ်န့ၢ်မါန့ၢ်ဝဲဒီးထီၣ်ဖိတဖၣ်ကဲထီၣ်လၢထီၣ်ခိ (ပျာဒီးစှီၤကးပြါ) တသ့ညါသ့ၣ်ခိးလီၢ်အသးလၢဘၣ်. ပျာကညီအလုၢ်အလၢအံၤတုၤမ့ၢ်အကန့ၢ်မါဒီးန့ၣ်ညီန့ၢ်ဂံၢ်ထီၣ်ဒူးထီၣ်ဝဲအထူအထံးအစၢၤအသ့ၣ်အထူအစၢၤတစၢၤဘၣ်တစၢၤလီၤ. အယိတုၤပဂံၢ်ထီၣ်ဒူးထီၣ်ပထူပထံးန့ၣ်, ပမ့ၢ်ဒူးလၢမိၢ်အထံးမိၢ်အစၢၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပမ့ၢ်ဒူးလၢပၢ်အထံးပၢ်အစၢၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, တခီဂ့ၤတခီဂ့ၤ, ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢပမ့ၢ်ပျာဒီးတၢ်လၢအလီၤစၢၤလၢပျာတန့ၣ်ယီၤတထၢယီၤန့ၣ်လီၤ.

ပမ့ၢ်ပပျာစံးဝဲဒၣ်, လၢပဝဲပျာကညီတကလၢအံၤပအါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်ဒီးပလီၤမ့ၢ်ပြဲပြါသက့ထံးသက့ကီၢ်ဒီးဒ်သးပကသ့ၣ်ညါလီၢ်ပသးန့ၣ်ပဘၣ်ဒူးဒီးယဲၤက့ၤပထူပထံးပမိၢ်အထံးပ

ပါအထုံးဒီးမာဝဲလာထါဒ်အံၤ

ချာ်ဒိၣ်အဒုသယာ်ယံၤ၊

လူၤသဲၤက့ၤပမိၢ်အထုံး၊

ဃီဒိၣ်အဒုသယာ်ယံၤ၊

လူၤသဲၤက့ၤပပာ်အထုံး

စံးဝဲဒၣ်၊ ပုဂံညီအန့ၣ်အထာတဖၣ်လီၤဖးဆူထံယံၤကီၢ်ယံၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးဘၣ်ဒုး
ယဲၤနာ်ပာ်လိာ် က့ၤအထူအထံးဒ်သိးကသ့ၣ်ညါလၢအမ့ၢ်ပုၤတန့ၣ်ယီလီၤ။

တၢ်ကတိၤထူထံးဒီးမိၢ်ထံးပာ်ထံး

ထူထံးန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤကထီၣ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ၊ အမိၢ်အပာ်၊ အဖံအဖုအမံၤအပုၤလၢပုၤလၢ
ကစၢၤတဖၣ်ပစံးလၢပထူထံးလီၤ။

ပာ်ထံးန့ၣ်မ့ၢ်ပပာ်အစၢၤအသ့ၣ်၊ ပပုၤပဝဲၣ်ပိာ်ခွါတဖၣ်အဖိအလံၤ၊ အလိၤန့ၣ်
ပစံးလၢပာ်ထံးခဲလၢာ်လီၤ။ -ပာ်ထံးန့ၣ်ခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပပာ်အစၢၤအသ့ၣ်လၢပိာ်ခွါတဖၣ်
တုၤလီၤလၢပုၤအံၤအိၣ်န့ၣ်စိၤန့ၣ်န့ၣ်ဒီးပစံးလၢပာ်ထံးန့ၣ်န့ၣ်စိၤလီၤတၢ်ဆၢကတိၢ်န့ၣ်စိၤလၢ
အစံးဝဲ “တုၤလီၤလၢပုၤအံၤအိၣ်န့ၣ် စိၤ” န့ၣ်ကမ့ၢ်အခါဝဲ ပုဂံညီအိၣ်လၢကီၢ်သံၣ်ဘိ၊
မ့ၢ်တမ့ၢ်ကီၢ်ယုၤနါန့ၣ်၊ ဒီးတုၤခဲအံၤန့ၣ်၊ မ့ၢ်မ့ၢ် အခါဝဲပုၤစးထီၣ်အိၣ်ဖဲကီၢ်သံၣ်ဘိန့ၣ်ကအိၣ်
လံအနံၣ် ၃၈၀၃ (၁၈၆၄ ဒီး ၁၉၃၉=၃၈၀၃) နံၣ်လီၤ။ ဒီးမ့ၢ်မ့ၢ်အခါဝဲပုၤစးထီၣ်အိၣ်လၢ
ကီၢ်ယုၤနါအပူၤန့ၣ်ကအိၣ်လံအနံၣ်၃၃၂၄ (၁၃၈၅ ဒီး ၁၉၃၉= ၃၃၂၄) န့ၣ်လီၤ။

မိၢ်ထံးန့ၣ်မ့ၢ်ပမိၢ်လုၢ်န့ၣ်အဖိလၢပိာ်မုၢ်၊မ့ၢ်တမ့ၢ်လီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်လၢပိာ်မုၢ်တဖၣ်န့ၣ်ပ
စံးလၢမိၢ်ထံးခဲလၢာ်လီၤ။ -မိၢ်ထံးန့ၣ်ခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပမိၢ်အစၢၤအသ့ၣ်လၢပိာ်မုၢ်တဖၣ်န့ၣ်စိၤန့ၣ်
ဒီးပစံးလၢမိၢ်ထံးန့ၣ်ခိၣ်လီၤ။

မိၢ်ထံးန့ၣ်ခိၣ်ပာ်ထံးန့ၣ်ခိၣ်၊ လီၤထွံတခီဘျီၣ်၊ အိၣ်ဒံးတခီစိၤ၊ တၢ်အံၤမ့ၢ်အစံးဝဲလၢလီၤဘၣ်
လၢထံဂၢၤကီၢ်ဂၢၤတနီၤအိၣ်ဒံးလၢထံလိာ်ကီၢ်ပူၤတနီၤလီၤ။ မိၢ်ထံးန့ၣ်ခိၣ်၊ ပာ်ထံးန့ၣ်ခိၣ်န့ၣ်၊ လီၤ
ဘၣ်ဆူထံဂၢၤကီၢ်ဂၢၤတနီၤ၊ အိၣ်ဒံးလၢထံလိာ်ကီၢ်ပူၤတနီၤဒီးပစံးလၢလီၤထွံတခီဘျီၣ်၊
အိၣ်ဒံးတခီစိၤလီၤ။

၃၂ တၢ်ဆၢကတိၢ်တဖၣ်

မုၢ်နံၤတဖၣ်-ပမ့ၢ်ပပုၤတဖၣ်ကွၢ်ဝဲမုၢ်ဒီးဒ်အထံၣ်ဘၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်၊ နီၤဖးဝဲတၢ်ဆၢက
တိၢ်ခဲကတိၢ်၊ ဒ်ပစံးတၢ်အသိး၊ တၢ်ကပိၤအကတိၢ်ဒီးတၢ်ခဲးအကတိၢ်လီၤတၢ်ကပိၤအက
တိၢ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢမုၢ်ဆါဒီးတၢ်ခဲးအကတိၢ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢမုၢ်နၢလီၤ။ မုၢ်နံၤန့ၣ်နီၤဖးဝဲန့ၣ်ကတိၢ်၊
-၁. မုၢ်စူၢ် ထီၣ်၊ -၂. မုၢ်ဖဲထီၣ်၊ -၃. မုၢ်ထီၣ်ဖးဖိ၊ -၄. မုၢ်ထူၣ်၊ -၅. မုၢ်ယုၤလီၤဖးဖိ၊
၁၀၄ စိၤအိၣ်လၢ

-၆. မှီပါလီ၊ -၇. မှီလီနှင့်လီ၊ မှီနုစိုက်နီဖးဝဲနွံကတီ၊ -၁. တံခဲးလီတရိုက် မှ်၊ -၂. တံခဲးလီခဲရိုမှ်၊ -၃. တံ ခဲးလီသရိုမှ်၊ -၄. မှ်စို “ဖးဖီမှ်” , -၅. ဆီအိန် အိတဘျီ၊ -၆. ဆီအိန်အိခဲဘျီ၊ -၇. ဆီအိန်အိသဘျီလီ

စံးကဒီးဝဲဝဲယုတုလီတံအခိန်ထံးနုန်မှ်တအိန်တဘျီယီအကုအဂီယျါခဲအံးအသိး ဘဉ်မှ်နုန်ယုတုဝံးဒီးဖျါဒဉ်ဝဲထဲတစးဖိမးအသးဒ်ဖိသဉ်အဒုစးဒဲးဝဲအသိးဒီးကိးဝဲ လာမှ်ဒုလီ၊ လာခဲတနံးနုန်ဒိန်ထီဉ်တစးဒီးလီကင်ဖဲမှ်၊ နာသကုအကုအဂီတထဲ သိးမှ်ဘဉ်၊ ဒီးကိးဝဲလာမှ်ဆဉ်လီ၊ လာခဲတနံးမှ်နုန်ထုးယုဉ်ထီဉ်အသး၊ ဒိန်နုမှ် ဆဉ်ဒီးကိးဝဲလာမှ်ယုဉ် လီ၊ မးကဒီးလာခဲတနံးမှ်နုန်ပျါလီအကျဲဒ်ပစံးတံအသိးကျါ လီအကျဲလာအကလဲတံအဂီဒီးကိးဝဲလာမှ်ပျါလီ၊ မးကဒီးအသိတနံးမှ်နုန်လဲ တံကုတံဒီးကိးဝဲလာမှ်လုလီ၊ လာခဲတံကိးဝဲကုအီလာမှ်လုခိးလီ၊ တုမှ်လဲ တံကုတံလဲဒီးမှ်ကိးဝဲလီဘဉ်တံမှ်တံဘိတဖဉ်အသိ၊ ဖိထီဉ်ဖးထီဉ်ဝဲဒီးမှ်တနံးနုန် ကိးဝဲလာမှ်ဖိဖးလီ၊ တုနုတစုပုသုဉ်ဖဲသးညီသုဉ်ခုသးခုဒီးမးဘုဉ်မးတံတံအသိ၊ ကိးဝဲမှ်တနံးနုန်လာမှ်ဘုဉ်လီ၊

မှ်နုနွံသီ၊ ဒ်အပျါလာအဖိခိန်အသိး၊ အမံးမှ်ဝဲ, -

တာတနံး-မှ်ဒု,	ယံးအနံး-မှ်လုခိး
ခဲတနံး-မှ်ဆဉ်	ဃုတနံး-မှ်ဖိဖး
သာတနံး-မှ်ယုဉ်	နွံတနံး-မှ်ဘုဉ်
လွံးတနံး-မှ်ပျါ	

လာတဖဉ်-ပမံးပပုဖံးဝဲလာနုန်မှ်တံကဝီဖးဒိန်လာမူခိန်တဖျါဉ်, ထီဉ်လာမှ်နုနီဒီး လာမှ်ဆါဒီးပကိးလာလါလီ၊ ဒီးလာနုန်ဒိန်ထီဉ်ဆံးလီတကတီနုန်ပယုနုအမံးလာ “လါလီ”, လါထီဉ်တဆံးယံးသီလီတဆံးယံးသီ, ခဲလင်အိန်ဝဲသးဆံးလီ၊ လါထီဉ် လါထီဉ်အသိတဆံးဒီးဒိန်ဖးဝဲနီသိးဒီးအပဲတခီနုန်လီ၊ လါလာကဝီကျါအပူ အပဲတခီနုန်ပုသိးဒီးအတပဲဒဲးဘဉ်တခီဒီးပကိးလာလါဒိန်ဖးလီ၊ လါထီဉ်တဆံး သီ ဒိန်ဖးဝဲခဲဒီးတုလာတဆံးယံးသီဒီးပုဝဲလီ၊ လါပုတနံးဝဲအလီခဲလါလီကု တသိဘဉ်တသိတုလာတဆံးယံးသီဒီးလာဘဲလီ၊ ပစံးစိုကိးလာလါသံလီ၊ လါတာတ နံးဝဲဒီးလာစးထီဉ်ထီဉ်ကဒီးအသိတလာလီ၊ လါထီဉ်တဆံးယံးသီ, လီတဆံးယံးသီ အမံးတဖဉ်မှ်ဝဲ, -ထီဉ် ၁ သီ-ထီဉ်တာ၁သ့, ထီဉ် ၂ သီ- ထီဉ်တာ၂ပု, ထီဉ် ၃ သီ -ထီဉ်ဒွဲဉ်ဂီ, ထီဉ် ၄ သီ-ထီဉ်ဒွဲဉ်ဟါ, ထီဉ် ၅ သီ-ထီဉ်တမူလီ, ထီဉ် ၆ သီ-ထီဉ် တစုကျါ, ထီဉ် ၇ သီ-ထီဉ်လံာ်နိဉ်, ထီဉ် ၈ သီ-ထီဉ်သံဉ်သ့, ထီဉ် ၉ သီ-ထီဉ်ဒိန်ဖး,

ထိုက် ၁၀ သီ-ထိုက်ခွဲခိပ်၊ ထိုက် ၁၁ သီ-ထိုက်ထိခိပ်၊ ထိုက် ၁၂ သီ-ထိုက်ညှပ်ဟူး၊ ထိုက် ၁၃ သီ- ထိုက်ထီးကဖု၊ ထိုက် ၁၄ သီ-ထိုက်ပဲ့၁၈၊ ထိုက် ၁၅ သီ-ပဲ့၁၉၊ မှတမ့်ပဲ့၁ပုဂံလီၤ။ -လါပဲ့၁တနံၤဝံးဒီးလါလီၤက့ၤတဘီဘၣ်တဘီဆူအလီၢ်ခံတခိကွၢ်ကွၢ်ဒ်ပစံးတၢ်အသိး၊ လါပဲ့၁တၢ်လီၤ ၁ သီ၊ -လီၤပဲ့၁၈၊ လီၤ ၂ သီ-လီၤထီးကဖု၊ လီၤ ၃ သီ-လီၤညှပ်ဟူး၊ လီၤ ၄ သီ-လီၤထိခိပ်၊ လီၤ ၅ သီ-လီၤခွဲခိပ်၊ လီၤ ၆ သီ-လီၤဒိပ်ဖး၊ လီၤ ၇ သီ-လီၤသံၣ်သွါ၊ လီၤ ၈ သီ-လီၤလံာ်နိပ်၊ လီၤ ၉ သီ-လီၤတစ့ၤကျိၤ၊ လီၤ ၁၀ သီ-လီၤတမူလီၤ၊ -လီၤ ၁၁ သီလီၤခွဲၣ်ဟါ၊ လီၤ ၁၂ သီ-လီၤခွဲၣ်ဂီၤ၊ လီၤ ၁၃ သီ-လီၤတၢၤပှီၤ၊ လီၤ ၁၄ သီ -လီၤတၢၤသွၤလီၤ ၁၅ သီ-လါဘၢ၊ မှတမ့်လါသံလီၤ။ (တိၢ်နိပ်၊ -ပမံၤပပုဂံဒူးဝဲလါထီၣ် ၁၅ သီ၊ လီၤ ၁၅ သီ၊ ခဲလၢာ်မ့ၢ်ဝဲအသီ ၃၀ လီၤ။ တအါစ့ၤနီၣ်တလါဘၣ်။ ပမ့ၢ်ဒူးအါစ့ၤအနံၤအသီန့ၣ်၊ တၢ်ကိးလါအမံၤန့ၣ်ဘၣ်တသုလၢၤဘၣ်။ ဒ်ပုၤသးပုၤယုၢ်လါအမံၤအသိးန့ၣ်လါ ကိးလါ ဒီးကဘၣ်အိၣ်ဖဲယဲၤဒေၣ်ထဲအသီ ၃၀ လီၤ။)

လါအမံၤ၊ -ဒ်အဖျါလါအဖိခိပ်အသိး၊ ပုဂံပြည်အလံတလါန့ၣ်အိၣ်ဝဲအသီ ၃၀ လီၤ။ တအါထီၣ်တစ့ၤလီၤနီၣ်တလါဘၣ်။ ပမံၤပပုဂံတဖၣ်အတၢ်မၤမိၢ်ပုၤလါအလုၢ်အိၣ်အသးသမုၢ်ဝဲတၢ်မၤမုၢ်မၤဝဲ၊ ဖဲးခးဖဲးသံၣ်န့ၣ်လီၤ။ ဒ်န့ၣ်အသိးအဝဲသ့ၣ်ကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ပးတၢ်ဆါကတီၢ်လါအကၢးစးထီၣ်တၢ်မၤမုၢ်မၤဝဲ၊ ဖဲးခးဖဲးသံၣ်ဒီးသ့ၣ်တၢ်ဖျါတၢ်အဂီၢ် လီၤ။ တၢ်မၤမုၢ်မၤဝဲအံၤအဆိကတၢ်မ့ၢ်ဝဲပုၤဘၣ်စးထီၣ်တလုၤန့ၣ်တလုၤသံၣ်ဒီးတုၤလီၤလါအမၤဘုမ ၁ ဟုၣ်ဝံးဒီးဟူထီၣ်အဘူးအတၢ်အသံတဖၣ်အယံဝံးအလီၢ်ခံန့ၣ်၊ ပုၤထီၣ်ဝဲခဲလၢာ် ၁၂ လါဝံးဒီးဆါက့ၤကဒီးအလီၢ်တဝီလါအကဘၣ်တလုၤန့ၣ်တလုၤသံၣ်အသီတဘျီလီၤ။ ဒ်န့ၣ်အသိးအလါ ၁၂ လါစးထီၣ်ဝဲလါအလုၤလါဒီးကိးဝဲအမံၤစုၣ်စုၣ်ဒ်အဖျါလါအဖိလံာ်အံၤအသိးလီၤ။

၁. လါတလုၤန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤတလုၤန့ၣ်တလုၤသံၣ်၊ ဒ်ပစံးတၢ်အသိးပုၤယုၢ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလါပုၤလံာ်ကျါတပူၤဘၣ်တပူၤလါအကြါးအဘၣ်လါပုၤကဖဲးခးဖဲးသံၣ်အဂီၢ်လီၤ။ ပစံးညီနီၣ်လါတလုၤထီၣ်လံာ်၊ လဲၤတလုၤန့ၣ်တလုၤသံၣ်တက့ၢ်။ ပုၤတနီၣ်နီၣ်ကိးဝဲသလုၤလီၤ။ သလုၤဒီးတလုၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တမံၤယီၤလီၤ။ ဒီးမ့ၢ်တၢ်ဂီၢ်ခါဒီးလါအဆိကတၢ်တလါလါလါ ၁၂ လါအကျါလီၤ။

၂. လါထုကူၣ်န့ၣ်မ့ၢ်လါသ့ၣ်ထုကူၣ်တဖၣ်ဘိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ဒီးမ့ၢ်စုၢ်ကိးလါတလါလါပုၤတသီစးထီၣ်ဖဲးခးဖဲးသံၣ်ကူၣ်လီၤသ့ၣ်ဝၣ်အယံ၊ ကကိးအီၤလါလါထုကူၣ်လီၤ။ (လါတလါအံၤဖဲအတုၤယီၤယုၢ်န့ၣ်တနံၣ်န့ၣ်ဒ်ကစိာ်ဝဲ၊ ဒီးလါလါအဒိကစိာ်တလါန့ၣ်ပကိးအီၤလါလါထုဖဲးလီၤ။)

၃. လါသွၤကိန့ၣ်မ့ၢ်လါသါလါတလါလီၤ။ တၢ်ကိာ်ဝဲဒီးတၢ်ဖိယာ်တကလုာ်ကိးသီၣ်သွၤသွၤအမဲာ်ညါမ့ၢ်လါတလါလါပုၤလံာ်ယုၢ်ကိလါမ့ၢ်ကိာ်ကျါလီၤ။ ကယံၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်ဝၣ်လါပုၤကူၣ်လီၤလါ

ခုးပူဖဲလါထုကူာ်အပူတဖာ်န့ာ်ပကီးလါကံာ်လီၤ. အယံလါအဝဲအံၤတလါန့ာ်ပကီးလါ သ့ကံာ်လီၤ.

၄. လါချံ, န့ာ်မုာ်ပုၤဖဲဒဲာ်ကံာ်, ကံာ်ခုးဝံၤအလီၤခံးမုာ်ဖဲပုၤထီာ်ပုၤဖဲဒဲာ်ဘုချံဒီးသ့ာ်လီၤ ဖျးလီၤ, တံာ်ချံအကတီၢ်လီၤ. လါန့ာ်အမဲာ်ညါတံာ်အမုာ်အိာ်ဝဲတကလုာ်ပကီးလါချံအ တံာ်, မၤအသးဒဲာ်အသး, အမုာ်ဝါကျိာ်ကလုာ်, အိာ်ဒီးအဆူာ်တဖဲးတဖဲးလီၤ. ချံ အံၤဖဲတံာ်ယီၤခါန့ာ်အမုာ်သံဝဲဒီးမုာ်တုၤက့ၤလါလါချံအပူဒီးမဲထီာ်ပျိာ်ထီာ်က့ၤဝဲလီၤ. အယံလါတလါအံၤန့ာ်ပကီးလါလါချံဒီးမုာ်လါလွံာ်လါတလါလီၤ.

၅. လါဒုာ်ညါန့ာ်မုာ်အခါဖဲဖိဒုာ်ညါခိဖိထီာ်အကတီၢ်ဒီးပကီးလါဒုာ်ညါလီၤ. မုာ်လါ ယံာ်လါတလါဒီးဘူးထီာ်တံာ်ကစူၤလီၤအဆါလီၤ.

၆. လါခုးန့ာ်, မုာ်တံာ်ဆါကတီၢ်ဘူးထီာ်လါတံာ်ကစူၤလီၤသီသီဒီးတံာ်မၤအသးတဘာ် လီၢ်ဘာ်စးဒဲးဘာ်အယံ, တံာ်ကံာ်သံဝဲနးမးတုၤဒုာ်လဲာ်တခုးအိာ်လါသ့ာ်ကအိပူတကဲ ဘာ်ဒီးဘာ်စံာ်လီၤဝဲအမဲာ်ညါ, မုာ်စုာ်ကံးဖိလါခုးဖိထီာ်အဆါကတီၢ်အယံ, ပကီးအီၤလါ လါခုးလီၤ.

၇. လါန့ာ်န့ာ်မုာ်လါန့ာ်လါတလါလီၤ. တံာ်ဟဲစူၤလီၤဘာ်လီၢ်ဘာ်စးထီာ်တဖဲးဒီးတံာ်ခုာ် လီၤဝဲဒီးမုာ်ဖဲဘုဂ့ၤထွဲအခါလီၤ. ဒဲပစံးတံာ်အသးဘုလါပုၤထီာ်လီၤန့ာ်ဒီးထီာ်ဝဲတထါဒီး ပလဲၤလါအကျါန့ာ်ပထွဲဘာ်လါပခိာ်ညါခိာ်မၤအသးဒဲာ်ခိာ်ဖျါအန့ံ, ဆုအန့ံ, တံာ်အန့ံတ မံၤမံၤအသးလီၤ. လါန့ာ်အမဲညါဖဲလါအံၤအပူန့ာ်သံမိာ်ပီၤအိာ်ဝဲတကလုာ်စးထီာ်ဝဲလီၤ လဲာ်လီၤအသး, ဟးသဒုာ်အဒါလါအမုာ်အန့ံတဖာ်လီၤ. တံာ်ကွာ်နီာ်တံာ်မၤအသးတဖာ် အံၤလါလါတလါအံၤအပူဒီးကံးဝဲလါလါန့ာ်လီၤ.

၈. လါယံးန့ာ်တံာ်ဟဲစူၤလီၤမုာ်မုာ်နီာ်နီာ်လံာ်ဒီးမုာ်လါတလါဖဲဘုခုးသ့ာ်သ့ာ်ထီာ်ဒီးပုၤယံး အိာ်ဘုခုးသ့ာ်အမဲာ်ညါ, ပုၤဟဲထုဆဲးတံာ်, ဘာ်ယုာ်ဒီးထီာ်ခါလံာ်ခါဒီးယံဝဲအဆူာ်အဒဲးအ ယံလါတလါအံၤကံးဝဲလါလါယံးဒီးမုာ်လါယံးလါတလါလီၤ.

၉. လါဆံးမုာ်န့ာ်မုာ်တံာ်ဆါကတီၢ်လါတံာ်စူၤဆံးလီၤစူၤလီၤက့ၤဝဲတဖဲးဒီးမုာ်မဲာ်လါမဲာ် ဖျါထီာ်က့ၤတဒိာ်တဆံးဒီးကံးဝဲလါဆံးမုာ်ဒီးမုာ်လါခွံလါတလါလီၤ.

၁၀. လါဆံးဆဲာ်မုာ်တံာ်ဆါကတီၢ်လါဘူးထီာ်တံာ်ကယီၤထီာ်တံာ်စူၤလါအံၤလါန့ာ် တအါလါဘာ်, တံာ်အါာ်သုးကွံာ်အသး, မုာ်ခိာ်ကပီၤဂ့ၤထီာ်ဒီးမုာ်လါဆဲာ်ဖိတဖာ်ဖျါဒိာ် ထီာ်ဆဲာ်ထီာ်တုၤဒုာ်လဲာ်ဆဲာ်ခါဖိခါတဖာ်ပထံာ်ဘာ်အီၤလါာ်ယုာ်ယုာ်လီၤ. အယံပကီး လါတလါန့ာ်လါဆံးဆဲာ်ဒီးမုာ်လါတဆံးလါတလါလီၤ.

၁၁. လါနီန့ာ်မုာ်တံာ်ဆါကတီၢ်လါသန့ာ်သနီတဖာ်အသ့ာ်ပုၤထီာ်ယုထီာ်ဒီးပုၤမၤန့ာ်

သနံသနီအချံတဖၣ်အခါလီၤ. သနံသနီန့ၣ်မ့ၢ်နံၣ်သိချံတကလုာ်လၢပုၤကံာ်အိၣ်သိလီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါသ့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲတကလုာ်အိၣ်ဒီးအထူးဒီးပမၤသ့ၣ်ဘၣ်ဂ့ၤမးလီၤ. သ့ၣ်တကလုာ်အံၤပကိးနီၤဒီးဖီထီၣ်ဖဲလၢအံၤအပူၤအယိ, တံာ်ကိးလၢတလၢအံၤလၢလၢနီၤ ဒီးမ့ၢ်လၢတဆံတလၢန့ၣ်လီၤ.

၁၂. လၢပျၢၤန့ၣ်မ့ၢ်လၢတဆံခံလၢတလၢဒီးလၢလၢအလီၢ်ခံကတၢၢ်တလၢလၢဒီနံၣ်ညါအ ပူၤလီၤ. လၢပျၢၤန့ၣ်မ့ၢ်ညါန့ၣ်တံာ်ယုာ်လၢတလၢကိးနံၣ်ဒဲးဒဲးသိးဒီးတံာ်သံအယိမ့ၢ်တမံၤ, ဒီးမ့ၢ် စ့ၢ်ကိးလၢတလၢလၢပုၤဟူထီၣ်ပုၤသံအယိအလၢအယိ, ကိးဝဲလၢလၢပျၢၤလီၤ. လၢန့ၣ်အ မဲာ်ညါမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတံာ်ဆၢကတီၢ်လၢတံာ်ဂီၢ်ဒိၣ်ကတၢၢ်တလၢတုၤဖၣ်လဲာ်ပခၣ်ကနိးဒီးပအ့ၣ် တံာ်ဘၣ်ပပျၢၤအယိကိးဝဲလၢလၢပျၢၤလီၤ.

နံၣ်တဖၣ်-ပျၢၤကညီအလၢတလၢန့ၣ်အိၣ်ဝဲအသီသၢဆံဒီး ၁၂ လၢန့ၣ်ဆၢအလီၢ်တဝီ ဒီးတံာ်ဆၢအလီၢ်တဝီအံၤန့ၣ်, ကိးဝဲလၢနံၣ်လီၤ. န့ၣ်အသိးတနံၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲအသီ ၃၆၀ (၃၀၇၁၂=၃၆၀) လီၤ. မ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လဲၤတရံးမ့ၢ်ပုၤထီၣ်တဝီန့ၣ်စံးဝဲဖၣ်မ့ၢ်တနံၣ်ဒီး အိၣ်ဝဲ ၃၆၅ နံၤလီၤ. န့ၣ်အသိးပမ့ၢ်ထီၣ်သတြီၤတံာ်ဒူးလၢအဖီခိၣ်န့ၣ်တနံၣ်န့ၣ်အါထီၣ်ဝဲ ၅ သီ (၃၆၅-၃၆၀=၅) လီၤ. တံာ်အါထီၣ်တနံၣ်မ့ၢ်၅သီဒီးယုနံၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ၃၀ သီ (၅၇၆=၃၀) လီၤ. လၢတံာ်အံၤအယိဒူးဝဲတံာ်ဆၢကတီၢ်ဒီးစံးဝဲယုနံၣ်န့ၣ်ဆၢက့ၤအ လီၤတဝီလီၤ. နံၣ်ပမံးတံာ်အသိးနံၣ်ထီၣ်ဖျးတနံၣ်ဝံၤတနံၣ်တုၤအပုၤထီၣ်ယုနံၣ်န့ၣ်ဘၣ် မၤအါထီၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်ဘၣ်မၤလီၤကထာဝဲလၢအသီတလၢလၢအအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲအသီ ၃၀ လီၤ. တံာ်မၤလီၤကထာလၢတလၢအံၤမ့ၢ်ဒဲးသိးအကမၤပုၤထီၣ်, မၤဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စး က့ၤတံာ်ဆၢကတီၢ်လၢအလီၤတူာ်, တနံၣ်၅သီ, တနံၣ်၅သီ, တုၤလၢယုနံၣ်တနံၣ်န့ၣ် ပုၤထီၣ်ဝဲ၃၀သီ (၆၇၅=၃၀) မ့ၢ်တမ့ၢ်တလၢလီၤ. န့ၣ်အသိးနံၣ်ယုနံၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲ ၁၃ လၢ လီၤ. ဒီးဆၢအလီၢ်တဝီဒီးစးထီၣ်ကဒီးက့ၤအသီတဝီတုၤအပုၤထီၣ်ယုနံၣ်ဒီးဆၢကဒီး က့ၤအလီၢ်တဝီ, ဒီးစးထီၣ်ကဒီးအသီတဝီ, န့ၣ်က့ၤက့ၤလီၤ.

(တီၢ်နီၣ်. -ပျၢၤကညီဒူးဟီၣ်ခိၣ်အတံာ်လဲၤတရံးမ့ၢ်တဝီအိၣ် ၃၆၅ သီန့ၣ်တဘၣ်တဝီ ဘၣ်တံာ်ဆၢကတီၢ်အနီၢ်နီၢ်တခီအိၣ်ဝဲ, ၃၆၅ဒီး သီလီၤ. အယိပမ့ၢ်ဒူးတနံၣ်န့ၣ်တံာ်ဆၢကတီၢ်မ့ၢ် အါထီၣ် ၅ဒီး သီ, (၃၆၅ဒီး-၃၆၀=၅ဒီး) ဒီးယုနံၣ်န့ၣ်ကအါထီၣ်ဝဲ, ၃၁ဒီး သီ, (၅ဒီး x၆=၃၁ဒီး) လီၤ. န့ၣ်အသိးယုနံၣ်တနံၣ်န့ၣ်တံာ်မ့ၢ်မၤအါထီၣ်မ့ၢ်မၤလီၤကထာလၢတလၢန့ၣ်ကမ့ၢ်ဖၣ် ထဲ၃၀သီလီၤဒီးအိၣ်တီၢ်ဒဲးဝဲ၃၁ဒီး, (၃၁ဒီး-၃၀=၁ဒီး) လီၤ. န့ၣ်အသိးပျၢၤကညီအတံာ်ဒူးန့ၣ် တဘၣ်တဝီဘၣ်.)

နံၣ်ယုနံၣ်လၢအဆၢက့ၤအလီၢ်ယုနံၣ်တဝီယုနံၣ်တဝီန့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးအမံၤစ့ၢ်စ့ၢ်လီၤ. ပမ့ၢ်ပပုၤစံးဝဲ, ယုၤသံဘီသံမ့ၢ်တုၤလီၤပာ်လီၤတံာ်အကလုာ်ကလုာ်ဒီးဘၣ်တုၤလီၤဝဲယုၤချီ, တဘျီတနံၣ်, လၢယုနံၣ်အတီၢ်ပူၤဝံၤဒီးထံၣ်ဝဲလၢအလၢအပုၤလံၤဒီးအိၣ်ဘုးအိၣ်သါဝဲဒၣ်

တစုလီၤ. န်န့ၣ်အသိးအတံာ်ဒွးတံာ်ဆါကတီၢ်လၢအဆါအလီၢ်ယုန့ၣ်တဘျီအံၤစံးဝဲဒၣ်လၢ မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတံာ်တမံၤယီၤလၢယွၤသံဘီသံမ့ၢ်ပံးန့ၢ်တံာ်ဆါကတီၢ်လၢအတုလီၤတံာ်အကလုာ်က လုာ်ခဲလၢာ်အယီၤ, န့ၣ်ယုန့ၣ်အံၤယုာ်ဝဲအမံၤဒ်ကစၢ်ယွၤသံဘီသံမ့ၢ်တုလီၤတံာ်တဘျီဒီးတ ဘျီအသိး, န်အပျါလၢအဖီလၢာ်အံၤအသိးလီၤ.

၁. န့ၣ်မူဟီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်န့ၣ်တန့ၣ်လၢသံဘီသံမ့ၢ်တုလီၤမူခိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒီးကိးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢ န့ၣ်မူခိၣ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးမ့ၢ်န့ၣ်အခိၣ်ထံးတန့ၣ်လီၤ.

၂. န့ၣ်နံၤန့ၣ်မ့ၢ်သံဘီသံမ့ၢ်တုလီၤဟံၤလီၤတံာ်ကပီၤဒီးတံာ်ခဲးလၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢဒီးတံာ် ကပီၤန့ၣ်ကိးဝဲလၢနံၤဒီးတံာ်ခဲးန့ၣ်ကိးဝဲလၢန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်တန့ၣ်အံၤကိးစ့ၢ်ကိးဝဲန့ၣ်နံၤန့ၣ် န့ၣ်ဒီးမ့ၢ်ဝဲန့ၣ်ခဲန့ၣ်တန့ၣ်လီၤ.

၃. န့ၣ်ထံခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်သံဘီသံမ့ၢ်နီၤဖးပဲာ်ဖးထံဒီးခိၣ်ဒီးတုၤဟီၣ်ခိၣ်ပျါထီၣ်ဒီးတုလီၤဟံၤလီၤ ဝဲတံာ်မဲတံာ်မါအကလုာ်ကလုာ်ဒီးန့ၣ်တန့ၣ်အံၤကိးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢန့ၣ်ထံန့ၣ်ခိၣ်ဒီးမ့ၢ်ဝဲန့ၣ်သ့န့ၣ် တန့ၣ်လီၤ.

၄. န့ၣ်မူဖီန့ၣ်မ့ၢ်သံဘီသံမ့ၢ်တုလီၤဟံၤလီၤမူခိၣ်ဖီလၢအမ့ၢ်မ့ၢ်, လၢ, ဆၣ်ဖီ, ကလံၤသီၣ် ဂီၤလၢအမ့ၢ်တံာ်ပနီၣ်လၢတံာ်ကွၢ်နီၤကွၢ်ပးတံာ်ဆါကတီၢ်အဂီၢ်ဒီးန့ၣ်တန့ၣ်အံၤကိးစ့ၢ်ကိး ဝဲလၢန့ၣ်မူဘီၣ်န့ၣ်မူဖီဒီးမ့ၢ်ဝဲန့ၣ်လွံၤန့ၣ်တန့ၣ်လီၤ.

၅. န့ၣ်တံာ်ဖိလံၤန့ၣ်မ့ၢ်သံဘီသံမ့ၢ်တုလီၤဟံၤလီၤတံာ်ဖိတံာ်လံၤလၢထံလၢခိ, န်ပစံးတံာ် အသိး, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိစးထီၣ်လၢအဒိၣ်တုၤလၢအဆံးဒုၣ်ဖိဉ်ဖိလၢအဒိၣ်တုၤလၢအ ဆံးဒီးထီၣ်ဖိလံၣ်ဖိလၢအဒိၣ်တုၤလၢအဆံးလီၤ. န့ၣ်တန့ၣ်အံၤကိးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢန့ၣ်တံာ် ဖိလံၤန့ၣ်တံာ်ဖိ ယၣ်ဒီးမ့ၢ်န့ၣ်ယဲၢ်န့ၣ်တန့ၣ်လီၤ.

၆. န့ၣ်ပုၤခွါန့ၣ်မ့ၢ်သံဘီသံမ့ၢ်တုလီၤဟံၤလီၤပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဒီးပုၤဟီၣ်မ့ၢ်လၢအကအိၣ်ကဆိးလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ချၢဒီးဟ့ၣ်လီၤဝဲအစိကမိၤလၢအကပၤဘၣ်တံာ်မ့ၢ်တံာ်ဘီ, တံာ်ဖိလံၤတံာ်ဖိယံၤအဒိၣ် အဆံးအပြီအသွါလၢအအိၣ်လၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အဖီခိၣ်အဖီလၢမ့ၢ်ဂုၤ, ထံအဖီခိၣ်အဖီ လၢမ့ၢ်ဂုၤ, ဒီးလၢတံာ်ဖးဖိမူကဟီၣ်လီၤမ့ၢ်ဂုၤန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်တန့ၣ်အံၤကိးစ့ၢ်ကိးဝဲန့ၣ်ပုၤခွါန့ၣ် ပုၤမ့ၢ်ဒီးမ့ၢ်န့ၣ်ယုန့ၣ်တန့ၣ်လီၤ.

တံာ်အခုအခါ-ပမ့ၢ်ပပုၤတဖၣ်အတံာ်ဂံၢ်တံာ်ဒွးတံာ်အခုအခါ, န့ၣ်ဖိလၢဒီးန့ၣ်ကွၢ်ဝဲ ကလံၤသီၣ်ဂီၤ, တံာ်ကိာ်တံာ်ခုၣ်, တံာ်စူၤတံာ်ယီၤ, ဒီးမ့ၢ်, လၢ, ဆၣ်ဖိအတံာ်ဟူးတံာ်ဂဲၤ, သုးအသး တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်နီၤဖးဝဲတံာ်အခုအခါခဲခါလၢဒီးန့ၣ်ညါအတီၢ်ပူၤန့ၣ် လီၤ. ဖဲလၢဒုၣ်ညါ, လါခူး, လါနွံ, လါယိး, ဆံးမ့ၢ်, ဆံးဆၣ်, လါယုလါအံၤအပူၤ န့ၣ်, မ့ၢ်လၢကလံၤယဲၢ်အူလီၤလီၤလၢကီၢ်ဟံၣ်ဖူၣ်အပီၣ်လဲၣ်ပီၣ်တြီၤအိၣ်လၢကလံၤထံး

မုန်နှင့်တခါ၊ ဒီးကလံယဲတိတ်တိတ်အာဒ်ဒီးတော်စူပဲအယိလါယုလါအံအပူန့ၣ်ပကိးလာတ်
စူခါလီၤ။

စးထီၣ်ကဒီးက့ၤဖဲလါနီ၊ လါပျူ၊ လါသလု၊ ထုကုၣ်၊ သွၣ်ကိ၊ လါချံ၊ လါယုလါအံအ
ပူန့ၣ်ကလံယဲက့ၤလီၤအူကဒါက့ၤလါကလံစီးမုၢ်ထီၣ်တခါဆူကလံထံးမုၢ်န့ၣ်အယိ၊
လါယုလါအံအပူန့ၣ်တော်တစူလါလုၣ်ဒီးပကိးလာတ်ယိခါလီၤ။

မၤကဒီးတော်ယိခါယုလါအံတော်နီၤဖးကဒီးဝဲတော်ဂိၢ်ခါဒီးတော်ကိၢ်ခါလီၤ။ နိပစံးတော်အသိး
စးထီၣ်လါလါနီ၊ လါပျူဒီးသလုသလါအံ၊ မုၢ်လါဘျၢပစီလီၤဝဲအယိ၊ တၢ်ခုၣ်ဒီးကိး
ဝဲလါတၢ်ဂိၢ်ခါလီၤ။ ဒီးစးထီၣ်လါလါထုကုၣ်၊ သွၣ်ကိဒီးလါချံသလါအံမုၢ်လါဘျၢပစီတ
လီၤလါဘၣ်ဒီးတၢ်ကိၢ်ထီၣ်ဝဲဒံးနးထီၣ်ဒံးနးထီၣ်အယိ၊ ကိးဝဲလါတၢ်ကိၢ်ခါလီၤ။

တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဆါကတီၢ် - ပပံၤပပုၤတဖၣ်အတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဆါကတီၢ်၊ န့ၣ်စးထီၣ်ဒၣ်အနီၤဖး
တၢ်ကပီၤဒီးတၢ်ခံးအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ဒီးဂံၢ်ဝဲဒၣ်အံၤ - တမုၢ်ဆါန့ၣ်တနံၤ၊ တမုၢ်ခံးန့ၣ်
တနံၤ၊ တနံၤတနံၤန့ၣ်တသီ၊ န့ၣ်သီန့ၣ်တန့ၣ်၊ လွံၢ်န့ၣ်တလါ၊ တဆံခံလါတန့ၣ်၊ ယုန့ၣ်တဝီ၊
တဆံခံဝီတကတြၢ်၊ တဆံခံကတြၢ်တထု၊ ဒီးတဆံခံထုတယိၣ်လီၤ။

တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူး - ပပံၤပပုၤတဖၣ်ဂံၢ်ဝဲအဆံးကတၢ်စးထီၣ်ဝဲလါတၢ၊ ဒီးအဒိၣ်ကတၢ်တုၤ
ထီၣ်လါဝါလီၤဂံၢ်ဝဲဒံးအံၤ - တၢ၊ ဆံ၊ ယၤ၊ ထိ၊ လး၊ လီၢ်၊ ကွၢ်၊ ဘီ၊ ဝံ၊ ဝါ၊ ဒီးကတၢ်ဝဲ
လီၤ။

၃၃. နံၣ်ကျိးအမုၢ်နံၤ (နံၣ်ထီၣ်သီ)

မုၢ်တနံၤဖဲပုၤကညီအလါ၁၂လါထီၣ်ဖျဲးဆါက့ၤအလီၢ်န့ၣ်ပကိးလာနံၣ်ကျိးလီၤ။
နံၣ်ကျိးအဆါကတီၢ်စးထီၣ်ဖဲမုၢ်နုၤခိဖးဖိမုၢ်၊ ဖဲဆီဖါအိၣ်အိ ကတၢ်တဘျီန့ၣ်လီၤ။
လါပျူၤန့ၣ်ပုၤကိးကလုၣ်ဒဲးကွၢ်နီၣ်တၢ်ဆါကတီၢ်လါဆီဖါအိၣ်အိ န့ၣ်လီၤ။ အဒိ၊
-ပမုၢ်ကွၢ်လါခရံၣ်ဖိအတၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤအပူၤန့ၣ်စံးဝဲ၊ “ခဲမုၢ်နုၤတချုးဆီဖါအိၣ်အိထီၣ်
ဒံးဘၣ်န့ၣ် (တချုးဖးဖိမုၢ်) နကသ မၤယၤသၢစုလီၤ။” လါပျူၤဆီဖါအိၣ်အိအဆိကတၢ်
တဘျီန့ၣ်မုၢ်ဝဲဖဲဖးဖိမုၢ်လီၤ။ ဆီဖါအိၣ်အိအဆိကတၢ်တဘျီန့ၣ်မုၢ်ဝဲဖဲဖးဖိမုၢ်လီၤ။ ဆီဖါ
လါပျူၤန့ၣ်အိၣ်အိဘၣ်ဆါဘၣ်ကတီၢ်ဂုၤမးလီၤ။ တုၤဆီဖါတဘျီဘျီအိၣ်အိတဘၣ်
ဆါဘၣ်ကတီၢ်န့ၣ်အကစၢ်ဒိသံကွၢ်အီၤလီၤလါအဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဂုၢ်တမံၤအံပပံၤပပုၤလါ
ပျူၤမၤလုၢ်အုၣ်ထါဒ်အဖီလၢ်အံအသိးလီၤ။-

၁. ပမုံလောပျာလောမကိတ်,	ဆီဖါသွဲထူလီကဝီ,
ပပုံလောပျာလောမကိတ်	ကနုနဆီဖါဝဲအိတ်အိ,
ဘုတ်ထိပ်ဖါအဆူကံဘု,	အိတ်အိမုာ်ယူအတတ်ဒိ,
ဘုတ်ဆီဖါအဒံးကံဘု,	တံဆာကတီကွာ်နိတ်သါ,
ဘုတ်ဆီဖါဝါကတီဂု၊	ထိပ်ဒီးမုာ်တြီဝဲဒီးလါ၊
ဘုတ်ဆီဖါဂါကတီဂု၊	အိတ်အိဘုတ်ဆာဘုတ်ကတီ၊
ဆီဖါမဲာ်စုလီကဝီ၊	ဖိလံဇာတီဆာကတီ၊
၂. ပုမုံလောပျာတကလုတ်,	အိတ်အိမုာ်တဘုတ်အဆာ၊
ပုပုံလောပျာတကလုတ်	ဆီဖါဆီဖါဘုတ်မသံ
ဘုတ်ထိပ်ဘုတ်ဆီကွာ်ကတီ၊	ချွမ်းချွန်ဘုတ်ဒိသံ၊
ဘုတ်ဆီဘုတ်ထိပ်ကွာ်ကတီ၊	ဆီဖါမုာ်လီဖျိတ်မသံ၊
ဆီဖါကလိာ်လောအဆာ၊	ဆီဖါမုာ်လီဖျိတ်ဒိသံ၊
ဆီဖါအိတ်အိလောအဆာ၊	မုာ်တဒိသံခုဟဲလိာ်၊
ကလိာ်မုာ်တဘုတ်အဆာ	မုာ်တမသံထီဟဲလိာ်

ထါတတဆာအံးစံးဝဲ, -ပမုံပပုံလောပျာတဖုတ်ဘုတ်ဆီမိာ်ဆီဖါအဆူအဒံးကံဘု
 ယုတနီ၊ ဝါတနီ၊ ကတံာ်ကတီဝဲဂုမး, ဒီးဆီဖါဝါတဖုတ်အမဲာ်အကွာ်အဂီမးအသးဒ်
 စုအသိး, လီကဝီဝဲဒီးဆီဖါဂါတဖုတ်အသွဲ (ဆီအဆူအိတ်လောအကိတ်လီတဖုတ်
 ပကိးလောအသွဲ) အကွာ်အဂီမးအသးဒ်ထူအသိး, လီကဝီမးဝဲလီ။ ကနုနဝဲဆီဖါအိတ်
 အိဒီးစံးဝဲလောအမုာ်ကစာ်ယူအကလုာ်ကထါဟဲခီဖျိဆီဖါ, လောအဒုးနုတ်တံဆာကတီ၊
 တကတီဒီးတကတီ၊ ဒီးကွာ်နိတ်ကွာ်ပါဆီဖါအိတ်အိဒီးထိပ်သတြီဝဲဒီးမုာ်လါအတတ်သုး
 အသးဒီးသုတ်ညါဝဲလောအတတ်ဘုတ်ဆာဘုတ်ကတီဂုမးဒီးပိတ်လီဟဲလီနုဝဲ အဖိ
 အလံလောအတတ်ကကွာ်နိတ်ကွာ်ပါဆီဖါအိတ်အိဒီးကတီနုတ်ဖံးယာ်အီအဂီလီ။

ထါခံဆာတဆာစံးဝဲ, -ပုမုံပုပုံလောပျာတဖုတ်ဘုတ်ထိပ်ဘုတ်ဆီနုတ်ကတံာ်ကတီ
 ဝဲဂုဂုဘုတ်ဘုတ်ဒီးဆီမိာ်နုတ်ကလိာ် (ယီ) လောအဆာကတီ၊ ဆီဖါနုတ်အိတ်အိလောအ
 ဆာကတီလီ။ ဆီမိာ်ဆီဖါလောအတကလိာ်ဒီးအိတ်အိဘုတ်ဆာဘုတ်ကတီ၊ ဒီးကလိာ်ဒီး
 အိတ်အိလောဆာကတီတဘုတ်ဘုတ်တဖုတ်နုတ်, ဘုတ်တံဒိသံလီချုသဒံးလီဒ်နုတ်အသိးစုာ်
 ကီးဆီမိာ်ဆီဖါတဘုတ်ဂုတ ဘုတ်ဂုမုာ်လီဖျိတ်လောတိတ်မုာ်ဂုတြီမုာ်စုာ်တံာ်ဂုတမံ
 ဂုတမံဂုနုတ်, ဘုတ်တံဒိသံကွံာ်အီချုသဒံးလီ။ မုာ်တဒိသံဝဲဒီး, ဘိတ်သိတ်အိတ်, တ
 ဝဲဟဲလိာ်အီလောမုာ်နုဒိဒီးမုာ်လဲတံာ်ကတီလောပုလံကျါဘုတ်သဂါဒီးတံာ်ဖူတံာ်ယီ၊
 ဘုတ်ကီဘုတ်ခဲလောထံလောခိလောသုတ်ခံဒီးလောကျအအာအသိတဘိတ်လီ။

ပျာကညီအလါန့ၣ်, ပမံၤပပျာ်ဒွးဒီးစံးဝဲလါအထီၣ်၁၅သီ, လီၤ ၁၅ သီ, ခဲလၢာ်မ့ၢ် ၃၀ သီ, လီၤတအါတစ့ၤနီတလါဘၣ်, အယိတနံၣ်အသီအိၣ်ဝဲ, ၃၆၀ (၃၀၇၁၂=၃၆၀) သီ လီၤ. စ့ၤန့ၣ်အဲကလံးအသီ၅သီလီၤ. အယိယုနံၣ်တဘျီန့ၣ်ပဟ်အီၤလါနံၣ်ဒိၣ်ဒီကစိာ်ဒီး မၤပဲၤသီးက့ၤအဲကလံးအနံၣ်တဖၣ်အသီလီၤ. ဒီးလါလါအဒီကစိာ်မ့ၢ်ဝဲလါထုကူာ်ဒီးကိး ဝဲလါလါထုဖဲးလီၤ. လါထုဖဲးန့ၣ်မ့ၢ်လါဒိၣ်ဒီကစိာ်လါထုကူာ်လီၤ. (ထုကူာ်ဝံၤထုဖဲးလီၤ.) ပမ့ၢ်ဒွးအါစ့ၤအနံၤအသီဒ်ပယီၤဒီးအဲကလံးအနံၣ်အလါအသီးန့ၣ်, ပမံၤပပျာ်အနံၣ်အ လါထီၣ်ဒီးနံၤသီအမံၤန့ၣ်ဘၣ်တသ့လါဘၣ်ပျာတကလုာ်ဒီးတကလုာ်အိၣ်ဒီးအနံၣ်အ လါ, အမုၢ်နံၤမုၢ်သီ, အထူသနူအတၢ်စ့ၤတၢ်နာ်ဒၣ်ဝဲလီၤ. ပသနူၤပသးလါတလါပယီၤ ဒီးပျာကလုာ်ဂၤအတၢ်ဒွးနံၣ်လါဒီးမုၢ်နံၤမုၢ်သီ တသ့ဘၣ်.

မ့ၢ်လါတလါပယီၤမၤန့ၤမၤယၣ်ပဝဲပျာကညီသ့ၣ်တဖၣ်အယိ, ပလီၤမ့ၢ်ဖြဲဖြါ ဆူကစၢ်ကလိ, မံၤခိၣ်သိၣ်လၢာ်ဒီးလါအနံၣ်အါလါအါအပူၤန့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါနံၤပၢ် လါဘၣ်ပနံၣ်ကျိးအဂ့ၢ်ဘၣ်. နာ်သက့ၤလါအပူၤကွံာ်၁၄နံၣ်ယၣ်ယၣ်အပူၤန့ၣ်, တၢ်အိၣ် ဖိၣ်သးပျာ်ဖုယၣ်နံၣ်အိၣ်လါဝ့ၢ်မုၢ်တြီၢ် (ဖၣ်ပုၣ်) ယုသ့ၣ်ညါက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ပးဒီးပျာကညီ အနံၣ်ကျိးလါပျာကညီသ့ၣ်က့ၤသးပျာ်သ့ၣ်ညါဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အမံၤအံၤအကျါဒီးဖဲအဆၢကတီၢ် ဘၣ်န့ၣ်မၤဝဲတၢ်သ့ၣ်ဖဲသးညီလါပျာကညီအနံၣ်ကျိးအမုၢ်နံၤဖဲဝ့ၢ်မုၢ်တြီၢ်လါပျာကညီ အကျါကိးနံၣ်ဒဲးလီၤ. ဒီးတုၤကီၢ်မုၢ်တြီၢ်အကီၢ်ဆၣ် (ပဒိၣ်) ထံၣ်လါပျာကညီ ပးကဲအနံၣ် ကျိးအမုၢ်နံၤတနံၤအံၤဒီးသးခု, သ့ၣ်ဖဲသးညီ, ယုာ်ဒီးပျာကညီလါအတၢ်ဟ်ဒိၣ်မုၢ်တနံၤန့ၣ် အပူၤဒီးပျာ်ဝဲရူစိၤတ့စိၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်သီးပျာကညီကဒီးန့ၢ်ဘၣ်နံၤသဘျူလါနံၣ်ကျိးအမုၢ် နံၤန့ၣ်လီၤ.

လါခံပျာကညီအိၣ်လါထံဂၤကီၢ်ဂၤတဖၣ်တုၤနံၣ်ကျိးဘၣ်ဒီးပးကဲစ့ၢ်ကိးနံၣ်ကျိးအမုၢ် နံၤတနံၤအံၤလီၤ. လါတၢ်အံၤအယိဒ်သီးပျာကညီအိၣ်လါကီၢ်ပယီၤဒီးဘုၣ်ညါအပူၤ, သူခိၣ်, ဝါခိၣ်, လံာ်သူ, လံာ်ဝါ, လံာ်ဂီၤ, ခဲလၢာ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်နံၤသဘျူလါနံၣ်ကျိးအမုၢ် နံၤတနံၤအံၤဒီးတၢ်ဒိၣ်စိၤကီၢ်စၢ်တၢ်မ့ၢ်လါအမုၢ်ပျာကညီအခၢၣ်စးလါကီၢ်ပယီၤအ ပျာကူာ်လိာ်တၢ်အဘျီၣ်ဒိၣ်လါလံာ်တဖျါအပူၤတဂၤန့ၣ်ဆုၤန့ၣ်ဝဲဒၣ်လါတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အ ပူၤလါကီၢ်ပယီၤအမိဒိၣ် (ကါပနာ်) ကဟ့ၣ်လီၤအကလုာ်လါပျာကညီကဒီးန့ၢ်ဘၣ်နံၤ သဘျူလါအနံၣ်ကျိးအမုၢ်နံၤတနံၤန့ၣ်လီၤ. ပျာကူာ်လိာ်တၢ်လါဘျီၣ်ဒိၣ်လံာ်ဒီးထးဘၣ်အ သးခဲလၢာ်အမဲာ်ညါပျာကညီဒီကလုာ်ညါဘၣ်အသးအယိမိဒိၣ် (ကါပနာ်) ဘၣ်အသးအၢၣ် လီၤအီလီၤ, ဟ့ၣ်လီၤအကလုာ်လါပျာကညီကဒီးန့ၢ်ဘၣ်နံၤသဘျူလါအနံၣ်ကျိးအမုၢ် နံၤဒီးကယံာ်မ့ၢ်ရူစိၤတ့စိၤ, က့ၢ်စိၤကီၢ်စိၤတဖၣ်ဘၣ်ပျာ်ဝဲကိးနံၣ်ဒဲးလီၤ. ဒီးပသ့ၣ်ညါလါ ပျာကညီကိးထံကိးကီၢ်ဒီးပးကဲဒီးမၤတၢ်သးဖဲဒီးဘျီၣ်တၢ်ဘါတၢ်လါနံၣ်ကျိးအမုၢ်နံၤလါ နူသဝီရူဝ့ၢ်ကိးပျာ်ဒဲးအပူၤဒ်ပဝဲပျာကညီတကလုာ်အံၤအတၢ်စ့ၤတၢ်နာ်အထူသနူအိၣ်ဝဲ အသီးန့ၣ်လီၤ.

ထဲအဟုတ်ဟုသးဧါဘၣ်, ဖုံစွာ်ကီးဝဲလၢဟုသးလီၤ. ဧီးတုၤအထံၣ်လိာ်အသးဧီးဖိာ်လိာ်
အစုဆူးလီၤအခိၣ်ဧီးဆၢဂုၤဆၢဝါလိာ်အသးခံၣ်လိာ်ဧီးစံးဝဲ, “မၤန့ၢ်အိာ်က, ပုၤဒုၣ်
ပုၤဒါ” ဧ်န့ၣ်ခံၣ်လိာ်တဘျီယီလီၤ.

ဖဲအအိာ်ဖိာ်ရိဖိာ်ဘျီထူဘါယွၤအခါန့ၣ်, အဘျီခိၣ်တဂၢ်စံးဝဲလၢအကလုာ်ဖးဒိာ်-
“တီၤလီၤကန့ၣ်ကိာ်ဧီးဟုၣ်တၢ်ယူးယိာ်လၢပကစၢ်ယွၤသံဘီသံမုာ်တက့ၢ်.” ဧီးပုၤခဲလၢာ်
တီၤလီၤဝဲလီၤ. တုၤအဝံးဧီးဘျီခိၣ်စံးဝဲ, “ဂဲၤဆၢထၢၣ်ဧီးစံးထီၣ်ပတြၢပကစၢ်ယွၤသံဘီ
သံမုာ်တက့ၢ်” ဧီးပုၤခဲလၢာ်ဂဲၤဆၢထၢၣ်ဧီးမၤလုာ်အုၣ်ထါဝဲလီၤ. ဝံၤလၢအကတၢ်န့ၣ်အ
ဘျီခိၣ်စံးဝဲ, “မိပက စၢ်ယွၤသံဘီသံမုာ်ဆိာ်ဂုၤမၤစၢၤပခိၣ်ပနၢ်” ဧီးပုၤဂီၤမုာ်စံးဝဲ,
ပကစၢ်ယွၤသံဘီသံမုာ်စၢ, မၤပဲၤပတၢ်ယုကညးတက့ၢ်.” တၢ်အံၤဝံးဧီးဘျီခိၣ်ပျါတၢ်အိာ်
ဖိာ်လီၤ.

တုၤတၢ်အိာ်ဖိာ်ပျါဧီးပုၤမုာ်မုာ်ခွါခွါမၤလုာ်အုၣ်ထါ, ပိာ်ကျိာ်ပိာ်မိၤ, ဒုပီၤကူ, တနၢ်,
သီတုၤအူပံအူကွဲၤ, အူဝါဒွါ, ပုၤဒါ, စုၤစုၤဧီးလိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲၤဒုၣ်ဧီးဘျီအိာ်ဘျီ
အိာ်မုာ်စုၣ်မုာ်တီၤ, ကိာ်နီၤ, သကွဲပထံးဧီးအိာ်သကိးအိာ်သကိးလၢဂီၤလၢဟါလီၤ. တၢ်အံၤ
ဝံးဧီးလီၤမုာ်လီၤဖးတဂၢ်ဧီးတဂၢ်, ဆူအဟံၣ်အယီလီၤ. အအံၤမုာ်ပုၤကညီမၤသကိးနံၤ
သ့ၣ်ဖုံသးညီလၢ “နံၣ်ကျိး” အမုာ်တနံၤန့ၣ်လီၤပုၤမၤစုာ်ကီး နံၤသ့ၣ်ဖုံသးညီဧီးကွဲၤတံၤ
ကွဲၤသကိးဘျီအိာ်ဘျီအိာ်တဂၢ်လၢအဟံၣ်ဒုၣ် ဝဲ, တဂၢ်လၢအဟံၣ်ဒုၣ်ဝဲလီၤ.

၃၄. ပုၤကညီဒုးကဲထီၣ်အခုသဝီ

ပုၤကညီဖိတဖၣ်အံၤစးထီၣ်ဖဲအဟံၣ်ကုၤလီၤလၢတၢ်အလီၤလၢအကြီၤအဲလတံးဧီး
သုးလီၤအသးတတီၤဘၣ်တတီၤတုၤလီၤလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤအခါန့ၣ်, စိာ်ယုာ်ဝဲဧီး
အလုာ်အလၢာ်လၢအယံအလၢလီၤ. အဆိကတၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အိာ်ဝဲဝဲကီၢ် မိၤကူးအပူၤလၢ
ယဲဝါကျိ (ပျၢာ်ထံကျိထးခိ)လီၤ. ဧီးတနီၤနီၤပိာ်လီၤဝဲပျၢာ်ကျိဧီးအိာ်ဝဲဆိးဝဲဖဲပျၢာ်ကျိအ
ထၣ်ဧီးအတၢ်ပၤခိၣ်န့ၣ်လီၤဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ဖဲအန့ၣ်လီၤသီကီၢ်ပယီၤဖဲတချူးခရံၣ်အ
နံၣ် ၁၁၃၄ ဧီး ၁၁၂၂ အဘၢၣ်စၢၤအခါန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်နီၤဖးလီၤအသးလၢတဖုဧီးတဖုဧီး
တဖုအကျါန့ၣ်, ပုၤအန့ၣ်အိာ်ဝဲတန့ၣ်ဧီးတန့ၣ်လၢအဟးဆုၣ်ထံဆုၣ်ကီၢ်ဧီးဟံးန့ၢ်ဟီၣ်
ခိၣ်တကဝီၤဧီးတကဝီၤလၢအဂီၢ်ဒုၣ်ဝဲ, ဧီးသ့ၣ်ထီၣ်ဝဲဟံၣ်စုာ်စုာ်ဧီးဒုးကဲထီၣ်ဝဲသဝီ
တဖျၢာ်ဧီးတဖျၢာ်လီၤ. ဧီးပုၤလၢသဝီတဖျၢာ်ဧီးတဖျၢာ်အပူၤန့ၣ်ဟံးန့ၢ်စုာ်ကီးဝဲဟီၣ်
ခိၣ်လၢအကဖံးအိာ်မၤအိာ်ဝဲအဂီၢ်ဧီးဒိာ်တူာ်ဝဲအဆၢလၢသဝီကိး ပျၢာ်ဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဟံၣ်တဖၣ်န့ၣ်တနီၤအထူၣ်မုာ်ဝဲလၢသ့ၣ်အပျိ, တနီၤလၢဝၣ်အမုၤပုၤလီၤ.
ဧ်န့ၣ်အသိးတၢ်ယာ်ဧီးတၢ်တီသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တနီၤမုာ်စုာ်ကီးသ့ၣ်အပျိဧီးတနီၤမုာ်ဝဲဒုၣ်

အမုၤပုၤတဖၣ်လီၤ. မ့မ့ၤအကျူ, အဖူၣ်ဒီးအဒါန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်, ဒီးအခိၣ်တခီန့ၣ်ဒုးထီၣ်
ဝဲလၢကဟံၣ်လၢတနီၤ, တီၤလၢတနီၤ, လၢတၢအလၢတနီၤ, ဒီးယံ (ဝၣ်ခီ) တနီၤလီၤ.
ဒ်ပမံးတၢအသိးကွၢ်ဖဲတၢအလီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်ကဟံၣ်လၢမ့ၢ်အိၣ်ဒီးသိးထီၣ်ဝဲ
အဟံၣ်ခိၣ်လၢကဟံၣ်လၢ, တီၤလၢမ့ၢ်အိၣ်ဒီးသိးထီၣ်ဝဲလၢတီၤလၢ, ကွၢ်ဖဲအတၢအိၣ်
န့ၢ်အီၤတမံၤမံၤဒီးသိးထီၣ်ဝဲလၢအဟံၣ်ခိၣ်လီၤ.

သဝီတနီၤနီၤဟံၣ်အိၣ်ဝဲအါဖျၢၣ်ဒီးတနီၤနီၤအိၣ်ဒၣ်ထဲစ့ၤဖျၢၣ်လီၤ. သဝီတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်
ဝဲဒီးအမံၤစ့ၣ်စ့ၣ်လီၤဒီးအမံၤတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲမံၤလၢအယုၤထွဲဝဲပုၤသးပုၤလၢအဝဲသ့ၣ်အ
ဖူၣ်အထၢဖိအကျါလၢအဆၢအပၢအီၤတဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့တမ့ၢ်ယုၤထွဲဝဲလၢထံကျိအမံၤမ့ၢ်
ဂ့ၤ, သ့ၣ်ဝၣ်တကလုၣ်ဂ့ၤတကလုၣ်ဂ့ၤအမံၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့တမ့ၢ်ကွၢ်ဖဲအထံၣ်ဝဲတၢအိၣ်လၢ
တၢလီၤန့ၣ်တမံၤမံၤဒီးယုၤထွဲဝဲတၢတမံၤန့ၣ်အမံၤအခံလီၤ. တၢယုၤတၢတမံၤတၢသ့ၣ်ဒ်
အံၤန့ၣ်မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်အလုၢ်အလၢလီၤ. လၢသဝီအချၢဝးတရံးန့ၣ်ကရၢၢ်ဃာ်တံာ်ဝဲလၢ
သ့ၣ်ဒီးဝၣ်လၢအသ့ၣ်စူဝဲအခိၣ်, ဒီးမၤကဒီးလၢကရၢၢ်အချၢတခီချၢလီၤဝဲတၢ
ကျိပူၤဖးလဲၢ်ဖးယိာ်, အလဲၢ်တခီအစ့ၤကတၢၢ်ယိးပျၢ်ဒီးအယိာ်တခီယုၤပျၢ်လီၤ. ဒီး
သဝီအဝဲတြီလၢကဟးထီၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤအဂီၢ်န့ၣ်အိၣ်ဒၣ်ထဲခံဘ့ၣ်လၢအ ခိၣ်တဘ့ၣ်ဒီး
လၢအခံတဘ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. အကျဲလၢအကဟးထီၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤဆူသဝီအပူၤအဂၤန့ၣ်
တအိၣ်ဘ့ၣ်. အဝဲသ့ၣ်ပိာ်တီၤလၢတၢကျိပူၤအဖိခိၣ်ဒီးတုၤတၢဒုတၢယိးဒီးအဒုၣ်အ
ဒါဖဲန့ၣ်ထုးကွၢ်ဝဲအတီၤဒီးအိၣ်ဝဲလၢတၢကျိပူၤဒီးကရၢၢ်အအိၣ်ပူၤဖျးဝဲဒီးအဒုၣ်အဒါ,
တၢမၤကီၢ်မၤဂီၢ်လီၤ. သဝီတဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအစကီၢ်စၢၤဒီးသးထိးတဖၣ်
လၢအကပၢကဆၢပုၤဒုဖဲသဝီဒီးတသဝီန့ၣ်အိၣ်ဝဲဒီးတၢအၢၣ်လီၤအီၤလီၤလၢအကတံၤစၢၤ
လီၢ်အသးဖဲအဒုၣ်အဒါပၢၢ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃၅. ပုဂံကညီအစုကဝဲဒီးအတၢဖိးတၢမၤ

ပုဂံကညီတဖၣ်အစုကဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ, ယဲာ်, ဒီး, နး, ဘီၣ် (တပုၤ) ကွၢ်ထးပျၢ, ထးဆဲးဒီး
ချံၣ်တဖၣ်လီၤအဝဲသ့ၣ်ဘ့ၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအကမၤထီၣ်မၤလီၤအဂီၢ်, ဒီးဘုၣ်စ့ၢ်ကီးထီၣ်ဆီ
ဒီးတၢဖိယုၤအဂၤအါကလုၣ်လၢအကအိၣ်ဝဲအဂီၢ်, ဒီးမၤဒုးမၤသံၣ်, ထူစံာ်ထူဝဲဒီးသ့ၣ်ဖျး
တၢမ့ၢ်တၢဘိအကလုၣ်ကလုၣ်လၢအကအိၣ်ဝဲအဂီၢ်လီၤအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ဘဲဒီးတုၤဘဲအသ့ၣ်
ပုၤဝဲဖးထီၣ်ဒီးပျီဝဲ, လုာ်ဘဲ, ဒ်သိးအကကဲထီၣ်လုၣ်ဝဲဒီးဘုးလုၣ်ယၢထၣ်လၢအကထါ
အကူအသိးအဂီၢ်လီၤ. ဘုၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲသတီၢ်မိာ်ပုၤလၢကီၢ်လဲၢ်ဖးဒိၣ်တဘ့ၣ်တဘ့ၣ်အပူၤဒီး
တုၤသတီၢ်အဒါအိၣ်ထီၣ်ဝဲဟံးန့ၢ်ဝဲဒီးဒုးကဲထီၣ်ဝဲသတီၢ်လုၣ်ဒီးမၤစ့ၢ်ကီးအကူအကၤလၢ
သတီၢ်လီၤအဝဲသ့ၣ်ကၤစ့ၢ်ကီးသပၤလၢအကဖိအိၣ်ဖိအိၣ်အဂီၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘျၢဝဲဂ့ၢ်ဒီး
ဝၣ်ဝဲဒီးဒုးကဲထီၣ်ဂျါဒီးထုဝဲသဒိ, ပီလၢၢ်, ယုၣ်, ကု, တဒီးအဲးခိၣ်ဒီးတၢဂၤအကလုၣ်က

လုာ်ဖဲအသးအဲာ်ဒီးဒီးတနီၤနီၤပူဝဲလၢသူ မ့ၢ်ဂ့ၤ,ယဲးသၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၢ်လီၤ.

၃၆. ပုဂံကညီမ့ၢ်ပုၤသဘျုဖိ

ပုဂံကညီမ့ၢ်ပုၤလၢအအဲာ်တၢ်သဘျုဖိဒီးမ့ၢ်ပုၤသဘျုဖိဒီးပာ်ဒိၣ်ပာ်ထီၣ်အသးလၢ အမ့ၢ်ပုၤသဘျုဖိန့ၢ်လီၤ. တၢ်တယုတဖိဒီးတၢ်အုၣ်လိာ်ဆိးက့မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်လၢပုၤသဝီဖိ အကျါဒီးအဝဲသ့ၣ်အပုၤသဝီဖိဒီးအစကီၤစဘါဒီးသဲာ်ထိးတဖၣ်စံာ်ညီၣ်ပီတု, မၤဝံၤ မၤဘျုဒၣ်ဝဲလီၤ. ဒီးလၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ရီဖိၣ်အပူၤန့ၢ်ပုၤတဂၤဂ့ၤတဂၤဂ့ၤဖဲအတၢ်သ့ၣ်ညါ နၢ်ပာ်ဒီးအတၢ်ဘၣ်အသးဒၣ်ဝဲအသိးန့ၢ်, ကတီၤတၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ယုထၢတၢ်ခိၣ်တၢ်နၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, သံဝဲဒီးအခွဲးအိၣ်ဝဲလီၤပိာ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပိာ်ခွါမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပးကဲလိာ်အသးဒီးတဟ်ဖုၣ်ထံာ်ဖုၣ် ထီၣ်လိာ်အသးဘၣ်ပိာ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤကူၣ်သ့ဒီးဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ပးကဲဒီးတၢ်လၢကပီၤဒ်အကြးဒီး အီၤအသိး, ဒီးပိာ်ခွါဘၣ်အကလုာ်လီၤဒ်န့ၢ်အသိးပိာ်ခွါဒီးပိာ်မ့ၢ်န့ၢ်ကဲတၢ်မၤစၢၤလၢအ ကီၤဒၣ်ဝဲသကိးသကိးလီၤ. လၢပျၢၤဖဲပျၢၤထံာ်ကျိအထၣ်န့ၢ်လၢထံာ်ကျိအမ့ၢ်ထီၣ်တခီ, ပိုၢ် အကီၢ်ပူၤန့ၢ်ပုၤပိာ်ခွါပတၢ်, ဒီးလၢထံာ်ကျိအမ့ၢ်န့ၢ်တခီ, စိုၢ်အကီၢ်ပူၤန့ၢ်ပုၤပိာ်မ့ၢ်ပတၢ်, ဒ်စီၤပၤဒီးနီၢ်ပၤမ့ၢ်အသိးစုာ်စုာ်လီၤ.

၃၇. ကီၢ်တကီၢ်ဒီးတကီၢ်မၤအသးဒ်လဲာ်

တၢ်အခုအခါဖဲချ့န့ၢ်. ၁၁၃၄ ဒီး ၁၁၂၂ အဘၢၤစၢၤန့ၢ်, ပုဂံကညီအန့ၢ်အထၢ အကလုာ်ကလုာ်-ပိုၢ်, စိုၢ်, ဘ့, ခွီ, ကခဲာ်, တီသူဒီးလိၤလိၤတဖၣ်လၢအန့ၢ် လီၤသိကီၢ်ပယီၤဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်အကီၢ်, တကီၢ်ဒီးတကီၢ်န့ၢ်, တမ့ၢ်ဘၣ်ကီၢ်လၢအဒိၣ် ဒီးအလဲာ်အထီအိၣ်ဝဲထဲသိးဒီးကီၢ်ပယီၤဒီးဘုၣ်ညါဒ်ခဲကနဲာ်အံၤအသိးဘၣ်ကီၢ်တကီၢ် ဒီးတကီၢ်အဒိၣ်ဒီးအလဲာ်အထီန့ၢ်, အိၣ်ထဲသိးဒၣ်ဝဲဒ်အဆဲးဖိ (Township) အလဲာ် ဒီးအဒိၣ်အထီလၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤတဖၣ်န့ၢ်လီၤ. လၢတကီၢ်ဒီးတကီၢ်အပူၤန့ၢ်သဝီ အိၣ်ဝဲတဘျုးဖျၢၣ်, ဒီးသဝီတဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ်န့ၢ်အိၣ်ဝဲဒီးအစကီၤတဂၤလၢအတၢ်ကပၤ ကဆုာ်အီၤအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

ကီၢ်တကီၢ်ဒီးတကီၢ်န့ၢ်ပမ့ၢ်လဲၤတၢ်လၢပခီၣ်ဒီးပခီဖျိကွံာ်ဒၣ်ဝဲလၢတနံၤပယီၤအ တီၢ်ပူၤလီၤ. အခါဖဲန့ၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ် အိၣ်ဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးဖးလဲာ်ဖးထီၣ်လီၤ. ဖဲပုၤကီၤလၢသူဖိတဖၣ် (ခဲအံၤကဲထီၣ်က့ၤလၢ ပယီၤဖိ) လၢအဟဲလၢကီၢ် အၣ်စၣ်ဒီးမနံးပူၣ်ရံးဒီးန့ၢ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤအခါ, လၢအ ကပူၤတၢ်ဆါတၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, လၢအကဒုးကဲထီၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢအကပနံာ်တၢ်

ကတဲာ်အဂီၢ်မုၢ်ဂုၤ၊ ပျာကညီကတြီအကျဲဘၣ်၊ အဂ့ၢ်ဒဲအံၤ၊ မုၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်၊ တၢ်လီၤတၢ်ကျဲအိၣ်ဝဲဖးလံာ်ဖးထီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်လီၤ။ ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤမုၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးယံာ်ထီၣ်ယံာ်ထီၣ်ဒီးပျာဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးတၢ်လီၤတၢ်ကျဲအိၣ်လီၤဝဲတစဲးဘၣ်တစဲးလၢတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်ဒီးကဲထီၣ်တၢ်အ့ၣ်လီၤဆိးကုလၢပယီၤဒီးပျာကညီအဘၣ်စၢၤလၢတၢ်ဂုၢ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အယီၤလီၤ။

၃၈. ဝုၢ်သဲဝါမ့တမ့ၢ်ဝုၢ်တကီၢ်အဂ့ၢ်

ဒ်ပစံးတုၢ်လံာ်လၢလံာ်အံၤအဆၢၤ၂၈အပူၤအသိးန့ၣ်၊ ပျာကညီအိၣ်လၢကီၢ်ယူနါ (ခဲအံၤတရူးအကီၢ်) တဖၣ်န့ၣ်တုၤမုၢ်တၢ်မၤအၢမၤသီဒီးတၢ်ဝံၤတၢ်ကၤပၢၢ်ထီၣ်ဒီးဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လၢကီၢ်န့ၣ်အပူၤကီၢ်ခဲဝဲအယီၤ၊ အဲၣ်ဒီးသးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤ၊ ဒီးပုၤသးပုၢ်တနီၤနီၤဟးထီၣ်လၢကီၢ်ယူနါန့ၣ်ဒီးပိာ်လီၤယဲဝါကျိအဒုတပံာ်ကျိ၊ ဒီးတုၤမုၢ်အတုၤယီၤတၢ်လီၤလၢပကိးလၢမ့ၣ်က့ၢ်နါ၊ ဘမိၣ်၊ ကသၣ်၊ ဒီးမိကူး၊ အကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဆိကမိာ်ဝဲလၢအဂ့ၢ်လၢတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်ဒီးက့ၤကဒါက့ၤဆူကီၢ်ယူနါဒ်သိးကဟဲက့ၤကိးလီၤအဒုၣ်ဖိထၢဖိအလံာ်တဖၣ်လီၤဒီးဖဲအဝဲသ့ၣ်က့ၤကတဲာ်ကတီၢ်အသးလၢအကသးလီၤအသးယံာ်ဝဲလၢအန့ၣ်အါလါအါအခါန့ၣ်ဖဲ (ချ.န ၁၁၃၄ ဒီး ၁၁၂၂) အဘၣ်စၢၤန့ၣ်၊ ပုၤယီၤဖိတဖၣ်သးလီၤအသးဆူယဲဝါကျိဒီးပာ်လီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဖဲတၢ်လီၤလၢပျာကညီဖိကွၢ်နီၣ်ယာ်ဒီးအဲၣ်ဒီးပာ်လီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိအလီၤန့ၣ်လီၤတၢ်လီၤလၢယီၤဟဲက့ၤလီၤဒုးကဲထီၣ်အထံအကီၢ်န့ၣ်ပမ့ၢ်ကွၢ်လံာ်ဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်ဂီၤအလီၤလံာ်တဖၣ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢမိာ်ပိာ် (Maw) (Pong) လီၤ။ တုၤပျာကညီကတဲာ်ကတီၢ်အသးဝံၤဒီးသးလီၤအသးဆူယဲဝါကျိန့ၣ်၊ တၢ်လီၤလၢအကွၢ်နီၣ်ဝဲလၢကအိၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်ထံၣ်ဝဲလၢယီၤတဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လံာ်အတၢ်ဒီးအသးထီၣ်ဘၣ်ယီၤအယီၤ၊ ဆိၣ်ယီၣ်ဝဲယီၤတဖၣ်ဒ်အံၤ “နအိၣ်နဲလၢကီၢ်အစၢၤ၊ သဒါသၣ်လီၤဘၣ်နချၢ” အခိပညီန အိၣ်လၢပျာကလုာ်အဂၤတဖၣ်အကီၢ်အဘၣ်စၢၤဒီးနကဘၣ်တၢ်မၤကီၢ်မၤဂီၤ၊ မၤနးမၤဖီၣ်နလၢပျာကလုာ်အဂၤလၢအအိၣ်ဝးတရံးနၤတဖၣ်လီၤ။

တုၤန့ၣ်တစုပျာကညီတဖၣ်သးလီၤအသးဆူယဲဝါကျိအဖိလံာ်တတီၢ်ဝံၤဒီးတနီၤခိယီၤဝဲဆူယဲဝါကျိအမုၢ်န့ၣ်ဒီးထီၣ်ဝဲဆူယဲဝါကျိအဒုတဒု၊ ခဲအံၤပကိးလၢခွဲတူအကျိဒီးပာ်လီၤဝဲအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤလၢယီၤတဖၣ်အိၣ်အလီၤအကလံာ်ထံးတခိလီၤ။ တုၤမုၢ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဝဲယံာ်ယံာ်ဒီးဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲန့ၣ်၊ ဘျီထီၣ်အဝုၢ်တဖျၢၣ်၊ ဒ်ပစံးတၢ်အသိး၊ သဝီဖးဒိၣ်လၢအအိၣ်လၢယဲဝါကျိကၢ်ခိၣ်တဖျၢၣ်လၢအစကီၢ်ဖုယဲဝါအိၣ်ဝဲန့ၣ်၊ ဒုးကဲထီၣ်ဝဲလၢဝုၢ်အဆိကတၢ်တဖျၢၣ်၊ ဒီးပံးန့ၢ်အစကီၢ်အမံၤယဲဝါဒီးယုာ်ထွဲဝဲဝုၢ်န့ၣ်အမံၤအခံလၢဝုၢ်ယဲဝါ၊ လၢခံတၢ်ကိးက့ၤလၢတကီၢ်၊ ဒီးလၢထံကျိန့ၣ်လၢယဲဝါကျိလၢခံတၢ်

ကိးက့ၤလၢပျၢ်ကျိန့ၣ်လီၤ.

အဂ့ၢ်အခါးလၢတၢ်ကိးက့ၤ “ဝုၢ်ယဲဝါ” လၢ “တကီ” ဒီး “ယဲဝါကျိ” လၢ “ပျၢ်ကျိ
န့ၣ်မ့ၢ်ဒ်အံၤ, -ပုဂံကညီဒီးယီၤတဖၣ်အတၢ်ဆိးအထံအကီၢ်အိၣ်စဲဘူးလိာ်အသးဒီးတုၤမ့ၢ်
အအိၣ်ယံာ်ထီၣ်ဒီးရုလိာ်အသးလၢတၢ်ပုၤတၢ်ဆါ, ဒီးပုဂံကညီတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပုၤလၢအပး
ကဲ ကျိၣ်လၢတၢ်လုၢ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်အသိးန့ၣ်ယီၤတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲဒီးလဲၤပုၤန့ၢ်ကျိၣ်
လၢကီၢ်ယုၣ်န့ၣ်ဒီးဟဲက့ၤဆါန့ၣ်ပုဂံကညီလီၤ. ယီၤတဖၣ်အံၤဒ်သိးအကဆါဘၣ်
အကျိၣ်ဆူပုဂံကညီအအိၣ်န့ၣ်ဘၣ်ဟဲတီၣ်ဝဲလၢချံအပူၤဒီးတုၤမ့ၢ်အတုၤလၢဝုၢ်ယဲဝါ
ဒီးထိးထီၣ်ဝဲအချဲဝဲချဲသန့အလီၢ်ဒီးဆါကွၢ်အကျိၣ်တဖၣ်ဆူပုဂံကညီအအိၣ်လီၤဒီး
တၢ်လီၢ်တပူၤဖဲအထိးထီၣ်ဝဲချဲန့ၣ်, ကိးဝဲလၢ “တုးကီ” လၢယီၤအကျိၣ်တခီလီၤ. နီပ
စံးတၢ်အသိး, “တုး” န့ၣ်မ့ၢ် “သန့” ဒီး “ကီ” န့ၣ်မ့ၢ် “ကျိၣ်” ဒီး “တုးကီ” န့ၣ်
မ့ၢ် “ကျိၣ်သန့” လၢပယီၤဖိကိးဝဲလၢ “စည်ဆိပ်” နီပစံးတၢ်အသိး, တၢ်ဆါကျိၣ်
အလီၢ်လီၤဒ်န့ၣ်အသိး, “ဝုၢ်ယဲဝါ” န့ၣ်မ့ၢ်ပုဂံကညီအတၢ်ကိးလီၤမ့ၢ်ယီၤတဖၣ်
ကိးဝဲလၢ “တုးကီ” ဒီးပယီၤဖိတဖၣ်ကိး ထွဲယီၤအတၢ်ကိးအသိၣ်တထံတဆးဘၣ်
အယိ, ကိးဝဲလၢ “တကီ” တုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. မၤကဒီးတုၤပုၤယီၤဖိတဖၣ်
လဲၤပုၤကျိၣ်လၢကီၢ်ယုၣ်န့ၣ်န့ၣ်ကွၢ်လိဝဲပုၤယီၤဖိတဖၣ်တုၤကျိၣ်ဒီးလိကျိၣ်ဒ်လဲၣ်ဒ်
လဲၣ်ဝံၤဒီးတုၤမ့ၢ်အဟဲက့ၤတုၤလၢအထံအကီၢ်အရူအဝုၢ်ဒ်ဝဲဒီးတုးဒီးလိဝဲကျိၣ်
လၢအကဆါန့ၢ်ပုဂံကညီအဂီၢ်လီၤ. တၢ်အလီၢ်နီပစံးတၢ်အသိး, ဝုၢ်လၢအတုးဒီးလိဝဲကျိၣ်
လၢအပူၤတဖျၢၣ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢ “မုးကီ” နီပစံးတၢ်အသိး “မုး” န့ၣ်မ့ၢ်ဝုၢ် “ကီန့ၣ်
မ့ၢ်ကျိၣ်” ဒီး “မုးကီ” န့ၣ်မ့ၢ် “ဝုၢ်ကျိၣ်” နီပစံးတၢ်အသိး, ဝုၢ်လၢပုၤလိကျိၣ်လၢ
အပူၤတဖျၢၣ်လၢအမ့ၢ်ကျိၣ်ဝုၢ်လၢပယီၤအကျိၣ်တခီ (မုၢ်မိး) န့ၣ်လီၤ. ဒီးဝုၢ်တဖျၢၣ်
အံၤပယီၤဖိကိးဝဲအသိၣ်တထံတဆးအယိ, ကိးလီၤတၢ်ဝဲလၢ “မိကီ” (မိးကော်ငံး)
တုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. နီန့ၣ်အသိး, ယီၤအဝုၢ် “မုးနဲ” န့ၣ်အခိပညီမ့ၢ်ဝဲ, “မုး” န့ၣ်
မ့ၢ်ဝုၢ် “နဲ” န့ၣ်မ့ၢ်ဖ “မုးနဲ” န့ၣ်မ့ၢ် “ဝုၢ်ဖဲ, မ့တမ့ၢ်,ဖဲအဝုၢ်” ပယီၤတခီ (အဖျၢၣ်မိး) လီၤ.
ပယီၤဖိကိးဝဲယီၤအတၢ်သိၣ်တထံတဆးအယိ, ကိးဝဲလၢမိနဲ (မိးနဲ) တုၤမ့ၢ်မဆါတုၤမ့ၢ်မ
ဆါတနံၤအံၤလီၤ.

မ့ၢ်ထံကျိၣ်တခီန့ၣ်လၢထးတခီတၢ်ကိးထွဲဖုယဲဝါအမံၤအခံၤလၢယဲဝါကျိလီၤ. ဒီး
လၢလံာ်တခီတၢ်ကိးထွဲဖုပျံအမံၤအခံၤလၢပျံကျိလီၤ. အဂ့ၢ်အခါးန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဖုယဲဝါန့ၣ်
မ့ၢ်ပုဂံကညီအ ခိၣ်အနၢ်လၢအဆုၢ်န့ၣ်ပုဂံကညီဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤအခိၣ်ထံးတတီၤတဂၤလီၤ.
ဒီးဖုပျံမ့ၢ်ပုဂံကညီအခိၣ်အနၢ်လၢအဆုၢ်ပုဂံကညီဆူကီၢ်လၢခိၣ်ခိၣ်တီၤတတီၤတဂၤလီၤ.
အယိဒ်ပုဂံကညီအလုၢ်အလၢအိၣ်ဝဲအသိး, ဟံးန့ၢ်အဖုခံၤအမံၤဒီးကိးဝဲထံကျိၣ်အမံၤလၢ
ထးတခီယဲဝါကျိဒီးလၢလံာ်တခီပျံကျိလီၤ. နီတၢ်ဆါကတီၢ်သုးအသးယံာ်ထီၣ်ဝဲအသိး
ပုဂံကညီအိၣ်လၢထးတခီသုးလီၤအသးဆူလၢခိတတီၤဘၣ်တတီၤဒီးထံကျိၣ်အမံၤယဲဝါကျိ

န့ၣ်လီၤဘံးလီၤဘၢကွံာ်ဝဲဒီးပုၤသ့ၣ်ညါထဲပျံကျိခိၤလီၤ. ဒီးတုၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးယံာ်ထီၣ်ဒီးလၢတၢ်တပလီၢ်ပဒီသးအပူၤမံၤပျံၣ်ကျိန့ၣ်တၢ်ကိးက့ၤလၢပျံၣ်ကျိတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. မ့ၢ်တလၢပယံၤဒီးကိၤလၢဝါကိးထွဲဝဲကိၤလၢသ့အတၢ်ကိးထံကျိန့ၣ်အမံၤလၢအုၣ်ယၣ်ဝတံာ်ကျိတုၤခဲအံၤလီၤ.

ဒးခိ (အူးခဲ) လၢတၢ်ဘီထီၣ်ဝုၢ်ယဲဝါလၢတၢ်ကိးက့ၤလၢဝုၢ်တကီၢ်အခိၣ်ဒူလၢအလီၤပျီၢ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်အိၣ်ဒဲးဝဲလီၤ. တၢ်အုၣ်အသးလၢအဂၤတအိၣ်ဖျါဘၣ်. ဘၣ်တဘၣ်ကမ့ၢ်ဝဲလၢတၢ်တမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤ, လၢအကြၢးကဲတၢ်အုၣ်အသးန့ၣ်, ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်ဝဲဖဲတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအိၣ်ထီၣ်ဖဲတကီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပဝဲပုၤကညီပမ့ၢ်ပပုၤအတၢ်စံာ်စီတဲစီဒီးအတၢ်အုၣ်အသးလၢထါအတၢ်ကတိၤတခီလၢအဘၣ်ဃးတၢ်ဘီထီၣ်ဝုၢ်တကီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဒ်အဖျါလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

သံကွၢ်. ပခုလၢထံးမၤဒ်လဲၣ်
ပဝုၢ်လၢသီအိၣ်ဒ်လဲၣ်,
န့ၣ်သ့ၣ်ညါဝိၣ်ယၤဒိၣ်,
န့ၣ်မ့ၢ်ပၢ်ဖဲယၤဒိၣ်,

သံကွၢ်. ပခုအဆိခုယဲဝါ,
ပဝုၢ်ဒိၣ်ထံးဝုၢ်ယဲဝါ,
မ့ၢ်မတၢ်တုၤလီၤပၣ်လီၤ,
မ့ၢ်မတၢ်ဘီဒိၣ်ဘီထီ,

စံးဆၢ. ပခုလၢထံးခုယဲဝါ,
ပဝုၢ်လၢသီဝုၢ်ယဲဝါ,
ပုၤဝဲဒီးဆၣ်အိၣ်ဆၣ်အိ,
ပုၤဝဲဒီးဟံၣ်ဒိၣ်ကျိထီ,

စံးဆၢ. ပခုအဆိခုယဲဝါ,
ပဝုၢ်ဒိၣ်ထံးဝုၢ်ယဲဝါ,
မိၢ်ပၢ်ဖဲဖုတုလၢသီ,
စကီၤစဘါသးထိးဘီ

အခိပညီန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ, ပုၤကညီအိၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါအခုအဝုၢ်ဒီးသမံသမိးလိာ်အသးဒီးမၤအိၣ်လိာ်အသးလၢထါတဂၤဒီးတဂၤ, ဒီးစံးဝဲလၢထံးလၢသီအခိၣ်ထံးအဆိကတၢ်န့ၣ်, ပခုပဝုၢ်မၤအသးဒ်လဲၣ်, ဒီးအတဂၤစံးဆၢဝဲလၢပခုပဝုၢ်လၢထံးလၢသီအခိၣ်ထံးအဆိကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဝုၢ်ယဲဝါ, ဒီးလၢပုၤဝဲဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိ, ဟံၣ်ဒိၣ်ကျိထီဒီးမ့ၢ်ဝဲမိၢ်, ပၢ်, ဖံ, ဖုတုလီၤပၣ်လီၤဒီးစကီၤ စဘါဒီးသံၣ်ထိးလၢအမ့ၢ်ပုၤဒူဖိသဝီဖိ, ထံဖိကီၢ်ဖိအခိၣ်အနၢ်တဖၣ်ဘီဒိၣ်ဘီထီဝဲန့ၣ်လီၤ.

ပမ့ၢ်ကွၢ်တၢ်စံာ်စီတဲစီလၢထါအတၢ်ကတိၤတခီဒ်အဖျါလၢအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်မ့ၢ်မးတၢ်အုၣ်အသးလၢပုၤကညီတုၤဒီးဘီဝုၢ်ယဲဝါဒီးပနၢ်န့ၢ်အီၤသ့မ့ၢ်မ့ၢ်နီၢ်နီၢ်လီၤ. အခါဖဲန့ၣ်ပစံးတၢ်လၢဝုၢ်န့ၣ်တဖၣ်ထံးဒီးဝုၢ်တကူၣ်, မိၣ်လမ့ၣ်, ပသံၣ်တီအူခဲအံၤတဖၣ်အသိးဘၣ်, မ့ၢ်ဒုၣ်ဝုၢ်ဖိဝုၢ်ဆၣ်ဒ်သိးဒီးဝုၢ်မိၣ်ဘၣ်, အူးထွဲ, ထူကွံာ်, လၢအမ့ၢ်ဝုၢ်ဖိဝုၢ်ဆၣ်လၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤတဖၣ်အသိးလီၤ. ဒီးပစံးတၢ်ကီၢ်တကီၢ်န့ၣ်ပမ့ၢ်လဲၤတၢ်လၢပခိၣ်ဒီးပခီဖျိကွံာ်ဒုၣ်ဝဲလၢတနံၤယီ, မ့ၢ်တမ့ၢ်တမ့ၢ်ထုၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

မံးစထာ်-ဟာ်ဖှ် (Mr Harvey) အုာ်အသးဒီးမံးဝဲ, “ပယီၤအယာ်စဝုာ်စံးဝဲ, အဘံးယာ်စာ်ဒီးအပျာ်ကီၤလၢသ့စံးကုာ်အမိာ်တဖၣ်ဘိာ်ထီၣ်တကီၤဖဲချၢန. ၈၅၀ န့ၣ်လီၤ.ဒီးဘိာ်ထီၣ်ကိးပတီၤဖဲချၢန. ၈၅၅ န့ၣ်လီၤ. ဒီးဖဲချၢန. ၆၀၀ န့ၣ်တရူးဖိဟဲဒုးန့ၣ်ဝုာ်တကီၤလီၤ. ဝံၤအလီၢ်ခံပုၤတကီၤဖိတဖၣ်ဘိာ်ထီၣ်က့ၤဝုာ် “ပတၢ်လီၢ်လံၤ” (Old Pagan) လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သးလီၤအသးဆူကလံၤထံးတခီဒီးဘိာ်ထီၣ် “ပွံာ်” ဖဲချၢန. ၄၄၃ နံာ်ဒီးမ့ၢ်ဝုာ်လၢအအိၣ်ဒီးအလၢကပီၤလၢစီၤပၤဖးဒိၣ်ထူးတပီၣ်ပၤဘၣ်ဝဲဖဲချၢန. ၄၄၃-၃၇၃ လၢအအိၣ်ဝဲဒီးစံာ်ညီၣ်ကိာ်အရူအတုတဖျၢၣ်ဒီးစီၤသီသၢကထိၣ်ဂၤလီၤ.

ဘၣ်ဆၢဒီးပမ့ၢ်ကွၢ်တရူးအယာ်စဝုာ်တခီ,တၢ်ဘၣ်လးတရူးဖိမၤနၤတကီၤဖဲချၢန. ၆၀၀ န့ၣ်တဖျါဝဲနီတပူၤဘၣ်. မ့မ့ၢ်ဖျါဝဲလၢ “နါခိၣ်,ယုာ်နၢ်” အစကီၤစီၤပၤကလိဖဲး (Kolofeng) မၤနၤပူၤဖျါ “ပျီ” ဖိဒီးပုၤကလုာ်လၢအအိၣ်လၢပျၢၣ်ကျိထးတခီတဖၣ်ဖဲခရံာ်နံာ် ၇၅၄ အလီၢ်ခံ လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသးပယီၤအယာ်စဝုာ်လၢအအုာ်အသးလၢတရူးဖိမၤနၤတကီၤဖဲချၢန. ၆၀၀န့ၣ်မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်ကွဲးနီၢ် ကွဲးယါလၢအသးယံၤထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒ်သိးတၢ်ကဖျါလၢပုၤအမဲာ်ညါလၢဝုာ်ပကၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝုာ်လၢတၢ်ဒုးကဲထီၣ်လၢပျၢၣ်လၢကစၢၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်မံးစထာ်ကွၢ်အံာ်. ဟာ်ဖှ်အလံာ်ကီၢ်ပယီၤအတၢ်စံာ်စီၤတဲစီၤ၁၉၂၅. ကဘျံးပၤ ၃၀၇-၃၀၈ History of Burma Edition 1925.page307-308 by Mr.G.E.Harvey)

တၢ်ဘၣ်လးစီၤပၤထီၣ်နီဒီးပၤတၢ်နံာ်လါ တၢ်ဆၢကတီၢ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ပမ့ၢ်ကွၢ်ဖဲလံာ် (သမာ်တးစးခူးတံာ်ပနံာ်ကွါ ၅ ဘုာ်တဘုာ်) ကဘျံးပၤ ၃၅၅ အပူၤန့ၣ်စံးဝဲ, “တၢ်ဆၢကတီၢ်နံာ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ကွဲးအသးဖဲယာ်စဝုာ်အပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဆၢကတီၢ်နံာ်တဖၣ်လၢတၢ်ပာ်ဖျါလၢထါအတၢ်ကတိၤလၢတၢ်ကွဲးလၢလၢာ်ဘုာ်တဖၣ်အဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤတၢ်ဆၢကတီၢ်နံာ်တဖၣ်လၢအဖျါလၢ, ကလယာ်နံာ်လၢာ်ဘုာ်အဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တယူတဖိးတဒ်သိးလီၢ်အသးဘၣ်.

ရာဇဝင်များတွင်တွက်သည့် သက္ကရာဇ်များနှင့် ကျောက်စာချပ်များတွင် ပါသည့် သက္ကရာဇ်၊ ကလျာဏီကျောက်စာတွင် ထိုးစဉ်ပါလာသည့် သက္ကရာဇ်များသည် မညီမညွတ် ရှိခဲ့သည်။

(ကွၢ်လံာ်သမာ်တးစးခူးတံာ်ပနံာ်ကွါ, အခိၣ်ထံးတကတြျၢၣ် ၁၉၂၅ တက့ၢ်)

ဒ်တၢ်အုာ်အသးဖျါလၢအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်, ပကစံးလၢပယီၤအစီၤပၤအဘံးယာ်စာ်ဖဲဘိာ်ထီၣ်ဝုာ်တကီၤဖဲချၢန. ၈၅၀, ဒီးတရူးဖိဒုးန့ၣ်တကီၤဖဲချၢန. ၆၀၀ န့ၣ်ပနာ်န့ၣ်တသ့ဘၣ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤတရူးအတၢ်စံာ်စီၤတဲစီၤအုာ်အသးလၢအဒုးန့ၣ်ပျီဖိဒီးပုၤကလုာ်လၢအအိၣ်လၢပျၢၣ်ကျိထးခီတဖၣ်ဖဲခရံာ်နံာ် ၇၅၄ အလီၢ်ခံန့ၣ်လီၤ.

အနီာ်နီာ်တခီမုာ်ဝဲဝဲချ.န. ၆၀၀ န့ာ်ယီာ်ဒီးပုဂံပြည်တဖာ်မုာ်လကီာ်လလသ့ဂုာ်န့ာ် အလီာ်အကျဲဒီးနီာ်ဟးထီာ်ကွာ်ဝဲကီာ်လလသ့လအကီာ်ပုဂံလီာ်. တံာ်အံာ်ဝဲအလီာ်ခံ ကီာ်လလသ့ဟဲန့ာ် လီာ်ကဒီးတဘျီလီာ်. အဝဲသ့ာ်ဘျီထီာ်အဝုာ်ဖဲပကုာ်လီာ်လံာ်ဒီးအစီပပ အဆိကတံာ်တဂါအမံာ်မုာ်ဝဲ, တစယစာ်လီာ်.

၃၉. စီမီာ်ပုာ်ကဲထီာ်စီပပဖဲတကီအဝုာ်.

ဖဲချ.န. ၆၀၀ ဝဲအလီာ်ခံကီာ်လလသ့လယီာ်ဒီးပုဂံပြည်နီာ်ထီာ်ကွာ်အီတဖာ်န့ာ်, န့ာ်လီာ်ကဒီးဆူကီာ်ပယီာ်အပူာ်, မနာ်ဒီးနီာ်ထီာ်ကွာ်ယီာ်တဖာ်ဝဲဒုးကဲထီာ်ကဒီး အဝုာ်ကီးဝဲလပကုာ် “ပကုာ်လီာ်လံာ်” အိာ်ဘူးဒီးဝုာ်တကီာ်လအမုာ်ဝုာ်တဖျာ်လကီာ် လလသ့ပဘာ်ကုာ်လအံာ်ဒီးသ့ာ်လီာ်အန့ာ်အစီပပလအပူာ်လီာ်. ကီာ်လလသ့စီပပပတံာ် အဆိကတံာ်တဂါအမံာ်န့ာ်မုာ်ဝဲတစးယာ်စာ် (ပယီာ်စံးဝဲလအမုာ်သါစီပပအဆိကတံာ် တဂါ)လီာ်. ကီာ်လလသ့အစီပပပတံာ်စးထီာ်လတစးယာ်စာ် ဒီးတုာ်လီာ်လသတိရွာ်မု (သတိုးရွှေမင်း) န့ာ်မုာ်ဝဲခဲလကီာ်ယုဂါဒီးကီာ်လလ သ့အစီပပအစာ်ကတံာ်ဝဲဒုာ်လီာ်. ဖဲစီပ ပသတိရွာ်ကမုပတံာ်အခါန့ာ်ပုဂံနကးဖိတဂါဟဲရွဒီးအိာ်ယုာ်စီပပအမါအမံာ် (ပွဲး) မုာ် ဝဲကုာ်နရံာ်ဒုာ်ဝဲ (ကီနရဒေ ဝီ) ဒီးမသံကွာ်သတိရွာ်မုဒီးကယံာ်မုာ်စီပပလအထီာ် နီလအံာ်တဂါလံာ်ဖဲ စီပပမံာ်သပုဘာ်အသးလမုာ်နခါအခါန့ာ်လီာ်. အယီာ်ကီာ်လလသ့ အစီပပပတံာ်တဂါတကျာ်ဘာ်. စီပပပတံာ်လတကီာ်၃၇ဂါအကျါလညါကတံာ် ၅ ဂါန့ာ်ပဘာ်တံာ်ယံာ်တစးလီာ်. မုမုာ်စးထီာ်လါ၆ဂါတဂါဒီးတုာ်လီာ်လ၃၇ဂါ ဂါန့ာ်, တဂါဒီးတဂါပဘာ်ဒုာ်တံာ်မိကီာ်ဖိဝဲပုဂံနကးဖိတဂါမသံကွာ်ဒုာ်အီဖဲအမံာ်သပုဘာ် အသးလမုာ်နခါန့ာ်လီာ်. ဒ်န့ာ်အသးတံာ်မါအသးလပုဂံကဲစီပပဖဲတကီန့ာ်တအိာ် ဒုာ်လဲာ်ဘာ်န့ာ်လီာ်.

တနံာ်တခီာ်ပုဂံပြည်တဂါအမံာ်မုာ်စီမီာ်ပုာ် (ပယီာ်ကီးလါမိာ်ပီးကွဲ) န့ာ်အိာ် လာဝုာ်တထံဖူး (Tlifuf) ကီာ်ယူနါအပူာ်န့ာ်လဲာ်ဝဲဆူဝုာ်တကီာ်ဒီးနံာ်ဟူဝဲလပပယဲာ်အီ လါစီပပတအိာ်ဘာ်လကီာ်တဘျီအံာ်အပူာ်ဘာ်, ဒီးစံးဆာ်ပုာ်ထံဖိကီာ်ဖိတဖာ် လါသါကကဲစီပပလီာ်. ပုာ်ထံဖိ ကီာ်ဖိတဖာ်တဘျီအီလါတံာ်ဂုာ်လပုဂံနကးဖိတဂါမသံ စီပပတဘျးဂါလံာ်ဒီးတြီအကျဲလါအသုတကဲစီပပတဂုာ်န့ာ်လီာ်. စီမီာ်ပုာ်တခီစံး ဆာ်အီလါအတွးတအိာ်ဘာ်, သါကမနာ်ဒုာ်ပုဂံနကးဖိတဂါန့ာ်ယါမနာ်လီာ်. အယီာ်ပုာ်ထံဖိကီာ်ဖိတဖာ်သ့ာ်ညါဘာ်အီလါအမုာ်ပုဂံလါအဒုဒီးကမနာ်ပုဂံနကးဖိတ ဂါန့ာ်အယီာ်, ဒုးကဲထီာ်အီလါစီပပဖဲတကီန့ာ်လီာ်. (ဝုာ်တလံဖူစီစုာ်ဒီးဝုာ်တကီ ၃၃၀ မံာ်လးယာ်ယာ်ဒီးတံာ်လဲာ်တံာ်ကုာ်လါဝုာ်ခံဖျာ်အဘာ်စာ်မုာ်ဝဲ, ၁၁ သီကျဲလီာ်.)

အဆိကတံာ်စီမိာ်ပံာ်ပျံးသ့ၣ်ညါဝဲလၢအကဘၣ်ခိးပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤန့ၣ်လၢအကမၤသံဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်အသိးမၤဝဲပျံးမၤန့ၣ်အီၤလၢချီအဖူအထီၣ်ခိးအတဝီထံသိးခိးပျံးကညီတဂၤဝံၤခိးဖ်လီၤဝဲလၢစီမၤပၤမံအလီၢ်, ကျၢၢ်ဘၢဝဲလၢယၣ်လုး, နီၣ်ပျံးမံသပျံးဘၣ်အသးအသိးဝံၤ, အဝဲတခီန့ၣ်လီၤဖဲတံာ်သန့ၣ်လၢဒးပျံးခိးခိးခူသ့ၣ်ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤ, လၢတံာ်ခံးကျါလီၤ. တုၤပျံး နီၣ်ကးဖိတဂၤဟဲန့ၣ်လီၤဝဲဆူစီပၤအနီၣ်ပူဖဲဖးဖိမုာ်လၢအကဟဲမံယုာ်နီၣ်ပၤမုာ်အဂီၢ်ခိးဖဲအန့ၣ်လီၤဝဲဆူလီၢ်မံပူၤအခါန့ၣ်ဆိကမိာ်ဝဲလၢစီမၤပၤထီၣ်ကခိးနီၣ်အသိတဂၤလံ, နီၣ်မံသပျံးဘၣ်အသးခိးခိးသိးအကမၤသံဝဲန့ၣ်ဆဲးဝဲလၢဘီသက့ၤတကီၢ်ခါခိးအဘီန့ၣ်လီၤဆူချီဖူအဆီပူၤခိးဘီအသက့ၤဘၣ်ကွးတီၢ်ယၣ်အသးခိးဖဲအထုးထီၣ်က့ၤဝဲအဘီတန့ၣ်ဒဲးဘၣ်ချ့သဒဲးအခါန့ၣ်စီမိာ်ပံာ်ပျံးကျီၣ်တံာ်ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤန့ၣ်အခိၣ်သၣ်ယံလီၤ. တုၤန့ၣ်တဘျီစီမၤစီမိာ်ပံာ်ပျံးနီၣ်ဘၣ်အမံၤ (ပွဲး) လၢသတိမဟ့ၣ်ယၣ်စၣ်ခိးအဝဲဒၣ်မုာ်ပျံးလၢအကဲထီၣ်ဘၣ်စီမၤပၤလၢတကီၢ် ၁၇ ဂၤတ ဂၤ လီၤ.

တီၢ်နီၣ်.-လၢပယီၤအယၣ်စၣ်အပူၤန့ၣ်, ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤန့ၣ်ကိးဝဲလၢပယီၤခိးစံးဝဲလၢပယီၤန့ၣ်လိာ်ထီၣ်အသးလၢပျံးကညီခိးလဲၤမံယုာ်နီၣ်ပၤမုာ်လီၤ. တံာ်န့ၣ်မၤအသးတသ့ဘၣ်ပျံးအိၣ်တကလုာ်ဖဲကီၢ်ပံးပူၣ်ရးအကလံၤစိးတခီ, နီၣ်တံာ်ကိးအီၤလၢပျံးနီၣ်ကးဖိမုာ်နီၣ်ကၤလီၤ. ပျံးနီၣ်ကးဖိအသးန့ၣ်မၤအသးဒဲးတံာ်တုၤတံာ်ယီၤအသိး, နီၣ်အပိာ်ခွါလၢအကျီၣ်တံာ်ပျံးအခိၣ်အအါကတံာ်တဂၤကဲဘၣ်ထံခိၣ်ကီၢ်ခိၣ်လီၤ. အကီၢ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢကီၢ်နီၣ်ကးလီၤ.

နီၣ်ပၤမုာ်က့ၣ်န့ၣ်ဒုၣ်ဝံၣ်တခီမုာ်လၢပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤဟဲမံယုာ်အီၤအိၣ်လံဖးယံၣ်အယိးအသးတလၢၣ်ပျံးနီၣ်ကးဖိဘၣ်. အဲၣ်ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤန့ၣ်ဒိၣ်န့ၣ်ဒဲးအအဲၣ်စီမိာ်ပံာ်ပျံးလၢအကဲထီၣ်ဘၣ်စီမၤတဂၤအံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲစီမိာ်ပံာ်ပျံးမၤသံ ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤဝံၤန့ၣ်အဝဲဒၣ်သ့ၣ်ကီၢ် သးဂီၤခိးမုာ်လၢအအဲၣ်ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤဒိၣ်အယိ, ဟ့ၣ်ခူသ့ၣ်ပျံးအစုးခိးမၤအတံာ်မၤန့ၣ်ခူသ့ၣ်ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤန့ၣ်အကူအကၤအမုာ်အနီၣ်တဖၣ်ဝံၤ, ဟ့ၣ်ခူသ့ၣ်ကခိးဝဲပျံးအစုးခိးသိးတံာ်ကဆးန့ၣ်ပျံးနီၣ်ကးဖိတဂၤအကူအကၤတဖၣ်လၢရူတခါၣ်အဒၤကစီခီအဂီၢ်, နီၣ်မၤန့ၣ်စုာ်ကိးပျံး နီၣ်ကးဖိတဂၤအစုးခိးအယံခိးဒုးကဲထီၣ်ဝဲလၢအခိၣ်ဆိုးလီၤ. အသးတမုာ်ဘၣ်စီမိာ်ပံာ်ပျံးအယိ, ကျီၣ်မၤသံဝဲခိးမၤအတံာ်ဖးအတံာ်ပိုၢ်ပိုၢ်ခိးစံးဝဲ, စီမိာ်ပံာ်ပျံးသးတံာ်ပိုၢ်ပိုၢ်မုာ်ဘၣ်ခိးသးကခိၣ်သံသး, နီၣ်စီမိာ်ပံာ်ပျံးမုာ်တဘၣ်ဘၣ်ခိးကဘၣ်ခိၣ်သံအသးလီၤ. နီၣ်ပၤမုာ်အတံာ်ပိုၢ် ပိုၢ်မုာ်ဒဲးအံၤ, -

တဖန်လဲာ်ပိာ်ပုဂံအိန်လဲာ်ပိာ်ဝုဂံတဖန်အခံဆူပိာ်ဝုဂံဒီးခုန်ပတူဂံတးအိန်ဖဲပိာ်ဝုဂံန့ၣ် ၁၂ နံၣ်
ဝံဒီးကဲထီၣ်အံသံၣ်ဖဲချ.န. ၅၀၄ နံၣ်လီၤ. ဒီးမုာ်တံာ်ဆာကတီၢ်ဖဲယံၤတဖန်န့ၣ်လီၤမၤဟးဂီၤ
တကီၢ်အဘိအမုာ်အခါဒီးစိမိာ်ပုၤလဲာ်ပိာ်ပုဂံကညီဒီးပတံာ်ဖဲတကီၢ်လဲာ်ခဲကတံာ် ၁၇ ဂ
န့ၣ်ဘၣ်ဟးထီၣ်လဲာ်တကီၢ်ဒီးယုာ်ကွံာ်ဝဲဆူပုၤလဲာ်ကျါဒီးယံၤစိပပပတံာ်ဖဲတကီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၄၀. ပိာ်ဝုဂံ (သယုန်ခးတယၣ်)

တုၤမုာ်တံာ်ဆာကတီၢ်သးအသးယံၣ်ထီၣ်ဒီးပုၤကညီအနုသဝီအိန်ဝဲအါဖျၢၣ်ဖဲပျၢၣ်
ကျါအထၣ်အကါခိၣ်လဲာ်မုာ်ထီၣ်ဒီးမုာ်န့ၣ်ယာ်ခိယာ်ခိန့ၣ်လီၤ. သဝီတဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ်
န့ၣ်အိန်ဝဲဒီးအစကီၢ်စဘါဒီးသဲၣ်ထီၣ်လဲာ်အတံာ်ကပၤကဆုၤအီၤအဂီၢ်လီၤ. ဒ်တံာ်
ဆာကတီၢ်သးအသးအသး, ပုၤကညီတဖန်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်ဝဲပိာ်အသဝီ ဖးဒိၣ်
လဲာ်အအိန်လဲာ်ပျၢၣ်ကျါအထၣ်မုာ်ထီၣ်တကပၤတဖျၢၣ်လဲာ်ဝုဂံဒီးယုာ်ဝဲအမံၤလဲာ်ပိာ်ဝုဂံလီၤ.
ဒီးပိာ်အစကီၢ်ဖုပျံလဲာ်အအိန်လဲာ်ပိာ်ပုၤတဂၤအံၤဒုးကဲကဲထီၣ်ဝဲလဲာ်စိပဒီးကယံၤမုာ်စ
ကီၢ်လဲာ်အအိန်လဲာ်နုသဝီတဖျၢၣ်လဲာ်လဲာ်အပူၤန့ၣ်အိန်လဲာ်အဝဲအစိကမိၤဒီးအတံာ်ပၤအဖီ
လဲာ်လီၤ. တီၢ်နီၣ်-စကီၢ်ဖုပျံမုာ်ဖုပျံအလံၤလီၤ. ဖဲစကီၢ်ဖုပျံအိန်ဖျၢၣ်အခါအမိာ်အပံာ်ဟံး
န့ၣ်က့ၤအဖုအမံၤဖုပျံဒီးယုာ်က့ၤဝဲအဖီအမံၤစိပလီၤ.

စကီၢ်ဖုပျံမုာ်ပုၤကညီစိပပအဆိကတံာ်တဂၤလဲာ်ပတံာ်လဲာ်ပိာ်ဝုဂံ, ဒီးစိပပပ
တံာ်လဲာ်အလီၢ်ခဲတဘျူးဂၤတုၤလီၤလဲာ်စိပပစိပပသၣ်ဘုၤအစိပလီၤ. ဖဲစိပပသၣ်
ဘုၤလဲာ်ပတံာ်အခါကီၢ်လဲာ်သုအိန်လဲာ်ရၢၣ်ခါအကီၢ်တဖန်ဟဲဒုးအီၤဒီးက့ၤဖိၣ်န့ၣ်အီၤဝံၤ,
အမါနီၢ်ပၤမုာ်နါခါပတံာ်လဲာ်အလီၢ်ခဲဖုန့ၣ်ဝံၤစိမိာ်ပုၤလဲာ်ပိာ်ပုၤလဲာ်စိပပလဲာ်ပတံာ်
ထးခိဒီးဒီးန့ၣ်ဘၣ်အမံၤ (ဘွဲး) လဲာ်သတိပတၢ်ယၣ်စၢ်အဖီခါကိးဝဲအမံၤလဲာ်ဆၣ်ဖါဝါ
(ပယီၤကိးလဲာ်မဟၣ်သၣ်ပါ) န့ၣ်လီၤပပပိာ်ဝုဂံဒီးနီၢ်ပၤမုာ်နါခါဆိကမိာ်ဝဲလဲာ်အကြားအ
ဘၣ်အသိးဒီးအဝဲဒ်ဟံးန့ၣ်စုာ်ကိးနါခါလဲာ်အမါဒီးပတံာ်ယုန့ၣ်ဝံၤသံဝဲဖဲအသးအိန် ၂၆
နံၣ်အခါလီၤ.

အပုၤဖီဖါဝါ (ပယီၤကိးလဲာ်စုာ်လဲာ်သၣ်ပါ) ပတံာ်လဲာ်အလီၢ်၃၅နံၣ်အခါလီၤ.
အဖီဒိၣ်ခါ (ဆၣ်ဖါဝါအဖီခါ) ထူထူဘီ (ပယီၤကိးလဲာ်တုးတပီၣ်) ကဲထီၣ်စိပပ
ဒီးဖဲထူထူဘီပတံာ်အခါ န့ၣ်ဘီဒိၣ်ထီၣ်လဲာ်ထီၣ်ဝဲပိာ်ဝုဂံဝံၤဒီးယုာ်က့ၤဝဲဝုဂံန့ၣ်အမံၤလဲာ်
“သယုန်ခးတယၣ်” လီၤ. (တံာ်စံးဝဲဒ်လဲာ်သယုန်ခးတယၣ်န့ၣ်မုာ်တံာ်လီၢ်ဖဲဆၣ်
ဖါဝါ “မဟၣ်သၣ်ပါ” အဖါတံာ်ခုန်ပတူဂံတး ဖဲးအိန်ခးဖဲးအိန်သံၣ်အလီၢ်လီၤ.)
အခါဖဲတံာ်ဘီထီၣ်သယုန်ခးတယၣ်န့ၣ်မုာ်ဝဲဖဲစိပကီၢ်တမးသံဝဲအလီၢ်ခဲအနံၣ် ၁၀၁ နံၣ်
ဒီးမုာ်ဖဲချ.န. ၄၄၃ အပူၤန့ၣ်လီၤ. ထူထူတီၢ်န့ၣ်ပတံာ်ဘၣ်ဒ်တံာ်ထဲပုၤအိန်လဲာ်ပုၤတဖန်

လီၤ. အဝဲဒၣ်ပတၢ်အုန့ၣ် ၇၀ ဧးသံဝဲဖဲအသးအိၣ် ၁၀၅ နံၣ်အခါလီၤ. ပုၤအိၣ်လာဝဲ အချၢတဖၣ်န့ၣ်တပၢဘၣ်ဝဲဘၣ်.

ဝဲၣ်သယုၣ်ခူးတယၣ်န့ၣ်အဝဲတရီၤအိၣ်ဝဲအိၣ် ၃၂ ဘုၣ်ဒီးအဆး ၂၇ ဘုၣ်လီၤ. ဒီးပုၤဝဲဒီးဟံၣ်ဒိၣ်ကျိၤထီၣ်ဒီးနီၤသၢဖျၢၣ်လာအစိးနါကပီၤဝဲဒၣ်လီၤ. ပုၤခုဖိဝဲဒီးတဖၣ် ပူထီၣ်လီၤထီၣ်အစီၤပၤအယိတၢ်တၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤအိၣ်ဝဲ, ဒီးသယုၣ်ခူးတယၣ်န့ၣ် ဟးဂီၤဝဲအခါဖဲခ.န. ၉၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. အခါခဲအံၤသယုၣ်ခူးတယၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤဘဲ ဝဲဒီးမ့ၢ်တၢ်လီၤဖဲထံဒီးကပံာ်အိၣ်အလီၤတဖၣ်ဒီးကထီၣ်က့ၤဝဲလၢစံာ်ဒီးသဝီအိၣ်ယုၤဖျၢၣ် လၢပုၤထူစံာ်ဖိအိၣ်ဝဲလီၤ. ဝဲၣ်အခိၣ်ဒူလၢတၢ်မၤလၢဒၢခီ (အူးခဲ) ဖးဒိၣ်, အထီတခီအိၣ် ဝဲတပုၣ်တတ်, အိၣ်ယီၤတခီအိၣ်ခွဲလဲးမးဒီးအတီၣ်တခီသၢလဲးမး, ဒီးယိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ် ခိၣ်အလီၤအကျဲတဖၣ်အိၣ်တုၢ်ဒီးဝဲတုၤခဲအံၤလီၤ.

ဝဲၣ်သယုၣ်ခူးတယၣ်န့ၣ်အခါခဲအံၤပမ့ၢ်ဟံၣ်ဝဲဒီးလဲၣ်မ့ၢ်အုန့ (Hmawza Railway Station) လၢဝဲၣ်ခၢၣ်သးဒီးပမ့ၢ်ထီၣ်ဆူအကပၤဝးတရံးတခီဂ့ၤ, တခီဂ့ၤန့ၣ်, ကအိၣ်တ ဆံမံၤလးယၣ်ယၣ်လီၤ. ဝဲၣ်တဖျၢၣ်အံၤအိၣ်စံာ်အိၣ်ကျၢၤဝဲယံာ်ယံာ်ကလဲၣ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ် အံၤဝဲတရူဖိလၢအလဲၤဘူၣ်တၢ်ဘါတၢ်ဖဲကီၢ်အံၤဒေယၣ်ဖဲခ.န. ၆၂၉ အပူၤန့ၣ်ယၢၤထီၣ်ဝဲဝဲ တဖျၢၣ်အံၤအမံၤလီၤ. စံးဝဲ, - “ဆူကီၢ်အံၤဒေယၣ်အကလံၤထံးဒီးတၢ်လီၤအိၣ်ဝဲတဘုၣ်လၢ တဘုၣ်လၢတၢ်ကိးလၢရံၤလဲၣ်တိလိ (Shilichatolo) သယုၣ်ခူးတယၣ် (Tharekittara) လီၤ. ထူတပီၣ်န့ၣ်အိၣ် ဝဲဒီးဘီအပိုၤတဘုၣ်, ကဆီဝါတဖၣ်, ကျိၣ်တဖျၢၣ်ဒီးဒၢလဲၣ်တဖျၢၣ် လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ကဟုကညီၤလၢအဂီၢ်ဖဲအကစီၤပၤအခါဒီးတၢ်ယူးယိၣ် ပးကဲအီၤဒိၣ်မးလီၤ.” ဖဲထူထူဘီလဲၤဟးဝဲဒီးလၢအကီၢ်ပူၤအခါဒ်သိးကယုတၢ်ခိတၢ် သ့အဂီၢ်န့ၣ်လဲၤဘၣ်ကျဲလၢပီၣ်လဲၣ်ပူၤဒီးလီၤအူးသံဝဲဖဲနကရံး (Nagarit) န့ၣ်လီၤ. တၢ် လီၤအပူၤအံၤခဲအံၤတၢ်ကိးအီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်နါဒုနကရံး (CapeNagaris) ဒီးအိၣ်ဘူးဖဲပသံၣ် ထံကျိအထၣ်လီၤ.

ထူထူဘီသံဝဲဒီးအဖိးခွါထူထူရါ (ပယီၤကိးလၢတူးတရး) ကဲက့ၤစီၤပၤလၢအလီၤ၂၂ နံၣ်ဝဲဒီးသံဝဲဖဲအသးအိၣ် ၈၁ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ထူထူဘီအမါအိၣ်သၢဂၤလီၤ. တၢ်တဂၤမ့ၢ် ဝဲ, စၣ်တးဒုၣ်ဝဲ, လၢအမ့ၢ်ပိုၢ်အနီၢ်ပၤမ့ၢ်နါခးအဖိမ့ၢ်ထီၣ်ဖိဝဲဖဲအအိၣ်ယုၣ်ဒီးဆၣ်ဖါဝါ (မဟၣ်သၣ်ပၢဝါ) အခါန့ၣ်လီၤ. ခံၤတဂၤမ့ၢ်ဝဲ, ပုၣ်စၣ်တံာ်လၢအမ့ၢ်နီၢ်ပၤမ့ၢ်ဖိလၢနကး အကီၢ်ပူၤ, ဒီးသၢဂၤတဂၤမ့ၢ်ဝဲပၣ်ထွၣ်အနီၢ်ပၤမ့ၢ်ဖိန့ၣ်လီၤ. ဖဲထူထူဘီသံ အခါ န့ၣ်အမါအိၣ်တုၢ်ဒၣ်ထဲခံၤလီၤ. ဒီးမ့ၢ်ဝဲပုၣ်စၣ်တံာ်ဒီးစၣ်တံာ်ဒီးစၣ်တးဒုၣ်ဝဲခံၤလီၤ. အမါအဂၤတဂၤန့ၣ်သံဆိလၢထူထူဘီအမဲၣ်ညါလီၤ. အမါစၣ်တးဒုၣ်ဝဲထီၣ်ဖိအဖိခွါ တဂၤဒီးယုၤဝဲအမံၤလၢထူထူရါလီၤ. ထူထူရါအဖံလၢအမ့ၢ်စၣ်တးဒုၣ် ဝဲအမိၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲပိုၢ်အနီၢ်ပၤမ့ၢ်နါခးလီၤ. (ကွၢ်မိၢ်ကလၢမဟၣ်ယၣ်စဝဲကွဲအခိၣ်ထံးတကတြၢၢ်

ကဘျားပ၊၁၂၇) (ထူထူရှါသံဝံ၊အလိင်ခံစီ၊ပပတတ်၊၂၃၇၊လီ၊ စီ၊ပပလ၊အပတတ်၊လ၊ခံ
ကတတ်၊တဂ၊အမံ၊မှ၊သူပံ၊ညှင်၊ဒီး၊ပတတ်၊၁၁နံ၊ဝံ၊ဒီး၊တတ်၊မ၊သံ၊အီ၊လီ၊ဖဲ၊စီ၊ပပတဂ၊
အံ၊ပတတ်၊လ၊ခံ၊ နံ၊နံ၊အတီ၊ပူ၊န့၊တတ်၊အု၊လိ၊ဆိး၊ကု၊အိ၊ညှိ၊ထီ၊ညှိ၊လ၊ပု၊ရူ၊ဖိ၊ဝု၊ဖိ၊အကျ၊လီ၊
အဂု၊ဒ်၊အံ၊ဖဲ၊စီ၊ပပတဂ၊အံ၊ပတတ်၊အခါ၊န့၊မ၊တတ်၊တတီ၊တလီ၊ ဆိ၊ဘံး၊ဆိ၊ဘ၊ပု၊ကညီ
လ၊အမှ၊ပု၊ရူ၊ဖိ၊ဝု၊ဖိ၊တဖ၊ဒီး၊မ၊လီ၊ပို၊ကွံ၊ယိ၊တဖ၊ဝံ၊ဒီး၊ပံး၊န့၊တူ၊စု၊ဒီး၊တတ်၊ထူး၊တတ်၊တီ၊
တဖ၊လီ၊ အယိ၊တတ်၊ပူ၊ထီ၊ညှိ၊လီ၊ထီ၊ညှိ၊အိ၊ညှိ၊ထီ၊ညှိ၊ဝဲ၊ဒီး၊ပု၊ရူ၊ဖိ၊ဝု၊ဖိ၊ လီ၊ဆိ၊ဒ်၊တတ်၊စို၊တဖ၊
တ၊ထီ၊ညှိ၊တ၊လီ၊ဒီး၊လီ၊ပြု၊လီ၊ပြု၊ကွံ၊ဝဲ၊လီ၊ ဒီး၊အဝဲ၊ဘ၊တတ်၊မ၊သံ၊အီ၊တကီ၊ခါ၊ဒီး၊ဝု၊သယု၊
ခူး၊တယု၊န့၊ဟး၊ဂီ၊ဝဲ၊ဖဲ၊ခ.န. ၉၅ နံ၊န့၊လီ၊

တု၊နု၊တစု၊ပု၊ရူ၊ဖိ၊ဝု၊ဖိ၊လ၊အသး၊တလီ၊ပလိ၊လိ၊အသး၊ဒီး၊တ၊ထီ၊ညှိ၊တ၊လီ၊တဖ၊နီ၊
ဖး၊လီ၊အသး၊သ၊ဖု၊ နံ၊ပစံး၊တတ်၊အသိး၊ ပို၊ဒီး၊စို၊တဖု၊ ဘု၊ဒီး၊ခို၊တဖု၊ ဒီး၊ကိ၊လ၊သး၊ပု၊ကညီ
ကး၊ပြု၊တဖု၊လီ၊ ကိ၊လ၊သူ၊ပု၊ကညီ၊ကး၊ပြု၊တဖု၊အံ၊ကိး၊လီ၊အသး၊လ၊ “မရမည်” ဒီး၊အခိ၊
မှ၊စီ၊ပပသူ ပံ၊ညှိ၊အဖိ၊ခွါ၊ကိး၊ဝဲ၊အမံ၊လ၊ “သမိတရံး” လီ၊ “မရမည်” တဖ၊အံ၊မှ၊ဝဲ၊ပု၊
ပယီ၊ဖိ၊လ၊မှ၊မဆိ၊တနံ၊အံ၊တဖ၊လီ၊ လ၊ပယီ၊အလံ၊ခံ၊စံ၊တစီ၊မဟ၊ညှိ၊စု၊ဝု၊
အပူ၊န့၊စံး၊ဝဲ၊ - “ပု၊လီ၊ဖး၊သ၊ကလု၊ နံ၊ပစံး၊တတ်၊အသိး၊ ပု၊ညှိ၊ က၊ယု၊ ဒီး၊မရမည်
လီ၊” ဒီး၊မရမည်၊န့၊မှ၊ပယီ၊လီ၊ တတ်၊ကတီ၊ “မရမည်” တဘီ၊အံ၊ပ၊ထီ၊ညှိ၊ဝဲ၊အဆိ၊ကတတ်၊
လ၊ပယီ၊အတတ်၊စံ၊တစီ၊မဟ၊ညှိ၊စု၊ဝု၊အပူ၊လ၊ (စး) စို၊အလီ၊လီ၊ အနီ၊နီ၊တခီ၊န့၊
မှ၊ဝဲ၊ ကိ၊လ၊သူ၊ဒီး၊ယိ၊ကး၊ပြု၊ ကိ၊လ၊သူ၊ဒီး၊ပု၊ကညီ၊ကး၊ပြု၊တဖု၊အသး၊တလီ၊ပလိ၊ဒီး၊
ပု၊ကညီ၊အယိ၊ ကိး၊လီ၊အသး၊လ၊ “မရမည်” လီ၊

ကိ၊လ၊သူ၊ကး၊ပြု၊မရမည်၊တဖု၊အံ၊ဟး၊ထီ၊ညှိ၊ကွံ၊ဝဲ၊လ၊သယု၊ခူး၊တယု၊ဒီး၊လဲ၊ဝဲ၊ဆူ
ကလံ၊စိး၊ဒီး၊အိ၊ညှိ၊ဝဲ၊ဆိး၊ဝဲ၊ဖဲ၊မံ၊တု၊လ၊အအိ၊ညှိ၊လ၊ “သယဲး၊မိုး” အကလံ၊စိး၊တခီ၊ ဒီး၊လ၊
ခံ၊သူး၊ကဒီး၊အလီ၊ဆူ၊ထး၊ခီ၊ဒီး၊တု၊မှ၊အဟး၊ဝု၊ဝီ၊ဝဲ၊၁၃နံ၊ဝံ၊အလိင်ခံ၊အဝဲ၊သု၊ပတ်၊လီ၊
အတတ်၊အိ၊ညှိ၊တတ်၊ဆိး၊အလီ၊ဖဲ၊ပု၊ညှိ၊ကျိ၊အကတ်၊ခိ၊ညှိ၊လ၊မှ၊ထီ၊ညှိ၊တကပ၊ဒီး၊တတ်၊လီ၊ဖဲ၊န့၊
သဝီ၊အိ၊ညှိ၊ဝဲ ၁၉ ဖျု၊ဒီး၊အဝဲ၊သု၊အခိ၊ “သမိတရံး” သု၊ထီ၊ညှိ၊ဝု၊ပကု၊အပူ၊ဒီး၊လ၊
အဝဲ၊အတတ်၊ပ၊အဖိ၊လင်၊န့၊စကီ၊အိ၊ညှိ၊ဝဲ ၁၉၇၊ လ၊သဝီ၊၁၉ဖျု၊အပူ၊လီ၊ စီ၊ပပတတ်၊လ၊
ဝု၊ပကု၊စး၊ထီ၊ညှိ၊လ၊သမိတရံး၊ဒီး၊တု၊လီ၊လ၊အနီ၊ရထု၊အစိ၊ဖဲ ခ.န. ၁၀၄၄ နံ၊န့၊ခဲ
လတ်၊မှ၊ဝဲ၊အဂ၊ ၄၂ ဂလီ၊ ဒီး၊လ၊အနီ၊ရထု၊ပတတ်၊အလိင်ခံစီ၊ပပတတ် ဖဲ၊ဝု၊ပကု၊န့၊
၁၃ ဂလီ၊ နံ၊ပစံး၊တတ်၊အသိး၊စး၊ထီ၊ညှိ၊လ၊အနီ၊ရထု၊သံ၊ဝံ၊အဖိ၊ခွါ၊စီ၊လူ၊ပတတ်၊အစိ၊ တု၊
လီ၊လ၊စီ၊မိ၊နံး (စ၁မွန်နစ်) ပတတ်၊န့၊မှ၊ဝဲ ၁၃ ဂလီ၊

ထဲဘၣ်အပၢ်ကသံာ်သရၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအထံာ်ဘၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဝဲတဖၣ်၊
 ဒီးအပၢ်စ့ၢ်ကီးတုၤမ့ၢ်အနၢ်ဟူဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသးကညီၤဘၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲပုၤဒီးပုၤဝဲခံာ်ဂၤ
 န့ၣ်လီၤ. အယံၤဖဲကူစါဒီးမၤဘျါက့ၤဝဲအမဲာ်ချံဆါဒီးအမဲာ်ချံကပီၤထီၣ်ဒီးထံာ်
 ထီၣ်က့ၤတၢ်ခံာ်လီၤလီၤ. မ့ၢ်လၢနီၢ်မ့ၢ်ခံာ်ဖိပၢ်ခံာ်မၤဘျါဒီးအီၤအယံၤ, ဟ့ၣ်လီၤဝဲ
 ကသံာ်သရၣ်တဂၤန့ၣ်အထူအစုၣ်အကြၢးအဘၣ်ဒီးတဲဘၣ်ဝဲနီၢ်မ့ၢ်ခံာ်လၢအတၢ်က
 အိၣ်ဒီးအီၤတပူၤယီၤဒီးကမၤအိၣ်မၤအိၣ်နီၢ်မ့ၢ်ခံာ်ဆါအီၤလၢအပၢ်မ့ၢ်အၢၣ်အီၤဒီးသါက
 အိၣ်ဒီးအီၤလီၤ. တုၤန့ၣ်တစုၣ်ပုၤဝဲခွါခံာ်လၢယုၤန့ၣ်အခွဲးလၢနီၢ်မ့ၢ်ခံာ်အပၢ်အအိၣ်ဒီးအပၢ်
 အအိၣ်ဒီးအပၢ်အၢၣ်လီၤအီၤအယံၤ, နီၢ်မ့ၢ်ခံာ်အိၣ်ဒီးအီၤဒီးပိာ်အဝဲသ့ၣ်အခံာ်ဆူကီၢ်လၢာ်ခီ
 ဖ်သိးအကဟ်လီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်တပူၤပူၤအဂီၢ်လီၤ.

ခုၣ်ပတူၣ်တးအိၣ်ဖဲပိုၢ်ဝုၢ်ဒီးတချးအကဲထီၣ်ဒီးဘၣ်အံသံာ်အခါန့ၣ်အဝဲဒၣ်န့ၣ်အမါ
 လၢပုၤကညီမ့ၢ်တဂၤဖဲပိုၢ်ဝုၢ်န့ၣ်ဒီးထီၣ်ဖိဝဲအဖိပိာ်မ့ၢ်ဖိတဂၤဒီးအမိၢ်ယုၤန့ၣ်အမံၤလၢနီၢ်တၢ်
 ယံၤလီၤ. အခိပညီမ့ၢ်ပုၤထံယံၤကီၢ်ယံၤဖိလီၤ. ခုၣ်ပတူၣ်တးကဲထီၣ်အံသံာ်ဖဲအဖိ
 မ့ၢ်တဂၤအံၤမ့ၢ်ကနီၤထီၣ်သီအခါလီၤ. အခါဖဲန့ၣ်ဆၣ်ဖါဝါ, ဖိဖါဝါ, နီၢ်မ့ၢ်
 ခံာ်ဒီးအခုအပုၤခံာ်, ခဲလၢာ်ယံၤဂၤ, လီၤထံၤလၢထီၣ်အဖိခိၣ်ဒီးတချးအတုၤလီၤဒီး
 ဘၣ်ဖဲပိုၢ်ဝုၢ်န့ၣ်ထိးထီၣ်အထီၣ်လၢထံကျိကၢ်ခိၣ်လီၤ. ဘၣ်န့ၣ်အတီၤဒီးထံာ်လိာ်အ
 သးလၢခုၣ်ပတူၢ်တးအဖိမ့ၢ်နီၢ်တၢ်ယံၤဖဲဒၣ်ထံလၢထံကျိပူၤဖဲအဝဲနီၢ်တၢ်ယံၤအဂ့ၢ်
 အပီၢ်ဒီးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲဒီးနီၢ်တၢ်ယံၤဖဲဘၣ်အီၤလၢသါမ့ၢ်အံသံာ်
 အဖိမ့ၢ်ဒီးသါဖဲဒၣ်န့ၣ်သါပၢ်အထံလီၤ. တုၤန့ၣ်တဘျီဆၣ်ဖါဝါ, ဖိဖါဝါ, ဒီးနီၢ်မ့ၢ်ခံာ်,
 သၢဂၤလဲၤပိာ်အခံာ်ဆူအံသံာ်အအိၣ်ဒီးအိၣ်ဘုးအိၣ်သါဖဲန့ၣ်လီၤ. အံသံာ်သံသကွၢ်ဆၣ်
 ဖါဝါလၢအဂ့ၢ်ဒီးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ဒီးတုၤအတၢ်တဲဘၣ်အီၤဒီးသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢ
 ဒီးပုၤဝဲခွါခံာ်အံၤမ့ၢ်အဝဲပိာ်မ့ၢ်အဖိခွါဒီးသ့ၣ်သးခဲဝဲဒီးနီၢ်လီၤ. လၢခံာ်ဒုးန့ၣ်အဖိခိၣ်
 ခွါအိၣ်တဂၤ“ဆၣ်ဖါဝါ”အမါလၢအဖိမ့ၢ်နီၢ်တၢ်ယံၤလီၤ. ဒီးအဖိခိၣ်ခွါအဆံးတဂၤ,
 “ဖိဖါဝါ” န့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဝဲအမါလၢနီၢ်မ့ၢ်ခံာ်လီၤ.

အခါဖဲန့ၣ်ဘၣ်ကဒီးလၢကီၤလၢသ့အိၣ်လၢရၢၣ်ခၢၣ်ကီၢ်တဖၣ်ဖဲဒုးပိုၢ်ဝုၢ်ဒီးက့ၤဖီၣ်
 န့ၣ်ပိုၢ်ဝုၢ်အစီၤပၤအမံၤမ့ၢ်စီၤသ့ဘုၤလၢလီၤ. ဒီးစီၤသ့ဘုၤလၢအမါနီၢ်ပၤမ့ၢ်
 အမံၤမ့ၢ်နါခါ “မိၢ်ထံး မ့ၢ်” တဂၤပၤက့ၤပိုၢ်ဝုၢ်န့ၣ်လၢအဝၤအလီၢ်လီၤ. အခါဖဲန့ၣ်
 ခုၣ်ပတူၣ်တးလၢအကဲအံသံာ်တဂၤန့ၣ်, ကယံၤမ့ၢ်ပုၤအိၣ်လၢပိုၢ်ဝုၢ်တဖၣ်ပးကဲအီၤလၢအ
 မ့ၢ်ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်နၢ်ပၢ်အအိၣ်အယိာ်လၢပုၤဂၤသ့ၣ်ညါအီၤတသ့ဘၣ်
 တဖၣ်ဒီးနီၢ်ပၤမ့ၢ်နါခါအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်လဲာ်ယုးယီၣ်ပးကဲအီၤဒီးတၢ်ပီၣ်တၢ်ပီၣ်တၢ်ဒီးအံ
 သံာ်န့ၣ်ထီာ်လၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးအပူၤလီၤ. န့ၣ်အသိးမ့ၢ်လၢစီၤပၤတအိၣ်ဘၣ်လၢပိုၢ်ဝုၢ်န့ၣ်
 အယံၤ, အံသံာ်ဟ့ၣ်ကူၣ်နါခါလၢအကဒုးကဲဆၣ်ဖါဝါလၢစီၤပၤဖဲပိုၢ်ဝုၢ်န့ၣ်ဒီးကပၤတၢ်
 လၢနါခါအလီၢ်လီၤ. နါခါဆိကမိၣ်ဝဲလၢသါမ့ၢ်ပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤအယံၤသါဒုၣ်သါဒါမ့ၢ်ဖဲ

တံာ်၂၈ နံာ်ဝံာ်သံဝဲဝဲအသးအိာ် ၆၈ နံာ်အခါလီၤ. ဝံာ်ဒီးအဖိခွါသံာ်ရံးရံးပတံာ် ၉ နံာ်
ဝံာ်သံဝဲဝဲအသးအိာ် ၆၀ အခါန့ာ်လီၤတုၤလီၤဖဲအံးဒီးစီၤပတံာ်ပုၤ (သတိမဟာ်ယာ်စာ်)
အစၢၤအသ့ာ်ကတံာ်ဝဲဒၣ်လီၤ. နဲပစံးတံာ်အသး, စးထီာ်လၢဆာ်ဖါဝါဒီးတုၤလီၤဖဲသံာ်
ရံးရံးပတံာ်န့ာ်မ့ာ်ဝဲခဲလၢာ်တဆံတဂၤလၢအမ့ာ်စီၤမီာ်ပုၤအဖိ, အလံာ်, အလီၤ, အလၢ,
ဒီးအစၢၤတဖာ်န့ာ်လီၤ.

တုၤမ့ာ်သံာ်ရံးရံးသံးဒီးပုၤလၢအတမ့ာ်ဘာ်စီၤပတံာ်ပုၤအစၢၤကတံာ်ဝဲဒီးပုၤလၢယာ်
ယၢၤတဂၤအခံာ်မ့ာ်းတပါန့ာ်လီၤပတံာ်ဖဲပိုာ်ဝုၤ (သယုာ်ခးတယာ်) န့ာ်လီၤ. ငးတပါသံ
ဝံာ်ဒီးအစၢၤအသ့ာ်အဘူးအတံာ်ပက့ၤတံာ်တဂၤဘာ်တဂၤဒီးတုၤလီၤဖဲစီၤပတံာ်ပုၤ
တံာ်အခါန့ာ်ပိုာ်ဝုၤ (သယုာ်ခးတယာ်) ဟးဂီၤဝဲဒၣ်လီၤ. စးထီာ်လၢငးတပါပတံာ်ဒီး တုၤ
လီၤဖဲသ့ာ်ညာ်ပတံာ်န့ာ်မ့ာ်ဝဲခဲလၢာ် ၁၆ ဂၤလီၤ. မ့တမ့ာ်စးထီာ်လၢဆာ်ဖါဝါပတံာ်ဒီး
တုၤလီၤဖဲသ့ာ်ညာ်ပတံာ်လၢသယုာ်ခးတယာ်န့ာ်စီၤပတံာ်ခဲလၢာ်မ့ာ်ဝဲ ၂၇ ဂၤလီၤ.

စီၤပတံာ်လၢပိုာ်ဝုၤ “သယုာ်ခးတယာ်” အပူၤန့ာ်စးထီာ်လၢစီၤပတံာ်ဆာ်
ဖါဝါဒီးတုၤလီၤလၢစီၤပတံာ်သံာ်ရံးရံးန့ာ်ခဲလၢာ်မ့ာ်ဝဲတဆံတဂၤဒီးပုၤတဖာ်အံၤပမ့ာ်
ကွၢ်ဒးလၢအသ့ာ်အထံန့ာ်မ့ာ်ဝဲပုၤကညီဒီးကိၤလၢသ့အိာ်ယုာ်ဒီးထီာ်ဖိဝဲတဖာ်ဒီး
ပစံးလၢအမ့ာ်ကိၤလၢသ့ပုၤကညီ ကးပြါန့ာ်သ့ဝဲဒၣ်လီၤ. နဲပစံးတံာ်အသး, ဆာ်ဖါဝါ
ဒီးဖိဝါဝါခဲဂၤန့ာ်အပံာ်ပုၤကညီစီၤမီာ်ပုၤဒီးအမိာ်မ့ာ်က့ာ်နရးဒုာ်ဝံာ်လီၤ. နဲန့ာ်အ
သးနီာ်တံာ်ယံၤလၢအမ့ာ်ဆာ်ဖါဝါအမါန့ာ်အမိာ်မ့ာ်ပုၤကညီမုာ်ဒီးအပံာ်မ့ာ်ကိၤလၢသ့ခ့ာ်
ပတုာ်တးန့ာ်လီၤ. နဲန့ာ်အသးထူထူဘီလၢအမ့ာ်နီာ်တံာ်ယံၤအဖိခွါန့ာ်ဟံးန့ာ်အမါလၢ
နါခါအဖိမုာ်ဒုာ်ဝံာ်လီၤ. နဲန့ာ်အသးထူထူရါအမိာ်မ့ာ်စာ်ဒုာ်ဝံာ်လၢအမ့ာ်နါခါ
အဖိမုာ်လီၤ. ကယံာ်မ့ာ်ပုၤလၢအဖိခိာ်တဆံတဂၤအံၤပမ့ာ်ကွၢ်အသ့ာ်ဒီးမ့ာ်ဝဲပုၤကညီ
ဒီးကိၤလၢသ့အသ့ာ်ယါယုာ်အသးဒီးပစံးလၢအမ့ာ်ကိၤလၢသ့ပုၤကညီကးပြါလီၤ. ဘာ်
ဆာ်ဒီးနဲအဖါဝဲအသး, ပုၤကညီအသ့ာ်တခါအနီာ်ဒီးကိၤလၢသ့အသ့ာ်အယံ, ပစံးလၢ
အဝဲသ့ာ်မ့ာ်ပုၤကညီစီၤပတံာ်န့ာ်သ့ဝဲဒၣ်န့ာ်ဒီးပစံးလၢအမ့ာ်ကိၤလၢသ့စီၤပတံာ်လီၤ. လၢန့ာ်
အမဲာ်ညါပုၤထံဖိကီာ်ဖိတဖာ်မ့ာ်ထဲပုၤကညီလီၤ. ပုၤထံဂၤကီာ်ဂၤဖိအိာ်ဒၣ်ထဲစ့ၤဂၤလီၤ.

ဖဲစီၤပတံာ်ပုၤညာ်ပတံာ်ဖဲပိုာ်ဝုၤအခါန့ာ်အဝဲဒၣ်လဲၤဒုးပုၤကညီအကီာ်ဖဲစီၤပတံာ်ဒီးမၤ
န့ၤပုၤကညီအယံ, ဟံးန့ာ်ဝဲတံာ်ထူးတံာ်တီၤတဖာ်ဝံာ်ဒီးဟဲက့ၤကဒါက့ၤဝဲဆူအထံအ
ကီာ်ဖဲပိုာ်ဝုၤ (သယုာ်ခးတယာ်) န့ာ်လီၤ. နဲန့ာ်အသးပုၤစီၤဖိအိာ်လၢသယုာ်ခးတ
ယာ်တဖာ်အသးတမုာ်ဒီးနဲတံာ်သိာ်တံာ်သီတအိာ်ဘာ်လၢအသးကံာ်ပူၤအသး, ဂုၤ
လီၤပိုာ်ကွံာ်ဝဲသိာ်ခိၤဝဲခိၤတဖာ်ဒီးကယံာ်မ့ာ်တံာ်ထူးတံာ်တီၤအိာ်လၢပိာ်ပူၤဝဲပူၤတ
ဖာ်န့ာ်ဟံးန့ာ်ဒီးမၤတၢထီာ်တၢလီၤမၤတၢရီတပါပုၤခူဖိဝုၤဖိလၢအတီအလီၤတဖာ်လီၤ.
တုၤန့ၤတဘျီပုၤခူဖိဝုၤဖိလၢအဂ့ၤမ့ာ်ဂ့ၤ, အအမ့ာ်ဂ့ၤ, အသးဆါလီာ်အသး သကိးသကိး
အယံ, ပူထီာ်လီထီာ်လီာ်အသး ယံာ်ထီာ်ယံာ်ထီာ်ဒီးတုာ်ဝဲတကဲလၢအယံ, လီၤမုာ်ပြုပြု

၄၂. ဝုဂံပကဏ်အသီတဖျာဏ်အဂုာ်

တုာ်မုာ်ဝုဂံသယုာ်ခုးတယဉ် “ပိုာ်ဝုဂံ” ဟးဂီၤဒီးသုပံာ်ညဉ်အဖီဒိဉ်ခါ “သမိးတရံး” ဒီးအသကိးကိၤလၢသုပုဂံကညီကးပြါတဖဉ်ဟးထီဉ်ကွံာ်လၢပိုာ်ဝုဂံ, ဒီးလၢ ၁၃ နံဉ် ဝံၤအလီၢ်ခံသမိးတရံးဒီးအသကိးကးပြါဖိတဖဉ်ဘျီထီဉ်ကးဒီးဝုဂံတဖျာဏ်ဖဲပျဉ်ထံ ကျိဒီးခွံတူထံကျိဆဲးတိာ်လိာ်အသးအဖီလၢန့ဉ်လီၤ. ဝုဂံတဖျာဏ်အံၤမုာ်ပိုာ်သဝီ ၁၉ သဝီအတၢ်ပာ်ဖိုဉ်လိာ်အသးဒီးကိးဝဲအမံၤလၢ “ဖျိဉ်ကဉ်မး” အခိပညီမုာ်ဝဲ, “ဖျိဉ်” န့ဉ်မုာ်ပိုာ်, “ကဉ်မး” န့ဉ်မုာ်သဝီ, ဒီး “ဖျိဉ်ကဉ်မး” န့ဉ်မုာ်ပိုာ်သဝီတဖဉ်အတၢ်ပာ်ဖိုဉ် အသးလီၤ. တလၢပယီၤတဖဉ်ကိး “ဖျိဉ်ကဉ်မး” တထံတဆးအယီ, ကိးဝဲ လၢ “ပုဉ်ကဉ်မး” လီၤ. တုာ်မုာ်အအိဉ်ယံာ်ထီဉ်ဒီးပုဉ်ကဉ်မးန့ဉ်တၢ်ကိးက့ၤလၢ “ပုဉ်ကဉ်မး” ဝံၤဒီးလၢခံတၢ်ကိးကးဒီးက့ၤလၢ “ပူးကဉ်မး” ဝံၤကးဒီး “ပူးကဉ်” လီၤ. ဝုဂံတဖျာဏ်အံၤမုာ်ဝုဂံပကဏ်အသီတဖျာဏ်, အဂုာ်ဒ်အံၤဝုဂံပကဏ်အလီၢ်လံၤအိဉ်တုာ် လံၤလၢညါဖဲဝုဂံတကီန့ဉ်တဖျာဏ်လီၤ. ဝုဂံပကဏ်အသီအံၤမုာ်ဝုဂံပကဏ်လၢအအိဉ်ခဲက နံဉ်အံၤတဖျာဏ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ဘျီထီဉ်ဝုဂံတဖျာဏ်အံၤမုာ်ဝဲဖဲခ.န.၁၀၈န့ဉ် လီၤ. စီၤပၤလၢအပၢတၢ်လၢဝုဂံအံၤအပူၤအဆိကတၢ်န့ဉ်မုာ်ဝဲ, သမိးတရံးဒီးမုာ်ပုဂံကညီ ကိၤလၢသုကးပြါတဂၤလီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ပုၤအါတက့ၢ်ပးကဲအီၤလၢအဝဲဒဉ်မုာ်ပုၤပိုာ်ဖိလီၤ. အဂုာ်ဒ်အံၤဖဲအဘျီထီဉ်ဝုဂံတဖျာဏ်အံၤမုာ်ဒ်သိးပုၤပိုာ်ဖိအစၢၤအသ့ဉ်, အစိကမိၤကအိဉ် ထီဉ်အဂီၢ်အယီ, ကိးဝဲဝုဂံန့ဉ်အမံၤလၢ “ဖျိဉ်ကဉ်မး” ဒ်ပစံးတၢ်အသိးပိုာ်အသဝီတဖဉ် အတၢ်ပာ်ဖိုဉ်အသးန့ဉ်လီၤ. တၢ်အုဉ်အသးလၢပယီၤအလံာ်တဘျီအပူၤဖဲဒ်အံၤ-

“ပုဂံပြည်ကိုအစတည်ထောင်ဖန်ဆင်း၍စံနေသော။ သမုတီရာဇ်မင်းသည်။ ပြုလူမျိုးဖြစ်၍။ မိမိအစတည်ထောင်သောနေရာကို။ ပြုလူမျိုးတို့၏အမျိုးအရိုး။ တန်ခိုးထင်ရှားစေရန်။ ပြုဂါမဟုအစသမုတီအမည်ပေးသည်ဟူ၏။ ပြုဂါမမှ - ပုဂါမဖြစ်၏။ ပုဂါမမှ - ပုဂါမဖြစ်၏။ ဤသို့အဆင့်ဆင့်။ ၇-ရစ်ပျောက်။ ဒီဃ-ပျောက်၍။ ရသာရောက်ပြီးလျှင်။ ပုဂါမ-မှ။ ပုဂံဖြစ်ကြောင်း။ ယုတ္တိတန်၏။ ပြုလူမျိုး အစတည်သော ရွာဆိုလိုသည်။” (ဘုရားဖြူဆရာတော်ရေးသားအပ်သော သသနပဟုသုတပွကာသနီ။ စာမျက်နှာ ၅၆ တွင်ကြည့်လေ။)

ဖဲပယီၤအလံာ်တံာ်ခံာ်စီတဲာ်စီၤအပူၤန့ဉ်ပထံဉ်ဘဉ်လၢစးထီဉ်ဖဲခ.န. ၁၀၈ ဖဲတၢ်ဘျီ ထီဉ်ဝုဂံပကဏ်အသီဝံၤအလီၢ်ခံန့ဉ်မံၤ, မရမဉ်, ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, မံၤပယီၤပာ်ထီဉ်ဝဲဒဉ် လၢမံၤပို, ပုဂံကညီဒီးစိုၤအလီၢ်လီၤ. တၢ်အံၤမုာ်တၢ်မၤလီၤမံၤကွံာ်ပုဂံကညီအမံၤဒီးအဘီအမုာ် ဒီးဒုးကဲထီဉ်က့ၤဝဲလၢပယီၤဒီးပယီၤအဘီအမုာ်လီၤ. မုာ်နဉ်သက့ဒ်န့ဉ်ဒီးပုၤတရရဖိတဖဉ် ကိးဝဲပုၤပိုာ်တဖဉ် လၢပိုာ်တုၤလီၤဒဉ်လဲဉ်ဖဲခ.န. ၉၀၈ န့ဉ်လီၤ. အခိပညီမုာ်ဝဲပုၤပိုာ်ဖိပာ်ဒ်ဒဉ်

တၢ်ဖဲခ.န. ၉၀၀ န့ၣ် လီၤ. ဝုၢ်ပကၣ်အံၤဒ်အဘၣ်တၢ်သ့ၣ်လီၤအိၤလၢထံကျိၣ်ခံၣ်တၢ်ဆဲးဘၣ် တၢ်လိာ်အသးအဖီ လာ်အသိးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လီၤလၢတၢ်ပုၤတၢ်ဆါတၢ်အကျဲအိးထီၣ် အသးဒီးဒူးစဲဘူးလိာ်အသးလၢ ယိၤကီၢ်ဒီးကီၢ်အၣ်သၣ်လၢတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၤအဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ် နၣ်သက့တၢ်လီၤအံၤမ့ၢ်လၢထံနိၣ်စ့ၤအယိတကၤထီၣ်ဒီးဝုၢ်မိၢ်ပုၤဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးဖဲတၢ်သ့ၣ် ထီၣ်ဝုၢ်အံၤအခါ, ကိးတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်ဝးတရံးလၢအံၤလၢန့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်စ့ၤ, ဘၣ်စိၣ်ဝဲဒီး, သ့ၣ်ပုၤအိၣ်ဝဲလၢပုၤကမၤသ့ၣ်မုၢ်လၢကကုၢ်ဒေးခိ (အူးခဲ) အဂီၢ်ဒီးတၢ်အလီၢ် အဂၤတဖၣ်န့ၣ်ပုၤထူစံာ်သ့ဝဲလီၤ. နၣ်သက့လၢခံ တၢ်ကီၢ်ဒီးထံတအိၣ်ဘၣ်အယိ, စံာ်တဖၣ် ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲလီၤ.

ဖဲခ.န. ၅၀၀ န့ၣ်ကိၤလၢသ့ၣ်အိၣ်လၢကီၢ်ဟံၣ်န့ၣ်တဖၣ်ခိဖျိဝဲကီၢ်အၣ်သၣ်န့ၣ်လီၤဆူ ကီၢ်ကယိၤအပူၤတတီၤဘၣ်တတီၤတုၤလီၤလၢဝုၢ်ပကၣ်အပူၤလီၤ. ကိၤလၢသ့ၣ်တဖၣ်ဟဲ စိာ်ယုာ်ဒီးအတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါဒီးကိးဝဲလၢအရံးအတၢ်ဘါလီၤ. ပုၤအိၣ်လၢပကၣ်တဖၣ် ဘါဝဲအရံးအတၢ်ဘါတုၤလီၤဖဲခ.န. ၁၁၀၀ ဒီးတုၤမ့ၢ်စိးကိးတမးအတၢ်ဘါပာ်ထီၣ်ဒီး အရံးအတၢ်ဘါလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်လီၤ. ဝုၢ်ပကၣ်အံၤမ့ၢ်ကီၢ်ပယိၤအဝုၢ်မိၢ်ပုၤစးထီၣ်လၢခ.န. ၁၁၀၀ န့ၣ်ဒီးတုၤလီၤလၢ ခ.န. ၁၃၀၀ န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. စိးပၤသမိးတရံးပၤတၢ်ဖဲဝုၢ်ပကၣ် ၄၅ န့ၣ်ဒီးသံဝဲအသးအိၣ် ၇၇ န့ၣ်အခါလီၤစိးပၤပတၢ်လၢပကၣ်စးထီၣ်လၢစိးပၤသမိး တရံးဒီးတုၤလီၤဖဲစိးပၤမိၢ်နးန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲခဲလၢာ် ၅၅ ဂၤလီၤ. ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢစိးပၤတဖၣ် အံၤပတၢ်အစိးခဲလၢာ်စးထီၣ်လၢခ.န. ၁၀၈ တုၤလၢခ.န. ၁၃၆၉ မ့ၢ်ဝဲအနံၣ် ၁၂၆၁ (၁၃၆၉-၁၀၈=၁၂၆၁) န့ၣ်လီၤ.

ဖဲစိးပၤပတၢ်လၢဝုၢ်ပကၣ်နွံၤတဂၤအခါဖဲခ.န. ၃၄၄ န့ၣ် “ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ဖဲစိးပၤသံၣ် လံာ်ကိၢ်ပတၢ်အခါန့ၣ်” ပုၤအိၣ်ဝဲတဂၤအမံၤမ့ၢ်ဝဲအံၤစးကိးနးလီၤ. ပုၤတဂၤအံၤထံအဲးခ ယၣ်လၢထးဒီးအထးသံဝဲအယိ, ကဲထီၣ်ကသံၣ်ပာ်မူလၢအဂီၢ်ဒီးသံတသ့လၢဘၣ်ဒီးက့ၤ အိၣ်လၢသ့ၣ်ခိၣ်မုၢ်ယါအကီၢ်လီၤ. ဒီးလၢအထးသံအယိမၤကဲထီၣ်ဝဲစ့, ထု, ဖဲအ အဲၣ်ဒီးဝဲသ့အယိပုၤအိၣ်လၢဝုၢ်ပကၣ်ဒိဝုၢ်ညါကဲဒိၣ်ဒီးတုၤလီၤလၢမုၢ်ကမဲဒၣ်လဲာ်ဘိ ထီၣ်ဝဲယိၣ်တဂၤအစ့ၤကတၢ်တဖျၢၣ်လီၤ. အယိတၢ်ဘိထီၣ်ယိၣ်ခဲလၢာ်အိၣ်ဝဲ, ၄၄၈၆၇၃၃ ဖျၢၣ်လီၤ.

၄၃. စိးဒံၣ်ကဲထီၣ်စိးပၤဖဲဝုၢ်ပကၣ်အဂ့ၢ်

တုၤမ့ၢ်ဝုၢ်သယုာ်ခူးတယၣ်ဟးဂီၤကွံာ်ဒီးပုၤကညီဘျဲတဖၣ်သးအသးဆူပျၢၣ်ထံကျိမုၢ် န့ၣ်တကပၤလီၤ. ပုၤကညီပိာ်တဖၣ်လဲၤဒူးဒီးမၤနၤကဒီးအိၤအယိ, ဘျဲအစိးပၤဒီးအနီၢ်ပၤမုၢ် ယုၢ်ပုၤဖျဲးအသးဆူပျၢၣ်ထံကျိထးခိဒီးလဲၤအိၣ်ခူသ့ၣ်ဝဲလၢမလဲာ်ဒီးဖံးအိၣ်မၤအိၣ်တၢ်လၢ

ခုးပူသံာ်ပူဒ်ပူဖျိာ်ဖိအသိးလီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဖဲန့ၣ်အခါန့ၣ်ထီၣ်ဖိဝဲအဖိပိာ်ခွါတဂါ
ဒီးယုာ်ဝဲအမံၤလၢစီၤဒံာ်လီၤ. တၢ်လီၤဆိတမံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဖဲစီၤဒံာ်အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်အခါန့ၣ်အမိာ်
အိၣ်ဖျၢၣ်ယုာ်စ့ၢ်ကိးပျံၤအဝါတဘၣ်ဒီးမၤအသးဒ်သတိာ်အသိးစၢ်ယုာ်စ့ၢ်ယဲၤဒီးပုၤကွၢ်အီၤန့ၣ်
မ့ၢ်ဝဲလၢချံာ်အပျံၤလီၤ. အဟံၤဆိကမိာ်ဝဲလၢခံၣ်န့ၣ်ချံာ်ပျံၤအံၤအဘျူးကအိၣ်လၢအဖိခွါ
အဂီၢ်တဘျီဘျီသ့ၣ်သ့ၣ်ဒီးဟံၤက့ၤဝဲချံာ်ပျံၤတဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်နီၢ်နီၢ်လီၤ.

ဖဲစီၤဒံာ်အမိာ်ဒါအီၤအခါန့ၣ်အဟံၤကိးန့ၣ်ပိုၢ်နီၢ်ဒီးမိဝါခံၣ်ဂၤ, လၢအတၢ်ကအိၣ်သ
ကိးအီၤဒီးကမၤစၢၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂီၢ်လီၤ. စီၤဒံာ်အံၤဖဲအသးအိၣ် ၅ နံၣ်အ
ခါအမိာ်အဟံၤခံၣ်သံသးကွံာ်အီၤဒီးပိုၢ်နီၢ်ဒီးမိဝါခံၣ်ဂၤကွၢ်က့ၤစီၤဒံာ်ဒ်အဖိခွါနီၢ်နီၢ်အ
သိးဒီးဟံးန့ၣ်က့ၤဝဲချံာ်ပျံၤတဘၣ်ဒီးဟံၤက့ၤစ့ၢ်ကိးဝဲလီၤ. ဖဲစီၤဒံာ်အသးအိၣ်တဆံနံၣ်
အခါပိုၢ်ဒီးမိဝါခံၣ်ဂၤဆုၤအီၤဆူသရၣ်အံၤသံာ်အအိၣ်ဒ်သိးကမၤလိသ့အသးလၢတၢ်ကူၣ်
ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်လီၤ. သရၣ်အံၤသံာ်သိၣ်လိအီၤလၢတၢ်ကူၣ်သ့အါမံၤဒီးလၢအကျါ
န့ၣ်မၤကွၢ်ဝဲစီၤဒံာ်ဒီးထံာ်ဝဲလၢစီၤဒံာ်အိၣ်ဒီးခးချံာ်ဒိၣ်န့ၣ်ဒီးလၢအကမၤလိတၢ်ကူၣ်
သ့အဂၤတဖၣ်အယိ, သရၣ်အံၤသံာ်မၤလိစီၤဒံာ်လၢတၢ်ခးချံာ်န့ၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်နီၢ်နီၢ်ဒီးဒ်အဘၣ်
တၢ်မၤလိအီၤအသိး, စီၤဒံာ်သ့ထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ခးချံာ်န့ၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလီၤ. တုၤန့ၣ်တဘျီပိုၢ်
ဒီးမိဝါခံၣ်ဂၤသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢစီၤဒံာ်မ့ၢ်ပုၤခးချံာ်အသ့တဂၤဒီးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဝဲချံာ်အပျံၤလၢ
အဟံၤက့ၤဝဲတဘၣ်ဒီးထုးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲစီၤဒံာ်ဒီးတဲးပုးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢချံာ်ပျံၤအံၤမ့ၢ်ဝဲလၢ
အအိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်ဒီးအီၤဖဲအမိာ်အိၣ်ဖျၢၣ်အီၤအခါန့ၣ်လီၤ.

တဘျီအံၤစီၤဒံာ်မၤန့ၣ်သ့ၣ်ကယိာ်အခီတခီဒီးဘျီဝဲချံာ်တဘျီဒီးအချံာ်အဘိန့ၣ်
မၤဝဲဒ်သိးအထီကဘၣ်ယုာ်လၢချံာ်ပျံၤလၢအအိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သကိးဒီးအီၤဒီးအထီအိၣ်
ယုပျံၤတဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်အဘျီဝဲချံာ်န့ၣ်ဝံၤဒီးထီထီၣ်ဝဲလၢအချံာ်ပျံၤန့ၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤဆူပုၤ
ကျါဒီးခးကွၢ်ဝဲတၢ်ပနီၣ်လၢသ့ၣ်ဒီးတၢ်မံၤလံာ်တဖၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢအချံာ်န့ၣ်လဲၤတၢ်
ဘျုးဘျုးဒီးတီဝုၤမးလီၤ. အခါဖဲန့ၣ်စီၤဒံာ်အသးအိၣ် ၁၅ နံၣ်ဒီးမ့ၢ်ပုၤဖိၣ်သ့ၣ်ခွါလၢအအိၣ်
ထီၣ်သီဒီးအသးဆူၣ်ဝဲလၢကဟးခးတၢ်လၢပုၤကျါလီၤ.

တၢ်မၤအသးလၢခံၣ်တနံၣ်ဖဲစီၤဒံာ်အသးအိၣ် ၁၆ နံၣ်အခါန့ၣ်, စီၤပၤသမိးတရံးပၤတၢ်
လၢဝုၢ်ပကၣ်အကပၤဝးတရံးန့ၣ်ထိးဖါတၢ်တဒု, ဘီၣ်သအိၣ်ဖါတၢ်တဒု, ပျံာ်ဖါတၢ် တဘျီ,
ဒီးထီၣ်ဒိၣ်တဘျီ, ဟဲမၤတံာ်တံာ်ပုၤထံဖိကီၢ်ဖိဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တုၤဒုၣ်လဲာ်ထံကီၢ်ကဟးဂီၤ
ဘၣ်အသးယၣ်ယၣ်လီၤ. တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်အံၤစီၤဒံာ်န့ၣ်ဟူဝဲဒီးမိာ်လဲၤခးဘၣ်အသးလၢတၢ်
ဖိယၣ်တဖၣ်အံၤဒိၣ်ဒိၣ်ကလဲာ်အယိ, ယုဝဲအခွဲးလၢပိုၢ်နီၢ်ဒီးမိဝါခံၣ်ဂၤဒီးအသရၣ်အံၤသံာ်အ
အိၣ်ဒ်သိးအတၢ်ကပျဲအီၤလၢကလဲၤခးသံတၢ်ဖိယၣ်လွံၢ်မံၤအံၤဒီးကအုၣ်က့ၤခိၣ်က့ၤဘၣ်
ပုၤထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. ပိုၢ်ဒီးမိဝါခံၣ်ဂၤဘၣ်အီၤလၢတၢ်ဖိယၣ်လွံၢ်မံၤအံၤမ့ၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်
ယိလၢအမၤသံပုၤကညီဒီးအိၣ်ပုၤကညီအညၣ်အဂ့ၢ်ဒီးဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢတၢ်န့ၣ်တၢ်ယိတဖၣ်
အံၤကမၤသံဘၣ်ဖုးစီၤဒံာ်အယိတြီဝဲစီၤဒံာ်အကျဲဆူၣ်ဆူၣ်လီၤ. မ့ၢ်သရၣ်အံၤသံာ်တခီဒ်အ

သိပ်လိဘဉ်စီဒံဒီးသုဉ်ညါဘဉ်ဝဲလၢစီဒံဒံအံအိဉ်ဝဲဒီးအသူးအသုဉ်ဒီးတၢ်စိကမိလၢ
အကကဲဘဉ်စီလိဉ်စီပၤအဂီၢ်အသိးပျဲလီၤဝဲစီဒံဒံအသးအိဉ်ဒီးအသိးလီၤ.

တဘျီအံၤစီဒံဒံသုဉ်ခုသးခုဝဲဒီးဟ့ၣ်အတၢ်ယူးယီၣ်, တီၤလီၤဘၢဝဲအသရဉ်
အံသံဒီးပိုၤဒီးမိဝၢခံဂၢဝံၤဟးထီဉ်လၢမလဲဉ်ဒီးလဲၤဝဲဆူပကဉ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်အလဲၤတုၤဖဲ
ပကဉ်အကီၢ်ပုၤဒီးသံကွၢ်ဝဲပုၤလၢတၢ်ဖိယဉ်လွံၢ်မံၤလၢအမၤကီၢ်မၤဂီၤ တၢ်လၢဝုၢ်ပကဉ်
အခိဉ်အယၤအဂ့ၢ်န့ဉ် ဝံၤပုၤစံးဘဉ်အီၤလၢအမ့ၢ်ဝဲယဲၤဒီးပုၤတဲဘဉ်အီၤလၢထိးတံၢ်ဒီးပျံဉ်
ဖါတံၢ်တဖဉ်န့ဉ်မၤဟးဂီၤပုၤအခုးအသံဒ်အတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလီၤ. မ့ၢ်ဘိဉ်သအိဉ်ဒီးထီဉ်ဒိဉ်
တဖဉ်န့ဉ်ဟးမၤဟးဂီၤကွၢ်ပုၤဘုဉ်ဆဉ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးအိဉ်စ့ၢ်ကိးပုၤကညီလီၤ. ဒ်န့ဉ်အ
သိးစီဒံဒံပၤအသးခုတလုဉ်ဒီးတပျဲၤတဖုးတၢ်နီတမံၤဘဉ်ဒီးလဲၤဝဲဆူထိးတံၢ်, ဘိဉ်
သအိဉ်, ပျံဉ်ဖါတံၢ်ဒီးထီဉ်ဒိဉ်အိဉ်ဆဉ်အလီၢ်တတီၤဘဉ်တတီၤဒီးခးသံဝဲတဖိယဉ်လၢ
အမ့ၢ်တၢ်နုတၢ်ယီၤလွံၢ်မံၤအံၤလၢအချံဉ်ဖဲတၢ်ဖိယဉ်တဖဉ်အံၤအိဉ်ဆဉ်အလီၢ်န့ဉ်လီၤ.

လၢတၢ်နုတၢ်ယီၤလွံၢ်မံၤအကျါ, ဂံၢ်အဘါဆုဉ်ဒီးအအၢကတၢ်မ့ၢ်ဝဲထီဉ်ဒိဉ်တဘုဉ်န့ဉ်
လီၤ. ထိးတံၢ်, ဘိဉ်သအိဉ်, ဒီးပျံဉ်ဖါတံၢ်တဖဉ်န့ဉ်စီဒံဒံခးသံဒ်အီၤလၢပျံၤဖဲအဆိုးအသ
ကးတဒုတဘီတဒုတဘီလီၤမ့ၢ်ထီဉ်ဒိဉ်တဘုဉ်န့ဉ်စီဒံဒံဘဉ်ခးဝဲပျံၤခံဘိခံဘျီလီၤ. စံးဝဲ
ဒ်လၢထီဉ်တဘုဉ်အံၤတုၤမ့ၢ်အဘဉ်သဂၢၢ်အသးဒီးစီဒံဒံန့ဉ်သုဉ်ညါဝဲလၢအမ့ၢ်အဖုဉ်အ
ဒါဒီးကိးပသုထီဉ်ဝဲလၢအကလုၢ်ဖးဒိဉ်ဒီးသီတြးမးဝဲလၢပုၤလၢကျါဒီပုၤညါအပူၤလီၤ.
ထီဉ်ဒိဉ်အံၤအသးဒိဉ်ထီဉ်ဘဉ်စီဒံဒံအယီ, ဝဲအဒံးဆုခံဒီးကလံၤမ့ၢ်လီၤဘဉ်အသး
တုၤဒ်လဲၣ်သုဉ်ဒုဝုဒုတၢ်ကွၢ်ဒီးဒံကွၢ်ဒံဖျိးဝဲဒ်လီၤ. အနိးတခီဖျးဟီဉ်ခိဉ်ကဲထီဉ်
လၢတၢ်ပုၤဒ်ထံကွံဖိတကွတကွံအသိး, ဒီးအခိဉ်မုဉ်တခီစီၤဘဉ်သုဉ်ဝဲ ထဲစုဉ်ခိဉ်ဒုဉ်
တဖဉ်တၢ်ကွၢ်ဒီးအခိဉ်ဆဉ်တကူၢ်ကွၢ်ဒ်လဲၣ်လီၤ. ဒ်သိးလၢကမၤသံစီဒံဒံအဂီၢ်န့ဉ်
ထီဉ်ဒိဉ်အံၤယုၤထီဉ်ဝဲဆူမူကပိၢ်လီၤထီဉ်ထီတုၤသိးဒီး ဝဲအထီခံဘိသၢဘိဝံၤထီလီၤဝဲဆူ
စီဒံဒံအအိဉ်လီၤ. ဖဲအထီလီၤဝဲဆူစီဒံဒံအအိဉ်အခါန့ဉ်စီဒံဒံခးဘဉ်အဒံးဆုတခီ
ပၤကၢ်ကွၢ်ဝဲဒီးထီဉ်ဒိဉ်န့ဉ်လီၤတၢ်ဆူဟီဉ်ခိဉ်ဖိခိဉ်ဒီးဖဲအယုၤယီၤဝဲဆူစီဒံဒံအအိဉ်
လၢအကတ်ထုးဝဲအဂီၢ်အခါန့ဉ်စီဒံဒံခးကဒီးအသးနါပုၤတဘီဒီးလီၤတီၢ်သံဝဲဒ်လီၤ.
စီဒံဒံထဲးန့ၢ်အဒံးဆုအဆုဉ်တဘုဉ်ဒီးဟ့ၣ်လီၤပုၤထံဖိ ကီၢ်ဖိတဖဉ်လၢအတၢ်ကလဲၤစိဆူ
စီပၤသမိးတရံးအအိဉ်ဒီးကတဲအီၤလၢထီဉ်ဒီးတၢ်နုတၢ်ယီၤအဂၤသၢမံၤသံလဲဝဲအဂ့ၢ်
ဒ်လဲဉ်ဒ်လဲဉ်န့ဉ်လီၤ. စီဒံဒံတခီတုၤမ့ၢ်အမၤသံတၢ်နုတၢ်ယီၤလွံၢ်မံၤအံၤဝံၤဒီးက့ၤကဒါ
က့ၤဝဲဆူအအိဉ်တၢ်အလီၢ်မလဲဉ်ဒီးတဲဘဉ်အသရဉ်အံသံဒ်ဒီးပိုၤနီၤဒီးမိဝၢခံဂၢလၢအမၤ
သံလဲတၢ်နုတၢ်ယီၤတဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

တကီၢ်ခါစီပၤသမိးတရံးန့ဉ်ပုၤထံဖိကီၢ်ဖိတဖဉ်တဲဘဉ်အီၤလၢတၢ်နုတၢ်ယီၤလွံၢ်မံၤ
အံၤဘဉ်တၢ်မၤသံအီၤလဲဒီးတုၤမ့ၢ်စီပၤနီၤဟူတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ဉ်အသုဉ်ခုသးခုဒီးကမၤကမဉ်
ဝဲဒိဉ်ဒိဉ်ကလဲၣ်လၢမ့ၢ်မတၤမၤသံတၢ်တဂၤလဲဉ်, ဒီးပုၤတဲဘဉ်အီၤမ့ၢ်စီဒံဒံအိဉ်လၢမလဲဉ်

ဘၣ်, ကျဲၣ်ပုၤအဲၣ်ဒီးထူၣ်န့ၣ်မၤဝဲလၢကသံၣ်ထးသံအံၤဒီးကဲထီၣ်ဝဲထူၣ်ကီၢ်လီၤလီၤ. အခါ
ဖဲန့ၣ်ကယံၢ်မ့ၢ်ပုၤအိၣ်လၢပကၣ်တဖၣ်တုၤလီၤလၢပုၤမ့ၢ်ကမဲၣ်ဒၣ်လဲၣ်မၤန့ၢ်ကသံၣ်ထးသံ
လၢအံၤစးကီၢ်နးအအိၣ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်ဝဲယိၣ်အစ့ၤကတၢၢ်တဂၤတဖျၢၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်စံးဝဲဒၣ်
လၢဖဲစီၤပၤသံၣ်လံာ်ကီၢ်ပၤတၢ်အစီၤအံၤပုၤဘီထီၣ်ယိၣ်ခဲလၢာ်မ့ၢ်ဝဲ, ၄၄၈၆၇၃၃ ဖျၢၣ်
တုၤဒၣ်လဲၣ်ပမ့ၢ်ယုၣ်ပစုဆူတၢ်လီၤတပူၤဂ့ၤတပူၤဂ့ၤန့ၣ်, တပူၤဖျးဘၣ်ဒီးယိၣ်တဖၣ်န့ၣ်
ဘၣ်လီၤ.

သံၣ်လံာ်ကီၢ်သံဝံၤဒီးအဖိခါကီၢ်တူၢ်ရံးကဲထီၣ်စီၤပၤလၢအလီၤဒီးပၤတၢ်၂၅ နံၣ်, စး
ထီၣ်ဖဲခ.န. ၃၈၈ ဒီးသံဝဲအသးအိၣ်၈၀နံၣ်အခါဒီးမ့ၢ်ဝဲဖဲခ.န. ၄၁၃ န့ၣ်လီၤအဖိခါရံးထၣ်
ကဲထီၣ်စီၤပၤလၢအလီၤဒီးပၤတၢ်၂၇ နံၣ်, စးထီၣ်ဖဲ, ခ.န. ၄၀၃ ဒီးသံဝဲအသးအိၣ် ၆၂
နံၣ်အခါဒီးမ့ၢ်ဝဲဖဲခ.န. ၄၄၀ န့ၣ်လီၤ. တုၤလီၤဖဲအံၤဒီးစီၤဒံၣ်အစၢၤအသ့ၣ်ပၤတၢ်ဖဲဝဲပကၣ်
န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲယုၣ်ဂၤလီၤ.

ပျာကညီစီၤပၤယုၣ်ဂၤအံၤဟံးန့ၢ်အပၢ်အမံၤလၢအကတၢၢ်တဖျၢၣ်ကိးဂၤဒဲးဒဲး
တၢ်န့ၢ်သါအသိးလီၤဒီးမ့ၢ်ပၣ်ယုၣ်စီၤဒံၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်ခဲလၢာ်မ့ၢ်ဝဲန့ၣ်ဂၤလီၤ. နီန့ၣ်
အသိးစးထီၣ်လၢ ခ.န. ၁၆၈ ဒီးတုၤလီၤ. ဖဲခ.န.၄၄၀ န့ၣ်ပျာကညီစီၤပၤပၤတၢ်လၢပကၣ်
ခဲလၢာ်န့ၣ်ဂၤလၢ ၂၇၂ နံၣ် (၄၄၀-၁၆၈=၂၇၂) အတီၢ်ပူၤလီၤ. ပျာပညီဖိလၢအပၤတၢ်လၢ
ပကၣ်ဖဲစီၤပၤရံးထၣ်အလီၤခဲတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ယၢာ်ဘၣ်ဆၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ဝဲကိးလၢသုအစၢၤ
လီၤတရရးဒီးယိၤအစၢၤအသ့ၣ်ပၤစ့ၢ်ကိးတၢ်လၢအကျဲတနီၤလီၤ. စီၤပၤပၤတၢ်ဖဲဝဲပကၣ်
ဒီးတုၤဝဲပကၣ်ဟးဂီၤဒီးဖဲဝဲအါဝဲန့ၣ်ဖဲလၢာ်ခဲဆုမ့ၢ်ဝဲ ၈၈ ဂၤ, နီပစံးတၢ်အသိး, စးထီၣ်
လၢစီၤပၤသမိးတရံးဒီးတုၤလီၤဖဲစီၤပၤစီၤမိၢ်နံးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်တခီစးထီၣ်ဖဲ ခ.န.
၁၀၈ ဒီးတုၤလီၤဖဲခ.န.၁၃၆၉န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ,၁၂၆၁နံၣ် (၁၃၆၉-၁၀၈-၁၂၆၁) လီၤ.

၄၄. တၢ်ဒူတၢ်သိၤအဝဲ

ကီၢ်ပယီၤအံၤဖဲပျာကညီန့ၣ်လီၤအခါန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပုၤမ့ၢ်ကနၢၤဖးလဲၣ်ဖးထီတဘျီဒီးအခါဖဲ
န့ၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၣ်သိးဒီးဝဲပုၤ, ဝဲကိးလံာ်အါ, (ဝဲအလီၤလံာ်တဖျၢၣ်ခဲအံၤကဲထီၣ်က့ၤ
တဝီ, အိၣ်ဖဲဝဲတဲးအူအမ့ၢ်န့ၣ်ဖဲကီၢ်ပကိးအပူၤ) ဝဲသထူၣ်ဒီးဝဲလၢလၢ (ခဲအံၤကဲထီၣ်
က့ၤလၢသဝီအိၣ်ဖဲကီၢ်သထူၣ်အပူၤ) တဖၣ်အံၤအိၣ်လၢပီၣ်လဲၣ်အကၢၢ်ခိၣ်လီၤ. တၢ်
လီၤတၢ်ကျဲၣ်စးထီၣ်လၢဖယါက့ၢ်,ဖယါကလ့, ပကိ, တကူၣ်, ဒီးကယံၢ်မ့ၢ်ကီၢ်အိၣ်
ခဲအံၤလၢပရဲလီၤဒီးပျၢၣ်ထံကျိအထၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တပၢၢ်ထီၣ်ဒဲးဘၣ်ဒီးမ့ၢ်ဒၣ်ပီၣ်လဲၣ်
ခဲလၢာ်လီၤ. ဖဲဖယါက့ၢ်ဒီးလၢလၢအိၣ်တၢ်အလီၤန့ၣ်ပုၤထံၣ်န့ၢ်ပျၢၤထးဒီးထးအဂ့ၤအဂၤအါ
မံၤလၢအမ့ၢ်ကဘီဒုးသုးဟးဂီၤအပိးအလီတဖၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဖိလၢာ်လီၤအခါဖဲန့ၣ်မ့ၢ်လၢပီၣ်

ဒံးဆုတခိတခိအကတံာ် နှံာ်အိာ်ဝဲပုဂံညီအခိာ်ခါတခါဖိဝလီၤ. ဒီးထိာ်တဖာ်အံၤ စိာ်ကဆိဒီးတံာ်ဒိာ်ထဲသိးဒီးကဆိတ ဖာ်ဖဲသလိးညီကဒုဒီးယုၤဝဲချ့မးလီၤ. ထိာ်တဖာ် နှံာ်မၤအာမၤသီစုာ်ကိးပုၤထံဖိကိာ်ဖိလီၤ. “ကဘျးပၤ၄၁၇” လၢတရူးအပိာ်လဲာ်ပုၤ (ChinaSea) နှံာ်ပုၤကဘီဖိလဲာ်တံာ်ဒီးထိာ်တံာ်မၤအသးဒ်ကစၢ်အသိးလၢပိာ်လဲာ်ပုၤလီၤ. ဒီးတုၤမုာ်ဟဲထီာ်ဒီးကစၢ်တဖျၢာ်ထီာ်ဆူမူခိာ်လီၤ. အနှံာ်တစုပုၤကဘီဖိတဖာ်သ့ာ် ညါလၢအမုာ်ထီာ်ဖးဒိာ်ဒီးပျဲတံာ်ဖးတံာ်နးနးကလဲာ်လၢအတံာ်ကမၤနးမၤဖီာ်ဘာ် ဖးအီၤအယံလီၤ. ဖဲကိးတဖာ်အိာ်ဖီာ်အလီၢ် (Archipelago) နှံာ်မုာ်ထဲထီာ်ဖးဒိာ် အိာ်တံာ်အလီၢ်ဒီးပုၤလဲာ်တံာ်လၢအံၤဖယာ်ပိာ်လဲာ်ပုၤ (IndianSea) တဖာ်ထံာ်နှံာ်ထီာ်ဖး ဒိာ်အနိးတကပၤဒီးမၤကထီာ်ဝဲလၢကဘီဒုာ်လဲာ်လီၤ. “ကမုာ်ကဘီဖိသ့ာ်သ့ာ်” ထီာ်ဖးဒိာ်တဖာ်စိာ်ကဆိဖဲသလိးဒ်လံာ်ကြီကစိာ်ယုၤဆူမူကပိာ်လီၤအသိးလီၤ. ထီာ်ဖးဒိာ်တဖာ်ယုၤဝဲနှံာ်သီာ်ဒ်လီၤသီာ် အသိးလီၤ. လၢဆဲးပံာ်ရဲးအးအကလံၤစိး (NorthernSiberia) နှံာ်တံာ်ထံာ်နှံာ်စုာ်ကိးထီာ်ဖးဒိာ်တဖာ်အံၤ ဒီးစံးဝဲ, ပုၤထံဖိ ကိာ်ဖိတဖာ်ဘာ်ဒုးတံာ်ဒီးထီာ်ဖးဒိာ်တဖာ်အံၤနးနးကလဲာ်လီၤ. “ကဘျးပၤ၄၁၉” ပုၤလၢအထံာ်ဘာ်ထီာ်ဖးဒိာ်တဖာ်အံၤစံးဝဲလၢအဒိာ်နှံာ်ကဆိခံာ်ဒုဒီးယုၤချ့မးလီၤ. နာ်သကုယုၤအိာ်အဆာ်လၢကီၢ်ပုၤကျါကီၢ်လၢအမိာ်ပုၤဒိာ်အယံလီၤ. ဘာ်အိာ်ဝဲလၢတံာ် လီၢ်အရၢာ်ဒီးလၢပုၤတအိာ်ဘာ်အလီၢ်နှံာ်လီၤ. အဒံးဆုတဘျးတဘျးနှံာ်ဒိာ်ဝဲ တုၤပုၤဝဲကသ့ာ်အသးသ့ာ်တဆံဂၤလီၤ. “ကဘျးပၤ၄၂၁” ယပာ်ဖိအလံာ် (အဲဝဲကလိာ်ပံာ်အး Encyclopedial) စံးဝဲထီာ်အံၤတုၤမုာ်အယုၤနှံာ်မုာ်လီၤကဒု ဘာ်အသး ဒီးထီာ်အံၤယုၤလီၤကီၢ်လၢအူးဒုာ်လဲာ်လီၤအဆူာ်တဘီတဘီနှံာ်ပုၤမၤ ကဲထီာ်လၢထံကျိး (စံာ်ဝဲtub) လီၤ. “ကဘျးပၤ ၄၂၁”

၄၅. ဝုာ်တီအူအဂုာ်

ပုဂံညီတဖုလၢအဟးထီာ်လၢကီၢ်ယုၤနါဒီးပိာ်လီၤယိာ်လိာ်နှံာ်, တုၤမုာ်အတုၤလီၤ တံာ်လီၢ်ဖဲခဲအံၤဘဲမုာ်ထီာ် “ကရံာ်နံာ်” အကီၢ်နှံာ်, နီၤဖးလိာ်အသးခံာ်ဖုလီၤ. တဖုနှံာ် ပိာ်လီၤယိာ်လိာ်လီၤတုၤလီၤလၢထံထာ်လီၤ. အဂၤတဖုနှံာ်ယာ်တရံးအသးဆူမုာ်နာ် တခိဒီးနာ်လီၤအိာ်ဝဲဆိးဝဲတံာ်လီၢ်ဖဲခဲအံၤပကိးလၢယမံသ့ဒဲစကြံးအပူၤနှံာ်လီၤ. လၢခံ အဝဲသ့ာ်ပိာ်လီၤဝဲထံကျိပရဲလိာ်ဒီးအိာ်ဝဲဆိးဝဲလၢပရဲလိာ်အတံာ်ပၤခိာ်ယာ်ခီယာ်ခီ, တတီၤဘာ်တတီၤ, တုၤလီၤလၢပရဲလိာ်အထာ်နှံာ်လီၤ. ပုဂံညီအိာ်ခဲအံၤလၢကီၢ်သထူာ်, ကီၢ်ပကိ, ကီၢ်အံၤစုာ်ဒီးကီၢ်ဟာ်သ့ာ်ဝဲတံာ်အပူၤတဖာ်နှံာ်, မုာ်ပုၤဟဲကုၤလီၤပိာ်ထံကျိပရဲ လိာ်လၢပျၢၤတဖာ်လီၤ.

ခံဂါသပူာ်ကွဲးဒီးသပူာ်ဝဲာ်ဟဲက့ၤထီာ်ကဒီးဆူဝဲာ်တီအူဒီးဟံလီၤအတံာ်အိာ်တံာ်ဆိးအလီၤဖဲ
တံာ်လီၤတတီၤလောကပီၤယူၤကျိအကံာ်ခိာ်န့ၣ်လီၤ.

အခါဖဲ ခ.န. ၁၂၈၃ ဒီး ၁၂၉၃ နံာ်အပူၤန့ၣ် ယိၤမၤယာ်ပယီၤအစီၤပၤလၢကီၢ်ထးခိ
ဒီးနီာ်ထီာ်ကွဲာ်ပယီၤအစီၤပၤဆူဝဲာ်ပူၣ်လီၤ. အခါဖဲန့ၣ်ပယီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤဆူကီၢ်တီအူ
အပူၤဂီၢ်မုာ်လီၤ. ဖဲ ခ.န. ၁၂၉၀ နံာ်န့ၣ်မုာ်လၢတံာ်ဒုးတံာ်ယၤအိာ်ထီာ်ခဲအံၤခဲအံၤအယိ
သပူာ်ကွဲးဒီးသပူာ်ဝဲာ်ဒီပုာ်ဝဲာ်ခံဂါ, ဘာ်ယိာ်ဝဲလၢတံာ်ကီၢ်တံာ်ခဲကဘာ်အီၤအယိ, မၤတံာ်
မၤသကိးဒီးဝဲာ်တီအူအစကီၢ်ဒိာ်စီဘာ် “ပုၤကိးညီနီၤလၢန့ၣ်ကြိၣ်ပာ်စ့ၢ်ကိးဘာ် ယိာ်
ဘာ်ဘီလၢအဒုၣ်အဒါကမၤနၤမၤယာ်ဘာ်ဖုးအီၤအယိ, မၤတံာ်မၤသကိးဒီးပယီၤ
ဒီပုာ်ဝဲာ်ခံဂါဒီးအာ်လီၤအီၤလီၤလၢအကဘီၣ်ဂ့ၤထီာ်က့ၤဝဲာ်တီအူဒီးကပၤတံာ်တဂၤတဘျီ
ဒီးစးထီာ်ဘျီဂ့ၤထီာ်ဝဲာ်တီဒီးဝဲာ်ဖဲခ.န. ၁၂၉၉ နံာ်န့ၣ်လီၤ. အဆိကတံာ်သပူာ်ကွဲာ်
ကဲစီၤပၤဒီးအခါဒုးမၤဝဲာ်သပူာ်ဝဲာ်ဒီးအပူၤက့ၣ်လိာ်တံာ်မုာ်ဝဲ စီဘာ်လီၤ. သပူာ်ကွဲာ်ပ
တံာ်စ့ၢ်နံာ်ဝဲာ်အပူၤသပူာ်ဝဲာ်မၤသံအီၤဒီးပၤတံာ်လၢအဝဲာ်အလီၤစ့ၢ်နံာ်ဝဲာ်သံဝဲဒီးအဖိခွါ
ပၤတံာ်လၢအလီၤတနံာ်ယာ်ယာ်လီၤ. ဖဲပုၤတဂၤအံၤကဲစီၤပၤအခါက့ၣ်မၤသံဝဲစီဘာ်
လီၤ. စီဘာ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်အတံာ်က့ၣ်အယိ, စီဘာ်မၤသံဆိအီၤဝဲဒီးစီဘာ်ကဲထီာ်က့ၤ
စီၤပၤလၢဝဲာ်တီအူလီၤ. စီဘာ်န့ၣ်ပုၤကိးညီနီၤလၢန့ၣ်ကြိၣ်ပာ်လီၤ. ပုၤကညီတဖၣ်ညီနီၤ
ကိးလိာ်အမံၤလၢအဖိအမံၤလီၤ. အဖိဝဲာ်ကိပိာ်မုာ်အမံၤမုာ်နီၢ်ကြိၣ်အယိ, အမိာ်အပာ်
တဖၣ်န့ၣ်ပုၤကိးအီၤလၢန့ၣ်ကြိၣ်မိာ်ဒီးန့ၣ်ကြိၣ်ပာ်လီၤ.

တံာ်အုာ်အသးလၢတံာ်လီၤဖဲယိာ်က့ၤစီ “ကွဲးဆိး” အကပၤန့ၣ်မုာ်ဝဲာ်တဖျါခဲးဝဲဒ်
အံၤ- “ဟီာ်ခိာ်ဖိတကဝီၤအိာ်ဘူးဖဲကွဲးဆိးယိာ်အကပၤန့ၣ်, ပုၤက့ၣ်သ့က့ၣ်ဘာ်တဖၣ်ခဲး
ဝဲလၢအမုာ်တံာ်လီၤလၢအဘာ်ဆိာ်ဂ့ၤဒီးမုာ်တီအူအစီၤပၤအိာ်အလီၤ, လီၤလံၤလၢညါန့ၣ်
လီၤ.”

(Near the Kyauksauk Pagoda was piece of ground, which The wise men
said was fortunate soil and the seat of an old Toungoo monarchy)
(Vide page 9 of the Burma Gazetteer, Toungoo District, Volume A .
ကွဲာ်-တီအူအကဖဲးတံာ်အာ်-ကကြိၣ်ကဘျးပၤဂ့ၤတက့ၢ်)

ပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤဆူကီၢ်တီအူဒီးဟံလီၤအတံာ်အိာ်တံာ်ဆိးအလီၤဖဲပရဲလိာ်အဒု
လၢမုာ်န့ၣ်တကပၤတဒုအကံာ်ခိာ်အိာ်လၢတီအူအကလံၤထံးတခိ, ဒီးတံာ်အလီၤန့ၣ်
ဟံးန့ၣ်ဝဲအိာ်လၢအဆူအီၤတဂၤအမံၤစီၤယာ်ဝဲတါဒီးကိးဝဲလၢစီၤယာ်ဝဲတါဒါ
လီၤ. ပုၤတနီၤနီၤကိးဝဲလၢပုၤဒါလီၤ. လၢခဲကဲထီာ်က့ၤပုၤအဝဲာ်ဖးဒိာ်တဖျါဒီး
တံာ်ကိးက့ၤအီၤလၢဝဲာ်စီၤယာ်ဝဲတါဒီးပုၤတနီၤနီၤကိးဝဲလၢပုၤဝဲာ်ဒီးထံ ကျိန့ၣ်
ကိးဝဲလၢပုၤကျိလီၤ. ဝဲာ်တဖျါအံၤအမံၤဟူသ့ၣ်ပျါတုၤလၢကီၢ်ဟံာ်ဒုၣ်ဒီးကိး

ဝုာ်ယုာ် “ကုာ်” အံာ်ခဲအံာ်တအိာ်လုာ်ဘာ်. မ့မ့ထံကျိယုာ်လိာ်န့ာ်အိာ်ဒီးဝဲတုာ်ခဲအံာ်
ဒီးထံကျိန့ာ်ပယီာ်ကိးဝဲလုာ်ပူၤခွီ (ပြိးချေၤဝဲဒီး) လီာ်. လုာ်ထံကျိအံာ်အထာ်မုာ်န့ာ်တကပုာ်
န့ာ်ယိာ်မ့းစီညံာ်နီာ်ခံာ်ပျုာ်အိာ်စ့ာ်ကိးဒီးတုာ်မုာ်မဆါတနံာ်အံာ်ဒီးပယီာ်တဖာ်ကတဲာ်
ကတီာ်ဝဲဂုာ်ဂုာ်ဘာ်ဘာ်ဒီးမာ်ဘူာ်မာ်ဘါဝဲ, အိာ်ဒီးတံာ်ခိာ်ပွဲ, တံာ်မာ်တံာ်သ့ာ်ဖံးသ့ာ်ညီတနံာ်
တဘျီလီာ်. ထါဘာ်ယုး ဒီးတံာ်လီာ်တံာ်ကျဲတပူာ်အံာ်မုာ်ဒ်အဖီလံာ်အံာ်အသိးလီာ်.-

၁. ထံလုာ်ယုာ်ထာ်မုာ်ပဝဲ,
ကိာ်လုာ်ယုာ်ထာ်မုာ်ပဝဲ,
ပုာ်တတုာ်ပုာ်တသ့ာ်ခဲ,
ဖိတတုာ်ဖိတသ့ာ်ခဲ,
ပုာ်ဒီးဖိတုာ်အသ့ာ်ခဲ,
ယုာ်ဒိာ်ဟံကုာ်အိာ်ဒ်ဝဲ

၄. ထံမုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်ကဆူး,
ကိာ်မုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်ကဆူး,
ဖိဒံအိာ်ဖိဒံအိာ်ယုာ်(အုာ်ထါ)
ဖိသ့ာ်အိာ်ဖိသ့ာ်အိာ်ယုာ်,
ကွာ်ထီာ်ဆူမုဆာ်ထီာ်ပြဲး,
မုာ်သါမုာ်ဒီးကသ့ာ်ယုာ်

၂. ထံမုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်လီာ်ဆဲး,
ကိာ်မုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်လီာ်ဆဲး,
ဖိဒံအိာ်ဖိဒံကမဲာ်,
ဖိသ့ာ်အိာ်ဖိသ့ာ်ကမဲာ်,
ကွာ်ထီာ်ဆူမုဆာ်ဖိကဲာ်,
တုာ်ဂီာ်တုာ်ဟါအိာ်ဒ်ဝဲ,

၅. ထံလုာ်ယုာ်ထာ်ဟံာ်ထုာ်ဝါ,
ကိာ်လုာ်ယုာ်ထာ်ဟံာ်ထုာ်ဝါ,
ဖိဒံထံာ်တဘာ်အသး,
ဖိသ့ာ်ထံာ်တဘာ်အသး,
တံာ်ဘာ်အသးကစါယုာ်,
ဆုာ်နီာ်လုာ်ယုာ်ထာ်ကပုာ်

၃. ထံမုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်ကပုာ်,
ကိာ်မုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်ကပုာ်,
ဖိဒံအိာ်ဖိဒံမာ်ထါ,
ဖိသ့ာ်အိာ်ဖိသ့ာ်မာ်ထါ,
ကွာ်ထီာ်ဆူမုဆာ်ဖိဝါ,
ကပြဲာ်ဂုာ်န့ာ်မုာ်ဒီးလါ

၆. ထံလုာ်ယုာ်ထာ်ဟံာ်ထုာ်ဘီ,
ကိာ်လုာ်ယုာ်ထာ်ဟံာ်ထုာ်ဘီ,
ဖိဒံကလဲာ်သ့ာ်အဖီ,
ဖိသ့ာ်ကလဲာ်သ့ာ်အဖီ,
တံာ်လဲာ်သ့ာ်ဖိမုာ်စကီာ်,
ဆုာ်နီာ်လုာ်ချာ်ဒိာ်ကီထီ

၇. ထံမုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်တရုာ်,
ကိာ်မုာ်လုာ်ယုာ်ထာ်တရုာ်,
ဖိဒံအိာ်ပွဲဒိာ်ဆုာ်ဆုာ်,

ဖိသ့ာ်အိာ်ပွဲဒိာ်ဆုာ်ဆုာ်,
ကွာ်ထီာ်ဆူမုဆာ်ဖိဂုာ်,
ကပီာ်ဘာ်ပုာ်မုာ်ကျဲာ်လုာ်,

ဘဲ တဖန်စုဂံကီးခိယီဆူပရဲ လိာ်အမုာ်ထီၣ်ဒီးပာ်လီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ဖဲ ထံကျိဖိတကျိအထၣ်လီၤ. ဒုးကဲထီၣ်ဝဲသဝီတဖျၢၣ်ဒီးယုာ်ဝဲအမံၤလၢနီၢ်ပွဲၤဒီးထံကျိ န့ၣ်ကိးစုဂံကီးဝဲလၢနီၢ်ပွဲၤကျိလီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ကိးထွဲဝဲဖဲနီၢ်ပွဲၤအမံၤအခံလီၤ. နီၢ်ပွဲၤ ကျိန့ၣ်လၢပျၢၤလီၤဆဲးန့ၣ်ဆူပရဲလိာ်အကျိလီၤ. တၢ်လီၤအံၤလၢခံတုၤမုာ်အအိၣ်ယံာ်ဒီး ဘဲတဖန်ဒုးကဲထီၣ်ဝဲလၢဝုာ်တဖျၢၣ်ဒီးကိးဝဲလၢဝုာ်နီၢ်ပွဲၤလီၤ. ခဲအံၤဝုာ်တဖျၢၣ်န့ၣ်တအိၣ် လၢၤဘၣ်. မုမုာ်ထံကျိတခီအိၣ်ဒီးန့ၣ်သက့တုာ်ထီၣ်လၢာ်ယၣ်ယၣ်လံ, ဒီးအခါခဲအံၤ န့ၣ်အိၣ်လၢထံကျိကဆိလိာ်အမုာ်ထီၣ်တခီစီၤစ့ၤတမံၤလးယၣ်ယၣ်လီၤ. ဘဲတဖန်န့ၣ် အါတက့ၢ်မုာ်ဘဲမုာ်ထီၣ်, မုတမုာ်ဘဲခိၣ်ဖျၢၣ်ဂီၤလၢပယီၤကိးလၢကယုာ်န့ၣ်တဖန် လီၤ. ဘဲတဖန် အဇုၤသဝီလီၤမုာ်ပြီပြါလၢတၢ်လီၤအံၤအကပိာ်ကပၤဒီးအိၣ်ဒီးဝဲ တုၤမုာ်မဆါတနံၤအံၤ လီၤ. ပယီၤတလၢၤတဖန်ကိးတၢ်လီၤအံၤတထံတဆးဘၣ်အယိ, နီၢ်ပွဲၤန့ၣ်ကိးဝဲလၢနီၢ်ပွဲၤ (နောၣ်ပြောင်း) ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, နီၢ်ပွဲၤမိုးနီၢ်ပွဲၤခွီ (နောၣ်ပြောင်းမြို့၊ နောၣ်ပြောင်းချောင်း) လီၤ. ဝုာ်နီၢ်ပွဲၤဟးဂီၤန့ၣ်တၢ်အုၣ်အသးအိၣ်ဖျါလၢ “ဘၢမၢ်ကစဲးတံအၣ်, တီအူဖဲစကြီး, ကတြျၢ်အုၣ်, ကဘျးပၤဇုအပူၤန့ၣ်လီၤ. (Burma Gazetteer Toungoo District Volume, .1914 page, 9)

ဝုာ်နီၢ်ပွဲၤလၢအမုာ်ဘဲအဝုာ်ဒီးဝုာ်ယၢၤလၢအမုာ်စီၤအဝုာ်ဟးဂီၤဝံၤအလီၢ်ခံ, ဖဲခ.န. ၁၄၉၁ နံၣ်န့ၣ်, ဝုာ်တီအူအစီၤပၤစဖဲသူကိးဖိၣ်ကယဲာ်မုာ်ပုၤကညီအစကီၤတဖန်ဒီးကူၣ်ထီၣ်ဖး လီၤဝဲလၢအကဘိထီၣ်သကိးဝုာ်အသိတဖျၢၣ်လီၤ. စကီၤခဲလၢာ်ဘၣ်အသးဒီးကယဲာ်မုာ် ပုၤကညီဖိအကလုာ်ကလုာ်စူးဖိၣ်ရိဖိၣ်လိာ်အသးဝံၤဘိထီၣ်သကိးဝဲအဝုာ်အသိတဖျၢၣ် လၢပရဲးလိာ်အကၢာ်ခိၣ်လၢမုာ်န့ၣ်တခီဒီးကိးဝဲဝုာ်န့ၣ်အမံၤလၢဝုာ်ထူၣ် “အခိပညီပုၤကညီခဲ လၢာ်အဝုာ်မိၣ်ပုၤ” ဒီးဝုာ်အံၤလၢခံတၢ်ကိးက့ၤဝဲလၢတီအူဝုာ်ဒိၣ်လီၤ. အဝုာ်အံၤ, ဖဲပုၤဘိ ထီၣ်ဝုာ်အသိတဖျၢၣ်အံၤအခါန့ၣ်, ပုၤလၢအကခိၣ်ကဲန့ၣ်မုာ်ဝဲဝုာ်တီအူအစီၤပၤစဖဲသူ, အမဲာ် ညါအခုအပုၤတဖန်စံးဝဲလၢဝုာ်အိၣ်သၢဖျၢၣ်အကျါ, ဝုာ်နီၢ်ပွဲၤဒီးဝုာ်ယၢၤန့ၣ်တကၢ်တကျၢၤ ဒီးဟးဂီၤကွံာ်ဝဲလီၤ. မုမုာ်ဝုာ်တီအူန့ၣ်တဟးဂီၤဘၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးအလိၣ်အပၤတစီၤဘၣ် တစီၤဒီးအမံၤဒိၣ်ခိၣ်သ့ဟူထီၣ်သါလီၤတုၤလၢပုၤကလုာ်အဂၤတဖန်အထံအကီၢ်ပူၤလီၤ. လၢတၢ်အံၤအယိဝုာ်အမံၤ “ဝုာ်ထူၣ်” န့ၣ်ကိးက့ၤဝဲလၢ “တီအူဝုာ်ဒိၣ်” လီၤ. ဝုာ်အံၤအိၣ် တၢ်အလီၢ်န့ၣ်မုာ်ဝဲအခါခဲအံၤတၢ်လီၤလၢပကိးမိုးကွံာ်န့ၣ်လီၤ. မုမုာ်ဝုာ်တီအူအိၣ်အလီၢ်လၢ မုာ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ်မုာ်ဝဲပုၤကညီအစီၤပၤစဖဲသူဘိထီၣ်ဝဲဖဲခ.န. ၁၅၁၀ န့ၣ်လီၤ.

တီအူအံၤမုာ်ကီၢ်တဘျဲလၢအပူၤဖျးဒီးအဒုၣ်အဒါတလၢၤစီၤပၤလၢအပၤတၢ်လၢတီ အူအကလံၤထံးတကပၤဒီးပယီၤအစီၤပၤလၢအပၤတၢ်လၢတီအူအကလံၤစိးတကပၤ တဖန်အတၢ်တြီမၤတံာ်တံာ်လီၤ. အဝုာ်အံၤ, မုာ်လၢကျဲကပိၤကီၢ်ဝဲလၢအဒုၣ်အဒါကမဲာ် န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. ပုၤလၢအအိၣ်ဘူးဒီးပုၤကညီလၢကီၢ်တီအူန့ၣ်မုာ်ဝဲပုၤယိဖိတကလုာ်အိၣ် လၢတီအူအကလံၤစိးမုာ် ထီၣ်တခီပၤလီၤ. နာ်သက့အခါဖဲန့ၣ်ယိဒီးပုၤကညီဖိတဖန်

အံၤညီနီၤအိၣ်ယူအိၣ်ဖိးလိာ်အသးသကိးသကိးလီၤ. နီၣ်အသိးလာပျာၤန့ၣ်ကီၢ်တီအူအံၤ
ပူဖျိုးဒီးအန့ၣ်အဒါအတၢ်တြီမၤတံာ်တံာ်လီၤ.

ကီၢ်တီအူအံၤမ့ၢ်ပုဂံကညီအကီၢ်ဒီးအိၣ်ဝဲဒီးအလိအပၤလာပျာၤလံၤလံၤလီၤ. ပုဂံကညီ
လာအကဲစီလိာ်စီပၤဒီးကဲစုၣ်ကဲစီ, စကီၤစဘါ, ထီမးဒီးသးထီလာကီၢ်တီအူအံၤအပူ
န့ၣ်, အိၣ်အါမးဒီးမ့ၢ်လာတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတအိၣ်လာဘၣ်ဒီးမ့ၢ်လာတၢ်ဆၢကတီၢ်
သးအသးယံာ်လံၤလာအန့ၣ်တကထီအဘျီအယိပတသ့ၣ်ညါလာအဝဲသ့ၣ်အမံၤအသ့ၣ်
ဘၣ်. နာ်သက့သ ရၣ်ပဲကန့ၣ် “သရၣ်ကီၢ်လာဝါတဂၤလာအဲကလံးအတၢ်အိၣ်ဖိာ်အပူ”
လာအယုသ့ၣ်ညါပုဂံကညီအထူအထံးအဂ့ၢ်တဂၤအံၤဖဲအကွဲးဝဲအလံာ် “ပုဂံကညီတဖၣ်”
(The Karens) အပူမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဘၢမၣ်ကစးတံအၣ်, တီအူခဲစတြီး, ကတြျါအ့ၣ်. ၁၉၁၄ နံၣ်
တဘျီအံၤအပူမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီးကီၢ်ပယီၤအတၢ်ခံာ်စီတဲးစီလာအဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢမံးစထၢၣ်
ခီးမ့ၢ်ဂ့ၤ, န့ၣ်တုၤမ့ၢ်ပဖးဒီးအုၣ်အသးဒ်အံၤလီၤ.

“ပုဂံကညီအိၣ်လာကီၢ်အူ ရှုအကလံၤစီးတဖၣ်သးဆူကလံၤထံးဒီးခီဖျိကီၢ်ဘၣ်
“ကီဘၣ်” မဲးမ့ၢ်ပျီဒီးပာ်လီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ဖဲတၢ်ပၤခိၣ်လာအလာပုၤဝဲဒီးအ
ထုးအစီတပံာ်တမၤသံကစဲာ်လါဟ့ဖဲတရူကီၢ်ပူန့ၣ်လီၤ. x x x ပုဂံကညီအန့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ဝဲ,
နကၢ်, တိ, ကွဲး, မံဆိ, ဖိဟၢၣ်, ကူဆံဒီးက့တဖၣ်လီၤ. ပုၤန့ၣ်အံၤဘၣ်တဘျီကမ့ၢ်
ပုၤဖျီဖိစံာ်စီတဲးစီဝဲလာအဒီပုၤဝဲန့ၣ်ဂဲဖဲတချူးအလီၢ်ဖးဒ်ဘၣ်န့ၣ်, ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ထံ
တၢ်ခီတန့ၣ်တခီ, အိၣ်ဒီးတၢ်မၤလိာ်လာ တုၤမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ထံာ်လိာ်အသးဒီးထီၣ်က့ၤ
တံာ်က့ၤထံာ်ခီန့ၣ်ခီတုၤမ့ၢ်အဘၣ်က့ၤလာအလီၢ်ဒီးတဆးလံတဟးဂီၤလာဘၣ်ဒီးထံ
တၢ်န့ၣ်အက့ၢ်အဂီၤမ့ၢ်အိၣ်က့ၤဒ်လီၢ်လီၤလာအခိၣ်ထံးအသိးဒ်ဝဲတဘျီန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်
ကကဲထီၣ်ပုဂံကလုာ်ဖးဒ်တကလုာ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်အစံးဝဲဒ်လာ တုၤအဝဲသ့ၣ်လီၤဖးလာ
တၢ်ဆၢကတီၢ်တကတီၢ်ဝဲအလီၢ်ခဲကထံာ်လိာ်က့ၤကဒီးအသးသကိးသကိးဒီးကဒးအိၣ်
ထီၣ်အဘီအမ့ၢ်လီၤ. လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ်ပုၤတရူဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကိးအဝဲသ့ၣ်လာပံဆံ,
ဝဲလာခဲကိးက့ၤဝဲလာတခွဲၣ်လာပုၤပယီၤဖိကိးဝဲလာကယုၣ်ဒီးပုၤအဲကလံးဖိကိး
လာကရၤန့ၣ်လီၤ. ကူဆံအန့ၣ်န့ၣ်လီၤဆူတရူအကီၢ် “ကမ့ၢ်တရူဘၢကံစဘၣ်,
မ့တမ့ၢ်မ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ကံစထံာ်လာပုဂံကညီကိးဝဲလာကီၢ်လီၢ်ပၤ” အခါဖဲခ.န. ၂၀၀၀
နံၣ်ဒီးအခါဖဲန့ၣ်အစကီၤတဂၤန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤသ့ၣ်ဝံာ်သးဆၢတၢ်လာတရူအန့ၣ်ပူၤဖျီပူၤလီၤ.
ဖဲချ.န. ၁၂၃၁ နံၣ်န့ၣ်ဖိဟၢၣ်အထံအကီၢ်, ကီၢ်ပၣ်အိၣ်လာကီၢ်ဆံချူအးဒီးဟူဖဲ, အကလံၤ
စိးတခီ န့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤအီၤလာဆုၣ်ဝံထံ “ပုဂံကညီကိးလာစီဝံထံ” လီၤ. ဖဲချ.န.
၁၀၇၆ နံၣ်န့ၣ်တီဒီးဖိဟၢၣ်ခဲန့ၣ်ဒုးဒီးမၤနၤဆုၣ်ယူအစီပၤဒီးဒုးကဲထီၣ်စီၤအဘီအမ့ၢ်လီၤ.
ဖဲချ.န. ၁၀၅၀ နံၣ်န့ၣ်တဲလာအမ့ၢ်တီအန့ၣ်တန့ၣ်န့ၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး ပုၤတါတါအန့ၣ်
တဖၣ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်ကညီ-တရူ(Karen Tru)အကီၢ်လာအမ့ၢ်ကီၢ်ဖးဒ်တကီၢ်လာတရူကီၢ်
အကလံၤထံးတခီဖဲစီၤအစီပၤတဖၣ်ပၤတၢ်အခါဒီးနီၣ်ထီၣ်ကွဲာ်ပုၤန့ၣ်ဖိထံဖဲအဂၤအါန့ၣ်

လာတရှုအင်္ဂါပူဆုကလံထံးတခီလီ၊ နှိုတဖှ်အံ့န့ဉ်လီဆုကီပယီအပူလောကလံ၊ စိးတခီကယီကယီ၊ ဒီးလခံပုကညီအစီပဒးကထိဉ်အဘိအမုာ်ကိးဝဲလလု၊ (Ling) “တံအံကမုာ်ကီသုလုလီ၊” ဒီးမတံမသကိးဒီးယီလအန့ဉ်လီဆုကီပယီလ ပုကညီအလီခံတဖှ်န့ဉ်လီ၊

ဖဲချ့န့. ၅၄၃ နံန့ဉ်ယီတဖှ်ကူဉ်အဒီးပုထီဉ်ပုကညီဒီးမသံကွံဉ်ပုကညီအစီ ပလီ၊ ဖဲချ့န့. ၃၂၆ နံန့ဉ်ကီလသုအစီပအဆိးကးမလီအခုအပုဆုပုကညီ အဝုာ်စုာ်ယးဝတါဒါ၊ အိဉ်ဘူးဒီးဝုာ်တီအူအိဉ်တံအလီခဲအံ၊ လတံကဘိထီဉ်ယိဉ်လ ပုကညီမိပုအင်္ဂါပူလီ၊ ပုကညီတြိအကျဆူဉ်န့ဉ်သကု၊ ဘိထီဉ်ဝဲယိဉ်ခံဖျဉ်၊ ကစီထီဉ်သပုဉ်လွံပုဉ်လီ၊ ယိဉ်တဖျဉ်န့ဉ်ဘိထီဉ်ဝဲလတီအူမုာ်ထီဉ်တဆံမံလး ယဉ်ယဉ်ဒီးအဂတဖျဉ်န့ဉ်ဘိထီဉ်ဝဲဖဲတီအူမုာ်န့ဉ် ၂၂ မံလးယဉ်ယဉ်လီ၊ တံစံဉ်စီ တံစီဝဲလပုကညီမိပုပိဉ်မုဉ်တဖှ်ဂုလီပိဉ်ကွံဉ်ဝဲယိဉ်တဖှ်အံလောမုာ်န့ဉ်လီ၊ လခံအဆိးကးအခုအပုတဖှ်တံတထံဉ်လတံဘဉ်အီတုာ်ခဲအံလီ၊ အခါဖဲန့ဉ်ပုကညီ အင်္ဂါအတံပအိဉ်တုလကံဉ်ဘိအံအဉ်လီ၊

ဖဲချ့န့. ၂၁၅ နံန့ဉ်ကူဆံအန့ဉ်တဖှ်ဘဉ်တံနီဉ်ထီဉ်ကွံဉ်အီလကီကွါတဉ်ဒီးကွါဆံ အိဉ်လာတရှုအင်္ဂါပူဒီးလု “သုလု” ပုကညီအဘိအမုာ်ဘဉ်တံမဒိဉ်ထီဉ်အီလီ၊ ဖဲခ.န့. ၄၃၁ နံန့ဉ်တရှုတဖှ်မစါပုအဲနဲ (Annan) ဖိဒီးဒုးပုကညီဒီးမဟးဂီ ကွံဉ်ပုကညီအင်္ဂါမိကီဉ်ဖိလီ၊ ဖဲခ.န့. ၇၇၈ နံန့ဉ်နါခါအစီပမဟးဂီကွံဉ်ပု ကညီတရှု (Karen Taru) အင်္ဂါအိဉ်လာကွါဆံဒီးနီဉ်ထီဉ်ကွံဉ်ပုကညီ-ကု-အန့ဉ် အထာခံကလးအယိ၊ ပုကညီအဘိအမုာ်လု “သုလု” န့ဉ်၊ ဘဉ်တံမဒိဉ်ထီဉ်လံထီဉ် အီလီ၊ ပုတကလုာ် “ကုအန့ဉ်” အံအိဉ်ဒီးဝဲလာတရှုအင်္ဂါပူတုာ်ခဲအံဒီးမုာ်ဝဲပုကံ လါ၊ မုတမုာ်ကံတီဉ် အန့ဉ် (Kihlas or Kihlontribes) လအတံစံးတံကတီဒီးအကျိဒ် သိးပုကညီအိဉ်လာကီပယီအပူတဖှ်အံလီ၊ ဖဲခ.န့. ၉၇၉ နံန့ဉ်စီပလကီလု “သုလု” န့ဉ်လုဝဲဒီးအဂံအဘါ၊ ဆုပုကညီသုးဖိတဖှ်လုချ့၊ လဝဉ်၊ လသီဖိ၊ ဒ်သိးကလဲဒုးပုအဲနဲဖိလီ၊ နသကုလဲလကျဘဉ်သဂါဒီးကလံမုာ်၊ အချ့အသီဖိ ဟးဂီတုလသုးဖိတဖှ်ဒီးတဒုးဘဉ်ပုအဲနဲဖိဘဉ်ဖဲခ.န့. ၉၈၁ နံန့ဉ်ပုအဲနဲဖိတဒုး ပုကညီဒီးမနါဝဲဒီးပုကညီအဘိအမုာ်ဟးဂီဒီးဟးန့ဉ်ဝဲအတံထူးတံတီတဖှ်လီ၊ ဖဲခ.န့. ၁၀၂၀ ဒီး ၁၀၄၂ နံန့ဉ်အဘဉ်စါန့ဉ်၊ မုာ်တံဆါကတီလုပုအဲနဲဖိဒီးပုကညီတ ဖှ်ဒုးလိာ်အသးခဲအံခဲအံအဆါကတီလီ၊ “တံမအသးတဖှ်အံတမုာ်ပုကညီအိဉ် လကီပယီအပူတဖှ်ဘဉ်၊ မုာ်ပုကညီအိဉ်လာကီကံမဲ၊ ယုဉ်တရဉ်တဖှ်လီ၊ ပုအဲနဲဖိန့ဉ်မုာ်ပုခမာ်ဖိလအမုာ်ယီအန့ဉ်တန့ဉ်န့ဉ်လီ။”

ဖဲခ.န့. ၁၁၉၁ နံန့ဉ်၊ ဝုာ်ပကဉ်အစီပနရးပတံးစံာ်သုဉ်လဲဘါယိဉ်တကူဉ်ဝံ၊ “ဟဲကုထီဉ်ကဒါကုဆုပရဲလိာ်တခီ” ဒီးဖဲအဟဲကုတုလလုစုာ်ယးဝတါဒါန့ဉ်၊

အမိမိမိကီးပုဂံကီးအီလၢနကြိမိလီၤ. ပယီတဖၣ်ကီးဝဲနကြိပၢတထံတဆးအယိကီးဝဲလၢကရံၣ်ဘးလီၤ.”

ဖဲချ.န. ၁၃၄၄ နံၣ်မ့ၢ်ပုဂံပြည်အစီပၤထီၣ်လွံၣ်ခၢ်ဒိၣ်စိဒိၣ်ကမီၤအခုအခါလီၤ. ဖဲနံၣ်အဝဲအံၤအပူၤန့ၣ်စီပၤထီၣ်လွံၣ်ခၢ်ဃုပယီၤအစီပၤလၢအကမၤတၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤ. နံၣ်အံၤနံၣ်တဖၣ်ဒီပျဲလီၤအကလူးဆူကီၢ်အါဝဲ, ကီၢ်ပကီ, ကီၢ်ယုၣ်တရၣ်ဒီးကီၢ်အိၣ်လၢအခိၣ်အယၤတဖၣ်လီၤ. ဖဲခ.န.၁၃၄၄ နံၣ်န့ၣ်စီကၤသံဒီးအပူၤထီၣ်လွံၣ်ခၢ်ပတၢ်လၢအလီၢ်, ခံနံၣ်ဝံၤဒီး ဖဲခ.န. ၁၃၄၆ နံၣ်န့ၣ်သံၣ်ကဘၣ်မၤသံအီလီၤ. သံၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တလၢဖိတဂၤလၢဖဲနကြိပၢကဲစီပၤအခါန့ၣ်ဒုးကဲအီလၢပုဂံကူၣ်လိာ်တၢ်တဂၤလီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးပုဂံပြည်စီပၤပတၢ်ကတၢ်ဖဲခ.န. ၁၃၄၆ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲခ.န. ၁၃၅၀ နံၣ်န့ၣ်ပုဂံယုၣ်တရၣ်ဖိ “ပုဂံလၢအိဖိ” မၤနၢၤကဒီးယီၤအိၣ်လၢကံၢ်မဲတဖၣ်ဒီးယီၤအဘိအမ့ၢ်လီၤပြုလီၤပြုကွံာ်ဝဲလီၤ. သံၣ်ကဘၣ်, ပတၢ် ၁၇ နံၣ် ဒီးသံဝဲဖဲခ.န. ၁၃၆၃ နံၣ်ဝံၤဒီးအဖိခွါပုၣ်ခွံၣ်ကွံာ်ပတၢ်လၢအလီၢ် ၈ နံၣ်ဒီးလဲၤဝဲဆူၣ်ပုၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်မၤသံအီဖဲခ.န. ၁၃၇၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၣ်ခွံၣ်ကွံာ်သံဝံၤဒီးတလၢမးစ့ၣ်ပတၢ်လၢအလီၢ်သၢလါဝံၤပုၣ်ခွံၣ်ကွံာ်အဖိခွါပုၣ်ခွံၣ်ဝဲၣ်မၤသံမးစ့ၣ်ဒီးပတၢ်လွံၣ်နံၣ်တုၤလီၤလၢခ.န. ၁၃၇၉ နံၣ်ဝံၤဒီးအဒံကိ “အဝဲပုၢ်” စူးကတုၤမၤသံအီဒီးပတၢ်လွံၣ်နံၣ်တုၤလီၤဖဲခ.န. ၁၃၈၃ နံၣ်န့ၣ်ဒီးပုဂံပြည်ဖိတဂၤအမံၤမ့ၢ်လၢဖါခၢ်မၤသံစူးကတုၤလီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးတလၢပတၢ်ကတၢ်ဖဲခ.န. ၁၃၈၃ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုဂံပြည်ခၢ်ကဲထီၣ်စီပၤဒီးပတၢ် ၁၄ နံၣ်ဝံၤဒီးသံဝဲဖဲခ.န. ၁၃၉၇ နံၣ်ဝံၤဒီးအဖိခွါစီအူပတၢ်ခံနံၣ်တုၤလီၤဖဲခ.န. ၁၃၉၉ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဖါခၢ်ပတၢ်အခါအတၢ်ပၤဂုၤမးလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်လီၤန့ၣ်အီလၢပယီၤတဖၣ်ထီၣ်တီၤ. အဖိမုၢ်န့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဝဲလၢအါဝဲအစီပၤဒီးပယီၤစံးအီလၢအမ့ၢ်ပုၤဒီးဘူးဒီးတံၢ်ဒီးပုဂံလၢအပၤသကိးတၢ်အယိ, ပယီၤလီၤန့ၣ်အီဒီးပံးန့ၣ်ပုဂံပြည်အဟီၣ်ခိၣ်လီၤ. အဝဲဒၣ်သံဝံၤဒီးအဖိခွါစီအူကဲထီၣ်စီပၤလၢအလီၢ်ပတၢ်ခံနံၣ်ဝံၤ, ပယီၤလီၤကဒီးအီစံးဝဲလၢအသးစၢ်ဒီးအါကဲၣ်ဆိးအယိ, အါဝဲအစီပၤတဖၣ်ကဲလၢအီလၢစီပၤဘၣ်ဒီးတီၣ်ထီၣ်ဝဲပယီၤတဂၤအမံၤမ့ၢ်န့ၣ်မံးလၢစီအူအလီၢ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးစးထီၣ်လၢ ခ.န. ၁၃၉၉ နံၣ်န့ၣ်တီအူအိၣ်လၢအါဝဲမိအတၢ်ပၤအဖိလံာ်တုၤလီၤလၢခ.န. ၁၄၈၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲခ.န.၁၄၈၅နံၣ်န့ၣ်ပယီၤအပဒိၣ်ဖးဒိၣ်စံးသ့ၣ်ပတၢ်လၢကီၢ်တီအူဒီးပုဂံပြည်တဂၤအမံၤမ့ၢ်လၢစဲပသ့မၤသံအီဒီးပက့ၤကီၢ်တီအူလီၤ. စဲပသ့န့ၣ်ပယီၤဖိကိးဝဲလၢမံၣ်ညီၣ်မ့တမ့ၢ်မံကွံၣ်ညီၣ် (မင်းညို သိုၣ်မဟုတ် မင်းန့ၣ်ကီးညို) လီၤ. အမါအမံၤမ့ၢ်နီၢ်ယဲလီၤ. နီၢ်ယဲမ့ၢ်ပုဂံကူၣ်ဖိအယိတထီၣ်ဖိနီတဂၤဘၣ်လၢခဲစဲပသ့ပံးန့ၣ်ပယီၤစကီၢ်တဂၤအဖိမုၢ်ဒီးထီၣ်ဖိဝဲအဖိခွါတဂၤဒီးအဖိခွါတဂၤအံၤအခိၣ်ဆူၣ်ထူအိၣ်တဘိ, ဒိၣ်န့ၣ်ဒီးခိၣ်ဆူၣ်အဂၤတဖၣ်

၄၆. ဝှံကံမဲအဂှံ

ပုဂံပြည်တဖှံဟးထီၣ်လၢတရူးကီၣ်ဒီးသးလီၤအသးတတီၤဘၣ်တတီၤဆူကလံၤထံးတခီၣ်န့ၣ်တုၤလီၤဒုၣ်လဲၣ်ဖဲပီၣ်လဲၣ်နံၤတၢ်လီၤလၢခဲအံၤပကိးကီၣ်ကဲၣ်ဘိၣ်အံၤဒီးကီၣ်အဲၣ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုဂံပြည်သးလီၤအသးစ့ၢ်နံၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, ယိၤအိၣ်လၢတရူးကီၣ်ပူၤတဖှံသးလီၤစ့ၢ်ကိးအသးလၢကျဲတဘိၣ်ယိၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. ပုဂံပြည်တဖှံန့ၣ်ယိၤဆိၣ်သနံၣ်အိၣ်ဒီးကသးလီၤအသးဆူညါန့ၣ်အခိၣ်နိးအသးလၢပီၣ်လဲၣ်အယိၤယၣ်တရံးအသးဒီးဟဲက့ၤထီၣ်ပိၣ်က့ၤထံကျိၣ်နီၣ်ဆူထံခဲတတီၤဘၣ်တတီၤဒီးဖဲဘူးထီၣ်ကတုၤယၣ်ယၣ်လၢထံခဲန့ၣ်ပလီၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ဖဲခဲအံၤပကိးလၢကံမဲန့ၣ်လီၤ. ကံမဲမ့ၢ်ပုဂံပြည်အဂှံအထာခဲလၢကံမဲဖှံအသးအလီၢ်ဒီးမ့ၢ်ပုဂံပြည်အဂှံခိၣ်ဖးဒိၣ်တဖျၢၣ်လီၤ. ဝှံကံမဲအံၤအနၢၣ်အိၣ်လွံၢ်နၢၣ်ဒီး တၢ်စံးဝဲလၢတဘျီန့ၣ်ပုဂံပြည်တဖှံဂုၤထီၣ်အါထီၣ်ဒီးပုၤအိၣ်တကကွဲၢ်အဘျၣ်လၢဝှံအံၤအပူၤလီၤ. အခါဖဲန့ၣ် ယိၤအဂှံခိၣ်မ့ၢ်ဘျီကီၣ်လီၤ. ပုဂံပြည်အိၣ်လၢကံမဲတဖှံအံၤဒုးလိၣ်အသးဒီးယိၤခဲအံၤခဲအံၤ, မၤနၢၤယိၤတဘျီဘျီ, ယိၤမၤနၢၤအိၣ်တဘျီဘျီဒီးတုၤမ့ၢ်အိၣ်ယံၣ်ထီၣ်ဒီးဒုးတၢ်တကဲလၢဘၣ်ဒီးမၤတၢ်ယုတၢ်ဖိးလီၤ.

ဝှံကံမဲလီၤပျီအဂှံန့ၣ်ဟဲဝဲဒ်အံၤ, ကံမဲအစီၤပၤန့ၣ်အဖိပိၣ်ခွါတအိၣ်နီၣ်တဂၤဘၣ်, အိၣ်ထဲအဖိမ့ၢ်တဂၤခါလီၤ. ယိၤအစီၤပၤသ့ၣ်ညါလၢပုဂံပြည်အစီၤပၤမ့ၢ်သံန့ၣ်အဖိထီၣ်က့ၤအလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်, အယိၤကူၣ်ဝဲလၢအကုၤဒုးစဲဘူးအဘိအမ့ၢ်ဒီးပုဂံပြည်အဘိအမ့ၢ်လီၤ. ယိၤအစီၤပၤယုန့ၣ်ပုဂံပြည်စီၤပၤအဖိမ့ၢ်လၢကုၤဒုးကဲအိၣ်လၢနီၢ်ပၤမ့ၢ်ဒီးတုၤအဖိအိၣ်န့ၣ်ကုၤဒုးကဲဝဲလၢစီၤပၤလီၤ. ပုဂံပြည်စီၤပၤတဟ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်, ယိၤစီၤပၤအသးတခဲဒီးကူၣ်ကဒီးဝဲလၢကျဲအဂၤတဘိၣ်လီၤ. အဝဲဒုၣ်ဟ့ၣ်လီၤအကလုၤလၢတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၤအကျဲလၢပုဂံပြည်ဒီးယိၤကီၣ်အဆၢန့ၣ်တၢ်ဘၣ်ကးတံၢ်ယၢ်အိၣ်လီၤ. မၤဝဲဒ်န့ၣ်ဒီးပုဂံပြည်န့ၣ်ဘၣ်အံၤသ့ၣ်တသ့လၢဘၣ်, ပုဂံပြည်တအိၣ်ဘၣ်အံၤသ့ၣ်ပုၤထီၣ်သၢနံၣ်ဘျီဘျီဒီးတၢ်ဆါကဲထီၣ်, ပုၤစုဆၢခိၣ်ဆၢညိးထီၣ်ဒီးအဆူၣ်ထီၣ်ဒံးထီၣ်ဒီးပုဂံပြည်တုၤတၢ်န့ၣ်တပုၤလၢဘၣ်ဒီးမၤအစီၤပၤဟ့ၣ်အဖိမ့ၢ်ဆူယိၤအစီၤပၤလီၤ. ယိၤအစီၤပၤန့ၣ်ဘၣ်ပုဂံပြည်မ့ၢ်ဒီးအိးထီၣ်က့ၤတၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၤအကျဲဒီးဟဲထီၣ်စ့ၢ်ကိးပုဂံပြည်မ့ၢ်လၢနီၢ်ပၤမ့ၢ်ဖးဒိၣ်လီၤ.

တၢ်မၤအသးဒ်အံၤဝံၤအလီၢ်ခံတဆံယုန့ၣ်ပုဂံပြည်စီၤပၤသံဝဲဒီးအဖိလၢအကကဲဘၣ်စီၤပၤလၢအပၢ်အလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်နီၣ်တဂၤအယိၤ, ပုဂံပြည်တဖှံကူၣ်ထီၣ်ဝဲလၢအကတီၣ်ထီၣ်စီၤပၤအတိကီၣ်စီၤခိၣ်ဘိၣ်ဖိလၢအမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပုဂံပြည်အသးခိၣ်အဒိၣ်ကတၢ်တဂၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးဘိကီၣ်အစီၤပၤတခီၣ်စံးဝဲလၢသါကုၤဒုးကဲထီၣ်သါပုဂံပြည်နီၢ်ပၤမ့ၢ်အဖိခွါလၢမ့ၢ်ပုဂံပြည်စီၤပၤအလံၤခွါန့ၣ်လီၤ. နၢ်သကုၤဖိသ့ၣ်န့ၣ်အသးအိၣ်ဒံးဒုၣ်ထဲတဆံယံၣ်န့ၣ်အယိၤ, အသးစံးဝဲဒီးတုၤအသးအိၣ်ခဲဆံဒီးသါကတီၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢပုဂံပြည်စီၤပၤလီၤ. ဒီးဖဲ

တော်ဘ၀်စာယံၤနံၤအံၤသါကဒုးကဲတိကိာ်စီၤခိၣ်ဘိၣ်ဖိလၢအူပလးစီၤပၤအခၢၣ်စးဖးဒိၣ်
တဂၤလီၤ. နီးစီၤခိၣ်ဘိၣ်ဖိကပၤပျက်စီးအမၢ်ပျက်စီးစီၤပၤခၢၣ်စးဖးဒိၣ်တဂၤအသိး,
တုၤအပူၤထီၣ်ယံၤနံၤနီးသါကဒုးကဲထီၣ်ပျက်စီးစီၤပၤအလံၤခွါလၢပျက်စီးစီၤပၤလီၤ.

တုၤမၢ်အပူၤထီၣ်ယံၤနံၤနီးဘိကိာ်စီၤပၤတမၤပူၤထီၣ်အတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဘၣ်, အ
ယံၤ, ပျက်စီးဃုထၢထီၣ်သ့ၣ်ကုသးပျံၣ်တဖုးဒီးမၤဝဲအလဲၤဆူဘိကိာ်စီၤပၤပျက်စီးစီၤပၤ
နီၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်ဝဲအသိးလီၤ. ပျက်စီးတဖုလဲၤတုၤဘိကိာ်စီၤပၤကတိာ်တၢ်နီၣ်ယံၤပဒိၣ်
ပပျံၣ်တဖုလၢယံၤစီၤပၤကဒုးကဲထီၣ်အဖိခွါလၢအမၢ်ပျက်စီးစီၤပၤအလံၤခွါတဂၤန့ၣ်လၢ
ပျက်စီးစီၤပၤလီၤ. ယံၤပဒိၣ်ပပျံၣ်တဖုထီၣ်ပျက်စီးတဖုအံၤတကူတကၤပျက်စီးအဆူပျီၣ်
ဘၣ်နီၣ်စံးဝဲသုတမၢ်ပျက်စီးဘၣ်နီၣ်တကနၣ်ပျက်စီးအတၢ်လုၤဘၣ်, မ့မၢ်အၢၣ်လီၤဝဲ
လၢတုၤပျက်စီးစီၤပၤလၢအကူအသိးဒၣ်ဝဲအိၣ်နီၣ်ဆူပျီၣ်မးကဟ့ၣ်လီၤပျက်စီးအတၢ်လုၤလီၤ.
လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါပျက်စီးလၢအကဟဲဆူယံၤစီၤပၤအအိၣ်တဖုန့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်ထဲသုးခိၣ်သုး
နီၣ်နီၣ်သုးဖိလၢအဒုးတၢ်သုၣ်ဂုၤဂုၤဘၣ်ဘၣ်ခံကယၤဂၤ, သုးဖိဒီးသုးခိၣ်သုးနီၣ်ခဲလၢာ်ဘၣ်
ကူဘၣ်သိးထဲပျက်စီးအကူအသိးဆူပျီၣ်လီၤ.

အန့ၣ်အလီၤခံၣ်ပျက်စီးသုးခိၣ်သုးနီၣ်တဖုဒီးသုးဖိခံၣ်ကယၤဂၤကတဲာ်ကတိာ်
အသးအိၣ်နီၣ်ဆူပျီၣ်ဒီးလဲၤဝဲဆူဘိကိာ်စီၤပၤ. တုၤယံၤပဒိၣ်ပပျံၣ်သ့ၣ်တဖုထီၣ်
ပျက်စီးတဖုလဲၤအိၣ်နီၣ်ဆူပျီၣ်န့ၣ်, သ့ၣ်ညါဝဲလၢမၢ်အကဟဲလုၤအစီၤပၤဒီးပံးကုၤအ
ခုအဝုၣ်လီၤ. တချုးပျက်စီးတဖုန့ၣ်လီၤဒီးဘၣ်ဆူဝုၣ်ပူၤန့ၣ်, ယံၤပဒိၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါအ
စီၤပၤဒီးစီၤပၤစံးအီၤ, တချုးပျက်စီးတဖုန့ၣ် လီၤဒီးဘၣ်ဆူဝုၣ်ပူၤန့ၣ်, သုဝဲသ့ၣ်ပိာ်ခွါလၢ
အအိၣ်အထီတဖုန့ၣ်, သုဘၣ်ပးထီၣ်ဆူဝုၣ်အချုးကိးဂၤဒီးဒီးလၢဝုၣ်ပူၤန့ၣ်ပျက်စီးအိၣ်တီၢ်
ထဲပျက်စီးမ့ၢ်ဒီးဖိသ့ၣ်ပိာ်ခွါဆံးတဖုလီၤ. သုမၤဒီးအံၤဝံၤဒီးသုဘၣ်ပျံၣ်ပျက်စီးအံၤလၢ
အကဟဲန့ၣ်ဆူဝုၣ်ပူၤလီၤ. တုၤအန့ၣ်လီၤဆူဝုၣ်ပူၤဝံၤ, သုဘၣ်ပျံၣ်ပျက်စီးသးပျံၣ်တဖုန့ၣ်လၢ
အကဟဲန့ၣ်ဆူယန့ၣ်ပူၤစီၤပူၤ, မ့မၢ်သုးဖိတဖုန့ၣ်, သုဘၣ်ဒုးအိၣ်အီၤလၢဝုၣ်အသန့ၣ်တ
ပူၤပူၤဒီးကယံၤမ့ၢ်ပျက်စီးတဖုဘၣ်မၤသ့ၣ်ဖဲသးညီအီၤလၢတၢ်သ့ၣ် ဝံၣ်သးဆၢ, တၢ်အိၣ်
တၢ်အီၤအဝံၣ်အဆၢဒီးဘၣ်ဒုးအိၣ်အီၤလၢသံးတုၤအမူဘၣ်အသးဒီးအမံၤပူၤဝဲအခါန့ၣ်ဘၣ်
မၤသံးအီၤကိးဂၤဒီးလီၤ. နီးပျက်စီးတဖုန့ၣ်မၤဝဲဒ်စီၤပၤအကလုာ်အိၣ်ဝဲအသိးဒီးမၤသံး
ကွံာ်ပျက်စီးသုးဖိတဖုခဲလၢာ်လီၤ.

သးပျံၣ်တဖုလဲၤန့ၣ်ဆူန့ၣ်ပျက်စီးကတိာ်တၢ်နီၣ်ယံၤပဒိၣ် ယုဝဲလၢအတၢ်ကဒုးကဲထီၣ်
ပျက်စီးစီၤပၤလၢအလံၤခွါအတၢ်အၢၣ်လီၤအိၣ်ဝဲအသိးလီၤ. ယံၤအစီၤပၤစံးဆၢအီၤလၢ
သါကမၤလၢထီၣ်ပူၤထီၣ်သါတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဒီးလၢသါကသုးကကျဲလၢသါကတီၣ်
ထီၣ်ပျက်စီးစီၤပၤအဂီၢ်လၢအဆိအချုလီၤ. နီးစံးဝဲမ့ၢ်လၢသါသးခထံာ်ဘၣ်အီၤအယံၤ,
သါအဲၣ်ဒီးမၤတံၤမၤသကိးဒီးသါကမၤတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤလၢအဂီၢ်လီၤ. ဝဲအအိၣ်သကိးတၢ်
အခါစီၤပၤဒုးအိၣ်အီၤလၢသံးဒီးမူဘၣ်အသးတုၤအမံၤပူၤဘၣ်အသးကိးဂၤဒီးလီၤ. ဝဲအမံၤ

သပျာဘဉ်အသးအခါန့ဉ်, ယိမုဉ်တဖဉ်စိာ်ထီဉ်အိာ်ဆူတၢ်လိာ်အဂၢတပျာတဂၢဘဉ်တဂၢဒီး
မၤသံဝဲတုၤအလၢာ်လိာ်. ယိမုဉ်တဖဉ်အံၤမၤတၢ်ဒံစိာ်ပၤအကလုာ်အိဉ်ဝဲအသိးလၢတၢ်သ့ဉ်
န့ဉ်သးန့ဉ်အပူၤဒ်ပိာ်ခွါအသိးသတးဒီးယိမုဉ်ပၤပးကဲဝဲယိမုဉ်တဖဉ်ဒ်ပိာ်ခွါအသိး, တံာ်
အခိဉ်, ကွဲးထီဉ်အခံ, ဒီးကဲထီဉ်အလုာ်အလၢတုၤမုာ်မဆါတနံၤအံၤလိာ်.

တုၤပျာကညီသးပုၤတဖုဒီးသးဖိခံကယၤဂၤ, ဘဉ်တၢ်မၤသံအိာ်လၢဘိကီာ်ဝံၤပူၤဝံၤ
အလိာ်ခံ, ပျာကညီတဖဉ်စံးဝဲ, ဒ်ယိမုဉ်ပၤအာဉ်လိာ်အိာ်လိာ်ဝဲလၢအကဒုးကဲပျာကညီမုဉ်
အဖိလၢစိာ်ပၤအသိးန့ဉ်တမၤလၢမၤပုၤအတၢ်အာဉ်လိာ်အိာ်လိာ်ဘဉ်အယိယိအကမၢ်အိဉ်
ဒံးလၢအကဘဉ်ဟ့ဉ်က့ၤပျာကညီလၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးဒီးပျာကညီစ့ၢ်ကိးကွၢ်လၢဝဲအက
န့ၢ်ဘဉ်က့ၤဒုဉ်ကမၢ်အဝဲန့ဉ်လၢယိမုဉ်အိဉ်လိာ်. ဒီးလၢယိမုဉ်အလံာ်သမဲအပူၤန့ဉ်
အိဉ်ဝဲလၢကဘဉ်ဟ့ဉ်က့ၤဒံးပျာကညီအဝုာ်တဘျီလိာ်. ဒ်န့ၢ်အသိးယိမုဉ်အတၢ်အာဉ်
လိာ်လၢအကဘဉ်ဟ့ဉ်က့ၤပျာကညီအဝုာ်ကံၤမဲန့ဉ်, အိဉ်ကျၢၤဒံးဒုဉ်တုၤခဲအံၤလိာ်.
ပျာလၢအလဲၤလၢယိမုဉ်အကျါဒီးရလိာ်အသးဒီးယိမုဉ်တဖဉ်န့ဉ်စံးဝဲယိမုဉ်အသ့ဉ်က့
သးပုၤတနီၤနီၤလၢအသ့ဉ်ညါဒီးသ့ဉ်နီဉ်ထီဉ်ယိမုဉ်ပၤအတၢ်အာဉ်လိာ်အိာ်လိာ်.
လၢအကဟ့ဉ်က့ၤပျာကညီအဝုာ်, လၢအအိဉ်ကွဲးအသးလၢယိမုဉ်အသမဲအပူၤန့ဉ်,
ယူးယီဉ်ပးကဲပျာကညီဒိဉ်န့ၢ်ဒံးအပးကဲပျာကလုာ်အဂၢတဖဉ်လိာ်. ဖြးသ့ဉ်ဝဲ,
ပျာကညီပဒိဉ်ဖးဒိဉ် “ကါဝဲနာဉ်” ပၤတၢ်လၢယုဉ်တရဉ်အကီာ်ဖိတကီာ်အပူၤအိဉ်လၢ
ကိးကရံးအကလံာ်စိးတခီန့ဉ်စံးဝဲ, ယိမုဉ်အသးပုၤတနီၤနီၤဒီးယိမုဉ်အပဒိဉ်ပပုၤသ့ဉ်တဖဉ်
သါသ့ဉ်ညါလၢအယူးယီဉ်ပးကဲပျာကညီ ဒီးလၢသါပၤတၢ်လၢဘိကီာ်စိာ်ပၤအဖိလၢတ
စိာ်အံၤန့ဉ်စိာ်ပၤဟ့ဉ်သါလၢတစုးပုၤထီဉ် ၉ ဘုဉ်လိာ်ယၤပျာကွဲးတၢ်အံၤထံဉ်လိာ်အသးဒီး
ဖြးသ့ဉ်ဝဲဖဲအဟဲဆူဝုာ်တကူဉ်အခါတချူးအသံဒံးဘဉ်န့ဉ်လိာ်. တၢ်ကွဲးကံၤမဲအဝုာ်လၢ
အဖိခိဉ်တဖဉ်အံၤမုာ်ဖြးသ့ဉ်ဝဲအတၢ်တဲ, အတၢ်အုဉ်အသးလၢယကွဲးနီဉ်ကွဲးယါဖဲပထံဉ်
လိာ်ပသးအခါန့ဉ်လိာ်.

ဖြးသ့ဉ်ဝဲစံးစ့ၢ်ကိးဝဲတုၤပျာကညီတဖဉ်ဘဉ်တၢ်မၤသံအိာ်လၢဝုာ်ဘိကီာ်ဝံၤအလိာ်
ခံ, မုာ်လၢယိမုဉ်ပၤတအဲဉ်ဒီးတီဉ်ထီဉ်ပျာကညီစိာ်ပၤအယိ, မၤလိာ်ဝဲအပဒိဉ်ပပုၤတဖဉ်
လဲၤယုသ့, မၤကီာ်မၤဂီၢ်စိာ်ခိဉ်ဘိဉ်ဖိဒီးစံးဝဲလၢအပၤတၢ်ဆုာ်တၢ်သ့ဘဉ်, ယုဝဲအတၢ်
ကမၢ်လိာ်. မုာ်လၢပျာကညီအသးခိဉ်သးန့ၢ်ဒီးအသးဖိလၢအနီၤပၤတၢ်ဒုးတဖဉ်ဘဉ်တၢ်
မၤသံအိာ်အယိ, အဂံၢ်အဘါစါလၢအကခိဉ်ဆါဒီးဒုးတၢ်ဒီးယိမုဉ်န့ဉ်လိာ်. ဒ်န့ၢ်အသိး,
ပျာကညီဆဲးတၢ်ဒုးဒီးဟးထီဉ်လၢကံၤမဲဂီၢ်မုာ်ဒီးလိာ်မုာ်ပြဲပြါဝဲလၢတၢ်လိာ်အါပူၤလိာ်. မုာ်
စိာ်ခိဉ်ဘိဉ်ဖိဒီးအတံၤသကိးတနီၤနီၤဟးထီဉ်ဒီးလဲၤဝဲဆူကီာ်ဘျးတခီလိာ်. ဘဉ်တဘဲ
အံၤအစၢၤအသ့ဉ်ကအိဉ်ဒံးလၢကီာ်ဘျးအပူၤလိာ်.

ထါလၢအဖိလၢတဖဉ်အံၤ, မုာ်ပျာကညီအိဉ်လၢယိဉ်ဝဲယိဉ်ပၤတဖဉ်မၤဝဲလၢအဘဉ်

ဖိယံင်ဝုင်အိင်ဝးတရးအီလီ၊ ဝုင်ဖိအိင်ဝးတရးအီန့ၣ်မုၢ်ဝဲ၊ (၁)ဝုင်ကွဲး၊ (၂)ဝုင်ထါကွဲး၊ (၃)ဝုင်လဲဝဲ၊ (၄)ဝုင်ကစဲ၊ ဇီး(၅)သီခိၣ်ပုၤပိုၢ် ဝုၢ်၊ “ဝုၢ်တဖျၢၣ်အံၤခဲအံၤတအိၣ်လၢၤဘၣ်” ပုၤကညီစီပပတၢ်လၢၤန့ၣ်တဘျုး ဂၤတဘျုးစီလီ

တၢ်မၤအသးတဘျီလၢကံၤလၢသ့ဇီးအဖိကးပြါကံးလီၤအသးလၢတလၢၤတဖၣ် အံၤတုၤမုၢ်အအိၣ်လၢပုၤကညီအတၢ်ပတၢ်ပြးအဖိလၢ်ယံၣ်ယံၣ်ဇီးတလၢၤအစီပပတံ သးလၢၤန့ၣ်တဘျီဟ့ၣ်ကူၣ်အီလၢအကပူထီၣ်လီထီၣ်ပုၤကညီစီပပလီၤ၊ ဇ်န့ၣ်အသးတ လၢၤတဖၣ်ပူထီၣ်ပုၤကညီစီပပသတုၢ်ကလၢ်ဇီးမုၢ်လၢပုၤကညီတပလီၢ်ပဇီအသးအယံ၊ တလၢၤမၤယၢ်ပုၤကညီဇီးပုၤကညီဘၣ်ဟးယုၢ်မ့ၢ်ဖျိးကွံၣ်ဆူယုၣ်တရၣ်ယံၤကီၢ်တနီၤ လီၤ၊

ပုၤကညီတဖၣ်လၢအလဲၤယုၢ်အိၣ်ဖဲယုၣ်တရၣ်ယံၤကီၢ်န့ၣ်တုၤမုၢ်အသးသယုၢ်ဘၣ်ဝဲအ ခူအဝုၢ်အထံအကီၢ်န့ၣ်မၤလုၢ်အုၣ်ထါဝဲဇ်အံၤ-

တလၢပူထီၣ်ပုၤကညီ၊	မံလၢမုၢ်န့ၣ်မုၢ်ဟံထီၣ်၊
ကညီဃၢ်ဃုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိး၊	လီၢ်အိၣ်လီၢ်ဆိးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်၊
ဆူကံၢ်မဲက့ၤအိၣ်တနီၤ၊	ကွၢ်လီၤန့ၣ်ထီၣ်၊ကွၢ်ကဘီ၊
ဆူယံၤကီၢ်က့ၤအိၣ်တနီၤ၊	သယုၢ်သတုၤမဲၣ်ထံလီၤ၊

စံးဝဲဒၣ်တလၢပူထီၣ်ဇီးမၤန့ၣ်ပုၤကညီစီပပအယံ၊ ပုၤကညီဟးယုၢ်ဇီးက့ၤအိၣ်လၢ ယုၣ်တရၣ်ယံၤကီၢ်တနီၤလီၤ၊ တုၤအဝဲသ့ၣ်မံဇီးပၢ်ထီၣ်လၢမုၢ်န့ၣ်၊ သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်က့ၤအ ထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်၊ ကွၢ်လီၤတၢ်ဆူန့ၣ်ထီၣ်ကွၢ်ကဘီ၊ တၢ်သးသယုၢ် ဘၣ်အီၤဇီးအမဲၣ်ထံလီၤဝဲလီၤ၊

တုၤတလၢၤမၤယၢ်ပုၤကညီဝံးဇီးတလၢၤအစီပပတံသးလၢၤန့ၣ်တဘျီဟ့ၣ်တီၣ်ထီၣ်ပုၤကညီ အစကီၤလးစွဲၤလၢမ့ၢ်စါပုၤအိၣ်ဝုၢ်န့ၣ်လီၤ၊ အခါဖဲန့ၣ်ပုၤပတၢ်သၢဂၤလီၤ၊ တၢ်တဂၤမုၢ် လးစွဲၤပတၢ်လၢၤန့ၣ်ဇီးအမၤအမံၤမုၢ်နီၢ်ခၢ်ရံလီၤ၊ ခံဂၤတဂၤမုၢ်စီပပညၢအံၣ်တးပတၢ်လၢ ပၣ်တရီၤန့ၣ်ဇီးသၢဂၤတဂၤန့ၣ်မုၢ်တံသးပတၢ်လၢၤန့ၣ်တဘျီလီၤ၊ ဖဲလးစွဲၤအသးအိၣ် ၃၅ နံၣ် အခါပတၢ်လၢတလၢၤစီပပတံသးအဖိလၢ်ဖဲမ့ၢ်စါအသးအန့ၣ် ၂၀ ဝံးဇီးတလၢၤစီပပ တံသးသံဇီးလးစွဲၤကဲက့ၤဒၣ်ပုၤကညီစီပပဖဲန့ၣ်အပူ ၃၁ နံၣ်လီၤ၊ ဇ်န့ၣ်အသး အဝဲပတၢ်ခဲလၢ် ၅၁ နံၣ်ဇီးသံဝဲဖဲအသးအိၣ် ၈၆ နံၣ်အခါန့ၣ်လီၤ၊ လးစွဲၤသံဝံးဇီးစီ ပပတၢ်လၢအလီၢ်တဘျုးဂၤလီၤ၊

ဇ်န့ၣ်အသးတုၤစီပပတံသးသံဇီးစီအံၣ်တးကဲထီၣ်က့ၤမုၢ်ကီၢ်စီပပလၢဝုၣ်ပၣ်တရီ န့ၣ်ဇီးတအိၣ်လၢဘၣ်လၢတလၢၤစီပပအတၢ်ပအဖိလၢ်ဘၣ်၊ စီပပတၢ်လၢၤန့ၣ်ထီၣ်၊ ပၣ်တရီၤန့ၣ်ဇီးန့ၣ်တဘျီဟ့ၣ်အံၤဒိၣ်စီဒိၣ်ကမီၤလီၢ်လၢအဖိခိၣ်ခိၣ်ဘျီခိၣ်ဘျီလီၤ၊ ဘၣ်တ

ဘျီဘျီပုဂံညီစီပုဂံကဲဒိန်လၢတလၢစီပုဂံအဖီခိန်, ဒီးတဘျီဘျီတလၢစီပုဂံကဲဒိန်လၢ ပုဂံညီစီပုဂံအဖီခိန်ဒ်န့ၣ်ယၢ်ခိယၢ်ခိလီ.

ပုဂံညီစီပုဂံအိၣ်ဘၣ်လၢတလၢစီပုဂံအဖီလၢဝဲ ၁.န. ၁၀၄၉ နံၣ်န့ၣ်လီ. ဒီးဖဲခ.န. ၁၀၅၀ နံၣ်န့ၣ်ပယီၤအစီပုဂံအနီၣ်ရထၣ်ဟဲဒုးတလၢဒီးမၤနၢၤဝဲဒီးဟံးန့ၣ်ယုၣ်ပုဂံညီအ ကီၢ်ခဲလၢဒီးဒုးကဲထီၣ်အသုးခိၣ်ဖးဒိၣ်လဲးဝဲသ့ၣ်ယးလၢပုဂံအိၣ်ကီၢ်မ့ၢ်စါဖဲဒုးသတုၣ်န့ၣ် လီ. နၢ်သက့လၢခံပုဂံညီမၤန့ၣ်က့ၤအထံအကီၢ်ဒီးပၤက့ၤတၢ်တဘျီဒ်လီ. ဝဲဒီးဖဲခ.န. ၁၂၈၇ နံၣ်န့ၣ်ပုဂံညီဒီးယီၤကးပြုအမံၤမ့ၢ်ဝဲမးကဒုးပၤထီၣ်တဂၤ, ကဲထီၣ်စီပုဂံ ၁၉ နံၣ် ဖဲခ.န. ၁၂၈၇ ဒီး ၁၃၀၆ နံၣ်အပူၤအတုၤဒီးပၤဘၣ်က့ၤကီၢ်ဒိကီၢ်ညါဒီးဟံးန့ၣ်အမံၤ “ပွဲး” လၢဝဲၣ်ရံၣ်လီ.

ဒီးလၢခဲဖဲ ၁.န. ၁၇၅၇ နံၣ်န့ၣ်ပယီၤအစီပုဂံ (အလိမံတယါက့ၢ်) ဟဲဒုးန့ၣ်က့ၤတလၢ အကီၢ်ဒီးဖဲခ.န. ၁၈၂၄ နံၣ်န့ၣ်, ပုဂံအဲကလံးဖိဟံးန့ၣ်တကူၣ်, တညီၣ်, တဝဲၣ်, ဘျး, မိးတမးဒီးပကီၢ်လီ. ဒီဖဲခ.န. ၁၈၅၂ နံၣ်န့ၣ်ပုဂံအဲကလံးဖိပၤဘၣ်က့ၤကီၢ်ပယီၤလၢ ခိတုၤလၢဝုၣ်ပုၣ်ဒီးတီအူလီ. မၤကဒီးဖဲခ.န. ၁၈၈၅ နံၣ်န့ၣ်ပုဂံအဲကလံးဖိပၤဘၣ် ကီၢ်ပယီၤထးခိလီ. ပယီၤစီပုဂံသံၣ်ပီဘၣ်တၢ်ဖိၣ်န့ၣ်အီၤဝဲတၢ်ဆုၤအီၤဆူမးတရး, ဝဲက ဒီးဆူရးတနးကရံးဒီးသံဝဲတၢ်လီၢ်န့ၣ်ဖဲခ.န. ၁၉၁၆ နံၣ်န့ၣ်လီ.

၄၈. ဝုၣ်လၢလၢအဂ့ၢ်

ဝုၣ်လၢလၢန့ၣ်လၢသီအိၣ်လၢပရဲလိၣ်အထၣ်လၢမုၢ်ထီၣ်တခီ, ဖဲပီၣ်လဲၣ်နံၤ, ကစၢ်ခိၣ်ထံးလၢန့ၣ်သတုၣ်အကလံးစိးတခီဒီးမုၢ်စ့ၢ်ကီးပုဂံညီအဝုၣ်လီၢ်လံၤလၢပျၢၤ တဖျၢၣ်လီ. ဝုၣ်အံၤတုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံၣ်ထီၣ်ဒီးထံဆဲးဂုၣ်အဖီလၢနးလၢကံၢ်ဆိးအယိ, ကၢ်လၢဒီးဟးဂီၤကွံၣ်ဝဲလီ. ဒီးပုဂံအိၣ်လၢဝုၣ်ပူၤတဖၣ်သုးအသးဆူဒုးသတုၣ်တနီၤ, ဒူယီၣ်တနီၤ, ဒီးတနီၤအိၣ်တုၢ်ဖဲလၢလၢန့ၣ်လီ. ဒ်န့ၣ်အသိးဝုၣ်လၢလၢကဲထၣ် က့ၤလၢသဝီဖိတဖျၢၣ်လီ. ပုဂံအိၣ်တုၢ်လၢလၢလၢတဖၣ်အံၤထံဆဲးဂုၣ်ကၢ်အဖီလၢဒီး ကၢ်လၢအယိ, ဘၣ်သုးအသဝီအလီၢ်ကီးနံၣ်ဒဲးယၣ်ယၣ်လီ. ထံဆဲးဂုၣ်ကၢ်အဖီလၢ ဒီးကၢ်လၢအယိ, သဝီလၢလၢ, တၢ်ကီးက့ၤအမံၤလၢထံကၢ်လၢလီ.

နၢ်သက့တၢ်လီၢ်န့ၣ်တုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံၣ်ထီၣ်က့ၤဒီးသိၣ်ထီၣ်ဖိကဒီးက့ၤဝဲဒီးကဲ ထီၣ်ကဒီးက့ၤတၢ်လီၢ်အမုၢ်လၢပုဂံအိၣ်ပုဂံဆိးအဂီၢ်လီၤတုၤအအိၣ်ယံၣ်ထီၣ်ဒီးပုဂံ ကီၢ်လၢသုတလဲၣ်ကနၣ်မၤအိၣ်ညၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤအိၣ်ဝဲဒီးဘျီထီၣ်ဝဲအဒဲ တဖျၢၣ် တဖျၢၣ်လၢသိၣ်အဖီခိၣ်လီ. ဒ်န့ၣ်အသိးသဝီအမံၤလၢထံကၢ်လၢန့ၣ်, ကီၢ်လၢသု ကိးလၢသုကိးထွဲပုဂံညီအတၢ်သိၣ်တထံတဆးဘၣ်အယိကိးဝဲလၢတဲးကလၢ, ဒီး

တလၢပယီၤတဖၣ်ကိးဝဲတထံတဆးစ့ၢ်ကိးအယီၤ, ကိးဝဲလၢတဲးကလၢ (တိုက်ကလား) လီၤ. သဝီတဲးကလၢအံၤအိၣ်ဒံးတုၤခဲအံၤလၢအူသတုၣ်အကလံၤ စိးတခီလီၤ. ပုၤလၢအသ့ၣ် ညါဝုၢ်အံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢလၢလၢတုၤခဲအံၤလီၤပုၤတသ့ၣ်ညါဘၣ်တဖၣ်ကိးထွဲဝဲတလၢပယီၤအခံလၢတဲးကလၢလီၤ. လၢပျၢၤန့ၣ်တၢ်လီၤဒံးသိးဝုၢ်ပွဲၣ်, ဝုၢ်ယၢကွံၤ, ဝုၢ်တဲးကလၢဒီး အူသတုၣ်တဖၣ်န့ၣ်တၢ်စံးဝဲလၢအအိၣ်လၢပီၣ်လဲၣ်အကၢၢ်ခိၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤအလံာ်ယၣ်စ့ဝုၣ် အုၣ်စ့ၢ်ကိးအသးဒံးန့ၣ်ကစီဒီလီၤ.

သ့ၣ်ကုသးပုၤလၢပျၢၤတဖၣ်ကတီၢ်တၢ်ဒီးစံးညီန့ၣ်ဝဲလၢထံဒိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤ မ့ၢ်ယိၣ်လိာ်ဒီးကီၢ်လိာ်ဒီးနီၣ်ဒီးကွၢ်အလိာ်န့ၣ်လီၤဒီးစံးဝဲ, ယိၣ်လိာ်ဒီးကီၢ်လိာ်န့ၣ် ထံဆဲးစ့ၢ်တပူၤယီၤဒီးလဲၣ်မးလီၤ. ထီၣ်သ့ထီၣ်ကိးယူၤနွံနံၤနွံနမးကဟံတလိာ်လီၤ. ယိၣ်ဝဲကီၢ်ဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ပီၣ်လဲၣ်ဝဲဘးခိလၢမ့ၢ်န့ၣ်လၢမူလီၤဆဲးဟီၣ်ခိၣ်လီၤဆဲးန့ၣ်ပစံးလၢ ယိၣ်ဝဲကီၢ်ဝဲလီၤ. ယိၣ်လိာ်ကီၢ်လိာ်န့ၣ်မ့ၢ်ထံဖးဒိၣ်အလိာ်ဒီးယွၢ်သကွံယွၢ်ကဒါဆူအခံ တခီဒီးမၤလုၢ်အုၣ်ထါဝဲဒံးအဖီလံာ်အံၤအသိးလီၤ.-

၁. ခိၣ်လိာ်လၢအယွၢ်သကွံ,
ကီၢ်လိာ်လၢအယွၢ်သကွံ,
တၢ်ဘိးကုၣ်သ့မ့ၢ်သီယံ,
တၢ်ဘိးဘျၢသ့မ့ၢ်သီယံ,
တၢ်ပၤခိၣ်ယွၢ်အလီၢ်မံ,
လဲၤသံးသးပခိၣ်န့ၢ်ခံ,

၂. ခိၣ်လိာ်လၢအယွၢ်ကဒါ,
ကီၢ်လိာ်လၢအယွၢ်မကဒါ,
တၢ်ဘိးကုၣ်သ့မ့ၢ်သီခါ,
တၢ်ဘိးဘျၢသ့မ့ၢ်သီခါ,
တၢ်ပၤခိၣ်ယွၢ်အလီၢ်ခါ,
လဲၤသံးသးပခိၣ်ညါသး,

ပုၤပညီတဖၣ်အံၤတချးကိၤလၢသ့ “လၢခံကုၤကဲထီၣ်ကုၤဝဲတလၢဒီးပယီၤ” န့ၣ်လီၤဒံးဘၣ်ဆူကီၢ်ပယီၤလံာ်ခိၣ်ဒီးထးခိၣ်န့ၣ်အိၣ်ဟံစၢၤလံသကုၤတၢ်အလီၢ်လၢကီၢ်ပယီၤ ဒီးဘုၣ်ညါအံၤအပူၤလၢအနံၣ် ၂၇၂ မ့တမ့ၢ်၃၀၀ယၣ်ယၣ် (၁၁၂၂-၅၅၀=၂၇၂) အပူၤလီၤ. ကိၤလၢသ့န့ၣ် လီၤကီၢ်ပယီၤထးခိၣ်ဖဲချ.န. ၅၅၀ ဒီးကိၤလၢသ့န့ၣ်လီၤကီၢ်ပယီၤလံာ်ခိၣ်လၢ ခ.န. ၅၅၀ အမဲာ်ညါ လီၤ.

ပုၤကညီအစကီၢ်ပတၢ်လၢဝုၢ်လၢလၢတဘျးဂၤလီၤအခါဖဲစကီၢ်စီပျၢ်ကဘီပတၢ်လၢ ဝုၢ်လၢလၢဒံတၢ်ထံတၢ်တီစီပတဂၤအသိးန့ၣ်အဖီမုၣ်, မုၣ်လိာ်ဘိလၢအဒိၣ်ယံဒိၣ်လၢအိၣ် ဝဲတဂၤဒီးယုၢ်ဝဲအမံလၢနီၢ်မဲာ်အိၣ်ဂီၢ်လီၤ. ပုၤ “ပအိၣ်” တီသ့အစီပတဂၤအူသတုၣ်သးလီ စီပျၢ်ကဘီအဖီမုၣ်ဒီးဒံးကန့ၢ်ဘၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်မၤလီၤဝဲအမူမး တဂၤဒီးအကုၢ်အပုၤတနီၤ လဲၤဆူဝုၢ်လၢလၢဒီးတၢ်တၢ်ဒီးစီပျၢ်ကဘီလီၤ. အခါဖဲန့ၣ်အူသတုၣ်ဒီးဝုၢ်လၢလၢအိၣ် လၢပီၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်ဒီးပုၤပအိၣ်တီသ့အမူမးဒီးအခုအပုၤတဖၣ်ဒီးထီၣ်ကဘီဒီးလဲၤဆူ ဝုၢ်လၢလၢလီၤ. အမူမးတဂၤအံၤဟံးန့ၢ်ဝဲတဲာ်တီသ့ (ဖယဲသ့) တပျၢ်, တီသ့ဖးဝဲ

၄၉. ငူသတုန်အဝှ်

တုၤမ့ၢ်ပျာကညီအိၣ်လၢအူယိၣ်ပူၤယံၣ်ယံၣ်ဒီးတၢ်မၤအသးလၢဖဲပိၣ်လဲၣ်နံၤကစၢ်ခိၣ်ထံးန့ၣ်သိၣ်ထီၣ်ဝဲဒီးတုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံၣ်ဒီးတၢ်ပံၤတမၤဒီးထီၣ်ဒီးဖျါဝဲလၢဟ့ၣ်သံကစံၣ်ဒီးဂ့ၤမးလၢပျာကညီကအိၣ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိကအိၣ်ကအိၣ်ဆဆၣ်ဒီးကအိၣ်ထံအိၣ်နီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နံၣ်န့ၣ်အသး ပျာကညီအခိၣ်လၢအမံၤမ့ၢ်ဖုၤတူၣ်ခိၣ်ဖဲတကၤန့ၣ်, ကိးထီၣ်ပျာအိၣ်လၢအူယိၣ်ပူၤတဖၣ်ဒီးစံးဝဲ, ဖိသ့ၣ်လံၤသ့ၣ်ဒၤ, သိၣ်ထီၣ်ဖိလၢပိၣ်လဲၣ်ကၢ်ခိၣ်ဖဲကစၢ်ခိၣ်ထံးတပူၤအံၤဂ့ၤနးလီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဖဲသိၣ်ထီၣ်အလီၢ်န့ၣ်ပကွၢ်ဒီးမၤအသးဒ်စုဖးထူဖးအိၣ်လၢအကဘျံးအကဘျံးလီၤ. တုၤန့ၤတစု ပျာအိၣ်လၢအူယိၣ်အပူၤ, ပိုၢ်, စိုၤ, တနီၤနီၤဒီးအါတက့ၢ်မ့ၢ်ပုၤအိၣ်ဖိ “တီသ့” တဖၣ်ဟးထီၣ်လၢအူယိၣ်ပူၤဒီးလဲၤဆူသိၣ်ထီၣ်ဖိတပူၤန့ၣ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်ဝဲအူသဝီဒီးတၢ်လီၢ်န့ၣ်တုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံၣ်ဒီးကဲထီၣ်က့ၤလၢဝှ်လီၤ.

သိၣ်ထီၣ်ဖိတပူၤအံၤတုၤမ့ၢ်ပျာခူၣ်လၢအကသ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်, ဘျီထီၣ်ငူသဝီအဂီၢ်န့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးမဲးယါယုၣ်အသးတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအကတြၢတကဘျံးဒီးအလွဲၢ်ဘီၣ်ထူအသးအယိၣ်ပုၤကိးတၢ်လီၢ်န့ၣ်လၢဝှ်သိၣ်ထူငူသိၣ်ထူဒီးလၢခဲက့ၤကိးကဒီးဝဲလၢဝှ်ထူန့ၣ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်တခိတမ့ၢ်လၢထူအိၣ်ဖဲတၢ်လီၢ်န့ၣ်အယိၣ်ဒီးတၢ်ကိးဝှ်န့ၣ်လၢဝှ်ထူဘၣ်. ဝံၤကဒီးအလီၢ်ခဲဝှ်အံၤန့ၣ်ကရၢၢ်ယံၣ်ဝဲဒီးလၢပဂ္ဂၢ်ဝဲလၢသ့ၣ်ဖျါၣ်တကျိတကျိဝးတရံးဒီးလၢတၢ်အံၤအယိၣ်ကိး က့ၤဝဲဝှ်န့ၣ်အမံၤလၢ “ငူသတုန်” ဒ်ပစံးတၢ် အသး, ဝှ်လၢအဘၣ်တၢ်ကရၢၢ်ယံၣ်ဝဲအီၤဝးတရံးတဖျါၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယးလၢဝှ်တဖျါၣ်အံၤအဝှ်န့ၣ်မၤလှ်အုၣ်ထါဝဲဒ်အံၤ, -

၁. ငူသတုန်ဒီးငူသဲစး,
 အဆၢမ့ၢ်စုဖးထူဖး,
 ငူသတုန်ဒီးငူသမံး,
 အဆၢမ့ၢ်စုဘျါလဘျံး,
 ကဝီၤဆူထံထၣ်ထံခံ,
 လဲၤသံးသုးပဒိၣ်န့ၣ်ခံ.

၂. ငူသတုန်ဒီးငူသမံး,
 လၢပျာမ့ၢ်ဖုအလီၢ်မံၤ,
 ငူသတုန်ဒီးငူသဲစး,
 လၢပျာမ့ၢ်ဖုအလီၢ်ခါ,
 ထူဒီးစုကဘျါကဘျံး,
 လဲၤသံးသုးပဒိၣ်န့ၣ်ခံ.

ထါအခီပညီမ့ၢ်ဒ်အဖီလၢအံၤအသးလီၤ. ငူသတုန်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝှ်လၢအအိၣ်ဒီးကရၢၢ်လၢအလၢပဂ္ဂၢ်ဝဲလၢသ့ၣ်ဖျါၣ်တကျိတကျိဝးတရံးဝှ်ဒီးဖျါၣ်ညါအယိၣ်, ကိးဝဲလၢငူသတုန်လီၤ. ငူသဲစးဒီးငူသမံးန့ၣ်မ့ၢ်ဒ်ငူသတုန်အဝှ်တဖျါၣ်ယီၤဒီးမ့ၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်အိၣ်အကတြၢတကဘျံးတကဘျံးဒီးအလွဲၢ်ဘီၣ်ထူဖးစုဖးအသးအယိၣ်, တုၤမ့ၢ်

အမာလုာ်အုာ်ထါန့ၣ်ဟံာ်ခိၣ်ဟံာ်ထီၣ်ဒီးဒိလီၤဝဲဒ်အမုာ်မုာ်ယါအခုအဝုာ်ကပီၤကတြၢ်ကတြၢ်
လၢထံထံတုၤလၢထံခံၣ်ဒီးစံးဝဲလၢအမုာ်ပဖံပဖုအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲအသ့ၣ်
ခိၣ်လိထံးလၢပျၢၤအယံၤ, ပဘၣ်ဟံာ်လုာ်ဟံာ်ကါဒီးယူးယီၣ်အီၤဒီးပဘၣ်လဲၤသံးသုးပခိၣ်
န့ၣ်ခံကယီၤလီၤ. ဣန့ၣ်မုာ်ဝုာ်, ဒီးသတုာ်န့ၣ်မုာ်တီာ်, ဣသတုာ်န့ၣ်မုာ်ဝုာ်တီာ်, န်ပစံး
တၢ်အသိးတိၣ်အိၣ်ဝးတရံးဝုာ်န့ၣ်လီၤ.

ပုဂံကညီလၢအသ့ၣ်ညါဝုာ်အံၤအတၢ်စံးစီတဖၣ်န့ၣ်ကိးဝဲဝုာ်န့ၣ်အမံၤလၢဣသတုာ်တုၤ
ခဲအံၤဒၣ်လဲာ်လီၤ. တလၢဂၤကယီၤကိးဣသတုာ်တထံတဆးဘၣ်အယံၤ, ကိးဝဲလၢသထုာ်
တုၤမုာ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. ပဝဲပုဂံကညီအကျါတနီၤဒီးပုၤထံဂၤကီၢ်ဂၤဖိလၢအတသ့ၣ်
ညါဘၣ်ဝုာ်န့ၣ်အတၢ်စံာ်စီတဖၣ်ကိးထွဲတလၢပယီၤအတၢ်ကိးဝုာ်န့ၣ်အမံၤလၢ
သထုာ်လီၤ. လၢကီၢ်သံာ်ဟံာ်ကလံာ်ကွဲးနီၣ်ဘၣ်ဃးဘူးဒး “စီၤကီၢ်တမး” အယၣ်စဝုာ်
အပူၤန့ၣ်ကိးဝဲဝုာ်အံၤအမံၤလၢ (သုၣ်ဂုၢ်နးဘူၣ်မံ) အခိပညီမုာ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ထူ (ရွှေမြေ) န့ၣ်
လီၤ. တၢ်ကိးအဝဲအံၤဒီးပုဂံကညီအတၢ်ကိးဝုာ်ထူန့ၣ်မုာ်တၢ်ကိးတမံၤယီၤလီၤ. ဘၣ်တဘၣ်
ကမုာ်ကီၢ်လၢသုၣ်မပပနံာ်တၢ်ကၢအတၢ်မၤဖဲဣသတုာ်လၢပကိးဝုာ်သိၣ်ထူမုာ်ဝုာ်ထူန့ၣ်
ကိးထွဲဝဲပုဂံကညီအတၢ်ကိးဝုာ်သိၣ်ထူဒီးလၢအဝဲ သ့ၣ်အကျိၣ်တခီန့ၣ်မုာ်ဝဲသ့ၣ်ဂုၢ်နးဘူၣ်မံ
(ရွှေမြေ) န့ၣ်လီၤ.

ဖုဘူၣ်ခိၣ်ဟဲကဲထံခိၣ်စကီၢ်လးဣသတုာ်အပူၤဒ်စီၤပတဂၤအသိးလီၤ. တုၤအ
သံးဒီးပုၤပအိၣ် “တီသု” အသးပုၤတဂၤကဲထီၣ်က့ၤထံခိၣ်စကီၢ်လၢအလီၢ်ဒီးလၢခံ
ပုၤကဲထီၣ်စကီၢ်, စဘါဒီးသဲးထိးတဖၣ်န့ၣ်မုာ်ထဲပုၤပအိၣ်ဖိလီၤ. အဝုာ်အခါးန့ၣ်
မုာ်ဝဲလၢပုၤပအိၣ်ဖိအိၣ်ဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်အယံၤလီၤ. န်န့ၣ်အသိးဣသတုာ်န့ၣ်မုာ်ပအိၣ်
ဖိတီသုအဝုာ်လီၢ်လံၤလၢပျၢၤတဖျၢၣ်လီၤ. ပုၤပအိၣ်ဖိအထံခိၣ်စကီၢ်တဖၣ်
ပတၢ်အါထူအါစီၤဝဲၤအလီၢ်ခံ, ကီၢ်လၢသုဘလကူအိၣ်လၢတလံာ်ကနၣ်ကီၢ်
အံၤဒယၣ်အပူၤတဖၣ်ဟဲမပပနံာ်တၢ်ကၢအတၢ်မၤဒီးန့ၣ်လီၤအိၣ်လၢဣသတုာ်အပူၤဒီး
တုၤမုာ်အအိၣ်ယံာ်ထီၣ်ဒီးအိၣ်ယုာ်ဒီးပုၤပအိၣ်တီသုမုာ်တဖၣ်ဒီးထီၣ်ဖိလၢကီၢ်လၢသု
ဒီးပအိၣ်ကးပြါတဖၣ်လီၤ. ဒီးတုၤမုာ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ယံာ်အိၣ်ထၢဒီးကီၢ်လၢသုဒီး
အဖိကးပြါသ့ၣ်တဖၣ်ခိၣ်စီခိၣ်ကမီၤလၢပုၤပအိၣ်ဖိအဖိခိၣ်ဒီးပအိၣ်အဝုာ်ဣသတုာ်န့ၣ်
ကဲထီၣ်က့ၤလၢကီၢ်လၢသုအဝုာ်ဒီးကီၢ်လၢသုကဲခိၣ်ကဲနၢ်ဒီးပတၢ်ဒ်စီၤပတဂၤအသိး
လီၤ. ကီၢ်လၢသုပတၢ်တဘျူးဂၤတဘျူးစီၤလီၤ. အစီၤပပတၢ်လၢဣသတုာ်အဆိက
တၢ်တဂၤန့ၣ်မုာ်သံာ်ဟးယၣ်စၢ်ဒီးလၢခံကတၢ်တဂၤန့ၣ်မုာ်ဝဲမနူဟၣ်, ဒီးအစီၤပပ
တၢ်တစီၤဘၣ်တစီၤခဲလၢာ်အိၣ် ၄၈ ဂၤလီၤ. ကီၢ်လၢသုဒီး အဖိကးပြါတဖၣ်အံၤကိး
လီၤအသးလၢတလၢ, န်ပစံးတၢ်အသိးပုၤတလဲာ်တန့ၣ်, မုာ်တမုာ်တလကူဖိန့ၣ်လီၤ. ဖဲပုၤ
တလၢ “တလဲာ်ကနၣ်” ပတၢ်တစီၤဘၣ်တစီၤအခါန့ၣ်တၢ်အုၣ်လိာ်ဆိးက့ၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲ
တဘျီဘျီလၢပုၤကညီဒီးကီၢ်လၢသုအဘၣ်စၢၤဒီးဘၣ်တဘျီဘျီပုၤကညီမၤနၢၤအီၤဒီးခိၣ်

စိဒိန်ကမီလောအဖိခိန်ဒီးဘဉ်တဘျီဘျီအဝဲသုာ်မနာဒီးဒိန်စိဒိန်ကမီလောပျက်ညီအဖိ
ခိန်ယာ်ခိယာ်ခိလီာ်.

ဖဲပျက်တလောအစီပတံသးပတံာ်အစီန့ၣ်ပျက်ညီအိၣ်ဖဲ “ ကီးသမံာ်ဆးကဉ် ”
ခဲအံာ်ပျက်ကီးလော “ ပလူကူ ” အဖိခိန်တဖဉ်န့ၣ်တံာ်စံးဝဲလောပျက်ညီမအိၣ်ညဉ်ဖိဒီမိဝါ
ခံဂါအလံာ်ခွါဖိဉ်ယဲဖိဉ်သဉ်ခွါဖိအိၣ်တဂါယုာ်ဝဲအမံာ်လောတနုာ်လီာ်. စံးဝဲဒဉ်တနုာ်န့ၣ်
တနံာ်တခိၣ်ဖဲအဟး လောပုာ်လံာ်ကျါတခါထံာ်န့ၣ်ဝဲချဉ်တဆိဒီးစံးဝဲမုာ်ချဉ်အပိုာ်အပိုာ်လောအ
အိၣ်ဒီးအစိကမီလောတုာ်မုာ်ပုာ်ခးဒီးတံာ်မအသးဒ်ပုာ်ခးတံာ်ဆါန့ၣ်အသိးလီာ်. ဒ်န့ၣ်
အသိးတုာ်မုာ်တလောစီပတံသးနာ်ဟူချဉ်န့ၣ်အဂုာ်ဒီးမာလီာ်အခုအပုာ်လဲာ်စိာ်န့ၣ်တံာ်ကူတံာ်
ကါကပြုာ်ကပြီ၊ ထူစုဒီးခိၣ်ဖးအဂုာ်အဂါတဖဉ်ဒီးကဟ့ၣ်လီာ်တနုာ်ဒီးကယုာ်န့ၣ်အချဉ်
တဆိလောစီပတံသးအဂီာ်လီာ်.

ဒ်စီပအကလုာ်အိၣ်ဝဲအသိးတနုာ်ဟ့ၣ်လီာ်စုာ်ကီးဝဲစီပန့ၣ်လောအချဉ်လီာ်. တုာ်စီပ
ပဒီးန့ၣ်ဘဉ်ချဉ်ဝဲအလီာ်ခဲ, တနံာ်တခိၣ်ပုာ်ယုာ်တရဉ်ဖိဖဲဒီးသုးဖိသံာ်ဖိဒီးကဝီယာ်န့ၣ်သ
တုာ်ဒီးစံးဘဉ်စီပတံသးန့ၣ်မုာ်နကဟ့ၣ်လီာ်နနုာ်ခါ, မုတမုာ်နကဒုးတံာ်လဲာ်. စီပ
ပတံသးတခီအိၣ်လောအဝုာ်အအိပူဒီးစံးဝဲ, ယကဒုးတံာ်လီာ်ဒီးဒ်အနုာ်န့ၣ်ဝဲအချဉ်အ
သိး, ခးပုာ်ယုာ်တရဉ်အသုးဖိတဖဉ်လောချဉ်ဒီးအတံာ်ယုာ်ကွံာ်ဝဲလီာ်. ဒီးလောအမာယဉ်
ကွံာ်ယုာ်တရဉ်အသုးဖိအ ယိသုာ်ညါဝဲလောချဉ်တဆိန့ၣ်မုာ်ချဉ်လောအသုာ်အပိုာ်ဒီးမုာ်လော
အအဲာ်ဒီးမာဘျူးဆါကုာ်တနုာ်အယိစံးဘဉ်အပုာ်ကူလိာ်တံာ်တဖဉ်ဒ်အံာ်, “ အအံာ်မုာ်
လောချဉ်တဆိအယိ, ပမာယဉ်ကွံာ်လံပဒုာ်ပဒါလီာ်. မ်သုကကီးန့ၣ်သုဖိ ၇၀၀ ဂါ, ဒီး
မန့ၣ်ကဘီန့ၣ်ဘဉ်ဒီးလဲာ်ဆုာ်ယဖိမုာ်ဆုကီးသမံာ်ဆးကဉ်ဒီးဒုးန့ၣ်ယဖိမုာ်အဝါလောတ
နုာ်န့ၣ်တက့ာ်အဂုာ်ဒ်အံာ်အဝဲမာဘျူးပုာ်လောအချဉ်တဆိဒီးပကြါးမာဘျူးဆါကုာ်အီာ်အ
ယိ, ယကဒုးန့ၣ်အီာ်လောယဖိမုာ်လီာ်.

စီပအဖိမုာ်ဒီးပုာ်ကူလိာ်တံာ်, သုးခိၣ်ဒီးသုးဖိတဖဉ်, လဲာ်ဆုကီးသမံာ်ဆးကဉ်
လီာ်. နာ်သကုမုာ်လောတနုာ်တအိၣ်လောအဖဲအဖုအသကီးဒီးလဲာ်အိၣ်ဝဲလောပုာ်မုာ်ကနာထဲ
တဂါယိအယိ, တထံာ်ဝဲတနုာ်ဘဉ်အယိမာလီာ်ဝဲအသုးဖိလဲာ်ယုတနုာ်လောပုာ်ကျါဘဉ်
ဆဉ်တထံာ်ဝဲဘဉ် တုာ်နုာ်တစုစီပဖိမုာ်သုာ်အုးသးအုး ဒီးအသးဟးဂီာ်ဖးဒိၣ်ဒီးစံးဝဲ,
ယမဲာ်ဆုးယမိာ်ယပာ်ဒီးယပုာ်ထံဖိကီာ်ဖိအယိ, ယတကုာ်ကုာ်လောဆုန့ၣ်သတုာ်ဘဉ်,
ဒီးအိၣ်တုာ်ဝဲဖဲကီးသမံာ်ဆးကဉ်ဒီးဒုးကထီၣ်အခုအဝုာ်ဖဲန့ၣ်ဒီးတုာ်မုာ်အဘျီထီၣ်အန့ၣ်
အစီပဝဲဒီးဖဲအထီၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်ဘါထုကဖဉ်တံာ်ကစုဒုထဲတဂါယိဒီးစံးဝဲ, “ ယကစာ်ဒီး
တံာ်ထံတံာ်တီအကစာ်စါ, ယဲဒဉ်အံာ်ယမုာ်ပုာ်လောအစုာ်အမိာ်အပာ်ဒီးသရဉ်ဒိၣ်သမါ
ထီ အကလုာ်တဂါဒီးဒ်တံာ်ဘဉ်ယပာ်အသးအသိး, ယဟဲလုာ်တနုာ်ဒ်သိးကဟံး
န့ၣ်အီာ်လောယဝါအဂီာ်လီာ်. နာ်သကုယတထံာ်အီာ်ဘဉ်, ယဖူယတံာ်ဒီးတနုာ်အဖူ

နမ့်မတၢတဂၢလဲၣ်၊ ဦးတနၣ်စံးဆၢအီၤလၢသၢမ့ၢ်တနၣ်လီၤ. တၢန့ၣ်တစုစီၤပၤအဖိမုၢ်
ဖိၣ်တနၣ်အစုဒီးသ့အခိၣ်ဝံၤတဲာ်အီၤလၢအယုၤဘၢထုကဖၣ်တၢ်အဂ့ၢ်ဝံၤဒီးတနၣ်န့ၣ်
အတၢ်အဲၣ်တၢ်ကွဲၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကီးအီၤဒီးကီးန့ၢ်တနၣ်အဖဲအဖု, သ့ၣ်ကုသးပုၤဒီးဘျီခိၣ်တူၣ်
နၢ်တဖၣ်ဒီးဒီးတုဒီးဖျိအသးဝံၤ, ပုၤခဲလၢာ်ဘၣ်အသးဒီးအၢၣ်လီၤဝဲလၢအတၢ်ကကဲ
စီၤပၤလၢအဖိခိၣ်ဖဲကီးသမံၣ်ဆးကၣ်ဒီးအဝဲကဲထီၣ်စီၤပၤဖဲန့ၣ်လီၤ.

၅၀. ကိလၢသ့ဒီပုၤဝဲခံၣ်ဂၢအဂ့ၢ်

တလၢအစီၤပၤကုၣ်သယၣ်စၢ်သံဝံၤအစၢၤအသ့ၣ်ပၤကဒီးတၢ်၁၄၀၀တၢ်လီၤလၢစီၤ
ပၤကိးဝဲအမံၤလၢ “အစံးနးယၣ်စၢ်” လီၤ. ဖဲစီၤပၤအစံးနးယၣ်စၢ်ပၤတၢ်အခါအံၤပုၤ
ကိလၢသ့ဖိအူအိၣ်ဝဲခံၣ်ဂၢ, ကိးဝဲအမံၤလၢပယုးဒိၣ်ပယုးဆံးလီၤ. ပုၤဒီပုၤဝဲခံၣ်ဂၢ
အံၤတလၢဖိပယီၤဖဲ ကိးအမံၤလၢပုးဝံဒီးပုးတးလီၤ. ပုၤခံၣ်ဂၢအံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒ်အံၤ,
- “ဖဲစီၤပၤအစံးနးယၣ်စၢ်ပၤ တၢ်အစီၤန့ၣ်ကိလၢသ့အိၣ်လၢကိၢ်အံၤယၣ်မဒရးအ
ကိၢ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်နၢ်ဟူဝဲလၢကိၢ်သထူၣ် (အူသတုၣ်)အပူၤန့ၣ်, လၢၢ်, လု, ထူစု, ဘုဟု
ဒီးတၢ်ချံအကလုာ်ကလုာ်အိၣ်အါမးဒီးသးလီဝဲအယီၤဟဲစိာ်ဝဲတၢ်ကံးညၣ်သတိၢ်ဒီးလုၣ်
လၢတၢ်ကူတၢ်ကၢအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးအလဲလိာ်ဝဲတၢ်တဖၣ်အံၤလၢတၢ်လၢအသးလီ
န့ၢ်ဘၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ခိယီၤဝဲပီၣ်လဲၣ်ပူၤအခါဒီးဘူးအကတုၤယီၤဖဲ
သထူၣ်န့ၣ်ကလံၤမ့ၢ်ဟဲဒီးကဘီလီၤဘျီကွဲာ်ဝဲလီၤ. ပုၤလီၤအုးသံခဲလၢာ်နၢ်သက့ကိၤ
လၢသ့ဒီပုၤဝဲခံၣ်ဂၢ “ပယုးဒိၣ်ဒီးပယုးဆံးပုးဝံဒီးပုးတး” ဖိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဘၣ်တဘျီဒီးထီၣ်
ဒီးဝဲလၢအဖိခိၣ်ဒီးအတၢ်လီၤထွဲဝဲဆူဝုၤသထူၣ်အကၢၢ်ခိၣ်ဒီးဟဲထီၣ်ဝဲဆူဝုၤသထူၣ်
အပူၤဒီးလဲၤယုတၢ်အိၣ်ဘျးအလီၢ်ဖဲစီၤသီဖးဒိၣ်တဂၢအကိၢ်န့ၣ်လီၤ. စီၤသီဖးဒိၣ်တဂၢ
သးကညီၤအီၤဒီးမၤထီၣ်မၤလီၤဝဲထီၣ်ဖဲအလီၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တနံၤတခိၣ်စီၤသီဖးဒိၣ်
တဂၢလဲၤဆူပုၤပူၤဒီးလဲၤကိးယုၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲကိလၢသ့ဒီပုၤဝဲခံၣ်ဂၢလၢအသကိးဒီး
တုၤမ့ၢ်အတုၤဖဲပုၤပူၤန့ၣ်ထံၣ် န့ၢ်ဝဲစီၢ်ကွဲာ် (Fakir) အသံစိၣ်တဂၢလီၤ. စီၤသီန့ၣ်မ့ၢ်လၢ
အသ့တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အါကလုာ်အယီ, စံးဝဲစီၢ်ကွဲာ်အသံစိၣ်အံၤပမ့ၢ်ကၣ်အိၣ်, ဖိ
အိၣ်န့ၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါလၢအဘၣ်ပုၤအကလုာ်ကလုာ်ကဘျီဒီးပကအိၣ်ကၢအိၣ်ခိး, ပ
လဲၤတၢ်က့ၤတၢ်ချံ, ပဝံပစိာ်တၢ်ဃာတၢ်စုာ်န့ၢ်အါ, ပဂံၢပဘၢဆူၣ်ဒ်ကဆိတၢ်အသိးဒီးကဆိ
တၢ်န့ၣ်ပဖိၣ်အမဲဒီးပဘိးလီၤတီၢ်အီၤန့ၢ်ဒ်လဲၣ်လီၤ.

ဒ်စီၤသီအတၢ်နၢ်ပၤအိၣ်ဝဲ အသိးစံးဝဲ, ပကစုၣ်စီၢ်ကွဲာ်အသံစိၣ်အံၤလၢက
သံၣ်ဒီးပကအိၣ်ကအိၣ်အီၤဒီးပကအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အိၣ်ကၢအိၣ်ခိးဒီးပကဒီးန့ၢ်
ဘၣ်ပဂံၢပဘၢအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. ဒီးမၤဝဲကိလၢသ့ဖိခံၣ်ဂၢက့ၤစိာ်စီၢ်ကွဲာ်အ
စိၣ်ဆူကွဲာ်ဒီးပဂံၢပဘၢအီၤကစီၤဒီလီၤ. (စံးဝဲစီၢ်ကွဲာ်န့ၣ်အသးသမူမ့ၢ်တအိၣ်န့ၣ်အိၣ်

ထဲသိးဒီးပုၤဖိသုၣ်အိၣ်လၢအမိၢ်ဟၢဖၢပုၤနွံလၢအခါန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်လၢစီၢ်ကွၢ်န့ၣ် မ့ၢ်လၢအအိၣ်ထဲတခါးသုၣ်ဒီးအမံၤသုၣ်အယံၤ, နၢမူဝဲဒ်တကွံမံန့ၣ်သပူၤအသိးလီၤ.) တၢ် မၤအသးလၢတဘျီန့ၣ်ဖဲစီၤသီဖးဒိၣ်တဂၤလဲၤဆူစီၤပၤအအိၣ်အခါ, ကိၤလၢသုၣ်ဒီးပုၤဝဲၣ် ခံဂၤစံးလိာ်အသးစီၢ်ကွၢ်အစီၣ်အံၤနၢမူနးလီၤ. ဒီးကၣ်အိၣ်ဝဲအညုၣ်ဝံၤစံးလိာ်အသးခံဂၤ လၢပသရၣ်စံးဝဲစီၢ်ကွၢ်အညုၣ်အံၤတုၤပအိၣ်န့ၣ်ပဂံၢ်ဆူၣ်ဘါဆူၣ်ဝဲဒီးမ့ၢ်တၢ်ခါ, တမ့ၢ် ဘၣ်တၢ်ခါန့ၣ်ပကလဲၤဝဲကွၢ်လၢာ်ဘုၣ်ဘၣ်ဖးဒိၣ်ဖးထီၣ်အိၣ်အပျၢ်တဆံအဒိၣ်ယီၤအိၣ် ယိးပျၢ်ဒီးအတီၣ် အိၣ်တပျၢ်တဘျီလီၤ. လၢာ်ဘုၣ်ဖးဒိၣ်တဘျီအံၤတဝဲဝဲဘၣ် ထဲအစီၢ်ဝဲလၢအစုန့ၣ်န့ၣ်ဝဲဒီးဟဲက့ၤဟံလီၤဝဲလၢကွၢ်အယီၤခိၣ်ထံးလီၤ. စီၤသီဖးဒိၣ်ဟဲက့ၤ ထံၣ်ဒီးဆိကမိၣ်ဝဲလၢကိၤလၢသုၣ်ဖိခံဂၤအိၣ်လံာ်ကွၢ်အညုၣ်ဒီးဟဲက့ၤဝဲလၢာ်ဘုၣ်ဘၣ်တ ဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးသံကွၢ်ဝဲဒီးအတၢ်စံး ဆၢအီၤလၢအမ့ၢ်ဖဲယဲၤဒီးစီၤသီန့ၣ်အိၣ်ကီၣ်ဃး ဝဲဒီးတကတိၤလၢတၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်, စးထီၣ်လၢန့ၣ်ကိၤလၢသုၣ်ဒီးပုၤဝဲၣ်ခံဂၤအံၤအဂံၢ်အဘါ ဆူၣ်ဒ်ကဆိတံၢ်အသိးလီၤ.

တုၤမ့ၢ်တၢ်ကစီၣ်ဟူထီၣ်သၢလီၤလၢကိၤလၢသုၣ်ဖိခံဂၤအိၣ်စီၢ်ကွၢ်အညုၣ်ဒီးအဂံၢ် အဘါဆူၣ်ထဲသိးဒီးကဆိတံၢ်န့ၣ်စီၤပၤန့ၣ်ဟူဝဲဒီးမၤစီၤသီဖးဒိၣ်တဂၤဟဲကိးန့ၣ်အီၤလၢ ကိၤလၢသုၣ်ဖိခံဂၤဒီးဟ့ၣ်လီၤဝဲလၢအတၢ်အိၣ်အိၣ်ခူအိၣ်ဝုၣ်တဖျၢၣ်ဒီးကကဲစီၤပၤအခုအပုၤဒီး ဖဲကိၤလၢသုၣ်ဖိခံဂၤကဲတၢ်အခုအပုၤအခါတယံာ်တမီၢ်ဘၣ်ဒီးစီၤပၤအစံးနးန့ၣ်သံဝဲဒ်ဒီး အဖိခါအူတၢ်နးယၣ်စၢ်ကဲထီၣ်က့ၤစီၤပၤလၢအပၢ်အလီၤလီၤ. ဖဲစီၤပၤအူတၢ်နးပၤတၢ်အခါ န့ၣ်မၤစုၢ်ကိးဝဲကိၤလၢသုၣ်ခံဂၤကဲတၢ်အခုအပုၤဒီးအခါဖဲန့ၣ်လၢသထူၣ်အကီၢ်ပုၤန့ၣ်, တၢ်ယူတၢ်ဖိး, တၢ်ဘျီတၢ်ဘါ, ကိၣ်ခါ ကီၣ်ခါ, တၢ်အိၣ်ဘျးအိၣ်သၢအလီၤ, ယိၣ်ခါဝဲၣ် ခါ, တၢ်ဂီၤထူတၢ်ဂီၤစုသရၣ်ဒိၣ်သမၢထီၣ်, ပုၤလၢအကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့, ကဲဒိၣ်ကဲပုၤအိၣ် အါအါဂီၢ်ဂီၢ်, ဒီးဘျီဘၣ်ဘါဘၣ်တၢ်ဒ်တၢ်စူၢ်တၢ်နၢအိၣ်ဝဲအသိးမ့ၢ်မ့ၢ်ခုၣ်ခုၣ်လီၤ. ဒီးပုၤ အပုၤသီ, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျီတအိၣ်ဘၣ်, ဒီးပုၤထံဖိကီၢ်ဖိအိၣ်ဘၣ်ဆိးဘၣ်ဝဲလၢတၢ်နၢက ဝဲၣ်ပျီၢ်ကဒိအပုၤလီၤ.

၅၁. ဝုၢ်စုၢ်ဃး (ဝုၢ်ပံၣ်တရိတူၢ်)

အခါဖဲပုၤယူၣ်တရၣ်ဖိဟဲဒုးစီၤပၤတံသးဒ်အပျါလၢလံာ်အံၤအဆၢ ၄၀ အ သိးန့ၣ်, ကယံာ်မ့ၢ်သုးဖိဒီးသုးခိၣ်သုးနၢတဖၣ်န့ၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ပုၤပျီၢ်ဒီးပအိၣ် “တီသု” တဖၣ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်တခါန့ၣ်မ့ၢ်ကိၤလၢသုၣ်ဟဲပုၤပုၤကညီအကလုာ်တဖၣ်ဒ် စီၤပၤအသိးလီၤ. တုၤယူၣ်တရၣ်အ သုးဖိယၣ်ဒီးစီၤပၤတံသးဒီးအသုးဖိတဖၣ် လူၤပိာ်ထွဲအခဲတုၤလၢကစၢ်ခိၣ်ထံးဒီးဖိၣ်န့ၣ်ဝဲဒီးဒုးကဲဝဲလၢအကုၢ်အပုၤလီၤ. တၢ်လီၢ် အံၤမ့ၢ်ဝဲကစၢ်လူၢ်ခဲဘိအကဆူးဒီးညီလပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်ခါဖျိကစၢ်အဂီၢ်လီၤ.

ဖိဟဲဒူးန့ၣ်လၢခံဒီးအိၣ်ဒဲးဒၣ်ဝဲလၢယျာ်တရၣ်အတၢ်ပၤအပူၤတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ.

၅၂. ဝှံးဝတံာ်

မ့းဝတံာ်မ့ၢ်ဝှံးတဖျၢၣ်အိၣ်လၢကီးကရံးအကလံာ်စိးမ့ၢ်ထီၣ်တခီဒီးအိၣ်လၢယျာ်တရၣ်အကီၢ်ဆါလီၤ. စကီၤပတၢ်လၢမ့းဝတံာ်အပူၤတဂၤဝံၤတဂၤ, မ့ၢ်အဖိ လၢအံၤအသိးလီၤ.

၁. သူမနး, ၂. အဖိခါန့တီပတၢ်အခါန့ၣ်စီၤပုညၣ်အိၣ်တးသံဝဲဒီးန့တီကဲထီၣ်စီၤပဖိလၢအဝှံးပူၤဒၣ်ဝဲဒီးပတၢ်ခဲစီၤပတဂၤအသိးလီၤ. လၢခံပုၤပတၢ်မတၤလဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါ ဘၣ်.

၅၃. ဝှံးကွဲး (ဝှံးကလံး)

၁. ကလၣ်ပူးပတၢ်ခဲစကီၤအခါ, စီၤပပုညၣ်အိၣ်တးသံဝဲဒီးကလၣ်ပူးကဲထီၣ်စီၤပဖိတဂၤဒီးပတၢ်လၢဝှံးကွဲးအပူၤခဲစီၤပတဂၤအသိးလီၤ. ၂. အဖိခါဝါဘီညံၣ်, ၃. လီပံာ်, ၄. နဲထီ, ၅. သီတနး, ၆. ဝစန့ၣ်, ၇. ဝလီပံာ်, ၈. သံဝလၣ်, ၉. သဝံာ်န့ၣ်, ၁၀. ဝးပလံထီၣ်, ၁၁. ဝးပလံထီၣ်ပတၢ်အခါဝှံးဟးဂီၤကွဲးဒီးကဲထီၣ်က့ၤသဝီဖိတဖျၢၣ်လီၤ.

၅၄. ဝှံးပိာ်

စကီၤပတၢ်လၢဝှံးပိာ်အပူၤတဂၤဝံၤတဂၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒ်အဖိ လၢအံၤအသိးလီၤ. -၁. တီယဲၤ, ၂. ထီပံာ်, ၃. ဖဲလီပံာ်ပတၢ်အခါစီၤပပုညၣ်အိၣ်တးသံဝဲဒီးလီပံာ်ကဲထီၣ်စီၤပဖိဒီးပတၢ်ဒၣ်ဝဲဒ်စီၤပတဂၤအသိးလီၤ. ၃. ဝနး, ၄. နံတီ, ၅. ဖိထီၣ်, ၆. ခန့ၣ်, ၇. ကနဲ, ၈. ကကူလါ, ၉. သ့ၣ်ကနဲ, တုၤမ့ၢ်သ့ၣ်ကနဲသံဝဲအလီၢ်ခဲဝှံးဟးဂီၤဒီးကဲထီၣ်က့ၤလၢသဝီဖိတဖျၢၣ်လီၤ.

၅၅. ခုဝပူၣ်

စွဲပုမးပတၢ်ခဲမ့ၢ်စါဖိတဂၤဝံၤအလီၢ်ခဲ, ပတူးမးပတၢ်လၢအလီၢ်လီၤ. ၁. ပတူးမးပတၢ်အခါ, စီၤပပုညၣ်အိၣ်တးသံဝဲဒီးပတူးမးကဲထီၣ်စီၤပဖိတဂၤဒီးပတၢ်လၢအဝှံးပူၤဒၣ်ဝဲဒ်စီၤပတဂၤအသိးလီၤ. ၂. ဝှံးပာ်န့ၣ်, ၃. ဝှံးဒဲး, ၄. လီးသဲ, ၅. ကရံၢ်,

၇. ဝဘျှင်၊ ၈. ပတ်ဝှင်၊ ၉. ပတ်အဲး၊ “ပတ်ဝှင်ဒီးပတ်အဲးခံဂါအံပာ်မုာ်ပုၤယျာ်တရၣ်ဖိလီၤ။” ၁၀. ဝါရူၤ၊ ၁၁. ပုၣ်သံၣ်၊ “ပုၣ်သံၣ်မုာ်ပုၤယျာ်ဖိ” ဖဲအဝဲပၤတၢ်အခါ၊ ပုၤတလၢဖိတဖၣ်ဒိၣ်စိဒိၣ်ကမိၤအယိၣ်၊ အဝဲယုာ်န့ၣ်လီၤဆူယုာ်ဖိအစီၤပၤအတၢ်ပၤအပူၤလီၤ။ ဝံၤအလီၤခံၣ်ပုၣ်အစီၤပၤတအိၣ်လၢၤဘၣ်။ ဒီးဟးဂီၤဝဲဒီးကထိၣ်ဒ်သဝီတဖျၢၣ်အသိးလီၤ။ လၢခံၣ်ဟးဂီၤကဒီးဝဲဒီးကထိၣ်ပုၤလၢကျါလီၤ။

၅၆. စီၤပၤပူၤညာ်အံၣ်တးအဖိခါသမုာ်နူးကူၣ်မၢ်အဂ့ၢ်

စီၤပၤပူၤညာ်အံၣ်တးအခါသၣ်မၢ်တုၣ်ဝံၣ်ထီၣ်ဖိအဖိခါတဂၤဒီးအမံၤမုာ်ဝဲသမုာ်နူးကူၣ်မၢ်လီၤ။ စီၤပၤဖိတဂၤအံၣ်မုာ်ပုၤတဂၤလၢအတအဲၣ်ဒီးကဲစီၤလိၣ်စီၤပၤ၊ တၢ်ခိၣ်တၢ်နၢ်ဒီးတသးလီၤသးကွံၣ်တၢ်လၢကပီၤဒီးတမၤတံၣ်တံၣ်အသးလၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးထံကီၢ်န့ၣ်ဘၣ်အဝဲဒၣ်ကူၣ်ဖဲးအိၣ်ဒၣ်ဝဲဒုးသံၣ်လၢပုၤလၢကျါဒီးအဲၣ်ဒီးအိၣ်ဒၣ်ဝဲကစုဒုထဲတဂၤယီၤလီၤ။ ဖဲအမိၢ်သံဝဲအလီၤခံၣ်၊ ယုၤအပၢ်လၢအတၢ်ကဟ့ၣ်လီၤအဟီၣ်ခိၣ်လၢအကဖဲးအိၣ်ဒုးသံၣ်အဂီၢ်လၢပုၤလၢကျါဒီးအပၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးဒီးလဲၤအိၣ်ဝဲလၢပုၤကျါထဲတဂၤဧၤလီၤ။

ဖဲအဖဲးအိၣ်ဒုးလၢပုၤကျါအခါ၊ တၢ်အုးဟဲအိၣ်အဘုအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးအသးတမုာ်အါအါဘၣ်။ ဒီးတဘျီဖဲအမံၤလၢမုာ်ဆါခိၣ်တရၢအဂီၢ်အခါန့ၣ်တၢ်အုးဟဲအိၣ်ကဒီးအဘုလၢအကထိယၣ်ယၣ်ဒီးစံးလီၤအသးတၢ်အံၣ်မုာ်လၢယတသးလီၤသးကွံၣ်စီၤလိၣ်စီၤပၤအလီၤအလၢအယိၣ်ယဟဲအိၣ်လၢပုၤကျါလီၤ။ နၢ်သက့ယထံၣ်လိာ်ယသးလၢတၢ်အုးတဖုအံၤဟဲမၤတံၣ်တံၣ်ယၢအံၣ်မုာ်ယတၢ်မၤလၢထံးလၢသီတဂ့ၤအယိၣ်တၢ်တြီၤမၤတံၣ်တံၣ်ယၢဒီးယသးဘၣ်ဖျိၣ်ဒၣ်ဒ်အံၤလီၤ။ ယမုာ်မၤတၢ်ဂ့ၤလၢထံးလၢသီန့ၣ်တမုာ်လၢယသးကဘၣ်ဖျိၣ်ထဲအံၤဘၣ်။ တုၤန့ၣ်တစုမုာ်ယါနၢ်ဟူအတၢ်ကတိၤဒီးမုာ်ယါဟဲဟ့ၣ်လီၤအကျိၣ်ဖိတဖျၢၣ်လၢအကပိာ်ဝဲဖဲအသးဆိကမိၣ်လၢအအဲၣ်ဒီးတၢ်တမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤအဂီၢ်ဒီးအတၢ်ကအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်အီၤလီၤ။ ဒ်န့ၣ်အသိးဖဲတၢ်အုးဟဲအိၣ်အဘုဒီးပိာ်ထီၣ်ဝဲကျိၣ်ဒီးတၢ်အုးဟးယုာ်ကွံၣ်ဝဲလီၤ။ ဒီးအဝဲအိၣ်ဒၣ်ဝဲမုာ်မုာ်ခုၣ်ခုၣ်လၢအဖဲပူၤဖဲပုၤလၢကျါန့ၣ်လီၤ။

ဖဲအဝဲအိၣ်လၢပုၤပူၤမုာ်မုာ်ခုၣ်ခုၣ်အခါန့ၣ်အပၢ်စီၤပၤပူၤညာ်အံၣ်တးသံဝဲဒီးပုၤကူၣ်လိာ်တၢ်မူတီၣ်မးတီၣ်တဖၣ်လဲၤဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါအီၤဒီးယုၤကညးအီၤလၢအကကဲက့ၤစီၤပၤလၢအပၢ်အလီၤဒီးအဝဲဒၣ်တအဲၣ်ဒီးကဲစီၤပၤနၢ်သက့၊ မုာ်လၢပုၤထံဖိကီၢ်ဖိဘၣ်အသးအါအါဂီၢ်ဂီၢ်အယိၣ်၊ ဘၣ်ကဲက့ၤစီၤပၤလၢအပၢ်အလီၤလီၤ။

ဖဲဒုစယးအံၤကဲဒိၣ်ကဲထီဒီးအိၣ်လၢအလိၣ်အပၤအခါန့ၣ်ဝံၣ်အဂၤလၢအအိၣ်ဒီးအလိၣ်အပၤဒၣ်ဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ဝံၣ်လၢအဖိလံာ်တဖၣ်အံၤလီၤ.

၁. မ့းဝတံၣ်-ပုဂံကညီစိတဲစိ	၇. ဝံၣ်ကွဲၤ-ပုဂံကညီစိတဲစိ
၂. ဝံၣ်ကွဲၤ-ပုဂံကညီစိတဲစိ	၈. ဝံၣ်ဒါကွဲၤ(တၢ်ကြိၣ်)-ပုဂံကညီစိတဲစိ
၃. လူၣ်ဝိၣ်-ပုဂံကညီစိတဲစိ	၉. သီဒိၣ်ပုဂံဝံၣ်-ပုဂံကညီစိတဲစိ
၄. ဝူဝပူၣ်-ပုဂံကညီစိတဲစိ	၁၀. ဝံၣ်ကီးဝံၣ်(ဒိဖဲ)ယိၤစိတဲစိ
၅. ဝူယိၣ်-ပုဂံကညီစိတဲစိ	၁၁. ဝံၣ်လဲဝဲ-လဝးစိတဲစိ
၆. ဝံၣ်သစဲၤ-ပုဂံကညီစိတဲစိ	၁၂. ဝူသတုၢ်-တလၢစိတဲစိ

၅၀. ဃိၣ်ထံၣ်ဝံၣ် (ဝံၣ်ဝိၣ်လဲဝဲ)

လၢပုဂံတဖၣ်တလၢဒီးပယီၤပတၢ်အစိန့ၣ်မိၣ်လဲဝဲအံၤမ့ၢ်စ့ၢ်ကီးပုဂံကညီအခူအဝံၣ်တဖျၢၣ်လီၤ. ဒီးအထံဆၢကီၢ်ဆၢလၢကလံၤစိးတခီမ့ၢ်ဝဲဒုသတုၢ်, လၢကလံၤထံးတခီမ့ၢ်ဝဲဝံၣ်ဝံၣ်ကရူး, လၢမ့ၢ်ထီၣ်တခီမ့ၢ်ဝဲယူၣ်တရၣ်ကီၢ်, ဒီးလၢမ့ၢ်န့ၣ်တခီမ့ၢ်ဝဲမိးတမၣ်ဝိၣ်လဲဝဲက့ၣ်ကျိၤလီၤ. ဝံၣ်တဖျၢၣ်အံၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢဃိၣ်ကျိၤအကၢ်ခိၣ်, လၢစုစ့ၣ်တကပၤဖဲထံကျိၤအထံၣ်န့ၣ်လီၤဒ်န့ၣ်အသးတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်တပူၤအံၤကိးဝဲလၢဃိၣ်ထံၣ်ဒီးလၢခဲကဲထီၣ်က့ၤလၢဝံၣ်ဒီးကိးက့ၤဝဲလၢဃိၣ်ထံၣ်ဝံၣ်လီၤ.

ပုဂံကညီအစိတဲစိအိၣ်ဆိးဒီးပတၢ်လၢဝံၣ်တဖျၢၣ်အံၤအပူၤတစိဘၣ်တစိတဘျူးဒဲတဘျူးဂၤလီၤ. လၢအကျါန့ၣ်စိတဲစိတကၤအမံၤမ့ၢ်ဖုဒုရး, အမဲၣ်ချံအိၣ်သၢတိၣ်လီၤ. လၢအမဲၣ်ချံအိၣ်ညီန့ၣ်ဒီးအိၣ်ခဲတိၣ်အမဲၣ်ညါန့ၣ်, အမဲၣ်ချံသၢတိၣ်တတိၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲလၢအမဲၣ်ခိၣ်ထးအခါၣ်သးလီၤလီၤလီၤ. ဖဲစိတဲစိတကၤအံၤပတၢ်အစိန့ၣ်အဒုၣ်အဒါလၢအမ့ၢ်ပုဂံတလၢဖိတဖၣ်အိၣ်လၢဒုသတုၢ်လၢကလံၤစိးတခီဒီးပုဂံယူၣ်တရၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်လၢမ့ၢ်ထီၣ်တခီဖဲဒုးအိၣ်တနၢၤတယၣ်နီတဘျီဘၣ်ဒီးအစိကမိၤဒိၣ်နးမးလီၤ. အဒုၣ်အဒါဖဲဒုးအိၣ်တနၢၤတယၣ်ဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲအမဲၣ်ချံသၢတိၣ်တတိၣ်လၢအအိၣ်လၢအမဲၣ်ခိၣ်ထးန့ၣ်ထံၣ်စိပာ်စၢၤဝဲယဲးယဲးတၢ်တမံၤလၢလၢအဒုၣ်အဒါကူၣ်အကူၣ်သီဒီးရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤဝဲတဖၣ်တဖျၢၣ်ပုဂံထံၣ်သ့ၣ်ညါဒဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိဖဲအဒုၣ်အဒါကပဲဒုးအိၣ်တဘျီလၢလၢန့ၣ်အဝဲဒုၣ်သ့ၣ်ညါဆိပာ်စၢၤဝဲဒီးအိၣ်ကတဲာ်ကတီၤပာ်စၢၤအသးမ့ၢ်မ့ၢ်နီၢ်နီၢ်လၢအကဒုးဆၢအိၣ်ဒီးအဒုၣ်အဒါဒုးအိၣ်တနၢၤတယၣ်နီတဘျီဘၣ်လီၤ.

စီပပတတ်လထံကီၢ်အဂလအအိၣ်ဘူးကတၢ်ဒီးအီၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲယုၣ်တရၣ်အစီပပ
ဒီးမ့ၢ်အဝဲဒၣ်အဒၣ်အဒါအဒိၣ်ကတၢ်တဂလီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤယုၣ်တရၣ်စီပပသးလီၤသးကွံ
အခုအဝဲလၢအယံလၢတဖျၢၣ်ဒီးအတၢ်ဟဲဒုးအီၤအလီၢ်လီၢ်လီၤ. နၢသက့ဒုးဝဲတနၢၤဘၣ်,
ဒ်န့ၣ်အသိးယုၣ်တရၣ်အစီပပအနၢ်တပၢ်ဘၣ်လၢပုၤကညီစီပပတဂအံၤဘၣ်မနုၤအဘၣ်
အိၣ်က တဲာ်ကတီၤအသးထီၣ်တိလၢအကဒုးဆၢသါဖဲသါဟဲဒုးအီၤတဘျီလၢလၢန့ၣ်လဲၣ်.

တနံၤတခိၣ်ပုၤယုၣ်တရၣ်သုးဖိလၢပုၤကညီဖိၣ်န့ၢ်အီၤလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအပူၤ
အကျါတဂၤ, ထူၣ်ဖျးကွံာ်ဒီးက့ၤယုၤဖျးအသးဆူယုၣ်တရၣ်အကီၢ်ဒီးတဲဘၣ်အစီပပလၢ
တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီးပုၤကညီစီပပအမဲာ်ချံသၢတိၣ်တတိၣ်အဂ့ၢ်ဒီးယုၣ်တရၣ်အစီပပသ့ၣ်
ညါဘၣ်ဝဲလၢပုၤကညီစီပပအံၤသါဒုးတနၢၤဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢအမဲာ်ချံသၢတိၣ်တတိၣ်
ထံၣ်စိတၢ်လၢညါအယံအိၣ်ကတဲာ်ကတီၤဟဲဒုးအသးဒီးသါဒုးအီၤတနၢၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တုၤနုၤတစုယုၣ်တရၣ်အစီပပအဲၣ်ဒီးမၤဟးဂီၢ်ကွံာ်ပုၤကညီစီပပအယံ, ကိးန့ၢ်အဖိ
မုၣ်ခံၤတဂၤဒီးတဲဖျါထီၣ်အတၢ်ကူၣ်အကူၣ်သီလၢအကမၤနၢၤပုၤကညီစီပပအဂီၢ်ဒီး
စံးအဖိမုၣ်, ဖိမုၣ်စၢ, နမ့ၢ်မၤစၢၤယၤလၢယတၢ်ကူၣ်တမံၤအံၤန့ၣ်နကပၤဘၣ်ပုၤကညီဒ်
နီၢ်ပပမုၣ်တဂၤအသိးလီၤ. စီပပဖိမုၣ်ခံၤတဂၤအံၤမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပိာ်မုၣ်လၢအပုၤအဆါဒီးအတၢ်
သးလီၤသးကွံအိၣ်တဂၤဒီးအဲၣ်ဒီးပၤစ့ၢ်ကိးတၢ်ဒ်နီၢ်ပပမုၣ်တဂၤအသိးဖဲကီၢ်တကီၢ်ဂ့ၤတကီၢ်
ဂ့ၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

အပၢ်စီပပတဲအီၤလၢယကဖျီနုၤဒီးပုၤကညီအစီပပလီၤ. ဒီးယကဟ့ၣ်လီၤနုၤယခု
ပုၤအါဒ်အါဂၤဒီးဒီးလၢအကျါန့ၣ်လီၤဆီဒၣ်တၢ်ကမ့ၢ်ဝဲပုၤလၢအပိာ်ညီန့ၢ်ယခံတဂၤလၢ
အကကဲ ပုၤပပနသးသမူအဂီၢ်လီၤတုၤမ့ၢ်နအိၣ်ယုာ်ဒီးပုၤကညီစီပပန့ၣ်ကွၢ်ဖဲအဝဲဒၣ်
နၢန့ၢ်နုၤမုၣ်မုၣ်နီၢ်နီၢ်တဘျီန့ၣ်မၤပုၤပပနသးသမူတဂၤမၤဂီၢ်ထးလူၣ်ဘိတဘိဒီးဆဲးပၢ်သံး
ကွံာ်အမဲာ်ချံသၢတိၣ်တတိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. တုၤမ့ၢ်ပုၤပပနသးသမူတဂၤမၤတၢ်ဒ်န့ၣ်ဝံၤဒီးဟဲ
သးဒိၣ်သးဖျိးနသးဒီးနီၣ် ထီၣ်ကွံာ်အီၤဆူယုၣ်တရၣ်အကီၢ်ပူၤတက့ၢ်. ဒီးပုၤပပနသးသ
မူတဂၤကဟဲက့ၤတဲဘၣ်ယၤလၢပုၤကညီစီပပမၤတရီတပါမၤနးမၤဖျိၣ်နုၤဒီးယဲဒၣ်နပၢ်စီ
ပပအံၤကမၤအသးဒ်ပုၤသ့ၣ်ဒိၣ်သးဖျိးအသိးဒီးကလဲၤဒုးဒီးဖိၣ်အီၤဝံၤကမၤနပၤက့ၤပုၤက
ညီအဘိအမ့ၢ်လၢအဝဲဒၣ်အလီၢ်လီၤ.

ပုၤကညီစီပပတခိၣ်သးခုဝဲလၢယုၣ်တရၣ်စီပပလၢအမ့ၢ်အဒၣ်အဒါဖးဒိၣ်တဂၤ,
ကဒုးန့ၢ်အီၤလၢအဖိမုၣ်ဒီးကကဲထီၣ်ဘၣ်က့ၤလၢအတံၤသကိးလၢအဂ့ၤတဂၤဒီးတူၢ်
လိာ်ယုၣ်တရၣ်စီပပအတၢ်ဟ့ၣ်ဒီးအၢၣ်လီၤအီၤလီၤဝဲလၢအကဖျီအသးဒီးယုၣ်တရၣ်
စီပပအဖိမုၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဖျီအသးဒီးယုၣ်တရၣ်စီပပအဖိမုၣ်တဂၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်,
အဝဲဒၣ်ဘၣ်ပာ်မၤကွံာ်အမၤပုၤကညီမုၣ်နီၢ်ပပမုၣ်တဂၤဒီးကမၤတၢ်အံၤန့ၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကိး
တၢ်တမံၤလၢအဒုးကထီၣ်က့ၤပုၤကညီဖိလၢအမ့ၢ်အပုၤကလုာ်ဒၣ်ဝဲအါဒ်အါဂၤလၢအဒၣ်

မုာ်ဆူဝုာ်ပကိလီၤ. တံာ်လီၤတဖၣ်အံၤပုၤတလၢဖိတဖၣ်အိၣ်အါတက့ၢ်န့ၣ်မုာ်ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်
မုာ်ပုၤမၤပနံၣ်တံာ်ကၢဒီးပုၤမၤအိၣ်ညၣ်ဖိဒီးအိၣ်ဝဲအါတက့ၢ်လၢထံနံၤဒီးထံထၣ်န့ၣ်လီၤ.
ဒီးတံာ်ညီလၢအဝဲသ့ၣ်အတံာ်လဲၤတံာ်က့ၢ်ဒီးအတံာ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်လီၤ.

မၤကဒီးဖဲ ခ.န. ၁၀၁၀ န့ၣ်ပယီၤအစီၤပၤအနီၣ်ရထၣ်ကဲထီၣ်စီၤပၤဖဲဝုာ်ပကၣ်ဒီးဖဲခ.န.
၁၀၅၀ အပူၤန့ၣ်မုာ်လၢအဝဲဒၣ်သးလိပံတကးသၢကကြၢၢ်လၢအအိၣ်လၢတလၢစီၤပၤမန့ၣ်
ဟၣ်အစုပူၤသတးဒီးဖဲဒုးတလၢ, မၤနၤဒီးဟံးန့ၣ်ဝဲပကိ, ဣသတုာ်, မိးတမၣ်ဒီးယိၣ်ထၣ်
ဝုာ်ဒီးဟံလီၤဝဲအမ့ၢ်, စါပုၤအိၣ်ဝုာ်တဂၢတဂၢလၢတံာ်လီၤတဖၣ်အံၤအပူၤလီၤ.

ဖဲခ.န. ၁၂၈၇ န့ၣ်ပုၤကညီဒီးယံၤကးပြါအမံၤမုာ်မးကဏ္ဍးတဂၢအိၣ်လၢဇူဇူ “အိၣ်
ဘူးဒီးမိးတမၣ်) ဂဲၤဆၢထၢၣ်ဒုးကယဲၢ်မုာ်မိးစါပုၤအိၣ်ဝုာ်လၢမိးတမၣ်, ဣသတုာ်,
ယိၣ်ထၣ်ဝုာ်, ဒီးပကိတဖၣ်, မၤသံဝဲဝဲဒီးကဲထီၣ်စီၤပၤလၢတံာ်လီၤတဖၣ်အံၤဒီးဟံလီၤ
အတံာ်ပၤတံာ်ပြးအရူအတုဖဲမိးတမၣ်လီၤ. မးကဏ္ဍးန့ၣ်တံာ်ကိးစုာ်ကိးအီၤလၢဝၣ်ရံၣ်ရူ
ဒီးတနီၤနီၤဝၣ်ကရူလီၤ. အဝဲဒၣ်ဒီးအစၢၤအသ့ၣ်တဖၣ်ပၤတံာ်တဘျူးဂၤစးထီၣ်လၢ ခ.န.
၁၂၈၇ တုၤလီၤလၢ ခ.န. ၁၅၃၉ န့ၣ်လီၤ. အစၢၤအသ့ၣ်တဖၣ်သးအတံာ်ပၤတံာ်ပြးအရူအ
တုဆူပကိဒီးစီၤပၤပၤတံာ်လၢခဲကတံာ်တဂၢအမံၤမုာ်ဝဲတကရူပံန့ၣ်လီၤ.

ဖဲခ.န. ၁၅၃၉ န့ၣ်တီအူအစီၤပၤတပုၣ်ရွှ်ထံဖဲဒုးပကိစီၤပၤတကရူပံ, မၤနၤဒီး
ဟံးန့ၣ်ပၤပကိ, ဣသတုာ်, မိးတမၣ်, ဒီးယိၣ်ထၣ်ဝုာ်လီၤ. တပုၣ်ရွှ်ထံသးစုာ်ကိးအတံာ်ပၤ
တံာ်ပြးအရူအတုဆူပကိဒီးအစၢၤအသ့ၣ်ပၤတံာ်တုၤလီၤဖဲ ခ.န. ၁၇၅၇ ဝံၤဒီး ပယီၤအ
စီၤပၤအလိမံဖယါဖဲဒုးအီၤဒီးပၤက့ၢ်တံာ်လၢအလီၤဖဲတလၢအကီၢ်ပူၤတုၤလီၤလၢ ခ.န.
၁၈၂၄ န့ၣ်မုာ်တနံၤလၢပုၤအဲကလံးဖဲဒုးပယီၤဒီးဟံးန့ၣ်တက့ၣ်, တညီၣ်, တဝဲၣ်, ဘျံး,
မိးတမၣ်ဒီးပကိလီၤ. ဒီးဖဲ ခ.န.၁၈၅၂ န့ၣ်ပုၤအဲကလံးဖဲဖဲဒုးကဒီးတံာ်ခဲဘျီတဘျီဒီးပၤ
ဘၣ်က့ၢ်ကီၢ်ပယီၤလၢခိတုၤလၢဝုာ်ပုၣ်ဒီးတီအူလီၤ. မၤကဒီးဖဲ ခ.န. ၁၈၈၅ န့ၣ်ပုၤအဲက
လံးဖဲဖဲဒုးကဒီးတံာ်သၢဘျီတဘျီဒီးဟံးန့ၣ်ပၤကီၢ်ပယီၤထးခိခဲလၢဒီးပၤဘၣ်ကီၢ်ပယီၤဒီး
ဘၣ်ညါလီၤ.

ဖဲတီအူအစီၤပၤတပုၣ်ရွှ်ထံဒီးအစၢၤအသ့ၣ်ပၤတံာ်အစီၤအခါန့ၣ်ယိၣ်ထၣ် ဝုာ်န့ၣ်
လီၤယီၤဒီးကဲထီၣ်က့ၢ်ဝဲလၢပုၤမၤအိၣ်ညၣ်သဝီလီၤ. လၢခဲသဝီန့ၣ်လီၤယီၤကဒီးဝဲဒီး
တံာ်လီၤန့ၣ်ကဲထီၣ်က့ၢ်ဝဲလၢပုၤလၢကျါဘူးထီၣ်အနံၣ်လၢအကယၤယၣ်ယၣ်လီၤ. အခါ
ဖဲန့ၣ်ပုၤအိၣ်လၢဇူယိၣ်အပူၤတနီၤနီၤတံာ်ကီၢ်ဘၣ်အီၤလၢအတံာ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၢ်
အက့ၢ်တလၢတပုၤဘၣ်ဒီးကွၢ်ယုဝဲတံာ်လီၤတံာ်ကျဲအသီလၢအကအိၣ်ကဆိးဒီးဖံးအိၣ်
မၤအိၣ်အဂီၢ်ဒီးထံၣ်န့ၣ်ဝဲယိၣ်ထၣ်ဝုာ်အလီၢ်. လီၢ်လံၤလၢညါန့ၣ်ဝုၤလၢတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးဒီး
တံာ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်လီၤ.

တုၤန့ၤတစုပုၤဒီပုၤဝဲၤခါမိၤလါမ့ၤ, မိၤလါမုၤဒီးမိၤလါခူၤသၢၤဂၢၢ်ကိးထီၣ်အပုၤဟံၣ်ဖိယိဖိဒီး
အတံၤသကိးအဂၢၢ်တနီၤ, ဟးထီၣ်လၢန့ၤယိၣ်ဒီးလဲၤသ့ၣ်လီၤအန့ၤသဝီဖဲယိၣ်ထံၣ်ဝုၤအလီၤ
လၢပျၢၤန့ၣ်လီၤ. မိၤလါမ့ၤဒ်အမ့ၢ်ပုၤအခိၣ်တဂၢၤလၢအဆုၤပုၤတဖုၤန့ၣ်အသိးကဲတံာ်ဒိၣ်စကီၤ
လၢသဝီန့ၣ်အ ပုၤဒီးတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးအလီၤအဝဲအံၤန့ၣ်ကိးဝဲလၢသဝီမိၤလါမ့ၤလီၤ. မိၤလါ
မ့ၤသံဝံၤအပုၤမိၤလါခူၤကဲက့ၤတံာ်ဒိၣ်စကီၤလၢအလီၤလီၤ.

ဝုၤတဖျၢၣ်အံၤအဆိကတံာ်ပုၤကညီကိးဝဲလၢယိၣ်ထံၣ်ဝုၤလီၤ. ဝဲတလၢၤပၤအခါန့ၣ်
ကိးဝဲလၢ “မိးမ့ၤလီၤ” လီၤ. လၢခဲဝုၤန့ၣ်ဟးဂီၤဒီးကဲထီၣ်က့ၤလၢပုၤလၢ်ကျါလီၤ.
ပုၤကညီသ့ၣ်ထီၣ်ကဒီးသဝီဒီးကိးဝဲလၢမိၤလါမ့ၤဒီးဝဲပယီၤစီၤပၤအလီၤဖယါဖဲဒုးဒီး
ဟံးန့ၢ်ပၤတလၢၤကီၢ်အခါန့ၣ်မိၤလါမ့ၤအံၤကိးဝဲတထံတဆးအယိ, မိၤလါမ့ၤန့ၣ်ကိးဝဲလၢ
မိၣ်လမ့ၤဒီးပုၤအဲကလံးဖိတ ဖၣ်ကိးထွဲအခဲလီၤ. အခါခဲအံၤပုၤအဲကလံးတဖၣ်ကိးဝုၤန့ၣ်
အမံၤလၢ “မိၣ်လမ့ၤ” လီၤ. ဘၣ် ဆၣ်ပုၤထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤဖိ, တလၢၤ, ပယီၤဒီးပုၤကညီဖိ
တဖၣ်ကိးဝဲလၢမိၣ်လမ့ၤလီၤ. မ့ၢ်ပုၤလၢအချးန့ၢ်ဝုၤအံၤအတံာ်စံာ်စိတဲစိတဖၣ်ကိးဝဲ
လၢမိၤလါမ့ၤလီၤ.

ပုၤအဲကလံးဖိတဖၣ်ဖဲအဟဲဒုးန့ၢ်ကီၢ်ပယီၤလၢဆိကတံာ်တဘျီန့ၣ်ပၢ်လီၤဝဲအတံာ်
အိၣ်တံာ်ဆိးဒီးအတံာ်ပၤတံာ်ပြးအရူအတုဆူမိၣ်လမ့ၤလၢအခါဖဲ “ခ.န. ၁၅၂၄”
န့ၣ်မ့ၢ်ဒၣ်သဝီဖိတဖျၢၣ်လၢပုၤမၤအိၣ်ညၣ်အိၣ်လၢအပုၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးစးထီၣ်လၢ
ပုၤအဲကလံးဖိအရူအတုအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဝံၤအလီၢ်ခဲ, မိၣ်လမ့ၤအံၤဘၣ်တံာ်မၤဒိၣ်
ထီၣ်လဲၤထီၣ်အီၤတဘျီဘၣ်တဘျီဒီးအခါခဲအံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ဝုၤဖးဒိၣ်သၢပျၢၣ်တဖျၢၣ်
လၢကီၢ်ပယီၤဒီးဘၣ်ညါအပုၤဒီးအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲဒီးကဘီဒီးလ့ၣ်မ့ၢ်အူသန့ၣ်လီၤ.

၅၉. ဣပကိး “ခါခဲအံၤဝုၤပကိး”

လၢပျၢၤတံာ်လီၢ်ဖဲခဲ အံၤဝုၤပကိး အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအလီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပိၣ်လဲၣ်ဒီး
ပုၤကညီအဝုၤ “ဣစအိၣ်ထူ” န့ၣ်အိၣ်ဝဲပိၣ်လဲၣ်ကၢၢ်ခိၣ်တယံၤတဘူးဒီးကစၢၢ်ရိမး
န့ၣ်လီၤ. အခါခဲအံၤ, “ဣစအိၣ်ထူ” န့ၣ်ပုၤကိးဝဲလၢ, “စီၤတူၣ်” ဒီးအိၣ်လၢယိးသးကျိ
“ခဲအံၤပကိးကျိ” အဖိခိၣ်, စီၤစုၤဒီးဝုၤပကိး၂၁မံၤလးယၣ်ယၣ်လီၤ. “ဣပကိး” တဖျၢၣ်
အံၤတလၢၤပယီၤတဖၣ်ကိးအမံၤအါမးလီၤ. ဒ်ပစံးတံာ်အသိးဝဲခူ (ပကိး) ဟၣ်သၣ်
ဝတံၣ်, ဝဲခိ, ပကွဲၤဒီးအူသၣ်ဝဲခူလီၤ. ဒီးပုၤထံဂၢၢ်ဂၢၢ်ဖိတဖၣ်ကိးထွဲအခဲလီၤ. မ့ၢ်ပပဝဲ
ပုၤကညီစီၤတဖၣ်ပကိးလၢ “ဣပကိး” လီၤ. ပုၤ “မိၤထံး” တဖၣ်ကိးဝဲလၢ “ဣပကိး”
လီၤ. အဝုၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲကိးတဖျၢၣ်အံၤဖုခူၣ်လၢၢ်လၢအမ့ၢ်ပုၤကညီစီၤတဂၢၤထံၣ်ဆိဒီးဝဲၣ်နီၣ်
မၤနီၣ်ပၢ်စၢၤဝဲလၢအတံာ်အိၣ်တံာ်ဆိးဒီးအတံာ်ဖဲအိၣ်မၤအိၣ်တုၤအံၤအူညါအဂီၢ်ဒီးဒိဝဲ

အုတ်ထိုင်အဟဲလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ-

၁. ကညီကီၢ်ဖျါထီၣ်တပူၤ၊
ဖျါထီၣ်ဝဲလၢဝီၣ်လဲၣ်ပူၤ၊
ကီၢ်မိၢ်ပှၢ်အစၢၤဖျါထီၣ်၊
ကီၢ်ကညီအသိအိၣ်ထီၣ်၊
အိၣ်ထီၣ်လၢဖးဒိၣ်အလီၢ်၊
လၢပျၢၤလၢဝီၣ်ဒိၣ်အလီၢ်

စံးဝဲ, -ကညီကီၢ်အသိတ
ဘၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်လၢဝီၣ်လဲၣ်ပူၤဝဲတၢ်
အလီၢ်လၢ, လၢဖးဒိၣ်လၢဝီၣ်တဖၣ်ဟဲ
ထီၣ်ဒိတၢ်အလီၢ်ဒီးမ့ၢ်ကညီကီၢ်မိၢ်
ပှၢ်အစၢၤအသ့ၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်န့ၢ်က
ညီကီၢ်အထံသိကီၢ်သိလီၤ.

၂. ထံသိကီၢ်သိအံၤမ့ၢ်ကီး,
ပှၢ်ဝဲဒီးဆၣ်အိၣ်ဆၣ်အိၣ်,

စံးဝဲ, -ထံသိကီၢ်သိတပူၤအံၤ
မ့ၢ်ဝဲကီးတဖျၢၣ်လၢအလၢဝဲပှၢ်ဝဲဒီး

လဲၤအိၣ်လဲၤဆိးလၢအပူၤ၊
ဆိဟံၣ်ဆိဃီတုထီၣ်အူၣ်၊
ခုသိဝှၢ်သိအူၣ်အသိ၊
ယုၢ်အမံၤလၢခုဝဲကီး

တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်
အလီၢ်အကျဲ, အဃိပျၢၤကညီလဲၤအိၣ်
လဲၤဆိး, ထီၣ်ပှၢ်လီၤဖး, ဂၤထီၣ်အါ
ထီၣ်ဒီးဘိထီၣ်ဝဲဟံၣ်ဃီ, ခုဝှၢ်ဒီး
ယုၢ်ဝဲဝှၢ်န့ၣ်အမံၤလၢ “ခုဝဲကီး” လီၤ.

တီၢ်နီၣ်, -ဟီၣ်ခိၣ်တကဝီၤလၢထံအိၣ်ဝးတရံးန့ၣ်ပျၢၤကညီကိးဝဲလၢ “ကီး”
လီၤ. တၢ် ထံၣ်န့ၢ်ကီၢ်သိ, “ကီး” အဝဲအံၤဝဲၤအလီၢ်ခဲတၢ်ဟူထီၣ်သၢလီၤဝဲလၢတၢ်လီၢ်
တပူၤအံၤတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၢ်အကျဲဂၤဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်ဆၣ်အဂီၢ်တပံၤတမၤထံဝဲ
နီၣ်ဂၤအဃိ, ပျၢၤတနီၢ်နီၤလၢအအိၣ်လၢအူၤအိၣ်ထူ, န့ၣ်ကီးလံၢ်အါ, န့ၣ်ကၢၢ်လၢ, န့ၣ်ယီၣ်ဒီး
န့ၣ်သတုၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတဖၣ်န့ၣ်လဲၤအိၣ်လဲၤဆိး, ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ဝဲဝဲကီးတဖျၢၣ်န့ၣ်အဖီခိၣ်
လီၤ. ပျၢၤန့ၣ်လီၤဆူကီးတဖျၢၣ်န့ၣ်အဖီခိၣ်ဒ်ယံၣ်ဒ်အါထီၣ်ဒီးဆိဟံၣ်ဆိဃီ, ဘိထီၣ်ခုသိဝှၢ်,
ခုဝှၢ်ဒီးကိးဝဲအမံၤလၢ “ခုဝဲကီး” လီၤ.

အခါဖဲ န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဖဲ န့ၣ်စအိၣ်ထူ ဘၣ်တၢ်ဘိထီၣ်အီၤဝဲၤအနံၣ် ၃၀၀ ယၣ်ယၣ်
အလီၢ်ခဲလီၤ. ဖုစီၤခူၣ်လၢၢ်လၢအထံၣ်ဆိကီးတဖျၢၣ်အံၤအိၣ်လၢအူၤစအိၣ်ထူ,
ဒီးလၢပုၤလဲၤအိၣ်လဲၤဆိးတၢ်အါန့ၣ်အါထၢအကျါအဝဲမ့ၢ်ပျၢၤလၢအလဲၤအိၣ်
တၢ်အလီၢ်န့ၣ်လၢအဆိကတၢ်လီၤ. သ့ၣ်ထီၣ်ဝဲအဟံၣ်သၢဖုတဖျၢၣ်လၢကီးန့ၣ်အ
ဖီခိၣ်ဒီးအဟံၣ်န့ၣ်အထူၣ်အိၣ်ခွံထူၣ်, ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, အဟံၣ်ထူၣ်အိၣ်သၢ
ထူၣ်ဝးတရံးဒီးလၢအဟံၣ်ထူၣ်တထူၣ်ဒီးတထူၣ်အဖီလၢန့ၣ်မၤန့ၢ်ဝဲလၢၢ်ခွံ
ဖျၢၣ်ဒီးဒၤန့ၣ်ဝဲလၢၢ်န့ၣ်လၢအဟံၣ်ထူၣ်အပူၤတပူၤတဖျၢၣ်ဝဲၤဝဲၤထီၣ်ဆဲးလီၤဝဲ

ဟံာ်ထူာ်လၢအဖီခိာ်လီၤ. ဇီးလၢအဟံာ်ဝးတရံးန့ၣ်ဟံးန့ၣ်ဝဲ သ့ၣ်ပဟံာ်အချံ, သ့ၣ်လီၤဝဲဝဲတၢ်အတၢ်မဲထီၣ်ဇီး သ့ၣ်လီၤဝဲလၢအဟံာ်ဝးတရံး, ဇိပစံးတၢ်အသိး အကပၤတခီသၢထူာ်, အလီၤခဲတခီခဲ ထူာ်ဇီးအမဲာ်ညါတခီတထူာ်, ခဲလၢာ်, ခွံထူာ်လီၤ. စံးဝဲဒၣ်သါဟံာ်လီၤအံၤဆူညါခီကကဲတၢ်ပနီၣ်လၢအမ့ၢ် ပုဂံကညီဟဲအိၣ်ဝဲအဆိကတၢ်လၢကီးတဖျၢၣ်အံၤအဖီခိာ်ဇီးသါဟံာ်လီၤအံၤကဘၣ် တၢ်ပးကဲအံၤလၢအမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢအကြးဇီးပုဂံကညီအမံၤဒိၣ်ခိာ်သ့ၣ်ကဲခိာ် ကဲန့ၢ်လၢအဆုၢ်အပုဂံကလုာ် တဂၤအသ့ၣ်ခိာ်လိထံးလၢတၢ်ကကုၢ်ယိစီအံၤဇီးတၢ် ကဘျီထီၣ်န့ၢ်အလၢာ်အိၣ်ပူၤဇီးပာ်လီၤန့ၢ်အလီၤမံၤဒါဇီးအသလုလၢအဖီအလံာ်တဖၣ် ကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဇီးယုးယိာ်ပးကဲအံၤအဂီၢ်လီၤ. လၢခဲဖုမိာ်တီၢ်လၢအအိၣ်လၢန့ၣ်ယိာ် ကွဲာ်ကဘျီန့ၣ်ဟဲက့ၤအိၣ်က့ၤဆိးက့ၤဝဲန့ၣ်ပကီးဇီးတုၤန့ၣ်ပကီးဘၣ် တၢ်ဘျီထီၣ်ဝဲအ လီၤခဲခဲဆဲခွံန့ၣ်အပူၤန့ၣ်ဖုမိာ်တီၢ်အမဲာ်ဘၣ်ခိာ်ခါဇီးတၢ်ပာ်လီၤန့ၢ်အလီၤမံၤဒါဇီး အသလုလၢလၢအအိၣ်ပူၤဝဲဖုန့ၣ်လၢအဟံာ်ဒုလီၤအံၤလီၤဇီးခဲအံၤမ့ၢ်တၢ်လီၤဖဲယိာ် မိာ်တီၢ်အိၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ယးဇီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢအဖီခိာ်တဖၣ်အံၤ, ပုဂံကညီမၤလုၢ်အုၣ် ထါဒ်အဟဲလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.-

၁. ကီၢ်အသီခူၣ်လၢထံာ်ဆိ,
ဝိာ်လီၤန့ၢ်ပုၢ်ဖိဝဲာ်ဖိ,
ထံသီကီၢ်သီအံၤမ့ၢ်ကီး,
မၤအိၣ်လီၢ်ဖးလံာ်ဖးထီ,
ဟီၣ်ခိာ်ကပံာ်အညၣ်ဂ့ၤ,
ဆၣ်အိၣ်ဆၣ်အိၣ်အစီဂ့ၤ

စံးဝဲ, - ခူၣ်လၢမ့ၢ်ထံာ်ဆိတၢ်အလီၢ်
ကီၢ်သီတပူၤအံၤဇီးစံးဘၣ်တဘၣ်,
ပိာ်လီၤတဲလီၤန့ၢ်ဝဲအဖီအလံာ်, အဒီပုၢ်ဝဲာ်
တံၤသကီး လၢတၢ်လီၢ် အံၤမ့ၢ်ဝဲကီးတဖျၢၣ်
ဇီးတၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၢ်အိၣ်ဝဲလၢလၢ
ပဲၤပဲၤဖးလံာ် ဖးထီဇီးဟီၣ်ခိာ်ကပံာ်အညၣ်
ထုၣ်ဂ့ၤမးဇီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတၢ်အိၣ်တၢ်အီ
တဖၣ်လၢပဲၤဝဲဇီးအထူးအစီလီၤ.

၂. ဖုခူၣ်လၢပုၤထံာ်ကီၢ်ဆိ,
ကီးထီၣ်ပုၢ်ဖိဒီးဝဲာ်ဖိ,
လဲၤအိၣ်လဲၤဆိးမၤယုၤအိၢ်,
လၢပုၤဒီးဆၣ်အိၣ်ဆၣ်အိၢ်,
တုထီၣ်ခူသီဒီးပုၢ်သီ,
ယုၢ်န့ၣ်မံၤလၢခူပကီး.

စံးဝဲ, - ဖုခူၣ်လၢထံာ်ဆိကီၢ်သီတဘျီအံၤ
ဇီးကီးထီၣ်ပုၢ်ဝဲာ်တံၤသကီးဇီးလဲၤအိၣ်လဲၤ
ဆိးဝဲလၢအပူၤဇီးပၤဆုၢ်မၤယုၤဝဲအဖီ
အလံာ်တဖၣ်လၢတၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်အပူၤ
ဇီးအိၣ်ကုးအီပုၤလၢဆၣ်အိၣ်ဆၣ်အိၣ်ဇီး
ဒုးကဲထီၣ်ဝဲန့ၣ်သဝီ, ခုၣ်အသီဇီးယုၢ်န့ၣ်ဝဲဂ့ၢ်န့ၣ်
မံၤလၢ “ န့ၣ်ပကီး ” လီၤ.

၃. တုနဟံာ်ခူာ်လါာ်မံာ်စိး၊
ဘျီနုဃီခူာ်လါာ်မံာ်စိး၊
တုနဟံာ်အထူာ်သာဖှ၊
နဟံာ်မဲာ်ညါခါာ်လီၤလှ၊
ထူာ်တထူာ်ပူၤဒါနာ်လါာ်၊
ထူာ်ခွံထူာ်လီၤလါာ်ခွံဖျာာ်.

စံးဝဲ,- ခူာ်လါာ်မံာ်စိးဝဲလါအဘာ်ဘျီထီာ်
အဟံာ်လါအထူာ်အိာ်သာဖှတဖျာာ်၊
ဒ်ပစံးတံာ်အသိးဟံာ် လါအထူာ်အိာ်သာထူာ်
သာကပၤ၊ အထူာ်ခဲလါာ်အိာ်ခွံထူာ်ဒီးလါ
အဟံာ်မဲာ်ညါန့ာ်ဘာ်ဟံာ်လီၤဝဲလှ၊
လါာ်တဖျာာ်ဒီးလါဟံာ်ထူာ်ခွံထူာ်အဖီလံာ်
န့ာ်ဘာ်ဟံာ်လီၤလါာ်တဖျာာ်တထူာ်လါ
ဟံာ်ထူာ်ပူၤလီၤ. ခဲလါာ်မ့ာ်ဝဲဟံာ်ထူာ်
ခွံထူာ်လါာ်ခွံဖျာာ်လီၤ.

၄. နဟံာ်ကပၤဝဲးတရံး၊
သ့ာ်လီၤသ့ာ်ပဟံာ်ဖိဆံး၊
သာထူာ်သာထူာ်ခံကပၤ၊
ခံထူာ်လီၤခံတကပၤ
မဲာ်ညါတဒိထဲတထူာ်၊
ခဲလါာ်ပဟံာ်ဖိခွံထူာ်

စံးဝဲ, -လါဟံာ်ကပၤဝဲးတဝံး
န့ာ်ဘာ်သ့ာ်လီၤသ့ာ်ပဟံာ်ဖိလါအ
ကပၤခံခီန့ာ်တခီသာထူာ်လါအဟံာ်
လီၤခံတကပၤန့ာ်ခံထူာ်ဒီးလါအ
ဟံာ်မဲာ်ညါတခီန့ာ်တထူာ်၊ သ့ာ်ပ
ဟံာ်အထူာ်ခဲလါာ်မ့ာ်ဝဲခွံထူာ်လီၤ.

၅. နဟံာ်မဲာ်ညါလှတဖျာာ်
ပနီာ်ဒိာ်သ့ာ်ပတဖျာာ်
လါာ်ခွံဖျာာ်ပဟံာ်ခွံထူာ်
ပာ်သဃဲာ်ခွံဖျာာ်ခွံထူာ်၊
ခွံခံဖျာာ်နံာ်ခွံဆံခွံ၊
ပာ်လီၤဒိာ်ဒိာ်အဒိာ်ပံာ်.

စံးဝဲ, -အဟံာ်မဲာ်ညါလှ
“လါာ်” တဖျာာ်လါအဟံာ်လီၤဝဲန့ာ်
မ့ာ်တံာ်ပနီာ်လါပုၤအခိာ်အနာ်တဂၤ
အခိာ်သ့ာ်ပံာ်တဖျာာ်ဒီးလါာ်ခွံဖျာာ်
ဒီးပဟံာ်ခွံထူာ်န့ာ်ပမ့ာ်ဟံာ်သဃဲာ်
ခွံခံဖျာာ်ဃုဃုဒီးကမ့ာ်ဝဲဝဲာ်အနံာ်
ခွံဆံခွံနံာ်,ဒီးအခါဖဲန့ာ်ပုၤကညီ
အခိာ်အနာ်တဂၤကသံဝဲဒီးအခိာ်
ပံာ်န့ာ် တံာ်ကဟံာ်လီၤအီၤဖဲအဟံာ်
လီၤအံၤလီၤ.

လၢပူပကီးအပူတဖၣ်လၢပုမိတ်တီၢ်အတၢ်မံမိတ်ဒီးသ့ၣ်ကုသးပှၢ်တဖၣ်တဲဘၣ်
က့ၤအီၤလၢပုမိတ်တီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်စီၤပၤလၢအမံၤဒိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဂၤဒီးဒ်အတၢ်မံမိတ်အိၣ်ဝဲအသိး၊
ဘၣ်ဟဲသံစဲယဲၤဖဲပူပကီးဒီးအသ့ၣ်ခိၣ်လိထံးအိၣ်စဲယဲၤဖဲပူပကီးအံၤလီၤ။ အဂ့ၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်
ကုသးပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်စံးဝဲ၊ သါမ့ၢ်သါပှၢ်တဲသါလၢ၊ ဖဲတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ပူပကီးဝံၤအနံၣ်ခွံဆံခွံ
နံၣ်န့ၣ်တၢ်လီၤဖဲပူပကီးလၢအဟံၣ်ဒုလီၤန့ၣ်ကကဲထီၣ်ပူပကီးဝံၤဒိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဂၤအသ့ၣ်
ခိၣ်လိထံးလီၤ။ ဒ်န့ၣ်အသိးတုၤတၢ်ဟူဟီၣ်ပုမိတ်တီၢ်အစိၣ်န့ၣ်နံၤန့ၣ်သီပဲၤထီၣ်ဒီးအစိၣ်န့ၣ်
အဖိမုၣ်သဒါနီၢ်မၤလၢကၤဒီးအမၢ်စီၤခွံၣ်ယဲၤဖိမၤပူပကီးလၢကုၢ်ယိစီၤအီၤဖဲပူပကီးလၢအဟံၣ်
ဒုလီၤဝံၤလၢခဲအဖိမုၣ်သဒါမၤထီၣ်န့ၣ်အလၢအိၣ်ပူၤဒီးပၤလီၤပုမိတ်တီၢ်အခိၣ်ပံးဒီးဖၣ်
ဆါတဖၣ်လၢလၢအိၣ်ပူၤအဖိလၢဝံၤယိၣ်ယၢ်တံၣ်ဝဲလၢလၢဒီးမၤထီၣ်န့ၣ်ဝဲအသလု
ဒီးပၤဝဲလၢလၢအိၣ်ပူၤဖဲပူပကီးလၢအဟံၣ်ဒုလီၤန့ၣ်လီၤ။ ပုမိတ်တီၢ်အတၢ်ဟဲသံဖဲပူပကီး
အံၤမ့ၢ်ဖဲပူပကီးကဲထီၣ်ဝံၤအနံၣ်ခွံဆံခွံန့ၣ်လီၤ။ ဒ်ပစံးတၢ်အသိး၊ ပမ့ၢ်ဒုးထီၣ်မုၢ်တ
နံၤလၢပူပကီးလၢပတၢ်ဒီးတုၤလီၤလၢခွံၣ်ယဲၤဖိပတၢ်တုၤလီၤဖဲယဲၤနံၣ်န့ၣ်ပူၤထီၣ်ဝဲဝဲဝဲန့ၣ်
လီၤ။ တၢ်မၤအသးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤမၤလၢထီၣ်ပူၤထီၣ်ပူပကီးလၢအတၢ်မံမိတ်ဒီးပုမိတ်တီၢ်အတၢ်
မံမိတ်လီၤ။

စီၤခွံၣ်ယဲၤဖိပတၢ်ယဲၤနံၣ်ဝံၤအမံၤပှၢ်ပူပကီးအစီၤပုမိတ်တီၢ်သံဒီးလၢခဲပတၢ်အနံၣ်
၃၀ ဒီးအတၢ်ပၤခဲလၢၢ်မ့ၢ်ဝဲ ၃၅ နံၣ်လီၤ။ အဖိခွါစီၤဆၣ်ထီၣ်ပတၢ်လၢအလီၢ်အနံၣ်
ခဲဆံဝံၤသံဝဲလီၤ။ စီၤဆၣ်ထီၣ်တထီၣ်ဖိနီတဂၤအယိ၊ အပှၢ်စီၤရှၣ်ကီၢ်ပတၢ်လၢအလီၢ်
၁၄ နံၣ်ဝံၤသံဝဲဒီးအဖိခွါစီၤလၢဆါပတၢ်လၢအလီၢ် ၂၇ နံၣ်ဝံၤသံဝဲဒီးအဖိခွါစီၤတၢ်ရိပ
တၢ်လၢအလီၢ် ၂၀ နံၣ်ဝံၤသံဝဲဒီးအဖိခွါစီၤထံၣ်ပတၢ် ၂၆ နံၣ်ဝံၤသံဝဲဒီးအဖိခွါစီၤဂံၢ်ယိ
ပတၢ်၁၃နံၣ်ဝံၤသံဝဲဒီးအဖိခွါစီၤဝံၤလၢပတၢ် ၂၅ နံၣ်ဝံၤသံဝဲဒီးအဖိခွါစီၤမိၢ်လၢပတၢ် ၁၂
နံၣ်ဝံၤသံဝဲဒီးအဖိခွါစီၤမုၢ်ထီၣ်ပတၢ် ၉ နံၣ်ဒီးမ့ၢ်လၢအတၢ်ပတၢ်ပြးကီၢ်အယိ၊ ဘၣ်တၢ်မၤ
သံအီၤဖဲအလဲၤခးတၢ်လၢပှၢ်ပူၤအခါန့ၣ်လီၤ။

တုၤမ့ၢ်တၢ်မၤသံစီၤမုၢ်ထီၣ်ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်တၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤဒီးတၢ်ယူတၢ်ဖိးတအိၣ်
ဘၣ်သ့ၣ်ကုသးပှၢ်တဖၣ်ကွၢ်ယုပူၤလၢအကပၤကဆုၤအီၤဒီးထံၣ်န့ၣ်ဝဲစီၤကိၢ်ဒီးယုထၢထီၣ်
ဝဲလၢစီၤမုၢ်ထီၣ်အလီၢ်လဲၤ။ ဖဲစီၤကိၢ်ပတၢ်အခါန့ၣ်ပူၤဒီးပှၢ်ဝဲအိၣ်ဝဲအသယံၣ်ခဲကဲ၊ အမံၤမ့ၢ်ဝဲ
ဒိၣ်ကီၢ်ဟ့ၤဒီးဒိၣ်ကီၢ်သ့ၣ်ဒီးမ့ၢ်ပူၤမၤတၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤတၢ်အခိၣ်အနၢ်၊ မၤတရိတပၤပှၢ်ပိာ်မုၢ်
ပိာ်မၤ၊ မၤတၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤတၢ်၊ တုၤတၢ်ပူထီၣ်လိထီၣ်အိၣ်ဝဲလၢပူပကီးအပူၤ၊ ဒီးစီၤကိၢ်
ဘၣ်တၢ်မၤသံအီၤစုၢ်ကိးလီၤ။ စီၤကိၢ်ပတၢ်န့ၣ်နံၣ်ဝံၤသံအလီၢ်ခဲဒိၣ်ကီၢ်ဟ့ၤဒီးဒိၣ်ကီၢ်သ့ၣ်
ခဲကဲကုၢ်လိၣ်ဝဲလၢအကကဲဘၣ်စီၤပၤဖိဖဲပူပကီး၊ တဂၤဒီးတဂၤအိၣ်ဒီးအပူၤဒၣ်ဝဲလၢ
အပိာ်အခဲဒီးလၢတၢ်ကုၢ်လိၣ်အပူၤန့ၣ်ဒိၣ်ကီၢ်သ့ၣ်ကဲထီၣ်ဘၣ်စီၤပၤဖိလီၤ။ အဝဲဒိၣ်
ကီၢ်ဟ့ၤအသးတမုၢ်ဘၣ်အပူၤဒိၣ်ကီၢ်သ့ၣ်အယိ၊ လဲၤရုတံၢ်ရုသကိးဒီးစီၤပၤဖိပတၢ်လၢ
လီၢ်အဂၤတဖၣ်ဒီးမၤတၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤတၢ်လၢတၢ်ပတၢ်ကီၢ်ဒီးတကီၢ်အဘၣ်စၢၤတုၤဒၣ်

လဲၣ်စီပဖိပတတ်လၢလီၢ်အဂၢတဖၣ်အသးတမ့ၣ်ဒီးယဲးဒုးတၢ်ယၢတၢ်ဒီးဒူပကိးအစီပဖိ
ဖိဒိၣ်ကိၢ်သ့ၣ်ဒီးမ့ၢ်လၢတၢ်ယူတၢ်ဖိးတအိၣ်အယိ၊ ကိၢ်သ့ၣ်ယၣ်ကွံၣ်ဝဲညီကဒေၣ်ဒီးဘၣ်
တၢ်မၤသံအီၤလီၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၢအံၤမ့ၢ်ဝဲဖဲဒိၣ်ကိၢ်သ့ၣ်ပတၢ်သၢနံၣ်တနံၣ်န့ၣ်လီၤဒိၣ်
ကိၢ်သ့ၣ်ယံဝံၤအလီၢ်ခံဒိၣ်ကိၢ်ဟ့ၣ်သါကဟဲစီပဖိဒီးပတၢ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးမ့ၢ်လၢတၢ်ခိၣ်
တၢ်နၢ်တအိၣ်, ဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတအိၣ်လၢဘၣ်အယိ, ထံဖိကိၢ်ဖိတဖၣ်တၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤ,
ပူထီၣ်လီၤထီၣ်လိာ်အသးတဖုဒီးတဖုတုဒေၣ်လဲၣ်ဒိၣ်ကိၢ်ဟ့ၣ်ဒီးအပူၤလၢအဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်
ဘါအီၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤသံကွံၣ်ဝဲဒေၣ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်တၢ်မၤသံမၤဝီလိာ်သးအါထီၣ်အါထီၣ်ဒီးထံဖိကိၢ်ဖိတဖၣ်လီၤပြီလီၤပြါဆူ
ထံဂၢကိၢ်ဂၢၤယံၣ်ထီၣ်ဒ်အါထီၣ်တုၤဒေၣ်လဲၣ်ပူၤတအိၣ်လၢဘၣ်ဒီးဒူပကိးန့ၣ်လီၤ.
စီပဖိပတတ်ဖဲဒူပကိးခဲလၢၢ်မ့ၢ်ဝဲ ၁၈ ဂၢလၢအနံၣ် ၃၀၀ အပူၤလီၤ. အနီၢ်နီၢ်တခိပူၤ
ကညီအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဖဲဆူပကိးန့ၣ်ပမ့ၢ်ဒုးထီၣ်လၢဖုခူၣ်လၢၢ်န့ၣ်လီၤအိၣ်သီအခါဒီးတုၤလၢ
ပူၤလီၤမ့ၢ်ပြီပြါဒီးဟးထီၣ်လၢဒူပကိးပူၤအလၢၢ်အခါန့ၣ်ကမ့ၢ်ဝဲအနံၣ် ၃၅၀ အဘျဲၣ်
လီၤ. ဖုခူၣ်လၢၢ်ပတၢ်ဖဲဒူပကိးဒီးဘူးထီၣ်ဖဲအကသံအခါန့ၣ်မ့ၢ်ယုာ်ဝဲအဖိသ့ၣ်တ
ဖၣ်လၢဖဲအသံဝံၤအလီၢ်ခံန့ၣ်အတၢ်ကမၤန့ၢ်လၢၢ်ဘၣ် ဘၣ်တဘျဲဒီးပျၢၤလီၤန့ၢ်အမံၤဒီး
အပတၢ်အနံၣ်ပံၤန့ၣ်လၢလၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တဘျဲအဖိခိၣ်ဒီးလၢခံကယံၣ်မ့ၢ်စီပဖိပတတ်လၢ
ဒူပကိးအပူၤတဂၢလၢၢ်လၢန့ၣ်တုၤမ့ၢ်အသံဒီးပူၤဘၣ်ပျၢၤလီၤန့ၢ်အမံၤဒ်န့ၣ်သိးကိးဂၢဒးလီၤ.
ဒ်န့ၣ်အသိးကယံၣ်မ့ၢ်စီပဖိပတတ်၁၈ဂၢစးထီၣ်လၢဖုခူၣ်လၢၢ်တုၤ လီၤလၢဒိၣ်ကိၢ်သ့ၣ်န့ၣ်,
အမံၤဘၣ်တၢ်ပျၢၤလီၤအီၤလၢလၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တဘျဲအံၤအဖိခိၣ်လီၤ. ပူၤသ့ၣ်ကုသးပုၤတဖၣ်
တုၤမ့ၢ်အထံၣ်ဝဲလၢပူၤထံဖိကိၢ်ဖိလီၤမ့ၢ်ပြီပြါဒီးဘူးလၢဝုၢ်ကဟးဂီၤဒီးစံးလိာ်အသးလၢ
ဝုၢ်အံၤကဟးဂီၤဒီးဒ်သိးလၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တဘျဲအံၤကကထီၣ်တၢ်အုၣ်အသးလၢ, ဒူပကိး
အံၤမ့ၢ်ပူၤကညီအထံအကိၢ်ဒီးပူၤကညီဟဲအိၣ်ဟဲဆိးဝဲလၢအဆိကတၢ်ဒီးအိၣ်ဝဲဒီးအခိၣ်
အနၢ်အလိၣ်အပၤန့ၣ်, တချူးပဟးထီၣ်လၢၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်, ပကခူၣ်လီၤလၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တဘျဲ
အံၤဒ်သိးကကတၢ်ပနီၣ်ဒီးတၢ်အုၣ်အသးလၢဖိစီပဖိလံၤစီပဖိအဂီၢ်လီၤ.

ဒ်န့ၣ်အသိးစံးဝဲ, ပကခူၣ်လီၤလၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တဘျဲအံၤလၢတၢ်လီၢ်တပူၤဖဲအတယံၣ်
တဘူးဒီးဖုမိၢ်တီၢ်အသ့ၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးခူၣ်လီၤဝဲတၢ်ပူၤန့ၣ်ပျၢ်ဝံၤဒၤန့ၣ်ဝဲလၢၢ်အဒိဖျၢၣ်
ထဲသိးဒီးတကီၢ်ကျၢသ့ၣ်တနီၤ, တယၢသ့ၣ်တနီၤ, မါလါသ့ၣ်တနီၤ, ဆိဒိၣ်တနီၤ, လၢၢ်ဖိဖျၢၣ်
ဖိတဖၣ်အံၤခဲလၢၢ်အိၣ် ၉ တီၣ်လီၤ. ဒီးလၢလၢၢ်ဖိ ၉ တီၣ်အံၤအဖိခိၣ်, ဒၤန့ၣ်ဝဲလၢၢ်ဒိၣ်
ထဲလၢၢ်ဆီ ၁၈ ဖျၢၣ် ဒီးလၢလၢၢ်ထဲလၢၢ်ဆီ၁၈ဖျၢၣ်အဖိခိၣ်ဒၤန့ၣ်ဝဲလၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တဘျဲ
အံၤဝံၤဒီးဟံဘာဝဲလၢဟီၣ် ခိၣ်တုၤအပူၤထီၣ်ဝံၤ, လၢတၢ်ပူၤအံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်ဝံၤထီၣ်ဆဲး
လီၤဝဲလၢၢ်အထူၣ်တထူၣ်ဒ်သိးကကတၢ်ပနီၣ်လၢဖိလံၤကသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တ
ဘျဲအံၤအိၣ်တၢ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢလၢၢ်ဘၣ်ဘၣ်တဘျဲန့ၣ်အဖိခိၣ်ဖဲပူၤ ၁၈ ဂၢအမံၤအိၣ်
ပျၢၤလီၤအသးအဖိလၢန့ၣ်ပျၢၤလီၤဝဲတၢ်ကတီၢ် “ လၢၢ်ဖိ ၉ တီၣ်မ့ၢ်အူပကိး အထံဖိကိၢ်ဖိမ့ၢ်

လၢအဖီခိၣ်အဂ့ၢ်ဒီးအဖီအလံာ်တဖၣ်တီၢ်နီၣ်ဝဲအတၢ်စံာ်တၢ်တဲလီၤတဖၣ်လီၤ. ဣပကီးကထီၣ်က့ၤပုၤမ့ၢ်ကနၢ်ဒီးအိၣ်သယုၤလၢအနီၣ်ယဲၢ်ဆဲးယုၤယုၤအပူၤစံးအလီၢ်ခဲမိၢ်ပာ်တနီၤနီၤအသးဆူၣ်ဒီးကူၣ်ထီၣ်ဝဲလၢအကလဲၤအိၣ်လဲၤဆိး, ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်လၢဣပကီးဒီးကိးထီၣ်လိာ်အသးဒီးလဲၤအိၣ်ကဒီးဝဲဖဲဣပကီးဒီးကတဲာ်ကတီၢ်က့ၤဖုမိၢ်တီၢ်အသ့ၣ်ခိၣ်လိာ်ထံးလၢအမ့ၢ်လၢအိၣ်ပူၤဒီးယူးယီၣ်ပးကဲဝဲဒ်အမိၢ်ဒိၣ်ပာ်ဒိၣ်အခိၣ်အနၢ်အသိး, ဒီးမၤဘျၣ်မၤဘါဝဲဖဲတၢ်လီၤန့ၣ်တနံၣ်တဘျီဖဲလၢပျူၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပုဂံကညီလဲၤအိၣ်လဲၤဆိးဖဲဣပကီးအပူၤအနီၣ်၂၀ယုၤယုၤအခါန့ၣ်, ကိၤလၢသုတဖၣ်ထီၣ်တဖုဒီးစံးဝဲလၢသၢကဟဲအိၣ်လၢကိးတဖျၢၣ်အံၤအကၢ်ခိၣ်ဒီးမၤပနံၣ်တၢ်ကၤအတၢ်မၤလီၤ. ဒီးမ့ၢ်လၢပုဂံကညီတဖၣ်တတြီအကျဲအယံ, အိၣ်ဝဲဆိးဝဲဖဲကိးအကၢ်ခိၣ်လီၤ. ကိၤလၢသုတဖၣ်အတၢ်ကူၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲလၢသၢကဟဲအိၣ်ဖဲဣပကီးဒီးမၤဒ်သိးဣပကီးအံၤကကဲထီၣ်အထံအကီၢ်အဂီၢ်လီၤ. ဒ်အကူၣ်ဝဲအသိးထံၣ်ဝဲလၢၢ်ထူၣ်တထူၣ်အိၣ်တယံတဘူးဘၣ်ဒီးဖုမိၢ်တီၢ်အသ့ၣ်ခိၣ်ဒီးစံးဘၣ်တဲဘၣ်ဝဲပုဂံကညီလၢသုမၤဘျၣ်မၤဘါတၢ်ဖဲဖုမိၢ်တီၢ်အသ့ၣ်ခိၣ်အံၤ, ပဝဲစ့ၢ်ကိးပအဲၣ်ဒီးမၤဘျၣ်မၤဘါဒီးဟ့ၣ်ပတၢ်ယူးတၢ်ယီၣ်လၢသုဖုဖးဒိၣ်အလီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤပဝဲပလုာ်ပလၢအိၣ်လၢပဘၣ်ယူးယီၣ်ပးကဲပမိၢ်ပပာ်ဒီးပခိၣ်ပနၢ်ဒ်သုဝဲပုဂံကညီအသိးလီၤ. အယံဟ့ၣ်ပုဂံကညီအခွဲးလၢပကဘျီထီၣ်ပတၢ်ဘါအလီၢ်ဘူးဖဲဖုမိၢ်တီၢ်အသ့ၣ်ခိၣ်လၢလၢၢ်ထူၣ်န့ၣ်အသ့ၣ်ထံးတက့ၢ်. ပုဂံကညီတဖၣ်န့ၣ်န့ၣ်အီၤဒီးဟ့ၣ်အခွဲးဒီးဘျီထီၣ်ဝဲအတၢ်ဘါအလီၢ်ဖဲန့ၣ်ဒီးဖဲတၢ်ကိၢ်ဒီးတၢ်ဂီၢ်အကတီၢ်ဖဲလၢဒိၣ်လၢပုၤအခါန့ၣ်ဖွဲၣ်မ့ၢ်ဖွဲၣ်ဖၣ်ဒီးမၤဘျၣ်မၤဘါတၢ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံာ်ထီၣ်တဖုဒီးမၤန့ၢ်ဝဲလၢၢ်ထူၣ်တထူၣ်ဒီးပုၤလီၤန့ၢ်ဝဲအစီၤပၤအမံၤကိးဝဲ “တံလံ” ဝံးဒီးထုးထီၣ်ခူသ့ၣ်ဝဲပုဂံကညီအလၢၢ်ထူၣ်တထူၣ်ဒီးလၢအလီၢ်န့ၣ်ဝံာ်ထီၣ်ဆဲးလီၤဝဲအလၢၢ်ထူၣ်တထူၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအစီၤပၤအမံၤန့ၣ်လီၤ. ပုဂံကညီတဖၣ်တဟံသ့ၣ်ပာ်သးဒီးဆိကမိၣ်ဝဲလၢသၢတၢ်ပနီၣ်လၢၢ်ထူၣ်လၢသၢဖဲသၢဖုဝံာ်ထီၣ်ဆဲးလီၤန့ၢ်အီၤန့ၣ်အိၣ်ဒၣ်ဝဲဒ်အအိၣ်ညီန့ၢ်အသိးလီၤ. ဒီးပုဂံကညီဒီးကိၤလၢသုတဖၣ်အိၣ်ယူအိၣ်ဖိးဒၣ်ဝဲထီၣ်တီၤလီၤ.

တၢ်မၤအသးဒ်အံၤအနီၣ်၃၀ယုၤယုၤအလီၢ်ခဲထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်န့ၢ်ဟူဝဲလၢစီၤပၤဖိသ့ၣ်မ့ၢ်လၢဒီးဝဲမ့ၢ်လၢဒီးပုၤဝဲၤသယံာ်ခဲၤ, အိၣ်လၢဣပကီးတဖၣ်တၢ်မိၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်အသးလၢအဂ့ၢ်အပီၢ်ဒီးထူဒီးသ့ၣ်က့ၤသးပုၤအိၣ်လၢဣပကီးတဖၣ်တၢ်မိၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်အသးလၢအဂ့ၢ်အပီၢ်ဒီးလဲၤဝဲဆူဣပကီးထူဒီးသံကွၢ်သံဒီးဝဲလၢအဂ့ၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢစီၤပၤဖိတဖၣ်အံၤမ့ၢ်အဟးယုတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢကအိၣ်ကဆိးဝဲအဂီၢ်လီၤ. အန့ၣ်တဘျီသ့ၣ်က့ၤသးပုၤတဖၣ်စံးအီၤလၢအကဟဲပတၢ်ဖဲဣပကီးလီၤ. မ့ၢ်လၢသၢအိၣ်သၢဆိးဖဲဣပကီးန့ၣ်သၢခိၣ်သၢန့ၢ်လၢအကပၤကဆုၤသၢတအိၣ်ဘၣ်အယံလီၤ. စီၤပၤဖိခဲၤအာၣ်လီၤဒီးန့ၣ်လီၤ

ဝဲဆူဒူးပကီးဖဲ ၁.န. ၅၇၃ နံာ်ဒီးဘျီထီာ်ခူဝါဒီးစးထီာ်ပတံာ်ဖဲန့ာ်လီာ်.

သ့ာ်မုာ်လါဒီးဝံမုာ်လါဟးထီာ်လါဒူသတုာ်, ဒီးဟဲအိာ်ဟဲဆိးဖဲဒူပကီးအဂုာ်.

စီပတံာ်သးပတံာ်ဖဲဒူသတုာ်အဖိတအိာ်ဘာ်အယံ, လုာ်ဖိဝဲအပဒိာ်ဖးဒိာ်အဖိ
 ခွါခဲဂး, န်သိးလါခဲသါမုာ်သံန့ာ်ကကဲစီပလါသါလီာ်လီာ်. ပုာ်ဒီပုာ်ဝဲခဲဂးအံာ်တုာ်
 အသးအိာ် ၂၁ နံာ်ဒီး ၂၃ နံာ်အခါန့ာ်တဲာ်လိာ်အသးလါပကကဲစီပလါအံာ်ပတံာ်ဝဲတံာ်
 ယိးဒီးတံာ်လုပစီအါနးလီာ်. ခဲအံာ်ပဘူာ်ပတံာ်ဂုာ်အယံပအိာ်ခုာ်အိာ်မုာ်ဘာ်လီာ်. ပတ
 ကြားသးလီာ်သးကွံာ်ထူးတံာ်တီာ်ဒီးဟီာ်ခိာ်အလါကပီဘာ်ဂုာ်တက့ာ်လါပလုာ်ယုာ်အ
 ကျဲဒ်သိးတုာ်မုာ်ပသံန့ာ်ပကတုာ်လါတံာ်မုာ်တံာ်ပလါလီာ်. အယံပကဟးထီာ်လါဒူပုာ်
 ပုာ်ဒီးလဲာ်ကဲအံာ်သံာ်လါပုာ်ပုာ်ဒီးမးအါထီာ်ပတံာ်သ့ာ်ညါနံာ်ပာ်လါထူကျဲယုာ်ကျဲတခီဒီး
 မးကံာ်မးကျဲပတံာ်စုာ်တံာ်နံာ်လါယုာ်အပုာ်ဒ်သိးပမုာ်သံဒီးပကတုာ်လါတံာ်မုာ်တံာ်ပလါလါ
 အဆိအချ့လီာ်. အာ်လီာ်လိာ်အသးခဲဂးဝဲ, တဲဘာ်ဝဲစီပဒီးအမိာ်အပာ်ဒီးအတံာ်ဟ့ာ်
 အခွဲဝဲဒီးလဲာ်ကဲဝဲအံာ်သံာ်ဖဲကစါခိာ်တယံတဘူးဒီးပုာ်ကညီသဝီတဖျာ်လီာ်. တနံာ်
 တခိာ်ပုာ်ကညီနီာ်ဒီမိဝဲခဲဂးအိာ်လါသဝီတဖျာ်န့ာ်အပုာ်, လဲာ်ဟးယုာ်အိာ်ယုာ်အီ
 ဒီးထံာ်ဝဲအံာ်သံာ်ခဲဂးဒီးကတံာ်တံာ်ဒီးအီဒီးအတံာ်တဲဘာ်အီလါသါမုာ်ပဒိာ်ဖးဒိာ်အဖိ
 ခွါလါစီပတံာ်သးလုာ်ဖိသါခဲဂးလိာ်လါအကဒူးကဲသါစီပဖဲစီပသံအခါလီာ်. ဘာ်
 ဆာ်ဒီးသါအဲာ်ဒီးတုာ်တံာ်မုာ်အယံသါလုာ်ထူကျဲယုာ်ကျဲဒီးသါဟဲကဲအံာ်သံာ်လီာ်. လါ
 ခဲပုာ်ကညီဒီမိဝဲခဲဂးတဲဘာ်အံာ်သံာ်လါသါဖိခွါအိာ်စုာ်ကီးခဲဂးဒီးသါအဲာ်ဒီးလါအက
 သ့ထီာ်ဘာ်ထီာ်ဒီးဒိာ်ထီာ် လါတံာ်ဂုာ်တံာ်ဝါဒီးတံာ်အဲာ်ထူအဲာ်ယုာ်အပုာ်အဂီာ်လီာ်.
 အံာ်သံာ်စံးအီလါအကဟဲပာ်အဖိခွါခဲ ဂးလါသါအိာ်ဒီးသါကသိာ်လိသီလိအီဒ်သိး
 ကသ့ထီာ်ဘာ်ထီာ်တံာ်လီာ်. နံာ်အသိးပုာ်ကညီနီာ်ဒီမိဝဲခဲဂးလဲာ်ဆုာ်အဖိခွါခဲဂး,
 အဒိာ်တဂါအမံာ်မုာ်ထူထူဘီ, အဆံးတဂါအမံာ်မုာ်ထူထူရါ, ဆူအံာ်သံာ်အအိာ်ဒ်
 သိးအကမးလိတံာ်အဂီာ်လီာ်. ဒီးပုာ်ကညီနီာ်ဒီမိဝဲခဲဂးဆုာ်အံာ်သံာ်ခဲဂးဒီးအဖိခွါ
 ခဲဂးအတံာ်အိာ်တံာ်အီ ဖဲတံာ်အိာ်ဒီးအီန့ာ်လီာ်.

ထူထူရါတဂါလဲာ်အိာ်လါအံာ်သံာ်ခဲနံာ်အဘျဲဒီးဘာ်ထီာ်တံာ်ဆါဒီးသံဝဲဒ်လီာ်.
 အိာ်တုာ်ထဲထူထူဘီတဂါဒီးအံာ်သံာ်အဲာ်အီလါသးဒီးသိာ်လိသီလိအီမုာ်မုာ်နီာ်နီာ်လီာ်.
 ထူထူဘီဒိာ်ထီာ်လါတံာ်မးလိမးဒီးအပုာ်ဒီးဖိာ်သ့ာ်ခွါထီာ်ဝဲဒီးဖဲအသးအိာ် ၂၀
 အခါန့ာ်တံာ်မးအသးလါစီပတံာ်သးသံဝဲဒီးမုာ်လါအဖိတအိာ်ဘာ်အယံ, ပုာ်ကကဲ
 စီပလါအလီာ်တအိာ်ဘာ်, အယံပဒိာ်ဖးဒိာ်လါဒူသတုာ်တဖာ်လဲာ်ဆူအံာ်သံာ်
 ခဲဂးအအိာ်ဒီးတဲဘာ်အီလါစီပသံဒီးပုာ်ကကဲစီပလါအလီာ်တအိာ်ဘာ်အယံ,
 ယုာ်ကညးဝဲလါအတံာ်ကဟဲကုာ်ဆူဒူသတုာ် ဒီးအဝဲာ်တဂါကကဲစီပဒီးအပုာ်တဂါကကဲ

စီပပဖိဖဲဒူသတုာ်န့ၣ်လီၤ. အံသံၣ်ခံၣ်ဂၢၤတဲဆၢအီၤလၢအတအဲၣ်ဒီးကဲစီပပနီတဂၢၤဘၣ်. မ့မ့တခိစံးဝဲသါပျဲအိၣ်တဂၢၤ, ဒီးသုမ့အဲၣ်ဒီးဒီးကဲန့ၣ်ပကလုာ်န့ၣ်ပကမၤအကဲစီပပလီၤ. ပဒိၣ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်ကန့ၣ်အံသံၣ်အကလုာ်ဒီးအာၣ်လီၤဝဲဒီးအံသံၣ်ခံၣ်ဂၢၤကိးထီၣ်အပျဲထူထူ ဘီဒီးက့ၤက့ၤဝဲဆူဒူသတုာ်ဒီးဟူဟီၣ်ဝဲစီပပအစိၣ်ဒီးကုာ်ယိစီဝဲဝဲဒီးဟီၣ်ထီၣ်ဝဲထူထူဘီ လၢစီပပလၢစီပပတံသးအလီၤဖဲ ၁.န. ၅၅၁ နံၣ်ဖဲအသးအိၣ် ၂၀ အခါန့ၣ်လီၤ.

တီၢ်နီၣ်, -ထူထူဘီမ့ၢ်ပုၤကညီဒီးမ့ၢ်စီပပတဂၢၤယိလၢတလၢပယီၤကိးဝဲလၢ (သံၣ် ဟးယၣ်စၢ်) အဲၣ်ဒီးမၤဘၣ်မၤဘၢပုၤကညီအမံၤဒီးစံးဝဲလၢမ့ၢ်အလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ် လၢပယီၤမိၢ်အဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တလၢပယီၤတဖၣ်ကိးဒီးကွဲးဝဲလၢအယၣ်စ့ၣ်ဒီးသဲတဖၣ် အပူၤကိးဝဲလၢ (၁. သူရိယစန္ဒာမင်းကြီး။ ၂. ဒွိတပေါင်။ ၃. ဝိဇနသာမင်း” ၄. တိသာ တမသီဟရာဇာမင်း။ ၅. သီဟရာဇာလီၤ. (ကွၢ်, သထုံ ရာဇဝင် ပေါင်းချုပ် ကျမ်းကြီး - ကဘျံးဘၢ ၅၄ - လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢ, “အူပုညၣ်” ဖဲ ၁၂၈၉ နံၣ်န့ၣ် တက့ၢ်)

ထူထူဘီကဲထီၣ်စီပပဝဲဖဲအလဲၤဟးတရံးလၢအကီၢ်ပူၤအခါထံၣ်ဝဲလၢပုၤကညီ နီၢ်ဒီးမိဝဲခံၣ်ဂၢၤအဖိမုၢ်ကနီၤအိၣ်တဂၢၤဒိၣ်တၢ်ယံယံလၢလၢဒီးအမဲၣ်ဘၣ်အီၤအယိ, သံကွၢ်ဝဲအမံၤဒီးအမိၢ်အပၢ်မၤအိၣ်မနုၤလဲၣ်ဒီးအတၢ်စံးဆၢအီၤလၢသါမံၤမ့ၢ်နီၢ်ကီၤလၣ် ဒီးသါမိၢ်သါပၢ်မၤအိၣ်ခုးမၤအိၣ်သံၣ်ဒီးစီပပမၤပုၤလဲၤကိးန့ၢ်အမိၢ်အပၢ်ဒီးတုၤအတၢ်ဟဲ တုၤဒီးစီပပစံးအီၤလၢသါကဒုးကဲအဖိမုၢ်လၢနီၢ်ပမုၢ်ဒီးယုဒီးဖျီအသးလီၤ.

အမိၢ်အပၢ်အာၣ်လီၤဒီးဖျီအသးလၢနီၢ်ကီၤလၣ်ဝဲက့ၤကိးနီၢ်ကီၤလၣ်ဆူဒူသတုာ်ဖဲ ၁.န. ၅၅၂ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤထီၣ်ကဒီးတနံၣ်ဒီးနီၢ်ကီၤလၣ်အိၣ်ဖျၢ်အဖိခါသယံၣ်ခံၣ်ဂၢၤဖဲ ၁.န. ၅၅၃ နံၣ်န့ၣ် လီၤ. ဖိသၣ်ခံၣ်ဂၢၤအိၣ်ဖျၢ်အဖိခါသယံၣ်ခံၣ်ဂၢၤဖဲ ၁.န. ၅၅၃ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ခံၣ်ဂၢၤအိၣ်ဖျၢ်ဖဲမုၢ်ဟါလီၤတချူးလါပုၤဒီးဘၣ်တနံၤဒီးမ့ၢ်လၢလါဟဲပၢ်ထီၣ်တချူး မုၢ်လီၤန့ၢ်ဒီးဘၣ်အယိ, စံးဝဲဒၣ်လၢသါဖိခါခံၣ်ဂၢၤအံၤသ့ၣ်လိာ်အသးလၢမုၢ်ဒီးလါဒီးအိၣ် ဖျၢ်ဝဲလၢမုၢ်ဒီးလါဖျါခံၣ်ဘၣ်လိာ်အခါအယိမ့ၢ်အသ့ၣ်မုၢ်သ့ၣ်လါဒီးဟဲဝဲမုၢ် ဟဲဝဲလါအယိ, အဒိၣ်တဂၢၤန့ၣ်ယုာ်ဝဲအမံၤလၢ “သ့ၣ်မုၢ်လါ” ဒီးအဆံးတဂၢၤ “ဝဲမုၢ်လါ” န့ၣ်လီၤ.

တီၢ်နီၣ်, -သ့ၣ်မုၢ်လါဒီးဝဲမုၢ်လါခံၣ်ဂၢၤအံၤအမိၢ်နီၢ်ကီၤလၣ်ဒီးအပၢ်ထူထူဘီမ့ၢ် ပုၤကညီနီၢ်နီၢ်အယိအဝဲသ့ၣ်မုၢ်ပုၤကညီနီၢ်နီၢ်လီၤ. တလၢပယီၤတဖၣ်အယၣ်စ့ၣ် အပူၤန့ၣ်ကိးဝဲကွဲးဝဲလၢ “သမလ” ဒီး “ဝိမလ” လီၤ. အဲၣ်ဒီးကွဲးဟးဂီၤဒီးဆိၣ်ဘံး ဆိၣ်ဘၢပုၤကညီအမံၤအယိ, နီၢ်ကီၤလၣ်မုၢ်ဂ့ၤ, ထူထူဘီမ့ၢ်ဂ့ၤ, စံးဝဲလၢအကဲထီၣ်လၢ ပယီၤမိၢ်အဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်လၢပုၤပိာ်မုၢ်တဂၢၤ, ပုၤပိာ်ခါတဂၢၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲဖိသၣ်သယံၣ်ခံၣ်ဂၢၤအသးအိၣ်တဆံၣ်န့ၣ်အခါအပၢ်စီပပထူထူဘီဟံးန့ၢ်ကဒီးအမၤအ သီတဂၢၤလၢအမ့ၢ်အပဒိၣ်ဖးဒိၣ်ကူၣ်လိာ်တၢ်တဂၢၤအဖိမုၢ်ဒီးပုၤထီၣ်တနံၣ်အလီၤခံၣ်န့ၣ်

ကီာ်အသးဒုးတံာ်ဒီးကီာ်လၢသ့လၢပာ်ခါဂၢၤဂၢၤလီၤ. ဝဲတံာ်ဒုးအလီၢ်န့ၣ်ကီာ်လၢသ့လၢပာ်
ပာ်ဒီးအခံအပှၤ သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်တကပၤ, ဒီးကီာ်အသးဒီးအပှၤကညီတဖၣ်အိၣ်တကပၤ.
ဒီးတံာ်ဒုးအလီၢ်အိၣ် လၢတံာ်ဘၢၣ်စၢၤလီၤ. ကီာ်လၢသ့လၢပာ်ဟံးထီၣ်အနးတဘျီ
ဝံၤန့ၣ်လီၤဆူတံာ်ဒုးအလီၢ်ဒီးဂဲၤကလံာ်ဝဲဒီးနးဒီးအခုအပှၤတဖၣ်တြးမးဝဲဟၢၣ်
ဟၢၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသးကီာ်အသးဟံးထီၣ်အနးဒီးန့ၣ်လီၤဆူတံာ်ဒုးအလီၢ်ပှၤဒီးဂဲၤက
လံာ်ပှၤဝဲအနးန့ၣ်ဒီးပှၤကညီတဖၣ်ကိးပသ့ထီၣ်ဝဲလၢအကလုာ်ဖးထီ “နၢၤလံ, နၢၤလံ,
နၢၤလံ,” သၢဘျီလီၤ.

အအံၤတဘျီန့ၣ်ပှၤခံဂၢၤကဒုးလိာ်အသးအနီၢ်ကီာ်လီၤ. ကီာ်လၢသ့လၢပာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ,
ကီာ်အသးမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဟံးထီၣ်အနးဒီးအဘီခံဂၢၤလိာ်လၢစုစုတဘျီစုထွဲတဘျီဒီးန့ၣ်လီၤ
ဆူတံာ်ဒုးအလီၢ်ဒီးဂဲၤကလံာ်ပှၤထီၣ်ဝဲအဘီအနးတဖၣ်ခံခိဒီးသးဘူးလိာ်အသးတစးတစး
ဒီးဝဲဘူးလၢအကဆဲးလိာ်ကျိလိာ်အသးအခါ, ကီာ်အသးကတိာ်တံာ်ဒီးကီာ်လၢသ့လၢပာ်
ပာ်စံးဝဲ, “နစံးလၢနက ဒုးတံာ်ဒီးယၢခိဂၢၤဂၢၤလီၤ. ဘၣ်မနုၤနမနုၤဟဲလၢနလီၢ်ခံဒီးမၤစၢၤ
နၢၤလံ” ကီာ်လၢသ့လၢပာ်ခါဆိကမိၣ်ဝဲလၢအနီၢ်ကီာ်ဒီးကွၢ်ကဒါက့ၤဝဲအလီၢ်ခံဒီးဝဲအကွၢ်
ကဒါက့ၤဝဲအလီၢ်ခံအခါကီာ်အသးဆဲးအီၤလၢဘီဝဲအတံာ်လၢပှၤဒီးလီၤတီၢ်ဝဲ, ဒီးတဘျီ
ယီၤလဲၤယီၤတံာ်ယာ်ဝဲဝဲကျိတဲာ်ဝဲအကီာ်လီၤ. တုၤန့ၣ်တစုပှၤကညီကွၢ်ကီာ်တဖၣ်
ကိးပသ့ထီၣ်လၢ “သံလံ, သံလံ, သံလံ,” ဒီးကီာ်လၢသ့ကွၢ်ကီာ်တဖၣ်ပှၤကွံာ်ဝဲဆူအချံ
အကဘီအိၣ်အလီၢ်ဒီးက့ၤက့ၤဝဲလီၤ.

ကီာ်အသးတခိဟံးထီၣ်ကီာ်လၢသ့လၢပာ်အခိၣ်သၣ်ယံဒီးဟဲက့ၤစိာ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲအဖါတံာ်
ဖိဝံမ့ၢ်လၢလီၤ. တံာ်ဒုးအံၤမ့ၢ်ဖဲခ.န. ၆၀၃ နံၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. အဖါတံာ်ဝံမ့ၢ်လၢစံးဘျးစံးဖိၣ်
အီၤဝဲဒီးတဲအီၤ, “စိပဖိကီာ်အသးစၢၤ,နမၤပှၤဖျးယၢလၢအတံာ်ကီာ်ခဲဒီးနအုၣ်က့ၤခိၣ်
က့ၤယထံယကီာ်ဒီးထံဖိကီာ်ဖိလၢအပှၤဖျးကွံာ်ဒီးတံာ်လီၤမာ်ကဲကုၢ်လၢကီာ်လၢသ့တဖၣ်
အစုပှၤအယံ, စးထီၣ်လၢခဲအံၤယတပၤလၢတံာ်ဘၣ်. ဒီးနကမ့ၢ်စိာ်ပဖိပတံာ်လၢပှၤပကီး
လၢယလီၤလီၤ. ဒ်ယအာ်လီၤအီၤလီၤနၢၤလၢယကဟ့ၣ်အိၣ်နၢၤလၢယကီာ်သၢပူအသးန့ၣ်,
ခဲအံၤဟ့ၣ်လီၤယၢသၢပူတပူလၢယကအိၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. ဝဲနပာ်တံာ်အခါယလဲၤမၤလိတံာ်
လၢကီာ်ဟံာ်ဒုၣ်ဒီးနပာ်အာ်လီၤအီၤလီၤဝဲလၢဖဲယဟဲက့ၤကဒါက့ၤဆူပကီးန့ၣ်
သၢကဟ့ၣ်လီၤယၢကီာ်တဝၣ်ဒီးသၢကအိၣ်တဝၣ်ဒီးပကပၤသကိးတံာ်လၢပှၤပကီးလီၤ.
တုၤယမၤလိတံာ်ဝဲဒီးဟဲက့ၤက့ၤန့ၣ်အဝဲဒုၣ်တဟံာ်ဟံာ်ကျၢၤအတံာ်အာ်လီၤအီၤလီၤအမဲာ်
ညါတဒုးန့ၣ်ယၢဆူပကီးအပှၤဘၣ်. တံာ်အာ်ထီၣ်ဘၣ်ယၢ, ယဝံသးစူၤတန့ၢ်ဒီးယကူၣ်
အပူထီၣ်အီၤဒီးဘၣ်တံာ်မၤသံဝဲလီၤ. တံာ်လၢယမၤကမၣ်ဘၣ်နၢၤဖဲနနီၢ်ဆံးဒီးဒီးတသ့ၣ်
ညါဒီးဘၣ်စုစုစုထွဲအခါန့ၣ်, ပျၢ်ယတံာ်ကမၣ်ဒီးသ့ၣ်နီၣ်လၢၤအီၤတဂ့ၤ”

ကီာ်အသးစံးဆၢအီၤ, “ဖါတံာ်ဖိစၢၤ, တမ့ၢ်လၢယသးလီၤသးကွံာ်တံာ်လီၢ်တံာ်လၢဒီး
အဲၣ်ဒီးအိၣ်ထံအိၣ်ကီာ်အယံယဟဲမၤစၢၤနၢၤဖဲနဘၣ်ကီာ်ဘၣ်ခဲအခါအံၤဘၣ်. မ့ၢ်ယဟဲမၤဒုၣ်

to Cosmin, which is a very pretie towne, and standeth very pleasantly, very well furnished with all things The people be very tall and well disposed, the women white, round faced with little eies, the houses are high built set upon great high postes, and they go up to them with long ladders for fear of the tygers which be very many xxx The ships which come from Bengala .San Thome and Masulipatam, come to the bar of Negrais and to Cosmin)

တၢ်အုၣ်အသးလၢအဂၢတပူၤစံးဝဲဒ်အံၤ, “ဖဲ ခ.န. ၁၆၀၀ နံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ် “ရးဖ-ဖံခဲ” လဲၤတုၤလၢကတီၢ်သန့တဖၣ်တဆံးအကဲၣ်ဆိးတဖျၢၣ်ကိးဝဲလၢကီၢ်စမံလၢ အမ့ၢ်ယၣ်ယၣ်ဖဲယဲၤပသံၣ်လီၤ.” (In the Sixteenth Century Ralph Fitch visited a Considerable port called Cosmin which was almost certainly Bassein) (ကွၢ်, ဘၢမၣ်ကစးတံးအး-ပသံၣ်ဒံးတြိ-က-တြုၢ်-အုၣ်-၁၉၁၆ နံၣ်.ကဘျံးပၤ ၁၃, အဆၢခံးကဘျံးပၤ ၁၂၅ အဆၢခံး=Vide Burma Gazetteer Bassein District Volume, Edution 1916 pages 13, paragraph 2 and page 125 paragraph 2)

လၢခံကီၢ်လၢသုပသံၣ်လၢအဖဲမၤပနံၣ်တၢ်ကၤအတၢ်မၤလၢချံကတီၢ်တဖၣ်ဟံလီၤ အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ဖဲကိးသမံ, ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ပုၤကညီအိၣ်တကပၤ, ဒီးကီၢ်လၢ သုပသံၣ်အိၣ်တကပၤလီၤ. ဒီးဒ်တၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးအသိးန့ၣ်ကီၢ်လၢသုပသံၣ်တဖၣ် ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးဒ်စိဒ်ကမီၤထီၣ်ဒီးမံးကိး သမံန့ၣ်လီၤရၢၢ် ကွံာ်ဝဲတစးဘၣ်တစးဒ်တၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးအသိး, တုၤလၢအလီၤဘံးလီၤဘၢဒီးလီၤမၢ် ကွံာ်ဝဲဒ်တစုဒီးဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤမံးအသိ “ပသံၣ်” ဒီးပုၤမိၢ်ထံးဖိတဖၣ်ကိးဝဲလၢ “န့ပသံၣ်” ဒီးပုၤအဲကလံးဖိကိးဒီးကွဲးဝဲလၢ, -DomBssein- ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ကီၢ်လၢသုပသံၣ် တကလုာ်အနုၤသဝီအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိ အလီၢ်အကျဲလီၤ. တၢ်အုၣ်အသးလၢအဘၣ်ဃးဒီး တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဖိခိၣ်ဒ်အဖျါလၢတၢ်စံာ်စီတဲစီလၢတလၢအလံာ်ထီၣ်လုၢ်အပူၤအသိးန့ၣ် မ့ၢ်ဒ်အဖိလံာ်အံၤအသိးလီၤ.

ဒ်တလၢအတၢ်စံာ်စီတဲစီအုၣ်အသးလၢအဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်ပဂ့ၢ်လိာ်တၢ်အလီၢ်တ အိၣ်ဘၣ်. အမဲာ်ညါလၢပူၤန့ၣ်ဖဲတၢ်လီၢ်အံၤကီၢ်လၢသုအိၣ်ဝဲအါကလုာ်ဒီးအခါခဲအံၤ န့ၣ်ပထံာ်ဘၣ်ဒံးဒ်လဲာ်လၢကီၢ်လၢသုဟံၣ်န့ၣ်အသ့ၣ်ခိၣ်လိထံးလၢပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အခါဖဲန့ၣ်ဝုၢ်တအိၣ်ထဲပသံၣ်တဖျၢၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဝုၢ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးအဂၢအါဖျၢၣ်လၢပသံၣ်ဒီကီၢ်ညါ အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤလၢတလၢအတၢ်စံာ်စီတဲစီအပူၤန့ၣ်စံးဝဲဖဲခ.န. ၆၂၅ နံၣ်န့ၣ်တလၢအဘီအမ့ၢ်လၢကီၢ်ပကီၢ်န့ၣ်ပဘၣ်စ့ၢ်ကိးဝုၢ် ၃၂ ဖျၢၣ်လၢကီၢ်ပသံၣ် အပူၤလီၤ. တၢ်အုၣ်အသးလၢတၢ်ဂ့ၢ်လၢအဖိခိၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ် (ကွၢ်, ဘၢမၣ် ကစးတံးအး-ပသံၣ်ဒံးတြိ-ကတြုၢ်-အုၣ်-ကဘျံးပၤ, ၁၂၄-၁၂၅. Vide Burma

Gazetteer=Bassein District Volume A =pages 124-125.)

မုာ်မဆါတနံၤအံၤ, ပုဂံညီအိၣ်သက့ၤတံာ်လီၤလၢပၤခိၣ်ပျီပူၤလၢပသံာ်, မှီမ့း, ဟီကတး, မအူၣ်ပုၣ်ဒီးဖှၣ်ပူၣ်အကီၢ်ဆၣ် “ဒံစတြီး” အပူၤတဖၣ်န့ၣ်, လၢပျၢမုာ် ပုဂံညီပိုၢ်, စိုၤ, ခိုၤ, အိၣ်လၢစိုၤဝုၢ် “သၣ်တွံ” ဒီးပိုၢ်ဝုၢ်, “ပူၣ်” တဖၣ်သးလီၤ အသးလီၤ. ပုဂံညီတဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးအခိၣ်အနၢ်, စကီၤစဘါတဖၣ်လီၤ. ဘၣ် ဆၣ်ဒီးတုၤမုာ်တလၢပယီၤမၤနၢၤ, ဂုၢ်န့ၢ်အလီၢ်အကျဲဒီးက့ၤထီၣ်အိၣ်က့ၤလၢရၢၣ် ခၢၣ်ရိမးကစၢ်အခိၣ်ထံးတနီၤ, ဆူပုၢ်ကျါတနီၤ, ဒီးတနီၤန့ၣ်လီၤမုာ်ပြီ ပြီလၢပၤခိၣ် ပျီပူၤဒီးလၢအကျါန့ၣ်အါတက့ၢ်ခိုၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ်က့ၤတလၢပယီၤလီၤ. လၢအက့ၤထီၣ် အိၣ်လၢကစၢ်ခိၣ်, ကစၢ်ခိၣ်ထံးတဖၣ်န့ၣ်, တုၤမုာ်ပုၤအဲကလံးဖိဖဲမၤန့ၢ်ပၤဘၣ် က့ၤကီၢ်ပယီၤစးထီၣ်ဖဲခ.န. ၁၈၂၅ နံာ်န့ၣ်, ဟဲက့ၤလီၤအိၣ်ဆိးက့ၤလၢပၤခိၣ်ပျီပူၤ ဒီးမုာ်မဆါတနံၤအံၤပထံာ်ဘၣ်ပုဂံညီအိၣ်လၢကီၢ်ဆၣ်အိၣ်လၢပျၢထံကျိအထံာ် တဖၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ.

ဖဲပုၤအဲကလံးဖိဖဲဒုးန့ၢ်သီပသံာ်, မှီမ့းဟီကတး, ဒီးမအူၣ်ပုၣ်အခါန့ၣ်, တလၢပယီၤ တဖၣ်ပူထီၣ်လီထီၣ်တံာ်ဒီးတမုၢ်တံာ်လၢတံာ်လီၤအါပူၤဒီးပုဂံညီတဖၣ်န့ၣ်မၤစၢၤအဲက လံးအပဒိၣ်ပပုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢတံာ်ဒုးဆၢဆိၣ်တံာ်ပုၤပူထီၣ်တံာ်လၢတံာ်လီၤအါပူၤတဖၣ်ဒီး လူၤမၤလီၤပြီလီၤပြီတမုၢ်လၢအမၤဒၢတံာ်လၢတံာ်လီၤအါပူၤတဖၣ်ဒီးထံကီၢ်အိၣ်ဘ့ၣ် အိၣ်ဂၢ်က့ၤဝဲဒၣ်လီၤပုဂံညီသုးဖိတဖၣ်ဘၣ်လဲၤတရံးလၢထံကျိတကျိအပူၤဒီးမၤလီၤပြီ လီၤပြီတမုၢ်လၢအမၤဒၢပုၤလဲၤတံာ်က့ၤတံာ်လၢထံကျိပူၤတဖၣ်လီၤ. ဖဲတလၢပယီၤပူထီၣ် တံာ်ဖဲတီၢ်ကလုဖဲခ.န. ၁၈၈၆ နံာ်န့ၣ်သရၣ်နံကလံစံ (Pev.Mr.Nichols) မုာ်ပုၤအခိၣ် လၢအဆုၢ်ပုဂံညီလၢအလဲၤဒုးဆၢ, ဆိၣ်တံာ်, ဒီးမၤလီၤပြီလီၤပြီကွံာ်ပုၤပူထီၣ်တံာ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ဖဲ၁၉၀၁ နံာ်န့ၣ်, ပုဂံညီအိၣ်လၢကီၢ်ပသံာ်အပူၤ ၈, ၃၀၀ ဂၢဒီးဖဲ ၁၉၁၁ နံာ် န့ၣ်အိၣ်ဝဲ, ၉, ၇၉၀ ဂၢလီၤ. ပုဂံညီအိၣ်ဒီးဝဲတနီၤလၢအမဲာ်ဆုးလၢအကဒီးကိးလီၤအ သးလၢပုဂံညီလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးပုၤဒ်အံၤသိးတကလုာ်န့ၣ်ပဆၢမုာ်လၢဆူညါန့ၣ်တအိၣ် လၢဘၣ်ဒီးကဒီးကိးလီၤက့ၤအသးလၢပုဂံညီလီၤ.

တံာ်စူာ်တံာ်နာ်ဘၣ်ယဒီးတံာ်ဘူၣ်တံာ်ဘါ, -ပုဂံညီအိၣ်လၢကီၢ်ပသံာ်, မှီမ့း, ဟီကတး, မအူၣ်ပုၣ်ဒီးဖှၣ်ပူၣ်တဖၣ်အံၤအတံာ်စူာ်တံာ်နာ်လၢအဘၣ်ယဒီးတံာ်ဘူၣ်တံာ်ဘါန့ၣ်, အါတက့ၢ် မုာ်ပုၤအိၣ်မုာ်အိၣ်ဘုး, ကျိၣ်ကျဲယုာ်အသးဒီးဘူဒးအတံာ်ဘါဒီးဒီးကိးလီၤအသး လၢပုၤဘါဘူး ဒးဖိလီၤ. ဒ်ပစံးတံာ်အသိးအိၣ်ဘုးဒီးဘါယုာ်ဘူးဒးအတံာ်ဘါလီၤ. ပုၤကိး လီၤအသးလၢခရံာ်ဖိန့ၢ်စ့ၤန့ၢ်ပုၤအိၣ်မုာ်အိၣ်ဘုးဒီးပုၤဘါဘူးဒးဖိလီၤ.

ပုဂံညီအတံာ်အိၣ်မုာ်အိၣ်ဘုးအံၤတမုၢ်တံာ်စူာ်တံာ်နာ်လၢအဘၣ်ယဒီးတံာ် ဘူၣ်တံာ်ဘါယုၤဘၣ်. မုာ်အဝဲသ့ၣ်အတံာ်ဂံၢ်စၢ်ဘါစၢ်လၢအပျၢမုာ်ကီၤလံာ်ဒီးတံာ်ဝဲ

တံာ်နါလါအတံာ်မၤအါအီၤတဖၣ်အယံ၊ ဘၣ်လုာ်အီၤဒီးမၤဘၣ်မုၢ်ကီၤလံာ်ဒီးတံာ်ဝံ
 တံာ်နါအသးလီၤ. တလၢပယီၤလၢအဘါကစၢ်စီၤကီၤတမးတဖၣ်ပျံၤစ့ၢ်ကီးတံာ်ဝံ
 တံာ်နါဒီးဘၣ်လုာ်အီၣ်လုာ်အီၤဒီးဘၣ်မၤဘၣ်ဝဲအသးလီၤ. ပုၤကညီတဖၣ်အိၣ်ဘူးဒီး
 တလၢပယီၤဒီးထံာ်န့ၣ်ဝဲလၢတလၢပယီၤဘါကစၢ်စီၤကီၤတမးအတံာ်ဘူၣ်တံာ်ဘါဒီး
 ဆိကမိၣ်ပးကဲဝဲစီၤကီၤတမးလၢအမုၢ်ကစၢ်ယုၤဒီးဘူၣ်ဝဲဘါဝဲဒ်တလၢပယီၤအသး
 လီၤ. ဒီးဒ်တလၢပယီၤသ့ၣ်တဖၣ်အသးစဲဘူးဒီးစီၤကီၤတမးအတံာ်ဘူၣ်တံာ် ဘါအသး,
 အဝဲသ့ၣ်အသးစဲဘူးစ့ၢ်ကီးဒီးတံာ်ဘူၣ်တံာ်ဘါတမံၤယီၤန့ၣ်လီၤ. တံာ်ဘူၣ်တံာ်ဘါအခိၣ်
 သ့ၣ်အိၣ်ဝဲသၢကလုာ်, (၁)စီၤကီၤတမးအတံာ်ဘါ “ပၣ်ယုာ်ဒီးပုၤဟံာ်န့ၣ်ဖိအတံာ်ဘါ,”
 (၂)မဟီၣ်မုၢ်အတံာ်ဘါဒီး, (၃)ခရံာ်ဖိအတံာ်ဘါလီၤ. ဖဲပကီၢ်ပူၤအံၤစီၤကီၤတမးအတံာ်
 ဘါဟဲတုၤဆိဒီးဘၣ်တံာ်စံာ်တဲာ်လီၤအီၤအယံ, စီၤလိာ်စီၤပၤ, ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ပးကဲ
 ဒီးဘါကစၢ်စီၤကီၤတမးအတံာ်ဘူၣ်တံာ်ဘါအါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်ပကမၤကမၣ်အလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်.
 စီၤကီၤတမးအတံာ်ဘါအံၤဒ်အဟဲတုၤဆိလၢ ကီၢ်မုၢ်ထီၣ်ပူၤအသးန့ၣ်, ပုၤမုၢ်ထီၣ်
 ဖိအါကလုာ်ဘါအီၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်မုၢ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအလုာ်အလံာ်လီၤ. မဟီၣ်မုၢ်အတံာ်
 ဘါန့ၣ်တဘၣ်တံာ်ဟဲစံာ်တဲာ်လီၤလၢပကီၢ်ပူၤဘၣ်. မုၢ်ထဲပုၤထံဂၤကီၢ်ဂၤဖိ
 လၢအဘါမဟီၣ်မုၢ်အတံာ်ဘါတဖၣ်ဟဲအိၣ်လၢပကီၢ်ပူၤဒီးသ့ၣ်ထီၣ်ဒ့ၣ်ဝဲအတံာ်ဘါအ
 လီၢ်အကျဲလၢအဂီၢ်ဒ့ၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. မုၢ်လၢအတစံာ်တဲာ်လီၤဝဲအယံပတထံာ်ဘၣ်လၢထံဖိ
 ကီၢ်ဖိစ့ၢ်န့ၣ်မဟီၣ်မုၢ်အတံာ်ဘါဘၣ်.

ခရံာ်ဖိအတံာ်ဘူၣ်တံာ်ဘါန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ယီၤပူၤအံၤလၢခံကတံာ်ဒီးအိၣ်ဒံးဒ်အနံၣ်
 ၁၅၀ ယၣ်ယၣ်လီၤ. မုၢ်မုၢ်လၢဝုာ်ပသံာ်အပူၤန့ၣ်ရဲမုၢ်ကဲသလံးအတံာ်အိၣ်ဖိၣ်န့ၣ်လီၤအခါ
 ဖဲအဲကလံးဟဲပၤသီသီတံာ်အခါလီၤ. အမုၢ်ရကၤဘျၢထံအတံာ်အိၣ်ဖိၣ်ဘၣ်တံာ်သ့ၣ်ထီၣ်
 အီၤလၢသရၣ်သိမါဆဲမၢၣ် (Rev.Thomas Simon) ဖဲလါအုၣ်ပြီ, ၁၈၃၅ နံၣ်အပူၤလၢပုၤ
 စီၤဖိအကျါလီၤ. ကိာ်သၣ်ဖျၢၣ်မုၢ်ပုၤကညီအဆိကတံာ်တဂၤလၢအကဲထီၣ်ခရံာ်ဖိလီၤ.
 ဒီးသရၣ်ဝီၢ်-မံတၢၣ် (Rev.Von Meter) သ့ၣ်ထီၣ်ဘျၢထံအတံာ်အိၣ်ဖိၣ်ဖဲပုၢ်ဖိအကျါဖဲ
 ၁၈၅၄ နံၣ်ဒီးတနံၣ်ယီၤန့ၣ်သ့ၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကီးဘျၢထံအတံာ်အိၣ်ဖိၣ်လၢ ပယီၤဖိအကျါလီၤ.

လၢကီၢ်ပသံာ်, မှီမူး, ဟီတတး, မအူၣ်ပုၣ်, ဒီးဖျၢၣ်ပုၣ်အပူၤန့ၣ်, ပုၤကညီအိၣ်သၢ
 ကလုာ်လီၤ. ဒ်ပစံးတံာ်အသး, စီၤ, ခွီ, (ဟံထံးအန့ၣ်) ဒီးပိုာ် (မိာ်ထံးအန့ၣ်) လီၤ. လၢ
 ပုၤသၢကလုာ်အကျါတနီၤန့ၣ်အိၣ်လၢတလၢပယီၤအကဆူးကတုၤဒီးကဲထီၣ်လၢပယီၤ
 ဒီးလီၤဆိဒ်တံာ်ခွီတကလုာ်န့ၣ်ကဲထီၣ်က့ၤပယီၤဘူးလၢအကလၢာ်ယၣ်ယၣ်လီၤ. အခါခဲ
 အံၤဒ်လဲာ်ပိုာ်အိၣ်လၢပသံာ်, မှီမူး, ဟီကတး, မအူၣ်ပုၣ်ဒီးဖျၢၣ်ပုၣ်တဖၣ်န့ၣ်ကီးလီၤန့ၣ်
 သက့အသးလၢပိုာ်, ကတံာ်တံာ်အါတက့ၢ်လၢပယီၤအကျိာ်လီၤ. စီၤဒီးခွီအိၣ်လၢကီၢ်သၣ်
 ယၣ်ဝတံာ်, ပုၣ်, ဒီးသယဲးမိုးတဖၣ်န့ၣ်အါတက့ၢ်ကတံာ်ပယီၤအကျိာ်ဒီးကီးလီၤအသးလၢ
 ပယီၤလီၤ. တံာ်တမံၤယီၤအံၤမၤစ့ၢ်ကီးအသးလၢကီၢ်အံၤစ့ၢ်ဟၣ်သၣ်ဝတံာ်, ပကီ, ဒီးဝုာ်တ

ကုန်အပူလီ၊

တော်ပျိုလဲအသးလာပုဂံညီဆူပယီန့ၣ်အဂုၢ်ဖးဒိၣ်အိၣ်ဝဲခံၣ်လီၤ။ အခိၣ်ထံးတ
မံၤမုၢ်ဝဲပုၤအဆူၣ်ဒီးအအါတဖု၊ နီတၢ်မၤညီန့ၣ်အသးလာဟီၣ်ခိၣ်ချၢဒီးဘုၣ်ညါန့ၣ်၊
ယုၢ်ကွံာ်ပုၤအဆံးအစ့ၤဒီးအဂံၢ်စၢ်ဘါစၢ်တဖုလီၤ။ ပုၤကညီလၢအမုၢ်ပုၤအစ့ၤတဖု
အိၣ်ဘူးဒီးပယီလၢအမုၢ် ပုၤအအါတဖုတုၤအရပယီယံာ်ထီၣ်ဒီးအသးလီၤပယီ
တပာ်ကဲလၢဘၣ်အကျိၣ်ဒီးကဲထီၣ်က့ၤပယီလီၤ။ ခံၣ်တမံၤန့ၣ်မုၢ်ဝဲပုၤကညီဘါ
စီၤကီတမးအတၢ်ဘါလၢအမုၢ်ပယီအတၢ်ဘါလၢကီၢ်ဒီးဘုၣ်ညါဒီးတၢ်ဘါအထူ
တနူအကျိၣ်အကျါန့ၣ်မုၢ်ထဲလၢပယီဒီးပၣ်လံးအကျိၣ်ဒီးတ မုၢ်ဘၣ်လၢပုၤကညီ
အကျိၣ်အယိ၊ တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါအလုၢ်အလၢ်ထုးန့ၢ်အသးလာအကကဲထီၣ်က့ၤပယီဒီး
ကိးလီၤက့ၤအသးလာပယီ၊ တစါဒံးအါထီၣ်၊အသီတစါကးဒီးဒံးအါထီၣ်၊ ဒီးလၢသၢ
စီၤတစါကဲထီၣ်က့ၤပယီအလၢ်လီၤ။ ပဆၢဆူညါပုၤကညီကပာ်ထီၣ်လၢတၢ်သးသ
ပုၤအပူဒီးတၢ်ပလီၢ်သးကအိၣ်ထီၣ်ဒီးကပာ်ကဲက့ၤအကျိၣ်လီၤ။

မုၢ်မဆါတနံၤအံၤပမုၢ်ထီၣ်သတြီၤပုၤကညီလၢအကဲခရံၣ်ဖိဒီးပုၤကညီလၢအတ
မုၢ် ဘၣ်ခရံၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်၊ ပထံၣ်ဘၣ်လၢပုၤကညီခရံၣ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးအလုၢ်ဂုၤလၢ်ဂုၤ
(အတၢ်ယံာ်တၢ်က့) ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အိၣ်အါန့ၢ်ပုၤကညီလၢအတမုၢ်ဘၣ်ခရံၣ်ဖိတဖၣ်
လီၤ။ ဒီးလၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်စိာ်ထီၣ်ပုၤကညီဒီးပုၤကညီအမံၤလၢတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢထီလၢ
တၢ်ပတၢ်ပြးထံကီၢ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်အိၣ်လၢပုၤကညီခရံၣ်ဖိအစုပူၤအါတက့ၢ်လီၤ။ ပုၤပသံၣ်
ဖိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ဒီးအမံၤဒိၣ်ခိၣ်သ့တဖၣ်န့ၣ်၊ ပုၤလၢညါတဝီမုၢ်ဝဲ၊
စီၤမူးကီ၊ သရၣ်ဖိထွဲ၊ သရၣ်ကၣ်၊ သရၣ်စီၤတုၤဒီးသရၣ်ဖုၣ်၊ ပုၤလၢခံတဝီမုၢ်ဝဲ၊
သရၣ်ယၣ်ဘး၊ သရၣ်မူးစၣ်ဖိခွၢ်၊ ကသံၣ်သရၣ် တီၢ်ကနီၣ်၊ သရၣ်ဖိမူးတုၣ်နီၣ်၊ ပဒိၣ်
အူမူးညံ၊ ပဒိၣ်ခုခွၢ်၊ ပဒိၣ်အူဖိစီ၊ သရၣ်ခူဖိဖိ၊ မၤကးဒီးလၢခံတဝီမုၢ်ဝဲ၊ သရၣ်ကၣ်သၣ်၊
သရၣ်ဘးအူ၊ ဘီၢ်ထီ၊ ဘီၢ်ခွၢ်၊ ကသံၣ်သရၣ်စၣ်စံၣ်ဖိပီၢ်ရီအူထီမးမးနဲလုၣ်ယၣ်ဘး၊
အူသၣ်မူးကံ့၊ အူနူး၊ စဲးဘီၢ်ကိၣ်ဝဲ၊ ဒီးလၢအခုအခါခဲအံၤမုၢ်ဝဲ၊ သရၣ်မိၣ်ယံသရၣ်စၣ်ဘး၊
သရၣ်ရွၢ်ဘး၊ ပီၢ်ရီဒိၣ်စီပုၣ်သၣ်၊ ပီၢ်ရီဒိၣ်စီစၣ်ဖိလျှၢ်၊ ပီၢ်ရီဒိၣ်စီဘးအူကံ့ကသံၣ်သရၣ်
ဆံၣ်ဆံၣ်ဖိ၊ ကသံၣ်သရၣ်ဘးသါခွၢ်၊ ပဒိၣ်ဘးမိၣ်၊ ခွၢ်၊ သရၣ်စၣ်ဖိသ့ၣ်၊ သရၣ်ဖိထီ
သရၣ်လူရွၢ်၊ သရၣ်ဖိဘါ၊ သရၣ်မိၣ်ကံ့သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ။ ပုၤပသံၣ်ဖိလၢအမံၤဒိၣ်ခိၣ်သ့
အဒိၣ်ကတၢ်လၢပုၤကညီအကျါဒီးလၢပုၤကလုၣ်ဂၤအကျါလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤမုၢ်ဂုၤ၊
ထံယံၤကီၢ်ယံၤအပူၤမုၢ်ဂုၤ၊ တၢ်တဂၤမုၢ်ဝဲကိၣ်သၣ်ဖျၢၣ်၊ ဒီးခံဂၤတဂၤမုၢ်ဝဲ၊ တၢ်ဒိၣ်မုၢ်က့ၣ်
ကသံၣ်သရၣ်စၣ်စၣ် စံၣ်ဖိဒီးခဲအံၤမၤမံးရှၢၣ်နရံၣ်အတၢ်မၤလၢကီၢ်ပသံၣ်ဒီးမ့ၢ်မူးဒီးကဲစုာ်
ကိးထံကီၢ်အပူၤကုၣ်လိာ်တၢ် (ဆဲးန့တၢ်) လၢဘျီၣ်ဒိၣ်ထးခိတဖျၢၣ်အပူၤလီၤ။

တၢ်မၤလိ၊ -ဖဲၣ်ၣ်ၣ်ၣ်န့ၣ်အမဲရံၣ်ကၣ်ဘျၢထံမံးရှၢၣ်နရံၣ်အိးထီၣ်ပုၤကညီအနီမဲ
ဒီးတၢ်စုသ့အကွီတဖျၢၣ်ဖဲၣ်ၣ်ၣ်ၣ်လီၤ။ ဖဲ ၁၈၆၁ နံၣ်န့ၣ်ရိမုၢ်ကဲသလံး အမံးရှၢၣ်နရံၣ်

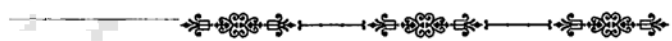
အသးဒ်သိးကန်ဟူန့ၣ်ပုၤလိာ်အကစီၣ်ဒီးကသ့ၣ်ညါန့ၣ်ဟူဘၣ်ထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတံာ်ကစီၣ်
လၢထံၣ်ယံၤကီၢ်ယံၤလီၤ. တံာ်ပရၢဟးထီၣ်ဝံၤတနံၣ်အလီၢ်ခံကမျၢၣ်တနီၤအသး, ကပီၤ
ထီၣ်ဒီးဟ့ၣ်တံာ်ပရၢအပူၤလီၤ. တံာ်ပရၢဒီးကလုာ်အံၤဟးထီၣ်တနံၣ်တဘျီအဘ့ၣ်တက
ထီၣ်ဒီးစိာ်တံာ်ကစီၣ်လၢပုၤကညီအကျါသက့ၤတံာ်လီၢ်လၢကီၢ်ဒီးဘ့ၣ်ညါလၢအနံၣ်ယံၤ
ဆံအတီၢ်ပူၤဝံၤအိၣ်ဘျးက့ၤဝဲဒၣ်လၢအဖိကမၤက့ၤတံာ်လၢအလီၢ်ဒီးမ့ၢ်မဆါတနံၣ်အံၤအဖိ
ထိးခဲပံၤ, ပုၤကညီခဲးကစံ, ရံၢ်ခိးဒၢၢ်, ဆၣ်တူၢ်ဂီၤ, ပုၤကွၢ်သိးဒီးဖိသ့ၣ်သိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်
အါဂၤလၢအကမၤတံာ်လၢအလီၢ်လၢဝုၢ်တဘျးဖျါအပူၤလီၤ.

၆၁. ဝုၢ်တကူၣ်အဂ့ၢ်

တံာ်စံာ်စိတဲမိဝဲဒၣ်ကီၢ်လၢပုၤကညီအိၣ်လၢအပူၤခဲကနံၣ်အံၤ, “ကီၢ်ပယီ” မ့ၢ်
ပုၤကညီအတံာ်လၢတံာ်န့ၢ်သါအပူၤလီၤ. တံာ်စံာ်စိတဲမိအံၤပုၤန့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တနၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်,
မ့ၢ်တံာ် စံာ်စိတဲမိလီၤ. စံးဝဲဒၣ်တဘျီန့ၣ်ဖဲခဲအံၤတကူၣ်, တညီၣ်, တလၣ်, “တလၢပယီ
ကံးဝဲလၢတလး” သ့ၣ်စါက့ၣ်ဒီးပကိအိၣ်တံာ်အလီၢ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ထံဖးဒိၣ် ဖးလဲၣ်, ပီၣ်လဲၣ်
အလီၢ်လီၤ. ပီၣ်လဲၣ် ကါခိၣ်အိၣ်ဖဲတံာ်လုၢ်ခိၣ်ကစၢ်ဂံၢ်ထံးန့ၣ်လီၤ. လၢခံသိၣ်ထီၣ်ဘ့ၣ်
အါထီၣ်အါထီၣ်, ကဲထီၣ်လၢကီၢ်တဖျါတဖျါဒီးတုၤမ့ၢ်အအိၣ်ယံာ်ဒီးစဲဘူးလိာ်အသး
ဒီးကဲထီၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးကမျၢၣ်တစဲးဘၣ်တစဲးပီၣ်လဲၣ်လီၤသးကွံာ်ဝဲဒီးအကါခိၣ်ဆူ
ကလံာ်ထံးအခီပျီပျီလီၤ.

တံာ်မၤအသးဒ်အံၤသိးအါနံၣ်အါလါဒီးသိၣ်ထီၣ်ဘ့ၣ်ဖျါအါထီၣ်အါထီၣ်တုၤတံာ်အလီၢ်
ဖဲခဲအံၤယိၣ်တကူၣ်အိၣ်တံာ်အလီၢ်န့ၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဒီးကဲထီၣ်လၢကီၢ်တဖျါဒီးမ့ၢ်ထီၣ်
တဖၣ်ယုအိၣ်ညၣ်ဒီးအိၣ်ဆိးအလီၢ်လီၤ. ပုၤတအိၣ်ဒံးဖဲန့ၣ်နီတဂၤဘၣ်တံာ်စံးဝဲဘၣ်
မ့ၢ်တနံၣ်ပုၤကညီအိၣ်လၢသဝီမူကျါတံာ်အမံၤမ့ၢ်ဝဲဖုဆၣ်တူၣ်ဒီးဖဲဖဲဝုနီၢ်ဒီးမိဝဲ
ဂၤန့ၣ်တဟးယုအိၣ်ယုအိၣ်ဒီး လဲၤတခွဲညၣ်ဖဲသိၣ်ထီၣ်ဘ့ၣ်ကီၢ်တဖျါန့ၣ်အဖိခိၣ်
လီၤ. ဖဲအတခွဲညၣ်အခါန့ၣ်ဖုဆၣ်တူၣ်ဒီးဖဲဖဲစုကတံာ်လိာ်အသးဒီးစံးဝဲကီၢ်တဖျါ
အံၤပုၤတအိၣ်ဒံးဘၣ်နီတဂၤဘၣ်. ဒီးတမ့ၢ်ဒံးပုၤဂၤအတံာ်နီတဂၤဘၣ်ဂုၤလၢပကအိၣ်
ကဆိးအလီၢ်ဒီးပဖိပလံာ်တဖၣ်ကအိၣ်ကဆိးဒီးကဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်ဆူညါခီအဂီၢ်လီၤ.
ထံၣ်ဝဲသ့ၣ်ဖူတဖူဒီးစံးဝဲပကမၤဟံၣ်လၢသ့ၣ်တဖူအံၤလီၤ. ကွၢ်တံာ်ဝးတရံးယံၤခိယံၤခိး
တထံၣ်ဝဲလၢပုၤမၤနီၣ်မၤယါဒံးဘၣ်နီတဂၤလၢအကဟံးန့ၢ်ဒီးကအိၣ်ကဆိးဝဲအဂီၢ်အယိ,
လၢအကဟံးန့ၢ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်, တံာ်တြီအကျတအိၣ်ဘၣ်ဒီးလၢတံာ်မၤနီၣ်မၤယါအဂီၢ်န့ၣ်,
ဆဲးလီၤဝဲတခွဲဘိလၢသ့ၣ်ဖူအသရၤထံး ဒီးဘျးလီၤဝဲအဆုပျီတဘ့ၣ်ဝံၤဒီးက့ၤက့ၤဝဲ
လီၤ. “ကွၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ဂီ (၉-က) တက့ၢ်” ဟီၣ်ခိၣ်ဂီ (၉-က) ဒုးနဲၣ်ဖျါလၢ ပျါန့ၣ်,
ဖဲဖဲခဲဂၤလဲၤထံၣ်န့ၢ်သိၣ်ထီၣ်ဘ့ၣ်ဘိးတဖျါဒီးဆုၣ်နီၤတခွဲညၣ်လၢသ့ၣ်ဖူတဖူအဖိခိၣ်
ဒီးဘျးထီၣ်ဆုပျီလၢတခွဲဘိအလီၢ်ဒ်သိးကကဲတံာ်ပနီၣ်လၢအထံၣ်န့ၢ်ဆိဝဲအဂီၢ်လီၤ.

တိန်ခိန်ဂီ (၉-က)

တိန်ခိန်ဂီ (၉-က) ဒုးနဲဒ်ပျါလာပျါန့ဒ်, ဖံဖုခံဂလဲထံဒ်န့ဒ်သိာ်ထိာ်ဘျဲဒ်ဘီးတဖျာ်ဒီး
ဆုာ်နီတခွဲညာ်လာသုာ်ဖူတဖူအဖီခိန်ဒီးဘျးထိာ်ဆုပျါလာတခွဲဘိအလိဒ်သီးကကဲတၢ်
ပနီာ်လာအထံဒ်န့ဒ်ဆိဝဲအဂီၢ်လီၤ.

ပုဂံပြည်ကွာဝံအလီခံတယံဘဉ်ဒီးကိလၢမၤပနံတၢ်ကၢတၢ်တဖၣ်ဟဲတုၤဖဲ
တၢ်အလီန့ၣ်, ထံၣ်ဝဲဆုပျီၣ်တဘျီဘျးလီၤအသးလၢတခွဲဘိအလီလီၤ. နၢသက့
တသ့ၣ်ညါဝဲအဂ့ၢ်မုၢ်ဒ်လဲၣ်ဒီးတပးကဲဝဲဒၣ်ဘဉ်. ထံၣ်ဝဲတၢ်အလီန့ၣ်မုၢ်ဘဉ်အိၤ
ဒီးဆိကမိၣ်ဝဲလၢကကဲတၢ်လုၢ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်လၢတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီဆူညါခီလီၤ. ပၣ်
လီၤအသးလၢသါထံၣ်န့ၢ်တၢ်လီၤအံၤအဆိကတၢ်ဒီးသါကဟံးန့ၢ်ဝဲလၢအဂီၢ်ဒီးအဖိအ
လံၤလၢခံတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးလၢတၢ်မၤနီၣ်မၤယါအဂီၢ်န့ၣ်, ဘျၢလီၤဝဲတၢ်ဘိကဘျၢခွဲဘဉ်ဖဲကိး
တဖျၢၣ်အံၤအဖိခိၣ်ဝဲဒီးက့ၤက့ၤဝဲလီၤ.

ကိလၢက့ၤတယံတမိၢ်ဘဉ်ဒီးပယီၤကၢတၢ်တဖၣ်ဟဲတုၤလၢတၢ်လီၤတပူၤယီၤအံၤလီၤ.
အခါဖဲန့ၣ်ထံၣ်ဝဲလံၣ်စီၤတြၢစီၤယူၤထီၣ်အိၣ်ညဉ်ဒီးလၢအကျါန့ၣ်ထံၣ်ဝဲလံၣ်တဘျီထီၣ်န့ၢ်
ညဉ်က့ၤတဘျီ, နၢသက့စ့ၢ်ယၢဝဲတကျါဘဉ်အယိအတၢ်လီၤတၢ်လၢကိးတဖျၢၣ်န့ၣ်အဖိ
ခိၣ်လီၤ.

အယိကိးဝဲကိးတဖျၢၣ်အံၤအမံၤလၢသ့က့မယးကူ “သိန်ကုတ်မရကုန်း” လၢခံကိးက့ၤ
ဝဲလၢသ့က့းတရးကူ “သိဂီၤတရကုန်း” လီၤ. (တၢ်အုၣ်အသးလၢအဘဉ်ယးဒီးတၢ်ကိး
တၢ်မံၤတၢ်သဉ်အံၤအိၣ်ဖျါလၢဂ့ၢ်တက့ၣ်သမဲအပူၤလီၤ.) ပယီၤအဲၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်တၢ်လီၤ
အံၤဒီးလၢတၢ်မၤနီၣ်မၤယါအဂီၢ်န့ၣ်သါကဘျၢလီၤဝဲတဘျီချဲခွဲတီၣ်ဒီးရုၣ်ထီၣ်ဟီၣ်
ခိၣ်ဒီးထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ဘိကဘျၢအိၣ် ဘျၢ လီၤ လံအသး ခွဲဘဉ်လံ, အယိသ့ၣ်
ညါဝဲလၢပုၤမၤပနီၣ်ပၣ်လံလီၤနၢသက့ရုၣ်ထီၣ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျၢလီၤတဘျီချဲခွဲတီၣ်
လၢတၢ်ဘိကဘျၢခွဲဘဉ်အဖိလံၤဒီးဝဲးဘာဝဲဝဲ, ဘျၢလီၤက့ၤတၢ်ဘိကဘျၢဒီးဝဲးဘာကိး
ဟီၣ်ခိၣ်ဝဲက့ၤက့ၤဝဲလီၤ.

ပယီၤက့ၤဝဲအလီခံတယံဘဉ်, တလၢကၢတၢ်တဖၣ်ဟဲတုၤကိးလၢတၢ်လီၤတပူၤ
ယီၤထံၣ်ဝဲလၢအတၢ်မုၢ်ဘဉ်အိၤဒီးဒ်သိးကဟံးန့ၢ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်, ဒ်ကိလၢဒီးပယီၤတဖၣ်အ
သိးရုၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘျၢလီၤထးက့ၣ်ကိၣ်ခွဲဘိလၢတၢ်ဘိတဘျၢဒီးတဘျီတဖၣ်အဖိ
လံၣ်ဝဲက့ၤက့ၤဝဲလီၤ.

တၢ်တဖၣ်အံၤမၤအသးဝဲအလီခံ, ဖုဆဉ်တူၢ်သံဝဲသဝီမူကျၢ်တိၢ်, ပၣ်လီၤတၢ်
အမါဖဲဖဲစုဒီးအဖိခွါယဲၣ်ဂၤအမံၤမုၢ်ဝဲ, တက့ၣ်, တလၣ်, တညီၣ်, သီခါဒီးလၢထီၣ်
လီၤ. တချုးဖုဆဉ်တူၢ်သံဒဲးဘဉ်န့ၣ်မၢ်လိာ်ယုာ်ဝဲအဖိခွါယဲၣ်ဂၤလၢအတၢ်ကလဲၤအိၣ်
လဲၤဆိးလၢကိးလၢအမၤနီၣ်မၤယါဝဲတဖျၢၣ်အဖိခိၣ်လီၤ. အဖိတဖၣ်ကနၣ်အပၢ်အ
ကလုာ်ဒီးအဒိၣ်လွံၢ်ဂၤလဲၤအိၣ်လဲၤဆိးဝဲလၢကိးတဖျၢၣ်န့ၣ်အဖိခိၣ်လီၤ. မုမုၢ်အဆံး
ကတၢ်လၢထီၣ်တဂၤန့ၣ်, အမိၢ်စံးအိၤလၢအကအိၣ်ဒီးအိၤဖဲမူကျၢ်တိၢ်န့ၣ်လီၤ. မုၢ်လၢအ
တၢ်ဖိတၢ်လံၤ, တၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်, အိၣ်ဖဲန့ၣ်ဒီးကဘဉ်အံးက့ၤက့ၤကတၢ်ကတီၢ်အိၤအ
ဂီၢ်လီၤ. ကန့ၣ်ဝဲအမိၢ်အကလုာ်ဒီးအိၣ်သကိးဝဲဒီးအမိၢ်တပူၤ ယီၤဖဲမူကျၢ် တိၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒီးမဲးဒီးဘာတံာ်အီၤဒီးလီၤဘျုးဒိၣ်န့ၣ်ပုဂံကအတံာ်ပနီၣ်ခဲလၢာ်လီၤ. ပုဂံကတဖၣ်ခူၣ်
လီၤဝဲအတံာ်ပနီၣ်လၢခဲအယိၣ်, လီၤ ဘျုးတယိၣ်ဘၣ်ဒီးအိၣ်လၢသါတံာ်ပနီၣ်အဖီခိၣ်လီၤ.
ဒ်န့ၣ်အသိး, ပယီၤစံးသါထံၣ်ဆိန့ၣ်ကိၤလၢ, မ့ၢ်လၢသါတံာ်ပနီၣ်အိၣ်လၢကိၤလၢအတံာ်ပနီၣ်
အဖီလၢအယိၣ်လီၤ. ကိၤလၢစ့ၢ်ကိးစံးဝဲ, သါထံၣ်ဆိန့ၣ် ပုဂံကညီ, မ့ၢ်လၢသါတံာ်ပနီၣ်န့ၣ်အိၣ်
လၢသ့ၣ်ပုလၢပုဂံကညီစံးဝဲလၢသါဆဲးလီၤတခွဲၣ်ဘိလၢအသရၤထံး တဖူအဖီလၢန့ၣ်လီၤ.

ဒ်တံာ်ပနီၣ်ဖျါဝဲအသိး, တံာ်ထံၣ်န့ၣ်ကိးအံၤအဆၢကတီၢ်မ့ၢ်တတီၢ်တလီၤန့ၣ်သက့, စံၣ်ညီၣ်
အၢၣ်လီၤသကိးဝဲလၢကိးတဖျါၣ်အံၤတလၢပယီၤကစးထီၣ်ပၤ, ဒီးတုၤပယီၤအစံၤကတၢၢ်
န့ၣ်, ကိၤလၢကစးထီၣ်ပၤက့ၤ, ဒီးတုၤကိၤလၢအစံၤကတၢၢ်န့ၣ်, ပုဂံကညီကန့ၢ်ပၤဘၣ်
က့ၤလီၤ. ပုဂံလွံၢ်ကလုာ်အံၤတကလုာ်ဒီးတကလုာ်ကန့ၢ်ပၤဘၣ်ဝဲဒ်အတံာ်ပနီၣ်အိၣ်ဝဲ
အသိးန့ၣ်လီၤ. တံာ်ဆၢကတီၢ်လၢပုဂံကလုာ်ဒီးတကလုာ်ကပၤဘၣ်ဆံးယံာ်န့ၣ်တံာ်တ
သ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲဘၣ်. မ့ၢ်ပုဂံကညီအတံာ်စံာ်စိတဲဝဲတစီၤစံးဝဲလၢကိးတဖျါၣ်အံၤကဲ
ခါၣ်စးလၢကညီကိၤဒီးဘၣ်ညါအဂီၢ်ဒီးတံာ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘိလိာ်ကဲထီၣ်လၢကိးတဖျါၣ်အံၤအဖီခိၣ်
လၢပုဂံလွံၢ်ကလုာ်အံၤအဘၣ်စၢၤန့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဝဲဒ်လၢကိးတဖျါၣ်အံၤကဲထီၣ်တံာ်ပနီၣ်
လၢတံာ်အုၣ်အသးအဂီၢ်လၢကညီကိၤဒီးဘၣ်ညါအံၤတံာ်စံးပာ်အိၣ်ဝဲလၢပုဂံလွံၢ်ကလုာ်,
တလၢ, ပယီၤ, ကိၤလၢဒီးပုဂံကညီကပၤဘၣ်တကလုာ်ဝဲတကလုာ်ဒ်အတံာ်ပနီၣ်အိၣ်
ဖျါဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. ဒီးဒုးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဝဲအဖီအလံၤလၢခဲတဖၣ်လၢတံာ်ဆၢကတီၢ်ဒီး တခွဲ
ဘိဒီးဆုပျီၢ်ကတုၤက့ၤဒီးဒီးပုဂံကညီကန့ၢ်ပၤဘၣ်က့ၤအကီၢ်အံၤဒ်အမိၢ်အပါထံၣ်ဆိဒီး
မၤနီၣ်ယာ်ဝဲအသိးဒီးမ့ၢ်တံာ်န့ၢ်သါလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးမာ်ယုာ်ဝဲအဖီအလံၤလၢခဲတဖၣ်
ထံထံဆးဆးလၢအသုတသးပုဂံနီၣ်အီၤအဂ့ၤ, မ့ၢ်တခိကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ထီဘိလၢကိၢ်တ
ဘၣ်လၢအအိၣ်အဆိးဝဲလၢအပူၤအံၤမ့ၢ်အတံာ်န့ၢ်သါဒီးကန့ၢ်ပၤဘၣ်က့ၤဒီးတဘျီသပုၤက
တံာ်လီၤ.

လၢအဘၣ်ယးဒီးတံာ်ဂ့ၢ်လိာ်အဖီခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်, တံာ်အုၣ်အသးလၢပမ့ၢ်ပပုၤမၤလုာ်အုၣ်
ထါတခိမ့ၢ်ဝဲဒ်အဖျါလၢအဖီလၢအံၤအသိးလီၤ.

၁. ကိးကဲထီၣ်သိသိၣ်ထီၣ်ဘၣ်
မိၢ်ပာ်လၢပျါလဲထံၣ်န့ၣ်,
ကိးကဲထီၣ်သိသိၣ်ဖိန့,
လၢပျါမိၢ်ပာ်လဲထံၣ်ဝဲ.	၃. မိၢ်ပာ်တုၤဆိကိးဖိခိၣ်,
ကွၢ်ထီၣ်ကွၢ်လီၤဒီးဆိခိၣ်,
လၢကိးဖိအံၤအဖီခိၣ်,
ဆဲးတခွဲဘိဘျးဆုပျီၢ်.
၂. မိၢ်ပာ်ဟးဃုဒိၣ်ဃုဒိၣ်,
ထံၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဖုဒိၣ်တကျီ,
အိၣ်လၢသိထီၣ်ဘၣ်အဒိ,
အိၣ်လၢကိးဖျါသိအဒိ.	၄. မိၢ်ပာ်ကွၢ်သ့ၣ်ဖုဒိၣ်စံး,
ပကသ့ၣ်ပဟံၣ်လၢခဲ,
သ့ၣ်အံၤကဲထီၣ်ဖဲအံၤ,
သ့ၣ်ပဟံၣ်ယုာ်န့ၣ်အမံၤ.

ပွဲကညီကဋုးကဋုာ်တံာ်လုပွဲဂုဏ်လိာ်ဟံးန့ာ်ပာအကီာ်လုတံာ်တတီတလီအပူ

<p>၁. ပမုာ်မဲာ်ပွဲယုာ်တကွံာ်,
ပသ့ာ်စီးကဲသ့ာ်ထံး,
ပမုာ်မဲာ်ပွဲယုာ်ကဒါ,
ပသ့ာ်ထံးကဲသ့ာ်စီးနါ,</p> <p>၂. ပျူဃဲာ်တီာ်ပွဲထီတကွံာ်,
ဝဲာ်တံာ်လုညါဘာ်လုခံာ်,
ပျူဃဲာ်တီာ်ပွဲထီကဒါ,
ဝဲာ်တံာ်လုခံာ်ဘာ်လုညါ,</p> <p>၃. တံာ်စံးတံာ်ဒိအိာ်ပာ်လဲာ်,
ပွဲလဲာ်လုညါအိာ်လုခံာ်
မ့ာ်ပွဲလုပျူဃဲာ်ဆိာ်သီကွံာ်,
ပွဲလုခံာ်လုညါအိာ်ဘာ်.</p> | <p>၄. ကီာ်အဂုဏ်ကဲထီာ်ခိာ်ချုာ်,
ကီာ်လုကွံာ်ရဲာ်လီာ်တံာ်ပာ်,
တလုထုထုထုကုာ်ခွံာ်ကီာ်,
ပယီထုထုထုခွံာ်တီာ်,
ကီာ်လုထုထုထုဘာ်တီာ်ဘီ,
ကညီထုထုထုထုပနီာ်,</p> <p>၅. တလုပွဲလုခံာ်ကတံာ်,
န့ာ်ပာ်ပကီာ်ဆိကတံာ်,
ပယီကီာ်လုပွဲဘာ်စုာ်,
န့ာ်ပာ်ကီာ်လုတံာ်ဘာ်စုာ်,
ပွဲကညီပွဲဆိကတံာ်,
န့ာ်ပာ်ကုာ်ကီာ်ခံကတံာ်.</p> |
|--|---|

တံာ်ကပာကညီကီာ်အသီတကီာ်န့ာ်ခဲလဲာ်

<p>၁. ပအံာ်ထီာ်ပကီာ်တမုာ်,
ပယုာ်ထီာ်ပကီာ်တမုာ်,</p> <p>၂. ထးကုာ်အတံာ်ပမုာ်ဝဲာ်,
တံာ်ပကဘာ်သဘုချုာ်,
သဘုချုာ်အစီမုာ်လုာ်,
ကလီဘာ်တီာ်ဘီတံာ်ပာ်,
တီာ်ဘီအတံာ်ပမုာ်ဖျါ,
ဆုဖျါကပတံာ်လီာ်စီ.</p> | <p>ကီာ်မုာ်ပွဲဂုဏ်သးလီအါ,
ထးကုာ်ပာဘာ်အီာ်လုညါ</p> <p>၃. ပနီာ်တံာ်ပခံကတံာ်,
မုာ်ဘူးထီာ်ပပဝဲထီာ်ထုာ်,
ထုာ်ပပဝဲထီာ်ထုာ်ကညီ,
ပွဲကညီကထီာ်ကထီ.</p> <p>၄. စီမုာ်စီမုာ်လုအတံာ်ပာ်,
မုာ်တံာ်ပလုခံကတံာ်,
ထီးကလဲာ်အိာ်ပာ်မုာ်လုာ်
ခံကတံာ်တံာ်ပကတံာ်</p> |
|--|--|

ဒီပုဂံလံာ်လံာ်ဂါလါအလဲအံာ်လါကီးတဖျာ်အဖီခိာ်န့ာ်လါခံာ်ဟးယုအိာ်ယုအိာ်
 ယုအိာ်ဒီးထံာ်ဝဲကီးအိာ်လါတံာ်လီာ်အဂုၤအဂါဒီးကူာ်ထီာ်ဝဲလါကလဲအိာ်ဝဲဆိး
 ဝဲလါကီးတဂါတဖျာ်တဂါတဖျာ်ဒီးလဲၤကွဲဝဲအတံာ်သကီး အိာ်လါဖိာ်နီ၊
 ဘိာ်ဘိးမူကျာ်တံာ်တဖာ်လါအတံာ်ကလဲအိာ်လဲဆိးဒီးအီၤဖဲကီးတဖာ်န့ာ်အဖီခိာ်
 လီၤ. အတံာ်သကီးတနီၤနီၤလဲၤထံာ်ဘာ်တံာ်လီာ်တံာ်ကျဲတဖာ်အတံာ်မုာ်ဘာ်အီၤဒီးအာ်
 လီၤဝဲလါအတံာ်ကလဲအိာ်လဲဆိးဒီးအီၤလီၤ. အယိတလုာ်ဒီးအတံာ်သကီးလဲၤအိာ်
 ဖဲကီးတဖျာ်, အိာ်လါကလဲၤ ထံးမုာ်န့ာ်တခီအဖီခိာ်ဒီးကီးတဖျာ်န့ာ်ကီးဝဲလါတလုာ်
 လုာ်လီၤ. တညီာ်ဒီးအတံာ်သကီးလဲၤအိာ်ဝဲဖဲကီးတဖျာ်, အိာ်လါကလဲၤထံးမုာ်ထီာ်
 တခီ, အဖီခိာ်ဒီးကီးတဖျာ်န့ာ်ကီးဝဲလါတညီာ်လုာ်လီၤ. သီခါဒီးအတံာ်သကီးတဖာ်
 လဲၤအိာ်ဝဲဖဲကီးတဖျာ်အိာ်လါကလဲၤထံးမုာ်ထီာ်တခီ, အဖီခိာ်ဒီးကီးတဖျာ်န့ာ်ကီးဝဲလါသီ
 ခါလုာ်လီၤ. မုမုာ်အဝဲကံာ်တကူာ်တဂါန့ာ်အိာ်ဒဲဝဲဖဲကီးလါအမိာ်အပာ်မာ်နီာ်မာ်ယါတဖျာ်
 အဖီခိာ်ဒီးကီးဝဲလါတ ကူာ်လုာ်ဒီးအိာ်ဝဲဖဲကီးအဂါသါဖျာ်, နီပဲးတံာ်အသိး, တလုာ်လုာ်,
 တညီာ်လုာ်, ဒီးသီခါလုာ်အကဆူးနီၤလါဆီသါဖျာ်အကဆူးယုာ်ယုာ်လီၤ.

တလုာ်လုာ်န့ာ်အခါခဲအံာ်တံာ်ကီးအီၤလါတလး “တလးပျီ” လီၤ. လါပျါန့ာ်ဝဲတလုာ်
 အိာ်ဖဲတံာ်လီၤခဲအံာ်သဝီတူာ်အိာ်ဝဲအလီၤအမုာ်ထီာ်တခီစီၤစီၤတမံၤလးယုာ်ယုာ်လီၤ.
 ဝဲတလုာ်ဒီးပုဂံကညီအနီၤအလီၤအကျဲလါပျါအိာ်ဒံးတုၤခဲအံာ်လီၤ. တုၤဝဲတလုာ်
 ဟးဂါဒီးပုဂံဝဲဖဲသုးလီၤ. သဝီတူာ်န့ာ်မိာ်ထံးကီးလါတဝဲတုး, ဒီးတလါပယီၤလါ
 ညါတစါကီးဝဲလါတဝဲတုး, မုမုာ်တလါပယီၤခဲအံာ်တစါအတံာ်ကီးဝဲတုၤအံၤအမံၤလီၤရါဂါက
 ဒီးဆူတိာ်တု (တွန်ဘး) လီၤ. တိာ်တုအံၤပမုာ်ဖးလါအဲကလံးကွဲးတဝဲတု (Twante) န့ာ်မုာ်
 နီပယီၤလါညါတစါကီးဝဲအသိးလီၤ. မိာ်ထံး ကီးလါတဝဲတုးဒီးတလါပယီၤကီးလါတဝဲ
 တုလီၤ. လီၤဆီဒဲထဲတုးဒီးတုလီၤ. အနီၤနီၤတခီမုာ်သဝီတုာ် “စီၤအတံာ်ကီး” ဒီးတဝဲတုး
 “မိာ်ထံးအတံာ်ကီး” လီၤ. တလါပယီၤတဖာ်ကွဲးကလွဲၤဝဲဒီးခံးဝဲလါတံာ်လီၤအံၤလါပျါတံာ်
 ကီးလါကွါတုၤ (ကွမ်းဒး) ဒီးခံးဝဲကွါ (ကွမ်း) န့ာ်လီၤရါဂါကွါဆူတိာ် (တွန်) ဒီးကွါတုၤန့ာ်
 တံာ်ကီးကုၤခဲအံၤလါတိာ်တု (တွန်ဘး) လီၤ. ပမးတလါပယီၤကွဲးအယိာ်အသဲတဖာ်န့ာ်
 ပထံာ်ဘာ်လါအကီးကလွဲၤတံာ်မံၤတံာ်သုာ်တဖာ်အိာ်အါမးလီၤ. ပုၤသ့ာ်ညါအဂုၤတဖာ်ကီး
 ဒဲဝဲလါသဝီတူာ်တုၤခဲအံၤလီၤ.

လါပျါန့ာ်ပုဂံကညီအစီၤပၤ “စကီၤဖးဒိာ်” အိာ်ဖဲတံာ်လီၤအံၤလီၤ. သဝီတူာ်အံၤမုာ်
 တံာ်လီၤလါပုဂံကသပၤ, တရုၤမိလီၤဒီးဒါခီ “အူးခဲ” လါပျါလဲၤလဲၤတုၤလီၤလါခဲအံၤလီၤ
 တရုၤမိလီၤဒီးဒါခီတဖာ်ပယီၤပဲးပုၤဒီးကွါစိာ်ဝဲဆူကီၤထးခီဒီးဒါခီတဖာ်လါပယီၤတုထီာ်
 ယိာ်ဝဲဝဲဝဲဝဲပကဲာ်န့ာ်ပုၤထံာ်ဘာ်ဒံးဝဲလါအိာ်ဒံးဝဲတုၤခဲအံၤလီၤ. လါပျါသဝီတူာ်န့ာ်
 မုာ်တံာ်ပန့ာ်တံာ်ကါတံာ်အလီၤလါပုၤကီးကလုာ်ဒဲးတုၤအိာ်အလီၤလီၤ. တလါပတံာ်မုာ်ဂုၤ,
 ပယီၤပတံာ်မုာ်ဂုၤ, ဒီးတုၤလီၤဒဲးလဲာ်လါအဲကလံးပတံာ်န့ာ်, ကယံာ်မုာ်ပုၤအိာ်ဝဲဝဲ
 “မိုးစါ” တဖာ်န့ာ်မုာ်ပုဂံကညီအစကီၤဒီးဖဲအဲကလံးပတံာ်အခါအံၤပုဂံကညီစကီၤဒိာ်

အိဉ်ဝုာ်သဝီတုာ်မုာ်ဖံာ်သးပုဉ် “အခါခဲအံာ်အိဉ်ဖဲပုဂံကညီအိဉ်တံာ်အကဝီ၊ ဖဲဝုာ်တကူဉ်” အပာ်အမံာ်မုာ်ဖုာ်တးတုဉ်လီၤဖဲနီၤသးပုဉ်အဝါမုာ်ဖုထီအိဉ်ကူဉ် “အိဉ်လၢသဝီထူကံာ်၊ ကီၤပကိအတံာ်ပပုာ်” လီၤ.

ယိဉ်ရွဉ်ဆဉ်တံာ်အိဉ်ဖဲသဝီတုာ်န့ဉ်လၢပုဂံမုာ်ဖုတလုဉ်အသ့ဉ်ခိဉ်ဖဲအဖိအလံာ်မၤန့ဉ် အတလုယိဉ်စီလၢတံာ်သ့ဉ်နီဉ်ဒီးတံာ်ယုးယိဉ်ပးကဲအဂီၢ်လီၤ. လၢခဲကံာ်လၢသ့ဟံဉ်န့ဉ် ဟဲမၤပနံဉ်တံာ်ကၢတံာ်တဖဉ်, ပာ်လီၤအတံာ်အိဉ်တံာ်ဆိးအလီၤဖဲသဝီတုာ်ဒီးဘျီထီဉ် ယိဉ်လၢအကဘျဉ်ဝဲဘါဝဲအဂီၢ်ဖဲဖုတလုဉ်အတလုယိဉ်စီအိဉ်အလီၤန့ဉ်လီၤ. အခါဖဲန့ဉ် ပုဂံကညီကဲထီဉ်က့ၤစီကီတမးအပျံာ်ဖိဘိဉ်ဖိတနီၤ, ဒီးမၤဘျဉ်မၤဘါစုာ်ကီးယိဉ်ရွဉ်ဆဉ် တံာ်ဒိကံာ်လၢသ့ဟံဉ်န့ဉ်တဖဉ်အသိးလီၤ. ယိဉ်ရွဉ်ဆဉ်တံာ်န့ဉ်စီပပုဉ်ညဉ်ဘျီဂ့ၤက့ၤဝဲလီၤ. စီပပုဉ်တံာ်ဖဲတလုဉ်န့ဉ်တဘျးဂၢဝဲ, စီပပုဉ်တညီဉ်ဟံးန့ဉ်ပက့ၤဝဲလီၤ. ဖဲ ၁၉၀၁ နံဉ် န့ဉ်ပုဂံအိဉ် ၄၆၈၄ ဂၤဖဲသဝီတုာ်အပုာ်လီၤ.

တညီဉ်န့ဉ်ကံာ်လၢသ့တလၢ “အိဉ်ရဲဆဉ်ဖိ” ကိးဝဲလၢတရိဉ် (Trown) လီၤ. လၢခဲစီ သုဉ်လယါကဲစီပပုဉ်ဒီးတညီဉ်န့ဉ်တံာ်ကိးက့ၤအီၤလၢသုဉ်လယါလီၤ. သုဉ်လယါန့ဉ် တလၢပယီၤတဖဉ်ကိးဝဲထံတဆးအယိကိးဝဲလၢတညီဉ်လီၤ. နီန့ဉ်အသိးပုဂံအဲကလံးဖိ စုာ်ကီးကိးဝဲသုဉ်လယါလၢ “ဆံးရဲအဲမ်” (Syriam) လီၤ. စီပပုဉ်သုဉ်လယါအတံာ်ပစးထီဉ် ဖဲ ၁၂.န. ၅၅၀ ဒီးစီပပုဉ်တံာ်လၢခဲ ၁၃ ဂၤ, ကတံာ်ဖဲစီပပုဉ်ဘျီအစီလီၤ. ဘူးထီဉ် ဖဲ ၁၃.န. ၁၅၀၀ အလၢာ်ယုဉ်ယုဉ်အခါန့ဉ်, ပုဂံက့ၤကံာ်ဖိတဂၤအမံာ်ဖဲလံာ်ပဲ-ဒံဉ်ပျိးတိဉ်, ပယီၤကိးလၢ (Cစုဉ်ကဉ်) ကဲထီဉ်စီပပုဉ်တညီဉ်အံၤလီၤ. လၢခဲစီပပုဉ်လၢပကိတခီဟဲမၤန့ၤ အီၤဒီးတညီဉ်လီၤန့ဉ်ပကိစီပပုဉ်အစုပုာ်လီၤ. ဒီးစုဉ်ကဉ်န့ဉ်ဘဉ်တံာ်မၤသံအံၤလီၤ.

အခါဖဲန့ဉ်တလုဉ် “သဝီတုာ်” ဒီးတညီဉ်န့ဉ်, မုာ်တံာ်ပနံဉ်တံာ်ကၢတံာ်အလီၤအကျဲလၢ ပုဂံကတံာ်ဖိလၢထံကဲကီၤဂၤဟဲတုာ်အိဉ်အလီၤလီၤ. ဒီးကံာ်လၢသ့တလၢအိဉ်ဝဲအါမးလီၤ. ဖဲ ၁၃.န. ၁၆၃၀-၁၆၇၀ အဘၢဉ်စၢၤန့ဉ်ပုဂံဒီးဒီးပုဂံအဲကလံးဖိဟဲဘျီထီဉ်ဝဲစးစီၤ ဖိစီလီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးဘဉ်တံာ်နီဉ်ထီဉ်ကွံာ်အီၤဖဲ ၁၃.န. ၁၆၇၇ န့ဉ်လီၤ. ဖဲ ၁၃.န. ၁၇၂၃ နံဉ်ပုဂံရဲမုဉ်အတံာ်အိဉ်ဖိဉ်သရဉ်မံးရၢဉ်နရဉ်တဖဉ်ဟဲတုာ်သီဖဲတံာ်လီၤအံၤဒီးဖဲ ၁၃.န. ၁၇၅၀ န့ဉ်ဘျီထီဉ်ဝဲသရိဉ်တဖျဉ်အိဉ်ဒီးတုာ်ခဲအံၤလီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးမံးရၢဉ်နရဉ်သရဉ်တ ဖဉ်အံၤဘဉ်တံာ်နီဉ်ထီဉ်ကွံာ်အီၤဖဲ ၁၃.န. ၁၇၆၀ န့ဉ်လီၤ. ကံာ်လၢသ့တလၢ “အိဉ်ရဲဆဉ် ဖိ” ကၢတံာ်တဖဉ်ဟဲဆူတညီဉ်ဒီးဟံးလီၤအတံာ်အိဉ်တံာ်ဆိးအလီၤဖဲ “ပဉ်တး” လီၤ. အဝုာ် ပဉ်တးအလီၤအကျဲအိဉ်ဒီးတုာ်ခဲအံၤလီၤ.

ယိဉ်က့ၤကိးန့ဉ်လၢပုဂံမုာ်ဖုတညီဉ်အလီၤထံးဖဲအဖိအလံာ်မၤန့ဉ်အတလုယိဉ်စီန့ဉ်လီၤ. လၢခဲကံာ်လၢသ့တလၢဟံဉ်န့ဉ်ဘျီထီဉ်ယိဉ်ဖဲတံာ်လီၤအံၤလၢကမၤဘျဉ်မၤဘါတံာ်အဂီၢ် ဒီးပုဂံကညီလၢအကဲထီဉ်ဘူးဒီးအပျံာ်တဖဉ်မၤဘျဉ်မၤဘါစုာ်ကီးတံာ်ဖဲယိဉ်အံၤလၢကမၤဘျဉ် မၤဘါတံာ်အဂီၢ်ဒီးပုဂံကညီလၢအကဲထီဉ်ဘူးဒီးအပျံာ်တဖဉ်မၤဘျဉ်မၤဘါစုာ်ကီးတံာ်ဖဲယိဉ်

အံးဒီကံာ်လၢသုတလၢတဖၣ်အသိးလီၤ. ဃီာ်ကွဲးကိးအံးဘၣ်တၢ်ကတဲာ်ကတီၤအီၤဂုၤဂုၤ
ဘၣ်ဘၣ်တုၤခဲအံးဒီးထံဖိကီၢ်ဖိခိၣ်ပွဲးဒီးမၤဘျုးမၤဘၣ်တၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်တနံၣ်တဘျီ ဒီးပုၤအိၣ်
လၢတၢ်လီၤအဂၤတဖၣ်လဲၤစ့ၢ်ကိး အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. ဖဲ ၁.န. ၁၉၁၁ နံၣ်န့ၣ်ပုၤအိၣ်ခဲလၢာ်
၁၀၈၉၉၇ ဂၤလီၤ. တၢ်မၤကဲထီၣ်ရ့ၣ်နီၣ်သိအတၢ်မၤအလီၢ်ဖးဒိၣ်အိၣ်ဖဲဝုၢ်တညီၣ်အံးလီၤ.

သီခါလုာ်, ခဲအံးတၢ်ကိးအီၤလၢ (သ့ၣ်ကါကျူ) သီခါကိးန့ၣ်လၢပျၢၤတမ့ၢ်ဘၣ်
တၢ်ပနံၣ်တၢ်ကၤတၢ်အလီၢ်ဒ်တညီၣ်ဒီးတလၣ်အသိးဘၣ်ဒီးပုၤတအိၣ်အါအါဘၣ်.
ဖဲဃီာ်ကွဲးကဆၣ်အိၣ်တၢ်အလီၢ်ခဲအံးလၢပျၢၤမ့ၢ်သီခါအလီၢ်ထံးဖဲအဖိအလံၤမၤန့ၢ်အ
တလုဃီာ်စီလၢတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်ယုးယီၣ်ပးကဲအဂီၢ်ဒီးအဖိအလံၤလၢခံတဖၣ်
လဲၤမၤဘျုးမၤဘၣ်တၢ်ဖဲပုၤသီခါအတလုဃီာ်စီအိၣ်အလီၢ် လီၤ. လၢခံကံာ်လၢသုဟံၣ်န့ၣ်
ဟဲကၤတၢ်တဖၣ်ဘျီထီၣ်ဝဲဃီာ်လၢတၢ်လီၤဖဲအံးဒီးဃီာ်န့ၣ်တလၢကိးဝဲလၢကွဲးကဆၣ်လီၤ.
ဖဲတလၢပၤတၢ်အစီၤန့ၣ်ဃီာ်ဝဲကဲထီၣ်အါမးဒီးဖဲအမၤဘျုးမၤဘၣ်တၢ်ဖဲဃီာ်ကွဲးကဆၣ်
ဒီးခိၣ်ပွဲးလၢဃီာ်န့ၣ်အိၣ်ထံးတနံၣ်တဘျီအခါန့ၣ်ပုၤအိၣ်လၢတၢ်လီၤအါပုၤလဲၤဝဲအါအါ
ဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. ဃီာ်ကွဲးကဆၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကတဲာ်ကတီၤအီၤဂုၤဂုၤဘၣ်ဘၣ်တုၤခဲအံးလီၤ.

မူကျၢ်တီၢ်, န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လီၤဖဲနီၢ်မူအပၢ်လဲၤဆုၣ်န့ၣ်ပုၤလၢအကဲဖဲဒုးဒုးသံၣ်အဂီၢ်အခါ
န့ၣ်, ကျီန့ၢ်ဝဲအဖိမုၢ်နီၢ်မူအကျၢ်တီၢ် “ ကျၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဃီာ်ကွဲးကတလုာ်လၢပုၤကျီၢ်နီၣ်အဂီၢ်”
ဖဲတၢ်အလီၢ်အံးဒီးကိးဝဲတၢ်လီၤန့ၣ်လၢမူကျၢ်တီၢ်လီၤ. လၢခံဝဲတၢ်လီၤအံးနီၢ်မူအပၢ်လဲၤ
ဖဲဒုးဒီးလၢခံသ့ၣ်ညါဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်လီၤအကြးအဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အယိ,
ပုၤဒုးကဲထီၣ်သဝီဖဲအံးဒီးကိးဝဲလၢသဝီမူကျၢ်တီၢ်လီၤ, လၢခံကဲထီၣ်ကုၤပုၤကညီသဝီ
ဖးဒိၣ်တဖျၢၣ်လီၤ. မုဆၣ်တူၢ်ဒီးဖဲဖဲစုလၢအလဲၤဆဲးလီၤတခွဲးဘိဒီးဘျးလီၤဆုပျီၢ်လၢကိးတ
ဖျၢၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်, အိၣ်ဖဲသဝီမူကျၢ်တီၢ်ဒီးအဖိခွါလွံၢ်ဂၤ, တကူၣ်, တလၣ်, တညီၣ်, ဒီးသီ
ခါသ့ၣ်တဖၣ်တချုးအလဲၤအိၣ်ဒီးဘၣ်ဖဲတကူၣ်လုာ်န့ၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ဖဲသဝီမူကျၢ်တီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မူကျၢ်တီၢ်အံးလၢခံတၢ်စံးဝဲပုၤရံကတဲာ်ဘျီဒိၣ်ထီၣ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်လၢဝုၢ်ဒီးပၤတၢ်ဒ်စကီၤ
ဖးဒိၣ်တဂၤအ သိးလီၤ. ဖဲပယီၤပၤတၢ်အစီၤန့ၣ်, မ့ၢ်ဝုၢ်လၢအအိၣ်ဒီး အပဒိၣ်ဖးဒိၣ်တဂၤ, လၢ
အပၤဘၣ်တၢ်လၢမူကျၢ်တီၢ်အကီၢ်ဆၣ်ပုၤအံးလီၤ. အခါခဲအံးမူကျၢ်တီၢ်မ့ၢ်သဝီဖိတဖျၢၣ်
ဒီးပုၤသဝီဖိတဖၣ်ကဲ ထီၣ်ကုၤလၢတလၢပယီၤတစီၤဘၣ်တစီၤဒီးခဲအံးပုၤကညီဖိတအိၣ်
လၢဘၣ်. ခဲအံးဖဲသဝီမူကျၢ်တီၢ်အမ့ၢ်ထီၣ်န့ၣ်, အဲကလံး, ပုၤကညီ, ဒီးကခွံၣ်အသုးမ့ၢ်
အိၣ်ဝဲဆိးဝဲအလီၢ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢမူကျၢ်တီၢ်အိၣ်တၢ်အလီၢ်လၢပျၢၤန့ၣ်လီၤ. မူကျၢ်
တီၢ်န့ၣ်တလၢပယီၤတဖၣ်ကိးဝဲတထံတဆးအယိ, ကိးဝဲလၢမ့ၢ်ကလၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤ
အဲကလံးဖိတဖၣ်ကိးထွဲပယီၤအတၢ်ကိးလီၤ. ပုၤကညီခဲအံးတစီၤတသ့ၣ်ညါဒီးကိးထွဲ
ပယီၤအတၢ်ကိးမ့ၢ်ကလၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအသ့ၣ်ညါဒီးကိးထွဲပယီၤအတၢ်ကိးဒၣ်ဝဲမူကျၢ်
တီၢ်လီၤ. ကံာ်လၢသုဟဲအိၣ်ဟဲဆိးဝဲတၢ်လီၤအံးလၢပျၢၤတဖၣ်န့ၣ်ကိးဝဲ “ ရံမၤနကံာ်”
လီၤ.

ဒီးလၢ်ထီၣ်ဒီးလၢ်ထီၣ်ဝဲဖးဒိၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်ကီးတဖျၢၣ်တဖျၢၣ်ဒီးပှၢအိၣ်ပှၢဆိးလၢအဖီခိၣ်အါန့ၢ်ပှၢအိၣ်ပှၢဆိးလၢတကူၣ်လုၢ်ဒီးသီခါလုၢ်လီၤ.

စးထီၣ်ဖဲချ့န့. ၄၀၀ န့ၣ်ကိၤလၢလၢသ့တလုၣ်ကနၣ်ဖိအိၣ်လၢကီၢ်ဟံၣ်ဒူၣ်အကလံၤထံးတဖၣ်ဟဲဒုးကဲထီၣ်အနုၤသဝီဒီးအိၣ်ဝဲဆိးဝဲဆိးဝဲလၢကီးတဖၣ်အဖီခိၣ်ဒီးမၤပနံၣ်တၢ်ကၢတၢ်တနီၤ, မၤအိၣ်ညၣ်တနီၤလီၤ. ကိၤလၢလၢသ့ဟဲအိၣ်ဟဲဆိးလၢတကူၣ်လုၢ်တဖၣ်ဒုးကဲထီၣ်အနုၤသဝီဒီးကိးဝဲအမံၤလၢ “တြိးကူဘၣ်” လီၤ. ကိၤလၢလၢသ့ဟဲအိၣ်ဟဲဆိးဝဲတလုၣ်လုၢ်တဖၣ်ကိးဝဲအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢ “အူကလၣ်ပး” လီၤ. ကိၤလၢလၢသ့ဟဲအိၣ်ဟဲဆိးဝဲတညီၣ်လုၢ်တဖၣ်ကိးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢ “အူသၣ်” (အိၣ်ရံဆၣ်) လီၤ. ကိၤလၢလၢသ့အိၣ်လၢန့သတုၢ်တဖၣ် ကိးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢ “ဆူးဝါန့ၣ်” (Suavna) လၢခဲကိးက့ၤဝဲလၢ “ရံမနၣ်” (Raman) တလၢပယီၤကိးဝဲလၢ “သူးဝုၣ်နးပုၣ်မံ” ဒီး “ရါမညး” လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်အကိးထွဲကိၤလၢလၢသ့အတၢ်ကိး “ဆူးဝါန့ၣ်” (Suavna) ဒီး “ရံမနၣ်” (Raman) လီၤ. ကိၤလၢလၢသ့အိၣ်လၢပျီၣ်ဝုၢ် (ဝုၢ်ပုၣ်) တဖၣ်ကိးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢ “သံၣ်ရဲးခ့ၣ်တံ” (Therikhayti) ဒီးတလၢပယီၤကိးပိၣ်ထွဲကိၤလၢလၢသ့အတၢ်ကိးလၢ (ဝဲစၢ်) လီၤ. “သံၣ်ရဲးခ့ၣ်တံ” အိၣ်ပညီမ့ၢ် “ခူးသံၣ်အလီၢ်” မ့တမ့ၢ် “စံၣ်လီၢ်ပုၤလီၢ်” လီၤ.

ဝုၢ်တကူၣ်အံၤတလၢပယီၤပျၢမ့ၢ်ဂ့ၤ, တလၢပယီၤစီၤခဲအံၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကိးဝဲလၢ “တကူၢ်” လီၤ. ဒီးမ့ၢ်အကိးပိၣ်ထွဲပုၤကညီအတၢ်ကိးဝုၢ်အမံၤ “တကူၣ်” န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢပယီၤအစီၤပၤအလီၤဖယါဟဲဒုးန့ၢ်တကူၣ်န့ၣ်, စံးဝဲသါဒုးတၢ်ဒီးသါမၤနၢၤသါဒုၣ်သါဒါကတၢ်ဒီးလၢၣ်ကွံၣ်ဝဲဖဲဝုၢ်တကူၣ်အံၤအယီၤ, သါကိးက့ၤ “တကူၣ်” လၢ “ယၣ်ကူၣ်” (ရဲနဲကုနဲ) လီၤ. အိၣ်ပညီမ့ၢ်သါဒုၣ်သါဒါလၢၣ်လဲန့ၣ်လီၤ. ဒီးအကလံးဖိတဖၣ်ကိးဒီးကွဲးဝဲလၢ “ရၣ်ကူၣ်” (Rangoon) ဒ်ပှၢရၢၣ်ခၢၣ်ဖိတဖၣ်ကိးဝဲ “ယၣ်ကူၣ်” ဆူမံၤ “ယၣ်ကူၣ်” န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ခ.န. ၁၇၅၅ နံၣ်အပူၤလီၤ.

ယီၣ်တကူၣ်အိၣ်တၢ်အလီၢ်ခဲအံၤန့ၣ်, လၢပျၢမ့ၢ်ဖုတကူၣ်အလိထံးလၢအဖီအလံၤမၤန့ၢ်အတလုယီၣ်စီၤလၢတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်ယူးယီၣ်ပးကဲအဂီၢ်လီၤ. အဖီအလံၤတဖၣ်န့ၣ်, ဒ်ပုၤကညီအလုၢ်အလံၤလၢပျၢမ့ၢ်ပှၢလၢအယူးယီၣ်ပးကဲအမံၤအပှၢ, အဖဲအဖု, အခိၣ်အနၢ်အသိး, လဲၤမၤဘူၣ်မၤဘါတၢ်လၢအဖဲအဖုအသ့ၣ်ခိၣ်လိထံး, ဖဲအတလုယီၣ်စီၤအိၣ်ဝဲအလီၢ်န့ၣ်တနံၣ်တဘျီအစ့ၤကတၢ်, ဖဲလၢပျၢမ့ၢ်ပှၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်စံးဝဲပုၤကညီဒီပုၢ်ဝဲခဲဂၤ, အမံၤမ့ၢ်ဝဲတပူတဂၤတပီတဂၤ, အိၣ်လၢတလၣ် “သဝီတူၢ်” ဒ်အမ့ၢ်ပှၢကၢတၢ်ဖိအသိး, လဲၤကၢဟုသးဆူကီၢ်ဟံၣ်ဒူၣ်, တၢ်လီၢ်ဖဲတၢ်သၣ်ဝဲလီၤဒ်အိၣ်ဝဲအခူအခါ, ဒီးဘၣ်သၢၣ်လိၣ်အသးဒီးစီၤကီတမးဒီး ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲအခိၣ်ဆူၣ် “ဂ” ဘိ, ဒီးဟဲက့ၤစိၣ် ဝဲ, ဒီးဖဲခ.န. ၅၈၅ နံၣ်န့ၣ်, လဲၤဘျီထီၣ်ဝဲယီၣ်တဖျၢၣ်, အကစီၤထီၣ်ထီအိၣ် “၁၈” ပျၢ, “၂၇”

ပုဂံ, ဖဲဖုတကူာ်အလဲထံးဒီးဒါန့ာ်ဝဲအကစာ်စီကီတမးအခိာ်ဆူာ်လုာ်အအိပူာ်, လုာ်အကဘူာ်ဝဲဘါဝဲအဂီၢ်, ဒီးကိးဝဲလုာ်အိာ်တကူာ်, ဒ်ပစံးတံာ်အသိး, ကိးပိာ်ထွဲဝဲ ဖုတကူာ်အမံးန့ာ်လီၤ. တလုာ်ကိးယိာ်တကူာ်လုာ်ကွဲးတကူာ်လီၤ. (ကွာ်ဟီာ်ခိာ်ဂီၤ (၉-ခ) ဖဲကဘျးပၤ ၁၈၇ န့ာ်တကူာ်) အခုအခါဖဲန့ာ်မုာ်လုာ်ပျာကညီတဖာ်ထံာ်လိာ်အသးဒီး ကိးလုာ်အသရဲာ်စီသီတဖာ်အယိာ်, ဒီးန့ာ်ဘာ်စီကီတမးအတံာ်သိာ်တံာ်သးဒီးကဲထီာ် စီကီတမးအပျာ်အဘိာ်ဂီၢ်မုာ်ဂီၢ်ပၤလီၤ.

အခါဖဲတပူဒီးတပီတဲက့ၢ်စီကီတမးအခိာ်ဆူာ်န့ာ်, စီပပုာ်ညါလုာ်အကဲစီပဖဲသဝီ တူာ်န့ာ်, လဲၤသကါအိၤဒီးဖဲအကဲလဲၤဘီထီာ်ယိာ်ဖဲတကူာ်လုာ်အခါန့ာ်, စီပပုာ်ညါကိး ထီာ်ဝဲကိးလုာ်အိာ်ဖဲသဝီတူာ်တဖာ်လုာ်အတံာ်ကဲလဲၤဘီထီာ်စီတပူဒီးတပီအယိာ် န့ာ်လီၤ. စီပပုာ်ညါအနီၢ်ကစာ်လဲၤယုာ်ဒီးတပူတပီဒီးကိးလုာ်အသတဖာ်ဒီးသုးကျဲာ်ဝဲတံာ် လီၢ်တံာ်ကျဲလုာ်အကဘီထီာ်ယိာ်လုာ်အနီၢ်ကစာ်ဒဲာ်ဝဲဒီးမာ်ဝဲတပူဒီးတပီဒီးကိးလုာ်အသ တဖာ်ဘီထီာ်ယိာ်န့ာ်လီၤ. တပူဒီးတပီဒီးပုာ်ဝဲခါခဲကဲအံၤမုာ်ပုာ်ဒီးတခါခိစီစီဒီးစီပပုာ် ညါလီၤ. စီပပုာ်ညါအမိာ်မုာ်နီၢ်ကမူလုာ်အမုာ်ဖုတလုာ်အ ဖဲမုာ် န့ာ်လီၤ. နီၢ်ကမူအံၤ တလုာ်ကိးအိၤလုာ် “မံးကမူ” ဝဲလုာ်ခဲကိးက့ၢ်ဝဲလုာ် “မဲာ်လမူ” လီၤ. ဒီးစီပပုာ်ညါ န့ာ်, ကိးလုာ်အသတဖာ်အိာ်လုာ်သဝီတူာ်တဖာ်စံးဝဲလုာ်အမုာ်စုာ်ကိးသါစီပပုာ်ဒီးကိးဝဲစီပပုာ်ညါလုာ် “အူးကလုာ်ပး” အစီပပုာ်လီၤ. အဂုၢ်ဒီးအံၤသဝီတူာ်န့ာ်ကိးလုာ်အသတဖာ်အိာ်လုာ်အမုာ် တဖာ်ကိးဝဲလုာ် “အူးကလုာ်ပး” လီၤ.

စးထီာ်ဖဲခ.န. ၈၀၀-၁၄၀၀ န့ာ်, ဝုာ်တကူာ်အံၤတမုာ်တံာ်ပနံာ်တံာ်ကဲတံာ်အလီၢ်ဘာ်, အဟီာ်ခိာ်ဂီၤဒုးန့ာ်ပိာ်လဲာ်ကဲခိာ်လုာ်ပျာဖဲမိးတမာ်ပိာ်လဲာ်က့ၢ်ကျိးန့ာ်လီၤ. ပကီ, တကူာ်တညီာ်, ဒီးသဝီတူာ်, (တလုာ်) တဖာ်န့ာ်လုာ်ပျာမုာ်ကိးတဖျာ်အိာ်လုာ်ပိာ် လဲာ်ပုၤလီၤ. ထံကျိအကျိအိာ်ပျာလုာ်ပိာ်လဲာ်ကဲခိာ်အဖိလဲာ်တဖာ်န့ာ်, တံာ်ဒုးန့ာ် ပျာထီာ်အိၤမုာ်ဒီးသိးပုၤကသ့ာ်ညါဘာ်လုာ်ထံကျိတဖာ်ယုၤလီၤအကျိဒီးမာ်ပုၤထီာ် ဟီာ်ခိာ်လုာ်တလုာ်ဒီးတပူလုာ်ပိာ်လဲာ်ပုၤ, တုၤလုာ်ထံးဒီးခိအဆာ်ဒီးပျာလုာ် ခါခဲအံၤအသိးန့ာ်လီၤ. ထံကျိဘူလိာ်ဒီးပရဲလိာ်မုာ်ထံတကျိယိာ်ဒီးပုၤတနီၤကိးဝဲလုာ် ကိးလိာ်လီၤ. မဲာ်ညါမုာ်ဒဲာ်သဝီတဖျာ်လုာ်ပုၤတအိာ်အါအါဘာ်, အခါဖဲန့ာ်ဝုာ်တ လုာ် “သဝီတူာ်” ဝုာ်တညီာ်ဝုာ်ပကီဝုာ်လုာ်လုၤ, ဇူသတုာ်ဒီးပိုဝုာ် “ပုာ်” သ့ာ်တဖာ် မုာ်ဝုာ်မံၤဟူသ့ာ်ပျာလုာ်အမုာ်တံာ်ပနံာ်တံာ်ကဲတံာ်အလီၢ်အကျိဒီးချဲကဘီလဲၤတံာ်က့ၢ်တံာ် ထီာ်တဖာ်လီၤ. ဘာ်ဆဲာ်ဒီးဖဲတံာ်ဘူာ်တံာ်ဘါအဆာ်ကတီာ်တနံာ်တဘျိအခါန့ာ်ပုၤလုာ် တံာ်လီၢ်ကိးပုၤဒီးလဲၤဘူာ်လဲၤဘါယိာ်တကူာ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးအခါဖဲန့ာ်ပုၤခိာ်ပွဲဒီး ဖျါအိာ် ဖဲယိာ်တကူာ်အခိာ်ထံးဒီးပုၤတုၤတံာ်ဆါတံာ်လုာ်မုာ်ဆါဒီးမုာ်န့ာ်လီၤ.

ဖဲခ.န. ၁၃၆၂ န့ာ်စီပပုာ်ညါအုထံာ်ယိာ်တကူာ်လီၤ, အုာ်လီၤပုၤ, အိာ်လုာ်ပျာကျိ ဒီးဘျိဂုၤထီာ်က့ၢ်ဝဲ, လုာ်ညါအကစီထီာ်အိာ် ၁၈ ပျာ် “၂၇ ပုာ်” န့ာ်, မာထီထီာ်ဝဲ

တုာ်ထီာ်လၢ ၄၄ ပျါ “၆၆ ပုာ်” လီၤ. လၢခဲဖဲ ခ.န. ၁၄၅၀-၅၃ န့ာ်, စီပၤပညၢက့ၤဘျီ ထီထီာ်ကဒီးတုၤလၢ ၃၀၂ ပုာ်လီၤ. ဖဲရံာ်စီပုးကဲာ်နီၤပၤမုာ် “၁၄၅၃-၇၂” အခါ, ဘျီဂ့ၤထီာ်ဝဲယီာ်တဖၣ်လၢအလဲၤထီာ်ဆူယီာ်အိာ်တၢ်အလီၤဒီးယီာ်အသရၤထံးတဖၣ်ဒီး ကျးဘီထီာ်ဝဲယီာ်ဒီးဖျါာ်ညါလၢတၢ်ဘီကဘျးတဖၣ်ဒီးဘျီထီာ်ဝဲတၢ်န့ၣ်လၢဒၢးခိးတရံး ယီာ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတမာ်စ့ၢ်တံာ်ကဲထီာ်စီပၤအခါန့ၣ်, တုၤဒၢလွဲတဖျါာ်အကီာ်ပူၤဖဲအဒိာ် တုာ်အသးလီၤအခါဒၢးန့ၣ်, အလဲၤအိာ် ၈ ပျါ, ဒီးအတယၢ်ယၢဝဲ ၂၈၀၀၀, ပီၤ လီၤ. ဖဲတန့ၢ်တုာ်စီ “တပုာ်ရွာ်ထံ” ကဲစီပၤလၢတီအူအခါန့ၣ်ဖဲမၤဘျီဝဲထူ ၁၀ ပီာ်လီၤဒီးစးထီာ်လၢခ.န. ၁၇၀၀ တုၤခဲအံၤယီာ်တက့ၣ်န့ၣ်, ပျါကတဲာ်ကတီၤအီၤ ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်လီၤ. ဒီးမုာ်ယီာ်တဖျါာ်လၢအမံၤဟူသ့ာ်ဖျါလၢဟီာ်ခိာ်ဒီးဘျီညါလီၤ. ဖဲပယီၤအစီပၤဘီတီၢ်ဖယါကဲစီပၤဖဲခ.န. ၁၇၈၂ -၁၈၁၉ န့ၣ်, ဘျီထီထီာ်၁ယီာ် တက့ၣ်တုၤလၢအပုာ် ၃၂၇ ပုာ်ဒ်ပထံာ်ဘၣ်အထီာ်ထီအိာ်ဖျါလၢအခါခဲအံၤအသးလီၤ. တၢ်လုာ်ဒိာ်ပုၤဒိာ်အကလုာ်ကလုာ်လၢပုၤဖဲမၤဘျီမၤတီၢ်ယီာ်တက့ၣ်န့ၣ်ကြးအပူၤက လံၤစုလၢအကကွဲာ်ဒီးအကကွဲာ်လီၤ.

ဝုာ်တက့ၣ်အံၤလၢပျါမုာ်ဒ်သဝီတဖျါာ်, ဒိာ်ထီာ်တဘျီဘျီ, ဆံးလီၤတဘျီဘျီလီၤ. အမံၤတဟူသ့ာ်တဖျါဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ဒီးဖဲအတုၤယီၤလၢတၢ်ဘျီတၢ်ဘါအဆၢကတီၢ်န့ၣ်, ပုၤခိာ်ပွဲဖဲယီာ်တက့ၣ်အခိာ်ထံးဒီးပုၤအိာ်လၢတၢ်လီၤကိးပူၤဒီးဖဲဘျီဖဲဘါယီာ်တ က့ၣ်ဒီးဖဲသ့ၣ်ဖွံးသးညီကွၢ်ပုၤခိာ်ပွဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်တုၤဒၣ်လဲာ်, ပဟးထီာ်ပဟးလီၤတၢ် ကတံာ်ဒီးပဘၣ်သုးဒ်ပခိာ်န့ၣ်ခဲလီၤအခါဖဲန့ၣ်ဖဲယီာ်တက့ၣ်အကပၤန့ၣ်ကဲထီာ် ဖျါလၢတၢ်ပုၤတၢ်ဆါတၢ်အလီၤ, တုၤလၢတၢ်အိာ်တၢ်အိာ်ဒ်လဲာ်မုာ်ဆါဒီးမုာ်န့ၣ်လီၤတၢ်မၤ အသးလၢအဖိခိာ်တဖၣ်န့ၣ်, မၤဒီးအသးတုၤပစီပယၣ်ခဲအံၤလီၤ.

မုာ်မဆါတနံၤအံၤဝုာ်တက့ၣ်န့ၣ်မုာ်ကီၢ်ပယီၤဒီးဘျီညါအဝုာ်ခိာ်ဒီးမုာ်တၢ်လီၤဖဲတၢ်ဘျီ တၢ်ဘါအကလုာ်ကလုာ်အနီၣ်ဝံာ်ခဲအိာ်အလီၤတၢ်ပတၢ်ပြးအနီၣ်ဝံာ်ခဲအိာ်အလီၤ, တၢ်စံာ်ညီာ်ဘၢကွီၢ်အနီၣ်ဝံာ်ခဲအိာ်အလီၤ, တၢ်ပနံာ်တၢ်ကတၢ်အနီၣ်ဝံာ်ခဲအိာ်အလီၤ, တၢ်က့ၣ်ဘၣ်က့ၣ်သ့အနီၣ်ဝံာ်ခဲအိာ်အလီၤ, ပုၤဝဲဒီးဖဲစီဖီစီလၢအပိာ်ကပၤ, ဟံာ်ဒိာ် ကျါထီတၢ်ဖးဒိာ်ဖးထီတဖၣ်လီလုာ်, သိလုာ်, လုာ်စိးကု, တၢ်ကွၢ်ကီတၢ်ဂီၤမူဒီးတၢ်လိာ် ကွဲအလီၤအကျဲတဖၣ်, ဒီးပထံာ်ဘၣ်ပုၤအိာ်လၢဟီာ်ခိာ်ချၢအကလုာ်ကလုာ်အိာ်လၢအပူၤ ဒ်တမံၤတပျါအသးမုာ်ဂ့ၤ, ဒ်ထံာ်ကီၢ်ပူၤဖဲမုာ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. ဝုာ်တက့ၣ်အတၢ်ဒိာ်ထီာ်ထီထီာ် အံၤ, မၤဘံးမၤဘၢကွီာ်ဝုာ်တလၣ် “သဝီတုာ်” တညီာ်, ပကိ, ဇူသ တၢ်ဒီးဝုာ်ပုာ် “ပီၢ်ဝုာ်” လၢပျါတဖၣ်လီၤ. အမဲာ်ညါဝုာ်တက့ၣ်အံၤဒ်အမုာ်ဝုာ်ခိာ်လၢကီၢ်ပယီၤဒီးဘျီညါအသး, မုာ် ပဒိာ်ဖးဒိာ်ကါဝန့ၣ်အိာ်အလီၤ, ဒီးလၢတၢ်ပတၢ်ပြး, တၢ်ပနံာ်တၢ်ကတၢ်ဒီးတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ အကျဲကအိာ်ဝဲမုာ်မုာ်နီၢ်နီၢ်အကီၢ်န့ၣ်, အိာ်ဝဲဒီးလုာ်မုာ်အူသန့, ကဘီသန့, ကဘီယူၤသန့, ဒီးအမံၤဟူသ့ာ်ဖျါလၢဟီာ်ခိာ်ချၢဒီးဘျီညါလၢအမုာ်ဝုာ်ဒိာ်ဝုာ်ထီတဖျါာ်လီၤ. (ကွၢ်ဟီာ် ခိာ်ဂီၤ (၁၁) တက့ၢ်).

ဝှက်တကူအတားခိုက်ထိပ်ထိထိအဂုဏ်နှင့်၊ ပမာ်ကွဲဆီကမိန်ဒီးပထံဘၣ်အဆီ
ကတားတမံမုၢ်ဝဲတၢ်လီၤဖဲပဖံပဖုခံဂၤပၤလီၤတၢ်ပနီၣ်တခွဲဘိဒီးဆုပျီၣ်န့ၣ်၊ ယိၣ်လၢ
အထူးန့ၣ်ပုၤအသးလၢအကဟဲဘူၣ်ဟဲဘါတၢ်အဂီၢ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲတဖျၢၣ်လီၤ။ ယိၣ်တဖျၢၣ်
အံၤဖဲအအိၣ်ထီၣ်သီအခါမုၢ်လၢပုၤဒေၤန့ၣ်စီၤကီၤတမးအခိၣ်ဆူၣ်အယီၤ၊ အမံၤဟူသၣ်
ဖျါဝဲဒိၣ်မးလီၤ။ အဂုၢ်အံၤယိၣ်လၢပုၤဒေၤန့ၣ်စီၤကီၤတမးအခိၣ်ဆူၣ်လၢအပူၤအဆီကတား
န့ၣ်မုၢ်ယိၣ်တကူၣ်လီၤ။ လၢပယီၤအသဲပုၤန့ၣ်စံးဝဲ၊ -

(တဖုသၢ = တလိူက (တပုဒီးတပီ) ညီနောင်ဆံတော်ရှစ်ဆူ ကိုးကွယ်ရန်
(ရှင်ဂေါတမ မြတ်စွာဘုရား) ပေးတော်မူလိုက်၏။ “ဒဂုံမြို့ (ဝှက်တကူ) သို့ရောက်လျှင်၊
ဒဂုံဆံတော်ရှင်စေတီတော်ကို ပနာပြီးတင်၏။ ဒဂုံဆံတော်ရှင်ဘုရားသည် အလုံးစုံ
သောစေတီတို့၏ရှေးဦးအစဖြစ်သတည်း။ ထို့ကြောင့်ရှေ့သူဟောင်းတို့သည် သာသ
နာအစသထုံက၊ ဘုရားအစဒဂုံကဟုဆိုကြ၏။ (မန်းစက်တော်သမိုင်း စာ။၁၂၉၆
ခု ပြာသိုလတတိယပုံနှိပ်ခြင်း စာမျက်နှာ ၂၆ ကြည့်လေ)

အခါခဲအံၤဒေၤလဲၣ်ပထံဘၣ်လၢပုၤအါကလုၣ်ဟဲဘူၣ်ဟဲဘါယိၣ်တကူၣ်တဖျၢၣ်
အံၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢမုၢ်ဆါမုၢ်နၢအစၢၤတပုၣ်တဲာ်ဘၣ်။ ပုၤထံဂၤကီၢ်ဂၤဖိမုၢ်ဟဲန့ၣ်၊ တ
လဲၤကွၢ်ကီၢ်ဘၣ်ဒီးအိၣ်တကဲဘၣ်ဒီးတုၤအထံဘၣ်ဒီးဝံးထီၣ်ပတြၢၤဝဲကိးဂၤဒီးလီၤ။
တမုၢ်ထဲယိၣ်တကူၣ်တဖျၢၣ်ဒီးအံၤအယီၤဒီးပုၤဟဲတုၤဝှက်တကူၣ်ဘၣ်။ တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ
အဂုၤအဂၤအါကလုၣ်အနီၣ်ဝံာ်ခံအိၣ်စုၢ်ကိးဖဲဝှက်တကူၣ်အယီၤ၊ လၢအဟဲထီၣ်လၢတၢ်ဘူၣ်
တၢ်ဘါတမံၤ၊ တကပအံၤအဂီၢ်န့ၣ်၊ ပုၤအတၢ်စုၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါအကလုၣ်ကလုၣ်
တဖၣ်ဟဲအိၣ်ဖိၣ်လၢတၢ်လီၤတပူၤယီၤဖဲဝှက်တကူၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ။ ဒီးန့ၣ်အသိးတၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်ထီ
ထီၣ်ဝှက်တကူၣ်တၢ်တမံၤမုၢ်ဝဲတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါန့ၣ်လီၤ။

ဝှက်တကူအတားခိုက်ထိပ်ထိထိအဂုဏ်အဂၤတမံၤန့ၣ်မုၢ်ဝဲလၢထံကျိတဖၣ်မၤဒိၣ်
ထီၣ်ထီထီၣ်အီၤလီၤ။ ထံကျိဒီးသိးဒီးယီးသးကျိ၊ ဖိၣ်နီၣ်ကျိ၊ ဝၣ်လိာ်၊ ပီၤလီၤတဖၣ်
လဲၤခီဖျိတုၤလၢခူဖိဝှ်ဖိ၊ နူသဝီအဂၤတဖၣ်ဒီးပျုၣ်လိာ်လဲၤခီဖျိဆူဒိၣ်ဝှက်တကူအဂီၢ်ဒီးယွၤ
လီၤဆဲးန့ၣ်ဆူဝီၣ်လဲၣ်အပူၤ၊ ဒီးကယံၢ်မုၢ်တၢ် ပနံၣ်တၢ်ကၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဟဲဝဲလၢချံတနီၤ၊
ကဘိတနီၤ၊ လၢလုၣ်မုၢ်အူတနီၤ၊ လၢတၢ်လီၤအါပူၤလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤမုၢ်ဂုၤ၊ လၢထံယံၤ
ကီၢ်ယံၤ၊ တရူးကီၢ်၊ ယပၣ်ကီၢ်၊ ဘိကီၢ်၊ ကီၢ်ဟံၣ်န့ၣ်၊ ကီၢ်ယူရပၤ၊ ဒီးကီၢ်အမုရကၤ
တဖၣ်ဒီးကီၢ်အမုရကၤတဖၣ်ဒီးပုၤထံဂၤ ကီၢ်ဂၤဖိလၢအဟဲမၤပနံၣ်တၢ်ကၤတၢ်ဒီး
တၢ်မၤအဂုၤအဂၤတဖၣ်ဟဲအိၣ်ဝဲဆိးဝဲအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤအခါခဲအံၤန့ၣ်ဝှက်တကူၣ်န့ၣ်မုၢ်ဝှက်
လၢပုၤကိးကလုၣ်ဒီးအိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ။ အအံၤမုၢ်ဝှက်တကူၣ်အတားခိုက်ထီၣ်အဂုၢ်ခံမံၤတမံၤ လီၤ။

ဘၣ်ဆၣ်ဒီးဝှက်တကူအတားခိုက်ထီၣ်ထီထီၣ်န့ၣ်မၤယံာ်မၤနီၢ်အသးဒီးတမၤအသး
ချူဒ်ချူဒူးဘၣ်။ မၤအသးဒ်ပုၤဒိၣ်ယံတဂၤအသိး၊ ဒိၣ်ထီၣ်ဝဲကီၢ်ကီၢ်ခဲခဲကယီ ကယီလီၤ။

အိၣ်သယုာ်ဝဲတဘျီဘျီန့ၣ်မၤအသးဒ်မ့ၣ်အူဒၤတဖျၢၣ်လၢသိကလၢာ်ကွံာ်ခဲလၢာ်
ယၣ်ယၣ်အသိး, ကပီပံာ်လုပံာ်လုကလီပံာ်ကွံာ်ယၣ်ယၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတလီပံာ်ဝဲစ့ၣ်
ကီးဘၣ်ပုၤဒၤန့ၣ်ကဒီးသိဒီး က ပီထီၣ်က့ၤဝဲ, နၣ်သက့ကလံာ်ဖဲဒီးတကပီဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်.
တုၤကလံာ်ဂံၢ်ထီၣ်ဒီးကပီထီၣ်ဝဲမ့ၣ်မ့ၣ် နီၣ်နီၣ်ဒ်အကြးဒီးအိၣ်အသိးလီၤ.

ဝုၣ်တကူၣ်အံၤတုၤမ့ၢ်ပကွၢ်ကဒါက့ၤဆူပမ့ၢ်ပပုၤအတၢ်စံာ်စိတဲစိဒီးပသ့ၣ်ညါလၢမ့ၢ်
တၢ်လီၤလၢတချးပုၤအိၣ်ဒ်ဘၣ်န့ၣ်, ပဖံပဖုခံၣ်မၤနီၣ်မၤယါဝဲဒီးစံးဝဲလၢအမ့ၢ်ပုၤကညီ
အတၢ်န့ၢ်သါလီၤ. ပုၤကညီအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်လၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်န့ၣ်
မၤအသးဒ်ဝုၣ်တကူၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢပုၤအိၣ်သယုာ်ဝဲအသိးလီၤဒ်ပုၤတပးကဲဝုၣ်တကူၣ်
လၢပုၤအသိး, ပုၤတပးကဲပဝဲပုၤကညီဖိတကလုာ်အံၤဘၣ်. ဒ်ဝုၣ်တကူၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်
လၢတၢ်ဘျီတၢ်ဘါဒီးတၢ်ပနံာ်တၢ်ကၢတၢ်အလီၤအကျဲကယီကယီအသိး, ပုၤကညီဖိဒိၣ်
ထီၣ်ထီၣ်စ့ၣ်ကီးလၢတၢ် ဘျီတၢ်ဘါဒီးတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်အပူၤကယီကယီလီၤဝုၣ်တကူၣ်ဒိၣ်
ထီၣ်ဝဲတတီၤဘၣ်တတီၤ. ကီကီခဲခဲတချးဒ်ချးဒုးဘၣ်ဘၣ်ဆၣ်တုၤအဆၢကတီၢ်ဘၣ်ဒီးလၢ
အပူၤကွံာ်အနံာ်ခံဆံအတီၢ်ပူၤန့ၣ်ကဲထီၣ်ဝုၣ်လၢအလီၤဘီလီၤမ့ၢ်, မံၤဟူသၣ်ဖျါတဖျၢၣ်လီၤ.

ဝုၣ်တကူၣ်အံၤမ့ၢ်ကီၢ်ပယီၤအဝုၣ်ခိၣ်လီၤ. အယိမ့ၢ်ကီၢ်ပယီၤဒီဘျီညါအခၢၣ်စးလီၤ.
ဒ်န့ၣ်အသိး, ဒ်ပမ့ၢ်ပုၤအတၢ်ခွဲဘီဒီးဆူပျီၣ်အုၣ်အသးအသိး, စံးဝဲလၢကီးတဖျၢၣ်
လၢခဲအံၤယိၣ်တကူၣ်အိၣ်အလီၤ န့ၣ်, မ့ၢ်ကညီကီၢ်အခၢၣ်စးလၢအမ့ၢ်ပုၤကညီအတၢ်န့ၢ်သါ
လီၤ. ပတၢ်န့ၢ်သါအံၤခဲအံၤအိၣ်ဒ်လၢပုၤကလုာ်ဂၤအစုပူၤဒီးကတုၤက့ၤလၢပုၤကညီဖိအစု
ပူၤကီကီခဲခဲဒ်ဝုၣ်တကူၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အသိး န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးဒ်ဝုၣ်တကူၣ်ဒိၣ်
ထီၣ်ထီၣ်ဝဲလၢအနံာ်ခံဆံအတီၢ်ပူၤသတူၢ်ကလၢာ်အသိး န့ၣ်, ပုၤကညီအတၢ်ဒိၣ်
ထီၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်န့ၢ်သါကတုၤက့ၤလၢအစုပူၤန့ၣ်ကမၤအသးသတူၢ် ကလၢာ်လီၤ
အဝုၣ်ဒ်အံၤတၢ်စံးပာ်အိၣ်ဝဲလၢပုၤကညီဖိအဂီၢ်ဒီးပုၤကညီအတၢ်မုၢ်လၢအမ့ၢ်အူဒၤ
တလီပံာ်လၢအ သးကံာ်ပူၤနီတဘျီဘၣ်. ပုၤတဂၤဂ့ၤတဂၤဂ့ၤ, အိၣ်မူဒ်နၣ်သက့,
အတၢ်မုၢ်လၢမ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ် ပုၤအသံတုၢ်လံတဂၤလီၤ. ပမ့ၢ်ထုးထီၣ်လၢ အဲကလံး
အကျိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ (A man without hope is dead man) လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယိပုၤကညီ
အမ့ၢ်အပုၤတဖၣ်မၤယုာ်အဖိအလံၤလၢ, ဒ်အတၢ်စံးပာ်အိၣ်ဝဲလၢအဂီၢ်အသိး, ကမုၢ်လၢ
သးခုတၢ်ထီဘိလၢအမ့ၢ်အပုၤအတၢ်စံးပာ်ကလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤကညီဖိတကလုာ်အံၤတအိၣ်ဘၣ်ဒီးအဂံၢ်အဘါအစုကဝဲၤအဂ့ၤဒီးအဆူၣ်
လၢအကမၤတၢ်အတၢ်သီအဂီၢ်ဘၣ်, မ့ၢ်မ့ၢ်အိၣ်ဝဲဒီးအဂံၢ်အဘါအစုကဝဲၤအဂ့ၤ
လၢအမ့ၢ်တၢ်မၤယုာ်တၢ်ဒီးပုၤကီးကလုာ် ဒဲးလၢဂံၢ်လၢဘါ, လၢသ့ၣ်လၢသး, လၢတၢ်
တီတၢ်လီၤဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်ကွံာ်အပူၤဒ်တၢ်ဘၣ်အကစၢ်သံဘီသံမုၢ် (ယုၤ) အသးအသိးဒီးမၤ
ယုာ်တၢ်တုၤလၢတၢ်အါလဲလိာ်က့ၤအသးဆူတၢ်ဂ့ၤဒီးတၢ်အသိးဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ပၤအိၣ်

လီ၊ မုမ့်အပုပ်ယူးဆံးတဂ၊ နှံ့ယှံ့ပူဖျေးအသးဆူဝှံ့ပကန်ကီထးခိဒီးကဲထီဉ်က့၊ စီပ၊ အနီရထဉ်အခုအပု၊ ဖဲဝှံ့ပကန်နှံ့လီ၊

တု၊ မုမ့်ကီလ၊ လ၊ သူဒီပု၊ ဝါခံဂ၊ တအိဉ်လ၊ ဘဉ်ဒီးနီ၊ ပ၊ မုမ့်ကူဉ်ထီဉ်ကဒီးလ၊ အကမ၊ ဟး ဂီ၊ ကွံဉ်ကျိဉ်တဖျဉ်နှံ့လီ၊ နီ၊ ပ၊ မုမ့်ကီးနှံ့ဝဲပု၊ လ၊ အနာနှံ့ဝဲမုဉ်မုဉ်နီ၊ နီ၊ တဂ၊ ဒီးစံးဘဉ်အီ၊ နအံ၊ - “စီ၊ စ၊ ကနဉ်တံလ၊ ယဝဲန၊ အံ၊ တက့၊ နဘဉ်ဟးထီဉ်လ၊ ဝှံ့သထူဉ်ဒီးလဲ၊ အိဉ်လ၊ ဝှံ့ကပိဉ်ကပ၊ တပူ၊ ပူ၊ ဒီးနဘဉ်မ၊ နသးဒ်ပု၊ လ၊ အအိဉ်ဒီးအသကဲဉ်ပဝးအဂု၊ ဒီးဘူဉ်တံဘါတံမုဉ်မုဉ်နီ၊ နီ၊ ဒီးဒ်ပု၊ လ၊ အအိဉ်က့၊ ကွံက့၊ ဒီးသးကညီ၊ တံသ့တဂ၊ အသိးလီ၊ နဘဉ်ထီလဲဖဲနိဉ်အိ (လကဲဖဲ.၊ အင်းအိဉ်) ဒူးပုဉ်ဒုဉ်ဒီးမ၊ နသးဒ်နသ့ဉ်ညါတံလ၊ ဉ်လ၊ ဉ်ဆုဆုဒီးတံစိကမိ၊ အိဉ်ဒီးန၊ လ၊ နမ၊ စ၊ ပု၊ ကသ့ဒ်အံ၊ နအဂီ၊ အသိးနှံ့တက့၊ နဘဉ်လဲ၊ ဟ်ခူသ့ဉ်ထူစုတဒိဉ်တဆံးလ၊ ဘျဉ်အပူ၊ သ့ဉ်အခိဉ်ထံး၊ လ၊ အဖီလ်၊ ဖဲပု၊ ဟံဉ်အကပိဉ်ကပ၊ ဝံးဒီးလဲ၊ ဆူပု၊ အဟံဉ်တဖျဉ်ဖျဉ်ဒီးစံးအီ၊ နဒုဉ်အံ၊ တံတဂု၊ တဝါအိဉ်လ၊ နဟံဉ်ပူ၊ ဒီးနမုမ့်တမ၊ ဟါမံ၊ ကွံဉ်တံကီတံခဲတံနးတံဖိဉ်ကဘဉ်န၊ တမံ၊ မံ၊ ဒီးနမုမ့်မ၊ ဟးဂီ၊ ကွံဉ်အီ၊ ချူ၊ ချူ၊ နကပူ၊ ဖျေးဒီးတံကီတံခဲတံနးတံဖိဉ်ဒီးလ၊ နှံ့အမဲဉ်ညါတံတဒုးနဲဉ်န၊ လ၊ ထူပူ၊ စုပူ၊ ဒီးနကကဲဒိဉ်ထီဉ်လီ၊ ပု၊ လ၊ အနာနှံ့န၊ တဖဉ်နှံ့နကမ၊ ဟးဂီ၊ ကွံဉ်အကူအက၊ ဖိတဘုဉ်တတံဒီးနမုမ့်ဒုးနဲဉ်အီ၊ လ၊ ဘျဉ်လ၊ နဟ်ခူသ့ဉ်ထူဒီးစုနှံ့ဒီးအဝဲမုမ့်လဲ၊ ခူဉ်ဒီးကထံဉ်နှံ့ဝဲထူစုဒီးနတံသ့တံဘဉ်လ၊ နဒူးပုဉ်ဒုဉ်သ့ဒ်အံ၊ နကဟူထီဉ်သ၊ လီ၊ ဒီးပု၊ ဒီထံးကီ၊ ကလဲ၊ ဆူနအိဉ်ဒီးအနှံ့တဘျီစီပ၊ ကသံကွံ၊ နဂု၊ ဒီးကကီးန၊ ဆူနှံ့ပူ၊ ဒီးကမ၊ နဒူးန့အီ၊ လ၊ အဂု၊ အပီ၊ လီ၊

တု၊ မုမ့်စီပ၊ မ၊ န၊ လ၊ နကဒူးနှံ့အပုဉ်ဒုဉ်ဒီးယကဝဲဘဉ်ဟ်စ၊ န၊ လ၊ တံဂု၊ လ၊ နကဝဲဘဉ်အီ၊ လ၊ တံလီ၊ လ၊ နှံ့ပူ၊ စီပု၊ လ၊ အံ၊ နှံ့မုမ့်မ၊ နအိဉ်၊ လ၊ နှံ့တခီမုမ့်မ၊ နအိဉ်၊ ဒီးလ၊ နနီ၊ ကစ၊ အဖီခိဉ်နှံ့နမဲဉ်သ့အိဉ်လ၊ အံ၊ တဖျဉ်လ၊ နှံ့တဖျဉ်၊ နမူ၊ လီ၊ အိဉ်လ၊ အံ၊ လ၊ နှံ့ဒီးနမုမ့်တဲအီ၊ ယဝဲဟ်စ၊ န၊ အသိးမုမ့်ဘဉ်ခဲလ၊ ဉ်ဒီးစီပ၊ ကနာန၊ နအံ၊ ဝဲဒီးထံဉ်တံလ၊ ညါခိတဂ၊ အသိးလီ၊ ဒီးနဘဉ်တဲအီ၊ လ၊ ကျိဉ်လ၊ နဖဲနဖုဟ်တံန့၊ န၊ တဖျဉ်အံ၊ အိဉ်ယံဉ်လံးဒီးအသးန၊ တဂု၊ လ၊ ဘဉ်ဒီးနဘဉ်မ၊ ဟးဂီ၊ ကွံဉ်အီ၊ လီ၊ နမုမ့်တမ၊ ဟး ဂီ၊ ကွံဉ်ဘဉ်ကျိဉ်နှံ့ဒီးနကဘဉ်ကီဘဉ်ခဲဘဉ်ကီ၊ ဘဉ်ဂီ၊ လ၊ နဒုဉ်နဒါလ၊ အအိဉ်ဝးတရံး န၊ တဖဉ်လီ၊ အယံမ၊ ဟးဂီ၊ ကွံဉ်ဘဉ်ကျိဉ်တဖျဉ်နှံ့ချူ၊ တက့၊ မ၊ ဘဉ်ဒ်ယဝဲန၊ အသိးတက့”

ပု၊ တဂ၊ နှံ့မ၊ ဝဲဒ်နီ၊ ပ၊ မုမ့်တဲအီ၊ အသိးဒီးတု၊ စီပ၊ န၊ ဟူအကစိဉ်ဒီးကီးသံကွံ၊ အီ၊ လ၊ အတံသ့တံဘဉ်အဂု၊ ဒီးစံးဝဲသ၊ ဒူးတံသ့ဒီးစီပ၊ မုမ့်အဲဉ်ဒီးလ၊ သ၊ ကဒူးနှံ့အီ၊ လ၊ အဂု၊ အပီ၊ ဒီးသ၊ ကဒူးလီ၊ စီပ၊ စံးအီ၊ ဒူးနှံ့ယ၊ မိ၊ ဒီးအဝဲဟ်ဒူးကွံ၊ အသးလ၊ လ၊ ဉ်ဘဉ်အဖီခိဉ်ဒ်အံ၊ နအီ၊ ဒီးစံးဝဲလ၊ နှံ့အပူ၊ နှံ့တံလီ၊ ဖဲနှံ့မ၊ နအိဉ်၊ တံလီ၊ လ၊ နှံ့တပူ၊ မ၊ နအိဉ်၊ ဒီးစီပ၊ အမဲဉ်သ့အိဉ်လ၊ အံ၊ တဖျဉ်၊ လ၊ နှံ့တဖျဉ်ဒီးအမူ၊ လီ၊ အိဉ်စု၊ ကီးလ၊ ဖဲအံ၊ ဖဲနှံ့ဒီးအတံတဲတဖဉ်နှံ့ဘဉ်ဝဲတီဝဲခဲလ၊ ဉ်ဒီးစီပ၊ နှံ့နီ၊ အီ၊ မုဉ်မုဉ်

နီၢ်နီၢ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်အသ့ၣ်ညါလၢစီၤပၤန့ၣ်လံာ်အီၤမ့ၢ်မ့ၢ်နီၢ်နီၢ်ဒီးတဲဘၣ်စီၤပၤလၢကျိၣ်
တဖျၢၣ်န့ၣ်အဂ့ၢ်ဒီးနီၢ်ပၤမ့ၢ်တဲဘၣ်ဟံးစၢၤအီၤအသိးဒီးစီၤပၤန့ၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲဒီးဟ့ၣ်လီၤအီၤလၢ
ခိၣ်ဖးစ့ပဲၤအံၤပဲၤန့ၣ်ဝဲၤက့ၤက့ၤဝဲဒၣ်လီၤ.

ပုၤတဂၤန့ၣ်က့ၢ်ဝဲၤအလီၢ်ခံာ်စီၤပၤဟ့ၣ်လီၤအကလုာ်လၢတၢ်ကဘၣ်မၤဟးဂီၤကွံာ်ကျိၣ်
တဖျၢၣ်န့ၣ်ချ့ချ့ဒီးတၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်ဝဲလီၤ. စးထီၣ်လၢန့ၣ်လံာ်လံာ်စီၤပၤအသးအသ့ၣ်
အလၢကပီၤဆဲးလီၤစ့ၤလီၤပၤမၤမၤကွံာ်ဝဲပီၢ်ပီၢ်တုၤဒၣ်လဲာ်ပုၤအၤပုၤသီတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျၢၣ်,
တဖျါတဖျါပၤထီၣ်လၢအခုအဝုၢ်အထံအကီၢ်ပုၤဒီးစီၤသီအိၣ်လၢန့ၣ်သတုၢ်အပူၤတဖၣ်
လီၤမ့ၢ်ပြီၤဒီးယုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးတုၤလၢဝုၢ်ပကၣ်ကီၢ်ထးခိတဂၤအမံၤမ့ၢ်ဝဲအရဟၣ်လီၤ.
ပုၤခးအိၣ်တၢ်မံၤလၢတဂၤထံၣ်န့ၢ်စီၤသီအရဟၣ်ဒီးက့ၤကိးဝဲဆူဝုၢ်ပုၤဒီးဆုၢ်ဆူပကၣ်
အစီၤပၤအနီၣ်ရထၣ်အအိၣ်ဒီးစီၤပၤသံကွၢ်သံဒီးအဂ့ၢ်အကျါဒီးတဲဘၣ်ဝဲလၢသါဟဲလၢ
ဝုၢ်သထူၣ်ဒီးသိးသါကစံာ်တဲၤတဲၤလီၤကစၢ်စီၤကီၢ်တမးအဂ့ၢ်လီၤ. စီၤပၤကန့ၣ်ဝဲအတၢ်စံာ်
တဲၤတဲၤလီၤဒီးသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲလၢလံာ်ပံးတကးအိၣ်လၢဝုၢ်သထူၣ်အပူၤဒီးသးလီဝဲအယိပျါ
လီၤဝဲအမူမးဒီးအခုအပုၤတနီၤဆူသထူၣ်အစီၤပၤမနူဟၣ်အအိၣ်ဒီးသိးအတၢ်က ယုၢ်
လံာ်ပံတကးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်န့ၣ်အသိးမူမးဒီးအခုအပုၤတဖၣ်ဟးထီၣ်လၢပကၣ်ဒီးလဲၤဆူသထူၣ်ဒီးယုၢ်ဝဲလံာ်
ပံးတကးလၢစီၤပၤမနူဟၣ်အအိၣ်လီၤ. န့ၣ်သက့တလၢစီၤပၤမနူဟၣ်တဟ့ၣ်လီၤဝဲဘၣ်.
အခိၣ်တလီာ်စံးဝဲ လၢလံာ်ပံးတကးန့ၣ်တကြားဘၣ်ဒီးအနီၣ်ရထၣ်ဘၣ်. လၢတၢ်အံၤအယိ,
စီၤပၤအနီၣ်ရထၣ်ကတဲာ် ကတီၤအသးလၢအကဟဲဒုးန့ၢ်ဝုၢ်သထူၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်လံာ်ပံးတကး
တဖၣ်လီၤ. ဟဲကဝီၤယာ်တၢ်ဒီးဒုးန့ၢ်ဝုၢ်သထူၣ်ယံာ်တဆံတလါဝဲဒီးမၤန့ၢ်ဝဲဒီးက့ၤစီာ်ဝဲ
လံာ်ပံးတကးတဖၣ်, စီၤသီဒီးပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအမၤတၢ်သ့အကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်
ဆူဝုၢ်ပကၣ်လီၤ. က့ၤစီာ်ယုၢ်စ့ၢ်ကိးဝဲတၢ်ထူးတၢ်တီၤဒီးယိၣ်ဝဲအပိးအလီၤသ့ၣ်တဖၣ်ဆူဝုၢ်
ပကၣ်န့ၣ်လီၤ. အခါဝဲန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဝဲ ၁.န. ၁၀၅၀ အပူၤ န့ၣ်လီၤ.

ပယီၤတလၢစံးဝဲ (မိန်းမကံပြည်ပျက်သည်) န့ၣ်တမ့ၢ်ပယီၤမ့ၢ်တလၢမ့ၢ်ဘၣ်မ့ၢ်
တခီမ့ၢ်ပုၤကညီမ့ၢ်ဖိဒီးမ့ၢ်ဝဲန့ၣ်ပုၤပညီစီၤပၤအဖိမ့ၢ်, မ့ၢ်လိာ်ဘိဖိတဂၤလၢအကူၣ်
တၢ်ဒီးတလၢအဘီအမ့ၢ်လီၤပီၢ်ကွံာ်ဝဲဒ်ပတဲအဂ့ၢ်လၢအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤပယီၤစီၤပၤ
အနီၣ်ရထၣ်ဒုးန့ၢ်ဝုၢ်သထူၣ်ဝဲဒီးက့ၤက့ၤဝဲဆူဝုၢ်ပကၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲဝုၢ်သထူၣ်န့ၣ်
ဆူအသးခိၣ်ဖးဒိၣ်လဲးဝဲသ့ၣ်ယးအစုပူၤဒီးအတၢ်ပတၢ်၂၅ နံၣ်ဝဲသံဝဲဒီးအဖိခါနးတး
သ့ၣ်ယးပက့ၤတၢ်လၢအလီၢ် ၁၂ နံၣ်ဝဲ သံဝဲလီၤ. ဝဲစီၤပၤတဂၤအံၤပတၢ်အခါန့ၣ်လုာ်ဖိဝဲ
ပုၤကညီဖိတဂၤဒီးဒုးကဲဝဲစီၤပၤခါစး (အံၣ်ရှးမ့) လီၤ. တုၤစီၤပၤတဂၤအံၤသံဒီးပုၤကညီ
စီၤပၤခါစးတဂၤအံၤကဲထီၣ်က့ၤစီၤပၤ ၁၁ နံၣ်ဝဲသံဝဲဒၣ်လီၤ. စီၤပၤတဂၤအံၤဝဲ
အကဲစီၤပၤခါစးအခါမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကဲစီၤပၤအအခါမ့ၢ်ဂ့ၤ, အစိကမိၤဒိၣ်ဝဲအယိ, အဒုၣ်
အဒါမ့ၢ်အံၣ်ဒီးဟဲဒုးအီၤန့ၣ်, ထဲအဒီးထီၣ်ကဆီဒီးဟးထီၣ်ဆူအံၤဆူဘးလၢဝုၢ်အချါ
၂၂၆ စီၤအိၣ်လး

ကလံးဖိဟဲဒုးမာနာအီဒီးဟံးနဲာ်ဝဲတကူာ်, တညီာ်, တဝဲာ်, ဘျံးရူာ်, မိးတမးဒီးပကိလီာ်. အဝဲအံာ်မုာ်ပျာအဲကလံးအတံာ်ဒုးကီာ်ပယီာ်အခိာ်ထံးတဘျီလီာ်. ဖခ.န.၁၈၅၂နံာ်န့ာ်ပျာအဲကလံးဖိဟဲဒုးကဒီးပယီာ်, မာနာဝဲဒီးဟံးနဲာ်ကီာ်ပယီာ်လာ်ခိတုာ်လီာ်လုာ်ပုာ်ဒီးတီအူာ်လီာ်အဝဲအံာ်မုာ်အဲကလံးအတံာ်ဒုးကီာ်ပယီာ်ခဲဘျီတဘျီလီာ်.

မာကဒီးဖခ.န. ၁၈၈၅ နံာ်ဖဲစီာ်ပသံာ်ပိပတံာ်အခါန့ာ်, ပျာအဲကလံးဟဲဒုးကဒီးအီာ်, မာနာဝဲ အယိ, ဟံးနဲာ်ကီာ်ပယီာ်ထးခိဒီးပဘာ်ကီာ်ပယီာ်ဒီးဘုာ်ညါလီာ်. ဒ်န့ာ်အသိးဖ ခ.န. ၁၈၈၅ နံာ်အံာ်မုာ် ပယီာ်ဖိအဘီအမုာ်ကတံာ်ဝဲအနံာ်ဒီးပျာအဲအလံးဖိအဘီအမုာ်ကတံာ်ဝဲအနံာ်ဒီးပျာအဲကလံးဖိပကီာ်ပယီာ်အံာ်တုာ်မုာ်မဆါတနံာ်အံာ်လီာ်.

၆၆. ပမုာ်ပပုာ်အကလုာ်ဘာ်ဃးဒီးကစာ်ယျာ

ပမုာ်ပပုာ်စံးဝဲဒ်အံာ်, ဖိသုာ်လံာ်သုာ်စာ, ပကစာ်ယျာတယံာ်ဘာ်ဒီးပုာ်ဘာ်. အိာ်လပကျါအံာ်လီာ်. မုာ်ပျာကညီတတီလၢဘာ်ဒီးတထံာ်လၢဘာ်ကစာ်ယျာဘာ်လၢဟီာ်ခိာ်အံာ်မုာ်ကစာ်ယျာအခိာ်ယီာ်လီာ်, မူခိာ်န့ာ်မုာ်ကစာ်ယျာအလီာ်ဆုာ်နီာ်လီာ်. ပအိာ်တံာ်လၢဟီာ်ခိာ်အံာ်, မုာ်ကစာ်ယျာကွံာ်လီာ်ဒေုာ်ပုာ်ယိကလာ်လီာ်. ကစာ်ယျာန့ာ်တဆူးတဆါ, တသံတပုာ်, တဟးဂုာ်ဟးဂီာ်, ဟါမာ်တသုဘာ်မူဝဲအထူအယိာ်, တကဒံတကဒါ, အိာ်စံာ်အိာ်ကျါ, ကဲဒေုာ်တံာ်အိာ်ဒေုာ်တံာ်, တသန့ာ်ဘာ်အသးလၢတံာ်နီတမံာ်ဘာ်. ဖဲအဘာ်အသးဒီးစံာ်ညီာ်တံာ်ခဲလၢာ်လီာ်. ကယံာ်တံာ်တမံာ်လၢလံာ်အံာ်တုာ်ဝဲတုာ်အမံာ်တုာ်အသုာ်ကိးလီာ်ကဒါမူခိာ်, မူခိာ်ကဒါ, ကဒါဟီာ်ခိာ်, ဟီာ်ခိာ်ကဒါ, ထုးမူခိာ်, မူခိာ်လီာ်ပိုာ်, ထုးဟီာ်ခိာ်, ဟီာ်ခိာ်လီာ်ပိုာ်, သုဒေုာ်အတံာ်ပိုာ်ဒေုာ်အတံာ်, လၢထီာ်ပုာ်ထီာ်ဒီးအစိကမီာ်, အကဟုအကညီာ်, အဘျးအဖိုာ်, အတံာ်အိာ်တံာ်ကွံာ်, အသူးအသုာ်, မာသံတံာ်သုမာသမူတံာ်သု, ဆူလရံာ်ခိာ်တုာ်လီာ်သု, ဆူမူခိာ်ခိာ်ဟံးထီာ်သု, မာကီတံာ်သုမာညီတံာ်သု, မာအာတံာ်သု, မာဂုာ်တံာ်သုသုတံာ်လၢာ်, မာယုာ်တံာ်ကိးမံာ်ဒဲး, ထံာ်တံာ်လၢာ်ကွံာ်တံာ်မျါ, သုာ်ညါတံာ်ကူမံာ်ကူကစာ်, လၢာ်လၢာ်ဆုဆု, အိာ်ဝဲသကုာ်ဆးဒးလီာ်. အကလုာ်တထံာ်ခိာ်လီာ်တပုာ်, အဲးထီာ်တထံာ်မုာ်လၢာ်, ကျါလီာ်တထံာ်မုာ်လု, သုာ်ကညီတံာ်သု, သးကညီတံာ်ဘာ်, ဂုာ်ဝါစီဆံာ်ဒေုာ်, တီတီလီာ်လီာ်, တံာ်ဒိာ်တုာ်, တံာ်ဂုာ်တုာ်, ထဲကစာ်ယျာတဂၢယိခိာ်လီာ်.

လီထူလီယိာ်ကစာ်ယျာ,	ယျာလီထူဝဲအသးကၢ,
အိာ်ဟီာ်ခိာ်သဘွဲဂီာ်ဖး,	ယျာလီယိာ်ဝဲအသးကၢ,
လီထူလီယိာ်ကစာ်နီာ်,	ဟီာ်ခိာ်တစါတသံလၢ,
အိာ်ဟီာ်ခိာ်ကထီာ်သီသီ,	ဟီာ်ခိာ်ခဲစါတသံလၢ,
လီထူလီယိာ်မုာ်ယျာသၢာ်,	ယျာလၢပုာ်ဒီးဘုာ်ဒီးတီာ်,
အိာ်ဟီာ်ခိာ်ကထီာ်လၢပျာ,	ဟီာ်ခိာ်စါစါတသံလၢ.

၆၇. ပမုံပပှ်အကလုာ်ဘၣ်ဃးဒီးယှာ်တုလီၤတၢ်

ပမုံပပှ်စံးဝဲဒၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်မူခိၣ်မုၢ်ကစၢ်ယှာ်တုလီၤ, တုလီၤဟီၣ်ခိၣ်မူခိၣ်ဝံးဒီး, တုလီၤမုၢ်, တုလီၤလါ, တုလီၤဆၣ်, တုမုၢ်, လါ, ဆၣ်, ဝံးတုလီၤက့ၤပုၤကညီၢ်လီၤပုၤကညီၢ်န့ၤလၢ အခိၣ်ထံးန့ၣ်တုလီၤဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်တုလီၤဆိလၢပိာ်ခွါဝံး, တုလီၤကဒီးပိာ်မုၢ်လီၤ.ပိာ်မုၢ် န့ၤမုၢ်အတုလီၤဝဲ နီလဲၣ်, ထးထီၣ်န့ၣ်ပိာ်ခွါအဂ့ၢ်ပံတဘၣ်တုက့ၤပိာ်မုၢ်, တုလီၤပိာ်မုၢ်ဝံး, တုက့ၤဝဲဒီးအသး, အသးန့ၤမုၢ်အတုဝဲနီလဲၣ်, ပာ်ကစၢ်ယှာ်န့ၤကတိာ်ထီၣ်ဝဲ, ယဖိခွါယဖိမုၢ် ခံဂၢၤန့ၣ်မုၢ်ယအံၣ်အီၤဒီး, တၢ်ဒိၣ်ယသးယကဟ့ၣ်လီၤသုလီၤ. စီၢ်န့ၣ်အသးတစံး, အူသဖိန့ၣ်ဝဲလၢပုၤခံဂၢၤအန့ၤပုၤ, ဒီး ပုၤခံဂၢၤန့ၣ်သမူထီၣ်ဒီးကဲဘၣ်ဝဲလၢပုၤကညီၢ်လီၤ. တုလီၤပုၤကညီၢ်ဝံးဒီးတုက့ၤဝဲအအိၣ်အအီ, တုလီၤဘု, တုလီၤထံ, တုလီၤမ့ၣ်အူ, တုလီၤကသ့ၣ်, တုလီၤကဆိ, တုလီၤထီၣ်, တုလီၤလံၣ်, တုလီၤတၢ်ဖိတၢ်ယၣ်ဝံး, ပာ်ကစၢ်ယှာ်ကတိာ်ထီၣ်ကဒီးတၢ်ဒီးစံးဝဲ, -ယဖိမုၢ်ဖိခွါခံဂၢၤန့ၤပာ်ကတုလီၤန့ၣ်သုတၢ်အိၣ် တၢ်ဆိးအလီၢ်တလီၢ်, ဒီးလၢတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်ပုၤအံၣ်သ့ၣ်အထူၣ်န့ၣ်မံးန့ၣ်က စၢၤအသ့ၣ် န့ၣ်မံးန့ၣ်ကစၢၤ, လၢန့ၣ်မံးကစၢၤအပူၤန့ၣ်အတဂ့ၤအိၣ်ဘၣ်အိၣ်တထူၣ်, အသ့ၣ်န့ၣ်အိၣ်တ ဂ့ၤ, သုမုၢ်အိၣ်န့ၣ်သုကဆါ, သုကပှ်, သုကသံ, အိၣ်တဂ့ၤ, အအံၣ်န့ၣ်ကယံၤယတုလီၤ ပာ်လီၤတၢ် န့ၤ, ယကဟ့ၣ်သုခဲလၢာ်လီၤ. ကွၢ်အိၣ်ကွၢ်အိၣ်ဒၣ်သုဝဲလီၤ. န့ၣ်သီတဘျီယကဟဲ အိၣ်သကိးသု, ကယံၤယမၤလိာ်သုတၢ်န့ၤကန့ၣ်ယကလုာ်, တီၢ်ယကလုာ်တက့ၢ်. သးပုၤနီၣ် ယၤတဂ့ၤ, ဘါယၤကိးမုၢ်ဆုၣ်ထီၣ်ကိးမုၢ်ဟါလီၤတက့ၢ်.

- ၁. ဟီၣ်ခိၣ်လၢပျၢၤမုၢ်ယှာ်တု,
ယှာ်မၤလိာ်ကိးမံးကိးစ့,
ဟီၣ်ခိၣ်လၢပျၢၤမုၢ်ယှာ်တု,
ယှာ်မၤအံၣ်သ့မၤလိာ်သု,
ဟီၣ်ခိၣ်လၢပျၢၤယှာ်တုလီၤ,
ယှာ်သးအံၣ်ညီသးလိာ်ညီ,
- ၂. ဟီၣ်ခိၣ်လၢပျၢၤယှာ်ပာ်လီၤ,
ပာ်လီၤဝဲဒီးအိၣ်ဒီးအီ,
တၢ်အိၣ်ပွဲၤအံၣ်မုၢ်ယှာ်တု,
အိၣ်ပာ်ဝဲကိးမံးကိးစ့,
တၢ်အိၣ်ပွဲၤအံၣ်ယှာ်တုပာ်,
ကစၢ်ယှာ်အဘျူးဒိၣ်မး
- ၃. ပာ်ကတုလီၤန့ၣ်သုလီၤ,
လၢပွဲၤဝဲဒီးအိၣ်ဒီးအီ,
သ့ၣ်အထူၣ်န့ၣ်မံးန့ၣ်စၢၤ,

- သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်မံးန့ၣ်ကစၢၤ,
တဂ့ၤအိၣ်ဘၣ်အိၣ်တထံး,
သုမုၢ်အီၢ်အီၤသုကသံ
၄. ကယံၤတၢ်လၢယတုလီၤ,
ကယံၤတၢ်လၢယပာ်လီၤ,
ကိးမံးကိးစ့န့ၣ်လီၤသု,
ခဲလၢာ်ခဲဆုဟ့ၣ်လီၤသု,
ကွၢ်အိၣ်ကွၢ်အိၣ်ဒၣ်သုဝဲ,
န့ၣ်သီတဘျီယကဟဲ
- ၅. ကန့ၣ်ယတၢ်မၤလိာ်သု,
ကန့ၣ်ယလုာ်တီၢ်ယလုာ်,
သ့ၣ်ပုၤနီၣ်ကွံာ်ယၤတဂ့ၤ,
သးပုၤနီၣ်ကွံာ်ယၤတဂ့ၤ,
သ့ၣ်နီၣ်ယၤမုၢ်ဆုၣ်မုၢ်ဟါ,
ဘါယၤကိးမုၢ်ဆုၣ်မုၢ်ဟါ,

၆၈. ပဓာနပဋိပက္ခအကလုာ်ဘၣ်သးဒီးတၢ်လီၤကမၢ်

ယူၤကတိၤတၢ်ဒီးအဖိမုၢ်ဖိခွါခဲၤအံၤဝံၤအလီၢ်ခဲၤမုၢ်ကီၤလံာ်ဟဲသံၣ်ကွၢ်အီၤ, မုၢ်သုအိၣ်ဖဲအံၤဘၣ်မနုၤလဲၣ်, ပဲဒၣ်အံၤပပၢ်ကစၢ်ယူၤမၤပအိၣ်ဖဲအံၤလီၤ. သုအိၣ်ဖဲအံၤမုၢ်သုအိၣ်ဘၣ်မနုၤလဲၣ်, ပဲဒၣ်ပပၢ်ကစၢ်ယူၤတုၤလီၤန့ၢ်ပတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤ, ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤန့ၢ်ပအိၣ်တလၢ်ဘၣ်သုအိၣ်တၢ်အိၣ်န့ၢ်သုဟ့ၣ်န့ၣ်ကွၢ်ယၤ, ဒီးပုၤဒိမိဝဲၤခဲၤန့ၢ်လဲၤဟ့ၣ်န့ၣ်ဝဲ, မုၢ်ကီၤလံာ်လဲၤပိာ်အံၤတုၤလၢတၢ်သ့ၣ်အလီၢ်, ဟ့ၣ်န့ၣ်မုၢ်ကီၤလံာ်အတၢ်သ့ၣ်, အအံၤမုၢ်အဆၢ, အအံၤမုၢ်အဆၢ, အအံၤမုၢ်အဆံၣ်, အအံၤမုၢ်အဆၣ်, အအံၤမုၢ်အကံး, အအံၤမုၢ်အဝံၣ်သီ, အအံၤမုၢ်အဟဲ, အအံၤမုၢ်အဟီ, အအံၤတထူၣ်န့ၢ်ပတသ့ၣ်ညါဘၣ်မုၢ် အဆံၣ်ဧါ, မုၢ်အဆၢဧါ, ပပၢ်ကစၢ်ယူၤမၤလိာ်ပုၤသ့ၣ်တထူၣ်အံၤအသ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်တဂ့ၤ, သုမုၢ်အိၣ်န့ၢ်သုကသံ, စံးပုၤဒိန့ၢ်ပတအိၣ်ဘၣ်, မုၢ်အဆံၣ်ဧါ, မုၢ်အဆၢဧါ, ပတသ့ၣ်ညါဘၣ်, မုၢ်ကီၤလံာ်ကတိၤထီၣ်ဝဲ, တမုၢ်ဒိန့ၢ်ဘၣ်, ဖိမုၢ်ဖိခွါဧါ, သုပၢ်ကစၢ်ယူၤန့ၢ်အသး တအိၣ်သ့ဘၣ်. အဝံၣ်သီကတၢ်တထူၣ်အံၤ, အဆၢကတၢ်တထူၣ်အံၤဝံၣ်န့ၢ်ပုၤဂၤဆၢန့ၢ်ပုၤဂၤခဲလၢ်, တမုၢ်ထဲအဝံၣ်တမုၢ်ထဲအဆၢဘၣ်သုမုၢ်အိၣ်န့ၢ်သုကပုၤထီၣ်, သုလဲၤထီၣ်ဆူမုၢ်ခိၣ်သုသုဝၣ်လီၤဆူဟီၣ်ခိၣ်လၢ်သ့, သုယူၤသ့, သုကစၢ်ယူၤန့ၢ်အသးတအိၣ်သ့ဘၣ်. လၢအကဒးဘီၣ်ထီၣ်ညီထီၣ်သုန့ၢ်တဟ့ၣ်လီၤသ့ဘၣ်ယသးအံၤတဒ်သိးဒီးသုကစၢ်ယူၤအသးန့ၢ်ဘၣ်သုကစၢ်ယူၤအသးတလီၤဘၣ်, အသးက့ၣ်, ယဲဒၣ်အံၤယသးလီၤ, ယသးတက့ၣ်ဘၣ်. ယအဲၣ်သ့, ယစံးဘၣ်တဲဘၣ်သုတၢ်တလၢ်ဘၣ်. သုမုၢ်တန့ၣ်ဘၣ်ယၤန့ၢ်အိၣ်အီၤတဂ့ၤ, သုအိၣ်ကွၢ်တဂၤတဖျၢၣ်တဂၤတဖျၢၣ် သုသ့ၣ်ညါဘၣ်လီၤ.

ပိာ်ခွါတဂၤန့ၢ်ကတိၤထီၣ်ဝဲ, ပပၢ်ကစၢ်ယူၤမၤလိာ်ပုၤ, တၢ်သ့ၣ်တထူၣ်အံၤအိၣ်တဂ့ၤ, ပတအိၣ်ဘၣ်, ကတိၤထီၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်, ဂဲဆၢထၢၣ်ဟးထီၣ်ဝဲလီၤ. ပိာ်မုၢ်တဂၤန့ၢ်မုၢ်ကီၤလံာ်အကလုာ်, ဘၣ်ထီၣ်အသးတစးတစး, တဟးဝဲဘၣ်. မုၢ်ကီၤလံာ်လီၤကဒ်လီၤကဒါအီၤယံာ်ယံာ်ဒီးပိာ်မုၢ်န့ၢ်သံကွၢ်ထီၣ်မုၢ်ကီၤလံာ်, ပမုၢ်အိၣ်န့ၢ်ပယူၤဘၣ်ကသ့ဧါ, ဒီးမုၢ်ကီၤလံာ်န့ၢ်ကတိၤထီၣ်ဝဲ, သုဝဲဒၣ်သ့ၣ်. ယဖိမုၢ်ယဖိခွါဧါ, ယအဲၣ်သ့, ဒိၣ်ဒီးယဂုာ်ကတိၤသုလီၤ. ပိာ်မုၢ်န့ၢ်ဟံးန့ၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်တဖျၢၣ်ဒီးအုၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၢ်ထီၣ်ဝဲ, ယဖိမုၢ်တဂၤအံၤကန့ၢ်ယကလုာ်ဂုၤနီၢ်မးလီၤ. အအံၤန့ၢ်ယကစံးန့ၢ်, လဲၤဟ့ၣ်အိၣ်န့ၢ်ပအတၢ်သ့ၣ်အံၤတက့ၢ်. စံးအီၤဒ်အံၤ, တၢ်သ့ၣ်န့ၢ်ယအိၣ်လဲ, ဝံၣ်မးလီၤ. စံးအီၤဒ်န့ၢ်, မုၢ်တအိၣ်ဝဲဒ်သိးအကအိၣ်န့ၢ်, နဘၣ်လီၤအီၤ, အအံၤန့ၢ်အိၣ်လဲ, မုၢ်သံန့ၢ်န့ၢ်သံတဂၤလီၤ. မုၢ်ပုၤန့ၢ်န့ၢ်ပုၤတဂၤလီၤ. ပိာ်မုၢ်န့ၢ်ကန့ၢ်မုၢ်ကီၤလံာ်အကလုာ်, က့ၤကွဲအဝဲ, လွဲကဒ်လွဲကဒါအဝဲယံာ်ယံာ်အဝဲအသးလဲၤယုာ်ဒီး အီၤ, ဟံးထီၣ်တၢ်သ့ၣ်လၢအမၤအစုလီၤဒီးအိၣ်ဝဲလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်အပၢ်ကစၢ်ယူၤအတၢ်မၤလိာ်ဒီး ယုာ်ဝဲတၢ်သ့ၣ်န့ၢ်တန့ၣ်ဘၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်ထီၣ်အကိာ်ယုာ်န့ၢ်လီၤ. (အယိပထံၣ်ဘၣ်လၢပုၤပိာ်ခွါန့ၢ်အကိာ်ယုာ်ကမိာ်ထီၣ်အသးဒီးပကိးလၢကိာ်ယုာ်တန့ၣ်သ့ၣ်လီၤ) ပိာ်မုၢ်န့ၢ်အဝဲအိၣ်တၢ်သ့ၣ်ဝံၤ, လဲၤစံးဘၣ်တဲဘၣ်မုၢ်ကီၤလံာ်, တၢ်သ့ၣ်န့ၢ်ယဝဲ

မိဂ်ပင်ခဲကအံ၊ မှ်တိတ်တဲကစာယွအကလုာ်အကထါလဲသီန့ၣ်တုၤခဲကန့ၣ်အံၤစီၣ်တါ
အါတါသီ၊ တါသံတါပှ်၊ တါကီတါခဲ၊ တါနတါဖှိၣ်တတုၤအီၤဘၣ်. လၢမူခိၣ်န့ၣ်မူခိၣ်
ဖိတဖၣ်အိၣ်ဝဲဒီးစ့ၢ်န့ၣ်ထဲကစာယွအကလုာ်အကထါ၊ ဒီးတုၤခဲကန့ၣ်အံၤစီၣ်တါအိၣ်ဖှိၣ်
အိၣ်ယာ်ဝဲဘၣ်အိၣ်မုၢ်အိၣ်ဂ့ၤဘၣ်မးဝဲဒၣ်လီၤ. ဒ်ပမံၤပပှ်ခဲးဝဲအသိးန့ၣ်,-

၁. မိဂ်ပင်လုၢ်ယွလုၢ်ယွထါ၊	၂. မှ်တိတ်တဲထုလုၢ်ယွထါ၊
နီၢ်ကတိၢ်မၤဂီၤလီၤဖး၊	ကပူၤဒီးတါဖှိၣ်တါနး၊
လုၢ်သ့ၣ်ယွကလုၢ်လၢသီ၊	မှ်တလုၢ်စာ်လုၢ်ယွထါ၊
နီၢ်ကတိၢ်မၤဂ့ၢ်မၤဂီၤ.	သံပှ်တါဆါတတုၤမး.
၃. ပှၤမူခိၣ်ဖိပှၤအတီ၊	၄. ပှၤမူခိၣ်ဖိပှၤအဂ့ၢ်၊
ဆုၣ်နီၤလၢယွၤခးဖိခိၣ်၊	သန့ၤထီၣ်ယွအခးစ့၊
ပှၤမူခိၣ်ဖိပှၤအတီ၊	စာ်ယွအခးအပှၤအံၤ၊
အိၣ်ဝဲဒီးယွတပူၤသီ.	န့ၢ်ဘၣ်ခဲးယွအလီၢ်မံ.

၆၉. ပမံၤပပှ်အကလုာ်ဘၣ်ဆးဒီးယွဆိၣ်ယီၣ်တါ

မိဂ်ပင်အိၣ်သ့ၣ်ပဝီသ့ၣ်တနံၤအံၤဝဲ၊ မှ်ဆုၣ်ထီၣ်ကစာ်ဟဲအိၣ်အီၤ၊ တလုၤသးဝံၣ်သး
ဆါကစာ်ယွလၢ၊ ကစာ်ယွဟဲတုၤအဂီၢ်ထံး၊ ကစာ်ယွသံကွၢ်အီၤ၊ တါသၣ်တထူၣ်
န့ၣ်အိၣ်တဂ့ၤ၊ ယမၤလိာ် သ့၊ ဘၣ်မနုၤသုအိၣ်လဲၣ်. ကတိၢ်ထီၣ်ဆါကစာ်ယွတဘူၣ်ဘၣ်.
တုၤနုၤတစုကစာ်ယွဆိၣ်ယီၣ်အီၤ၊ အအံၤနုၤယမၤလိာ်သုတါ၊ သုတတိာ်သုတကန့ၣ်၊
တါသၣ်လၢအတအိၣ်ဘၣ်နုၤအိၣ်တဂ့ၤ၊ ယမၤလိာ်သု၊ သုတကန့ၣ်အံၤနုၤ၊ သုအိၣ်လံ
သုကပှ်၊ သကဆါ၊ သုကသံ၊ အအံၤ နုၤသုကဆါသုကဘျါက့ၤ၊ သုကအိၣ်တနီၤ၊ သု
ဆါသုကသံတုၣ်၊ သုကအိၣ်တနီၤ၊ သုအိၣ်တသီသုကသံ၊ သုကအိၣ်တနီၤ၊ သုအိၣ်
ခံသီသၢသီသုကသံ၊ သုကအိၣ်တနီၤ၊ သုမုၢ်ကနီၤ ဖိၣ် သၣ် ခွါသုကသံ၊ သုကအိၣ်
တနီၤ၊ သုထီၣ်ဖိတခီဟုးသုကသံ၊ သုကအိၣ်တနီၤ၊ သုဟုးတုၤသုကသံ၊ သုကအိၣ်
တနီၤ၊ သုဟုးတုၤသုကသံ၊ သုကအိၣ်တနီၤ၊ သုခိၣ်ဝါသုကသံ၊ သုကအိၣ်တနီၤ၊ သုပှ်
သုကသံသုကအိၣ်တနီၤလီၤ. မှ်သုလုၢ်သ့ၣ်ခါပတၢ်ကစာ်အကလုာ်အကထါဒီးတါနးတါ
ဖှိၣ်၊ တါကီတါခဲ၊ တါကီတါဂီၤ၊ တါသအးတါသပှ်တါမိၣ်တါမး၊ တါဟီၣ်
တါယၢ၊ တါသံတါပှ် တါဆူးတါဆါ၊ အိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. တါနးတါဖှိၣ်အံၤတမ့ၢ်ဘၣ်
တါဝံတါနါမုၢ်စီၤဘူးစီၤ၊ သရဲသခး လိာ်အိၣ်မၤအိၣ်သုဘၣ်. မှ်ကစာ်ယွမသိၣ်
ယီၣ်ဒၣ်သုလီၤ. ကစာ်ယွသိၣ်ယီၣ်မၤလိာ်အီၤန့ၣ်ဝံၣ်ဒးကစာ်ယွက့ၤထီၣ်ဝဲလီၤ.

မုၢ်ကီၤလံာ်ကတိၤထီၣ်ဝဲ, အအံၤန့ၤသုၣ်ပၢ်ကစၢ်ယုၤမၤလိာ်သုတၢ်သုတကန့ၣ်, သုကန့ၣ် လၢယကလုာ်, အအံၤန့ၤသုကန့ၣ်ယကလုာ်လံ, ကန့ၣ်တုၤအကတၢ်တက့ၢ်. အအံၤန့ၤကယံာ် ယမိၢ်ယပၢ်အလုာ်အလံာ်မၤဝဲန့ၤ, ယကစံးဘၣ်တဲာ်ဘၣ်သု, ယကဟ့ၣ်န့ၣ်သု, သုမၤကွၢ်လီၤ. အအံၤန့ၤဘၣ်လၢသု တသံဘၣ်န့ၤဒီး, သုကဘျါက့ၤလီၤ. ဘၣ်လၢသုသံန့ၤဒီးသုကသံဘၣ် လီၤ.

မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၤကတိၤဝဲဒန့ၣ်ဝဲ, လဲၤဖီၣ်န့ၣ်ထိးတဒု, မၤဟ့ၣ်န့ၣ်ယုၤပုၤဒီမိဝဲခဲၤအ တၢ်န့ၣ်မုၢ်ကီၤလံာ်စံးအဝဲအံၤန့ၤ, ယမိၢ်ယပၢ်မ့ၢ်တကဲတကီဘၣ်န့ၤမၤယုၤယၤဒ်အံၤ, ဘၣ် လၢအဘျါန့ၤဒီးဘျါဝဲလီၤ. ဘၣ်လၢအတဘျါဘၣ်န့ၤဒီးသံဝဲလီၤ. မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၤဟ့ၣ်န့ၣ် အိၣ်ဒ်န့ၣ်ဒီး, ပုၤကညီဒီမိဝဲခဲၤန့ၤတၢ်န့ၣ်ဖဲးယာ်ဝဲ, မၤဘုးန့ၣ်ဝဲ, အိၣ်ခံၤသီသၢသီဒီးအဖိ န့ၣ်ဘျါက့ၤဝဲလီၤ. အိၣ်ကဒီးခံၤသီသၢသီအဖိဆါထီၣ်တဂၤ, ဒ်သိးမုၢ်ကီၤလံာ်ဟ့ၣ်န့ၣ်အိၣ် န့ၤမၤဝဲ, မၤဝဲအိၣ်ဝဲ, အဖိဆါန့ၤတဘျါဘၣ် ဒီး လဲၤကိးန့ၢ်မုၢ်ကီၤလံာ်, မုၢ်ကီၤလံာ်, မုၢ်ကီၤလံာ်ဟဲတုၤအအိၣ်ဒီးအတၢ်သံကွၢ်အိၣ်ကယံာ်ယဟ့ၣ်န့ၣ် သုန့ၤသုမၤလဲယာ်လံခါ, ပုၤဒီမိဝဲခဲၤန့ၤကတိၤထီၣ်ဆါဝဲ, ကယံာ်န့ၣ်ဟ့ၣ်န့ၣ်ပုၤန့ၤပမၤလၢာ်လံ, တဘျါဘၣ်, မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၤကတိၤထီၣ်ကဒီးဝဲ, ကယံာ်ယဟ့ၣ်န့ၣ်သုန့ၤသုမၤမ့ၢ်တဘျါဘၣ်ဒီးယကဟ့ၣ် န့ၣ်ကဒီးသုလၢအဂၤတမံၤလီၤ.

အအံၤန့ၤဖီၣ်န့ၣ်ဆိတဘ့ၣ်, ယကဟ့ၣ်န့ၣ်သုတမံၤကဒီး, ဒီးပုၤဒီမိဝဲခဲၤန့ၤဂဲၤဆါ ထၢၣ်လဲၤဖီၣ်န့ၣ်ဆိတဘ့ၣ်, ဟဲက့ၢ်စိာ်ထီၣ်ဝဲဟ့ၣ်လီၤမုၢ်ကီၤလံာ်ဒီးမုၢ်ကီၤလံာ်န့ၣ်စံးပုၤ ဒီမိဝဲခဲၤန့ၣ်, အအံၤ န့ၤယကတိၤတၢ်ကွဲလဲအံၤကွၢ်လိတက့ၢ်, အအံၤန့ၤယကလဲၤကွဲလဲတၢ်, လဲၤပိာ်ယခံ, ယကဟ့ၣ်န့ၣ်သု, မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၤဘိာ်ထီၣ်ဖုတဘိာ်, ဘိာ်ထီၣ်သပၤက့တ ဘိာ်, အိၣ်ထီၣ်မ့ၢ်တဘိာ်, ပုၤထီၣ်သဘိာ်, ဒီးဆိတဘ့ၣ်န့ၤဆူလီၤဝဲလၢသ့ပုၤ, ဒီး ကျိန့ၢ်ဝဲတဘိာ်က့သ့ဖဲးအခိၣ်လွံာ်ခီ, မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၤမၤပုၤလဲၤပိာ်အခံ, ဒီးပုၤလဲၤ တုၤလၢပုၤလံာ်ကျိန့ၤ, ဟံးထီၣ်ဆိထဲးန့ၢ်ဝဲအဆူၣ်ဒီးဆိဆူၣ်, ဒီးတၢ်ဘိာ်န့ၤဟံးလီၤဝဲလၢ ကျိပုၤသး, ဟံးလီၤဝဲလၢကျိပုၤသးဝဲဒီးထုကဖၣ်ဝဲ, ထုကဖၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်, ထုကဖၣ် ဝဲဒ်အံၤ, လဲဝဲလဲကလၢ, လဲတုၤပုၤလဲတုၤစၢၤ, လဲတခူၣ်ထုၣ်လဲတုၤယးမိၤ, ပုၤဝဲပုၤကလၢ တက့ၢ်. မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၣ်ထုကဖၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်, ထုကဖၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်ဝဲဒီး, ဆိ န့ၣ်ယိဝဲယိဝဲဝဲဒီးဟံးန့ၢ်ဝဲအယံ ဒီးဆဲးကွၢ်ဝဲ, ဆဲးကွၢ်ဝဲဝဲဒီး, ပုၤဒီမိဝဲခဲၤဂၤသံကွၢ် , ဘၣ်ဂ့ၤခါ.

မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၤကတိၤထီၣ်ဝဲ, ယတသုၣ်ညါစ့ၢ်ကိးဘၣ်. ကွၢ်ဒ်ကလိာ်လၢတၢ် ဆါန့ၣ်မ့ၢ်အကဘျါခါ, ယစံးဘၣ်တဲာ်ဘၣ်သုတသ့ဒဲးဘၣ်ကွၢ်ဒ်ကလိာ်, အိၣ်ဒ်က လိာ်ယကဘိာ်ဒ်ကလိာ် ကိးမံၤဒဲးတ ကွၢ်မ့ၢ်တဘျါဘၣ်, မ့ၢ်သံန့ၤယစံးဘၣ်တဲာ်ဘၣ်သုသ့, မ့ၢ်ဘျါန့ၤယစံးဘၣ်တဲာ်ဘၣ်တဲာ်ဘၣ်သုသ့, အအံၤန့ၤသံစီတသံစီတသံဒဲး, ယစံးဘၣ်တဲာ်ဘၣ် သုတသ့ဒဲးဘၣ်.

မုန်ကီလိလ်ကတိထိုင်ဝဲဒ်န့ၣ်ဝံၤ၊ ဘျီဝဲကိးမံၤတဘျီဘၣ်၊ အိၣ်ယံၣ်ယံၣ်ဒီးပှၤန့ၣ်သံဝဲလီၤ။ ပှၤန့ၣ်သံဝဲဝံၤဒီးမုန်ကီလိလ်ကတိထိုင်ဝဲ၊ ကတိထိုင်ဝဲဒ်လဲၣ်။ အအံၤန့ၣ်ပှၤအံၤသံလံၤ၊ ယကံၤဆိယံတဘျီယစံးဘၣ်တဲဘၣ်သုကသုလီၤ။ အအံၤန့ၣ်ဆူညါတခီဆိယံမုန်ထိုင်ဒ်အံၤန့ၣ်တဂ့ၤဘၣ်၊ တီၢ်တက့ၢ်၊ ယကဟ့ၣ်န့ၣ်သုတံၢ်ဆိယံထုကဖၣ်၊ ထုကဖၣ်အီၤဒ်အံၤ၊ မုန်တသံဘၣ်န့ၣ်ထိုင်န့ၣ်ယၤလၢအဂ့ၤတက့ၢ်။ မုန်သံန့ၣ်ထိုင်န့ၣ်ယၤသုတဂ့ၤတက့ၢ်။

ယကဟ့ၣ်န့ၣ်သုဒီးတံၢ်အူတံၢ်သမူ၊ တံၢ်သမူန့ၣ်သုမုန်မၤတကဲဘၣ်န့ၣ်သုသမူအီၤ၊ တံၢ်သမူန့ၣ်သုမူအီၤထံၣ်၊ ယကစံးဘၣ်တဲဘၣ်သု၊ လုၢ်န့ၣ်ယုၤန့ၣ်အီၤန့ၣ်ဘိဒီးသမူအီၤ၊ သမူအီၤဝံၤ၊ အအံၤန့ၣ်ယၤယဟ့ၣ်န့ၣ်သုန့ၣ်တီၢ်န့ၣ်အီၤ၊ သးပှၤနီၣ်အီၤတဂ့ၤ၊ အအံၤန့ၣ်ဘၣ်လၢသုသံဒီးသုကသံလီၤ။ ဘၣ်လၢသုဘျီန့ၣ်ဒီးသုကဘျီလီၤ။ မုန်ကီလိလ်ကတိထိုင်ဒ်န့ၣ်ဝံၤဒီး၊ ဂဲၤထၢၣ်ဟးဝဲ၊ ဒီးပှၤဒိမိဝဲခံၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်န့ၣ်က့ၤအဖိအလံၤလီၤစၢၤလီၤသွဲၣ်တုၤခဲကနံၣ်အံၤလီၤ။

၅၁. တၢ်ဟူတၢ်တီၣ်ပှၤသံအစီၣ်

မၤကဒီးတစုမုန်ကီလိလ်န့ၣ်စံးဝဲ၊ ဖိသ့ၣ်လံၤသ့ၣ်စၢ၊ သုမၤတံၢ်န့ၣ်တမုန်ဘၣ်။ လၢအမုန်န့ၣ်ယကဟ့ၣ်န့ၣ်သု၊ မုန်ကီလိလ်တုၤကတိဝဲဒ်န့ၣ်ဝံၤ၊ ဂဲၤထၢၣ်လဲၤဒိသံအပၢ်၊ ဒိသံအပၢ်ဝံၤ၊ လဲၤစိၣ်ထိုင်ဟံဝဲလၢဘျီပှၤ၊ စိၣ်ထိုင်ဟံလၢဘျီပှၤဝံၤ၊ မုန်ကီလိလ်န့ၣ်ကိးအမုန်ဂံၢ်၊ ကိးအဖါတံၢ်၊ ကိးအပုၢ်၊ ကိးအဝဲၢ်၊ ကိးအဘူးအတံၢ်၊ အဘူးအတံၢ်ဟဲတုၤအိၣ်အီၤဝံၤ၊ အမုန်ကနီၤဖိၣ်သ့ၣ်ခွါတဖၣ်မုန့ၣ်တုထိုင်ဝဲအယၤနံၣ်သီဆုသီ၊ မုန်ကနီၤဖိၣ်သ့ၣ်ခွါန့ၣ်မၤမၤဝဲအလဲၤထိုင်မၤထါ၊ ဆုၣ်တရံးအပၢ်အစိၣ်၊ အဘူးအတံၢ်တဖၣ်မုန့ၣ်မၤမၤဝဲအဟိၣ်လီၤဘၣ်အပၢ်လီၤ။ မုန်ကီလိလ်န့ၣ်စံးဝဲ၊ တနီၤတီၣ်၊ တနီၤန့ၣ်၊ တနီၤမၤထါ၊ မၤဒ်န့ၣ်မုန်ထိုင်ဝဲ၊ မုန်ကီလိလ်န့ၣ်မၤမၤဝဲန့ၣ်၊ ပှၤတမၤပိၣ်ထွဲအခံနီၣ်တဂ့ၤ၊ ကယဲၢ်ဒ်အဘူးအတံၢ် န့ၣ်၊ ကန့ၣ်အကလုၢ်၊ ပှၤလၢအဘါကစၢ်ယွဲတဖၣ်မုန့ၣ်တကန့ၣ်မုန်ကီလိလ်အကလုၢ်ဘၣ်။

မုန်ကီလိလ်န့ၣ်ကနီၤကဒီးဝဲ၊ ကုၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်စံးအဘူးအတံၢ်၊ အအံၤန့ၣ်မၤမၤဝဲမၤမၤသုသုန့ၣ်သုဆု၊ အဘူးအတံၢ်န့ၣ်သံကွၢ်အီၤ၊ ပကမၤသုမၤမၤဝဲဒ်လဲၣ်။ မုန်ကီလိလ်ကတိထိုင်ဝဲ၊ သုမုန်တုသ့ၣ်ညါဘၣ်န့ၣ်ယကစံးဘၣ်တဲဘၣ်သု၊ တနီၤလဲၤခူၣ်ယိး၊ တနီၤလဲၤဒီးသညၣ်၊ မုန်ကီလိလ်မၤအီၤလဲၤဝဲလီၤ။ ခူၣ် ယိးဝံၤဟဲက့ၤစိၣ်ဝဲ၊ မုန်ကီလိလ်န့ၣ်ဟ့ၣ်န့ၣ်ဝဲ၊ အအံၤန့ၣ်တနီၤဖိၣ်ဂီၤ၊ တနီၤဖိၣ်သ့ၣ်၊ ဖိၣ်သ့ၣ်ဖိၣ်ဂီၤဝဲတနီၤခူၣ်လုၣ်၊ တနီၤဘူးထံၣ်၊ တနီၤထါထံၣ်၊ တနီၤအူဆုကံၣ်၊ တနီၤအူခိၣ်ဖၢၣ်ကံၣ်၊ မုန်ကီလိလ်စံးအမုန်ဂံၢ် အဖါတံၢ်၊ စံးအပုၢ်အဝဲၢ်၊ အတမုန်တခွါ၊ အအံၤန့ၣ်ဂုၤမၤတက့ၢ်။ မုန်ဂံၢ်၊ အဖါတံၢ်၊ အပုၢ်အဝဲၢ်၊ အတမုန်အတခွါန့ၣ်ဂုၤ

မၤဝဲ, မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၢ်ကယဲၤအဘူးအတၢ်, အပုၢ်အဝဲၢ်, အတမုၢ်တခွါန့ၢ်, တ့ထီၣ်ဝဲအယၤလၢန့ၣ်သီဆ့သီ, နံၣ်ကံာ်ဆ့ကံာ်, မၤဝဲအလဲၤထီၣ်မၤထီၣ်လီၤ.

ပျာလၢအဘၢကစၢ်ယွၤတဖၣ်မုၢ်န့ၢ်, အဖိအလံာ်ဟဲကွၢ်ကီၤမုၢ်ကီၤလံာ်ဟူထီၣ်အဘူးအတၢ်အစိၣ်, မုၢ်ကီၤလံာ်ထံၣ်အီၤ, မုၢ်ကီၤလံာ်မၤအကူထီၣ်နံၣ်သီဆ့သီ, မၤဝဲအလဲၤထီၣ်မၤထီၣ်, ဒီးပျာမုၢ်ကနီၤဖိၣ်သ့ၣ်ခွါန့ၢ်လဲၤဝဲ, မုၢ်ကီၤလံာ်န့ၣ်စံးပျာတဖၣ်မုၢ်န့ၢ်, အအံၤန့ၢ်လဲၤကိးန့ၢ်ယၤလၢသ့သကိးန့ၣ်တက့ၢ်. ဒီးပျာတဖၣ်မုၢ်န့ၢ်ဂဲၤထၢၣ်ထီၣ်လဲၤကိးန့ၢ်အသကိး, တၢ်တဖၣ်ပက့ၢ်ကီၤမုၢ်မးလီၤမုၢ်အမၤဝဲဒ်လဲၣ်.

မၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်, ယစံးသုယထဲသုတသ့ဘၣ်. သုလဲၤကွၢ်ဒၣ်လၢသ့မဲၣ်လီၤ. ပမုၢ်လဲၤကွၢ်ဘၣ်အဲၣ်ဝဲဒါ, ပမုၢ်လဲၤကွၢ်တဖၣ်အဲၣ်မးဝဲလီၤ. တမုၢ်ထဲအအဲၣ်ဘၣ်, ပမုၢ်လဲၤတုၤအဂီၢ်ထံး, ဟ့ၣ်လီၤပျာန့ၣ်သီဆ့သီ, မၤအလဲၤထီၣ်မၤထီၣ်, ပမၤဘၣ်ကသ့ဒါဟ့ၣ်န့ၣ်ဒၣ်ပျာလီၤ. ဒီးပျာတဖၣ်မုၢ်န့ၢ်သံကွၢ်လိာ်အသးဝံၤကွၢ်ထီၣ်လိာ်အသးဒီးလဲၤဝဲလီၤ. လဲၤတုၤမုၢ်ကီၤလံာ်အဂီၢ်ထံး, မုၢ်ကီၤလံာ်ထံၣ်အီၤ, မုၢ်ကီၤလံာ်နံၣ်ထီၣ်မးဝဲ, အအံၤန့ၢ်သုမိၢ်သုပၢ်မၤယုၤသုတမုၢ်ဘၣ်. ယကမၤယုၤသုလၢအမုၢ်, လဲၤထီၣ်မၤထီၣ်တက့ၢ်. ပမၤတသ့ဘၣ်, မုၢ်ကီၤလံာ်စံး, ယက ဟ့ၣ်န့ၣ်သ့, နမုၢ်ဟ့ၣ်န့ၣ်ပျာန့ၢ်ပကလဲၤထီၣ်မၤသၢၣ်. မုၢ်ကီၤလံာ် န့ၢ်ဟ့ၣ်န့ၣ်ဝဲ အထီၣ်, တ့ထီၣ်ဝဲအယၤ, မၤဝဲအလဲၤထီၣ်မၤထီၣ်, ဒီးပျာတဖၣ်မုၢ်န့ၢ်လဲၤထီၣ်မၤဝဲလီၤ.

ပျာတဖၣ်မုၢ်န့ၢ်, ပတီၢ်လိာ်ပသးမုၢ်ကီၤလံာ်မၤတၢ်အံၤမုၢ်မးပသးလီၤ. ပျာသ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်ဒါ, ဒီးပျာတဖၣ်, မုၢ်ကီၤလံာ်အဘူးအတၢ်မုၢ်သံန့ၢ်, ဟူထီၣ်ဝဲအစိၣ်, ဟူထီၣ်ဝဲအယံ, နၢ်ဟူဝဲလဲၤကိးလိာ်အသးထဲအမုၢ်ကနီၤအဖိၣ်သ့ၣ်ခွါ, လဲၤအိၣ်မုၢ်ကီၤလံာ်, မုၢ်ကီၤလံာ်ထံၣ်အီၤ, မုၢ်ကီၤလံာ်တ့ထီၣ်အယၤ, မုၢ်ကီၤလံာ်မၤအလဲၤထီၣ်မၤထီၣ်, ဒီးပျာတဖၣ်န့ၢ်စံးမုၢ်ကီၤလံာ်, နမၤတၢ်အံၤမုၢ်မးလီၤ. မုၢ်ကီၤလံာ်စံး, မုၢ်မုၢ်န့ၢ်တၢ်န့ၢ်အီၤဒီး ပျာတဖၣ်န့ၢ်စံးမုၢ်ကီၤလံာ်, အအံၤန့ၢ်ပကတီၢ်လီၤ, မုၢ်ကီၤလံာ်ဒါ. ပျာတဖၣ်မုၢ်န့ၢ်အိၣ်ယံာ်ယံာ်အမိၢ်အပၢ်သံလၢာ်, အမိၢ်အပၢ်ဘၢကစၢ်ယွၤန့ၢ်, တက့ၢ်လိလၢဝဲအမိၢ်အပၢ်အလုၢ်အလၢာ်, ကွၢ်လိက့ၤလၢမုၢ်ကီၤလံာ်အလုၢ်အလၢာ်, မုၢ်သံန့ၢ်မၤဝဲတသ့, လဲၤကိးန့ၢ်မုၢ်ကီၤလံာ်. မုၢ်ကီၤလံာ်ဟဲဟ့ၣ်န့ၣ်အီၤ, အအံၤန့ၢ်ယဟ့ၣ်န့ၣ်သ့န့ၢ်တၢ်န့ၢ်အီၤ, ဟ့ၣ်န့ၣ်က့ၤသ့ဖဲသုလဲၤ, အအံၤန့ၢ်ယကလဲၤဟ့ၣ်န့ၣ်ပျာကညီကိးကလုာ်ဝဲ, ယကဘၢလီၤကယဲၤယဟ့ၣ်န့ၣ်သ့န့ၢ်တၢ်န့ၢ်အီၤတက့ၢ်ပျာကညီတကလုာ် အံၤတၢ်န့ၢ်မုၢ်ကီၤလံာ်အကလုာ်, ဟ့ၣ် န့ၣ်က့ၤအဖိအလံာ်, လီၤ စၢၤလီၤသ့ၣ်တုၤခဲကနံၣ်အံၤလီၤ.

၇၂. ပမုံပပုဂံအတံးမလိင်

မိဂ်ပဂံအလုဂ်အလံးဘိကစာယွာန့ဂ်၊ ဖိလံးတဖဉ်တကွာလိလၢဝဲ၊ ကွာလိက့လၢမုဂ်
 ကီလံဂ်အလုဂ်အလံး၊ မုဂ်ကီလံဂ်ဟ့ဂ်န့ဂ်သိဂ်တစ့ဂ်သိဂ်တကွာအိလၢသီလီ၊ ဒီးပုဂံကညီ
 သူခိဂ်ဖိတီဂ်န့ဂ်ကွာလိဝဲဒဂ်၊ ဒီးမၤဝဲလၢအလုဂ်အလံးတုၤခဲကနံဂ်အံၤလီ၊ တမ့ၢ်ဘဉ်
 အိဂ်လၢယွာအလုဂ်အလံးတခီဘဉ်၊ တၢ်န့ဂ်တဖဉ်မုအံၤ၊ တမ့ၢ်ဘဉ်ယွာအလုဂ်အလံးဒီး၊
 ကွံာ်တုၢ်၊ ချိးမံၤ၊ စူးကွံာ်၊ ညိကွံာ်တုၢ်တက့ၢ်၊ တမိာ်တၢ်တဂ့ၤ၊ သဲးထီဂ်တၢ်တဂ့ၤ၊ မၤတၢ်ကတံာ်
 တဂ့ၤ၊ မၤမၤသယီာ်တဂ့ၤ၊ တီာ်သ့ဂ်တၢ်တဂ့ၤ၊ ကူးလီၤဘုခံတဂ့ၤ၊ အိဂ်ဘုခိဂ်တဂ့ၤ၊
 မၤထီဂ်ဘံဃာ်တဂ့ၤ၊ ကွဲဘုကလၢတဂ့ၤအ့ဂ်ထူးဖုံဖုတဂ့ၤ၊ ဒုးထီဂ်က့ၤထီဂ်ဘံဃာ်တဂ့ၤ၊
 ကွဲကလၢတဂ့ၤ၊ မၤဘူးတဂ့ၤ၊ ဒဲးထီဂ်လိာ်သု နၢ်တဂ့ၤ၊ မၤပျုဂ်ဂျိဂ်တဂ့ၤ၊ လုာ်ကီာ်တဂ့ၤ၊
 လုာ်ကစၢ်တဂ့ၤ၊ လုာ်လၢဂ်တဂ့ၤ၊ လုာ်သီ သံဂ်တဂ့ၤ၊ လုာ်ကလံၤတဂ့ၤ၊ လုာ်ထံတဂ့ၤ၊
 လုာ်မုဂ်အူတဂ့ၤ၊ လုာ်သ့ဂ်တဂ့ၤ၊ လုာ်ဝဉ်တဂ့ၤ၊ လုာ်ချုဂ်တဂ့ၤ၊ လုာ်မူခိဂ်တဂ့ၤ၊ လုာ်ဟီဂ်
 ခိဂ်တဂ့ၤ၊ လုာ်မုာ်တဂ့ၤ၊ လုာ်လါတဂ့ၤ၊ မၤသရဲသခး တဂ့ၤ၊ မၤမိာ်ဘီကဆီခံတဂ့ၤ၊
 ဟံာ်တၢ်သ့ဂ်ခိဂ်ထံးတဂ့ၤ၊ လုာ်တၢ်တဂ့ၤ၊ တူလီၤတၢ်တဂ့ၤ၊ ထိးခိတဂ့ၤခးကဲ တၢ်တဂ့ၤ၊
 ထူထံတဂ့ၤ၊ ကွဲလဲတၢ်တဂ့ၤ၊ ချိးလီၤ တၢ်တဂ့ၤ၊ ဟံာ်လီၤတၢ်တဂ့ၤ၊ ပိာ်ဆံဂ်ပာ်တၢ်တဂ့ၤ၊
 အ့ဂ်ကီာ်တၢ်တဂ့ၤ၊ ယီာ်ပံာ်တၢ်မဲာ်တဂ့ၤ၊ မၤသံးသူတရံၢ်တဂ့ၤ၊ ဟံာ်ပယီၤမၤတဂ့ၤ၊
 ဟံာ်လီၤယးတဂ့ၤ၊ မၤတၢ်ကလိးတဂ့ၤ၊ မၤတၢ်ပံာ်တၢ်တဂ့ၤ၊ နၢ်ဝံတဂ့ၤ၊ကၢ်တၢ်တဂ့ၤ၊
 စုာ်တၢ်တဂ့ၤ၊ အူတၢ်တဂ့ၤ၊ သမူတၢ်တဂ့ၤ၊ မၤလီၤတၢ်တဂ့ၤ၊ မၤတၢ်ဟီဂ်တဂ့ၤ၊
 မၤရဲၢ်သံတဂ့ၤ၊ ဘါစီၤသီတဂ့ၤ၊ ဘါယိဂ်ဝဉ်တဂ့ၤ၊ ဘါတၢ်ဂီၤတဂ့ၤ၊ ဒုဂ်တၢ်အုးယီတဂ့ၤ၊
 ကံာ်ဆူဂ်စုတဂ့ၤ၊ ဒုဂ်တၢ်လၢအဆၢတဂ့ၤ၊ ဝံဂ်ထၢဂ်ပိၤတဂ့ၤ၊ ဟူထီဂ်လိာ်သုသးတဂ့ၤ၊
 စံဂ်ကျိဂ်တဂ့ၤ၊ လုမုဂ်တဂ့ၤ၊ ထီဂ်သ့ဂ်သ့ဂ်တဂ့ၤ၊ သုးခု ဒီးဆီတဂ့ၤ၊ ဝဲာ်ပုာ်ပိာ်တဂ့ၤ၊
 တီာ်၊ ချွဲထီတဂ့ၤ၊ ဘၢၤထီဂ်ထံဂ်တဂ့ၤ၊ မၤထွဲလိာ်ခံတဂ့ၤ၊ ခုာ်ထီဂ်လိာ်သးဆူလိတဂ့ၤ၊
 ဒုးန့ဂ်သကွံမုာ်ဟံၤလါစီၤ၊ ထံထၢထံခံ၊ သ့ဂ်ထံးသ့ဂ်စိး၊ မုာ်န့ဂ်မုာ်ထီဂ်တဂ့ၤ၊ တၢ်န့ဂ်
 တဖဉ်မုာ်တဒဲးဘးကိးမံၤဒဲးဒီးမုဂ်ကီလံဂ်မၤဆိဝဲ၊ ဒီးပုဂံကညီကွာလိဝဲ၊ ဒီးမၤက့ၤဝဲတသါ၊
 ဖိပမုံပပုဂံအကလုာ်အသိးန့ဂ်လီၤ။

၇၃. ပမုံပပုဂံအတံးသိဂ်တၢ်သီ

ကစာယွာ - ဖိသ့ဂ်လံၤသ့ဂ်စၢ၊ ပကစာယွာန့ဂ်ပဘဉ်အဲဂ်အိၤဒီးပဘဉ်ဘါထီဂ်အိၤကိး
 မုာ်န့ၢ်မုာ်န့ၢ်ဒဲးလီၤ၊ ပကစာန့ၢ်သုတသးပုၤနီဂ်တဂ့ၤလၢပကစာယွာအဖိခိဂ်န့ဂ်တၢ်တဂ့ၤလၢ
 ဘဉ်နီတမံၤဘဉ်။

တံရုလိာ် - ဖိသုဉ်လံသုဉ်စာ၊ ပျာသကွပျာကာလု၊ ပျာကဋးပျာကဋးဉ်၊ ပျာကွဲမဲခိဉ် ပျာကွဲမဲလိာ်၊ ပျာဟ်အသးသအူးသအူး၊ ပျာအလုအမ့၊ ပျာလူးထူးပျာလူးဘျဉ်၊ ပျာစဝဲ ပျာစဝီ၊ တံလုပျာအဒ်န့ဉ်တဖဉ်မုန့ဉ်သုတရူအီတဂု၊ ပရံလိာ်ပသးဒီးပျာအဘျဉ်ဒီး ပဘျဉ်ထွဲအခံလီ။ ပရံလိာ်ပသးဒီးပျာအလိာ်ဒီးပလိာ်ထွဲအခံလီ။ ပရံလိာ် ပသးဒီးပျာ အသးဒိဉ်ဒီးပသးဒိဉ်ထွဲအခံလဲလိာ်လီ။

တံကမဉ် - ဖိသုဉ်လံသုဉ်စာ၊ တံကမဉ်လုဟံဉ်ပသုတစိာ်ဆူပျာလိာ်ကျါ၊ တံကမဉ် လုပျာလိာ်ကျါပသုတစိာ်ဆူဟံဉ်တဂု၊ တံကမဉ်လုဟံဉ်ဖာတံးလုဖဉ်ဆါ၊ တံကမဉ် လုပျာလိာ်ကျါဖာဘာလုသုဉ်လိာ်အူဘီတက့ာ်။

တံသးဒိဉ် - ဖိသုဉ်လံသုဉ်စာ၊ ပျာဂုန့ဉ်သုတသးဒိဉ်သးဟ့အီတဂု၊ ပမ့ဉ်သးဟ့ သးထီဉ်အီန့ဉ်၊ ဒ်သိးဒီးပသးဟ့ပသးဒိဉ်ထီဉ်ပကစာ်န့ဉ်လီ။

တံထူးဝဲဉ်၊ စံးသိး၊ ဒဲပမဲဉ် - ဖိသုဉ်လံသုဉ်စာ၊ ပျာလုအထူးဝဲဉ်ပမဲဉ်၊ သုတထူးဝဲဉ် ဆါတဂု၊ မ့ဉ်ဒုဉ်အထူးဝဲဉ်ဒုဉ်ပူတုာ်ဟီလီ။ ပျာမ့ဉ်စံးသိးပျာ၊ ပသုတစံးသိးဆါတဂု၊ တမ့ဉ်အစံးသိးပျာဘဉ်၊ မ့ဉ်အစံးသိးတံပျီပူလီ။ ပျာဂုမ့ဉ်ဒဲပမဲဉ်၊ တမ့ဉ်အဲပမဲဉ်ဘဉ်၊ မ့ဉ်အဲပမဲဉ်ခိဉ်လီ။

အဲဉ်ပဒါ - ပဒါမ့ဉ်မပျာ၊ ပသုတမဆါ၊ ပဘဉ်အဲဉ်ကုအီလုပသးန့ဉ်လီ။ မ့ဉ်ပမက မဉ်ဘဉ်ပကစာ်လုသိးဒီးပဒီးဘဉ်တံဒ်အံလီ။

တံဝံသးစူ - ပျာမ့ဉ်လွဲကဒ်လွဲကဒါ၊ မကဘျးမကဘျဉ်၊ သုဉ်ဒိဉ်သးဟ့၊ မဲဉ် လိာ်တနးလိာ်၊ ဝုလိာ်တီလိာ်အသးန့ဉ်၊ ပဝဲဒုဉ်အံပသုတမဲဉ်ဆါ၊ တနးဆါ၊ တီဆါ တဂု၊ ပမ့ဉ်မ ဆါန့ဉ်ဘျဉ်ပဝဲတအိဉ်ဘဉ်သးလုပသးအံပဘဉ်ဝံသးစူပဘဉ်သက့ာ် ကုကညးအီလီ။ အန့ဉ်တစုတံသုဉ်ထီဉ်တံသးဟ့တအိဉ်လုဘဉ်လုအပူဒီးအသး န့ဉ်ကဝံသးစူဆီဉ်လီယာ်ဝဲဒုဉ်ဂါတဟံလီ။

တံဆီဉ်လီသး - ပျာဂုမ့ဉ်မပျာ၊ ဝဲအမသုကမဒုဉ်ဝဲ၊ ဒ်အတံအဲဉ်ဒီးဒီးအသးမန့ဉ် ဆူဉ်အီအသိးတက့ာ်။ ပဘဉ်ဆီဉ်လီပသးလီ။ တံဆီဉ်လီပျာ၊ တံဆီဉ်လီပျာဒီးတံထံး တံတီအံအိဉ်ဝဲဒီးပကစာ်ယုလီ။

ကျဲခံဘိ - ကျဲလုအလဲဆူမုခိဉ်၊ ပကစာ်အအိဉ်တဘိန့ဉ်၊ တလိအိဉ်ဘဉ်။ မ့ဉ်ကျဲလု ဆူလရံတဘိန့ဉ်ဒိဉ်မးလီ။ ဖိသုဉ်လံသုဉ်စာတံလုပျာအဂုအံကတုာ်ဝဲလုတံဂုအ လီ၊ တံလုပျာအအံကတုာ်ဝဲလုတံဂုအလီလီ။

အိပ်လျာပျက်ကိမ်းဂါးဒဲးအပူလီၤ. ပှါခဲလၢ်အိၣ်ဒီးအတၢ်မုၢ်လၢ်သးကွံတၢ်ဂုၤလၢအဂီၢ်
ဒၣ်ဝဲဂၤမံၤဂၤကလုာ်လီၤ. လၢအကျါန့ၣ်, ပှါကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အိၣ်ဝဲစ့ၤဂၤလီၤ. လၢ
တၢ်အံၤအယိတဘျီဘျီအဝဲသ့ၣ်တယူးယိၣ်ပးကဲအလိၣ်အပၤဒီးအမိၢ်အပၢ်, ဒီးအမိၢ်
အပၢ်, ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်အသးလၢသဝီအိၣ်ဘူးလိာ်အသးတဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ
ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤမုၢ်ပှါခိၣ်ပှါန့ၢ်လၢအဖီခိၣ်ဒီးအပျါလၢအဖီလၢ်တဖၣ်, အတၢ်စံးတၢ်က
တံၤဒီးအတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးယူယုာ်လီၤပလိာ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲ, ဒီး
တၢ်မုၢ်မၤအသးဒဲးအံၤန့ၣ်, တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်ပဂ့ၢ်လိာ်ဘၣ်ကသ့စါတသ့
လုၤတက့ၤဘၣ်

၂. ယူးယိၣ်ပးကဲတၢ်လုာ်ဒိၣ်ပှါဒိၣ်လွံၢ်မံၤတက့ၢ်. တၢ်လွံၢ်မံၤအံၤမုၢ် (၁) တၢ်ဘူၣ်
ထူဘါယွၤ, (၂) တၢ်စုၢ်ယွၤအကလုာ်ကထါအတၢ်သိၣ်တၢ်သီ, (၃) တၢ်ပးကဲသရၣ်ဒိၣ်
သမၤထီၣ်သ့ၣ်ကုသးပှါ, (၄) တၢ်အဲၣ်ပထံပကီၢ်ဒီးပပှါကလုာ်လီၤဆီဒၣ်တၢ်လီၤ.
တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမုၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ အခိၣ်သ့ၣ်လၢထံ ကီၢ်ကိးဘၣ်ဒဲးအပူလီၤ.
ပှါတစီၤဂုၤတစီၤဂုၤ, တဂၤဂုၤတဂၤဂုၤဘၣ်ပးကဲဒီးစုၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်အံၤလီၤ.
ပှါအၢသံလိၣ်လံ, အၢကီၢ် ဟ့ကီၢ်သ့ၣ်, အိၣ်ထဲစ့ၤဂၤ, ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်တၢ်သိၣ်
လိအီၤလၢအကစုၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ တဖၣ်အံၤလီၤ. ကျဲအဂ့ၢ်ဒိၣ်န့ၢ်တၢ်ဒုးနဲၣ်ပှါအၢတဖၣ်
အံၤလၢအကယူးယိၣ်ပးကဲတၢ်လုာ်ဒိၣ်ပှါဒိၣ်လွံၢ်မံၤအံၤအဂ့ၢ်အဂၤတအိၣ်ဘၣ်

၃. တုၤမုၢ်နဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကီၢ်ကစၢ်အတၢ်မၤလိာ်ဒီးပးကဲအီၤလၢတၢ်ပလိာ်ပဒီနသးအ
ပူၤတက့ၢ်. ပးကဲစီၤလိၣ်စီၤပၤဒဲးမုၢ်ခိၣ်, ဒီးပှါလၢအဘၣ်တၢ်ပၤအီၤထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ဒဲးဟီၣ်
ခိၣ်အသိးတက့ၢ်. မုၢ်ခိၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဖိခိၣ်ကျါဘၢတၢ်, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဖိလၢ်ဝံ
တၢ်ယိးတၢ်လီၤ. နဲန့ၣ်ဒီးတၢ်လဲၤအသးဘျုးဂျီၤဂျီၤလၢအဂ့ၢ်အကျါဒၣ်ဝဲ, ဒီးတၢ်အိၣ်ဒီး
သးသမူတဖၣ်သုးအသးဆူအံၤဆူန့ၣ်, ပှါဖျဲးဝဲဒီးတၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်မုၢ်အိၣ်
လၢမုၢ်ခိၣ်အဖီခိၣ်, တၢ်ခဲလၢ်ကတုၤ ဆူတၢ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤလီၤ. လၢတၢ်အံၤအယိစီၤပၤဘၣ်
သလၣ်လီၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီ, ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်တူၢ်လိာ်ဟံးန့ၢ်အီၤလီၤ. ပှါခိၣ်ပှါန့ၢ်
တဖၣ်ဘၣ်ပၤတၢ်, ဒီးအပျါလၢအဖီလၢ်တဖၣ် ဘၣ်ယူးယိၣ်ပးကဲတၢ်လီၤ. နဲန့ၣ်အသိး တုၤ
မုၢ်နဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကီၢ်ကစၢ်အတၢ်မၤလိာ်ဒီးနဘၣ်ပးကဲအီၤလၢတၢ်ယူးယိၣ်အပူလီၤ. နမ့ၢ်တပး
ကဲဘၣ်ဒီးမုၢ်နကတံာ်ကတံာ်တၢ်ဟးဂီၤမလၢနဂီၢ်ဒၣ်နဲလီၤ.

၄. ထံခိၣ်ကီၢ်ခိၣ်ဒီးပဒိၣ်ပၤတၢ်လၢတၢ်ဖိလၢ်တဖၣ်, လၢအတၢ်သုးတၢ်ကျဲၤ
ခဲလၢ်အပူၤန့ၣ်, အဂီၢ်အဘါဖဲထီၣ်လၢသကဲၣ်ပဝးဂုၤအပူလီၤ. ပှါခိၣ်ပှါန့ၢ်တဖၣ်
အသကဲးပဝးမုၢ်တဂ့ၤဘၣ်ဒီးပှါဘၣ်တၢ်ပၤထံဖိကီၢ်ဖိလၢအဘၣ်တၢ်ပၤအီၤတဖၣ်, အ
သကဲၣ်ပဝးမုၢ်တဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်, မုၢ်အလဲၤကပာ်ကွံတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်
အတၢ်သီလၢအကဲထီၣ်တၢ်ဝံတၢ်ယိးအယၤလၢအဂီၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. နဲန့ၣ်အသိးစီၤ
ပၤဒီးထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်မုၢ်အိၣ်ဒီးသကဲၣ်ပဝးအဂ့ၢ်န့ၣ်, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တၢ်ထီၣ်တၢ်

တလီတသုဒ္ဓိးတံယုတံဖိးတံဘုတံဘိတံကအိတံဝဲထီတံလီၤ. ထံကီၢ်လၢအအိတံဒီး အထံဖိကီၢ်ဖိလၢအသကံာ်ပဝးဂုၤန့ၣ်ပလီၤက့ၤဒေဝဲအသးသုဂုၤဘၣ်ဘၣ်လီၤ.

၅. ညိကွံာ်တံသးကလုာ်ကလီၤ, ဒီးလူပိာ်ထွဲနသးအတံအဲၣ်ဒီးအခံတဂုၤ, စံၣ်ညီၣ်ဘၢ ဒီးကွီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တီတံလီၤလီၤဒီးကွီၢ်မဲာ်တံတဂုၤ, လၢတနံၤအတီၢ်ပူၤန့ၣ်တံဂုၢ်အိၣ်ဝဲလၢအ ကယၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တံဂုၢ်လိာ်ဘိၣ်လိာ်လၢထံဖိကီၢ်ဖိသကိးသကိးအ ကျါလီၤလၢတနံၤအတီၢ်ပူၤန့ၣ်, တံဂုၢ်မ့ၢ်အါထံအံၤဒီး, လၢအါနံၣ်အါလါအပူၤန့ၣ်, တံဂုၢ်ကအါဆံးဒိၣ်လဲၣ်စံၣ်ညီၣ်ကွီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, မ့ၢ်ဟံလီၤတံအလုာ်အလုာ်လၢအဂီၢ်ဒေဝဲ, ဒီးစံးယသးလီၤတံအုၣ်အသးလၢတံဂုၢ်တမံၤအံၤအဂီၢ်, ဒ်အံၤဒ်န့ၣ်, ဒီးမ့ၢ်ဟံးန့ၣ်ခိၣ်ဖးတ တီတလီၤတဖၣ်ဝံၤဒီး, မ့ၢ်စံၣ်ညီၣ်ဘၢဒီးကွီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်, စံၣ်ညီၣ်ကွီၢ်တဂၤအတံစံၣ် ညီၣ်တံဘၢကွီၢ်အံၤ, ကဒုးန့ၣ်ဒေဝဲထဲပုၤလၢအဒိၣ်ကျိၣ်ဒိၣ်စုတကပၤအဂီၢ်, ဒီးတံကမၤ အသးဒ်လၢတဖျၢၣ်ပကွံာ်န့ၣ်ဆူထံကျါ ဒီးလဲၤန့ၣ်ဝဲဆူထံကျါအသိးလီၤ. မ့ၢ်ပုၤလၢအဖီၣ် အယာ်တကပၤအဂီၢ်န့ၣ်, ကဒုးယၣ်ကွံာ်ဝဲဒီးတံကမၤအသးဒ်ပလူလီၤထံလၢလၢအဖီခိၣ် နာ်သက့ထံတန့ၣ်လီၤဘၣ်ဆူလၢအအိပူၤဘၣ်ဒီးထံယုၤကွံာ်လၢလၢအချၢတခီအသိးန့ၣ် လီၤ. အယံထံဖိကီၢ်ဖိလၢအဖီၣ်အယာ်တဖၣ်အံၤ, ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တံကဟုကယာ်အတီအလီၤ သ့ဝဲဝဲလဲၣ်ပူၤလဲၣ်.

၆. တံသိၣ်ယီၣ်ပုၤအဖီဒီးတံဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢပုၤဂၤတဖၣ်န့ၣ်, မ့ၢ်တံသိၣ်တံသီအဂုၤ ကတံၢ်လၢပျၢၤလံၤလံၤလီၤ. လၢတံအံၤအယံပုၤအတီအလီၤမၤတံဂုၤန့ၣ်ဆိၣ်ဘံး ဆိၣ်အီၤတဂုၤ, ဒီးနမ့ၢ် ထံၣ်ပုၤမၤတံအံၤဒီးထုးပျါထီၣ်အီၤတက့ၢ်. ပုၤလၢအစံးထီၣ် ပတြၢပုၤထဲလၢအထးခိၣ်ဖံးလၢဒီးလီၤတံတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်စုကဝဲၤနးကန့ၣ်အုၣ်ဂုၤတသ့ၣ် လၢအကမၤဟးဂီၤထံကီၢ်, ဒီးမ့ၢ်ဘိအခိၣ်စူဂုၤတဘုၣ်လၢအကဒုးဟးဂီၤထံဖိကီၢ်ဖိလီၤ. ပုၤစံးထီၣ်ပတြၢတံထဲလၢထးခိၣ်ဖံးလၢကလီၤကလီၤတဖၣ်န့ၣ်, တုၤမ့ၢ်အထံၣ်လိာ်အသး ဒီးပုၤခိၣ်ပုၤန့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်, ညီၣ်နီၤစံးကတီၢ်အပုၤထံဖိကီၢ်ဖိအဂုၢ်ဒ်အံၤဒ်န့ၣ်, ဒီးတုၤမ့ၢ်အထံၣ် လိာ်အသးဒီးထံဖိကီၢ်ဖိသကိးသကိးဒီးအဲၣ်ဒီးစံးကတီၢ်အပုၤခိၣ်ပုၤန့ၣ်တဖၣ်အဂုၢ်ဒ် အံၤ ဒ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဒ်န့ၣ်သိးတဖၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအသးတတီဘၣ်ဝဲဒီးအစီပၤ, ဒီးမ့ၢ်ပုၤလၢအတံ သးကညီၤတအိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢအထံဖိကီၢ်ဖိသကိးသကိးအဖီခိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအမၤ သဘံၣ်ဘုၣ်တံအခိၣ်ဆၢၣ်လီၤ.

၇. ပုၤကိးဂၤဒီးအိၣ်ဒေဝဲတံမၤလၢအကဘၣ်မၤဝဲစုာ်စုာ်လီၤ. တံမၤလၢနမၤအီၤန့ၣ်, ကျဲးစးမၤအီၤသပုၤပုၤလၢအဆၢဂုၤကတီၢ်ဘၣ်, ဒ်သိးနသုတလီၤတံဒီးနတံမၤသုတ ထူၣ်ဖျဲးကွံာ်တဂုၤ, ပုၤကူၣ်သ့တဖၣ်တုၤအမၤတံအလီၢ်အလၢအတံမၤလၢအလီၤဘၣ် အီၤတဖၣ်န့ၣ်, ဘၣ်တံစံးထီၣ်ပတြၢအီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်ဒီးမ့ၢ်တနံၤတုၤပုၤလၢအသ့ၣ် အါအသးသီ, တတီတလီၤတဂၤဂၤန့ၣ်လီၤဒီးမၤတံအလီၢ်အလၢအတံမၤန့ၣ်, တံ အါတံသီ, တံတတီတလီၤ, တံတရီတပါအိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢမ့ၢ်တနံၤန့ၣ်အပူၤလီၤ. ပုၤအိၣ်

ဖျဉ်ထိုင်ဒီးဟဲဝံလၢအကမ့ၢ်ပျာကူၣ်သ့အိၣ်ထဲစ့ၤဂၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီး, လၢတၢ်ကွၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်, ထံထံဆးဆးအပူၤန့ၣ်, ပျာတဂၤဂ့ၢ်တဂၤဂ့ၢ်, ကဲထီၣ်ပျာကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်သ့ဝဲဒၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤမံၤလၢပနၢ်ပၢ်တ့ၤသးဒီး ဘၣ်သးဘၣ်ကျဲၤအိၣ်ဒဲလဲၣ်ဒဲလဲၣ်န့ၣ်, အဂ့ၢ်ဒိၣ်ဝဲမ့ၢ်ဂ့ၢ်, အဂ့ၢ်တဒိၣ်ဘၣ်ဝဲမ့ၢ်ဂ့ၢ်, ပျာတီၤပျာလီၤအကြးအဘၣ်တဂၤဂၤ, မ့ၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးကွၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်, ကနၢ်ပၢ်ထီၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်ဒီးသးကျဲၤသ့ဝဲဘၣ်ဝဲလီၤ. ပျာကူၣ်သ့မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်တဂၤဂၤဖဲတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဖဲတၢ်ဘျုးတၢ်ဘျုးတၢ်ခုၣ်တၢ်မုၢ်အဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်ကဘျုးကဘျုးကခုၣ်ကမုၢ်ဒၣ်ဖဲတၢ်ဆၢကတီၢ်န့ၣ်အပူၤလီၤ. တၢ်မ့ၢ်မၤအသးဒဲအံၤ, ထံကီၢ်ကပူၤဖျဲးဒီးတၢ်အၢ တၢ်သီဒီးဘီမ့ၢ်ကတၢ်တသ့ဘၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအယိၣ်စီၤပၤလၢပျာတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အလီၢ်အလၢအတၢ်မၤအလီၢ်ဝံဒီးယုၤန့ၣ်ပျာကူၣ်သ့လၢအကမၤတၢ်လီၢ်တၢ်လၢအတၢ်မၤန့ၣ်လီၤ.

၈. ထံခိၣ်ကီၢ်ခိၣ်ဒီးပဒိၣ်ပပုၤလၢအမၤတၢ်လၢအဖိလတ်တဖၣ်ကြးလဲၤဆူစံၣ်ညီၣ်ကွၢ်အဘျီၣ်ပူၤဒီးအတၢ်မၤအလီၢ်ဆိဆိဒီးကြးဟဲက့ၤလီၤဖဲၤဖဲၤလီၤ. ထံဖိကီၢ်ဖိအတၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ဘၣ်စံၣ်ညီၣ်မၤဝံမၤကတၢ်အိၣ်တဖၣ်န့ၣ်, ပသးထီထီၣ်အမ့ၢ်နံၤမ့ၢ်သီတနံၤဘၣ်တနံၤ, တဘျီဘၣ်တဘျီတကြးဒီးတသ့ဘၣ်. တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးနံၤညါန့ၣ်မုၢ်ကဲၣ်ဆိးလၢတၢ်ကွၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဒဲန့ၣ်အသးပျာလၢအလဲၤဆူစံၣ်ညီၣ်ကွၢ်အဘျီၣ်ဒီးအတၢ်မၤအလီၢ် ဖဲၤဝဲတဖၣ်န့ၣ်, တလဲၤဘၣ်ဝဲလၢတၢ်ဆၢဂ့ၢ်ကတီၢ်ဘၣ်ဒဲသိးအကစံၣ်ညီၣ်တဲာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ပီၤလၢအဂ့ၢ်ဒိၣ်ဒီးကြးဘၣ်တၢ်မၤဝံအိၣ်ချ့ချ့တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. ဒီးမ့ၢ်စံၣ်လီၤလၢအတၢ်မၤအလီၢ်ဆိဆိဒီး, တၢ်ဂ့ၢ်လၢအကြးဘၣ်တၢ်မၤဝံအိၣ်န့ၣ်တဝံဘၣ်ဒီးအိၣ်တုၢ်ဝဲဒၣ်အယိၣ်, ဘၢဒီးကွၢ်လၢအကဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၣ်န့ၣ်, အါထီၣ်ဝဲလၢစံၣ်ညီၣ်ကွၢ်အဂီၢ်ဒီးကဲထီၣ်တၢ်မၤတံာ်တံာ်ပျာမၤတၢ်မၤကွၢ်တဖၣ်အဂီၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ.

၉. တၢ်သ့ၣ်တီသးတီန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တီတၢ်လီၤအခိၣ်သ့ၣ်အဂံၢ်အဘါလီၤ. တီလၢတၢ်ကိးမံၤဒဲးအပူၤတက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတၢ်အၢ, တၢ်အနၢၤဒီးတၢ်အယုၤန့ၣ်ဒီးသန့ၤအသးလၢတၢ်သ့ၣ်တီသးတီအဖိခိၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ပျာပၢတၢ်ဒီးပျာဘၣ်တၢ်ပၤအိၣ်တဖၣ်အသးတီလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤန့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တမုၢ် သးတမုၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ခဲလၢာ်လဲၤအသးဘျုးဘျုးရီၣ်ရီၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတၢ်တီ တၢ်လီၤမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးအိၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ခဲလၢာ်ကတၢ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်ယုၤအပူၤလီၤ.

၁၀. ညိကွၢ်နတၢ်သးထီၣ်ဒီးတြျုၣ်ကွၢ်နတၢ်သ့ၣ်ဒိၣ်သးဖျိး, ဒီးသးဒိၣ်ဘၣ်ပျာလၢအတၢ်ဆိကမိၣ်တလီၤပလိာ်အသးဒီးနတၢ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်တဂ့ၢ်, ပျာအိၣ်ဒီးသးလၢအကွၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်ကိးဂၤဒဲးလီၤ. ပျာတဂၤဒီးတဂၤအသးပူၤသးဂဲၤ, ဒီးတၢ်ဘၣ်အသးအိၣ်ဒဲဝဲတမံၤမံၤလီၤ. တၢ်လၢပျာဂၤဆိကမိၣ်ဝဲလၢအဘၣ်န့ၣ်, ယဲယဆိကမိၣ်လၢအတဘၣ်ဘၣ်, တၢ်လၢယဆိကမိၣ်လၢအဘၣ်န့ၣ်, ပျာဂၤဆိကမိၣ်လၢအတဘၣ်ဘၣ်, ဒဲန့ၣ်ယၢ်ခီယၢ်ခီလီၤ. နၢ်သက့တမ့ၢ်ဘၣ်လၢပဘၣ်မ့ၢ်ပျာကူၣ်သ့, ဒီးတမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်

လၢပျာဂၤမ့ၢ်ပျာအမးဘၣ်. ပဲဒၣ်တဂၤဒီးတဂၤအံၤ, ပမ့ၢ် ပဲပျာစိစးဖိခဲလၢာ်လီၤ. ပမ့ၢ်ပျာကူၣ်သ့ဒ်သိးသိးခဲလၢာ်, မ့တမ့ၢ်, ပမ့မ့ၢ်ပျာအမးဒ်သိးသိးခဲလၢာ်, ဒ်ဆိဒ်အကုဒီးဖျၢၣ်အဆာတအိၣ်ဘၣ်အသိးန့ၣ်, မ့ၢ်မတၢတဂၤကစံာ်ညီၣ်နီၤဖးတၢအဘၣ်ဒီးတၢတဘၣ်, တၢဂ့ၤဒီးတၢအညီကဒၣ်ကသ့တဂၤလဲၣ်. ဒ်န့ၣ်အသိးပျာတဂၤမ့ၢ်ထံာ်ပတၢကမၣ်ဒီးထုးဖျါထီၣ်ဝဲန့ၣ်, ပဘၣ်သ့ၣ်ညါမ့ၢ်လၢပတၢကမၣ်အိၣ်ဒီး ပျာအယိပဘၣ်သ့ၣ်ကီၢ်သးဂီၤ, သ့ၣ်အးသးအးဒီးစံးဘျူးစံးဖိၣ်အီၤတခီလီၤ.

၁၁. တၢအကြားအဘၣ်ဒီးတၢကမၣ်ခံမံၤတၢနီၤဖးပဲာ်ဖးအီၤလီၤတၢလီၤဆဲးဖျါဖျါ, လၢတၢစံာ်ညီၣ်တဲာ်တၢဟ့ၣ်ကၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢဟ့ၣ်ကၣ်ဒ်သိးပျာကြားဘၣ်တၢသိၣ်ယီၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်မ့ၢ်တၢစံာ်ညီၣ်တီတီလီၤလီၤလၢအတအိၣ်ဘၣ်ဒီးတၢကွၢ်မဲာ်ပျာန့ၣ်ဘၣ်. အခါခဲအံၤတၢစံာ်ညီၣ်ဘၣ်လးဒီးတၢဟ့ၣ်ကၣ်ပျာလဲၤကပာ်တၢသိၣ်တၢသီတဖၣ်အံၤတၢတစံာ်ညီၣ် ဟ့ၣ်ကၣ်အီၤဒ်ပျာကြားဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲအသိးဘၣ်. ပဒိၣ်စံာ်ညီၣ်တၢတဖၣ်ကြားကွၢ်ဆိကမိၣ်လီၤတၢလီၤဆဲးဒီးစံာ်ညီၣ်တဲာ်ဒ်သိးပျာလၢအကြားဒီးတၢသိၣ်ယီၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဒီးဝဲဒီးလၢအတကြားတဖၣ်ကဘၣ်ပျၢကွံာ်ဝဲဒ်အတၢဂ့ၢ်ဖျါဝဲတီတီလီၤလီၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

၁၂. ပဒိၣ်တဂၤတဘၣ်ယုသ့လၢထံဖိကီၢ်ဖိအဖိခိၣ်ထဲလၢအဘျူးဒၣ်ဝဲတဂၤယီစိအဂီၢ်ဘၣ်. ဘာဘီမ့ၢ်တဘၣ်အပူၤစိပတဘၣ်အိၣ်ခဲဂၤဘၣ်. ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အကစၢ်တဘၣ်အိၣ်ခဲဂၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်နီစုမ့ၢ်တကဝီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပျာတဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, အိၣ်ဝဲဒီးအစိပဒ်အမ့ၢ်အကစၢ်လၢအပအီၤတဂၤအသိးလီၤ. ဒီးပဒိၣ်ပတၢတဂၤမ့ၢ်စိပအထံဖိကီၢ်ဖိလီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးပဒိၣ်တဖၣ်ယုသ့လၢထံဖိကီၢ်ဖိအဖိခိၣ်ထဲလၢအဘျူးဒၣ်ဝဲအဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်ထံကီၢ်ကစၢ်စိပတဂၤအသိးတသ့ဘၣ်.

၁၃. ပဒိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢလီၤတၢလၢအတၢမၤအလီၤတဂၤလၢာ်လၢန့ၣ်, ဘၣ်မၤတၢမၤလၢအလီၤဘၣ်အီၤတဖၣ်တုၤလီၤတီၤလီၤမ့ၢ်မ့ၢ်နီၢ်နီၢ်, လၢလၢပုၤပုၤလီၤ. မ့ၢ်ဆူးမ့ၢ်ဆါဒီးမၤတၢမ့ၢ်တကဲဘၣ်န့ၣ်, ဖဲအအိၣ်ဆူၣ်ထီၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤမၤကုၤအတၢမၤတဘျီန့ၣ်, ဘၣ်ကွၢ်မၤကုၤတၢမၤလၢအအိၣ်တီၢ်တဖၣ်ခဲလၢာ်ဒ်အညီန့ၢ်မၤဝဲထီဘီအသိးလီၤ. တကြားဟ်မၤအသးဒ်အတသ့ၣ်ညါဘၣ်တၢဂ့ၢ်လီၤတၢလီၤဆဲးဒီးတြီမၤတံာ်တံာ်ထံဖိကီၢ်ဖိအတၢဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, ဒီးသးထီထီၣ်မ့ၢ်န့ၢ်မ့ၢ်သီတဘျီဘၣ်တဘျီလၢအတၢစံာ်ညီၣ်တဲာ်အဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်.

၁၄. ပဒိၣ်ပပျာသ့ၣ်တဖၣ်တဘၣ်သးကါဒီးသးလီသးကွံတၢဘၣ်. ပမ့ၢ်သးလီသးကွံပျာဂၤအတၢဒီးပျာဂၤကမၤထွဲပခံဒီးကကွၢ်ပျာလၢတၢသးကါအပူၤလီၤ. တၢအတၢသီ, တၢနးတၢဖိၣ်လၢအဖဲထီၣ်လၢတၢသးကါဒီးတၢသးကွံ အပူၤန့ၣ်, တကတၢတလီၤပံာ်ကွံာ်ဒီးကတၢတသ့ဘၣ်ပျာဂၤအတၢထံာ်မ့ၢ်ထီန့ၢ်ပျာဒီးပသးတမ့ၢ်ဘၣ်ပျာဂၤအတၢကူၣ်ဒီးအတၢသးပုၤသးဆုၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤဒ်န့ၢ်ပျာဒီးပသးကါဒီးသးလီသးကွံအတၢလီၤ. လၢအန့ၣ်

တပါ, မၤအာမၤသီပုၤတဂၤဂၤ လၢတၢ်စံးတၢ်ကတိၤဒီးလၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး, ဒ်သိးဒီး တၢ်ပံးန့ၢ်ပုၤဂၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်ကမၢ်, ဒီးတၢ်တတီၢ်တလီၤတမံၤလၢလၢပမၤ ကမၢ်ဘၣ်ပုၤတဂၤဂၤအယီ, တၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤသိးတဖၣ်န့ၣ်ပကိးလၢ “ ကွီၢ် ” လီၤ. ဘၢဒီးကွီၢ် အံၤ, တုၤမ့ၢ်အအိၣ်ထီၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်မၤတံာ်တံာ်စံာ်ညီၣ်ကွီၢ်ဒီးပုၤမၤဘၢမၤကွီၢ်တဖၣ်နးမး လီၤ. လၢတၢ်အံၤ အယီတုၤ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ထီၣ်လၢပုၤတဂၤဒီးတဂၤအဘၣ်စၢၤန့ၣ်, တ ချးအကဲထီၣ်ဒီးဘၣ်ဘၢကွီၢ်လၢစံာ်ညီၣ်ကွီၢ်ကစံာ်ညီၣ်အီၤအဂီၢ်န့ၣ်, ခူဖိဝုၣ်ဖိ, ခူဖိသဝီဖိ တဖၣ်ဘၣ်ယုထၢသ့ၣ်ကုသးပုၤတဖုလၢခူပုၤဝုၣ်ပုၤဒီးခူသဝီတဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ်အပူၤ, ဒ်သိး အကမၤယူမၤဖိးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဘၣ်စၢၤအဂီၢ်လီၤ. သ့ၣ်ကုသးပုၤတဖုအံၤတမ့ၢ်ထဲ အကမၤယူမၤဖိးတၢ်အဂီၢ်စီၤဘၣ်. မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးလၢအကပၤကဆၢဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးခူဖိဝုၣ်ဖိ, ခူဖိသဝီဖိလၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးပၤအဂီၢ်လီၤ.

၅၅. တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါအဂ့ၢ်

ပုၤကညီဖိတကလုာ်အံၤစ့ၢ်န့ၣ်ဒီးဘါဝဲကစၢ်တဂၤ, ယုၤဝဲအမံၤအါမး,ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ကိးဝဲလၢသံဘီသံမ့ၢ်, ယွၤ, ယွၤဒိၣ်, ကစၢ်ထူကစၢ်ယွၤ, ကစၢ်ဘူး, သးကစၢ်-သးမ့ၢ်ကစၢ်, ကစၢ်ကျိလီၤ. စံးဝဲဒ်ယွၤတဂၤအံၤ, မ့ၢ်ကစၢ်အသူးအပိုၤ, အလၢအပုၤ, အဂ့ၢ်အဝါအစီ အဆ့, အသ့တၢ်လၢာ်, အစီဒိၣ်ကမီၤထီ, တဆူတဆါ, သံတသ့ပုၤတသ့မူဝဲအထူအ ယိာ်ဒီးအိၣ်သကုၤဆးဒးလၢတၢ်လီၢ်ကိးပုၤဒီးဒီးဖဲအလီၢ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်ဟဲလီၣ်ဖျါထီၣ်အသး လၢအဝဲသ့ၣ်အသိးအကျါဒီးကတိၤတၢ်ဒီးအီၤလၢမဲာ်သကိးမဲာ်, ထးခိၣ်သကိးထးခိၣ်, ဒီးယွၤမၤလိာ်အီၤလၢအဘၣ်ဘါထီၣ်အီၤကိးမ့ၢ်န့ၢ်ဒီးလၢဂီၤတဘျီဟါတဘျီလီၤ.

ပုၤကညီတဖၣ်ထံၣ်အကစၢ်အဆိကတၢ်တဘျီ, မၤအသးကတြၣ်ကတြၣ်, ဘီလံာ်ဘီ လူၤဒ်မ့ၢ်အသိးဒီးကိးဝဲအမံၤလၢသံဘီသံမ့ၢ်လီၤ. ယွၤန့ၣ်မ့ၢ်ကစၢ်လၢအဘါဝဲတဂၤအမံၤနီၢ် နီၢ်လီၤ. ယွၤဒိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢအနီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဒီးအက့ၢ်အဂီၢ်ဒိၣ်ဝဲထီဝဲအယီ, ကိးဝဲလၢယွၤဒိၣ် လီၤကစၢ်ထူကစၢ်ယွၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲအပးကဲဝဲလၢတၢ်လုာ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်ဒ်ထူအသိးဒီးကိးဝဲလၢကစၢ်ထူ ကစၢ်ယွၤ, မ့တမ့ၢ် ထူယွၤ လီၤ. ကစၢ်န့ၣ်မ့ၢ်အစံးဝဲဒ်လၢအကစၢ်န့ၣ်တအိၣ်ယံၤဒီးအီၤဘၣ်. မ့တမ့ၢ်တခါအိၣ်ဘူးဒီးအီၤထီဘိအယီ, ကိးဝဲလၢကစၢ်ဘူးလီၤ. သးကစၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ကစၢ်ယွၤအစီ ကမီၤစီဆ့ဝဲလၢအယါယုာ်အသးဒီးယွၤဒီးကဲဝဲလၢယွၤနီၢ်နီၢ်န့ၣ်ပကိးလၢသးကစၢ်လီၤ. ဒီးပကိးစ့ၢ်ကိးလၢသးမ့ၢ်ကစၢ်ယွၤလီၤ. ကစၢ် ကျိန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤကညီအကစၢ်လီၤ. ကစၢ်ကျိဟဲဆူ ပုၤကညီအအိၣ်ဒီးမၤအသးဒ်ပုၤကညီအစီပၤအသိးဒီးမၤလိာ်ဝဲပုၤကညီလၢအသ့တအိ သးတဂ့ၢ်လီၤ. ပုၤကညီဖိတဖၣ်တကန့ၣ်ဘၣ်အကလုာ်, အိသးဒီးဖဲအမူၤဝဲသးအခါန့ၣ် ထံၣ်အစီပၤဒီးဆိကမိၣ်ကမၢ်ဝဲလၢတ လၢပယီၤအစီပၤဒီးသါကကျိသံဝဲာ် သံဝဲဒီး ပုၤကညီအစီပၤလၢအမ့ၢ်ကစၢ်န့ၣ်က့ၢ်ကဒါက့ၢ်ဆူအလီၢ်ခဲအယီ, ကိးဝဲလၢကစၢ်ကျိလီၤ.

စံးဝဲဒုဉ်မူခိဉ်ဟီဉ်ခိဉ်ဒီးကယံာ်တံာ်အိဉ်ခဲလၢာ်လၢပထံဉ်အီၤသ့မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပထံဉ်အီၤတသ့
 ဘဉ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ဉ်, မ့ၢ်ယွၤတုၤလီၤဟံာ်လီၤခဲလၢာ်ခဲဆုၤလီၤ. ဟီဉ်ခိဉ်န့ဉ်ဖျါဉ်ဒီးတရံးအသး
 နိမိကဲမ့တမ့ၢ်စီၤက့ၤအသးလီၤ. လၢပျၢၤမူခိဉ်န့ဉ်အိဉ်ဒီးအဒုးဒီးပုၤကညီဘျၢဉ်အိဉ်ဝဲမူ
 အဒုးဒီးတဘဉ်ဖံးဘဉ်မၤဒီးအိဉ်ဘိဉ်အိဉ်ညီအိဉ်မုာ်ဆိးပၤဘဉ်ဝဲလီၤ. တုၤအကျိတံာ်
 ဝဲာ်တံာ်မူဒုးဒီးမူဒုးတသြးထီဉ်က့ၤဆူထးန့ဉ်ဒီးတအိဉ်ဘဉ်လၢဘဉ်ဝဲဘဉ်. နာ်သက့
 ကစၢ်ယွၤဟံာ်လီၤန့ၢ်ကဒီးအဘုဒီးသ့ဉ်နွံထံးနွံမံၤလၢအကအိဉ်ကအိဉ်အသဉ်အဖီ အဂီၢ်လီၤ.
 ဘဉ်ဆဉ်ဒီးလၢသ့ဉ်နွံထံးနွံမံၤအ ကျိန့ဉ်, သ့ဉ်ဟံာ်မူအိဉ်ဝဲတထံးဒီးသ့ဉ်ဟံာ်သံအိဉ်ဝဲတ
 ထံးဒီးကစၢ်ယွၤမၤလိာ်ဝဲပုၤကညီလၢအသုတအိဉ်သ့ဉ်ဟံာ်သံတထံးအံၤအသဉ်တဂ့ၤ
 ဒီးပုၤကညီဒိကန့ဉ်အကလုာ်ဒီးအိဉ်ထဲဘုဒီးသ့ဉ်အဂၤယုထံးအသဉ်အဖီဒီးတအိဉ်ဘဉ်
 ဝဲသ့ဉ်ဟံာ်သံတထံးန့ဉ်အသဉ်ဘဉ်. နိန့ဉ်အသးအဝဲသ့ဉ်အိဉ်မုာ်ဆိးပၤသ့ဉ်ဖုံသးညီဒုဉ်
 တထံဉ်ယီၤလီၤ.

တံာ်မၤအသးတဘျီန့ဉ်ယွၤအခုအပုၤလၢအအဲဉ်ဒိဉ်ဝဲန့ဉ်အိဉ်တဂၤဒီးယုာ်ဝဲအမံၤလၢ
 နီၢ်ကပီၤလီၤ. ပုၤတဂၤအံၤ, ဖဲယွၤမၤတံာ်တမံၤမံၤန့ဉ်ဂိာ်အသးဒီးဘဉ်တဘျီဘျီဖဲယွၤ
 မၤတံာ်န့ဉ်တဘဉ်အသးလၢနီၢ်ကပီၤကဂိာ်အသးဒီးတြီအီၤလီၤ. ဒီးတုၤယွၤတြီအကျိဒီးအဝဲ
 ထီဒါကစၢ်ယွၤအတံာ်သးတံာ် ကျဲဒီးပူထီဉ်ဝဲယွၤလီၤ. တုၤန့ၤတစုယွၤနီၢ်ဟးကွံာ်အီၤဒီးတ
 ကိးလၢအမံၤလၢနီၢ်ကပီၤဘဉ်. မ့မ့ၢ်ကိးက့ၤဝဲအမံၤလၢမုလံာ်စီလီၤ. ပုၤတဂၤအံၤ
 တံာ်ကိးစုာ်ကိးလၢမုာ်ကီၤလံာ်မ့တမ့ၢ်နီၢ်ပယီၤ, မ့တမ့ၢ်နီၢ်ကပျီၢ်လီၤ. မုလံာ်စီအံၤသ့ဉ်
 ညါဝဲလၢကစၢ်ယွၤမၤလိာ်ပုၤကညီလၢအသုတအိဉ်သ့ဉ်ဟံာ်သံအသဉ်တဂ့ၤဒီးမ့ၢ်လၢ
 အသးအိဉ်ထီဒါယွၤအတံာ်သးတံာ်ကျဲဒီးဂုာ်မၤဟးဂီၤကွံာ်ပုၤကိာ်အယိလုပစီဝဲပုၤကညီ
 ဒီးစံးအီၤလၢအတံာ်ကအိဉ်သ့ဉ်ဟံာ်သံအသဉ်ဒီးပုၤကညီကန့ဉ်အကလုာ်ဒီးအိဉ်ဘဉ်သ့ဉ်ဟံာ်
 သံအသဉ်ဒီးမ့ၢ်လၢပုၤကညီလုာ်သ့ခါပတ်ဘဉ်ယွၤအကလုာ်ကထိအတံာ်မၤလိာ်အယိ,
 ယွၤဟံာ်သးကွံာ်သ့ဉ်ဟံာ်မူတထံးဒီးယွၤအနီၢ်ကစၢ်ဒုဉ်ဝဲဟံာ်သးစုာ်ကိးအသးလၢ
 ပုၤကညီအမဲာ်ညါတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. စးထီဉ်လၢန့ဉ်လံာ်လံာ်ပုၤကညီဘဉ်မၤအိဉ်
 လီၤအသးတုၤတံာ်ဘုးအသးဖျိဉ်ဖျိဉ်ယာ်ယာ်လၢတံာ်ကိာ်တံာ်ဂီၤအပူဒီးတုၤမ့ၢ်အဘဉ်တံာ်
 ကိာ်တံာ်ဂီၤတံာ်ကိာ်ခဲဒီးသ့ဉ်နီဉ်ထီဉ်ဘဉ်က့ၤအကစၢ်ယွၤဒီးလုာ်ထီဉ်ဟံာ်ထီဉ်တံာ်ဆူ က
 စၢ်ယွၤအအိဉ်ဒီးဘျၢဉ်ထီဉ်ဘါထီဉ်စံးထီဉ်ပတြၢၤအီၤဒီးသကွံာ်ကညးတံာ်လၢအီၤဒ်သိးယွၤ
 ကပျၢၤကွံာ်အတံာ်ဒဲးတုၤဒဲးဘးဒီးကလူလီၤဂံၢ်လီၤအတံာ်ဆိဉ်ဂ့ၤဆိဉ်ဝါအဘျးအဖျိဉ်လၢအ
 ဖီခိဉ်န့ဉ်လီၤ.

တံာ်လုာ်တံာ်ဟံာ်ထီဉ်ကစၢ်ယွၤန့ဉ်အိဉ်ဝဲဒုဉ်ခံကလုာ်လီၤ. တၢ-တံာ်လုာ်တံာ်ဟံာ်ဖးဒိဉ်
 လၢအဘဉ်မၤဝဲတနံဉ်တဘျီဒီးမ့ၢ်တသ့သၢနံဉ်တဘျီ, ဒီးဆဉ်ဖီကိာ်ဖီလၢအလုာ်ထီဉ်
 ဟံာ်ထီဉ်ဝဲန့ဉ်မ့ၢ်ဝဲသိ, မဲးတဲးလဲး, ပနာ်ဒီးကျိတဖဉ်လီၤ. တံာ်လုာ်တမံၤအံၤမၤညီန့ၢ်ဝဲလၢ
 ကစၢ်ဒီးခိဉ်ဒီးဘဉ်တဘျီဘျီဖဲထံဆါကိာ်ဆါလီၤ. ပုၤလၢအကဲအခိဉ်ဒီးလုာ်ထီဉ်ဟံာ်ထီဉ်

တံာ်တဂါန့ၣ်ကိးဝဲလၢပုၤလုၢ်တံာ်အဒိၣ်ဒီးပုၤတဂါအံၤမ့ၢ်ပုၤလၢအလီၤစၢၤလၢပုၤလုၢ်တံာ်
အထူအထံးတစီၤဘၣ်တစီၤလီၤ. ပုၤလၢအတမ့ၢ်ဘၣ်ပုၤလုၢ်တံာ်ဟံာ်တံာ်အစၢၤအသ့ၣ်
လၢအဘၣ်တံာ်ပးကဲအီၤလၢပုၤလုၢ်တံာ်အဒိၣ်န့ၣ်, လုၢ်ထီၣ်ဟံာ်ထီၣ်တံာ်ဒ်ပုၤအခိၣ်တဂါအသိး
အခွဲးတအိၣ်ဘၣ်. တံာ်လုၢ်ဖးဒိၣ်အံၤတံာ်ကိးစ့ၢ်ကိးလၢတံာ်ဘီထံာ်ကီၢ်အတံာ်လုၢ်တံာ်ဟံာ်လီၤ.
ခဲ-တံာ်လုၢ်တံာ်ဟံာ်ဖိန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတံာ်လုၢ်လၢဖဲပုၤကညီဘၣ်ဆူးဘၣ်ဆါအခါန့ၣ်ဟံးန့ၢ်ဝဲဆီဝါတ
ဘၣ်ဝံၤဟးထီၣ်လၢရူၣ်ဒုသဝီအချၢဒီးန့ၣ်လီၤဆူပုၤလံာ်ကျါတပူၤပူၤဒီးလုၢ်ထီၣ်ဆီတဘၣ်
န့ၣ်ဒီးဃုတံာ်သးကညီလၢကစၢ်ယွၤလၢအတံာ်ကပျါအတံာ်ဒဲးဘးဒီးကမၤဘျါက့ၤအတံာ်
ဆူးတံာ်ဆါန့ၣ်လီၤ.

ပုၤကလုၢ်အိၣ်ဝဲတနီၤနီၤလၢအတံာ်နာ်ဆုၤအီၤလၢပုၤကညီအံၤ, နံဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအသိး,
တုၤမ့ၢ်အသံးဒီးအသးသမူကတံာ်ဒီးဟးမၢ်ကွံာ်ဝဲလီၤ. မ့ၢ်ပုၤကညီဖိတကလုၢ်အံၤ, စံးဝဲ
လၢပုၤကညီမ့ၢ်သံန့ၣ်သက့အသးသမူတသံဘၣ်, ဒီးကအိၣ်ဒဲးဝဲဒီးအနီၢ်ခိအကုၢ်အဂီၤ
ဆူညါတပတီၢ်လီၤ. နဝဲဒၣ်လၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအံၤတံာ်နီၤဖးအီၤသၢမံၤ, နံပစံးတံာ်အသိး,
အနီၢ်ခိ, အသးသမူ, ဒီးအကလၢန့ၣ်လီၤ. စံးဝဲဒၣ်, ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတချူးအအိၣ်ဖျၢၣ်လီၤဒဲး
ဘၣ်လၢတံာ်လီၢ်တပူၤန့ၣ်အကလၢအိၣ်ခိးဟံးစၢၤလံာ်အီၤလီၤ. ဒီးအကလၢန့ၣ်မ့ၢ်ယွၤ
ဆုၤဆီဟံးစၢၤဖဲအကအိၣ်ဖျၢၣ်ဝဲတံာ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. နံန့ၣ်အသိး, အကလၢဟဲသကိးဒီး
အနီၢ်ခိဆူဟီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤဒီးအိၣ်ဒီးအီၤတုၤအသံတစုဝံၤဒီးအကလၢလီၤဖးဒီးအီၤလီၤ. မ့
မ့ၢ်အသးသမူတခီန့ၣ်အိၣ်မူဒၣ်တံာ်လၢတံာ်အိၣ်ဘျဲးအလီၢ်ဒီးတသံဝဲဒၣ်ဘၣ်တမ့ၢ်ထဲပုၤက
ညီအိၣ်ဒီးအကလၢစီၤဘၣ်, မ့မ့ၢ်တခီဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, သ့ၣ်ဒီးတံာ်မ့ၢ်တံာ်ဘီ, လၢလုတဖၣ်
အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးအကလၢစုာ်စုာ်လီၤ. ဒီးတုၤမ့ၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးတံာ်မ့ၢ်တံာ်ဘီလၢလုတဖၣ်အိၣ်
စ့ၢ်ကိးဒီးအကလၢစုာ်စုာ်လီၤ. ဒီးတုၤမ့ၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးတံာ်မ့ၢ်တံာ်ဘီ, လၢလုတဖၣ်အံၤအ
ကလၢတအိၣ်လၢဘၣ်ဒီးသံဝဲဟးဂီၤဝဲ, မ့တမ့ၢ်ဟးမၢ်ကွံာ်ဝဲလီၤ. စံးဝဲပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအသး
သမူမ့တမ့ၢ်အသးန့ၣ်မ့ၢ်တံာ်လၢအနီၤဖးဝဲဒီးသ့ၣ်ညါတံာ်အဒီးတံာ်ဂုၤအဆၢသ့, ဒီးတံာ်
ဂုၤမ့ၢ်ဂုၤ, တံာ်အါ မ့ၢ်ဂုၤ, မၤဝဲသ့လီၤ. နံန့ၣ်အသိးတံာ်စံးထီၣ်ပတြၢအီၤ, နံအတံာ်မၤဖျါဝဲ
အသိးလီၤ.

ပုၤကညီဖိတဖၣ်အံၤဒ်အမ့ၢ်ပုၤတကလုၢ်လၢအဟဲက့ၤလီၤလၢတရူးကီၢ်အသိးန့ၣ်,
တံာ်လုၢ်တံာ်လံာ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးတံာ်ဟံာ်လုၢ်ဟံာ်ကါ, ယူးယီၣ်ပးကဲအဖဲအဖုအမိၢ်ဒိၣ်
ပာ်ဒိၣ်န့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢအဝဲသ့ၣ်အသိးအကျါဒီးတုၤမ့ၢ်ဖဲဖုမိၢ်ဒိၣ်ပာ်ဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်
သံဝဲဒီးကုၢ်ယီဝဲလၢမ့ၢ်အူဒီးဟံးန့ၢ်ဝဲအသံးဒီးအဖၣ်ဆါတဖၣ်ဝံၤလဲၤစိာ်ဝဲဆူအူလိထံး
(တံာ်သ့ၣ်ခိၣ်) ဒီးခူၣ်လီၤဘါလီၤ, အူၣ်စိာ်ထီၣ်ဒီးဖိးဘာဝဲလၢလၢဖိ လုဖိဝံၤလၢအကပန့ၣ်
ဘီန့ၢ်ဝဲအဒဲဖိတဖျၢၣ်ဝံၤတ့ၣ်န့ၢ်ဝဲအသလု (အဂီၤမၤန့ၢ်ဝဲလၢသ့ၣ်) ဒီးဟံးန့ၢ်အကူအကၤ, အစု
ကဝဲခဲလၢလၢဒဲတဖျၢၣ်န့ၣ်အပူၤလီၤ.

တုမုာ်အခိာ်အနာ်မုာ်ဂု၊ အပုလုာ်တံာ်ခိာ်မုာ်ဂု၊ သံဝဲဒီးမာစုာ်ကီးဝဲဒ်အဖဲအဖုအမိာ်ခိာ် ပာ်ဒော်တဖာ်အသီးလီ၊ ဘာ်ဆာ်မုာ်အိာ်ဒီးဝဲန့ာ်တလဲာ်စိာ်ဝဲအယံဒီးအဖာ်ဆါတဖာ် ဆူလိထံး (တံာ်သ့ာ်ခိာ်) ဘာ်. မုမုာ်တခီယုထာ်န့ာ်ဝဲတံာ်လီာ်လုအဆိကမိာ်ဝဲအဂုဒီး အကြားအဘာ်တပုပုဒီးခူာ်လီာ်ဘါလီ၊ အူာ်စိရီထီာ်ဝဲအသ့ာ်ခိာ်ဒီးဘိထီာ်ဝဲလု အကပဒီးမာန့ာ်ဝဲအသလုဒီးဟံန့ာ်ဝဲအကူအက၊ အစုကဝဲခဲလုာ်လုဒဲတဖျာ်န့ာ်အ ပုလီ၊ တံာ်အလုာ်အလုာ်တဖာ်အံာ်တမုာ်လုအကဘူာ်ထီာ်ဘါထီာ်ဝဲအဂီာ်ဘာ်. မု မုာ်တခီမုာ်လုအဝဲသ့ာ်မာတံာ်သ့ာ်နီာ်ထီာ်လုအဖဲအဖု, အမိာ်အဟံ, အခိာ်အနာ် ဒီး အပုလုာ်တံာ်အခိာ်လုအသံတဖာ်အဂီာ်, ဒီးယုးယီာ်ပးကဲကတီာ်ဝဲဒီးမုာ်သ့ဘိဂု ဝဲဝဲအလီာ်အိာ်တဘျီလုာ်လုလီ၊ တံာ်အလုာ်အလုာ်တဖာ်အံာ်ခဲအံာ်အိာ်စုာ်ကီးဒဲးဝဲလု ပုကညီတနီာ်နီာ်အကျါလီ၊ ဒီးလုပုကညီဖိလုအဘါဘူးဒီးအတံာ်ဘါအကျါန့ာ်တ နီာ်နီာ်ဟံးန့ာ်ဝဲအမိာ်အဟံအဖဲအဖုအခိာ်ယံမုာ်ဂု, အစုယံမုာ်ဂု, အကုာ်ဝဲအစိာ်အဖာ်ဆါ မုာ်ဂုဝဲဒီးန့ာ်ဝဲဆူသပာ်တဖျာ်ဖျာ်အပူာ်ဝဲဟံဝဲလုတံာ်လီာ်ထီာ်ထီာ်ဒီးယုးယီာ်ပးကဲဝဲဒီး တသးပုနီာ်ဝဲအမိာ်အဟံအဖဲအဖုလုအသံတဖာ်နီတဘျီဘာ်.

လုကီာ်လုာ်ခိာ်ဖဲဒုသတုာ် (ဝုာ်သထူာ်) အပူာ်န့ာ်ကီာ်လုသုဖိတလဲကန့ာ်အိာ်လုကီာ် မဒော်တဖာ်န့ာ်လီအိာ်ဝဲယံာ်ယံာ်ဒီးမာတရီတပါ, မာနုမာယာ်ပုကညီတဖာ်ဝဲကထီာ် စီလိာ်စီပဒီးပာဘာ်ပုကညီဖိလုအမုာ်ပုထံဖိကီာ်ဖိတဖာ်လီ၊ တုကီာ်လုသုကထီာ် စီပဒဲဒုသတုာ်န့ာ်ကီးန့ာ်ဝဲအသရဲာ်စီသီလုကီာ်အံာ်ယုာ်လုအတံာ်ကဟဲဆုာ်န့ာ်အစီ ကီတမးဘူးဒီးအတံာ်ဘူာ်တံာ်ဘါဒီးအသရဲာ်စီသီဟဲဆုာ်ဘူးဒီးအတံာ်ဘါဒီးလဲမာန့ာ်စုာ် ကီးပံတကးသုကတြုာ်ဖဲကီာ်သံာ်ဟိာ်ဝဲမာဆူာ်ဝဲပုကညီအိာ်လုဒုသတုာ်အပူာ်တဖာ် စူးကွံာ်ညိကွံာ်အတံာ်ဘူာ်ထုဘါယုဒီးကဘာ်ဘါကုဘူးဒီးအတံာ်ဘါလီ၊ ဒ်န့ာ်အသီး ပုကညီပုာ်စီဒီးတီသုလုအအိာ်လုခူဝုာ်အပူာ်တဖာ်န့ာ်ဒ်တံာ်မာဆူာ်အီအသီးဘါ ကုဘူးဒီးအတံာ်ဘါတနီာ်ဒီးပုတဖာ်အံာ်အစုအသ့ာ်ဘါဒီးဒဲဘူးဒီးအတံာ်ဘါတုခဲ အံာ်လီ၊ မုမုာ်ပုလုအအိာ်လုဝုာ်အချာ်ဒီးပုာ်လုကျါတဖာ်န့ာ်ဘါဒဲဝဲအထုအယုဒီး လုာ်တံာ်ဟံတံာ်ဒဲဝဲတံာ်ဒ်အထုအထံးညီန့ာ်မာဝဲအသီးလီ၊ ဘာ်ဆာ်ဒီးတုမုာ်အအိာ် ယံာ်ထီာ်ဒီးပုကညီတဖာ်န့ာ်မုာ်လုတလုမာကီာ်မာဂီအီအါကဲာ်ဆိအယံဘာ်ယုာ် မုဟးဖျီးဆူပုာ်ခိာ်ပုကျါဒီးတုမုာ်အအိာ်လုမံခိာ်သိာ်လုယံာ်ယံာ်ဒီးသးပုနီာ်ကွံာ် ဝဲအတံာ်ဘူာ်တံာ်ဘါယုဒီးအတံာ်လုာ်တံာ်ဟံထီာ်ယုအလုာ်အလုာ်တဖာ်ဒီးကဲထီာ်ကု ပုမံစကုာ်ဖိဒီးဘါကမာ်ဘာ်ကုသုခိာ်မုာ်ယါတံာ်ဝဲတံာ်နါလုတံာ်ဘါယုအလီာ်ဒီး အိာ် ကမာ်ဘာ်ကုမုာ်ဘူးလုတံာ်လုထီာ်ဟံထီာ်ယုအလီာ်ဒီးတနီာ်လုအအိာ်ဘူးလုခူဝုာ်တ ဖာ်ဘါဘူးဒီးအတံာ်ဘါဒီးပုတဖာ်အံာ်အိာ်ဒဲးဝဲအါအါဂီာ်ဂီာ်တုမုာ်မဆါတန့အံာ်လီ၊

လုကီာ်ထးခီကီာ်လုသု (ပရဲာ်မံ-ပုာ်နါ) အိာ်လုကီာ်ဟံာ်ဖျာ်ဟဲန့ာ်လီဝဲဆူ ကီာ်အာ်သုာ် (Assam) အပူာ်ဝဲန့ာ်လီကဒီးဆူဝုာ်ပကုာ်ဟဲစိာ်စုာ်ကီး ဘူးဒီးအတံာ်ဘူာ်

တော်ဘာလီ၊ နှစ်သကဲ့တမ့်ဘူးဒေးအတော်ဘူဉ်တော်ဘါနီနီတကလုာ်ဘဉ်၊ မုမ့်တခီမုဒ်
 ဝဲဘူးဒေးအတော်ဘါလါအလီတီတကလုာ်လီ၊ ဒီးအသရဉ်စီသီနဉ်ကိးဝဲလါအရုံးလီ၊
 ဒီးအသရဉ်စီသီနဉ်ကိးဝဲလါအရုံးလီ၊ အတော်ဘါတခီကိးဝဲလါအရုံးအတော်ဘါလီ၊
 တော်ဘါအံပယီဖိကိးဝဲလါအယံကွဲတော်သဉ် - အယံကလုာ်တော်သဉ်၊ ဒီးစးထီဉ်ဝဲအဆိက
 တာ်ဖဲသဝီသမဉ်ထံးအိဉ်လါဝုာ်ပကဉ်အမုာ်ထီဉ်ကလံးစိးတခီစီစုာ်စုာ်မံလးလီ၊ ပုတ
 ရုံးတဖဉ်အံအခဉ်ဆူဉ်အိဉ်၊ အခိဉ်ဆူဉ်အထီအိဉ်တဘာဉ် (စုမုာ်လွံာ်ဘိ) ကါဝဲသီခါ
 လါအမါသုမါလါဝဲ၊ ထီလဲးဖွဲးဒီးကသုဉ်၊ လဲးဒူး သူး၊ ဒီးအိသံးစုာ်စကိးလီ၊ အဝဲ
 သုဉ်၊ လဲးဒူးသူး၊ ဒီးအိသံးစုာ်စကိးလီ၊ အဝဲသုဉ်မုာ်ပုဉ်နါအမိဉ်ဒီးစံးလီ၊ အသးလါသါ
 အိဉ်ဒီးတါစိကမီလါသါမါကဒါပုအမဲဉ်သုဉ်အံဒ်နုလီ၊ အဝဲသုဉ်အိသံးဒီးတမုာ်
 ပုလါအသကဉ်ပဝးဂုာ်တဖဉ်ဘဉ်၊ ဒီးဘါဝဲဂုာ်လီ၊ အခါဖဲညီဉ်အူစီရဟဉ်ကစီပလါ
 ဝုာ်ပကဉ်ဖဲခ.န. ၉၃၁-၆၄ နဉ်တုဝဲပယီအဂီလါအတော်သုဉ်တော်ဖျးဖိကရါပုဒီးဘါဝဲ
 လီ၊ အဂုာ်အံဆိကမိဉ်ဝဲလါပယီနဉ်တီဝဲလီဝဲဒီးအစိကမီဒိဉ်နုဒီးပုကညီလီ၊
 အဝဲဒဉ်ဘိထီဉ်စုာ်စကိးဃိဉ်ယံဖျုဉ်လါအရုံးကဘါအဂီဒီးကိးဝဲအမံလါပထီကွဲ၊
 ပထီဝဲဉ်၊ ပထီသဉ်မုါ၊ သုလုပထီ၊ စုာ်တံပထီလီလါအပူနဉ်ဟဲဝဲတံဂီတံဖိဉ်၊ ဘူဉ်
 ဘါဝဲဒီးတီဉ်ထီဉ်ဝဲမုါ၊ ကသုဒီးသံးကိးမုာ်ဂီမုာ်ဟါလီ၊ မါဝဲဒ်အရုံးစီသီတဖဉ်သိဉ်
 လီအံဖဲသဝီသမဉ်ထံးအပူအသိး နဉ်လီ၊ ဖဲစီရဟဉ်ကစီပဒီးပါတံလါဝုာ်ပကဉ်
 အခါနဉ်အဝဲအနီကစာ်ဒီးအထံဖိကီဖိခဲလါာ်ဘါတံဒ်အရုံးစီသီအတော်သိဉ်လီအိဉ်
 ဝဲအသိးလီ၊ အရုံးစီသီတဖဉ်ဒ်သိးပုကကနဉ်အတော်သိဉ်တံသီဒီးအတော်ဘူဉ်
 တော်ဘါနဉ်ကွဲးဝဲလံာ်တဘုဉ်ဒီးဒါနုာ်ဝဲလါသုဉ်ကအိပူဒီးတုးသုဉ်အညဉ်ဒီးအဖံးဖိးဘါ
 ကုာ်ဝဲမါပုလါအကျါတဂါဂါဒ်သိးအတော်ကတဲလီတံဒီးစံး၊ “ယမံမီလါလံာ်အိဉ်
 လါသုဉ်တထံးအံအပူလီ၊” ဒီးမါပုလဲးဘာဉ်ဖျိသုဉ်တထံးနဉ်ဖဲအလဲဒါနုာ်လံာ်
 တဘုဉ်နဉ်အလီပုလီလီဒီးတုးမုာ်ပုဘာဉ်ဖျိသုဉ်ဝဲထံဉ်နုာ်လံာ်ဒီးဖးထီဉ်ဝဲလါပု
 ဂီမုာ်အမဲဉ်ညါဒီးဒူးဟူထီဉ်သါလီဝဲလါပုထံဖိကီဖိအကျါဒီးစီပဒီးပုထံဖိကီ ဖိ
 ခဲလါာ်ဆိကမိဉ်ဝဲလါအမုာ်တံနီကီဒီးနုာ်ကမဉ်ဝဲလီ၊ တဘျီဘျီဘာဉ်ဖျိသုဉ်ဝဲသုဉ်
 တထံးထံးဝဲဒီးဒါနုာ်ဝဲလါဖိလုဖိ၊ မုတမုာ်ထးတဖဉ်ဒီးတုးမုာ်အအိဉ်ယံာ်ထီဉ်တ
 နံဉ်ခဲနံဉ်ဝဲဒီးသုဉ်အညဉ်တီဉ်ဒုဉ်ထီဉ်ကုာ်ဝဲဖိးဘါကုာ်သုဉ်ကအိပူလါအဘာဉ်ဖျိဝဲနဉ်
 လီ၊ တုးနုာ်တစုစံးဝဲသါမုာ်ပုလါအမဲဉ်ထံဉ်တံဒီးသါထံဉ်ထးဒီးလါာ်လုလါအသုအပို
 အဂုာ်အဘဉ်အိဉ်လါသုဉ်တထံးနဉ်အကအိပူဒီးမါဝဲပုဘာဉ်ဖျိသုဉ်တထံးနဉ်လါတံ
 လီဖဲအံဖဲနဉ်ဒီးတုးမုာ်အတုး နှ် လါ သုဉ်အလဲပုယဉ်ယဉ်နဉ်ထံဉ်ဝဲလါာ်ဖိလုဖိတဖဉ်
 ဒီးစံးဝဲလါအရုံးစီသီတံတံနဉ်တီဝဲလီဝဲဒီးနုာ်ဝဲအရုံးစီသီတဖဉ်အတော်ကတံတမံ
 လါာ်လါဒ်ယုအခါဉ်စးအသိးလီ၊

စီပလါအပတံလါဝုာ်ပကဉ်အပူတစီဘဉ်စီတဖဉ်နဉ်နုာ်ဝဲအရုံးအစီသီဖးဒိဉ် ၃၀
 ဂါဒီးအပျါ ၆၀၀၀ ဂါ၊ လါအစုာ်အနုာ်အရုံးအတော်ဘါဒီးမါလီအတော်သိဉ်တံသီဖဲသဝီသမဉ်

ထုံးလာအကကထိပ်ဘဉ်စီသီအင်္ဂါလီ၊ အရုံးအစီသီတဖဉ်ညီနီညီကွဉ်အစီသီဖးဒိဉ်အ
 တာသိဉ်တာသီဒီးပတ်လီ၊ နေဉ်ဝဲ အတာသိဉ်တာသီဒ် အအဲဉ်ဒီးဝဲအသိးလီ၊ အဝဲသုဉ်
 ကွဲးအလင်္ကာတာသိဉ်တာသီဘဉ်ယးဒီးတာဘူဉ်တာဘါအဂုဉ်ဒ် အသးအတာဆိကမိဉ်အိဉ်
 ဝဲအသိးဒီးဒူးနကမဉ်ပုလီ၊ ဒ်အတာသိဉ်တာသီအိဉ်ဝဲအသိး, စံဉ်တဲာတဲာလီ၊ နုဉ်ပုလု
 ပုမုဉ်မာသံပုဂးဒီးမုဉ်သုဉ်အုးသးအုးကုလုအလီဒိဉ်ဒိဉ်ကလဲဉ်ဒီးမုဉ်တဲာတဲာလီ၊ ကျဲလီ၊ ကု
 အတာအတာသီဒီးအတာကမဉ်ကပျဉ်လီ၊ မုဉ်မာသံဝဲအမိဉ်ဂု၊ အပာဂု၊ နေဉ်လဲဉ်နုဉ်, မုဉ်တဲ
 လီ၊ ကျဲလီ၊ ကု၊ တာကမဉ်ဒီးအတာဒီးဘးပျဉ်ဝဲလီ၊ တာသိဉ်တာသီလုအတတိတလီ၊
 ဒ်အံသိးတဖဉ်နုဉ်စံဉ်တဲာတဲာလီ၊ နုဉ်ဝဲပုဒ်အမုဉ်တာမုဉ်တာတီအသိးလီ၊ ထဲနုဉ်တကးဘဉ်,
 စီပဒီးစီပအပုကူဉ်လိာ်တာအဒိဉ်ဂု၊ အဆဲဂု၊ ပုကဲဒိဉ်ဂု၊ ပုဖိဉ်ဂု၊ တုမုဉ်အမမုး
 မာပွဲလုအကဒီးတုဒီးဖျိအဖိမုဉ်နုဉ်, တချုးအဖျိဝဲဒီးဘဉ်နုဉ်, ဘဉ်ဆုာဝဲဆုအရုံးစီသီ
 အအိဉ်လုမုဉ်တာခဲးလီ၊ သီဒီးတာဆုာဖိမုဉ်ဒ်အံသိးတဖဉ်နုဉ်ကိးဝဲလုမုဉ်ကနီအဖိ
 စီဆွဲဒီးအရုံးစီသီမုဉ်တာပျဉ်လီ၊ အီလုဂီ၊ ခီဘဉ်ဒီးဖျိအသးတသုစုာကိးဘဉ်, ပုတဂု၊
 တချုးအဖျိဒီးဘဉ်အဖိမုဉ်နုဉ်မုဉ်တာဆုာမုဉ်ကနီအဖိစီဆွဲဆုအရုံးစီသီအအိဉ်ဘဉ်ဒီး
 စီပစံဉ်ညီဉ်အီလုအမာတာကမဉ်ဖးဒိဉ်လုအမာဟးဂီ၊ တာအလုအလုအလီ၊
 တာဆုာမုဉ်ကနီဖိစီဆွဲအံစံးဝဲဒ်လုအမုဉ်တာဘူဉ်တာဘါလီ၊ (ကွါ, မဉ်နါ ၁-၂၂၇,
 ၂၀၄, ၂၄၁, -Hamann 1-227, 201, 241,)

တာစုာကမဉ်နကမဉ်လုအရုံးစီသီဒူးစုာဒူးနပုထံဖိကီဖိတဖဉ်အံမုဉ်ဒ်ဝဲပု
 လုအအိဉ်လုဝုပကဉ်ဒီးသဝီသမဉ်ထံးအပူတဖဉ်လီ၊ ပုအိဉ်လုဝုအချုးဒီးဒူသဝီ
 အဂုတဖဉ်အပူနုဉ်စုာနုဉ်ဒီးဘါဒ်ဝဲကစာယုဒီးလုထီဉ်ဟံထီဉ်ဒ်တာဒ်ပတဲလုအဖိခိဉ်
 အသိးလီ၊

မုဉ်နသကုပုကူဉ်ဖိစုာကမဉ်နကမဉ်ဒီးအတာဘူဉ်တာဘါလီ၊ ရာကွဉ်ဝဲဂီ၊ မုဉ်ဖဲအရုံး
 စီသီနုဉ်လီ၊ ဆုဝုပကဉ်အခါနုဉ်လီ၊ ဒီးအဝဲသုဉ်အတာစုာကမဉ်နကမဉ်လုအတီဉ်ထီဉ်
 မုဉ်ခိဉ်ထံခိဉ်, ကသူဟီဉ်ဘီဉ်ဒီးသံးစီ၊ ကဲစီတဖဉ်နုဉ်လီ၊ စာတထူဘဉ်တထူတစီဘဉ်
 တစီတု၊ ဝဲအံလီ၊

ဖဲခ.န. ၁၀၅၆ နုဉ် (ပရဉ်မံ) ပုဉ်နါအိဉ်လုဒူသတုာ (ဝုသထူဉ်) အပူတဂုအဖိခွါစီသီ
 အမံမုဉ်ရံဉ်အရဟဉ်တဂုနုဉ်မုဉ်လုတာတထီဉ်တလီ၊ ဒီးတာမာသံမာဝီအိဉ်အါလုဒူသ
 တုာအပူအလီ, ဟးထီဉ်ဝဲလုဒူသတုာဒီးလဲယုာရူသုဉ်ဝဲဆုဝုပကဉ်လီ၊ ဒီးဖဲတချုး တု
 ဒီးဘဉ်ဝုပကဉ်ဒီးအိဉ်ဒီးဝဲလုပုလုကျါအခါ, ပုဒးအိဉ်တာမံလုတဂုထံဉ်နုအီလု
 ပုကျါဒီးမုဉ်လုအကုအကဲသီခါအလီ, ကွါဝဲအကုအဂီလီဆီဘဉ်အီဒီးကုကိးဝဲဆု
 အဟံဉ်ဝဲဆုာဝဲဆုဝုပကဉ်စီပဒီးအနီဉ်ရထုဉ်အအိဉ်လီ၊ စီပဒီးအနီဉ်ရထုဉ်အအိဉ်လီ၊
 စီပဒီးအနီဉ်ရထုဉ်သံကွါရံဉ်အရဟဉ်အဂုအကျါ ဒီးအတာဝဲဘဉ်အီလုအဂုဝဲအတာစံဉ်
 တဲာတဲာလီ၊ နုဉ်အီလုဘူးဒးအတာဘူဉ်တာဘါအဂုဒီးအတာစံးဘဉ်တဲာစုာကိး
 ၂၂၂ စီအိဉ်လု:

အီလောပံတကးသကတြုလါအအိဉ်လါဒူသတုအစီပမနူဟဉ်အနီပူနဉ်လီ. တုနုတစုစီပမအနီဉ်ရထဉ်တုလိဉ်အတော်စဉ်တဲလီဘူးဒးအတော်ဘါဒီးမလီလှဉ်အရဟဉ်လဲယုနုအပံတကးသကတြုလါစီပမနူဟဉ်အအိဉ်လီ. နဉ်သကမနူဟဉ်တဟဉ်လီအီဘဉ်. အနီဉ်ရထဉ်အသးတမုဉ်ဘဉ်အယိကိးထီဉ်အသးဖိသဉ်ဖိဒီးလဲဒးမနူဟဉ်, မနုဒီးဟဲကုစိဉ်ပံတကးသကတြုလါကဆိဝါအဖိခိဉ်ဆုဝုပကဉ်လီ. ဟဲကုကိးယုဉ်စုကိးစီပမနူဟဉ်ဒီးစီသီအါအါဂီဂီလါအတော်ကစဉ်တဲလီဘူးဒးအတော်ဘါအဂုဖဲဝုပကဉ်နဉ်လီ. စးထီဉ်လါနဉ်ဒီးအရံးအတော်ဘါလါအစံးဝဲ, မှတ်စုကမဉ်နဉ်ကမဉ်နဉ်အနီဉ်ရထဉ်မဟးဂီကွဉ်ဒီးဒုးကဲထီဉ်ကုဘူးဒးအတော်ဘါလါအလီလီ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးမုဒ်ထဲပုအိဉ်လါဝုပကဉ်အပူတဖဉ်စီလီ. ပုဂံကညီအိဉ်လါဝုအချာဒီးဒုသဝီပုလ်ကျါတဖဉ်တဘါသုဉ်တဖဉ်ဘဉ်ဘါဒဉ်ဝဲအယုဒီးလုတ်ဟ်တော်ဒ်အမညီနီဝဲလါပုဂံလါကစါအသိးလီ.

ရှဉ်အရဟဉ်သံဝဲခ.န. ၁၁၁၅ အပူဖဲအနဉ်အိဉ် ၈၁ နဉ်အခါဖဲဝုပကဉ်နဉ်လီ. ကွဉ်စံးသါမုစီပမလါရှဉ်အရဟဉ်ဆိဉ်ဂုမလါကပီဒီးဒုးကဲထီဉ်အီလါစီပမဒ်တော်အလုအလုအိဉ် ဝဲလါအဘဉ်ဒုးကော်ထီဉ်အခိဉ်သလုးဒီးတော်အဂါတဖဉ်အသိးလီ. ရှဉ်အရဟဉ်ဖဲအအိဉ်မူအခါကဲဘဉ်ပုဟဉ်ကူဉ်တော်လါစီပမအဖိလ်လွဉ်ဂါ, ဒီးဒုးကဲထီဉ်ဘဉ်စီပမသါဂါ, ဒ်တော်အလုအလုအထူသနူအိဉ်ဝဲလါတော်ဒုးကဲထီဉ်စီပမအဂီအသိးလီ.

စးထီဉ်လါအနီဉ်ရထဉ်ကဲထီဉ်စီပမနဉ်ပုဂံကညီဖိတဖဉ်ဘဉ်တော်မကီမဂီ, မါဆူဉ်မါစီးအီလါအကဘဉ်ညီကွဉ်အထူအယုလါအဘူဉ်အဘါဝဲတဂါဒီးကဘဉ်ဘါကုဘူးဒးအတော်ဘါနဉ်လီ. ပုဂံကညီလါအဘါကုဘူးဒးတဖဉ်အိဉ်ဘဉ်လါပူဒီးဘဉ်တော်မကဲကုဒီးဘဉ်တော်မနးမဖီဉ်အီဒိဉ်မးဒီးပုတဖဉ်အံတုမုအအိဉ်ယံဉ်ထီဉ်ဒီးကဲထီဉ်ကုပယီခဲလါလီ. ပုဂံကညီအိဉ်လါဒူသဝီပုလ်ကျါတဖဉ်နဉ်ပယီကူဉ်အါကူဉ်သီ, ဒုးဘါဆူဉ်အီလါဘူးဒးအတော်ဘါနဉ်လီ. ပုလါအတုပယီအတော်မကီမဂီတကဲဘဉ်တဖဉ်နဉ်ယုမုဟးဖျိးဆုပုခိဉ်ပုဂံကျါဒီးတဘါဘူးဒးအတော်ဘါဘဉ်မုမုဘါဒဉ်ဝဲအယုလါအဘါညီနီဝဲတဂါနဉ်လီ. နဉ်သကတုမုအအိဉ်ယံဉ်ထီဉ်ဒီးပယီလုမကီမဂီအီထီဘိသတးဒီးအိဉ်ဘဉ်ဒဉ်ထဲလါမံခိဉ်သိဉ်လ်, အလံအလံလီမကွဉ်, တလုတဟ်,တဘူဉ်တဘါဘဉ်ကုအယုမုဉ်နီနီအယိယံဉ်ထီဉ်ယံဉ်ထီဉ်ဒီးသါပုနီဉ်ကွဉ်ဝဲအတော်ဘူဉ်တဘါထီဉ်ယုအလုအလုဒီးဘူဉ်ကမဉ်ဘါကမဉ်ဘဉ်ကုသုခိဉ်မုယါဒီးအိဉ်မုအိဉ်ဘူး ဘဉ်ကုဝဲတုခဲအံတနီဒဉ်လဲလီ.

မုမဆါတနံအံပထံဉ်ဘဉ်လါပုဂံကညီဘါသုခိဉ်မုယါဒီးအိဉ်မုအိဉ်ဘူးတနီဒီးဘါဘူးဒး (တော်ဘါသီခါ) အတော်ဘါတနီလီ. နဉ်သကပုတဖဉ်အံတုမုနသံကွဉ်အီလါအထူအယုအတော်ဘူဉ်တဘါအဂုဒီးစံးဝဲလါအခါခဲအံသုခိဉ်မုယါ

အမုရကအမံးရှာ်နရံာ်သရံာ်ဒီးမးမးယူဒေသံာ်ခံာ်ဂဟးထီာ်လကီာ်အမုရကဒီး
 ဟဲတုာ်ဖဲဝံာ်တကူာ်လၢ ၁၃-၇-၁၈၁၃ ဒ်သီးအကဒုးကဲထီာ်ခရံာ်ဖိဘျာထံအတံာ်အိာ်ဖိာ်
 လၢပယီၤဖိအကျါလီၤ. ဘာ်ဆာ်ဒီးတဘာ်ပယီၤအပဒိာ်ပပုာ်အသးဘာ်. အဂုာ်ဒ်အံာ်မုာ်
 တံာ်ဘါလၢအထီၤဒါဘူးဒးအတံာ်ဘါလၢပယီၤဖိဘျာာ်ဘါဝဲန့ာ်လီၤ. အယံာ်သရံာ်ယူဒေသံာ်
 အတံာ်ဂုာ်ကျးစးလၢအကဒုးကဲထီာ်ခရံာ်အတံာ်အိာ်ဖိာ်န့ာ်ပယီၤတပးကဲအီၤဘာ်.
 တချူးသရံာ်ယူဒေသံာ်ဟဲဒဲးဘာ်ဆူကီာ်ပယီၤပုာ်အံာ်န့ာ်အကလံးဘျာထံအမံးရှာ်နရံာ်
 ဟဲဆိဝဲခံာ်ဖဲခ.န. ၁၈၁၇ န့ာ်ဒီးအမံာ်မုာ်သရံာ်ခါထာ်ဒီးသရံာ်မၤဒီာ်ဒ်သီးကမၤခရံာ်
 အတံာ်သးခုကစီာ်လၢပယီၤဖိအကျါလီၤ. လၢခံာ်စ့ၤလၢသရံာ်ဟဲကဒီးတဂၤအမံာ်မုာ်
 ဖံလံးခုရုာ် (FelixCary) ဟဲမၤတံာ်လၢသရံာ်မၤဒီာ်လၢအဟးထီာ်ကွံာ်လၢအတံာ်မၤ
 အပူၤအလီၤလီၤ. သရံာ်သၢဂၤအံာ်ဟဲဆိလၢသရံာ်ယူဒေသံာ်အမဲာ်ညါလုနံာ်လီၤ.
 ပယီၤတပးကဲစ့ၤကီးအတံာ်စံာ်တဲာ်တဲာ်လီၤခရံာ်အတံာ်အုာ်က့ၤခီာ်က့ၤအဂုာ်ဘာ်. သရံာ်
 ခါထာ်ဟံာ်တုာ်အတံာ်မၤဒီးက့ၤမၤက့ၤခရံာ်အတံာ်သးခုကစီာ်ဖဲသံာ်ဟံာ်လီၤ. ဖဲသရံာ်
 ယူဒေသံာ်ဟဲတုာ်တကူာ်ဒီးသရံာ်ခုရုာ်ဟံာ်တုာ်အတံာ်မၤဒီးသရံာ်ယူဒေသံာ်ဟံးထီာ်က့ၤ
 တံာ်မၤလၢသရံာ်ခုရုာ်အလီၤလီၤ. အခါဖဲန့ာ်ပုဂံကညီန့ာ်တံာ်တသ့ာ်ညါဒဲးအီၤလၢအအိာ်
 လၢကီာ်ပယီၤအပူၤဘာ်.

ဖဲ ခ.န. ၁၈၂၈ နံာ်န့ာ်အမုရကဘျာထံမံးရှာ်နရံာ်သရံာ်ဒီးမးမးဘိးတမာ် (Rev.and
 Mrs. Boardman) ဟဲကဒီးဝဲလီၤ. သရံာ်နီၤဒီးမိဝါခံာ်အံာ်ဘာ်တံာ်မၤလီၤအီၤဒ်သီးအက
 ဟဲဒုးကဲထီာ်ခရံာ်အတံာ်အိာ်ဖိာ်လီၤဆိဒဲာ်တံာ်လၢပုဂံကညီအကျါအဆိကတံာ်ဒီးဘာ်တံာ်
 ဆုၤအီၤဆူဝံာ်တဝဲာ်ဒီးလဲၤတုာ်ဝံာ်တဝဲာ်ဖဲ ၂၉-၃-၁၈၂၈ နံာ်န့ာ်လီၤ. အခါဖဲန့ာ်ပုဂံက
 ညီကီာ်သံာ်ဖျါာ်လၢသရံာ်ယူဒေသံာ်ပုဂံကညီလၢကုာ်အလီၤလၢပယီၤအအိာ်တဂၤန့ာ်
 လဲၤယုာ်ဒီးသရံာ်ဒီးမးမးဘိးတမာ်ဆူဝံာ်တဝဲာ်, ဘါက့ၤယုၤဒီးဒီးဘျာအသးလၢထံဖဲဝံာ်တ
 ဝဲာ်န့ာ်ဖဲ ၁၆-၅-၁၈၂၈ နံာ်န့ာ်လီၤ. အခါဖဲန့ာ်မုာ်ကံာ်လၢဖးဒိာ်ဟဲဒုးကီာ်ပယီၤဒီးမၤန့ာ်
 ရၢာ်ခါာ်ကီာ်ဒီးကီာ်သနီၤဩာ်ဝံာ်အလီၤခံာ်လွံာ်န့ာ် (၁၈၂၈-၁၈၂၄=၄) လီၤ.

ဖဲ ခ.န. ၁၈၈၁ န့ာ်အမုရကဘျာထံအတံာ်အိာ်ဖိာ်လၢပုဂံကညီအကျါန့ာ်အိာ်ဝဲ
 သရံာ်ကံာ်လၢဝါဒီးဟံစု ၁၆ ဂၤ, ပုဂံကညီဒီးဟံစု ၁၆ဂၤ, ပုဂံကညီဒီးဟံစု ၉၁ဂၤ, သရံာ်
 ကံာ်လၢဝါလၢအတံာ်ဒီးဟံစု ၁၉ ဂၤ (လၢအကျါပိာ်မုာ်အိာ်ဝဲ ၁၈ ဂၤ) ပုဂံကညီသရံာ်ဟးဟီ
 တရါအိာ် ၂၅၂ ဂၤလီၤ. ဖဲ ခ.န. ၁၈၇၁ န့ာ်ပုဂံကညီဘျာထံဖိအိာ်ဝဲ ၃၅၈၇၆ ဂၤ, ဒီးဖဲ ခ.န.
 ၁၈၈၁ န့ာ်အိာ်ဝဲ ၆၃၂၀၀ ဂၤလီၤ. ဖဲ ခ.န. ၁၈၈၁ န့ာ်ကိာ်လၢအသိာ်လိသရံာ်ဒီးအမၤလိလံာ်
 စီဆံာ်အိာ်ဝဲသၢဖျါာ်ဒီးပုဂံကညီတံာ်ဖိအိာ်ဝဲ ၅၈ ဂၤလီၤ. ကိာ်လၢအမၤလိအဲကလံးအိာ် ၂၀
 ဖျါာ်ဒီးပုဂံကညီတံာ်ဖိအိာ်ဝဲ ၄၅၇ ဂၤလီၤ. ကိာ်လၢအမၤလိပယီၤအကျိာ်တခီအိာ်ဝဲ ၆၀၇၃
 ဂၤလီၤ. လၢအမုရကမံးရှာ်အမဲာ်ညါ ပုဂံကညီအဟံးမံးရှာ် (Home Mission) အိာ်စ့ၤကီး
 ဝဲဒီးဖဲ ခ.န. ၁၈၇၁ န့ာ်တံာ်အိာ်ဖိာ်ဖိတဖုအံာ်အိာ်ဝဲ ၅၅၀၀ ဂၤလီၤ.

ဖေ.န. ၁၈၅၄ နှ်သရၢ်ကီၤလၢဝါ-ဝဲာ်မံးတၢ် (VanMeter) လၢအဘၣ်သးဒီးအမုရ ကၤဘျၢထံမံးရှၢၣ်ယူနံယၢ်တၢ်ဒုးကဲထီၣ်ခရံၣ်အတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်လၢပျက်ညီပှီၤဖိတဖၣ် အကျိၣ်ဖဲကီၤပသံၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တဖၣ်အံၤရှၢၣ်လီၤအသးဒီးပျက်ညီဖှီၤအတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဒီး ဖေ.န. ၁၈၆၃ နှ်ထုးဖး အသးဒီး ပျက်ညီဖှီၤအတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖိဒဲးအိၣ် ၃၀၀၀ ဂၤ, အသရၢ် ဒီးဟံးစုအိၣ်ဝဲ ၂၉ ဂၤဒီးသရၢ်ဟီတရါလၢအတၢ်ဒီးဟံးစုအိၣ် ၂၅ ဂၤ လီၤ.

ဖေ.န. ၁၈၇၀ နှ်အေ.စ်.ဖံၣ်.ကွံာ်. (S.P.G.) ဝုာ်လီၤဒိၣ်အဲကလံးအတၢ်အိၣ် ဖှိၣ်မၤလီၤအခုအပူၤခံၣ်ဂၤဆူကီၤပယီၤလၢအကမၤခရံၣ်တၢ်သးခုကစီၣ်အဂီၢ်လီၤ. သရၢ်ခံၣ်ဂၤအံၤအမံၤမုာ်သ ရၢ်ဖြးခွဲး (Prichet) ဒီးသရၢ်တြိၣ် (Brain) လီၤ. အဝဲသ့ၣ် ဟဲတုၤလၢဝုာ်တကူၣ်န့ၣ်သက့, တအိၣ်ဘၣ်ယံာ်ယံာ်ဘၣ်, ဒီးသးအတၢ်မၤအလီၤကီၤဟံၣ်ဒူၣ် အပူၤလီၤ. ဖေ.န. ၁၈၂၄ နှ်ပူၤအဲကလံးဖိမၤန့ၢ်ပၤဘၣ်ကီၤရၢၣ်ခၢၣ်ဒီးကီၤတနီၤသရၢ်ဒီးဖေ ခ.န. ၁၈၅၃ နှ်မၤန့ၢ်ပၤဘၣ်ကီၤပယီၤလၢဒီလီၤ. နၣ်သက့ အဲကလံးအသရၢ်, အပဒိၣ်, အသးခိၣ်, အပူၤမၤပနံာ်တၢ်ကၤတၢ်ဖိတဖၣ်ခဲလၢာ်အသးမံးဒီးပျဲဝဲအမုရကၤ မံးရှၢၣ်နရံၣ်ကမၤခရံၣ်အတၢ်သးခုကစီၣ်လၢတလၢပယီၤဒီးပျက်ညီအကျိၣ်ဒီးအသ့ၣ် ခုသးခုဒီးမၤစၢၤဝဲလၢတၢ်သ့ၣ်မုာ်သးမုာ်အပူၤတခီလီၤ. အသးတအိၣ်တြီဘၣ် အမုရကၤမံးရှၢၣ်နရံၣ်အကျဲလၢအကမၤခရံၣ်အတၢ်သးခုကစီၣ်လၢကီၤအံၤအပူၤဘၣ်. အဲကလံးအသရၢ်လၢအဟဲမၤတၢ်လၢကီၤပယီၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်မုာ်ဒဲးထဲအကဆုၢ်တၢ်ဘူၣ် တၢ်ဘါလၢအဲကလံးအပဒိၣ်, အသးဖိ, ဒီးအပူၤမၤပနံာ်တၢ်ကၤတၢ်ဖိတဖၣ်အကျိၣ်ခိၣ်လီၤ.

ဖေ.န. ၁၈၅၃ နှ် သရၢ်မုာ်စံာ်ဟးထီၣ်လၢတဝဲၣ်ဒီးလဲၤဒုးကဲထီၣ်ခရံၣ်အတၢ်အိၣ် ဖှိၣ် (ဘျၢထံ) လၢပျက်ညီဖိအကျိၣ်ဖဲတီအူန့ၣ်လီၤ. ပျက်ညီအမၤစၢၤအီၤန့ၣ်မုာ်ဝဲသရၢ်ကွံာ် လၢဒီးသရၢ်ပွဲၤဖိလၢကီၤတဝဲၣ်တခီလီၤ. ဖေ ၁၈-၁-၁၈၅၄ နံၣ်န့ၣ်သရၢ်မုာ်စံာ်ဘၣ်တၢ် ဆါဒီးက့ၤဆူအထံအကီၢ်ဒီးသရၢ်ကွံာ်လၢကွံာ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်လၢအလီၤလီၤ. သရၢ်မုာ်စံာ် ဟဲကဒီးဆူတီအူဖေ.န. ၁၈၅၆ ဒီးထံၣ်ဝဲလၢသရၢ်ကွံာ်လၢဒီးဘျၢပူၤစူၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ် ၂၆၀၀ ဂၤလီၤ. ပူၤစူၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤ တၢ်လၢကီၤတီအူပူၤလၢပျက်ညီအကျိၣ်အဆိကတၢ်မုာ်ဖုထု လုလီၤ. အဝဲဒဲးမုာ်စူၢ်ကီၤပျက်ညီအထံခိၣ်ကီၢ်ခိၣ်ဖးဒိၣ်တဂၤလၢကစၢ်ခိၣ်သဝီချၢၣ်လၢတၢ် ဒီခိၣ်ဒီးတုၤမုာ်အနၢ်ဟူဘၣ်ခရံၣ်အတၢ်သးခုကစီၣ်ဒီးဟဲလီၤဆူကီၤပၤသးဒီးယုဒီးဘျၢအသး လၢထံ, စံးဝဲလၢသါစူၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤခရံၣ်ဒီးအတၢ်အုၣ်က့ၤခိၣ်က့ၤပူၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖုထုလုဘၣ်တၢ်ဒီးဘျၢအီၤဝဲက့ၤထီၣ်ဆူကစၢ်ခိၣ်ကီၤန့ၣ်က့ၤအဖိအလံၤဒီးဟဲက့ၤ လီၤဒုးကဲထီၣ်သဝီဒီးအိၣ်ဆိးဖဲတၢ်လီၤခဲအံၤပူၤကိးလၢသဝီအစံးတူၣ်ဒီးမုာ်စူၢ်ကီၤ တၢ်လီၤလၢသရၢ်မုာ်စံာ်ကတဲၣ်ကတီၤလၢပျက်ညီကအိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်အဂီၢ်ဒီးသ့ၣ် လီၤဝဲသရၢ်လၢအကဘါတၢ်အဂီၢ်လီၤ. စကီၤသးပုၤဖုဖုၣ်မံးဒီးအဖိအလံၤတဖၣ် အိၣ်လၢကစၢ်ခိၣ်သဝီပၤလီၤဟဲက့ၤလီၤစူၢ်ကီၤဆူပၤထံးလၢအနၢ်ဟူဘၣ်လၢကီၤလၢဝါ

သရဉ်မုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤအဘၢာ်စၢၤလီၤ. တံာ်ဂ့ၢ်လီၤအဂ့ၢ်န့ၢ်မုၢ်ဝဲသရဉ်ဒီးမးမးမုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤ
 န့ၢ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢပျာကညီဖီအိၣ်လၢကစၢၢ်ကလိန့ၢ်ဖဲးအိၣ်ခးသံာ်ကီၤကီၤခဲတနံာ်
 တပူၤဒီးဒ်သိးပျာကညီသ့ၣ်တဖၣ်ကဟံာ်တ့ၢ်အတၢ်မၤခးသံာ်လၢကစၢၢ်ခိၣ်ဒီးကသုး
 လီၤအသးဆူပၤထံးဒီးမၤအိၣ်က့ၢ်စံာ်စီပုၤဖီကသုးအဂီၢ်န့ၢ်သရဉ်ဒီးမးမးမုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤလဲၤ
 ကတိၤတၢ်ဒီးကီၤပယီၤအပဒိၣ်ဖးဒိၣ်ခွဲးခိၣ်မံးဂျၢာ်န့ၢ်-စၢၣ်-အ့ၣ်ဖဲာ်ဖဲအၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်
 အခွဲးလၢအကမၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢဝုၢ်တီၤအူကီၤကျိအမုၢ်ထီၣ်တကပၤလၢသဝီအံၤစတူၣ်
 အကလံၤစိးတခီဒီးတၢ်လီၤန့ၢ်မုၢ်ဝဲကယဲာ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢအအိၣ်လၢထံကျိကဆီလီၤ
 (ကမ်းနီၤချၢင်း) ဒီးထံကျိပျုၣ်လီၤ (ပသီချၢင်း) အကဆူးတဖၣ်ခဲလၢာ်ကအိၣ်ဝဲအူကၢၢ်ယံာ်
 ကလးယၣ်ယၣ်လီၤ. ဒီးဒ်သိးဟီၣ်ခိၣ်အံၤကကဲထီၣ်ဘၣ်လၢပျာကညီအတၢ် (မ့ၣ်ဝဲၣ်)
 ပဒိၣ်ဖးဒိၣ်ခွဲးခိၣ်မံးဂျၢာ်န့ၢ်ဟံာ်န့ၢ်အပူၤလၢအူကၢၢ်တကယၤန့ၢ်အပူၤထဲစုတဆံးဘးလီၤ.
 အယိအူကၢၢ်ယံာ်ကလးန့ၢ်ကလီၤ. လၢစုယံာ်ကထီဘးလီၤ. အခါခဲအံၤပမုၢ်ဟံာ်ခိၣ်အ
 ပူၤတအူကၢၢ်စုတကယၤဘးဒီးအပူၤကလီၤလၢစုယံာ်ကလီၤလီၤ.

သရဉ်ကြီၢ်တခီဆိကမိၣ်လၢသရဉ်ဒီးမးမးမုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤကတိၤတၢ်လၢကီၤပယီၤ
 အပဒိၣ်ဖးဒိၣ်ခွဲးခိၣ်မံးဂျၢာ်န့ၢ်လၢအကမၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢပျာကညီအဂီၢ်အံၤမုၢ်လၢ
 အကမၤန့ၢ်အလၢကပီၤဒၣ်ဝဲလီၤ. တုၤတၢ်သးကါအိၣ်ထီၣ်လၢသရဉ်ကြီၢ်အသး
 ကံာ်ပူၤဒ်အံၤဒီးအဝဲဒၣ်လဲၤဆူကီၤတီၤအူအယုဝဲၣ် (D.C) အအိၣ်ဒီးကတိၤခဲၣ်တၢ်လၢ
 သရဉ်ဒီးမးမးမုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤအဖီခိၣ်ဒီးစံးဝဲလၢတၢ်ဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ဆူသရဉ်မုၢ်စံာ်
 အစုပူၤဒ်အယုဝဲအသိးန့ၢ်လၢခံာ်ပျာကညီကအိၣ်စူးအိၣ်ရံဒီးကထီၣ်ဒုၣ်ဒါပူထီၣ်လီထီၣ်
 အဲကလံးပဒိၣ်ပပုၤအတၢ်ပတၢ်ပြးလီၤ. တဲဘၣ်ဝဲဒၣ်ပဒိၣ်အယုဝဲၣ်လၢပျာကညီတဖၣ်
 အံၤမုၢ်အိၣ်ဒၣ်ဝဲလၢကစၢၢ်ကလိန့ၢ်ဂ့ၢ်ဒၣ်တၢ်တက့ၢ်လီၤ. ဒီးမဲတၢ်သုတဟ့ၣ်လီၤအဟီၣ်
 ခိၣ်ဒ်သရဉ်မုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤန့ၢ်အိၣ်အသိးတဂ့ၢ်. တုၤန့ၢ်တစုတၢ်ဂ့ၢ်လီၤအိၣ်ထီၣ်လၢမံးဂျၢာ်န့ၢ်
 သကိးသကိးအကျိတကပၤ, ဒီးလၢပဒိၣ်ပပုၤတခီတၢ်သးဒုဒီးအိၣ်လၢအပူၤသဘးဒီးဟီၣ်
 ခိၣ်လၢခွဲးခိၣ်မံးဂျၢာ်န့ၢ် ဟံာ်အပူၤထဲစုယံာ်ကထီဘးဖီန့ၢ်ပျာကညီအသးဒုဒီးလၢမံးဂျၢာ်န့ၢ်
 အတၢ်ခဲၣ်သ့ၣ်ခဲၣ်ဂီၤအယိ, တထၢဖိၣ်လၢစုယံာ်ကထီဘးဒီးတပူၤန့ၢ်လၢဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဒီး
 လၢန့ၢ်အမဲာ်ညါပျာကညီအသးဒုဒီးလၢမံးဂျၢာ်န့ၢ်သ့ၣ်အတၢ်သုးတၢ်ကျဲၤဒီးလီၤမုၢ်
 ပြဲပြဲကွဲာ်ဝဲလီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤမုၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပျာကညီသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်နၢ်ပာ်တအိၣ်ဒီး
 အတၢ်စုာ်တၢ်နၢ်ယုၤစ့ၤဒီးအခါလီၤ.

အခါဖဲန့ၢ်သရဉ်ကြီၢ်ဒီးမးမးမုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤသ့ၣ်ကါလီၤအသးအဒိၣ်အမုၢ်ဒီးအတခီဟံး
 လၢသရဉ်ဒီးမးမးမုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤတတီတလီၤဒီးထူးန့ၢ်ပျာကညီတနီၤနီၤဒ်သိးအတၢ်က
 ပိာ်အခံာ်လၢတၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖးအဂီၢ်, ဒီးလၢအတခီဟံးသရဉ်ကြီၢ်မၤတၢ်တတီတလီၤ
 ဒီးထူးန့ၢ်ပျာတနီၤနီၤလၢအတၢ်ကပိာ်အခံာ်လီၤ. မ့မုၢ်သရဉ်မုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤအနီၢ်ကစၢၢ်ဒၣ်ဝဲသ့ၣ်
 ညါဝဲလၢမုၢ်စံာ်ခံာ်ဂၤလၢသရဉ်ကြီၢ်သးကါအိၣ်လၢအစံးဝဲမုၢ်သါယုန့ၢ်တၢ်လၢကပီၤအယိ,

အတံာ်ကတိံာ်ခဲာ်တံာ်တဖာ်အံာ်ဒီးသ့ာ်ညါဝဲလၢသရၣ်ကြိာ်သးကါလံာ်အံာ်ဒီးကုာ်မၤဟးဂီၤ အံာ်အယိံစံးသရၣ်ကြိာ်လၢအမၤသကိးတံာ်ဒီးအံာ်တပၤယိံတသ့ဘၣ်. ဒီးမၤသရၣ်ကြိာ် သးအလီၤလၢသဝီအံာ်စတူာ်ဆူတံာ်လီၤအဂၤတပူၤပူၤလီၤ. သရၣ်ကြိာ်တဟးဘၣ်ဒီး မၤပုၤဂုၤလီၤပိုၢ်ကွံာ်သရၣ်ကြိာ်အဟံာ်ဒီးသရၣ်ကြိာ်အဟံာ်ဒီးသရၣ်ကြိာ်လဲၤရံးအံာ် လၢရူဖဲဝဲာ်တီအူအယုဝဲာ် (DC) အအိာ်ဒီးမးမးမ့ၢ်စံာ်ယုာ်ကွံာ် (ရူ) ဝဲလီၤ. မးမးမ့ၢ်စံာ် သ့ာ်ညါလၢအယုဝဲာ်အတံာ်စံာ်ညီာ်တမ့ၢ်တံာ်တီတံာ်လီၤဘၣ်အယိံ, လဲၤဆူဝဲာ်တကူာ်ဒီးယုာ် ခိာ်ဝဲလၢရူအဖိခိာ်တရအဖိခိာ်တရူဒီးသရၣ်ကြိာ်ယုာ်ကွံာ် (ရူ) ဒီးဟးထီာ်ကွံာ်ဝဲလၢသဝီ အံာ်စတူာ်ဒီးလဲၤအိာ်ဝဲလၢဝဲာ်တီအူအကလံာ်ထံးကိၤကျိမ့ၢ်န့ၣ်တကပၤဖဲတံာ်လီၤခဲအံာ်ပကိး လၢမ့ၢ်ကွံာ်န့ၣ်လီၤ. ပုဂံညီတနီၤနီၤလၢအအဲာ်သရၣ်ကြိာ်တဖာ်န့ၣ်လူၤပိာ်ထွဲသရၣ်ကြိာ် တဖာ်န့ၣ်လူၤပိာ်ထွဲသရၣ်ကြိာ်အခဲဒီးပုဂံညီအိာ်တုာ်လၢသဝီအံာ်စတူာ်တဖာ်ကိးန့ၣ်ဝဲ အဲကလံးအတံာ်အိာ်ဖိာ်သရၣ်တဖာ်ကဟဲမၤတံာ်လၢအတံာ်အိာ်ဖိာ်ဖိအကျါတပူၤယိံဒီး သရၣ်ဒီးမးမးမ့ၢ်စံာ်န့ၣ်လီၤအဂ့ၢ်ဒဲအံာ်သရၣ်မ့ၢ်စံာ်န့ၣ်တံာ်ဒုးဟးထီာ်လံာ်အံာ်လၢအမံာ်ကၤ ယုနယုာ်အတံာ်မၤတပူၤလီၤ.

ဒဲန့ၣ်အသိးဖဲခ.န. ၁၈၇၂ န့ၣ်အဲးစံးဖံာ်.ကွံာ် (S.P.G.) အဲကလံးအတံာ်အိာ်ဖိာ်အိာ်ထီာ် လၢကီၤတီအူအပူၤအဆိကတံာ်ဖဲသဝီအံာ်စတူာ်န့ၣ်လီၤ. အခါဖဲန့ၣ်သရၣ်ကိၤလၢဝါဒီးဟံစု အိာ်သၢဂၤမ့ၢ်ဝဲသရၣ်မ့ၢ်စံာ်, သရၣ်ကွံာ်ဒီးသရၣ်ဝဲလၢာ်, သရၣ်ပုဂံညီဒီးဟံစုအိာ် ၅ ဂၤ, မ့ၢ်ဝဲသရၣ်တံာ်ယုၤ, သရၣ်တံာ်ရဲးသရၣ်ရံမိာ်, သရၣ်မူးစာ်ဖိ, ဒီးသရၣ်ရူညီာ်လီၤ. ကွံာ်လၢတံာ်မၤလဲအဂီၢ်အိာ်ခဲဖျါဒီးသရၣ်သိာ်လိာ်အိာ်သၢဂၤ, သရၣ်ဖိသ့ာ်တံာ်ဘါ လၢသဝီပူၤအိာ် ၅၃ ဂၤ, ဒီးတံာ်အိာ်ဖိာ်ဖိအိာ် ၄၈၀၀ ဂၤလီၤ.

ဖဲခ.န. ၁၈၇၃ န့ၣ်သရၣ်ဒီးမးမးမ့ၢ်စံာ်လဲၤထီာ်ဆူဝဲာ်တမိာ်ဒဲသိးကမၤခရံာ်အတံာ် သးခုကစီာ်ဖဲန့ၣ်လီၤ. မၤတံာ်ဖဲဝဲာ်တမိာ်န့ၣ်တနံာ်အဘျဲာ်ဝံၤဒီးပဒိာ်လၢဝဲာ်တကူာ်သ့ာ် ညါဝဲလၢဝဲာ်ဒဲသ့ပုာ်လံး ကျိာ်အယိံပဒိာ်ကိးအံာ်လၢအကသိာ်လိာ်ပုာ်လံးကျိာ်ဖဲပဒိာ်အကွံာ် ဒီးန့ၣ်လီၤမၤတံာ်ဖဲခ.န. ၁၈၇၄ န့ၣ် လီၤ. နာ်သက့မၤဘၣ်ဒဲတံာ်ထဲတလါစီၤဒီးသံဝဲဖဲ ၃-၃-၁၈၇၄ နံာ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မ့ၢ်စံာ်စးထီာ်မၤတံာ်လၢကီၤပယီၤအပူၤဖဲခ.န. ၁၈၇၀ ဒီး သံဝဲဖဲခ.န. ၁၈၇၄ လီၤ. ဒဲန့ၣ်အသိးမၤတံာ်မၤ ၄၄ နံာ် ဒီးအသးတခီအိာ်ဝဲ၇၅နံာ်လီၤ. သံဝဲဖဲဝဲာ်တကူာ်ဖဲမးမးမ့ၢ်စံာ်အိာ်လီၤတံာ်ဝဲတချူးနံာ်ဝံၤအလီၢ်ခဲ ဒီးသံဝဲလီၤ.

ချဲာ်ဘိာ်အတံာ်အိာ်ဖိာ်

ဖဲခ.န. ၁၉၀၇ န့ၣ်ချဲာ်ဘိာ်အတံာ်အတံာ်အိာ်ဖိာ်အိာ်ထီာ်ဝဲတဖုအဆိကတံာ် စးထီာ်ဝဲလၢကီၤတီအူကစၢ်ဒီးသးအသးဆူကီၢ်ပကိတတီၤဘၣ်တတီၤတုၤလီၤဒဲာ် လဲာ်လၢကီၢ်ပသံာ်န့ၣ်လီၤ. ပုဂံညီအဒုးကဲထီာ်ချဲာ်ဘိာ်အတံာ်ဘါန့ၣ်အမံာ်မ့ၢ်ဝဲသိာ်မါဝဲလဲကီၢ် ဒီးမ့ၢ်သရၣ်ဒီးဟံစုတဂၤလၢအဲကလံးအတံာ်အိာ်ဖိာ်အပူၤဖဲတီအူကစၢ်ကျါန့ၣ်လီၤ.

ချံာ်ဘိအတံာ်ဘါနံာ်မုာ်တံာ်ဘါလါအထူးထီာ်လံာ်စီဆံာ်အတံာ်ကတိံတဘီလါအမုာ်ခရံာ်နံာ်၊ စံးဝဲတံာ်လါခရံာ်နံာ်ကြါးမုာ်ချံာ်မုတမုာ်ချံာ်ဘိလါ။ သိာ်မါဝဲလဲကိာ်ဖဲအဖူးအိာ်ထီာ် အတံာ်အိာ်ဖိာ်ချံာ်ဘိအခါနံာ်ပဒိာ်စံးလါအမုာ်ပုာ်ပူထီာ်လီထီာ်တံာ်ပတံာ်ပြးဒီးပဒိာ်မါအီလါကွီာ်ဘါလါရူအပူလါ။ ဘာ်ဆာ်ဒီးစံးရူာ်မုကံာ်လါအစံာ်ညီာ်အဘါတကတထံာ်အတံာ်ကမာ်ဘာ်ဒီးပျါကွံာ်ဝဲလါ။ ပဒိာ်အသးတမံဘာ်ဒီးယူာ်ခိာ်ဝဲလါရူအဖိခိာ်တရူ (ခံာ်ကိး) နာ်သကုတံာ်တထံာ်အတံာ်ကမာ်ဘာ်ဒီးတံာ်ပျါကွံာ်အီလါချံာ်ဘိအတံာ်အိာ်ဖိာ်ဒီးတုာ်ခဲအံာ်လါ။

သိဖူခိာ်အတံာ်အိာ်ဖိာ်

ဖဲခ.န. ၁၉၂၀ နံာ်သိဖူခိာ်အတံာ်အိာ်ဖိာ်အိာ်ထီာ်ဝဲအဆိကတံာ်တဖုဖဲဖးဒိာ်ပျီလါကိာ်ပကိညအပူဒီးသူးအသးဆူလဲကူ၊ လဲးပတါ၊ အူးကိာ်ဒီးတနူးဖျူာ်လါ။ သိဖူခိာ်အတံာ်အိာ်ဖိာ် အံာ်မုာ် စုာ်ကိးတံာ်ထူးထီာ်ကမာ်လံာ်စီဆံာ်အတံာ်ကတိံဒီးစံးဝဲဒ်လါပဖူပခိာ်လါသိနံာ်မုာ်တံာ်ဒီးဘျါလါပကကဲထီာ်ခရံာ်အဖိအကီာ်လါ။ တံာ်အိာ်ဖိာ်ဖိအိာ်ဝဲခဲကထီသါကထီဒီးအိာ်ဖိးစုာ်ကိးတုာ်ခဲအံာ်လါ။

ခရံာ်ဖိဘျါထံသဘျါအတံာ်အိာ်ဖိာ်

သဘျါအတံာ်အိာ်ဖိာ်အံာ်မုာ်ပုာ်တဖုလါအဒီးကိးလီအသးလါဖုဆာ်ယုာ်အဖိအလံာ်ဒီးမုာ်စုာ်ကိးပုာ်တဖုလါအဟးထီာ်လါအမုရကါဘျါထံအတံာ်အိာ်ဖိာ်အပူတဖုလါ။ သဘျါအတံာ်အိာ်ဖိာ်အံာ်စးထီာ်အိာ်ဖိခ.န. ၁၉၀၇ ဒီးဒီးပါအသးလါပဒိာ်အူအိာ်ဒီးကသံာ်သံာ်ရံာ်ရိဘါးဖိခုာ်အဖိလံာ်လါ။ တံာ်အိာ်ဖိာ်တဖုအံာ်အိာ်လါဖးဒိာ်ပျီ (ကိာ်ပကိ) လဲးပတါ၊ ဟီတကတး၊ မအူာ်ပုာ်၊ ဖုာ်ပုာ်၊ ပသံာ်၊ မှီမူးအကီာ်တဖုာ်အပူလါ။ ဒီးအတံာ်အိာ်ဖိာ်အိာ်ဖိးတုာ်ခဲအံာ်အါအါကိာ်ကိာ်လါ။

အလံာ်န့ဉ်ဟံးန့ဉ်ဝဲလၢဆဲးစကြးန့ဉ်ပသ့ဉ်ညါအီၤသ့န့ဉ်မ့ၢ်ဝဲ, ကွဲးဝဲစးထီဉ်လၢစုစုဉ်ဆူ
စုထွဲတခီလီၤ. မ့ၢ်ဟံးန့ဉ်ဖၢရှ့ဉ်အလံာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တရးအလံာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကဘဉ်ကွဲးဝဲစးထီဉ်လၢ
စုထွဲဆူစုစုဉ်ဒီးလၢအဖီခိဉ်ဆူအဖီလံာ်လီၤ.

ပုဂံကညီတဖၣ်အံၤစးထီဉ်လၢအန့ဉ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤအပူၤဒီးတုၤလီၤလၢစီၤပၤအနီဉ်ရ
ထဉ်စးထီဉ်ပတၢ်ဖဲခရံဉ်အနီဉ် ၁၀၄၄ န့ဉ်ကွဲးဖးဒေဝဲအလံာ်ဇူကနါလၢအမ့ၢ်လံာ်ထီဉ်ကံာ်ဒံး,
လံာ်ဆီဝဲဒံး, လံာ်လံာ်ကဲန့ဉ်လီၤ. လံာ်ထီဉ်ကံာ်ဒံးမ့ၢ်စီၤအတၢ်ကိး, လံာ်ဆီဝဲဒံး, မ့ၢ်ပျီၢ်အတၢ်ကိး,
ဒီးလံာ်လံာ်ကဲမ့ၢ်ပုၤခဲအံၤတဖၣ်အတၢ်ကိး, အခီပညီမ့ၢ်ပုဂံကညီအလံာ်မဲာ်ဖျၢဉ်အနီၢ်နီၢ်န့ဉ်
လီၤ. တုၤမ့ၢ်စီၤပၤအနီဉ်ရထဉ်တူၢ်လိာ်စီၤသီအရဟဉ်ဖဲဝုၢ်ပကဉ်အပူၤဒီးဟံးန့ဉ်လံာ်
ပံတကးလၢပုၤသထုဉ်ဝံၤအလီၢ်ခဲဖဲခ.န. ၁၀၅၈ န့ဉ်အဝဲသ့ဉ်ထီဉ်ဝဲလၢလံာ်ပံတကးတဖၣ်
န့ဉ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢပုၤလံးအကျိာ်သတးဒီးဘျီက့ၤလံာ်ထီဉ်ကံာ်ဒံးတဖၣ်ဒဲလံာ်ပုၤလံး
အသီဉ်အိဉ်ဝဲတနီၤနီၤအသိးလီၤ. စးထီဉ်လၢခ.န. ၁၀၅၈ န့ဉ်ပယီၤတဖၣ်အလံာ်န့ဉ်
ကျိာ် ကျဲယုာ်အသးဒီးလံာ်ထီဉ်ကံာ်ဒံးဒီးလံာ်ပုၤလံးခဲကလုာ်လီၤ. ဒီးတၢ်ကွဲးလံာ်ထဲလံာ်
ထီဉ်ကံာ်ဒံးတခံၤစီၤန့ဉ်ဘဉ်တၢ်ညါကွံာ်အီၤဒီးလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးလံာ်မဲာ်ဖျၢဉ်
အနီၢ်နီၢ်တခီလၢကမၤဂ့ၤထီဉ်ဒီးသ့ဝဲန့ဉ်မ့ၢ်ဖဲယဲၤဒေဝဲလံာ်ထီဉ်ကံာ်ဒံးအလံာ်မဲာ်ဖျၢဉ်လၢ
ပုဂံကညီဒုးကဲထီဉ်ဝဲတဖၣ်ဒီးမ့ၢ်ပုဂံကညီအလံာ်မဲာ်ဖျၢဉ်နီၢ်နီၢ်တဖၣ်လီၤ.

ပုဂံကညီအနီၢ်ကစၢ်ဒေဝဲလၢအထါခိဉ်အတၢ်စံာ်စီတဲစီလီၤန့ၢ်အဖီအလံာ်တစီၤဘဉ်
တစီၤအပူၤန့ဉ်, အုဉ်အသးလၢသါစီၤလိာ်စီၤပၤဒီးသါလံာ်သါလံာ်အိဉ်လၢပယီၤတလၢၤအမဲာ်
ညါဒီးစံးဝဲလၢတလၢၤဟံးန့ဉ်သါလံာ်မဲာ်ဖျၢဉ်ခဲဖျၢဉ် “ဘ” ဒီး “ဘူ” လီၤ. စံးဝဲလၢပုၤန့ဉ်
သါလံာ်အိဉ်တၢ်မၤဟးဂီၤဒီးလီၤမၢ်ကွံာ်တခီဒီးသါလံာ်န့ဉ်ကဖျါထီဉ်က့ၤဒဲးတဘျီလီၤ.
တုၤတလၢၤပယီၤမၤန့ၤမၤယုာ်ပုဂံကညီဒီးပုဂံကညီအလံာ်လၢအကွဲးဝဲလၢတၢ်ဖံး
(Papyrim - သါးရစရူ) ဒီးစးခိမဲကဲ (Papyrus ကျူစသ့ၣ်မဟုတီမိၣ်ဒဲးခိၣ်ဒဲးစရူ)
အလံာ်တဖၣ်ပယီၤတလၢၤမၤဟးဂီၤကွံာ်ဝဲ, ဒဲပယီၤမၤန့ၤတလၢၤဒီးမၤဟးဂီၤကွံာ်
တလၢၤအလံာ်စီၤလံာ်စီၤတသ့ဖဲအသ့, တလၢၤဖဲအလၢာ်, တုၤဒေဝဲလံာ်တလၢၤအတၢ်ကွဲး
နီဉ်ကွဲးယါတအိဉ်လၢဘဉ်ယဉ်ယဉ်အသိးလီၤ. လၢန့ဉ်အမဲာ်ညါပုဂံကညီတကလုာ်
အံၤဖဲပယီၤတလၢၤပတၢ်အစီၤန့ဉ်, တၢ်တဟ့ဉ်အခွဲးလၢအကကဲစီၤသီမ့ၢ်ဂ့ၤ, မၤလိ
လံာ်မ့ၢ်ဂ့ၤကွဲးလံာ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, နီတဂၤဘဉ်တၢ်မ့ၢ်ထံဉ်န့ဉ်လၢပုဂံကညီဖိကွဲးလံာ်တဂၤဂၤဒီး
တၢ်ဒီဉ်တဲာ်ကွံာ်အစုဒီးတနီၤနီၤတၢ်မၤသံကွံာ်အီၤလီၤန့ဉ်သက့ပုၤသးပုၤတဖၣ်ပာ်
ခူသ့ဉ်ဒံးပုဂံကညီအလံာ်တနီၤနီၤလၢပိဉ်ပုၤဝဲပုၤလၢၢ်ပုၤလုပုၤလီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးတုၤ
မ့ၢ်တၢ်ကွံာ်ယုဒီးထံဉ်န့ဉ်က့ၤအီၤန့ဉ်, အါတက့ၢ်တနီၤပအူးအိဉ်ကွံာ်, တနီၤကျၢဉ်ကွံာ်
ဝဲခဲလၢာ်ယဉ်ယဉ်ဒီးပုၤဖးတဘဉ်လၢဘဉ်, လံာ်လၢပုၤဖဘဉ်တဒီဉ်တဆံးတဖၣ်တၢ်
ကတဲာ်ကတီၤဒီးကွဲးက့ၤအီၤဒီးအိဉ်ဒံးတုၤခဲအံၤလၢပုဂံကညီအကျါဖဲကီၢ်သထုဉ်
န့ဉ်လီၤ. ဒဲန့ဉ်အသိးစုၢ်ကိးဖဲပယီၤမၤန့ၤတလၢၤအခါန့ဉ်မၤဟးဂီၤကွံာ်တလၢၤ

အလံာ်အလဲာ်ခဲလဲာ်ယဉ်ယဉ်လီၤ. တလၢၤအလံာ်အိၣ်တ့ၢ်ဒၣ်ထဲအပာ်ရူသ့ၣ်ဝဲ
 လၢယိၣ်ဝၣ်, လၢၢ်လုအအိၣ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နာ်သက့ၣ်ပုဂံကညီအလံာ်အသိး, တုၤ
 မ့ၢ်အကွၢ်ယုဒီးထံၣ်န့ၢ်က့ၤဝဲန့ၣ်, အါတက့ၢ်မ့ၢ်လၢပအူးအိၣ်ဒီးကျၢ်ကွံာ်ဝဲဒီးပုၤဖးသ
 န့ၣ်အိၣ်တ့ၢ်ဒၣ်လၢအံၤတသ့ၣ်လၢန့ၣ်တဘျီဒီးပုဂံကညီအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်အိၣ်ဒံးတုၤ
 ခဲအံၤအသိးန့ၣ်တလၢၤအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်အိၣ်ဒံးစ့ၢ်ကီၤဝဲလီၤ. ပုဂံကညီအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်,
 ယိၤအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်တီသ့အလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်, တလၢၤအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်ဒီးပယိၤအလံာ်မဲာ်
 ဖျၢၣ်န့ၣ်, ပမ့ၢ်ထီၣ်သတြီၤကွၢ်ဒီးမ့ၢ်တံာ်တမံၤယီၤယဉ်ယဉ်လီၤ. လီၤဆီလိာ်ဒၣ်အသး
 ထဲအဒုအဖီမိလီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤလံာ်တဖၣ်လၢပုဂံကလုာ်တဖၣ်အံၤဒုးကဲထီၣ်ဝဲ အခိၣ်
 ထံးခိၣ်ဘိန့ၣ်, မ့ၢ်ဝဲအဝဲသ့ၣ်ကွၢ်လိာ်ပံးန့ၢ်ဝဲအဖီလၢလံာ်ထီၣ်ဂံာ်ဒံးလၢအဘၣ်တံာ်ဒုးကဲ
 ထီၣ်အီၤလၢဆဲးစကြီးလၢပုဂံကညီဖိတကလုာ်လၢအဆိကတံာ်ဖဲအအိၣ်လၢတရူးကီၢ်အ
 ခါလီၤ. လံာ်ထီၣ်ဂံာ်ဒံးတဖၣ်အံၤတံာ်ပျၢၤလၢလၢာ်ဘျီဘျီအဖီခိၣ်ဒီးအိၣ်ဒံးတုၤခဲအံၤဖဲ
 ဝဲပကၣ်ဒီးပုၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအတသ့ၣ်ညါတဖၣ်ကိးဝဲလၢပိာ်အလံာ် “ပျၢၣ်စၣ်”
 အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, အခါဖဲပုၤပျၢၤလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်တဖၣ်လၢလၢာ်ဘျီဘျီအဖီခိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပုၤပိာ်ဖိအ
 စိပပတံာ်အခါန့ၣ်လီၤ. - “ပျၢၣ်စၣ်” စံးတံာ်န့ၣ်မ့ၢ်လံာ်ထီၣ်ဂံာ်ဒံးလၢအမ့ၢ်ပုဂံကညီအလံာ်
 မဲာ်ဖျၢၣ်နီၢ်နီၢ်လၢပျၢၤန့ၣ်လီၤ.

ပုဂံကညီတဖၣ်ကွၢ်လၢဒီးဂဲၤပျၢၤဝဲလၢအကမၤလိာ်ဘၣ်က့ၤအလံာ်အလဲာ်လီၤ. စံးဝဲဒၣ်
 “ပလံာ်လီၤမၢ်ကွံာ်ဒီးကပၢၢ်ထီၣ်က့ၤဒံးဝဲတဘျီလီၤ. မ့ၢ်ပတံာ်ပတံးန့ၢ်, တမ့ၢ်ပတံာ်ပက
 တံး, တမ့ၢ်ပုၤတံာ်ပုၤတတံး, တံာ်သးကွံာ်သးလီၤပုၤဂၤအတံာ်န့ၣ်တအိၣ်ဘၣ်.” ဒ်အကွၢ်
 လၢဝဲအလံာ်တံာ်ဖံးကပၢၢ်ထီၣ်ကဒီးအသိးန့ၣ်တံာ်မၤအသးလၢဖဲလၢယုၤထီၣ် ၂၅
 သီ ၁၈၃၁ နံၣ်န့ၣ်သရၣ်ဝံးဒီးတလၢၤအူမ့ၢ်ကွီၣ် (ပုဂံကတိၤကျိးတံာ်တဂၤ) လဲၤအိၣ်
 သကိးပုဂံကညီလၢသဝီဖူယီၣ်, မိၣ်လမ့ၢ်အကီၢ်ဒ်သိးအကစံာ်တဲာ်တဲာ်လီၤခရံာ်အတံာ်
 သးခုကစီၣ်အဂီၢ်လီၤ. အခါဖဲန့ၣ်ပုၤသးပုၤတဂၤသးဘူးယီၤအသးဆူသရၣ်စံးအအိၣ်ဒီး
 ယုအီၤလၢလံာ်လီၤ. သရၣ်ဝံးအနာ်တပၢၢ်ဘၣ်လၢအတံာ်ယုလံာ်ဒ်လဲၣ်တကလုာ်အယိ,
 သံကွၢ်ထံက့ၤအီၤအတံာ်စံးဆၢအီၤလၢအကဟ့ၣ်အလံာ်ပုဂံကညီန့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဝံးစံးဆၢ
 အီၤပုဂံကညီအလံာ်တအိၣ်နီတစုဘၣ်, ဒီးယဟ့ၣ်နၤလၢပုဂံကညီအလံာ်ကသုဒ်လဲၣ်.
 ဒီးစံးဆၢဝဲဒၣ်, “တမ့ၢ်ဘၣ်သရၣ်စၢ, ပဝဲဒၣ်ပုဂံကညီတကလုာ်အံၤလၢပျၢၤန့ၣ်ပအိၣ်ဒီး
 ပလံာ်ပလဲာ်လၢပကိးအီၤလၢလံာ်တံာ်ဖံး, လံာ်ထီၣ်ဂံာ်ဒံး, လံာ်ဆီဝဲ, လံာ်လိာ်ကဲ, ဒီးမ့ၢ်
 ပုဂံကညီအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်နီၢ်နီၢ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤမ့ၢ်တလၢၤပယိၤမၤနၤမၤယဉ်ပုၤဒီးဟံးန့ၢ်
 ပလံာ်ပလဲာ်တဖၣ်ဒီးခွဲၣ်ကွံာ်ဝဲလၢမ့ၢ်အူဒီး မၤဟးဂီၤဝဲဒီးတဒုးမၤလိာ်ဒီးတဒုးကွဲးလၢၤ
 ပုဂံကညီဘၣ်. မ့ၢ်တခိာ်ဟံးန့ၢ်ပလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်, ဒုးကဲထီၣ်က့ၤဝဲလၢအလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်ဒီးကွဲးက့ၤ
 ဝဲအလံာ်အလဲာ်ဒီးဒုးမၤလိာ်ကွဲးလိက့ၤဝဲအဖီတဖၣ်လီၤ.”

တုၤပုဂံကညီတဲာ်ဘၣ်သရၣ်ဝံးလၢတံာ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ယးဒီးအလံာ်အလဲာ်အဂ့ၢ်ဝံၤဒီး

သရဉ်ဝံးအသးပာ်ထီဉ်လၢကမၤကဲထီဉ်ပုၤကညီအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢရီမ့ၤအလံာ်
 မဲာ်ဖျါဉ်လီၤ. နာ်သက့တုၤမ့ၤအကွၢ်ဆိကမိဉ်ယုသ့ညါက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တမံၤ
 ဇီးတမံၤန့ၢ်နာ်ပာ်က့ၤဝဲလၢလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢပယီၤစံးလၢသါလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်န့ၢ်,
 လၢအခိဉ်ထံးမ့ၢ်ဝဲပုၤကညီအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်တခီလီၤ. နီပစံးတၢ်အသိး, သ့ညါဝဲလၢ
 ပယီၤဟံးန့ၢ်ပုၤကညီအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်ဇီးဇီဝဲလၢအတၢ်ဇီးပုၤလၢအတသ့ညါတဖဉ်န့ၢ်
 နာ်ဝဲပယီၤအတၢ်ကတီၤလီၤ. မ့ၢ်သရဉ်ဝံးတနာ်ပယီၤအတၢ်ကတီၤဘဉ်, အဂ့ၢ် နီအံၤ ဝဲ
 သရဉ်ဝံးကဒုးကဲထီဉ်ပုၤကညီအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢရီမ့ၤအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်တကီၢ်ခါန့ၢ်, ပုၤကညီ
 သးပုၤလၢဒုယီဉ်အပူၤတကၢ်ဒုးန့ၢ်အီၤလၢအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢတၢ်ကိးလၢဒုကနါက့ၤကနါ
 လၢအမ့ၢ်လံာ်ထီဉ်ဂံာ်ဒံးပုၤကညီအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်နီၢ်နီၢ်ဇီးအတၢ်စံးဘဉ်အီၤ, တၢ်အံၤမ့ၢ်
 ပလံာ်လၢပမိၢ်ပပာ်ဖးဇီးကွဲးလၢပျါလၢကစၢၤတချူးတလၢပယီၤမၤနၢၤမၤယဉ်ဒံးဘဉ်
 ပုၤကညီအခါန့ၢ်လီၤ. လံာ်တဖဉ်အံၤတလၢပယီၤမၤဟးဂီၤကွံာ်ဒွဲဉ်ထီဉ်ဝဲလၢမ့ၢ်အူ,
 ဇီးပုၤပာ်ခူသ့ညါလံာ်အါဘုဉ်တသ့ဝဲအသ့လၢလၢဂံၢ်, လု, ယိဉ်ဝဉ်အပူၤ, တနီၤနီၤကျဉ်
 ကွံာ်, တနီၤနီၤပအူးတၢ်ယဉ် အိဉ်ကွံာ်, တနီၤနီၤလီၤမၢ်ကွံာ်ဇီးတနီၤနီၤလၢပုၤဖးအီၤသ့
 ဒံးန့ၢ်ပုၤသးပုၤလၢအတၢ်မ့ၢ်လံာ်ကွံာ်စီအိဉ်လၢအလံာ်အလံာ်ကအိဉ်ထီဉ် က့ၤဒံးတဖဉ်
 ကတဲာ်ကတီၤပာ်ခူသ့ညါလၢလၢဂံၢ်လု အအိဉ်ပူၤတဘုဉ်တတၢ်ဇီးပုၤအိဉ်ဒံးဝဲတနီၤနီၤ
 လၢအဖးဝဲဘဉ်ဒံးတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. တလၢပယီၤဟံးန့ၢ်ပုၤကညီအလံာ်ခဲာ်
 ဖျါဉ်ဇီးဇီဝဲလၢအတၢ်ဝံၤဇီးဒံးတၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးတပတီၢ်ဇီးတပတီၢ်အသိးဘိဂ့ၢ်
 ထီဉ်ဝဲလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်တဖဉ်ကွံာ်ကွံာ်လီၤ. လၢပျါန့ၢ်ပုၤကညီအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ် န့ၢ်အိဉ်
 ထဲတကပၤဇီးတကဝီၤဒံးခဲအံၤအသိး ဘဉ်. ပုၤကညီအနီၢ်ကစၢ်ဒုဉ်ဘိဂ့ၢ်ထီဉ်တသ့ဝဲအ
 သ့ဒံးတၢ်ဆၢကတီၢ်သးအသးအသိးဇီးပယီၤဟံးန့ၢ်ဇီးဘိဂ့ၢ်ထီဉ်စ့ၢ်ကိးဝံၤဇီဝဲလၢအတၢ်ဇီးဒုး
 ကဲထီဉ်ပယီၤအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လီၤ. လံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢ ပယီၤဘိဂ့ၢ်ဇီးဒုးကဲထီဉ်က့ၤဝဲလၢအလံာ်
 တဖဉ်န့ၢ်မ့ၢ်ဝဲဒုဉ်ပထံဉ်ဘဉ်အလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢမ့ၢ်မ ဆါ တနံၤအံၤအသိးတဖဉ်လီၤ.

တုၤမ့ၢ်သရဉ်ဝံးထံဉ်န့ၢ်ပုၤကညီအလံာ်ထီဉ်ဂံာ်ဒံးတဘျီယီသ့ညါခုသးခုဝဲဇီးစံးထီဉ်ပတြၢၤ
 ယုၤအမံၤဇီးညိကွံာ်ရီမ့ၤအလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢအကူဉ်ထီဉ် ဝဲလၢသါကဒုးကဲထီဉ်
 ပုၤကညီ အလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်အဂီၢ်လီၤဇီးဟံးန့ၢ်က့ၤပုၤကညီ အလံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်လၢအမ့ၢ်
 လံာ်ထီဉ်ဂံာ်ဒံး, လံာ်ဆိဝဲ, ဇီးဘိဂ့ၢ်ထီဉ်ဝဲဝံၤဇီးဒုးကဲထီဉ်ပုၤကညီအ လံာ်ခဲာ်ဖျါဉ်
 လီၤ. ပမ့ၢ်ဖးကီၢ်ပယီၤအလံာ်ယဉ်စဝံဉ်န့ၢ်, ပကထံဉ်ဘဉ်လၢအစံးဝဲ, ဝဲပယီၤန့ၢ်လီၤဆူ
 ကီၢ်ပယီၤအံၤအဆိကတၢ်အခါန့ၢ်, ပုၤကညီဖိတကလုာ်အံၤအိဉ်ဆိဟံးစၢၤလၢကီၢ်တဘုဉ်
 အံၤအပူၤလီၤ. နီပစံးတၢ်အသိးပျါဉ်, ကါယဉ်, ဇီးစးတဖဉ်လီၤ. တၢ်လၢပျါန့ၢ်မ့ၢ်ပျါလီၤ.
 ပယီၤဖိ ကိးဝဲတထံ တဆးဇီးကိးဝဲ လၢပျါဉ်လီၤ. ကါယဉ်န့ၢ်မ့ၢ် ဘျီ မ့ၢ်ထီဉ်
 ဖိလၢအကိးလီၤအသးလၢ (ကယါ) တဖဉ်လီၤဇီးစးန့ၢ်မ့ၢ်စီလီၤ. ပယီၤဖိကိးစီတထံ
 တဆးဘဉ်ဇီးကိးဝဲလၢစးလီၤ. တနီၤနီၤကိးဝဲလၢ (စကီၢ်) လီၤ. တချူးသယုဉ်ခုးတယုဉ်
 အဂ့ၢ် ဟးဂီၤဒံးဘဉ်န့ၢ်စံးဝဲ, (စဟာလုဉ်တယံ) အခိပညီမ့ၢ်ဝဲပုၤစီဖိအသးဖိသံဉ်ဖိတဖဉ်

တၢထီၣ်တၢလီၤဆူအံၤဆူဘး, မၤလီၤပြီ လီၤပြီတၢလၢသယုၣ်ခူးတယၣ်အဝုၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢအစီၤအယုၣ်ဖဲန့ၣ်ဒီးတုၤလီၤ လၢစီၤပၤအနီၣ်ရထံၣ်ပၢတၢအစီၤန့ၣ်ပုၤဖးဒီးပုၤကွဲးဒၣ်ဝဲ လံာ်ထီၣ်ကံာ်ဒံးလီၤ. နီပစံး တၢအသိး, တုၤလီၤလၢခရံၣ်အနံၣ် ၁၀၄၄ န့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်သရၣ် မိၣ်စၣ်ထီၣ်အလံာ်တံာ် တကးကဝံ နံစယးကျါ, ကဘျံးပၤ ၆၀ ဒီးအူစီၤအလံာ်ပျာကညီအယုၣ် စဝုၣ်, တၢတက ကြျါကဘျံးပၤ ၇၀)

သရၣ်ဝံးမ့ၢ်ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးတုၤမ့ၢ်အထံၣ်ဘၣ်လံာ်ထီၣ်ကံာ်ဒံးဒီးသ့ၣ် ညါစဲယဲၤဝဲလၢအမ့ၢ် ပျာကညီအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်ဒီးတမ့ၢ်ဘၣ်ပယီၤအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ်ဘၣ်နီၣ်န့ၣ်ဒီးသရၣ်ဝံးကဒုးကဲ ထီၣ်စဲယဲၤပျာကညီအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ် လၢရီမ့ၢ်အလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်ဒ်အကူၣ်ထီၣ်ဆိဝဲလၢညါအသိးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢဒုးကဲထီၣ် ကုၤကဒီးပျာကညီအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်အဂီၢ်န့ၣ်သရၣ်ဝံးကျဲးစၢၤဝဲသပုၢ်ပုၢ်စးထီၣ်ဝဲဖဲခ.န. ၁၈၃၁ ဒီးလၢ ခံနံၣ်အတီၢ်ပူၤတုၤလီၤဖဲခ.န. ၁၈၃၂ နံၣ်န့ၣ်, ပျာကညီအလံာ်မိၢ် ပုၢ် ကးအါကါအခိၣ်ဒီးလံာ်ဟီၣ်ခိၣ်မူခိၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. တုၤပျာကညီအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ် ကဲထီၣ် ဒီးစီၤကွဲးသ့ၣ် (ဆီမိၢ်ကနီ) ဒီးစီၤကီၢ်တုၤသ့ၣ်တဖၣ်ဂုၣ်ကျဲးစးမၤစၢၤသရၣ် ဝံးသပုၢ်ပုၢ်ဒ်သိးပျာကညီ အလံာ်အလဲကကဲထီၣ်ဒီးလၢအဆၢကတီၢ်တဘျုးနံၣ် တဘျုးလၢဒ်သိးလံာ်သံစီရူးတဘျုးကကဲ ထီၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. စီၤဆီမိၢ်ကတီ (စီၤကွဲးသ့ၣ်) မ့ၢ်ပုၤလၢအယုၣ်ဖဲဖျိၣ်ကုၤပျာကညီအတၢကတီၢ် ကိးထံၣ်ကိးဘီစးထီၣ်လၢ “က” ပၢလၢ “ခ” ဒီးစီၤကီၢ်တုၤမ့ၢ်ပုၤကွဲးကုၤအခိပညီန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါသရၣ်ဝံးပၣ်တီၢ်စ့, ၁၁၂၃၀ ဘးလၢတၢကပူၣ်နံးကုၤ ပျာကညီအလံာ်မိၢ်လဲာ်မိၢ်အဂီၢ်လၢစ့တဖၣ်န့ၣ်အအုၣ် ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဝံးမၤတၢလၢပျာကညီအဂီၢ်အကတီၢ်န့ၣ်ကိးဝဲလၢတၢလုၢ်ဒိၣ်ပုၤ ဒိၣ်အကတီၢ်လီၤ.

နီပတဲာ်လံာ်လၢအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်, လၢတလၢပယီၤအစီၤန့ၣ်တၢတဟ့ၣ် ပျာကညီဖိအခူးလၢအကမၤလိလံာ်ဒီးကဲထီၣ်စီၤသီဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤမ့ၢ်ကိၤလၢဝါ ယဲပၢဘၣ်ကုၤကီၢ်တဘျီန့ၣ်ပျာကညီမၤလိဘၣ်ကုၤလံာ်ဒီးကဲထီၣ်ဘၣ်ကုၤစီၤသီဒီး ပျာကညီလၢအကဲ ထီၣ်စီၤသီအဆိကတၢတကအမံၤမ့ၢ်ဖုတၢမံးအိၣ်လၢသဝီခနံၣ်ကြူ ပၢၣ်, ကွဲးခမံၣ်အကီၢ် တခိဒီးမ့ၢ်ဝဲ အခါဖဲခ.န. ၁၈၃၈ န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢပျာကညီကဲ ထီၣ်ကုၤစီၤသီန့ၣ်, ပျာကညီအလံာ်ဘၣ်တၢကွဲးကုၤဝဲလၢလံာ်ထီၣ်ကံာ်ဒံး, ဆီမံၤဝဲလၢပုၤ တနီၤနီၤကိးဝဲလၢလံာ်လံာ်ကဲလၢအမ့ၢ်ပျာကညီအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်နီၢ်နီၢ်လၢပျါန့ၣ်လီၤ. ပျာ ကညီလၢသဝီဇူယီၣ်တခိမၤလိသ့အသးအါမး ဒီးအိၣ်ဒံးဝဲတုၤမ့ၢ်မဆါတနီၤအံၤလီၤ. လံာ်ထီၣ်ကံာ်ဒံးတဖၣ်အံၤပၢထီၣ်ကဒီးဝဲန့ၣ်အိၣ်လံာ် ၉၄နံၣ်လံ (၁၉၃၂-၁၈၃၈=၉၄) လီၤ. လံာ်မဲာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်လံာ်မဲာ်ဖျါၣ်လၢသရၣ်ဝံးဟံးန့ၣ် ဖဲခ.န. ၁၈၃၁ ဒီးဘျီဂုၤထီၣ် ဝဲဝဲဒုးကဲထီၣ်ကုၤဝဲပျာကညီအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်လၢပဖး ဒီးပကွဲးလၢမ့ၢ်မဆါတနီၤအံၤတ

ဖဉ်လီၤ.

ပျက်အလံာ်လီၤမာ်ကွံာ်ဝဲဖဲစီပၤအနီၣ်ရထဉ်ပၤတံာ်အစီပၤအခါဖဲခ.န. ၁၀၄၄ န့ၣ်လီၤ. နီၣ်အသိးစးထီၣ်လၢခ.န. ၁၀၄၄ ဒီးတုၤလီၤဖဲသရဉ်ဝံးဒုးကထီၣ် ကုၤပျက်အလံာ်မာ်ဖျါန့ၣ်အဘၢၣ်စၢၤအိၣ်ဝဲ ၇၈၈ နံၣ် (၁၈၃၂-၁၀၄၄=၇၈၈) လီၤ. လၢအနံၣ် ၇၈၈ အတီၢ်ပူၤန့ၣ်ပျက်အလံာ်တဖဉ်ပယီၤတလၢၤတဒုမၤလီၤအလံာ်အလံာ် ဒီးဘၣ်အိၣ်လၢကစၢၢ်ကလိမံၤခိၣ်သိၣ်လၢအယီၤကထီၣ်ကုၤလၢပျက်မာ်စကုာ်ဖိလီၤ. မ့ၢ်နာ်သကုဒ်န့ၣ်ဒီးပျက်အလံာ်သ့ၣ်ကုၤသးပျာ်တနီၤနီၤကွဲးဝဲလၢဝဲခံာ်ဒီးကျိးအဖိခိၣ် မ့တမ့ၢ်ဝဲခိၣ်ထီၣ်အဖိခိၣ်ဒီးမၤလီၤခူသ့ၣ်ဒီးအလံာ်လၢမာ်ခိၣ်သိၣ်လၢဒီးတနီၤနီၤန့ၣ် မာ်ဝဲပိာ်မ့ၢ်တဖဉ်အူန့ၢ်အလံာ်မာ်ဖျါလၢနံၣ်ခိၣ်ထံးဆ့ခိၣ်ထံးလီၤ. နီၣ်အသိးတုၤမ့ၢ် သရဉ်ဝံးဒုးကထီၣ်ကုၤပျက်အလံာ်ဖဲခ.န. ၁၈၃၂ အခါန့ၣ်ပျက်အလံာ်လၢအကထီၣ် ကုၤပျက်ခရံာ်ဖိတဖဉ်န့ၣ်စးထီၣ်မၤလီၤဘၣ်ကုၤအလံာ်ဒီးသ့ၣ်သးခဲဝဲအယီၤ, အုၣ်လုၢ်မၤ ထါဒီးစံးဝဲ, “လံာ်ထူလံာ်စုလံာ်ပာ်ယွၤ, လံာ်လီၤမာ်ဖျါလၢကံၤလၢ” အအံၤမ့ၢ်အစံးဝဲ လၢသါလံာ်လၢအလုၢ်ခိၣ်ပွၤခိၣ်လၢအဒိလီၤဝဲလၢလံာ်ထူလံာ်စု, လံာ်ပာ်ယွၤလၢအအိၣ် တုၤလံာ်လၢပျက်လၢကစၢၢ်လံာ်လံာ်လၢအနံၣ်အကယၤဒီးအကပၤတချးသရဉ်ဝံးဖဲ နီၣ်ဘၣ်ဒီးလၢတလၢပယီၤမၤလီၤမာ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်, သရဉ်ဝံးလၢအမ့ၢ်ကံၤလၢတဂၤဖဲဒီး ဒုးကထီၣ်, ဒုးလီၣ်ဖျါထီၣ်ကုၤအလံာ်လၢအဟါမာ်ကွံာ်န့ၣ်လီၤ.

မၤကဒီးဖဲ ၁၈၈၄ နံၣ်ဒ်ပစံးတံာ်အသိး, ဖဲသရဉ်ဝံးဒုးကထီၣ်ပျက်အလံာ် မာ်ဖျါဝဲ ၅၂ နံၣ် (၁၈၈၄-၁၈၃၂=၅၂) အလီၢ်ခံအခါန့ၣ်, ပျက်အလံာ်ဒီးကလုာ် အတံာ်အိၣ်ဖိၣ်ရလီၢ်အပျက်သ့ၣ်ကုၤသးပျာ်ဒီးသရဉ်ဝံးတုၤဒီးသရဉ်စမံးတဖဉ်လဲၤ ကတီၢ်တံာ်ဒီးပဒိၣ်လၢအဘၣ်ဃးတံာ်ကူၣ်သ့တကပၤဒီးစံးဝဲလၢပျက်အလံာ်တကလုာ် အံၤအဒုၣ်အထၢအလုၢ်အလံာ်, အသကံာ်ပစးဒီးတံာ်အဲၣ်ထူအဲၣ်ယွၤ, တံာ်တီၢ်တံာ်လီၤ လီၤဆီဒီးပယီၤအယီၤ, ပဒိၣ်ကြၢးဟ့ၣ်အခွဲးလၢကမၤလီၤအလံာ်ဒဲးဒီးကဒီးစံးအ သးလၢအကျိၣ်ဒဲးဝဲလီၤ. နီၣ်အတံာ်ဃုအိၣ်ဝဲအသိး, ပဒိၣ်ဟ့ၣ်အခွဲးလၢကတံာ်ဒီးစံးအသး လၢအကျိၣ်ဒဲးဝဲတုၤလၢန့ၣ်တီၤလီၤ. ပျက်အလံာ်တမံၤပုၤဒီးအိၣ်ဖဲအလီၢ်ဘၣ်. ဖဲခ.န. ၁၉၂၂ န့ၣ်, ဒ်ပစံးတံာ်အသိး, ၃၈ နံၣ် (၁၉၂၂-၁၈၈၄=၃၈) ဝံၤအလီၢ်ခံန့ၣ်, တံာ်ဒိၣ် ကသံၣ်သရဉ်စနံၣ်ဖိလၢအမ့ၢ်ကံၤပယီၤအပဒိၣ်အပျက်လီၢ်တံာ်တဂၤ, ပတံထီၣ် တံာ်ဆူပဒိၣ်အအိၣ်ကဒီးတဘျီ, ဒ်သိးတံာ်ကဟ့ၣ်ပျက်အလံာ်အခွဲးလၢကဒီးစံးဘၣ်အ သးလၢအကျိၣ်ဒဲးဝဲတုၤလၢတီၤထီၣ်ကတံာ်ဒဲးလဲၢ်လီၤ. နီၣ်အိၣ်ဝဲအသိးပဒိၣ်ဟ့ၣ်အ ခွဲးတုၤလၢအတီၢ်တဆံလီၤ. ဒ်ပစံးတံာ်အသိးစးထီၣ်ဖဲ ခ.န. ၁၉၂၂ န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်ဖဲခ.န. ၁၈၃၈ န့ၣ်ပျက်အလံာ်အိၣ်လၢကံၤပယီၤအပူၤတဖဉ်အံၤအလံာ် အိၣ်ဝဲခံကလုာ်လီၤတကလုာ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲစီၤအလံာ်လၢသရဉ်ဝံးဒုးကထီၣ်ဖဲ ခ.န. ၁၈၃၂ ဒီးအဂၤတကလုာ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲလံာ်ထီၣ်ကံာ်ဒီးလံာ်ဆီဝဲ, မ့တမ့ၢ်လံာ်လံာ်ကလၢပျက်အလံာ်စီ သီ

ပလံာ်စိလဲာ်စိအဂီၢ်န့ၣ်ယကဟ်ဖျါထီၣ်ထဲထါစုးဆါအဖျါလၢအဖီလံာ်အံၤအသးလီၤ-

၁. ယွၤဟ့ၣ်ယုာ်ပလံာ်တံာ်ဖံး,
အိၣ်လၢသမံၤယုာ်ခိၣ်ထံး,
လံာ်အမဲာ်ခိအဖျါခံ,
အိၣ်လၢသမံၤယုာ်ခိၣ်ထံး,
လံာ်အမဲာ်ခိအဖျါအါ,
ပှၤဒီကီၢ်ဖးတဘၣ်မး,
လံာ်ဖိၣ်ဃဲယွၤဟ့ၣ်ယုာ်ပှၤ,
မၤလိသ့ပသးကိးဂၤ,

၂. မၤလိယွၤအလံာ်ကွၢ်ကွီၢ်,
မၤတုၤပသ့တုၤတံာ်ဂီၤ,
သ့နီၣ်ဂံၢ်, ဂံၢ်ဆၣ်ကဆီ,
စုသ့တုၤသီသံာ်ပှၤဂီၤ,
ထီၣ်နီၣ်မုာ်လဲၤတံာ်ဖးဖီ,
ကီၢ်မုာ်တထူဂီၤရဲၤရီၤ,
လံာ်ထူလံာ်စုလံာ်ပာ်ယွၤ,
မၤလိသ့ပသးကိးဂၤ.

ထါလၢအဖီခိၣ်န့ၣ်မုာ်အစံးဝဲဒၣ်လၢပှၤကညီဒုးကဲထီၣ်အလံာ်မဲာ်ဖျါဒီးအိၣ်ဒီးအလံာ်အါမံၤအါကလုာ်ဒီးကတဲာ်ကတီၤဟ်ဂုၤဝဲမုာ်မုာ်နီၢ်နီၢ်ဖဲတံာ်လီၤသဒၤလၢပှၤကညီတဖၣ်အံၤအခွဲးမုာ်တအိၣ်ဘၣ်ဒီးတလဲၤန့ၣ်ဒီးဟးထီၣ်နါစိဘၣ်အလီၢ်ဒီးဘၣ်တံာ်ခိးအီၤဒ်သးပှၤသုတဂုာ်ဒီးမၤဟးဂီၤတဂုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တံာ်ကတီၤ, “ယွၤဟ့ၣ်ယုာ်ပလံာ်တံာ်ဖံး” စံးတံာ်န့ၣ်တမ့ၢ်လၢအဟ့ၣ်လီၤဝဲလံာ်န့ၣ်ဆူပှၤတဂၤဂၤအစုပုၤဒ်သးအကယဲာ်ဆုၢ်ပှၤကညီန့ၣ်ဘၣ်. မ့မုာ်တခိမုာ်အစံးဝဲဒၣ်လၢပလံာ်လၢပကွဲးအီၤလၢတံာ်ဖံးအဖီခိၣ်န့ၣ်, မုာ်လံာ်လၢပကူၣ်ထီၣ်ဒုးကဲထီၣ်ဒၣ်ဝဲပတံာ်ဒ်ယွၤဟ့ၣ်လီၤပတံာ်ကူၣ်တံာ်ဆးအသးဒီးပးကဲအီၤဒီးဟ်ဂုၤအီၤမုာ်မုာ်နီၢ်နီၢ်လၢတံာ်တဖၣ်ပှၤတန့ၣ်လီၤနါစိဘၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. “အိၣ်လၢသမံၤယုာ်ခိၣ်ထံး” စံးတံာ်န့ၣ်မုာ်အဖီလီၤဝဲဒၣ်လၢအအိၣ်လၢပှၤစိပၤအစုပုၤ, ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတံာ်လီၤဖဲအံၤန့ၣ်မုာ်အစံးဝဲအိၣ်လၢတံာ်လီၤတဖၣ်လၢအခွဲးမုာ်တအိၣ်ဘၣ်ဒီးပှၤတန့ၣ်လီၤ. ဒီးဟးထီၣ်နါစိဘၣ်အလီၢ်, မၤအသးဒ်ပှၤပှၤအသးန့ၣ်လီၤ. “လံာ်အမဲာ်ခိအဖျါခံဒီးအဖျါအါ, ပှၤဒီကီၢ်ဖးတဘၣ်မး,” စံးတံာ်န့ၣ်မုာ်အစံးဝဲဒၣ်လၢတံာ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါလၢလံာ်တဘၣ်ဒီးတုၤသ့အပူၤန့ၣ်ဘၣ်တံာ်ကွဲးအီၤလၢ လံာ်မဲာ်ဖျါခံ, ဒီးအဖျါတဖၣ်အိၣ်ဝဲအါအါဂီၢ်လၢပဲၤဝဲဒီးတံာ်ကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်အကလုာ်ကလုာ်ဒီးလံာ်တဖၣ်အံၤပှၤထံဖိကီၢ်ဖိတဂၤလံာ်လံာ်လၢအတမၤလိသ့ဘၣ်အသးန့ၣ်ဖးဝဲတဘၣ်ဘၣ်လံာ်တဖၣ်အံၤကိးဝဲလၢလံာ်ဖိၣ်ဃဲ, လံာ်ကွၢ်ကွီၢ်, ဒီးလံာ်ထူလံာ်စုလံာ်ပာ်ယွၤလီၤ.

“လံာ်ဖိၣ်ဃဲ” စံးတံာ်န့ၣ်မုာ်လံာ်လၢအလၢပဲၤဝဲဒီးတံာ်ကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်ဒီးမၤအသးဒ်တံာ်သ့တံာ်ပှၤ, ဒ်လၢပှၤန့ၣ်ဖိၣ်ဃဲတဖၣ်ကူၣ်သ့ဘၣ်ဒီးကဲပှၤသ့ပှၤပှၤဒီးဘၣ်တံာ်ပးကဲအီၤဒ်ခဲအံၤပှၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်ပးကဲလံာ်လၢအလၢပဲၤဝဲဒီးတံာ်ကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်တဖၣ်ဒ်အမုာ်တံာ်လုာ်ဒ်ပှၤဒ်တဖၣ်အသးလီၤ. “လံာ်ကွၢ်ကွီၢ်” စံးတံာ်န့ၣ်မုာ်လံာ်လၢအလၢပဲၤဝဲဒီးတံာ်စံာ်စိတဲစိ, တံာ်သိၣ်တံာ်သီသဲစးလၢတံာ်ပာ်ထံကီၢ်အဂီၢ်, တံာ်ဒုးဆၣ်ဖိမုာ်လၢအဂုၢ်, တံာ်တုၤတံာ်ဂီၤ, တံာ်စုသ့အလုာ်ကလုာ်ဒီးမုာ်လံာ်ဒ်လဲာ်ထီ

ထါတၢတဆၢန့ၣ်စံးဝဲဒၣ်, လၢပျာန့ၣ်ပျာကညီတဖၣ်အိၣ်ဝဲဒီးအရူအတု, အလံာ်သဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်ဒီးအပဒိၣ်ပပုၤပၤဆုၤထံကီၢ်ဒီးစံာ်ညီၣ်ပီတုတၢ်လၢရူပူၤအဂ့ၢ်အပီၢ်တဖၣ်န့ၣ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါဝဲလီၤ. တလၢပယီၤလၢအဒိလီၤဝဲလၢထိးမံၤဆီမံၤတဖၣ်မၤနၢၤမၤယၣ်ပျာကညီဒီးမၤဟါဂီၤဒီးမၤလီၤမၤကွံာ်ပျာကညီအလံာ်ကွံာ်ကွီၢ်, ဒီးလံာ်ထုလံာ်စုလံာ်ဟံၤယွၤတဖၣ်လီၤ. ဒီးစံးဝဲပလံာ်ပလံာ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤဟါဂီၤဒီးလီၤမၤကွံာ်အီၤတချုးတၢ်ခဲးဒဲးဘၣ်ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, တချုးပုၤမၤလိသုဒဲးဘၣ်အသးသမုၢ်မုၢ်နီၣ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ. ထါခံဆၢတဆၢန့ၣ်စံးဝဲဒၣ်လၢပျာကညီအလံာ်လီၤမၤကွံာ်ဝဲဒီးအိၣ်တၢ်ဒၣ်ထဲအတီၢ်န့ၣ်ဒီးစံာ်စီတဲစီလီၤန့ၣ်အဖိအလံာ်လၢအထါခိၣ်တစီၤဘၣ်တစီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထါအဆၢသၢဒီးလွံၤန့ၣ်စံးဝဲဒၣ်လၢပုၤသးပုၤပိာ်ခွါတဖၣ်မၤအဖိအမၤဘုးန့ၣ်အထၣ်လၢအအိၣ်ဒီးနဲနဲဆိဒ်သိးအတၢ်ကအူန့ၣ်အလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်လၢအဆုကံာ်ခိၣ်ထံးဒီးစံးဝဲအဖိအမၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢသုမုၢ်မၤဒ်ယတဲသုအသိးလၢတၢ်ဝံသ့ၣ်စူၤသးစူၤအပူၤဒီးမုၢ်တဆံးလံာ်တီၢ်န့ၣ်သုကူဘၣ်လံာ်မဲာ်တဖၣ်အံၤလၢဆုကံာ်ခိၣ်ထံးတုၤအဝံၤတစုဒီးကကဲတၢ်လၢတၢ်ကပီၤလၢပဂီၢ်ကိးဂၢဒဲးလီၤ. ဒီးတုၤပမၤလိသုပသးဒီးပလံာ်ပလံာ်, တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးပမံၤက ဟူသ့ၣ်ကဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လီၤထါအတၢ်ကတီၢ် “တနံၤယီ” စံးတၢ်န့ၣ်မုၢ်အစံးဝဲဒၣ်လၢအဖိအမၤတဖၣ်ဘၣ်ဝံသ့ၣ်စူၤသးစူၤအူလံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်တဖၣ်အံၤတုၤအဝံၤအကဲထီၣ်တစုလီၤ. “ပုၤထံၣ် ဝဲထံၣ်” စံးတၢ်န့ၣ်မုၢ်အစံးဝဲလၢပျာကလုာ်အဂၢလၢအပးကဲဝဲဒ်ဒီးပုၤဝဲအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထါယံာ်ဆၢတဆၢန့ၣ်စံးဝဲဒၣ်လၢပလံာ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤဒီးလီၤမၤကွံာ်ဝဲတချုးပမၤလိသုပသးဒီးကဲထီၣ်ဒဲးဘၣ်ပျာကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. အယီၤနၤယၤပဝဲဒၣ်တဖၣ်အံၤပမုၢ်တကဲမိၢ်စၢၤဟံၤစၢၤဘၣ်န့ၣ်, မုၢ်မတၢတဂၢကကဲမိၢ်စၢၤဟံၤစၢၤလၢပဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. ပဘၣ်မုၢ်ဒၣ်ပျာကဲမိၢ်စၢၤဟံၤစၢၤဒီးဟံးန့ၣ်တၢ်ဝံတၢ်ယိးဒီးကွံာ်ယုကုၤပလံာ်ပလံာ်ဒီးထၢဖိၣ်ကုၤဘၣ်အီၤဝဲအန့ၣ်န့ၣ်ပုၤဒီးလဲၤထီၣ်အိၣ်ဆိးလၢကစၢ်ကလိဒီးဟံးခူသ့ၣ်လီၤလၢလၢာ်လုအအိၣ်ပူၤတက့ၢ်အန့ၣ်ဒီးပလံာ်ပလံာ်, ပကျိာ်ဒီးပပျာကလုာ်ကအိၣ်ဒဲးဝဲလၢပီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤလီၤ.

ထါလၢအဖိလံာ်သၢဆၢအံၤမုၢ်ပျာကညီကွံာ်လၢက့ၤဝဲအလံာ်အလံာ်လၢအဟါမၤန့ၣ်ကဟံၤထီၣ်က့ၤ ဒဲးဝဲတဘျီအဂ့ၢ်လီၤ.

- ၁. လံာ်ထီလၣ်လၢပျာကွီၤလီၤ,
ယွၤဟ့ၣ်ယုၤတလၢပယီၤ,
လံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်တမုၢ်တၢ်အံၤ,
လံာ်မဲာ်လၢခံန့ၣ်အိၣ်ဒဲး,
လံာ်မဲာ်အံၤတဘၣ်ဟံးက့ၤ,
ဟံးက့ၤလၢလံာ်ထုလံာ်စု.
- ၂. လံာ်တုၤလီၤမ့ၢ်အိၣ်တဘျီ,

- မ့ၢ်တထံၣ်မ့ၢ်သးဒုဒိ,
တၢ်ဆၢန့ၣ်ပုၤလံာ်တၢ်ဖံး,
ပုၤတထံၣ်ပုၤသးတမံ.
- ၃. မိၢ်ပာ်ကွံာ်လၢတၢ်န့ၣ်သါ,
မိၣ်ဘၣ်ဝဲမုၢ်ဆုၤမုၢ်ဆါ,
လံာ်ဟံၤယွၤလံာ်ထုလံာ်စု,
တတုၤက့ၤပုၤအိၣ်တသ့.

ထိုတောတဆာန့ၣ်မ့ၢ်အစံးဝဲဒၣ်လၢလံာ်လၢတံာ်ကွဲးအီၤလၢထီၣ်လၢအလံာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝဲ
ဒၣ်တလၢပယီၤအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်ဒီးတမ့ၢ်ပုၤကညီအလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်ဘၣ်ဒီးပတဘၣ်ဟံး
န့ၢ်အီၤဘၣ်. ပလံာ်မဲာ်ဖျါၣ်ဒၣ်ဝဲကဟံၢ်ထီၣ်လၢခံးဒီးကမ့ၢ်လံာ်ထူလံာ်စ့ဒ်ပစံးတံာ်အ
သိး, လံာ်လၢအလၢပုၤဝဲဒီးတံာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးထူကလုာ်ယွၤကထါတဖၣ်လီၤ. ထါခံ
ဆာတဆာန့ၣ်မ့ၢ်အစံးဝဲဒၣ်လၢပုၤန့ၣ်ပုၤကညီဖိတကလုာ်အံၤအိၣ်ဒီးအလံာ်အလံာ်ဒီး
ကိးဝဲလၢလံာ်တံာ်ဖံးလီၤ. လံာ်တဖၣ်အံၤပဝဲဒၣ်လၢအအိၣ်ခဲအံၤတဖၣ်န့ၣ်ပတထံာ်ဘၣ်
အီၤအယီၤ, ပသ့ၣ်တမံသးတမံနီတစးဘၣ်. ထိုသၢဆာတဆာန့ၣ်မ့ၢ်အစံးဝဲဒၣ်လၢပုၤက
ညီအလံာ်အလံာ်လၢအဟါမံာ်တဖၣ်အံၤမိာ်ပာ်ဖံဖုလၢအအိၣ်ဖျါၣ်ထီၣ်လၢလံာ်လီၤမံာ်ကွဲာ်
အလီၢ်ခံတဖၣ်ဆာထံာ်ဘၣ်ဒီးကွၢ်လၢဝဲမ့ၢ်ဆါမ့ၢ်နၤလၢအတံာ်ကဟံၢ်ထီၣ်က့ၤတဘျီဒီး, ဒီးစံး
ဝဲဒၣ်လၢအမ့ၢ်လံာ်ထူလံာ်စ့လၢအမ့ၢ်လံာ်တံာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးလၢပုၤဝဲဒီးထူကလုာ် ယွၤက
ထါဒီးစံးဝဲလံာ်အံၤတတုၤက့ၤကဒီးပုၤန့ၣ်အိၣ်တသ့ဘၣ်, ဒီးကဘၣ်တုၤက့ၤပုၤသးပုၤတံာ်
လီၤ.

ပုၤကညီတဖၣ်အသးတဟးဂီၤဘၣ်လၢအကွၢ်လၢဝဲအလံာ်ကဟံၢ်ထီၣ်ကဒီးဒံးတဘျီ
န့ၣ်လီၤ. နိအကွၢ်လၢဝဲလၢအနံာ်လၢအကယၢအပူၤအသိးန့ၣ်အလံာ်ပာ်ထီၣ်က့ၤဝဲဒီးထါ
လၢအဖိလံာ်ခံဆာအံၤမ့ၢ်တံာ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးအလံာ်ပာ်ထီၣ်က့ၤကဒီးလၢအပုၤဒုကိလၢ
ဝါဖိတဖၣ်ကဟဲမၤကဲထီၣ်န့ၢ်အီၤအဂီၢ်လီၤ.-

၁. ပလံာ်ကဘၣ်တုၤအိၣ်ပုၤ,	မံမိာ်ကွီဟးကွီဟဲက့ၤ,
ပုၤဆုာ်ဘၣ်မ့ၢ်ပုၤဒုဝါ,	ဟဲက့ၤစိာ်ယွၤအလံာ်စ့,
လံာ်ထူလံာ်စ့လံာ်ပာ်ယွၤ,	ဟဲက့ၤစိာ်ယွၤအလံာ်စ့,
လံာ်လီၤမံာ်ဖျါလၢကိၤလၢ.	ပတီၢ်မုာ်ဖးတဘၣ်စ့,
၂. မံမိာ်ချၢၣ်ဟးန့ၢ်အဒု,	ပတီၢ်ခွါဖးတဘၣ်စ့,
မံမိာ်ကွီဟးန့ၢ်အဒု,	တံာ်ဖးဘၣ်ယွၤအပုၤဒု,
မံမိာ်ချၢၣ်ဟးချၢၣ်ဟဲက့ၤ,	ရၤလီၤလံာ်စ့ကိာ်မုာ်က့ၤ.

ထိုတောတဆာအံၤမ့ၢ်အစံးဝဲဒၣ်လၢပုၤသ့ၣ်က့ၤသးပုၤတဖၣ်စံးဟံာ်ဝဲဒၣ်လၢပလံာ်လၢပ
ကွၢ်လၢအီၤန့ၣ်ကဘၣ်တုၤအိၣ်က့ၤပုၤတဘျီဒီးလီၤ. ဒီးပုၤလၢအကမၤတံာ်ဒံးသိးပလံာ်က
တုၤအိၣ်က့ၤပုၤအံၤကမ့ၢ်ဝဲယွၤအဖိအလံာ်, ယွၤအပျဲၢ်အဘိၣ်ကိၤလၢဝါလၢအကိးဝဲလၢပုၤ
ဒုဝါန့ၣ်လီၤ.

ထါခံဆာတဆာန့ၣ်မ့ၢ်အစံးဝဲဒၣ်လၢပလံာ်ဒိၣ်လံာ်ထီၣ်, လံာ်ထူလံာ်စ့တဖၣ်လီၤမံာ်ကွဲာ်ဝဲ
အယီၤ, ပတသ့ၣ်ညါက့ၤဆူယွၤဒီးပလီၤဖးဒီးယွၤတဂၤလၢပတဲအဂ့ၢ်တဘၣ်, ဒီးမၤအသး
ဒ်ပမံမိာ်ဘၣ်ယွၤဒီးပတဲအဂ့ၢ်တသ့ဘၣ်အသိးလီၤ. မ့ၢ်နာ်သက့ပကထံာ်ဘၣ်ကဒီးယွၤ
အကလုာ်အကထါဒီးပကသ့ၣ်ညါက့ၤယွၤအဂ့ၢ်အပီၢ်လၢလံာ်ထူလံာ်စ့လၢယွၤအပျဲၢ်အ
ဘိၣ်ကိၤလၢဝါကဒုးကဲထီၣ်န့ၢ်က့ၤပုၤကညီဖိတဖၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်တဖၣ်အံၤပဝဲ

တဂၢအံၤယုာ်ဝဲအမံၤလၢစီၤဘၣ်ခိၣ်ခိးလၢခံက့ၤကိးက့ၤဝဲအမံၤလၢမိလုးဒီးတၢ်လီၤလၢအအိၣ်ဖျါန့ၣ်ကိးဝဲလၢယိၣ်ပၤယိၣ်ဘ့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တဂၢအံၤတုၤအဒိၣ်ထီၣ်, ဃုာ်သ့ဟးသ့, လိာ်က့ၤသ့ထီၣ်ဒီးကၢလိာ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်, မၤန့ၣ်ဝဲတုၤထီၣ်ယိၣ်စီၤတဖၣ်, လုာ်ထီၣ်ဟံၤထီၣ်တၢ်လၢမ့ၤလၢထံဒ်န့ၣ်ထီၣ်ဘိလီၤ. အဖုစကီၤဒိၣ်န့ၣ်ဟူဘၣ်အဂ့ၢ်ဒီးဖဲအလဲၤက့ၤဝဲအခါန့ၣ်ဖိသၣ်တဂၢအံၤတဲာ်ဘၣ်အမိၢ်လၢအကယုၤန့ၣ်အဖုလၢလုာ်တပီၢ်လၢအကလၢလၢ, ပုၤထါဆုတဘ့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. အဖုဟ့ၣ်လီၤအိၣ်ဒီးအမိၢ်ထါန့ၣ်အိၣ်လၢဆုဖိတဘ့ၣ်ဒီးအဖုဟ့ၣ်လီၤစ့ၢ်ကိးဝဲလီၤ. တဘျီအဖါတံာ်တဂၢလီၤဘၣ်ပယီၤအစု, လိးက့ၤဝဲတတူာ်ဘၣ်အယိ, ပယီၤမၤကဲက့ၢ်အိၣ်လီၤ. အဝဲဒၣ်လဲၤဆူပယီၤအအိၣ်ဒီးမၤအတၢ်ပျဲလီၤက့ၤအဖါတံာ်, နၢသက့ပယီၤတပျဲလီၤဘၣ်. စံးဝဲပယီၤန့ၣ်လၢနမ့ၢ်တပျဲလီၤယဖါတံာ်ဘၣ်ဒီးနကသ့ၣ်ညါဘၣ်လီၤ. က့ၤက့ၤဝဲဆူအဟံၣ်ဝံၤမ့ၢ်ဆုၣ်ထီၣ်တုၤမ့ၢ်ထူၣ်ဒီးတၢ်အၢၣ်ထီၣ်ခံးလီၤ, သ့ၣ်ပိၤလီဖျး, ယဲမ့ၢ်ကလံၤလီၤ, သ့ၣ်ကံာ်ဝဲကံာ်, ဟံၣ်တက့ၢ်ယီတက့ၢ်, တုၤဒၣ်လဲၣ်အိၣ်တသ့ဆိးတဘၣ်လၢၤသတးဒီးပယီၤပျဲထီၣ်တၢ်ဒီးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢဖိသၣ်တဂၢတဲာ်အတၢ်လၢမၤတနံၤန့ၣ်ဒီးပျဲလီၤက့ၤဖိသၣ်အဖါတံာ်ဝံၤ တၢ်ကဆဲကဆီထီၣ်က့ၤဝဲဒၣ်လီၤ.

မၤကဒီးတဘျီဖဲသ့ကိလၢအပူၤန့ၣ်စီၤဘၣ်ခိၣ်ခိးမၤပုၤကျိန့ၣ်အသ့ၣ်မုၢ်ယိၣ်ဝဲဒီးဟံၣ်ပုၣ်ဝဲနီၣ်ဂၢၤတဂၢၤဝံၤက့ၤဝဲတုၤမ့ၢ်ထူၣ်ဒီးလဲၤဒွဲၣ်ထီၣ်ဝဲဝဲတစးတုၤမ့ၢ်အူကဲၤတပျဲၤထီၣ်မုၢ်မုၢ်နီၣ်နီၣ်တုၤလၢမုၤဖးဖိဒီးစံာ်န့ၣ်ဝဲဒၣ်ဆူမ့ၢ်အူကျါ, လဲၤထီၣ်ယီၤမးဝဲတုၤမ့ၢ်အူလီၤပံာ်သံလၢာ်တစုဒီးဟဲက့ၤထီၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. မ့ၢ်အူတအိၣ်အိၣ်ဘၣ်, နၢသက့ထီၣ်ဝဲလၢမ့ၢ်အူအိၣ်အဆုတစးဒီးစံးဝဲလၢအဆၢအိၣ်ဒံးလီၤ. (အခီပညီကိးဖိၣ်ပုၤကမျါဒီးထီၣ်သတြီၤက့ၤက့ၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီလီၤ.) ဒီးဘျီထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲသရိၣ်တဖျါလၢကစၢ်အဒိခိၣ်လီၤ. အဝဲဒၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်ဖဲန့ၣ်တယိာ်တမီၢ်ဘၣ်ဒီးလဲၤထီၣ်ကဒီးဆူယိၣ်ခံကံာ်ခံဒီးထီၣ်ပုၤဖိသၣ်တဖၣ်က့ၤပနၢ်ဒီးလိာ်က့ၤဒီးအတံၤသကိးတဖၣ်ဖဲန့ၣ်ဒီးမၤအတံၤသကိးတဖၣ်ဟဲစိာ်ဖုဒီးတုၤထီၣ်ဝဲယိၣ်ဖုဒီးမၤကဒီးအဟဲစိာ်မုၤဒီးတုၤထီၣ်ဝဲယိၣ်မုၤယုၤလီၤ.

လၢခံစီၤဘၣ်ခိၣ်ကိးန့ၣ်ဝဲအတံၤသကိးတဖၣ်ဒီးတုၤထီၣ်ဝဲယိၣ်မဲာ်ကံာ်စီၤဖဲက့ၤဒိၣ်ယိၣ်လံာ်ကျိလီၤ. ဒီးဖဲအတုၤယိၣ်တဖျါအံၤအခါဆၣ်ဖးဒိၣ်ဝံၤထီၣ်တဖျါကပီၤဆဲးလီၤလီၤလီၤမးယိၣ်တဖျါ, လီၤလီၤလီၤလးမးလၢပုၤထံၣ်ဘၣ်အီၤတဖၣ်လီၤ. တုၤယီၤတဖၣ်ထံၣ်ဘၣ်ဆၣ်တဖျါန့ၣ်ဒီးဟဲလူၤထီၣ်ဝဲဒီးကသ့ၣ်ကဆီ,တၢ်ထူးတၢ်တီၤ, ဒီးချံထူချံစု, ယီၤတက့ၢ်ထူယီၤတက့ၢ်စု, ထီၣ်ချၢၣ်မဲာ်စု, တၢ်ကူဂ့ၤတၢ်ကၢဂ့ၤ, ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အီအကလုာ်ကလုာ်, နိသိးအကမၤဘျီမၤဘါဝဲလီၤ. နၢသက့စီၤဘၣ်ခိၣ်တအဲၣ်ဘၣ်ဒီးစံးယီၤတဖၣ်န့ၣ်သ့ဘၣ်ဝါပြၢသ့ချံဒီးယချံခဲဘျီဒီးသ့မ့ၢ်နၢၤဒီးမၤဘျီမၤဘါယယိၣ်အံၤတက့ၢ်. သ့မ့ၢ်တနၢၤဘၣ်ဒီးကယဲာ်တၢ်အိၣ်ဒီးသ့န့ၣ်, သ့ဘၣ်ဟ့ၣ်ယၢခဲလၢာ်လီၤ. ယီၤတဖၣ်အၢၣ်လီၤဝဲဒီးတုၤအပြၢချံန့ၣ်, ယီၤယၣ်ကွံာ်ခဲဘျီလၢာ်အယိယီၤဘၣ်ဟ့ၣ်လီၤအ

မာဘျာ်သိာ်ဝံသျာ်တရ၊
ခုကပုာ်ဖျာ်ပုာ်ဖျာ်

တုၤတၢ်ကွဲၤလီၤအိၣ်ထံၣ်ဒီးကစၢ်မိလုအဖါတံာ်တဂၢၢ်စံးဝဲလၢပုၤတဂၢၢ်အံၤတမ့ၢ်ပုၤ
မုာ်ပုၤနီၢ်ဘၣ်. ကမၤတၢ်ထီာ်တၢ်လီၤတၢ်, ကမၤဟးပုာ်ဟးဂီၢ်ပုၤဒီးသၢကမၤသံအီၤလီၤ.
ဒ်န့ၣ်အသိးတုၤပုၤလဲၤထီာ်ဆူကစၢ်မိလုအအိၣ်လၢအကမၤသံအီၤအဂီၢ်ဒီးတၢ်အၢာ်ထီာ်
ခံးလီၤန့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်ဒီးတၢ်ကပီၤဘၣ်. တၢ်ကပီၤဒေၣ်ထဲကျဲဖျါတဘိလၢကစၢ်မိလုကဟးဖျါ
ကွံာ်သးန့ၣ်လီၤ. တုၤကစၢ်မိလုဒီးထီာ်ခဲဒီးစံးဘၣ်တဲဘၣ်အခုအပုၤလၢသၢဘၣ်က့ၤဆူသၢ
သရၣ်အအိၣ်သတးဒီးအခုအပုၤတဖၣ်တပျဲအက့ၤဘၣ်န့ၣ်သက့ကစၢ်မိလုယုကညးအ
ခုအပုၤတဖၣ်ဒီးစံးအီၤလၢသၢကဟဲက့ၤတဘျီဒ်လီၤ. ထဲန့ၣ်မးဒီးအပျါအဘိာ်သျာ်တဖၣ်
ပျဲအီၤဒီးက့ၤဝဲဒၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တဟဲက့ၤလၢဝဲနီတဘျီတုၤခဲအံၤဒေၣ်လဲာ်လီၤ. အိၣ်တုၤ
ဒေၣ်ဝဲအတၢ်မၤလိာ်မၤလီၤဒီးအတၢ်သိာ်တၢ် သီတဖၣ်စီၤလီၤ. ဒီးလၢခံကတၢ်မၤလိာ်
ထွဲအခုအပုၤအခံဒ်အံၤ, - “ပဟီၣ်သ့ပအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်, ပ ဒီၣ်မၢ်တၢ်အိၣ်ပယုမၢ်တၢ်န့ၣ်,
ပကိးမၢ်ဒီးပပာ်ဟဲက့ၤလီၤ. ဖိသျာ်လံၤသျာ်စၢ, ပာ်တစူးကွံာ်သ့ဘၣ်. စူးကွံာ်ပာ်တဂ့ၤ.”

ဝံမိလုတဂၢၢ်အံၤအဂ့ၢ်ဒီးအတၢ်သိာ်တၢ်သီတဖၣ်အိၣ်အါမးဒီးပမ့ၢ်ကွဲၤအီၤလၢ
လံာ်အံၤအပုၤလၢာ်လၢာ်ဆုဆုတၢ်လီၤတလၢတပုၤမ့တမ့ၢ်ကလၢာ်စးခိအါကဲာ်ဆိးလီၤ.
မ့ၢ်လၢဝံတဂၢၢ်အံၤအတၢ်သိာ်တၢ်သီအယိ, ပဝဲပုၤကညီဖိတကလုာ်အံၤစူးကွံာ်ညိကွံာ်
ယိာ်ခိဝဲခိ, ယၣ်ယီၤက့ၤအသးဒီးမၤက့ၤမိာ်လုာ်ပာ်လၢ, ကွံာ်လၢက့ၤကစၢ်ယုၤအကျဲ,
ဒ်တၢ်စံးပာ်အိၣ်ဝဲအသိးလီၤ. တုၤကစၢ်မိလုသၢထီာ်ဝံၤအလီၢ်ခံတယံာ်တမိာ်ဘၣ်ဒီး
ဖဲပုၤကညီတဖၣ်အိၣ်ခိးကွံာ်လၢတၢ်ဒ်တၢ်စံးပာ်အိၣ်ဝဲအသိးအဖၢမ့ၢ်ဒီးဖဲအဆိလၢတၢ်
ဖျိာ်တၢ်နးအဖၢမ့ၢ်, ကိၤလၢဖးဒိၣ်ဟဲသတုာ်ကလၢာ်, စိာ်ယုာ်ဒီးခရၢ်အတၢ်သးခုကစီာ်
လီၤ. လၢပဝဲပုၤကညီဖိအကျါကိာ်သ့ဖျါမ့ၢ်ပုၤလၢအဒီးဘျါထံၣ်ဒီးကဲက့ၤခရၢ်အ
ပျါအဘိာ်ဖိအဆိကတၢ်တဂၢၢ်လီၤ. အဝဲဒေၣ်မ့ၢ်ပုၤပသံာ်ဖိတဂၢၢ်လီၤ. န့ၣ်သက့လဲၤကဲထီာ်
ခရၢ်အပျါအဘိာ်ဖိဖဲကီၢ်တဝဲဝဲဝဲပာ်ဟဲက့ၤကဒါက့ၤဆူအထံ အကီၢ်ပသံာ်ဒီးလၢအ
ဟဲက့ၤဝဲတၢ်ဘၣ်စၢကျဲဒ်ဘိညါန့ၣ်စံာ်တဲတဲလီၤခရၢ်အတၢ်သးခုကစီာ်လၢအပုၤ
ကလုာ်အကျါဒီးပုၤစုာ်က့ၤန့ၣ်က့ၤကစၢ်ယုၤအါမးလီၤ. ဝံၤအလီၢ်ခံသရၣ်ဝံး (သရၣ်
ကိၤလၢဝါတဂၢၢ်) လဲၤဆူဖူယိာ်ဒီးသ့က့ၤသးပုၤတဖၣ်တဲအီၤလၢပုၤကညီအိၣ်ဒီးအလံာ်
တၢ်ဖံးတဘျီလၢကစၢ်ယုၤဟ့ၣ်လီၤအီၤဒီးမ့ၢ်လၢပုၤကညီဖိတဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်
အီၤလၢအဒုာ်အဒါတလၢပယီၤအယိ, အလံာ်တဖၣ်လီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲ, ဒီးစးထီာ်လၢန့ၣ်
လံၤလံၤပဘၣ်တၢ်ဆိာ်ယိာ်ဒီးပဘၣ်ဖျိာ်ဘၣ်ယာ်ဒီးပလံာ်ပလံာ်တအိၣ်လၢဘၣ်. န့ၣ်သ
က့ပဝဲတဲဘၣ်ပုၤလၢကိၤလၢဝါကဟဲဆူန့ၣ်က့ၤဒ်ပလံာ်တဘျီလီၤ. ပုၤသးပုၤတဂၢၢ်

သမာဘဉ်န့ဉ်, အဝဲထံဉ်ဆိဘူးဒးတံာ်သဉ်အတံာ်ဘူဉ်တံာ်ဘါဒီးဆိကမိဉ်ဝဲလၢအမ့ဉ် ထူကျဲယွၤကျဲဒီးစုာ်န့ဉ်ဘူဉ်ဘါဝဲစီၤကိတမၤဘူးဒးအတံာ်ဘူဉ်တံာ်ဘါန့ဉ်ညါလီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးလၢခံသ့ဉ်ညါဝဲလၢအတမ့ဉ်ဘဉ်ထူနီၤယွၤနီၤဘဉ်ဒီးညိကွံာ်ဝဲဒီးတူၤလိာ်ခရံာ်အတံာ်သိဉ်တံာ်သိအတံာ်ဘူဉ်တံာ်ဘါဒီးဒီးဘျၢအသးဒီးကဲထီဉ်ခရံာ်ဖိတဂၤလၢ ၁၈၉၀ နံဉ်လၢမ့ၤအပူၤဖဲသဝီဖးဒိဉ်ပျီန့ဉ်လီၤ.

တချးအကဲထီဉ်ဒံးဘဉ်ခရံာ်ဖိန့ဉ်အမံၤမ့ၤဝဲဖုးဆဉ်လီၤ. တုၤအဝဲဒဉ်ဒီးဘျၢက့ၤထံဝံၤဒီးစံး ဝဲဖုးဆဉ်သံလံ, ဒီးမူထီဉ်က့ၤဝဲလၢခရံာ်အပူၤအမံၤမ့ၤဖဆဉ်ယုဉ်, ဒ်ပစံးတံာ်အသိး, ဟုသးဒီးထံလီၤ. အခိပညိမ့ၤဝဲသးအတံာ်အိဉ်တံာ်အိဉ်လီၤ. ဒ်န့ဉ်အသိးစံးဝဲဖုးဆဉ်ကမ့ဉ်ကီၤလံာ်အကုာ်န့ဉ်မၤဘဉ်မ့ဉ်ကီၤလံာ်အသးမ့ဉ်မ့ဉ်နီၤနီၤလီၤ. ဒ်န့ဉ်အသိးဖးဆဉ်ယုဉ်ကဲယွၤအဖိန့ဉ်ဘဉ်မၤဘဉ်ယွၤအသးမ့ဉ်မ့ဉ်နီၤနီၤလီၤ. ဒ်အမ့ၤပုၤစုာ်က့ၤန့ဉ်က့ၤခရံာ်နီၤနီၤတဂၤအသိးန့ဉ်ကယဲာ်မ့ၤအဝဲဒဉ်အဖိအလံာ်အပျဲၤတဖဉ်န့ဉ်စူးဖိဉ်ရိဖိဉ်ဝဲလၢတံာ်လီၤတပူၤဒီးတပူၤ, ဒီးဒ်သိးအဖိတဖဉ်ကအိဉ်ဂါဆိးကျၢၤလၢခရံာ်အတံာ်အိဉ်ဖိဉ်အပူၤအဂီၢ်န့ဉ်ယုယွၤအကျဲဒီးသန့ၤအသးလၢအမ့ၤရကၤဘျၢထံအမံးရှၢဉ်နရံဉ်သရဉ်သမာတဘျးဂၤလၢအကဆုၤအီၤလၢတံာ်သိဉ်ဂ့ၤသီဘဉ်ဒီးတံာ်ဘူဉ်ထူဘါယွၤဂ့ၤဂ့ၤဘဉ်ဘဉ်အဂီၢ်လီၤ. န့ဉ်သက့ၤပျီဘဉ်အီၤလၢအမဲရံၤကၤဘျၢထံအမံးရှၢဉ်နရံဉ်သရဉ်သမာလၢအသန့ၤအသးလၢအီၤတဖဉ်န့ဉ်မၤသကိးတံာ်လၢဖဆဉ်ယုဉ်လၢအဘဉ်ဃးဒီးနီၤခိဖံးညဉ်အတံာ်သးတံာ်ကျဲၤတကပၤန့ဉ်တံာ်မ့ၤတံာ်တီတအိဉ်ဘဉ်အယိ, ဖဆဉ်ယုဉ်ထုးဖးအသးဒီးအမ့ၤရကၤအမံးရှၢဉ်နရံဉ်တဖဉ်ဒီးယုဝဲအဲကလံးဘျၢထံအမံးရှၢဉ်နရံဉ်သရဉ်မဲတၢဉ်ကမၤသကိးတံာ်ဒီးအီၤလီၤဒီးဖဲအမၤသကိးတံာ်ဒီးသရဉ်မဲတၢဉ်အခါအံၤ, သရဉ်မဲတၢဉ်ဟ့ဉ်ကူဉ်အီၤလၢကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထီဉ်ပုၤကညီအစုတးတဖျၢဉ်ဒ်သိးပုၤကညီထူစံာ်ဖိတဖဉ်ကလီၢ်န့ဉ်စုၤလၢအအုဉ်စုၤကိာ်ဖိဒီးကဖံးအိဉ်တံာ်ကဘိဉ်ထီဉ်ညိ ထီဉ်ဆူညါတတီၤဘဉ်တတီၤအဂီၢ်လီၤ. ဖဆဉ်ယုဉ်မၤဝဲဒ်သရဉ်မဲတၢဉ်ဟ့ဉ်ကူဉ်အီၤအသိးဒီးဒုးကဲထီဉ်စုအတးတဖျၢဉ်ဖဲဝုာ်တကူဉ်အပူၤ, ဒီးစုတးအံၤအခိဉ်မ့ၤသရဉ်မဲတၢဉ်လီၤ. လၢခံတယံာ်တမိာ်ဘဉ်ဒီးသရဉ်မဲတၢဉ်လံာ်အိဉ်လီၤအိဉ်အီၤဒီးအစုဟါမံာ်ကွံာ်ခဲလၢာ်ဒီးအစုတးလၢအကိးဝဲ, ခုဉ်ရဲဘဲး (Karen Bank) ဟးဂီၤကွံာ်ဝဲလီၤ. ဖဆဉ်ယုဉ် ပုၤန့ဉ်စုာ်ကိးဟံဉ်တဖျၢဉ်ဖဲဝုာ်တကူဉ်ကူကူဉ်လုဉ်မ့ဉ်အူဘူၢ်ဒ်အသရဲၤမ့တမ့ၤအမဲာ်ညါလၢပုၤကညီဟးသမ့ၤတဖဉ်ကအိဉ်ဘျးအိဉ်သါဒီးမံအဂီၢ်, ဖဲအဟဲဆူဝုာ်တကူဉ်မ့ၤဂ့ၤ, အခိဖျိ ဝုာ်တကူဉ်မ့ၤဂ့ၤန့ဉ်လီၤ. ဟံဉ်တဖျၢဉ်အံၤဟ့ဉ်ဘဉ်ဝဲအပူၤယုကလးညါလီၤ. သရဉ်မဲတၢဉ်ပိဉ်လီၤကွံာ်ဟံဉ်အံၤဆူကီၤလၢသုအစုပူၤဒီးဆူကွံာ်စုာ်ကိးလၢတံာ်ကလီကလီအပူၤလီၤ.

ပုၤကညီသ့ဉ်တဖဉ်ဟ့ဉ်လီၤအသးဒီးအစုလီၢ်ခိဉ်ခိဉ်လၢာ်လၢာ်ဆုဆုဆူမံးရှၢဉ်နရံဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အစုပူၤဒ်သိးအတံာ်ကပၤကဆုၤအီၤလၢတံာ်သ့ တံာ်ဘဉ်တံာ်ဒိဉ်ထီဉ်ထီထီဆူညါတတီၤဘဉ်တတီၤအဂီၢ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးတုၤမ့ၤအဝဲသ့ဉ်ဖိဉ်ထီဉ်

ခံတကလုာ်န့ာ်မ့ာ်ပျာဟ့ာ်တံာ်ဒီးဟံးန့ာ်တံာ်လီၤ. ပျာတကလုာ်အံၤသးကျဲၤန့ာ်ပျာထံလီာ် ကီၢ်ပူၤဖိလၢအဘၣ်ယးဒီးတံာ်ပနံာ်တံာ်ကၢတံာ်အကျဲ, မ့ာ်ပျာအံာ်ကံၤနံအာ် (Engineer) လၢအသ့ဝဲးစီဖိစီၤ, အသ့ဘျီကျဲကပူၤ, တ့ဟံာ်တ့ဟံာ်ဒီးသ့ာ်ထီာ်တးဖးဒိာ်ဖးထီ, ပျာနာ် ပာ်ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်, တံာ်သူတံာ်စ့ၤလၢအဘၣ်ယးဒီးတံာ်ကံၤသ့ာ်တီၤသးတဖၣ်ဒီးသိာ်လီၤ သီလီၤဝဲပျာထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အံၤလၢတံာ်ဖံးတံာ်မၤအကလုာ်ကလုာ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတ မၤဝဲဒၣ်လၢတံာ်ကလီၤအပူၤဘၣ်. မ့မ့ာ်ဟံးန့ာ်ဝဲအဘူးအလဲတလၢထဲအံၤထဲန့ၤလီၤ. ပျာ တကလုာ်အံၤမ့ာ်ဟံးန့ာ်န့ာ်သက့တံာ်လၢကညီကီၢ်အပူၤအံၤ, မ့ာ်လၢအဟ့ာ်ဘျူးမၤဘျူး ဒီးပျာထံဖိကီၢ်ဖိဒ်အကြးအဘၣ်အသိး, ပဟံာ်တံာ်ကမၣ်လၢအဖိခိာ်လၢအဟံးန့ာ်တံာ်အယိ တသ့ဒီးတကြးဘၣ်.

သၢတကလုာ်န့ာ်, ကွၢ်ဃုဝဲကျဲလၢအညီတဘိလၢအကမၤန့ာ်တံာ်ထူးတံာ်တီၤ, တံာ်စု လီၢ်ခိာ်ခိာ်လၢကညီကီၢ်အပူၤလၢကျဲတဘိတံာ်လီၤ. မ့ာ်ထူးထီာ်ဝဲစုအရီတဘးန့ာ်, မၤဝဲ ဒ်သိးအကဒီးန့ာ်ဘၣ်က့ၤဝဲစုလၢအပီၢ် (တကယၤ) လီၤ. ပးကဲဝဲပျာထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် ဒ်အမ့ာ်အကုာ်အပူၤ, ဖီာ်ဂ့ၢ်ယာ်ဂ့ၢ်, ဆါဂ့ၢ်သံဂ့ၢ်, မ့ာ်လီၤန့ာ်ဆူကုာ်အုာ်ဆါလီၢ်တံာ်ပူၤ အပူၤမ့ာ်ဂ့ၢ်, အတွးတအိာ်ဘၣ်. ခါတပူၤသါမ့ာ်ကဲဒိာ်ဘၣ်န့ာ်ဘၣ်လံလီၤ. အယိအဝဲသ့ာ် ဃုဒၣ်ဝဲထဲအဘျူးဒီးကုာ်ထဲအကဆိာ်ဘံးဆိာ်ဘၢထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်လီၤ. ဒ်န့ာ်အသိး အဝဲသ့ာ်အတံာ်မၤန့ာ်မ့ာ်တံာ်လၢအလီၤသးဘၣ်အၢအဒိာ်ကတံာ်လီၤ. အခုအခါခဲအံၤ န့ာ်ဖျါဝဲဒၣ်လၢပျာလၢအယုထဲအဘျူးဒၣ်ဝဲစီလၢကညီကီၢ်အပူၤအံၤန့ာ်အိာ်ဝဲအါမးလီၤ. ထံဖိကီၢ်ဖိအကျဲဒၣ်လဲာ်အိာ်ဝဲတနီၤလီၤ.

လွံာ်တကလုာ်န့ာ်, န့ာ်လီၤဆူကညီကီၢ်ပူၤဒီးမၤတံာ်အါတံာ်သီ, လီာ်ကွဲစု, ဆါဘံ, ဆါသံးဟ့ာ်တံာ်ဘျာ်တံာ်, ဂုာ်ဆူာ်တံာ်, တမျာ်တံာ်, အဲာ်တလုၤအဲာ်တတီ, ခဲာ်သူခဲာ် ဂီၤတံာ်ဒီးလုာ်အိာ်အသးသမူ ထဲလၢအမၤတံာ်အါတံာ်သီတမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်န့ာ်လီၤ. ဆုၤန့ာ် ဝဲပျာစုတုာ်ခိာ်ကံာ်, စုန့ာ်ခိာ်န့ာ်လီၤဟးဂီၤ, ပျာအၢပူၤသီအိာ်လၢထံဂၤကီၢ်ဂၤအပူၤတဖၣ်ဒီး ကဲထီာ်တံာ်တြီမၤတံာ်တံာ်ထံဖိကီၢ်ဖိလၢအတံာ်အိာ်ဆူာ်အိာ်ချ့ဒီးအတံာ်ဘိာ်တံာ်ညီလီၤ. အခါခဲအံၤထံဖိကီၢ်ဖိအပူၤကုာ်လီာ်တံာ်တဖၣ်ကုာ်ထီာ်ဝဲလၢအကဒုးအိာ်ထီာ် “ပျာတခီ ဘိမ့ာ်ဖိအတံာ်န့ာ်လီၤဆူကီၢ်ပယီၤပူၤအတံာ်သိာ်တံာ်သီအလံာ်” တဘျီလီၤ.

၈၀. တံာ်ကတိၤလၢခံကတံာ်.

တံာ်ဂ့ၢ်လၢအကတံာ်မ့ာ်ဝဲ, တံာ်ဒုးသ့ာ်နီာ်ထီာ်ယပျာကလုာ်လၢလံာ်အံၤလၢပျာန့ာ် အိာ်လၢသမံယုာ်ခိာ်ထံး, သံတုာ်လၢပမံၤပမ့ာ်အစီဒီးသမူထီာ်က့ၤဝဲဖဲပစီပယာ်အံၤလီၤ. တုၤမ့ာ်နအိးထီာ်အီၤဒီးကတိၤတံာ်ဒီးလၢတံာ်ကမၤကမၣ်ဖးဒိာ်အပူၤတဲဘၣ်န့ၤလၢပျာကညီ

အတံာ်လီၤဘံးလီၤဘာအဂုၤလၢအပူၤကွံာ်လၢအနံာ်လၢအကယၢဒီးအကထိတဖၣ်အပူၤဒီးတဲးတၢ်ဘၣ်မးလီၤ. အဂုၤဒ်အံၤအိၣ်ဒီးပုၤအါဂၤအထါခိၣ်အတၢ်အုၣ်အသးလီၤ. နကထံာ်ဘၣ်လၢအတၢ်ကတိၤတဖၣ်မူဝဲ, ဒီးမၤတၢ်လၢပဝဲပုၤကညီဖိတကလုာ်အံၤအသးကံာ်ပူၤ, အိၣ်ဒီးအစိကမိၤလၢနကအုၣ်နသးလၢအဂုၤန့ၣ်ဖူဖူဘူၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. လံာ်အံၤကတိၤတၢ်ဒီးနၤတဖၣ်န့ၣ်သးပုၤနီၣ်အီၤတန့ၢ်ဘၣ်ဖဲနလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်, နန့ၣ်လီၤဆူလီၤမံာ်ပူၤ, နမံာ်ဒီးဖးသံနီၣ်ထီၣ်အခါန့ၣ်, အဝဲကမ့ၢ်နတံၤသကိး, ကကတိၤတၢ်ဒီးနၤဒီးကဒုးဆိကမိၣ်နၤလၢနထံာ်ဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးနပုၤကလုာ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အဂုၤလီၤအဲၣ်ဒီးကတိၤတၢ်ဒီးနၤဒီးစံးဝဲ “ယပုၤကလုာ်ယဲးစၢ, ဖးယၢတက့ၢ်. နကသ့ၣ်ညါဘၣ်တၢ်ဂုၤလီၤဘံးလီၤဘာအါအါဂီၢ်ဂီၢ်တဖၣ်လီၤ.”

ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်ညါဖးသံနီၣ်ထီၣ်လဲ, တံာ်လီၤဆီလီၤလးကဲထီၣ်ချ့မး, ပုၤအကလုာ်တဖၣ်လဲလိာ်အတၢ်ပတၢ်ပြးဒီးအစီလိာ်စီပၤချ့မး, ဒီးပုၤဆိကမိၣ်ဆိကမးတၢ်လၢပုၤကံးကလုာ်ဒီးအကျါန့ၣ်, သံကွၢ်လိာ်အသး, တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအခီပညီဒ်လဲၣ်, ဆူခံဆူညါန့ၣ်တၢ်ကမၤအသးဒ်လဲၣ်. လံာ်တဘျီအံၤမ့ၢ်လံာ်လၢအမၤကပီၤထီၣ်ပထုပထံးလၢပဆၢပကတီၢ်, ပစီပယၣ်အံၤလီၤ. မၤဖျါထီၣ်တၢ်လၢအပူၤကွံာ်ဒီးဒုးနၢ်ပာ်ပုၤလၢတၢ်မၤအသးခဲကနံာ်အံၤ, ဒီး ဒုးဆိကမိၣ်ပုၤလၢတၢ်လၢအကမၤအသးဆူညါလီၤ.

ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဂၤဂုၤတဂၤဂုၤမ့တမ့ၢ်ဘၣ်ယွၤအဝံဘၣ်, ဒီးကွဲးဖျါထီၣ်တၢ်ကမၤအသးဆူညါလီၤတံာ်လီၤဆဲးတသ့ဘၣ်နီတဂၤဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးပုၤလၢအကွၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်ထံထံဆးဆးတဂၤန့ၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပာ်ကအါထီၣ်လီၤ. ဒီးခဲအံၤန့ၣ်ပအိၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပာ်အါထီၣ်အဆၢကတီၢ်အပူၤလီၤတချးတလၢပယီၤန့ၣ်လီၤဆူပကီၢ်အံၤအပူၤန့ၣ်, မ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ပၤအစီ, ပယီၤတလၢန့ၣ်လီၤဝံၤအလီၢ်ခံ, မ့ၢ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ဂီၤအစီ, ဒီးစီလၢကံၤလၢဝါန့ၣ်လီၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အုၣ်က့ၤခိၣ်က့ၤစးထီၣ်အစီ, ဒီးစီခဲအံၤန့ၣ်မ့ၢ်စီလၢပကယုနၢ်ပာ်ပတၢ်စံာ်စီတဲးစီဒီးပကမၤအါထီၣ်ပတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပာ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လီၤ.

ပစီပယၣ်အံၤပထံာ်ဘၣ်လီၤပျံးထး, ရုဒ်အိၣ် (ကတိၤတၢ်လၢကလံၤကျါ) လီၤ. လၢပျံးပုၤကညီအဝံတဖၣ်ထံာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒီးဒိလီၤဝဲလၢလဲၣ်နၢ်လီၤ. ပထံာ်ဘၣ်ပုၤလဲၤတၢ်က့ၤတၢ်လၢလုၣ်မ့ၣ်အူ, လီလုၣ်, သိလုၣ်, ကဘီလၢထံဖံးခိၣ်, ကဘီယူၤထံဒီးကဘီလၢမူကပိာ်လီၤတဖၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤပုၤကညီအဝံလၢပျံးတဖၣ်ထံာ်ဒီးဒိလီၤဝဲလၢထီၣ်စုထီၣ်ခိၣ်လီၤ. ပထံာ်ဘၣ်စးစီဖီစီဖီခိၣ်ခိၣ်ဆံးဆံး, စုကဝဲလီၤပျံးလီၤဖုးအါအါဂီၢ်ဂီၢ်, ပကယၢထီၣ်လၢလံာ်အံၤအပူၤန့ၣ်တၢ်လီၤတလၢတပျဲၤဘၣ်ဒီးကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအဒုးကဲထီၣ်တၢ်အသိတဖၣ်န့ၣ်ပုၤကညီအဝံလၢပျံးတဖၣ်ထံာ်ဝဲဒီးဒိလီၤဝဲလၢယၢာ်သးလီၤ. ယၢာ်သး, အခီပညီမ့ၢ် အသးနါပုၤလီၤဆၢၣ်ဖးယိာ်,

ကူညီသုကူညီဘန်ထိုင်ဝဲဂုဏ်အပျော်တဖန်အင်္ဂါလီၤ။ အဒိ၊ ပုဂံတြီတော် (ပုဂံအဲကလံး) ပုဂံသဒါကီလၢဝါတဖန်အံၤ၊ လၢအပူၤကွံာ်အနံၣ် ၁၉၀၀ နှံၣ်မ့ၢ်ပုဂံမံၤစကူညီဖိ၊ အိၣ်လၢတၢ်ပုၤဖ်တၢ်ဖိဃာ်အသိးလၢကိးတဖျၢၣ်အဖိခိၣ်လီၤ။ အဝဲသ့ၣ်အန့ၣ်ဖိအိၣ် ၃၀ ဦးဒုးလိာ်ယၢလိာ်အသးခဲအံၤခဲအံၤ၊ ဆိၣ်ဘံးဆိၣ်ဘၢလိာ်အသး၊ မၤကိာ်မၤဂီၤလိာ်အသး၊ ဘၢသ့ၣ်ဘၢဝဲၣ်၊ တသ့ၣ်ညါယွၢ၊ ပုၤရိမ့ၢ်ဖိဒုးနှံၣ်အကီၢ်ဒီးမၤအကဲကုၢ်ကဲပုၤလီၤ။ တၢ်သ့ၣ်တဖန်အံၤမ့ၢ်အပၢ်ကစၢ်ယွၢအိၣ်အီၤဒီးဝုၤအသိ၊ ဒီးခဲအံၤဝဲသးစူၤတၢ်ကဲ၊ ကူညီသုကူညီဘန်အိၣ်ဘီအိၣ်မ့ၢ်၊ ဒီးမ့ၢ်တလီၤန့ၣ်လၢအဘီအမ့ၢ်အပူၤဘၣ်။ တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဒိၣ်ကတၢၢ်နှံၣ်မံၢ်ဝဲပုၤသဒါကီလၢဝါအကစၢ်ယွၢလၢအဘၢဝဲတဂၤနှံၣ်မ့ၢ်ဖိဝဲၣ်ကိပုၤကညီအကစၢ်ယွၢလၢအဘၢဝဲတဂၤဃီလီၤ။ လၢတၢ်အံၤအယိပဝဲဒၣ်ဖိဝဲၣ်ကိပုၤကညီတဖန်န့ၣ်ပဆၢမ့ၢ်လၢလၢထိးမဲၢ်ကဟဲက့ၤဒီးထွံၣ်ဆူၣ်သၢပီၢ် (ပုၤကပုၤသိးထွံၣ်ဆူၣ်အဘီဖိသၢပီၢ်) ဒီးကအိၣ်ယုၤပုၤလၢထိးတၢ်ဖးဒိၣ်အခိၣ်အိၣ်နွံယံၤတဖုၤဝဲဒီးပကအိၣ်တထီၣ်ချၢၣ်အလၢၣ်တနီၤဒီးပကအိၣ်တလီၤဃီအလၢၣ်တနီၤလီၤ။

ပုၤကညီတဖန်အံၤဖဲတၢ်ဝုၤအသိဒီးတၢ်ပျံၢ်အီၤဖဲထူၤအသိးအခါန့ၣ်၊ ထံၣ်လိာ်အသးဒီးယွၢအဘျၢၣ်၊ ကစၢ်အဘျၢၣ်၊ ဝဲအဘျၢၣ်၊ သရၣ်အဘျၢၣ်၊ တံၤသကိးအဘျၢၣ်၊ မ့ၢ်အဘျၢၣ်၊ သိၣ်အဘျၢၣ်၊ ယီၤအဘျၢၣ်၊ ဒီးဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိအါမးလီၤ။ လၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိအါအယိ၊ ပုၤကလုာ်ဂၤလၢအသ့ၣ်ညါအဂ့ၢ်တဖန်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီလၢပုၤကညီကထီၣ်ဖိ၊ မ့ၢ်မ့ၢ်ပုၤတသ့ၣ်ညါအဂ့ၢ်တဖန်ပးကဲအီၤလၢပုၤမံၤစကူညီဖိဒီးတပၢ်လုာ်ဟံၣ်ကါဝဲဒၣ်ဘၣ်။ ပုၤကညီတဖန်ဒ်အတူၢ်ဘၣ်တၢ်နးတၢ်ဖိၣ်ဒီးဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိအါအါဂီၢ်ဂီၢ်အသိးပထံၣ်ဘၣ်ဒ်တၢ်ဆၢကတီၢ်သုးအသးအသိး၊ ကူညီဘၣ်ကူညီသုထီၣ်လၢအတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သး၊ အတၢ်ထံၣ်စိတၢ် ကီတၢ်ခဲ၊ ဒီးတုၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်တမံၤမံၤန့ၣ်၊ တမၤဝဲချ့ဒ်းချ့ဒ်းဘၣ်၊ ကွၢ်ဆိကမိၣ်ဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲး၊ ထံထံဆဲးဆဲး၊ ထၢၣ်လီၤဂီၤလီၤအသး၊ ဒီးဒီးအသးဂုၤဂုၤဘၣ်ဘၣ်ဒီးခဲးကတီၢ်တၢ်ဖဲအကြၢးအဘၣ်ဒီးအီၤန့ၣ်လီၤ။

တၢ်မၤလိာ် - ပုၤကညီအဝဲစီမိၣ်စီၤလၢပျၢၤတဖန်ဒုးပလီၢ်ဒီးမၤလိာ်အဖိအလံၤဒ်ထါလၢအဖျါလၢအဖိလၢအံၤအသိးလီၤ။-

၁. ဖိလံၤဧၤသုသးဘၣ်ဃု၊	၂. တဖုထီၣ်သံၣ်ပုၤ၊
ဝံၢ်ထီၣ်သကိးဟံၣ်ထူၣ်ထူ၊	တခူၣ်တခူၣ်ထီၣ်သံၣ်ပုၤ၊
သုဆိဟံၣ်လၢာ်ထူၣ်မ့ၢ်ကျၢ၊	မ့ၢ်ယူၤထီၣ်ယူၤထီၣ်သံၣ်ပြုၤ၊
မ့ၢ်ခိၣ်လီၤပျီၤဆိၣ်ထီၣ်န့ၢ၊	မ့ၢ်ဖိၤလီၤဖိၤလီၤသံၣ်ပြုၤ၊
ဖိလံၤသးအံၤမ့ၢ်ဒ်သိး၊	မ့ၢ်ဖိၤလီၤဖိးအိၣ်ပအူး၊
ဘၢလၢာ်မံၢ်ခွံၣ်အသိး	လံၣ်မိၢ်လီၤအသးတတူၢ်

9. Archaeological Notes on Pagan, 1926, by Taw Sein Ko.
10. The Mahamuni Shrine, by Chan Htwa n Aung.
11. The Races of Mankind. 1928, by H T. Fleure.
12. The Glass Palace. Chronicle of the Kings of Burma, 1923,
by Pe Maung Tin.
13. "Burma " by Sir J G Scott.
14. History of Burma, by Lt.Col, Phayre.
15. History of Burma, by G.E. Harvey.
16. History of Burma, by S.W.Cocks.
17. History of China, 1929, by Professor W.E. Soothill.
18. An Outline History of China, 1926, by Gwynne and Hall.
19. A sketch of China History, Ancient and Modern, etc. Volume 1 and
11, 1834, by Rev. Charles Gutzlaff.
20. A Short Cut to History of Burma, 1928, by R.C. Gupta, B.A. B.L.
21. Census of India, 1921, Volume X, Burma Part 1.
22. Census of India, 1911, Volume IX, Burma, Part 1.
23. The Imperial Gazetteer of India Volume III, 1885, by W W. Hunter.
24. The Imperial Gazetteer of India, Volume IX, 1908, by W W Hunter.
25. Burma Gazetteer, Toungoo District, Volume .1914.
26. Burma Gazetteer, Pegu, District, Volume .1917.
27. Burma Gazetteer, Syriam District, Volume .1914.
28. Burma Gazetteer, Insein District, Volume .1914.
29. Burma Gazetteer, Amherst, Volume .1913.
30. Burma Gazetteer, Ruby Mines District, Volume .1915.
31. The World and its People, Geography Reader "Asia "1905.
32. The Physiography of Burma, by H.L. Chhibber, D.Sc F.G.S.F.R.G.S.
Edition 1933
33. The Story of Baptist Missions in Foreign Lands from the time of Carey to
the present date by Rev.G.Winfred Hervey M.A., Edition 1886.

ပျာကညီအကိုမိဂ်ပျာအိဉ်ဝဲတကို

ကွၢ်, ၁. ပထံတံဂ်ပကိုအတီ
မ့ၢ်အအိဉ်ဖဲလဲၢ်တဒီ
ပထံတံဂ်ပကိုမိဂ်ပျာ
ထံဆဲးမဲးဘီအိဉ်ဝဲဒၣ်

၅. ပျာကညီအထံအကို,
မ့ၢ်ထံဆဲးမဲးယွၤအလီၢ်
ပျာကညီအကိုမိဂ်ပျာ,
အိဉ်ဖဲလဲၢ်န့ၣ်ပိဉ်ဒီးကွၢ်

ဆၢ, ၂. လုၢ်ထီၤလၢမ့ၢ်ပျာအိဉ်ဝဲ
မံၤပျာလုၢ်ခဲးဟံးပိဉ်ဆဲး
ပိဉ်ဆဲးက့ၤပလီၢ်ပကျဲ
မ့ၢ်ကိုလၢထံဆဲးမဲးတီ

၆. ကညီကိုနီၣ်ကိုမိဂ်ပျာ
မ့ၢ်ကိုလၢထံဆဲးမဲးယွၤ
ကညီကိုထံကိုအတီ,
ခံၣ်စီၤက့ၤပတၢ်ဒၣ်ဝဲ

၃. ထံလၢချာဉ်ဆဲးလၢမဲးယွၤ
မ့ၢ်ပထံနီၣ်ပကိုသး
ထံလၢချာဉ်ဆဲးလၢမဲးဘီ,
မ့ၢ်ပထံတီပကိုတီ,

၇. ထံလၢချာဉ်ဆဲးလၢမဲးယွၤ,
မ့ၢ်ကညီထံကိုနီၣ်သး
ထံလၢချာဉ်ဆဲးလၢမဲးဘီ,
ပျာကညီထံတီကိုတီ

၄. ထံဆဲးမဲးယွၤအိဉ်အပျာ,
မ့ၢ်ပထံပကိုမိဂ်ပျာ,
ထံဆဲးမဲးဘီကိုအတီ,
မ့ၢ်ပထံနီၣ်ပကိုနီၣ်,

၈. ထံဆဲးမဲးယွၤကိုမိဂ်ပျာ,
မဲးမုၢ်ပျီဖးလဲၢ်ဖးကွၢ်
ထံဆဲးမဲးဘီအိဉ်အလီၢ်,
မဲးယွၤလီၤဆူဒၣ်ဘီဘီ